

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

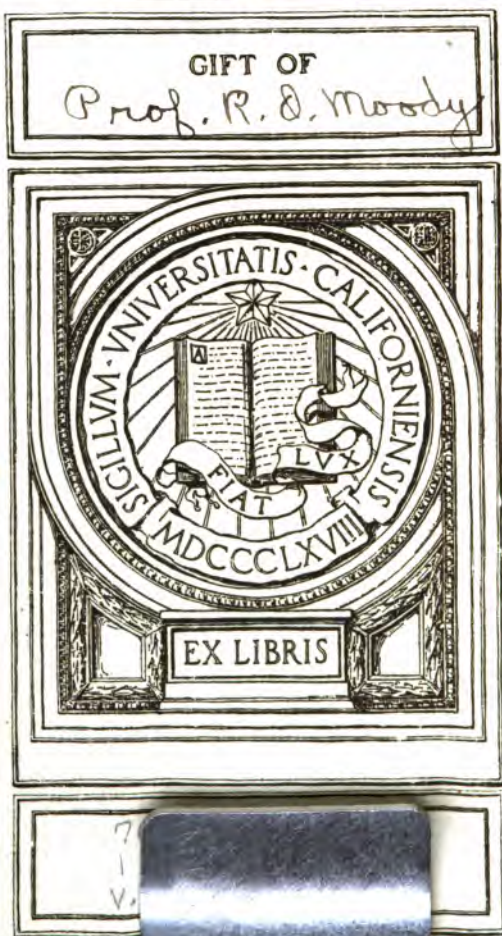
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

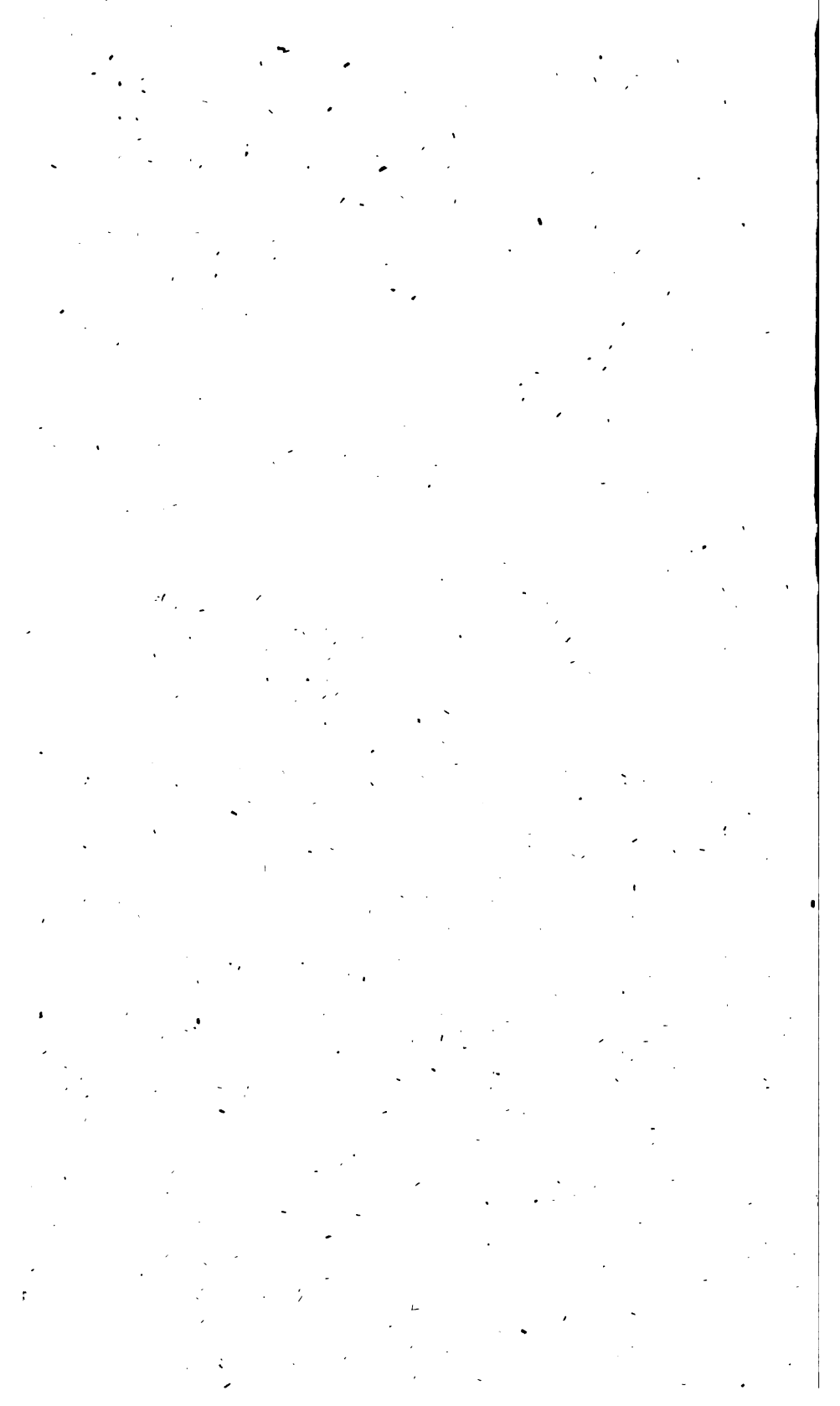
YC 55098

Edward Waller Claypole

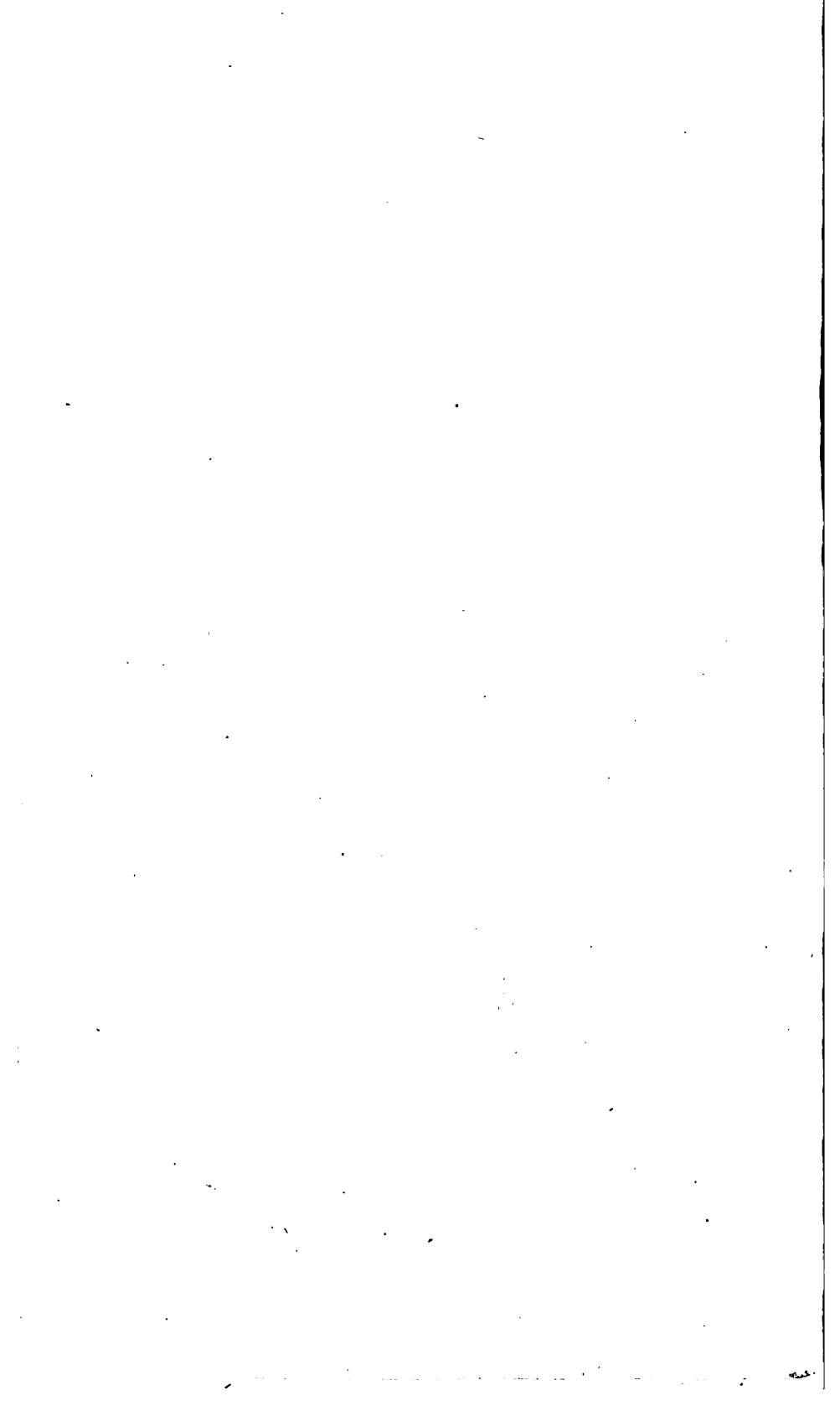

G. C. Cagpole

C. CORNELII
T A C I T I
O P E R A.

—
TOM. II. P. I.
—

C. CORNELII
T A C I T I
O P E R A

EX RECENSIONE

JOH. AUGUSTI ERNESTI.

DENUO CURAVIT

JER. JAC. OBERLINUS,

ARGENTORATENSIS,

INSTIT. LITTER. FRANCICI SOCIUS.

TOMI POSTERIORIS

PARS PRIMA.

OXONII,

E PRELO BARTLETT ET NEWMAN;

(NUPERRIME COLLINGWOOD ET SOCIORUM;)

Veneunt apud J. COOKE, J. PARKER, et ROBERTUM BLISS; LONDINI, apud
R. BALDWIN, R. PRIESTLEY, R. FAULDER, WHITE et COCHRANE,
F. C. et J. RIVINGTON, J. CUTHELL, et T. TURNER;
et CANTABRIGIÆ, apud J. DEIGHTON.

MDCCCLXIII.

TO VIND
AIDPORTIAO

ADDENDA.

AD ANNALIUM L. II.

- C. 24. *Tantum illa clades—excessit*] Heinsius supplebat *alias excessit*. Ego absolute positum verbum puto. ut sæpe alibi. ut in Vita Agric. c. 42.
- Eodem *elisa*] *allisa* vel *illisa*, rectius.
- c. 28. *Et qui servi e. n. reperit*] Sic et alibi. Vide c. 41. *quæque aliæ nationes*. 6, 31. 15, 59.
- c. 29. *Vocem adv. pericula poscere*] i. e. patrociniū. Sic Velleius 2, 66. Ciceronem *vocem publicam* adpellat. Porcius Latro contra Catilinam c. 23. *quas non adiit Senatorum voces*?
- c. 31. *Liberi doloris*] V. Horat. Epod. 4, 10. Quinctil. Declam. 11. ab initio et 18, 2.
- c. 38. *Non enim preces sunt istuc*] Bene. Sic et 1, 42. H. 1, 84.
- c. 42. *Veniret*] Bene. sueta enallage.
- c. 43. *Insectandi*] Pendet ab æmulatione.
- c. 46. *Vacuas legiones*] i. e. non plenas, ut Cæsar B. G. 3, 2. *legionem*, neque eam *plenissimam*. In Rob. Stephani thes. exponitur per *otiosas*. (Sic saltem, ut hoc addam, Hirtius Alex. 2. *veteranas cohortes vacuas habebant*).
- c. 47. *Visa in arduo*] Sic et 4, 47. *apertis in collibus viscuntur*.
- c. 49. *Conductos—duxit*] Talis cacophoniz et alibi prostant exempla. V. mox c. 62. (et 6, 22.) Item Valer. Max. 6, 5, 1.
- eductos—perduxit*. Cæsar B. G. 7, 65. *pelluntur—compelluntur*. Livius 41, 20. *allatus—elatus*. Sallust. Catil. 1. *indigens— eget*. Ernestius bene defendit.
- c. 61. *Profunda altitudo*] Sic et Seneca ep. 70. Liv. 38, 23. Heges. 1, 35. Lact. 6, 4.
- c. 63. *Nam multis nationibus*] Priorem conjecturam Ernestii firmant similia loca 3, 47. 15, 1 et 29. 16, 2.
- c. 64. *Ipsorumque Regum ingenia, illi mite et amenum, huic atrox*] Libenter, si per codices liceret, legerem *illud mite—hoc atrox*. Verum enallage est non inverusta.
- Causas bello*] Sic et 1, 27. *causam discordiæ*.
- c. 68. *In Albanos etc.*] Potius, deleta *in*, legendum *ad Armenios, inde Albanos etc.* subintellecta iterum præpositione *ad*, ut et alibi. H. 1, 46. Livius 9, 15. Vell. 2, 1. Sic et alias præpositiones *de, per, in*, repetere negligit noster. Vide 3, 9. 4, 16. 6, 51. 13, 53.
- c. 69. *Digreditur*] Noli mutare. Sic et 4, 49 et 74. 12, 30. et sic ante Rhenanum 3, 67.
- c. 70. *Haud minus ira quam per metum accepta*] Sic 4, 59. *spe vel dolore accepta*. Dein 1, 7. *per ambitum et senili adoptione*. c. 11. *metu an per invidiam*. 3, 4. *modo per silentium, modo plorantibus*.
- c. 79. *Magnitudinem Imperatoris id. ingerens*] Malim cum Frein-

- shemio intelligere *Germanicum* et *magnitudinem Imp.* referre ad *ingerens* i. e. ostentans, commendando inculcans.
- c. 80. *Non ultra dubitatum*] Nul-
lus istiusmodi dubitationi post
initam jam pugnam, locus.
Scribendum existimo *non ultra*
dimicatum. (*Præclara* et *mih*
hæc emendatio videtur).
- c. 81. *Peti aggerem*] Cuni Frein-
shemio iterum facio. *Peti* sci-
licet *agger* i. e. materia facienti
aggeris potuit, si forte impetus
in expugnando castello parum
procederet.

AD ANNALIUM-L. III.

- c. 1. *Proxima maris*] Nil mutan-
dum, nam eo sensu adjectiva
vicinitatem notantia etiam cum
genitivo struuntur. Sic H. 5,
16. *propiora fluminis.* et 3, 42.
per proxima litorum. Sallust.
Jug. c. 48. *Media planities*
deserta, præter fluminis propin-
qua loca. ubi plura.
- c. 3. *Ut par mæror etc.*] Par
luctus externus scil. *esset.* Ita
verbum substantivum frequens
subauditur, ut 1, 7. H. 1, 5,
3, 31. 4, 18. Vita Agric. 35.
- c. 5. *Tanto plura—quanto*] Simi-
lis structura 1, 68. 4, 48. 6,
45.
- c. 6. *Idque et sibi*] Noli mutare.
Spectaculum suberat] Sic et
Cic. pro Mil. 16. Hegesipp. 1,
8. Ovid. Met. 11, 234.
- c. 11. *Cohiberet ac premeret*] Syn-
onymia hæc est et Plinii in
Paneg. c. 4.
- c. 14. *Nunquam satis credito*] Ita
Livius 4, 51. 29, 37. 39, 56.
- c. 17. *Biduum super hæc imagine*
etc.] Tralatitia metathesis, pro
super biduum, plus quam bi-
duum, *hæc imagine etc.* ut H.
3, 19. *Utque cumulos super—*
incessere. c. 26. *quæ super cun-*
cta. 4, 40. *tali super re.* Sic et
Ann. 4, 5. *Misenum apud etc.*
- c. 19. *Is finis fuit ulciscenda G.*
morte] Rectius *ulciscendæ mor-*
tis, ut c. 43. et vulgo *Neque*
huc recte refertur 14, 4.
- c. 20. *Excepta vulnera et—os in*
hostem intendit] i. e. obvertit.
Sic interpungo. (*Idem a nobis*
factum).
- c. 22. *Vertit ac miscuit iræ et*
clem. signa] *Commode vertit* ad
adversativum refertur, nec opus
absolute sumi.
- c. 24. *In Rempublicam—domi*] Sic
variare orationem amat nos-
ter, nec quid mutandum.
In quæ tendi] Rectius *quæ*
intendi. ut apud Sallust. Jug. c.
104.
- Per insignem nobilitatem et*
eloq. præcellerat] *Lege* cum
Acidalia præter i. n. et (etiam)
eloq. p. sed per *nobilitatem* in-
telligi dignitatis splendorem,
ut 6, 29. et confer 14, 19.
- c. 26. *Ac mox Atheniensibus q. i.*
et pl. Solon p.] *Malim ac mox*
Atheniensibus (vel potius *Athe-*
niensium) *quas etc.* (Facile pro-
nomen a sequente voce absorberi
potuit; ni ex more suo varia-
re orationem voluerit noster).
- c. 29. *Qui ej. pr. occulti illude-*
rent] *Heinsius occulte.* Sed
videsis 4, 12. 40. 67. 14, 32.
Sallust. Jug. c. 61. Frontinus
Strat. 2, 5, 8. Vopiscum in
Aurel. c. 24.
- c. 34. *Multa duritie*] Vel *duritie*
est pro *duritie* vel exponendum
multa ex duritie.

- c. 38. *Cotye fratre interfecto*] Acute Heinsius ad Velleium 2, 129. *fraude interfecto*.
- c. 42. *Visis militibus*] Forsan visus.
- c. 46. *Et fugientibus consulite*] Crusius in Observat. miscellis novis legit *consistite*. Rectius Heinsii *consulite*, pro *parcite*. Sic 15, 18. collato c. 61. et H. 3, 82. item Ann. 13, 40. 14, 38. Curt. 4, 1.
- c. 47. *Omissa urbe*] Recte Freinshemius et Aurelius *omisisse urbem* pro *omittere*.
- c. 52. *Ad Principem distulerant*] i. e. differentes remiserant. Sic et Livius 26, 51.
- c. 54. *Exonerari laborum meorum partem fateor*] Heinsius *parte*, subaudito *me*. Equidem malim *parte me* expressis verbis (ex quo facile potuit oriri *partem*) sed et vulgatum probum censeo. Sic H. 4, 37. *ad liberandum obsidium*.
- c. 62. *Religionem tuebantur*] forsant *religione nitebantur*, ut c. 63. et 4, 55.
- c. 65. *Ex posteritate et infamia*] i. e. infamia apud posteros. *Posteritas* pro memoria. H. 2, 53.
- c. 67. *Ausis codicillis*] *Audere codicillos* sensu pręgnante est *audere mittere*, ut plenius, 6, 30.
- c. 72. *Arcuerat Taurum—conferre*] Bene habet vulg. *arguerat*. ut 4, 12. *inhicare—arguerent*. 5, 8. *arguebant obtulisse*. Livius 37, 28. *juvisse—arguit*. etc.
- c. 74. *Impune traherentur*] Sallust. fragm. 4, 7. *quin socios, amicos—trahant, excidant*.

AD ANNALIUM L. IV.

- c. 2. *In ceteros metus crederetur*] Bene Savilius *crearetur*. (Cf. et c. 59. et 6, 50. 11, 8. H. 1, 20).
- c. 3. *Adulterio pellerit*] In dativo accipe *adulterio*. unde minus recte adfertur locus 6, 45.
- c. 4. *Quod—quæ tum Romana* etc.] i. e. ut in *his, quæ tum*. Sic et apud Cicer. N. D. 2, 9. et in Verr. 1, 46. Vide ad Divin. 2, 41. in Lett. Tullianis.
- c. 5. *Neque multo secus*] i. e. *neque multo minus*. ut alias ponitur *secius*. Terent. Andr. 3, 2, 27.
- c. 8. *Sibique et posteris confirmaret*] Malim *confirmaret* i. e. *fidus amicosque redderet*. Sic 1, 71. H. 5, 4. Sallust. Jug. 45. *exercitum brevi confirmavit*.
- c. 9. *Plerisque additis*] multis, compluribus, ut 6, 22. 11, 8. H. 4, 61. Imo sic jam Nepos Timoth. 4. Cicero de Invent. 1, 36. de Offic. 1, 14. et pro Sextio c. 35.
- c. 10. *Conrupta ad scelus*] *Scelus* pro cæde scelestæ. sic 6, 33. 12, 47. 16, 23. etc.
- Ubi locus venef. tempusque composita sint*] Hæc enallage temporis occurrit et 14, 11.
- Ea fraude tum senem* etc.] Non necesse, cum eruditus *refingi ea fraude captum senem*. Alibi quoque *tum* ita ponitur, ut 1, 64. Post *ea fraude* facile desideratur *captum*. (Sic mēcum facit Wopkens).
- c. 11. *Exitium offerret*] Sic Cic. pro S. Roscio c. 13. *mortem obtulerit*. cf. et c. 14. et pro Sextio c. 21.

- c. 12. *Ut superbam fecunditate, subnixam popularibus studiis* etc.] Placet et mihi hæc lectio, tuenda tamen priori vide H. 1, 17. 13, 14.
- c. 17. *Mobiles adol. animos*] Conjectura Acidalii vana. Liv. 6, 34. *parvis mobili rebus animo. Subverterentur*] Enallage sueta.
- c. 20. *Pleraque*] pro *plerumque*, per Græcismum.
- c. 22. *Tanquam ipse somno gravis* etc.] Sat horrida ellipsis Corneliana, cui similes 1, 65. 2, 15. 3, 3. 6, 43. H. 1, 88. 2, 19. etc.
- c. 28. *Falsa exterritum*] Malim cum Mureto falso, ut H. 2, 8.
- c. 31. *Eloquentium verborum*] Hinc emendandus Statius Theb. 4, 790. *Et teneris meditant verba illuciantia labris, lege elucantia.*
Ob rem judicandum] Sic Cic. in Verr. 2, 32 et 48.
- c. 34. *Sed multa cum acerbitate*] Melius et.
- c. 35. *Occultati et editi*] Vertratinus malebat *abdit*. Hac emendatione non opus esse, recte judicat Lipsius; sed ratio, quam adlegat, non valet. Bina enim verba ejusdem rei ponit haud raro noster. H. 1, 88. *occultare et abdere pavorem.* Similia 3, 11. H. 2, 77. Germ. 22. Ita et Cicero N. D. 1, 18. de Offic. 1, 35. etc.
- c. 36. *Ut majoribus meis* etc.] Nihil mutatione opus, ab Ernestio tentata.
Multi quia diffideret] Forsan rectius, *quasi diffideret*; sed alterum, licet durius, placuisse nostro pato, quia sic etiam Salust. Jug. c. 82.
- c. 40. *Ad integram consultationem*] i. e. nullis dolis aut præjudiciis corruptam. ut Salust. Jug. c. 108. *Consulta sese omnia cum illo integra habere.*
- c. 41. *Altius metuens*] Sic 16, 29. Petron. Sat. c. 128.
Vergente jam senecta] Suspicor legendum urgente, ut Cicero de Sen. c. 1.
Vera potentia augere] Legendum cum Rhenano *vera potentia agere* scil. se, i. e. veram sibi potentiam esse, ut H. 2, 58. 5, 1. Ann. 6, 27. 2, 73. Germ. c. 46. vel cum Mureto *veram potentiam augere* scil. se. ut H. 3, 45.
- c. 45. *In mortem adfecit*] Sic c. 62. *in mortem adfixerat.* Cf. et 14, 8. Vell. 2, 85. Obsequens de Prod. c. 129.
- c. 46. *Promptum libertati aut ad mortem*] Sic variare noster amat. Cf. c. 9. item 12, 55. 14, 38.
- c. 49. *Digrediebantur*] Vide notata ad c. 74.
- c. 51. *Præmatura montis Hæmi et sæva hiems*] Forsan legendum *præter naturam montis Hæmi.* Sic *natura montis* Liv. 38, 20 et 26. Cæsar B. G. 1, 21. Sane singularis dictio *montis hiems.*
- c. 56. *In concionem nuntiatur*] Sunt, quibus legendum videatur *in concione*, sed, utroque modo dici, liquet ex notatis ad Justinum 19, 2 et 34, 2. Lactantius M. Persec. c. 46. *Nunciatur in castra.*
- c. 57. *Cæsar in Campaniam*] De ellipsi verborum *ire, proficisci* et similium vide Dukerum ad Florum 3, 6. Acute tamen hoc loco Lipsius iit in C.
- c. 58. *Arto comitatu*] Sic Cic. in Verr. 4, 30. *Comitatu Régio fuit.* Contra in Catil. 3, 2. *cum magno comitatu* (ubi tamen etiam in aliis cum abesse Ernestius notavit).
Quorum sermonibus levaretur] Sic et Virgil. Æn. 8, 308. Sedul. 1, 318.
- c. 60. *Diversæ insuper sol. f. or.*]

Levi mutatione légo his *super*.

Promtior Noroni] Rectius *promior*.

c. 61. *Nam cepto apud Fid. etc.*] Transpositio necessaria non videtur; idem enim dicere voluisse Tacitum existimá.

c. 62. *In sordida mercede*] Subscribo Pichenus emendanti, quia sic et 11, 6. *Gefm.* 24. et *Livius* 21, 43.

Virile ac muliebri secus] Elegantius et certioris Latinitatis est *secus*, ut 6, 12. (de voce *secus* v. *Charisium* apud *Putschium* p. 61.)

Ut tali sorte—miserandi etc.] Commodum sensum ista non habent, nisi mutemus hoc modo distinctionem: *Et illi quidem—ut tali sorte cruciatum effugere, (ita) miserandi magis, quos etc.* Forsan etiam legendum *letali* vel *fatali*, sed hoc minus blanditur.

c. 65. *Querquedulaum cognomento*] *Ravio* loquendi ratio. *Atinmianus* 15, 7. *Valvomeris* cognomento.

c. 67. *Tanto occultior*] Recte sic. Vide notata ad 3, 29.

Struabantur qui inóherent] Notabilis verbi usus cum adlocativo personæ, ut 11, 12. Sic et *moliri* 12, 22. Cf. et *Val. Flaccus* 1, 838.

Celeberrimo fort] Intelligo potius, parte fort celeberrima, alias diei oportuerat celeberrimo foro.

c. 69. *Tectum et parietes circumspiciabantur*] *Acidalias* mavult *suspectabantur*, sed eodem sensu et alterum verbum usurpatur, ut *H.* 4, 8. *Sallust.* *Jug.* c. 72. *Cic.* in *Pisonem* c. ult.

c. 71. *Cunctationes Principis opprimeretur*] Placet hoc mihi cum aliis.

c. 74. *Non illi—degressi sunt*] Verbum *digredi* mutare in *degre*, nulla ratio erat. De pluribus enim una eundem in locum absentibus *digredi* quoque dici solet itemque de uno absente, ut 2, 69. 6, 1. 13, 18. *H.* 3, 69. Idem valet, ubi de *digressu* vel *abitu* ex loco editione fit mentio, ut supra c. 49. et 12, 30. *H.* 2, 100. *Val. Flaccus* 6, 754.

AD ANNALIUM L. V.

c. 10. *Inanium spe*] *Inania* apud Tacitum non tam potentia dicitur, quæ falso expectatur, quam quæ inani constat pompa, magis specie quam re atque

vi notabilis sit, 4, 41. 15, 31. Cum itaque *inania* ejusmodi jam haberet hic *Drusus* potius quam speraret, malum cum *Heinsio* legere *inanium specie*.

AD ANNALIUM L. VI.

c. 1. *Saxa rursum et solitudinem maris*] *Capreas* insulam ita vocat, ubi non ita ut in continenti ab hominibus frequentari *Cæsar* potuit.

c. 3. *Lat. Latiarem ingressus est*] Malim cum *Lipsio* *adgressus* est.

c. 5. *In crimen duceretur*] *Sallust.* *Jug.* c. 85. in conscientiam duceret.

c. 6. *In supplicium verterent*] i. e. vertebantur, cedebant. Frustra ergo *Ren.* *Vallinus* ad *Boeth.* *Cons.* 4. met. 2. emaculandum putat ipse quoque in supplicium

verterat, quia de solo Tiberio sermo.

Firmare solitus est] Sic et c. 28. et H. 2, 5.

c. 9. *Seu composuerat*] Forsan ab auctore scriptum erat, *quod composuerat*. Ad H. 1, 18. *seu* est pro *seu quod*. hoc loco autem durior est illa dicendi ratio.

c. 10. *Sua exempla*] Sic et Livius 7, 38. 29, 27. Ovid. Am. 1, 4. 46. Seneca Herc. fur. 735. Cf. Gron. ad 13, 16.

Quod Praefectus urbi recens continuam etc.] *Rēcens* ad continuam referendum (quod et Bipontinis visum et mihi) *nam antea in tempus deligebatur*. Tentabam alioquin *gerens cont. potestatem*. Mallei de reliquo *Praefectus urbis*.

c. 12. *Quantum potuissent*] Enallage satis trita.

c. 13. *Neque segnius*] i. e. minus acriter, minus sedulo, ut 11, 15. Cf. Arntzenius ad Victorem in Caesar. 40, 20.

c. 15. *Offensiones ob Remp. ceptas*] Bene sic, ut c. 30. *adfinitatem sibi ceptam*. 12, 10. *ceptam amicitiam*. H. 4, 61. *cepta arma*.

c. 16. *Et concedente*] Subaudi illo, ut 1, 5. 3, 33. 14, 53.

c. 17. *Famam praiceps dabat*] *In praiceps* noster mox c. 49. et 4, 22. Sed omissa praepositione et 4, 62. et apud alios, Auson, in Mosella 271. Ammianum 29, 1, Victorem in Cæs. 12.

c. 20. *Qualem diem Tiberius induisset*] Aliquando suspicabar, *diem* ex voce praecedente patum. Verum haud dubie in verbo *induisset* e sequentibus intelligendum *habitum*, ut 4, 12. Bene hoc vidit Heinsius, qui de die, et Barthius, qui in diem rescribebat, quod veritati

magis propinquum.

In hanc sententiam adlocutus] Tali casu verbum est haud raro omittitur.

c. 21. *Quantum introspiceres*] Acidalius volebat *quanto*, sed non opus. Cf. H. 2, 99. Livius 32, 5.

Præcium periculorum et incolumem] Acidalio placebat *sed*. Verum et saepe adversativam significationem habet, nec sollicitandum in locis seq. 1, 13. 5, 3. 11, 23. 13, 22. H. 2, 46. 3, 19.

c. 22. *Quam ubi elegeris*] Nil mutandum. Vide dicta ad 2, 49.

c. 24. *Quemadmodum nurum complevisset*] Incommode subaudieris *interfecisset*. Forsan in fine legendum *confecisset*. vel in *nurum—domumque omnem cædibus omnia complexisset*. Usus is praepositionis occurrit 12, 35. item 4, 52. Sic et Sallust. Jug. 31. Liv. 22, 24.

c. 25. *Provixisse*] Forsan legendum *spe sustentatam primo, virisse*. i. e. in vita mansisse. vel *vitam produxisse*.

Æqui inpatiens] Sic plane Statius Theb. 3, 603.

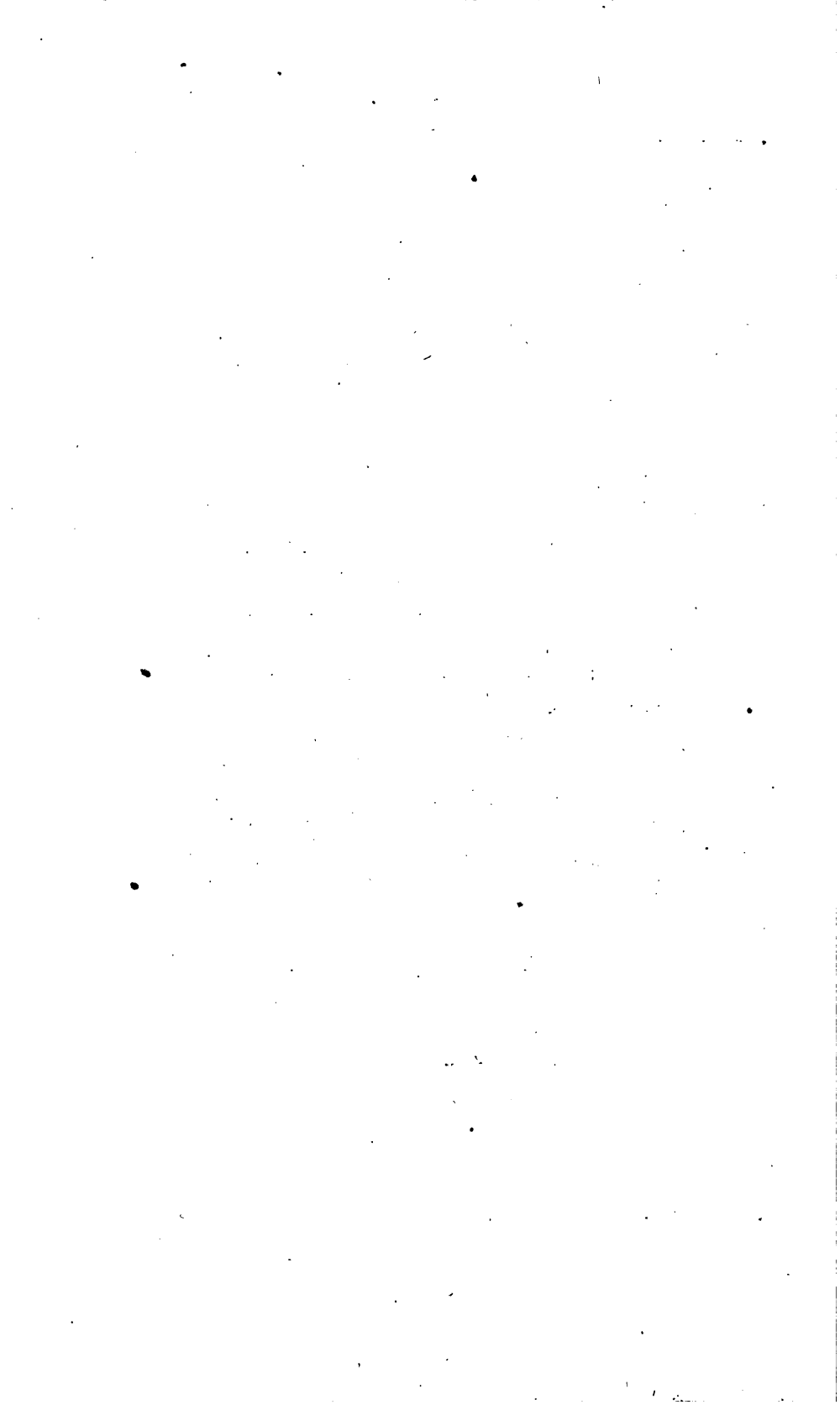
c. 27. *Conlocavi*] Sic *ponere* pro dicere, adfirmare Cicero N. D. 1, 23. Pro Coelio c. 7. in Verr. 2, 38. de Fin. 2, 26.

c. 29. *Criminum urgebatur*] Perizonius ad Sanctii Minervam 2, 3, 3. dictionem Cornelianam esse nunquam mihi persuadebit. Quin rescribamus potius *criminum vi urgebatur* vel *criminum arguebatur*. (Non video, cur non *urgere* hic sit instaptius adcusare. Multa sunt apud Tacitum audacter dicta).

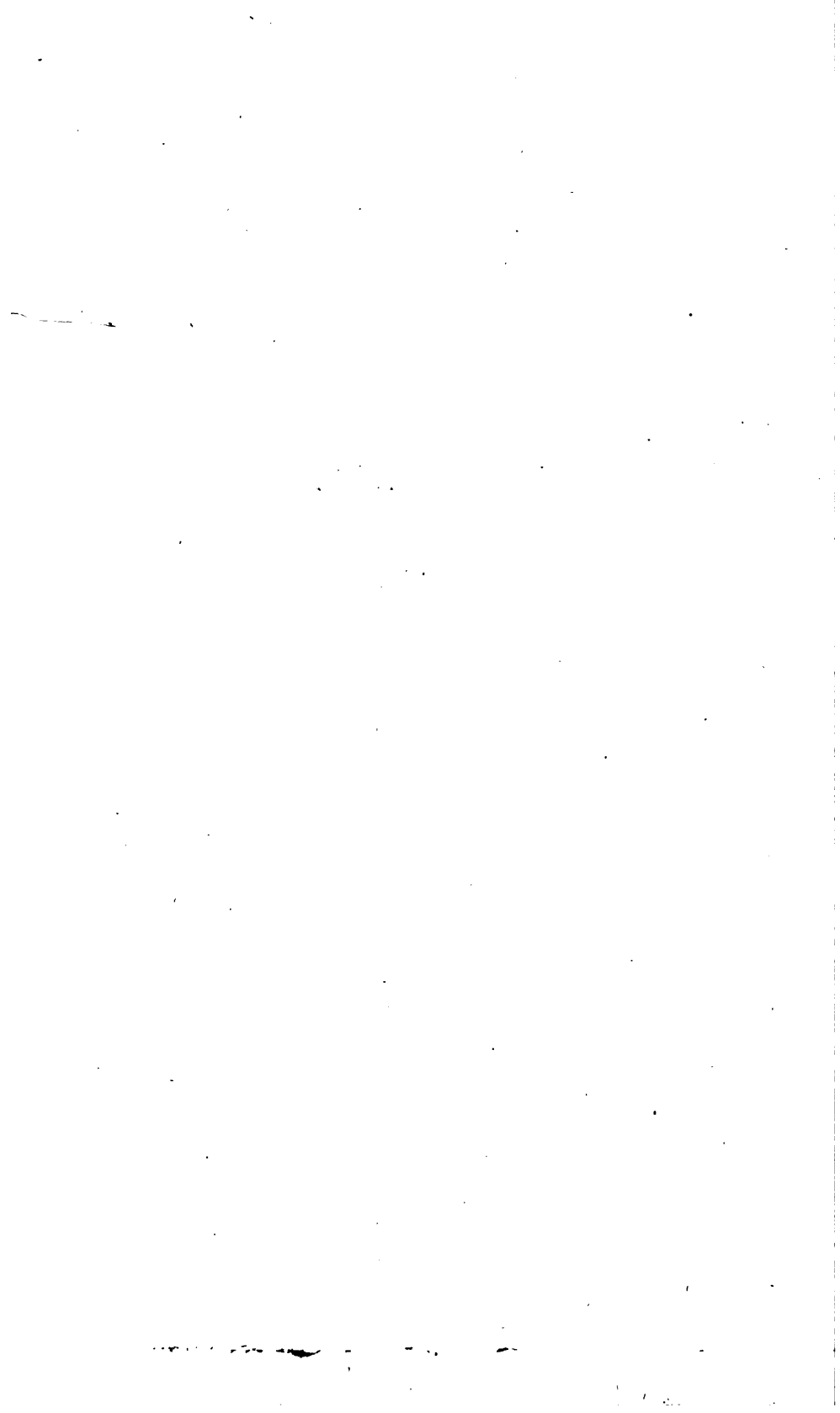
Nihil huc—labefecit] Verbum *labefecit* a transpositione viri eruditissime defendimus ad H. 1, 83.

c. 30. *Modicus severitate*] Sic H.

- 1, 69. *inmodicus sævitia*. (Sed et Agr. 40. *cultu modicus*).
- c. 32. *Tardari metu, modo cupidine etc.*] Facile elabi potuit alterum modo, si credatur Tacitus ita scripsisse, *tardari metu modo, modo cupidine*. Sic et supra prius omissum 4, 50. et apud Liv. 26, 15. Victor. Cæs. 42, 20. item *primo* ante *mox* 1, 67. et ante *dein* 12, 64. 13, 56.
- Instituta P. resumit*] *Legesumit*, ut apud Senecam de ira 3, 8. Livium 3, 68. Vide et ad 14, 44.
- c. 33. *Datque Parthorum copias, mittit etc.*] Acuta est Ernestia conjectura. Forsan legi posset *ad Parthorumque copias mittit, qui—vel dat P. copias mittitque qui*.
- Accipere Sarmatas*] Legendum esse *accire*, dubito. *accipere* in auxilium sic etiam occurrit, 2, 40. adde quæ ad 12, 6.
- c. 34. *Disserebat*] Bene. Significat dictitabat, commemorabat, ut 1, 4. Consule etiam *mox* ad c. 49.
- c. 35. *Frontis et tergi vices*] Legendum videri posset *per fr. et t. vices*, ni potius cum Acidalio subaudiendum esset *ipsis essent*. talis ellipsis exempla asperioris extant apud Tacitum. Vide ad 1, 64. 2, 15. H. 1, 88. 2, 19. et *mox* ad c. 43.
- c. 36. *Tota mole regni*] Ita Florus 3, 5, 14.
- c. 43. *Oppressa cunct. dubitatio*] Subaudi *erat*. id Taciti stilo consuetum. Vide c. 35. et H. 2, 17.
- c. 45. *Inmittendo amore*] Sic hæc jungenda. Vide Senecam in Herc. Cætæo 554.
- c. 46. *Inpatientia firmitudinem*] i. e. simulans, se obduruisse in patientia, ut Cic. in Verr. 5, 13. Idem pro Balbo c. 27. *in sententia firmiores*.
- c. 48. *Id quidem a lætantibus*] Si deleas *a*, dicendum erat *omnibus lætantibus*. Forsan legendum *et quidem vel idque quidem a læt*. Sed *id tantum, id ipsum* occurrit etiam 14, 6. H. 3, 63. apud Cic. de Diviu. 1, 16. pro Cluentio 5. Cf. ad 16, 20.
- c. 49. *Genua advolveretur*] Sic et 1, 13. 15, 71. H. 4, 81.
- Diu ferret*] Potius *dissere-ret*, ut 4, 50. 5, 4. 12, 2. 14, 13.
- c. 51. *Transierit*] Sic *quamquam* cum subjunctivo 1, 24. 4, 24. Cic. Fam. ep. 4, 14. 13, 68.
- Tempora illi diversa etc.*] Improperie de *tempore, die, anno, æstate* dici solent, quæ conveniunt hominibus ipsis, aut rebus tunc contingentibus, ut 1, 28. 2, 40. 3, 4. Cic. pro Ligario c. 2. Durior etiam hæc locutio h. l. unde Pichenæ emendatio mihi placeret, ni constans esset scriptura librorum. plura ad Justin. 23, 4.

C. CORNELII TACITI
HISTORIARUM
LIBRI QUINQUE.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER PRIMUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. *Præfamen. Auctoris dignitas, ætas, institutum. 2. 3. Præsentis historiæ summa capita. 4. 5. Status urbis, mens exercituum, habitus provinciarum, occiso Nerone. Nymphidius, imperium adfectans, oppressus. 6. 7. Galbam crudelitas sua, ætas, corporis forma et amicorum vitia reddunt inuisum. 8. 9. Status Hispaniæ, Galliæ, Germanicorum exercituum, Britanniæ, Illyrici. 10. In Syria Muciani virtutes et vitia. Fl. Vespasiani, Iudaicum bellum administrantis, animus in Galbam. 11. Egypti, Africa, Mauretania, Rætiae, Norici, Thraciæ, Italiæ status COSS. Galba et Vinio.*

12. Deficiente superioris Germaniæ milite, Galba de adoptando Cæsare cogitat. 13. Vinus Othoni favet, non ita Laco et Icelus. 14. Galba, transactis Imperii comitiis, Pisonem eligit, hominem antiqui moris et severum, cui 15. 16. adoptionis causas et Imperii administrandi consilium aperit. 17. Pisonis inter hæc moderatio, 18. Adoptio in castris nuncupata, 19. tum in Senatu. Legati ad defectores missi. 20. Neronis prodigæ donationes rescissæ.

21. Othoni spe lapsa consilium in turbido, 22. insignantibus libertis, servis, mathematicis; 23. 24. paratis jam ante militum studiis per blanditias et largitiones, oscitante ad id Præfecto. 25. 26. Ergo jam legiones et auxilia pro Othone. 27. Mox consulatus Imperator 28. castris Prætorianis inferitur.

29. 30. Piso cohortem, quæ in palatio stationem agit, hortatur ad fidem. 31. Illa parat signa, reliquis copiis deficientibus. 32. 33. Plebis adulatio et levitas. Fluctuat Galba cum amicis, an occurrendum? 34. Præmittitur in castra Piso. Falsus de occiso Othone rumor. 35. Populus et Senatus Galbæ; 36. castra Othoni favent. 37. 38. Hic militum animos oratione sibi conciliat; Galbæ et Pisoni reddit infensos. Arma militi dividit. 39. Agitat Laco de cæde Vinii. 40. Galba fluctuat. Plebs nutat. Othoniani forum inrumpunt. 41. Galba desertus, occisus, 42. sic et Vinus. 43. Sempronii Densi fides. Piso cæsus, 44. magna Othonis lætitia, Cædium præmia poscentes jussu Vitellii postea interfecti, 45. Adulatur Senatus et Populus victorem Othonem, qui coercendo militum furori inpar. 46. hi vacationes sibi remitti petunt. Laco et Icelus cæsi. 47. Pisonis et T. Vinii sepultura, 48. elogia, testamenta. 49. Galbæ sepultura, ætas, nobilitas, mores, honores.

50. Trepidam urbem novus de Vitellio nuntius exterret. *Vespasianum nonnulli augurantur.* 51. Initia Vitelliani motus ex bellō Julii Vindicis, et secutis inde discordiis inter legiones et Gallos. 52. 53. Vitellius, suo ingenio ignavus, ad res novas stimulat a Valente et Cæcina legatis. 54. 55. Legiones utriusque Germaniæ fidem in Galbam exiunt, 56. segni spectatore Hordeonio Flacco Legato. 57. Valens Vitellium Imperatorem consulat, magno militum studio; 58. quibus poscentibus multi cæsi. 59. Julius Civilis periculum evadit. Undique viribus auctus, 60. inter fœdas Legatorum discordias, 61. duos exercitus in Italiam mittit. 62. Torpet Vitellius; ardor et vis militum ultro Ducis munia inplet. 63. Subito furore correptus miles ab excidio Divoduri ægre temperat. Gallias terror invadit. 64. Vitellio adhærent. 65. Lugdunenses ex veteri odio milites in eversionem Viennensium impellunt; 66. isti tamen donis placantur et precibus. Valentis avaritia et libido. 67. 68. Helvetios, Vitellii Imperium abnuentes, Cæcina, belli avidus, cædit. 69. Aventicum ægre impunitatem salutemque intrat. 70. In Vitellii partes transgressa Italiæ parte, Cæcina Alpes superat.

71. Otho prudenter se gerit; Mario Celso ignoscit. 72. Tigellinus infamem vitam exitu inhonesto fœdat. 73. Galvia Crispinilla cum mala Othonis fama periculo exempta. 74. Principes mutuo sibi conditiones offerunt; mox rixantes flagitia invicem objectant, et 75. insidiatores inmittunt. 76. Distractis inter utrumque exercitibus ac provinciis, bello opus. 77. Otho Imperatorem agit; honores, 78. civitatem, jura dilargitur: de celebranda Neronis memoria agitat.

79. Sarmatæ Roxolani Mæsiam inrumpentes cæsi. 80—82. Seditio gravis, in ipsa urbe temere orta, cum magno metu atque crimine primorum civitatis, precibus et lacrymis Othonis componitur, qui 83. 84. milites ad concordiam et modestiam hortatur. 85. Istis compositis, omnia suspicionum et formidinis plena, præcipuo Patrum metu. 86. Prodigia Othonis cladem præagientia. 87. Is, lustrata urbe, Narbonensem Galliam adgredi statuit et 88. cum multis nobilibus L. Vitellium æmuli fratrem secum ducit. 89. Inde varii animorum motus. 90. Commendata Patribus Republica Otho festinat ad bellum. Trachali eloquentia usus Otho, in quem studia et voces vulgi. Gesta hæc paucis mensibus,

IMP. SERV. GALBA ET T. VINIO COSS.

1 INITIUM mihi operis Ser. Galba iterum, T. Vinii Consules erunt. Nam, post conditam urbem, septingentos et

Ser. Galba iterum, T. Vinii COSS.] Vulgo appellant T. Junium. At mihi religio non fuit sequi scripturam antiqui marmoris eruti ad radices montis Cæli: SER. GALBA II. T. VINIO. COSS. a quo præsertim staret Plutarchus, qui c. 27. fere hunc hominem *Titus Octavius*, aut *Octavius* appellat. Simile mendum in Suet. Aug. 27. ubi *T. Junius Philopomenus*, scribitur, qui ex Diene 47, 4. est

Vinius. etsi Appiani scriptura Civ. 4, 44, firmat vulgatam. Sane Junia gens nobilior, quam ut in hunc hominem conveniat: cujus pater dumtaxat ex familia Prætoria, ut Tacitus infra refert. LIPS. Bud. *Servius Galba iterum Titus Junius*. De nomine *Vinii* v. Casaub. ad Suet. l. c.

DCC. et XX.] Exacte si putas, XXII. reperies. LIPS. Sic (pccxx) omnes

viginti prioris ævi annos multi auctores retulerunt, dum res A. U. Populi Rom. memorabantur pari eloquentia ac libertate. 822. Postquam bellatum apud Actium, atque omnem potestatem, A. C. ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia cessere: simul veritas pluribus modis infracta; primum inscitia Reipublicæ ut alienæ, mox libidine adsentandi, aut rursus odio adversus dominantes: ita neutris cura posteritatis, inter infensos vel obnoxios. Sed ambitionem scriptoris facile adverseris; obtrectatio et livor pronis auribus

editi a Beroaldo ad Ryckium: unde clare patet, Beroaldum hos libros non e MS. Flor. edidisse, qui totidem literis habet *actingentos et viginti*, ut alii MSS. Reg. (Bud.) Agr. Guelf. (in quo est per numeros sic *DCCCtos et XX*) et ed. pr. At Puteol. dedit *ducentos et vig.* Beroaldi numerus forte ipse e MS. sumtus, sive ex ed. pr. sed ultimum C. vitio operarum omisum est. Res ipsa desiderat hunc, qui nunc editur, numerum. Sermo est enim de scriptoribus usque ad Galbæ imperium. ERN. Mihi si quid video, potior est Beroaldi sectio, undecunque sit orta. Opponit Tacitus tempora ante pugnam Actiacam, quibus eloquentia scriptorum vixit cum libertate, quod is prius ævum dicit, temporibus imsecutis, quibus magna ingenia cessere et veritas est infracta. Restitui locum et interpolatione sensum juvi.

Atque omnem potestatem ad unum conferri] Cicero Phil. 1, 14. *ne ignorans verum iter gloria gloriosum putes plus te unum posse quam omnes.* Livius 8, 37. *licentiam suam malle, quam omnium libertatem.* Sive ab *ei* omnia malis. Noster A. 1, 11. *quam subjectum fortuna regendi cuncta onus, proinde in civitate tot illustribus viris submissa non ad unum omnia deferrent.* Quintilianus Inst. 6, 1, 36. *cum omnia cura tutelæque unius iniussa.* GRON. Videtur probasse lectionem MS. Bud. et cod. Danesiani *omnium potestatem*, quæ et Rhenano placebat et Ursino. Sed Ryckius et J. Gron. cupide arripuerunt scripturam MS. Flor. *omnem potentiam*, quæ et in ed. pr. reperitur: quos ego non imitor. Latinitas me impedit. Nego dici posse *omnem potentiam ad unum*, vel *aliquem conferre*, quod lege aut Scto factum. *Potestas confertur, non potentia*, quæ vi, fraude aliisque modis paratur. *Senatus, Magistratuum, legum munia* vocat Ann. 1, 2. hæc est *potestas*, non *potentia*. Jus erat faciendi, quæ viderentur, h. e. *potestas*. Ipsum epitheton *omnis potestati*

convenit, non *potentie*. *Omnium rerum potestatem* dixit et Livius 2, 18. nec displicet mihi h. l. *omnia*. ERN. Bip. reponere *potentiam*, quia et c. 18. legitur *potentia principatus divisa*.

Inscitia Reip. ut alienæ] h. e. cum homines suam Remp. non aliter aut melius nossent, quam alienam, propterea, quod ejus incuriosi essent, cum ad eam accedere non amplius liceret, sed unius omnia nutu et arbitrio gererentur. ERN.

Ambitionem scriptoris] Adulationem, placendi studium. Sic A. 1, 67. *Nulla ambitione.* 13, 4. *Nihil ambitioni perivium.* Et apud Justinum 12, 15. *ambitio vulgi*.

Facile adverseris] Legendum esse *averseris*, doctissimi viri statuunt. Recte. Et convenit hodie fere, *adversari* esse notam ævi, quo libri scripti, et nihil aliud quam pravam scripturam. Nempe media ætate solenne, *adversari* scribere pro *aversari*, promiscueque ista verba dicta. Et fatali quadam consensione, pluribus in locis Taciti id constanter exhibent omnes libri, ubi sensus *aversari* desiderat: unde nuper Gesnero in Thes. L. L. non videbatur admodum probabile, in omnibus his locis esse vitium scripturæ, rescribendumque *aversari*. Sed sciendum id, quod in præfatione diximus, omnes, quos habemus, MSS. Taciti libros ex uno codice fluxisse. Unde tanto magis talis consensus existere potuit. Sic H. 2, 51. optimi libri *aversam* pro *aversam* exhibent. Sed tamen sunt in his MSS. vestigia veræ scripturæ. H. 3, 25. unus Flor. *aversari*, ceteri libri omnes *adversari*. Neque vero ex alio alio scriptore antiquo exempla proferri potuerunt, ubi libri omnes ita consentirent; sed ad solum Tacitum provocatur. Contra sæpissime ostensum est, *adversari* occurrere in plurimis codd. ubi meliores libri habeant *aversari*. v. Drakenb. ad Liv. 8, 7. Schwarz. ad Plin. P. 46. Cort. ad Sall. Jug. 93. Sic Virg. Æn. 4, 106. multi scripti libri, *diverteret*

A. U. accipiuntur. quippe adulationi fœdum crimen servitutis,
 822. malignitati falsa species libertatis inest. Mihi Galba, Otho,
 A. C. Vitellius, nec beneficio, nec injuria cogniti. Dignitatem
 69. nostram a Vespasiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam, non abnueri: sed incorruptam fidem professis, nec amore quisquam et sine odio dicendus est. Quod si vita suppeditet, Principatum D. Nervæ et Imperium Trajani, uberiores securioresque materiam, senectuti seposui: rara temporum felicitate, ubi sentire, 2 quæ velis, et, quæ sentias, dicere licet. Opus adgredior opimum casibus, atrox præliis, discors seditionibus, ipsa etiam pace sævum. Quatuor Principes ferro interempti.

pro auerteret. ubi v. Heins. et Burm. Itaque credo cum eodem Drakenb. et Oudend. ad Suct. Tib. 27. esse meram corruptelam librariorum, omnibusque in locis esse rescribendum *averari*. Ceterum quod opponitur, *prævis auribus accipere* bene convenit verbo *averari* non *adversari*. Itaque *averari* correx. EBN. Ita et Pichena, Freinsb. Brot. Lall. Contra Bip. adstantiunt Gesnero, etque constans apud nostrum dicendi forma, *adversari pro adverso animo accipere*, ut A. 1, 28. H. 1, 38. 3, 25. 4, 84. Sed et Plauto familiaris. Vide Gesn. thes. et Parei lex. Plant.

Vespasiano inchoatam. Quomodo? quiane Procurator sub illo Belgicæ? E Plinio 7, 17. id suspicere: sed suspicere tantum. imo verius id ceperis de hujus patre. Intelligo ergo dignitatem ejus inchoatam a Vespasiano, quod ab eo Quæstor Senatorque factus. Lirs. V. Ryckius. EBN. Hic apud Plin. commode nostrum intelligi posse docet, qui a. 805 aut etiam ante forsan natus. Sub Vespasiano XXvir factum Broterius statuit; sub Tito Tribunum mil. ac Quæstorem, *Tito auctam*. Edilitate aut Tribunatu. Lirs.

Domitiano longius provectam. Quo Principe et Quindecim-vir et Prætor fuisse, ipse testatur A. 11, 11. Lirs.

Professis. Cod. Agr. *professo*.

Nec amore q. et sine odio d. Debebat esse nec amore q. nec odio; sed Tacitus post nec etiam q. ponit, ut jam ad Ann. notavimus, et voluit variare orationem, quæ sane ab hac variatione durior facta est. In posteriori membro intellige quisque. EBN. Mur. et Acid. volebant nec cum amore.

D. Nervæ. Cœpit ergo scribere ex mortuo et sacro. Lirs.

Uberiores securioresque. Alter comparativus non erat in Bud. excidit etiam

e Guelf. sed ut appareat. habent enim *uberioresque*. Huac frustra tentat Acidalius *liberiores*. notio libertatis est in *securior*. EBN.

Plenum variis casibus. Parum firmum aut germana lectio. Nam Vatic. ille opt. opus *aggredior opibus casibus*, præfert: et supra adnotatum, *opimum*. Et in Romano antiquitus excuso, item legas *opimum casibus*. Cenæam fuisse, *opulens casibus*. quæ vox panno a vulgo seductor excriptores seduxit. Lirs. MS. Flor. *opibus casibus*. Guelf. *plenum variis casibus*, ut edd. vett. inde a Puteolano: sed in marg. *gravioribus opibus*. (Bud. *plenum gravioribus casibus*.) Quod *opimum casibus* MS. Agr. ed. pr. quod recepit Pichena. J. Fr. Gron. conjiciebat *oblitum* vel *uberissimum*: filius *copiosum*: Crusius in Probabilibus *inopinum*. Patet, locum antiquitus corruptum fuisse, et tentatas correctiones: ex quibus sane *opimum* optima, nec redolens librariorum inopitiam, Eleganter enim (ut Liv. 3, 7. *ager opimus copiosus*) pro copioso, dicitur. Sed tamen correctionem esse puto, non veram Taciti manum. Viri docti nimis adhaeserunt notioni ubertatis et varietatis. Ad sequentia operis hujus attributa consideranti, præsertim ultimum, *ipsa etiam pace sævum*, apparebit, hic desiderari deterioris significationis adjectivum, qualis sunt sequentia omnia. An fuit *horridum*? *Caus horridus* etiam Senec. M. F. 657. vel *horribile*, ut Cicero dixit pro Sext. 24. *horribilis et gravis casus*. Melius nihil dum excogitare potui. EBN. Quam recepta lectio nitatur auctoritate Vatic. cod. et ed. Rom. nolim rejectam. Bip. recepere *inopinum*. Jac. Gron. volebat *copiosum*.

Ipsa etiam etc. Vulgo in ipsa. Sed præpos. abest a Bud. Ast Agr. habet, *Quatuor Principes*. Ne ætros cuq.

Trina bella civilia, plura externa ac plerumque permixta. A. U. Prosperæ in Oriente, adversæ in Occidente res. Turbatum^{222.} Illyricum: Galliæ nutantes: perdomita Britannia et statim^{A. C. 69.} missa: coortæ in nos Sarmatarum ac Suevorum gentes: nobilitatus cladibus mutuis Dacus. Mota etiam prope

vulgo, neu Pisonem inter intos censeas. Intellegit enim Galbam, Othonem, Vitellium, Domitianum. Nam et ad hujus exitum Historiam perduxit. Piso autem, dumtaxat Cæsar, non Princeps. LIPS.

Trina bella civilia] Quæ? Othonis in Vitellium, hujus in Flavianum, et L. Antonii in Domitianum, de quo Sueton. et Dio. LIPS. *Trina* MSS. Flor. Bud. Guelf. ed. pr. *Terna* Agr. *Plerumque permixta* est eodem fere tempore gesta, ut domi et foris turbaretur Respublica. ERN. *Trina* recte restituere Bip. Placet.

Perdomita Britannia et statim missa] In vitio aperto et confusione locus. Quid enim illud, *missa cohorte*? Itane unius cohortis res fuerit, in Sarmatas ac Suevos bellum? Nugæ. Denique, quis hic sermonis contextus aut cohesio, *missa cohorte* in Suevos, Dacum cladibus involutum? qui populi sane diversi. Ompino recte correximus pridem: *perdomita Britannia et statim amissa. coorte Sarmatarum ac Suevorum gentes. nobilitatus clad. mutuis Dacus*: nec exiguo ad historiam momento. Discimus scilicet, perdomitam Britanniam (quod Domitiani imperio accidit: eamque laudem Agricolæ socero suo noster tribuit in ejus vita c. 10. *Britanniæ situm non in comparationem curæ ingenique referam, sed quia tum primum perdomita est*) et mox ignavia aut dissidio Principum in parte amissam: sive magis placet, *amissam*. Quod in Domitiani ultimis rebus verum censeo, externo imperio non allaborantis. Etiam Spartianus auctor c. 5. sub principia Imperii Hadriani, *teneri Britanniam sub Romana ditione non potuisse*. Addit c. 11. amplius, penetrasse eundem Principem in Britanniam, nec tamen totam recuperasse, sed *per octoginta quinque milia passuum murum duxisse, qui Barbaros Romanosque divideret*. Cujus muri mentio etiam Dioni 72, 8. in vita Commodi; *Τῶν, inquit, ἐν τῇ ῥόῳ ἰσθμῷ* (de Britannia loquitur) *ὁρίζοντες τὴν εὐχὴν τὴν διὰ τὸν αἰῶνα ἐπὶ καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων σταθμίζουσα*. Alius ab isto murus, sive vallum potius, quod Severus Imp. duxit per millia passuum XXXV. ut Eutropius ait 8, 19. sive XXXII. ut Victor epit. 20. De quo valde diffuse et

diserte Beda 1, 4. Aliquid etiam Win- diehiudus Saxon. ab initio. At fors totius hujus corruptionis (varie enim interpolatus locus) a verbo *coorte* ortus: quod plerumque libri scripti in medio adspirant *cohorte, cohorti*. Hinc turbella. LIPS. Eleganter hunc locum a Lipsio correctum salenter omnes, nisi quod Savilius, Mercerus, Ryckius, J. Gronovius *missa* servari volunt: quia non *amissa* est Britannia, sed tantum neglecta: quod ipse sensit Lipsius; unde etiam *omissa* legi posse dixit, ut A. 6, 36. *Armenia omisa*. Sed missa idem est. quare Pichena, qui primus Lipsii correctionem recepit, hoc debebat ponere, quod omnes libri scr. et edd. habent. atque ita nos cum Ryckio et J. Gronovio fecimus. ERN.

Coortæ i. n. Sarmatarum ac Suevorum] De Sarmatis, etiam apud alios leges: de Suevis, vix puto. Catos saltem nominant, in Domitiani quidem rebus. Sed tu scito, hos Suevos, non illos esse, qui in ipsa Germania, et qui vulgo noti: sed qui trans Istrum, assiti Sarmatis. Illi, inquam, ipsi, quibus Vannius a Druso Rex datus, quique inter Marisum et Cusum fluvios locati. Itaque militia plerumque sociati cum illis. A. 12, 29. *Ipsi Vannio manus propria pedites, eques e Sarmatis Jazygius erat*. Etiam nunc bello hoc in Domitianum. Dionis fragmenta præclare (et absque iis hærebamus:) 67, 5. *Ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ Σαύρος καὶ παλιμδίντης, περίουλις Ἰωνίαν, εἰσέειπεν, συμμάχους παρὰ Διοκτιανῶν, καὶ Ἰλαβόν. Ἀγανακτήσαντες δ' ἐπὶ τοῖνυ εἰ Σαύρος προσηγάμενος ἰδόντας καὶ προσταγισινάλλοντες, ὡς καὶ μὲν αὐτῶν τὴν ἰσθμὸν παραβόσκουσιν*. LIPS. *Coortæ in nos* MS. Flor. quod recte receptum Ryckio et J. Gron. qui inde natum putat in *razolanos*, quod est in MS. Guelf. sine in in edd. Puteol. Beroald. Alc. Rheanus delevit. Ed. pr. (et cod. Bud.) in *Sarm.* ERN.

Cladibus mutuis Dacus] Epitomarii de hoc bella Dacico multa: et poeta Statius Silv. 1, 1, 27. *Das Cattis Dacique fidem*. Iterum: *Hæc est quæ victis paxcentia fœdera Cattis, Quæque suum Dacis donat clementia montem*. Cur montem diserte nominat? sicut in eadem

A. U. Parthorum arma, falsi Neronis ludibrio. Jam vero Italiae
 822. novis cladibus, vel post longam sæculorum seriem repetitis,
 A. C. 69. adfecta. Hausta aut obruta urbes, fecundissima Campaniæ ora. Urbs incendiis vastata, consumptis antiquissimis delubris, ipso Capitolio civium manibus incenso: polluta caeremoniis: magna adulteria: plenum exiliis mare: infecti cædibus scopuli. Atrocius in urbe sævitum. Nobilitas, opes, omnes gestique honores pro crimine, et ob virtu-

ista re Silv. 1, 1, 80. *Tu civile nefas, tu tardum in fœdera montem Longo Marte domas.* Quiane montana Dacia, et tales ibi munitiones? Apparet e Fragm. Dionis. in rebus Trajani 68, 9. *Ὁ δὲ Τραιανὸς ἔρη τε ἐννεακισμίου ἡλᾶτος, καὶ ἐν αὐτοῖς τὰ ἐκ Ἰταλίας, καὶ μετὰ τὴν μάχην, καὶ τὰ ἀρχαῖα.* Suspiciari etiam possis, in re occultius aliquid designari; ἰσχυρὸς enim et unum montem dumtaxat appellat. Aspectum igitur a poeta ad ridendam et miri stuporis superstitionem Dacorum; quibus Sacerdos in monte quopiam Deus habebatur, et mons ipse sacer. Strabo 7. p. 298. *Παρεὶ δὲ τοῦς Γέτας ὁ ἱεὺς ἀνυμᾶντο Θιὸς, καὶ τὸ θεὸς ὑπελήφθη ἱερὸν, καὶ προσεκαλεῖσθαι οὕτως.* At enim de Getis hoc Strabo ita. sed tu discis, Getarum populum Dacos esse, ex Dione 51, 22. et Strabone ipso statim. Etiam Appianus in Præf. §. 4. notat, *Getas ultra Danubium a Romanis Dacos appellari.* Adde etiam Cappadociibus montem pro Deo fuisse. Tyrinus Maximus Diss. 38. *Ὅροι Κανταδάνας. καὶ Θιὸς καὶ θεὸς καὶ ἡγάλας.* Adde eundem Statium Theb. 1, 20. *et conjurato dejectos vertice Dacos.* *Mutua clades sunt acceptæ et illatae.* Sed v. Burm. ad Virg. G. 2, 497. E. N. Getas a Dacis Strabo distinguit 1. 7. p. 304. At nomine tenus diversos esse, refert Plin. 4, 12. (25.)

Falsi Neronis ludibrio] Dat et accipit lucem Suetonius in extremo Nerone: *Denique cum post XX. annos, adolescente me, exstitisset quidam conditionis incerta, quæ se Neronem esse diceret: tam favorable nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjuvaret et vis reddita sit.* Post viginti annos, inquit, a morte Neronis. ergo in XIV. Consulatu Domitiani hic motus. Lips. Vide infra 2, 8. Sed bene huc J. Gronovius advocavit Lactant. Mort. Pers. c. 2. ubi luculentissime res narratur. E. N.

Post longam s. s. repetitis] Jam antiquissimo ævo sævisse Vesuvium, vel

vix Herculanei et Pompeiorum docent, pumicosis scoriis strata. Cf. Winckelmann in Sendschr. von den Hercul. Entdeckungen. Hamilton, account of the discoveries at Pompeii.

Hausta aut obruta urbes. Fecundissima] Verius distinxisse, *Hausta aut obr. urbes fecundissima Campaniæ ora: et urbs inc. vastata.* Id enim significat, in Campania haustas aut obrutas urbes prodigiosa illa ejectione Vesuvii montis, quæ sub Tito. Qua duo oppida cum pagis multis obruta, Herculaneum et Pompeii, quin ille ipse Naturæ magnus, mystes Plinius perit eodem casu. Statius de hac re eleganter Silv. 4, 4, 81. *Mira fides! credite virum ventura propago, Cum segetes iterum, cum jam hæc deserta virebunt, Infra urbes populosque premi?* Tangit et Plutarchus de his, qui sero a Num. pun. c. 42. in iis, quæ Thespisio revelata, ubi *Βίβλος ἴσος* appellat: quod male interpretes *Lesbium montem* vertit. At, quod in Tacito de incendiis urbis est, intellege de capitolio exusto sub Vitellio (3, 71.) et de igne triduoano, qui sub Tito. Dionem vide 65, 17. 66, 24. Lips. *Et urbs scr. et edd. Deleverat copulam Fichena. E. N. Recte. Sic et Bipont.*

Polluta caeremonia] Vestalium nempe incestis, quæ protraxit Domitianus pariter et puniit. Præter historicos Papius allusit, qui prospectantem Domitianum facit Silv. 1, 1, 35. — *an tacita vigilet face Troicus ignis, Atque exploratus jam laudet Vesta ministras.* Lips.

Infecti cædibus scopuli] i. e. insule, in quibus exules clausi, quæ erant fere deserte et scopulosæ: ad eas missi subinde, qui exules trucidarent, ut in Anallibus jam vidimus. Mare quoque ante de insulis, inprimis maris Ægei, capiendum. E. N.

Atrocius in urbe sævitum] Recte. Imago enim sævitæ cædumque multa in insulis et provinciis, major in ipsa urbe. Egregius tamen et acutus quidam juvenis mavult in urbe servitium. Lips.

tes certissimum exitum. Nec minus præstia delatorum in-
visa, quam scelera; cum alii Sacerdotia et Consularatus, ut
spolia, adepti, Procuraciones alii et interiorem potentiam, ^{822.}
agerent, verterent cuncta odio et terrore. ^{A. C. 69.} Conrupti in do-
minos servi, in patronos liberti; et, quibus deerat inimicus,
per amicos oppressi. Non tamen adeo virtutum sterile sæ-
culum, ut non et bona exempla prodiderit. Comitatus pro-
fugos liberos matres: secutæ maritos in exsilia conjuges:
propinqui audentes: constantes generi: contumax, etiam
adversus tormenta, servorum fides: supremæ clarorum vi-
rorum necessitates; ipsa necessitas fortiter tolerata; et lau-
datis antiquorum mortibus pares exitus. Præter multipli-
ces rerum humanarum casus, cælo terraque prodigia et ful-
minum monitus et futurorum præstigia, læta, tristia, ambi-
gua, manifesta. Nec enim unquam atrocioribus Populi
Rom. cladibus, magisque justis indiciis adprobaturum est, non
esse curæ Deis securitatem nostram, esse ultionem. Cete-⁴

Et interiorem pot.] Video interpretes recentiores in hoc hæsisse et male vertisse. *Interior potentia* est major, nec id debebat ignotum aut dubium esse. Sic Ann. 15, 9. *virtus tutissima*. Adde nos in Clave Cic. in v. *tutissimus*. ERM. Bud. *inferiorem*.

Agerent, ferrent cuncta] Lectionem Flor. cod. *Agerent, verterent cuncta odio et terrore*. Corrupti etc. secutus est Pichena. At vulgatam et lectionem et distinctionem multo meliorem esse docuimus Obserr. 3, 22. Gron. Nempe ibi docet, unitatam esse (apud Lævium et alios) phrasin *agere ferre*, et odio ac terrore sic explicat, ut Lipsius. At lectionem Flor. quæ est etiam in Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum omnibus, defendit et recepit rursus Ryckius, late et acerbe contra disputante J. Gronovio. Lectio, quæ est in textu, ab Rhenano inducta, utcumque explicari potest. In *agerent ferrent* facile assentior Gronovio: sed interpungi debet post *terrore*. Nam *odium et terror* non bene conveniunt verbo *corrupti*, quocum in tali re conjunguntur aut intelliguntur verba vim alliciendi habentia. An omnes tantum odio et terrore corrupti, nemo spe, præmiis etc. etiam liberti in patronos? ERM. Florentino consentit etiam Bud. Ram priscam lectionem cum Bern. Freinsb. Bip. reposui, interpunctione adhibita, quæ et Mureto et Acidalio placuit. Rhenanus temere ex ingenio textum mutarat. Temere quoque Ryckio succenset Gronovius.

Odio et terrore] Odio proprio, ter-

rore a Domitiano. Nam ille vulgo usus delationibus et opera servorum. Plinius Paneg. hoc tangens c. 42. *Non enim jam servi Principis nostri amici, sed nos sumus; nec pater patriæ alienis se mancipiis caviorem, quam civibus suis, credit. Omnes accusatore domestico liberasti: unoque salutis publicæ signo, illud, ut sic dicam, servile bellum sustulisti*. LIPS. Sic et Gron. l. c. sed v. not. præced. ERM.

Suprema cl. v. necessitates] Hic prædicatum desidero, unde virtus eluceat. Nam *necessitas suprema* nec virtus est, nec bonum exemplum. An fuit: *suprema clar. vir. necessitates fortiter tolerata*. Certe non satisfacit Lipsius in Disputat. ERM. Hiller. Rac. 15. intelligit mortem non meritam, insigni constantia expectatam, quæ statim dicitur fortiter tolerata, quale exemplum in Seneca 15, 61.

Justis indiciis] Cum Ryckio et J. Gronovio dedi *indiciis*, quod ex ed. prima jam indicavit Gruterus, estque in MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. Puteol. Berol. In ed. Rhen. irrepsit, haud dubie operarum vitio, *judiciis*, quod per negligentiam sequentium editorum ad omnes propagatum est: cum possent etiam sine libris vitium odorari. ERM. Cod. Bud. et ed. Rom. *magis vetustis indiciis*. Cf. et Arntzen. ad Plin. paneg. c. 5.

Non esse curæ Deis] Impium, impium, tum dictum, Tacite: etsi non imprudens. Nam humano ingenio si rem libras: cum tot clades, tot tristia, tam rara in bonos præmia, quid nisi ad-

A. C. rum, antequam destinata componam, repetendum videtur, 822. qualis status urbis, quæ mens exercituum, quis habitus provinciarum, quid in toto terrarum orbe validum, quid ægrum fuerit; ut non modo casus eventusque rerum, qui plerumque fortuiti sunt, sed ratio etiam causasque noscantur. Finis Neronis ut lætus, primo gaudentium inpetu, fuerat, ita varios motus animorum, non modo in urbe, apud Patres, aut populum, aut urbanum militem, sed omnes legiones Ducesque conciverat: evulgato Imperii arcano, posse Principem alibi, quam Romæ fieri. Sed Patres læti, usurpata statim libertate, licentius, ut erga Principem novum

vigilare Deos tantum censeas in pœnas? Atqui nos scimus aliter: nec rem metimur ex iis modo quæ sunt, sed quæ futura. Qui vindicem tantum Deum statuit, tollit ex Deo quod est Dei, imo quod Deus: vim beneficam, salutarem et adjuvantem. Itaque homo sile: et tecum alter ille tenebrio (Lucanus) qui 4, 807. clamat: *Felix Roma quidem, civisque habitura superbos (bonos); Si libertatis superis tam cura placeat, Quam vindicta placeat.* A quo, fallor, aut tu sumptisti. LIPS. Contra impietatis criminationem tueretur Tacitum Bip. item Hiller. Rac. 13.

Qui plerumque fortuiti sunt. Uleus hic, nisi fallor, etiam tectum. Si enim casus eventusque rerum fortuiti, quomodo remittis me ad causas? aut eus ubique tam multos tu, tam serius in iis explicandis? Censeo immixta negatione scribendum, qui plerumque haud fortuiti sunt: ad rem et ad verum certe, si non ad Taciti mentem. LIPS. *Fortuitum* interpretatur Savilius, cuius nullæ sunt, aut ignotæ causæ, atque inde Tacitum reprehendit, ut imprudenter locutus. Cui reprehensioni subscribit Freyhemius in Versiones 2, 31. quomodo enim, ait, fortuitorum equas tradi possunt? aut quomodo, quantum capere possunt tradi, pro fortuitis possunt haberi? Mihi vero, qui plerumque fortuiti sunt, est, in quibus plerumque fortuna potest, qui ex fortuna pendunt, et sæpe contra expectationem eveniunt; adeo ut ex illis solis cognitio ad consilium capiendum nihil eis instruat: et non sint magistri et auctores rerum gerendarum. Ex quibus nihil discas nisi fortuitum; nisi fortune donum, nisi quid egeris, cum de partibus decerneret transigeretque fortuna; hæc est, hinc ex sententia rem, illi asperam sedemque præsentem: sed ea fortuna cæcæ virtutis duces habuerit an da-

stituerit; unde exstiterit, continetur, mutet ac sese circumagat; secundum meliores, an deteriores, et quare, dederit; tibi quod ab alio capias exemplum, quod sequare aut fugias, nequaquam ex hoc opere, et sæpe joco ac ludibrio fortunæ, ex his postprincipiis, sed ex exordio, filoque et serie ac decursu rerum, temporum, consiliorum, quæ ad ista viam munierunt, abunde colliges. NERO apud Suet. 23. *Omnia se facienda facere, sed eventum in manu esse Fortunæ; illos, ut sapientes et doctos viros fortuita debere excludere.* Cf. et Gellius 14, 1. GRON. Nil mutandum, etiam Pichena sensit.

Natio etiam etc.] Cf. Sæmpr. Asellio ap. Gell. 5, 18.

Aut populum aut urbanum militem] Sic e Flor. restituit Pichena, cum Rhenanus (e Bud.) bis fecisset *apud ex aut.* Consentiant Florentino Gueif. edd. ante Rhen. Ceterum illa frequentatio *et apud* non inepta, immo elegans foret et arideret, si modo libris firmaretur. Sic c. 10. *apud subjectos, apud proximos, apud collegas.* ERM. Firmatur, uti dictum, Budensi, sed parum interest.

Principem alibi quam Romæ] Olim enim ita judicabant, *romæ multi exempli esse, Imperatores legi ab exercitibus; et solenne auspiciatum: quæstorum in castra et provincias, præter ab legibus Magistratibusque, ad militum consuetudinem transferri, ut præfate Livius 26, 2.* Sed nunc alia tempora erant, alii mores. GRON. Ego etiam huc traxerim: Ocsæus hanc opinionem fovisse et abulse, ut Roma tantum; sic ut sedes esset Imperii, ita caput ejus fieri posset; cum crederent, facilius posse Romæ impediri, ne quis contra se Imperator crearetur. Id igitur fuit in arcana Imperii, b. c. in artibus ejus servandi ac faciendi, ut ad annales explicavimus. ERM.

et absentem; primores Equitum proximi gaudio Patrum; A. U. pars populi integra, et magnis domibus annexa, clientes libertique damnatorum et exulum, in spem erecti: plebs sordida et circo ac theatris sueta, simul deterrimi servorum, aut qui, adesis bonis, per dedecus Neronis alebantur, mæsti et rumoram avidi. Miles urbanus, longo Cæsarem sacramento inbutus, et ad destituendum Neronem arte magis et impulsu, quam suo ingenio, traductus, postquam neque dari donativum, sub nomine Galbæ promissum, neque magnis meritis ac præmiis eundem in pace, quem in bello, locum, præventamque gratiam intelligit apud Principem, a legionibus factum; pronus ad novas res, scelere insuper Nymphidii Sabini Præfecti, Imperium sibi molientis, agitur. Et Nymphidius quidem in ipso conatu oppressus: sed, quamvis capite defectionis ablato, manebat plerisque militum conscientia; nec deerant sermones, *senum atque avaritiam Galbæ* increpantium. Laudata olim et militari fama celebrata severitas ejus angebat adspersantes veterem disciplinam, atque ita XIII. annis a Nerone adsuefactos, ut haud minus vitia Principum amarent, quam olim virtutes verebantur. Accessit Galbæ vox, pro Republica honesta, ipsi anceps, *legi a se militem, non emi*. Nec enim ad hanc

Pars populi integra, et magnis Attende, et tecum rescribes: *pars p. integra, et magnis domibus annexa clientes libertique damnatorum*. Integram partem populi appellat, sinceram et lascivia temporum non corruptam. Lips. Probat Pichena, qui recepit in textum, et Acidalius, sed ita, ut post *libertique* inseratur *quisque vel quodque*. Neutro opus. Vulgatum est in omnibus scr. (Bud. quoque) et edd. vet. rectoque restitutum a Freinahemio (et Ryckio). *Pars populi integra* est honestior et incorrupta: opponitur enim sordide plebi: ea annexa magnis domibus, vel per cognationem, et adfinitatem, vel per clientelam. Clientes et liberti damnatorum et exulum eriguntur in spem patrum et dominorum recipiendorum. Eav.

Qui in bello Placet fore, quod in scripto filius meus Jacobus Oxonii notavit: *eundem in pace, quem in bello, locum*. Gron. Sic et Flor. Guelf. (Bud. et Reg. Lall.) ed. pr. unde restitui. Saepè in hac constructione obliqua accusativi in nominativos mutati. Eav.

Imperium sibi molientis agitur Malim *agitatus*. non enim cum maxime sebat illud, sed jam ante adventum Galbæ factum erat. Gron. Mox *sed* est a

Rhemano bene inductum, et si omnes scripti et ante eum editi habent et. Eav. Sic et Bud. Rhenanus recte vidit, ob finalem vocis præcedentis initialem sequentis exidisse.

Manebat pl. m. conscientia Acidalius vult *constantia*. Speciosa, sed non necessaria conjectura. Conscientia male facti acerrimus stimulus ad odium et res novas molientes. Eaque sententia crebra est apud omnes historicos. Sic c. 8. exercitus Germ. metu incitantur. Eav.

Angebat adspersantes Miror, tamdiu toleratum esse in Tacito ineptum verbum *coaspersantes*, quod tamen et in Guelf. (et Bud.) est: cum in ed. pr. plane sit *aspersantes*, quod etiam a Flor. et Agr. codd. protulit Ryckius. (Est et in Reg. Lall.). Mox male per *verebantur* Ryckius e suo cod. *concrebantur*: quæ est glossa illius. Male etiam alii (Pich. Acid.) tentant *recrebantur*. Nam eodem sensu *vereri* dicitur. Ed. pr. (et Bud.) mox etiam habet *militem*, non *principem*, ut alii scr. et edd. vet. idque bene restituit Rhenanus. Eav. Qui *Principem* posuit, credebatur de Placone sermonem esse. Bud. *verebantur*. Hanc vocem Petronio c. 62. hoc sensu reddere parat Heins. pro *recrebantur* scil. ut ap. Liv. 39, 37.

Al. U. formam cetera erant. Invalidum senem T. Vinus et Cornelius Laco, alter deterrimus mortalium, alter ignavissimus, odio flagitiorum oneratum, contemptu inertiae destruebant. Tardum Galbæ iter et cruentum, interfectis Cingonio Varrone, Consule designato, et Petronio Turpiliano, Consulari: ille, ut Nymphidii socius, hic, ut dux Neronis, inauditi atque indefensi, tamquam innocentes, perierant. Introitus in urbem, trucidatis tot millibus inermium militum, infaustus omine, atque ipsis etiam, qui occiderant, formidolosus. Inducta legione Hispana, remanente ea, quam e classe Nero conscripserat, plena urbs exercitu insolito: multi ad hoc nu-

Odio flagitiorum onerabant] Sive, ut libri scripti (in his Bud.) *oneratum*. Vox quidem ea retinenda est, male a Beato expulsa. Lips. Sic et Annal. 2, 3. Gron. *Oneratum* etiam MSS. Flor. Guelf. edd. vett. ante Rhen. restituit in textum Pichena. Sensus est: odium flagitiorum alterius in Galbam translatum, et inertiam alterius in contemptum adduxisse Galbam, atque inde perniciem ejus natam. Ceterum *ignavissimus* cape de Lacone. V. Sueton. Galb. 14. Ern. Acid. pugnat pro vulgari *onerabant*.

Cingonio Varrone] Ita scribamus jubet Vaticanus, qui non aliter nominat et Plutarchus, cui c. 14. est *Κυρίων Βάβιον*. Sed in Taciti vulgatis etiam libris ita perscriptum A. 14, 45. *Censurat Cingonius Varro Consul designatus*. Est autem hic ipse. Lips. Antiqua edd. lectio *Ciconio*, ut habet etiam MS. (Bud. et) Guelf. Ern. In loco cit. ex Ann. 14. dele *Consul designatus*.

Petronio Turpiliano] Qui Consul fuit a. u. 814. Plutarchum sperno, sive librarium, in quo c. 15. *Τιτρούλλανος* dicitur. Lips.

Dux Neronis] Non potest placere illud *Dux Neronis*. Putem, hic, ut *fidus Neronis*. Neque aliter Plutarchus c. 17. habuisse videtur, quod reddidit: *δὲν μὴ ἀπειθήσαν, οὐδὲ ἰσχυρὸν εἰς ἀγῶνισμα τυραννίδος ἔσσαν, περὶ οὗτος, ἀλλὰ δὲ πρὸς τὴν μίαν ἀδελφάνην ἀνίδανον*. Gron. Nil mutandum. Cf. c. 71. item 2, 12, 19, 33, 36.

Tamquam innocentes perierant] Nihil melius vulgato: et mens ejus: haud scio, an nihil peccarint; certe, ut solent, qui nihil peccarunt, a tyrannis occidi, nempe inauditi et indefensi. Gron. Scilicet Muretus volebat *tamquam nocentes*. Acidalius *quamquam innocentes*. Ego alterutrum probem. Nam ratio Gronoviana est nimis arguta. Sed

quamquam prætulerim. illud *tamquam* jam est in ut. Ern. *Tamquam* bene se habet. Cf. Plin. ep. 4, 11. de Cornelia virgine Vestali.

Tot millibus] Classicos intelligit, de quibus c. 37.

Quam e classe Nero] Jam olim legiones *Classicae*, si nummis fides, in quibus video: ANT. AUG. III. VIR. R. P. C. et parte altera: LEG. XVII. CLASSICÆ. Lips. Bud. *Nero ex classe*.

Multi ad hoc et innumeri] Vitium quivis viderit et sermonis ineptias, imo sordes. Quid enim illud est, *multi et innumeri*? Adstricto nostro scriptori satis erat, credo, alterum. Ferretus emendabat, *militēs ad hoc innumeri*. Ego verissime ex Farnesiani vestigiis *multi ad hoc numeri*. *Ad hoc*, Sallustianum est: et valet, etiam, præterea. At *numeros* hic capio cohortes, manus, vexilla: Crebrum id verbi sub ævum Taciti, eo sensu. Plinius epist. 10, 38. de tironibus: *nondum distributi in numeros erant*. Ulpianus l. 1. D. de his, qui notantur infamia. *exercitum non unam cohortem neque alam dicimus, sed numeros multos militum*. Idem l. un. D. de bon. poss. ex test. mil. *si quis militum ex alio numero translatus sit in alium*. Suet. Vespas. c. 6. et tunc quidem compressa res est, revocatis ad officium numeris, parumque. Claudianus in Epithal. Pallad. 86. *Regnorum tractat numeros, cuneosque recenset*. Nec cohortes solum in hoc nomen, sed paullatim venere etiam ipsæ legiones. Accredo hoc Sozomeno scribenti l. 8. *Τὰ Ῥωμαίων τάγματα, ἃ οὐν ἀριθμῶς καλεῖται*. Ac Capitolinum ita accipio in Macrino c. 6. *Timuit autem et collegam, ne ipse imperare cuperet, quod si vel unius numeri consensus accederet, neque ipse recusaret, et omnes cupidissime id facerent*. quia noster ipse

meri e Germania ac Britannia et Illyrico, quos idem Nero, ^{A. U. 822.} electos præmissosque ad claustra Caspiarum, et bellum, quod ^{A. C. 69.} in Albanos parabat, opprimendis Vindicis coeptis revocaverat: ingens novis rebus materia, ut non in unum aliquem prono favore, ita audenti parata. Forte congruerat, ut 7 Clodii Macri et Fonteii Capitonis cædes nuntiarentur. Macrum, in Africa hæud dubie turbantem, Trebonius Garucianus, Procurator, jussu Galbæ; Capitonem in Germania, cum similia cœptaret, Cornelius Aquinus et Fabius Valeus, Legati legionum, interfecerant, antequam juberentur. Fuere qui crederent, Capitonem, ut avaritia et libidine fœdum ac maculosum, ita cogitatione rerum novarum abstinuisse; sed a Legatis, bellum suadentibus, postquam impellere nequiverint, crimen ac dolum compositum ultro: et Galbam mobilitate ingenii, an, ne altius scrutaretur, quoquo modo acta, quia mutari non poterant, comprobasse. Ceterum utraque cædes sinistre accepta: et invisio semel Principe, seu bene, seu male facta premunt. Jam adfere-

Tacitus hac voce iterum usus, in Agricola 18. *Quamquam transacta ætas, sparsi per provinciam numeri.* Hæc quidem proba et certa. sed illex ista libido correctorum, ignara quiescere etiam in certis. Itaque rescribit quidam, *multi ad hoc innumeri.* id est, inquit, qui in numeros legionesque nondum relati. Acumen! quod fateor superfuisset illi juveni, magis quam judicium: nisi quod ætas tamen id correxisset et direxisset. At tantum abest, ut de tironibus aut collectio milite hic Tacitus: ut contra veteranos intellegat et electos sub vexillis. Itaque magis distincte paullo post *Illyrici exercitus electos nominat et Germanica vexilla.* Omitto, quod notionem cam vocis nobis ingerit, sine exemplo. Lips. Firmat correctionem Lipsii Flor. ed. pr. Ceteræ edd. ante Rhen. *ad hæc innumeri.* Inde a Rhenano (e Bud.) *ad hoc et innum.* Guelf. *adhoc innumeri.* Ern. Quod de Ferreto adfertur, non ita se habet. Is non ex ingenio, sed ex aliis variantem lectionem promit.

Clodii Macri] Mentio ejus in numo Galbæ ap. Patinum ad Suet. Galbam c. 11.

Fonteus Capito] Consul hujus anni cum C. Julio Rufo. Sic Cassiod. et Fasti Græci. Mox Bud. *nuntiatur.* Paullo ante Acid. malebat *parato.*

Hæud dubie turbantem] Vocem ejeci, quæ aberat recte ab optimo libro. et passim ita *turbandi* verbo usi prisci.

Lips. Nempe *res*: quæ vox in Guelf. (Bud.) edd. vet. at non in ed. pr. codd. Flor. Agr. Ern.

Crimen ac dolum comp.] Bud. *crimen ad dolum comp.*

Et invisio semel Principe etc.] Ego hic non hæsissem. At hæsit Gruterus, qui volebat ut: hæpere alii, qui vellent accusativos, quos etiam Scotus edidit. Verum non raro Tacito ad sententiam talem transitus fit per copulam, quo modo nos etiam in vernacula utimur. Deinde in *facta premunt* intellige modo *cum.* In Flor. (et Bud.) est *principi*, ut referatur ad *facta.* Sed ceteri libri omnes vulgatum habent. Ern. Similis ablativi constructio A. 4, 19, Male in cpd. Agr. est *premuntur*, quod Ryckius præferebat.

Jam offerebant v. c.] Hoc quoque temere tentatur, primo a Pichena et Freinshemio, qui interpungi volunt post *cuncta*: et ita sententiam corrumpunt. De aliis, qui nocerent Galbæ, dixerat. Venit tandem ad avaritiam libertorum et servorum. Non bene etiam e suo cod. (Agr.) Ryckius dedit *offerebant*, quod cui non in mentem sponte veniat. Loquitur de iis, data opera, tamquam de mercatoribus, qui merces venales adferunt. Ern. Pichena voluerat *jam offerebantur v. c.* Freinsh. *fram offerebant v. c.* Acidalius *re offerebant* debebat. Quod Lallemand ex Pich. et Freinsh. adfert *offerebant*, apud istos non reperio.

A. U. bant venalia cuncta præpotentes liberti: servorum manus
 822. subitis avidæ, et, tamquam apud senem, festinantes: ea-
 A. C. demque novæ aulæ mala, æque gravia, non æque excusata.
 69. Ipsa ætas Galbæ inrisui ac fastidio erat adsnetis juventæ Neronis, et Imperatores forma ac decore corporis, ut est mos vulgi, comparantibus. Et hic quidem Romæ, tamquam in tanta multitudine, habitus animorum fuit. E provinciis, Hispaniæ præerat Cluvius Rufus, vir facundus et pacis artibus, bellis inexpertus. Galliæ, super memoriam Vindicis, obligatæ recenti dono Romanæ civitatis, et in posterum tributi levamento. Proximæ tamen Germanicis exercitibus Galliarum civitates, non eodem honore habitæ, quædam etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac suas injurias metiebantur. Germanici exercitus, quod periculosissimum in tantis viribus, solliciti et irati, superbia recentis

Servorum manus subitis avidæ] Ad ea auferenda, quæ subito fortunæ munere obveniant, ut recte Pichena. Venuste exprimuntur mores hominum famelicorum, quibus ex insperato magna se ingurgitandi facultas data est. ERN.

Eademque novæ aulæ] Sententia (nam alios involvere video) eadem mala novæ aulæ Galbianæ fuisse, quæ veteris, id est Neronianæ: sed non æque excusata. Quid ita? quia Nero orta et natalibus Princeps, quia juvenis, quia in plebem etiam gratiofus. Itaque plusculum ei licere volebant et ignoscebant. Non sic in Galba, qui electus: qui senex, ideoque prudens esse debebat: qui denique parvus, tristis, et per omnino paucis gratus. LIPS. Mox dedi *inrisui ac fastidio* e Flor. et ed. pr. Ceteri et *ir. et fast.* Melius foret *irrisu*. ERN. Bud. et *ir. ac fast.*

Tamquam in tanta mult.] *Tamquam* abest a MS. Oxon. ERN.

Hispaniæ præerat] Nempe citeriori a. Tarraconensi. V. infra 4, 39. ERN. *Cluvius Rufus*] De hoc v. Plin. ep. 9, 19.

Et pacis artibus bellis inexpertus] *Pacis artibus* ferri potest, si cum Rhenano intelligas *expertus*, quod latet in verbo *inexpertus*: cujus generis et alia exempla in Tacito. Quamquam ne hoc quidem necessarium est, cum Tacitus sæpe tali ablativo, absolute posito, utatur, ut intelligatur, instructus, abundans. Sed Farnius (et Ursinus) addi volebant *clarus*, quod est in MS. Agr. Heinsius ep. ad Græv. t. 4. Coll. Burm. *pacis par artibus* p. 498. quod valde probat Grævius p. 505. Mox *bellis* MSS. Flor. Guelf. edd. ante

Rhen. qui male (e Bud.) substituit *belli* (sc. artibus). Vetus restituit Ryckius. *Bellis inexpertus* est, qui nullas res bello gessit, quibus scientia militaris cognosceretur. ERN. Contra *belli inexpertus*, qui bellum nunquam vidit.

Recenti dono Romanæ civitatis] Quomodo recenti? et nonne jampridem Galli isti comati id adepti a Claudio? clarum id e Tacito A. 11, 23. Sed expedio. Olim quidem jus civium adepti, non tamen promissæ, sed proceres tantum. Cautè ibi et circumspice Tacitus: *primores Gallia*, inquit, *quæ Comata appellatur*. idque mihi notes. Sed nunc ecce a Galba diffusum id jus in Gallos omnes, qui pro Vindice stetitissent. Plutarchus apertissime c. 18. 'Εν δὲ τούτοις καὶ τὰ μισγίης πραγμάτων διαβολὴν εἶχεν, ὅτι τὰ πρὸς τοὺς Γαλατοὺς Οὐίνδῳ συνεπαίμενοι. 'Εβόουν γὰρ εὖ φιλεῖσθαι τοῦ ἀνταρξάτορος, ἀλλ' ἀνέμεινεν παρ' Οὐινίου τοῦ χαλκῆος ἀντιπῶς τοῦ δακτύλου, καὶ πολωνίας. LIPS.

Tributi levamento] Quarta parte tributi. c. 51.

Germanis exerc.] Edd. ante Rhen. omnes male *Romanis*. Mox *finibus ademptis*, int. parte agrorum. Mox rursus dedi *Germani exercitus* quod et MSS. quidam et edd. veteres habent, pro *Germanici*, ut similitudo esset. ERN. Bud. *Germanis exercitibus*. . . *Germanici exercitus*. Similitudo ut sit, posteriorem formam utroque loco sequor. Sic et Bip. Agr. quoque *Germanici*.

Finibus ademptis] Cf. c. 53.

Solliciti et irati] Haud temere mutem. aprior tamen membrorum connexus et responsio, si legas, *solliciti et elati*. Metu nempe solliciti, victoria elati. LIPS.

victoriæ, et metu, tamquam alias partes fovissent. Tarde A. U. a Nerone desciverunt; nec statim pro Galba Verginius: an imperare voluisset, dubium; delatum ei a milite Imperium, conveniebat. Fonteium Capitonem occisum, etiam qui queri non poterant, tamen indignabantur. Dux decrat, abducto Verginio, per simulationem amicitias: quem non remitti, atque etiam reum esse, tamquam suum crimen accipiebant. Superior exercitus Legatum, Hordeonium Flaccum, spernebat, senecta ac debilitate pedum invalidum, sine constantia, sine auctoritate: ne quieto quidem milite, regimen; adeo furentes infirmitate retinentis ultro accendebantur. Inferioris Germaniæ legiones diutius sine Consulari fuere; donec, missu Galbæ, A. Vitellius aderat, Censoris Vitellii ac ter Consulii filius; id satis videbatur. In Britannico exercitu nihil irarum. Non sane aliæ legiones, per omnes civillum bellorum motus, innocentius egerunt: seu, quia procul et Oceano divisæ; seu crebris expeditionibus doctæ hostem potius odisse. Quies et Illyrico: quamquam excitæ a Nerone legiones, dum in Italia cunctantur, Verginium legationibus adissent. Sed longis spatiis discreti exercitus, quod saluberrimum est ad continendam militarem fidem, nec vitis, nec viribus miscabantur. Oriens adhuc inmotus. Syriam et quatuor legiones obtinebat Licinius Mucianus, vir secundis adversisque juxta famosus. Insignes amicitias juvenis ambitiose coluerat: mox, adtritibus opibus, lubrico statu, suspecta

Frustra. Vid. Suet. Galb. 16. fremebat superioris Germ. exercitus. Mox, in Britannico exercitu nihil irarum. Post Muretus et Aspidalius malebant, etiam qui queri non poterant. Non male, ut opinor. Est enim de eodem exercitu sermo. Ean.

Verginius] Coga. Rufus, de quo Plin. ep. 2, 1. 6, 10.

Ne quidto q. m. regimen] MS. Guelph. regenti, in quo an melior lectio lateat, alii videant. Vulgatam forte, in ea interpolatione, quam feci. Mox delevi etiam, post ultio: quod suspectum fuit ab initio, cum primam hunc locum legorem. Post, abesse vidi a MS. Flor. Oxon. nunc etiam Guelph. ed. pr. Putz. (Abest et a Bad.) Primum etiam addidit Beroaldus, nescio unde. Item mox e Flor. cum Ryckio et J. Gron. editi A. Vitellius, ut est etiam in ed. pr. Ean. Bad. Vitellius, Agr. A. Vit.

Adeo furentes etc.] Adeo h. l. insolentius dicitur pro multo magis, sicut alibi dixit noster pro tanto minus, infra 3, 64. ut prospero quidem par: adeo

ruentibus debilitatus. Sed et pro multo magis est A. 3, 34, 6, 15. ubi junctum negationi est pro nedum: sed tamen per se est multo magis: ne tecto quidem verbo; adeo publicum consilium nunquam adit. Ean.

Mureti Galba] Bad. jussu Galbæ. Sed minus et alibi. Cf. Ind.

Id satis videbatur] Dictum videtur, quous milites, titulos et imagines tantum Vitellii spectarint, et paternæ ei virtutis processerint pro suis. Alias non male fortasse, fatis: ut missionem hanc Vitellii celesti consilio adsignet, quæ ad Imperium scilicet via. Lrs. Vulgatam variisimam. Ceterum possia etiam referri ad Galbam: ei satis visum ad dignitatem hominis, quod patrem talem habuisset. Sed malo cum Lipsio ad militæ referre. Ean. Grat. ad Galbam.

Nec vitis, nec viribus miscabantur] h. e. nec vitia sua inter se, velut per contagionem, communicare, nec se coniungere et vires suas mutuo augere poterant. Ean.

Mox attritis opibus] Eutima mone-

A. U. etiam Claudii iracundia, in secretum Asiae repositus, tam prope ab exsule fuit, quam postea a Principe. Luxuria, industria, comitate, adrogantia, malis bonisque artibus mixtus. nimiae voluptates, cum vacaret; quoties expedierat, magnae virtutes: palam laudes; secreta male audiebant. Sed apud subjectos, apud proximos, apud conlegas, variis inlecebris potens; et cui expeditius fuerit tradere Imperium, quam obtinere. Bellum Judaicum Flavius Vespasianus, Ducem eum Nero delegerat, tribus legionibus administrabat. Nec Vespasiano adversus Galbam votum aut animus. Quippe Titum, filium, ad venerationem cultumque ejus miserat, ut suo loco memorabimus. Occulta lege fati et ostentis ac responsis destinatum Vespasiano liberisque ejus Imperium, post fortunam credidimus. Ægyptum co-

bo? Grammaticum et leve est. tamen in fido illo Vatic. scriptum, *atteritis*. Et sane crebro ita veteres, ut Tibullus in eodem hoc verbo 1, 4, 48. *Aut operi insuetas atteruisse manus*. Ut accessisse pro accessisse, *constitisse* pro constituisse, in Pandectis: et *auritum* pro haustum in Apuleio (Met. 2. p. 121. Elm.) Et notavi plura talia, quae vix promam, quin rideant, aut irideant magistelli nostri. Quid tamen hic rideant? ecce et a Florentino jam codice scripturam hanc stabilitam. Lrs. Recepit Pichenam, non Lipsius, ut Ryckius videtur putasse: idque ambitiose contra Ryckium defendit Jac. Gronovius, non abstinens (tanta res agebatur!) contamelia, *serum studiosorum vocando etc.* nec improbare videtur Oudend. ad Suet. Aug. 40. At MS. Guelf. (Agr. Bud.) ed. pr. et cetera, usque ad Pichenam, omnes *attritis*: quas secutus sum, nihil timens iras tales, sed nec istas sordes invidens cuiquam. Multa talia sunt in MSS. optimis, ab antiquariis librariis inuenta: sicut in MS. Guelf. semper est *quod*, *quoque* et alia: quae etiam interdum viri docti odidere. Quae si statim in textum inferantur: quid fiet tandem? in Apuleio feram tale quid, non in Tacito. EBN. Apul. Met. 11. p. 260. in codd. *atteruerant*. Cf. et Voss. de Analog. 8, 30. In nostro ubi scribitur *attritus*. V. A. 15, 16. H. 3, 50.

In secretum Asiae] In Lyciam, ut opinor, specie Legationis. Colligo e Plinii 12, 1 (5). *Licinius Mucianus ter Consul, et super provinciam ejus (Lyciam) Legatus*. Lrs. Pro repositus, quod est in libris omnibus, Aicalius malebat *sepositus*, quod est sane verbum ordinarium in hac re. EBN.

Quoties expedierat] *Expedire* hic significat in expeditionem, aive ad bellum proficisci, ut infra c. 88. (et 15, 15.) ut jam alii notarunt. EBN.

Palam laudares, secreta male audiebant] Cod. Bud. habebat, *palam laures secreta male audiebat*. Gracismus, *secreta male audiebat*, non displicebat nec Rhenano, nec Ryckio, qui et ipse in suo MS. habebat *audiebat*. E laures possis etiam colligere *palam laudes*, substantive: quod non dubitari potest, quin sit melius vulgato. Sed etiam Rhen. tentabat: *palam laudari* nostrum, ut puto melius. Sed tamen vulgatum etiam ferri potest, quod in omnibus libris reperi; et illius corruptela, *laures e laudares*, jam supra simillimum exemplum e Flor. vidimus. Mox fuerit MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. Ceteri fuerat usque ad Pichenam. EBN. Rhen. conjiciebat *secreto male audiebat*. et sic cod. Agr. nec ita male. Prius laudes reposui cum Bip. scil. *ei tribuebantur*. Tò fuerit vel fuerat expunctum volebat Grut.

Suo loco memorabimus] Male antea, memoravimus. Nam haec quidem narrat infra 2, 1. Lrs. Memorabimus et MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. Putool. Beroald. Alc. Memoravimus Rhenanus tacite edidit: ut nescias, an consulto. EBN. Videtur vitium esse typographi.

Ostentis] Cf. infra 2, 78.

Post fort. credidimus] i. e. postquam cognovimus fortunam Vespasiani, postquam Imperator factus est. Credidimus est credere conspiciamus. Ita perfectum dicitur; aliqui esse deberet credimus. EBN.

Ægyptum, jam inde a D. Augusto] Supra A. 2, 59. Nam Augustus, inter alia dominationis aroma, vitis, nisi

piasque, quibus coereretur, jam inde a D. Augusto, Equi-^{A. U.}tes Romani obtinent loco Regum. Ita visum expedire, ^{822.}provinciam aditu difficilem, annonæ fecundam, superstitione ac lascivia discordem ac mobilem, insciam legum, ^{A. C.}ignaram Magistratum, domi retinere. Regebat tum ^{69.}Tiberius Alexander, ejusdem nationis. Africa ac legiones in ea, interfecto Clodio Macro, contentæ qualicunque Principe, post experimentum domini minoris. Duæ Maureta-

permisso, ingredi Senatoribus aut Equitibus illustribus Romanis, seposuit Egyptum. Arrianus id consilii exemplique ab Alexandro Magno esse censet. qui (ut lib. 3. notat) in plures præfectos Egyptum distribuit etc. Cautio ab Alexandro esse potuit: non tamen imitatio. quia ille in plures, isti uni permiserunt; sed infirmo. LIPS. MS. Guelf. *Egyptumque copiasque.* Mox videtur esse debere coeretur, vel coerceatur. Ferri quidem potest coereretur propter verba, jam inde ab Augusto: Sed coeretur melius et verius est. Sic paullo post: *Thracia, et quæ aliæ Procuratoribus cohibentur* etc. Loco Regum est, iique tantum dignitatis habent, ut nihil prope, nisi nomen Regum, desit. ERN. Bud. etiam inde ab Aug.

Ignaram Magistratum domi retinere Domi licet referre ad Magistr. Nec leges suas, nec Magistratus suos ac domesticos habebat. Quamquam Dio 51, 17. solis Alexandrinis Senatam ademtum dicit: quem iis restituit Severus, auctore Spartiano in Sev. 17. Sed et domi retinere potest accipi pro, per Procuratores administrare, per Cæsaris Magistratus. ERN.

Tiberius Alexander Ego hunc illum puto, qui in castris et gratia Corbulonis 15, 28. Qui et Judææ Procurator, apud Josephum 20, 5. Pater ejus, item Tiber. Alexander, qui Alabarches Alexandriæ, et frater Philonis Judæi, cujus nunc scripta habemus. LIPS. Dicitur ejusdem nationis, quia in Egypto natus erat ex familia, Judaica illa quidem, sed quæ Alexandriæ sedes fortunarum habere, ceterum dudum civitate Romana donata, et Equestrem gradum adepta. ERN. Cf. et H. 2, 74. 79. Alciatus putat, eum esse, de quo Juven. 1, 30. sed saltem filius istius fuit.

Africa, ac legiones in ea Plures igitur legiones tunc in Africa? Vix opinor. Ad, si lubet, quæ scripsi A. 4, 5. Una sane ordinaria legio in Africa, neque aliter infra numerat, aut nominat, hoc ipso anno H. 4, 48. Legio in Africa,

auxiliisque tutandis Imperii finibus. Juvare aliquid hanc lectionem videatur locus H. 2, 97. *In Africa legio cohortesque dilectæ a Clodio Macro, mox a Galba dimissæ.* quasi novam legionem illi veteri adjunxerit Macer, atque ita sub initio Galbæ fuerint duæ. Vane: quia cohortes dumtaxat delectas a Macro intellegit, non legionem ipsam. Igitur inclino, ut hic rescribam, *Africa ac legio in ea.* LIPS. Libri omnes constanter legiones. Ac forte legiones hic pro copiis dicuntur, unaque legio: ut *liberi* pro uno filio aut filia, *parentes* pro patre, uti supra vidimus *triumphales* avos de uno 14, 1. Libri porro plures habent *Africam*, quasi ad *regebat* referretur, ut Agr. Guelf. ed. pr. Denique libri meliores Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. *contenta*, ut ad *Africam* referatur. Quæ res suspensionem aliquam movere potest, verba *ac legiones in ea* esse insititia, nata ab eo, qui hunc locum superioribus similem reddere voluerit. ERN. *Contenta* restitui cum Bip.

Post exper. domini minoris Quis est dominus minor? Macer? de hoc accipit Savilius. Ejus crudelitatem sane erant experti. Sed an is dominus? Solus Imperator proprie dominus. Aut non intelligo satis, aut legendum est *domini prioris* (ut in c. Agr.). Dominus prior, Nero, talis cognitus fuerat, ut facile Africa ferret qualemcumque alium. Si tamen vera est lectio *dominus minor*, erit intelligendus *Præses* provincie simpliciter, ut opponatur *domino majori*, Cæsari. ERN. De Macro capiunt etiam Brot. Lall. Bip. Ejus tyrannidem testatur Plut. cap. 6.

Duæ Mauretaniæ Tingitana et Cæsarensis. Hanc divisionem Plinius acceptam fert Cæsari Caligulæ 5, 1. *Principio terrarum*, inquit, *Mauretaniæ appellantur usque ad C. Cæsarem Germanici F. regna: sævitia ejus in duas divisa provincias.* At Dio, palam adversus, Claudio attribuit 60, 9. *Παρχήτων δὲ τούτων ὁ Κλαύδιος διχῶν τοὺς Μαυρίους τοὺς ὑπάρχουσιν ἑνὶ μὲν, ἱς τὴν τὰ πρῶτον*

A. U. niæ, Rhætia, Noricum, Thracia, et quæ aliæ Procuratoribus cohibentur, ut cuique exercitui vicinæ, ita in favorem aut odium contactu valentiorum agebantur. Inermes provinciæ, atque ipsa in primis Italia, cuicumque servitio exposita, in pretium belli cessuræ erant. Hic fuit rerum Romanarum status, cum Ser. Galba iterum, Titus Vinus, Consules, inchoavere annum, sibi ultimum, Reip. prope supremum.

- 12 Paucis post Kal. Januarias diebus Pompeii Propinqui, Procuratoris, e Belgica litteræ adferuntur: *superioris Germaniæ legiones, rupta sacramenti reverentia, Imperatorem alium flagitare, et Senatui ac Pop. Rom. arbitrium eligendi permittere*; quo seditio mollius acciperetur. Maturavit ea res consilium Galbæ, jam pridem de adoptione secum et cum proximis agitantis. Non sane crebrior tota civitate sermo per illos menses fuerat: primum licentia ac libidine talia loquendi, dein fessa jam ætate Galbæ. Paucis iudicium aut Reip. amor: multi occulta spe, prout quis amicus vel cliens, hunc vel illum ambiosis rumoribus destinabant,

Τίτῳ, καὶ ἰς τὰς ἀπὸ Κανδαρίας, ἀπὸ Ἰωνίας καὶ Ἰουδαίας, καὶ διὰ δὲ ξυνομένων ἰσχυροῦς ἀποστάσι. LIPS.

[Procuratoribus] De his Procuratoribus Cass. v. Guth. de off. dom. Aug. 3, 34.

[Cuicumque servitio exposita] Sic dedi e Flor. Agr. Guelf. Pertinet hoc ad solam Italiam: reliquum est commune. igitur cessuræ verum, ut Guelf. et edd. omnes, non cessura, ut Flor. (Bud.) Agr. habent. ERN. Bud. exposita. Vulgo male exposita.

[Inchoavere annum sibi ultimum] Eleganter dictum. Solicitant tamen. et nonne, inquirunt, idem est ultimum ac supremum? Fateor. geminanda tamen vox fuit ob sententiam disparem. Non enim certe Reip. ultimus annus. Alioqui dicere percommode potuisset, *sibi et Reip. supremum*. Non ergo audio adolescentem eruditum, qui per litteras admonuit videri legendum, *Reip. prope primum*; qui tantum non vetus, inquit, Resp. et libertas incepere a Galba. Logi aloqi. LIPS.

[Rupta sacramenti reverentia] Ita mei libri, et sententia exigit. Rhenanus, dum Budensis codicis corruptam scripturam [licentia] ut *ruptum legē* observat, nodum in scirpo quarit. LIPS. Ita rem cape. Bud. habet, *rupta sacramenti licentia*. Inde Rhen. conjiciebat *rupti sacr. lic.* sed in textu servat vulgatum.

[Fessa jam ætate Galbæ] Sic libri scr.

et edd. nisi quod Bud. habuit *defessa* an æ. G. unde Rhenanus conjiciebat *defessa animis ætate Galbæ*. Frustra. nec enim hic post primum, deesse potest dein, e more Taciti. Melius Marklandus ad Stat. Silv. 3, 3. *fesso jam ætate Galba*. nam *fessi* annis, *senectute* sæpe dicuntur, ut ibi demonstrat et Lexica docent. Virg. Æn. 2, 596. *ætate fessus*. Sed et *ætate fessa*, et quidem exquisitius dicitur sæpe a nostro, Ann. 1, 46. etc. ERN. Rhenanus lectionem Bud. interpretatur ita: *sermonem fuisse de fessa annis* (non animis, ut male hic legitur) *ætate Galbæ*, putabatque id primum non requirere sequens *dein*. Hæc sic placebant Vertranno. Interim Rhen. vulgatum expressit.

[Multi occulta spe] Libri mei scripti, *stulta spe*, uti et in Covarruvæ. Placet tamen magis vulgata. LIPS. *Stulta* etiam ed. pr. quod non ferunt sequentia. Sed Flor. et ed. pr. *militis* unde Pichena conjiciebat *multis occulta spes*, ut est in cod. Agr. J. Gronovius *multis occulta spei*. Lector eligat. Ego vulgatam veram puto. ERN. Et hæc emendanda. Cod. Agr. habet: *multis stulta spes*; hinc Heins. quoque et Ryck. conjectabant *multis occulta spes*. Bud. *stulta spe*, nec præcedit *multis*, tolerabili sensu, sed potior vulgata lectio.

[Ambitionis rumoribus] Verum non negaveris, *ambitiosis*. LIPS. *Ambitionis* scr. (in his et Bud.) et edd. omnes ante Lipsium, præter MS. Agr. Et tamen

etiam in T. Vinii odium, qui in dies quanto potentior, eo-
dem actu inuisior erat. Quippe hiantes, in magna fortuna,
amicorum cupiditates ipsa Galbæ facilitas intendebat: cum
apud infirmum et credulum minore metu et majore præmio
peccaretur. Potentia Principatus divisa in T. Vinium, Con-
sulem, et Cornelium Laconem, Prætorii Præfectum. Nec
minor gratia Icelo, Galbæ liberto, quem anulis donatum,
Equestri nomine *Martianum* vocitabant. Hi discordes, et
rebus minoribus sibi quisque tendentes, circa consilium eli-
gendi successoris in duas factiones scindebantur. Vinius
pro M. Othone: Laco atque Icelus consensu non tam
unum aliquem fovebant, quam alium. Neque erat Galbæ
ignota Othonis ac T. Vinii amicitia; et rumoribus nihil

A. U.
823.
A. C.
70.

13

ambitionis verum est, recteque receptum. ERN. Bip. præferunt *ambitionis* subau-
dito ergo. Mihi dura nimis videtur el-
ipsis. Bene habet recepta legendi for-
ma.

In T. Vinii odium diverterant] Pa-
rum coherens lectio aut sententia. A
prisca libris abest vox *diverterant*. Et
toilam sane ego arber, legamque: *hunc
vel illum ambitionis rumoribus destina-
bant, etiam in T. Vinii odium, qui in-
dies, etc.* Multi, inquit, successorem de-
stinabant ex sua spe, quidam ex odio
Vinii. Non dissimile illud Taciti de Pi-
sone c. 34. *Juvenis recenti favore et
infensus T. Vinio: seu quia erat, seu
quia irati ita volebant.* Quod si retinen-
dum tamen id verbi sit, mutem et didu-
cam. *Etiam in T. Vinii odium diversi
ierant.* LIRS. Delevit Pichena auctori-
tate Flor. Abest etiam a Guelf. edd.
omnibus ante Rhenanum, præter pr. in
qua est quoque et *jam*, quod rursus cum
diverterant induxit Rhenanus. ERN.
Bud. et *jam*—*deverterat*.

Eodem actu inuisior] Quid est illud,
actu inivium esse? Ineptiæ, et sermo
parum non dicam lautus, sed Latinus.
Scribebam sublata ea voce, *eodem in-
visior erat*. genus sermonis notum vel ex
uno Plauto. Placuit Jac. Lectii eruditi
viri conjectura, *eodem actu*. nunc mea
ista, *eo dein factu inuisior*. LIRS. Lectii
sententiam probat Freinsh. (item Acid.
Heinsius). Pichena: *eo cunctis inv.*
Possis etiam *eodem* (tempore) *factis in-
visior*, quod sequentibus non male con-
venit: item alia: sed frustra, sine li-
bris, qui hic nihil variant. ERN.

Icelo Galbæ liberto] Nequissimi hu-
jus servuli nomen varie scriptum. Alibi
Hycellus, alibi *Icellus*. (Bud. *Ycelo*.)
Vaticanus semper *Icelus*: quem sequor.

Plutarchum in ea voce emaculo, in Gal-
ba c. 7. Καὶ ἔτιν ἀπὸ τῶν ῥύμης ἱμελὲς ἀνι-
στὰς ἱδρμαίος. Vulgo, Σιμελὲς scrip-
tum: et verterunt homines docti, *Sicu-
lus quidam*. At Icelum hunc festina-
tum nuntium fuisse, doceat eos Suet-
onius Galb. 22. LIRS.

Quem anulis donatum] De hoc eodem
Suet. 14. *Icelus paullo ante annulis au-
reis donatus, et Martiani cognomine or-
natus, et jam summæ Equestris gradus
candidatus.* Viri docti interpretantur
summam Equestris gradus, Præfecturam
Prætorii: haud improbe. Tamen ego
magis intellegam de Procuratore: quæ
propria Equestris ordinis dignitas. An
libertum promotum iri censem ad Præ-
torii Præfecturam, idque sub Galba?
numquam. LIRS. De annis v. Plin. 33,
2. et Paulus l. 5. de jur. aur. anul.

Martianum] Recte sic, quippe deriva-
tum a Marte. V. Canngietter de mutata
Rom. nom. sub Princ. ratione. c. 13.

Rebus minor.] Muretus et Acid. sup-
pleant in. Sufficit subaudiri.

Vinius] Bud. ubi vis *Junius*. Sic et c.
32. sq.

Pro M. Othone] Prænomen addunt
MSS. Flor. (Bud. Agr.) Gneff. add. yett.
omnes. Casu in recentioribus post Li-
psium excidit. restituit J. Gron. ERN.

Ex rumoribus etc.] Hunc locum ali-
quid vitii habere, satis convenit. medela
non eadem adhibetur. Libri pili va-
riant: nisi, quod MS. Fl. ed. prim. et
rum. Bud. et ex. Jac. Grynqvius hinc
periodum sic concinnat: *et rumoribus—
unica Vinio filia vidua etc.* Sed et
unica filia vidua non satis placet, et ta-
men vel sic aliquid non satis culti su-
perest in verbis *filia Vinio—celebs,
Otho, socer ac gener dest.* Nam nomi-
nativus patriæ potius, quam filię deside-

A. U. silentio transmittentium, (quia Vinia vidua filia, cælebs
823. Otho) gener ac socer destinabantur. Credo et Reip. eu-
A. C. ram subisse, frustra a Nerone translatae, si apud Othonem
70. relinqueretur. Namque Otho pueritiam incuriose, adoles-
centiam petulanter egerat; gratus Neroni æmulatione
luxus. eoque jam Poppæam Sabinam, principale scortum,
ut apud conscium libidinum, deposuerat, donec Octaviam
uxorem amoliretur: mox suspectum in eadem Poppæa in
provinciam Lusitaniam, specie legationis, seposuit. Otho,
comiter administrata provincia, primus in partes trans-

ratur. Itaque sic corrigam: quibus vel
quis Vinia, vidua filia, (i. e. cujus filia
erat vidua) cælebs Otho, gener ac socer
destinabantur. Ceterum non repugnem,
si et pro etiam vel præferatur, vel adda-
tur. Infra c. 22. similis huic locus:
conjectura et rumore senium Galbæ et
juventum Othonis computantium. ERN.
Cum Bip. præfero Flor. et rum. caussa,
quæ adfertur, uncis inclusa. Lectio
Bud. et ex. eundem sensum præbet.

Namque Otho] Cf. A. 13, 45.

Eoque jam P. S.] Tâ jam suspectum
Acidalia fuit. Merito. An fuit tum?
ERN. Jam Bip. redditur primus. Heins.
volebat clam. Cf. Suet. Oth. 3. Plut.
Galb. 19. ubi paullo aliter.

Octaviam uxorem amoliretur] Iisdem
in hanc rem verbis usus est A. 14, 59.
et sic mei libri. Covarruvæ tamen codex
et Budensis, Octavia uxor amoveretur.
Quod rectum æque. Lips. Amoliretur
Flor. Guelf. edd. omnes. Sed in Guelf.
est et Octania, ut Colerus volebat, α-
δανία; accepto amoliretur. Budensis
MS. lectionem rec. Rhen. cum seqq.
usque ad Lips. ERN.

In Provinciam Lusitaniam] Totidem
verbis Suet. Oth. 3. Sepositus est per
causam legationis in Lusitaniam. Sed
opere est videre divisionem Hispaniæ et
Præfecturas, quoniam sepe hic intercur-
rit. Divisa ea ab Augusto in duas pro-
vincias, citeriorem et ulteriorem. Cite-
rior Tarraconensis etiam dicta: cui Gal-
ba præfuit, cui nunc Cluvius Rufus. Ul-
terior divisa in duas provincias, Bæti-
cam et Lusitaniam. Bætica populi fuit,
et in eam missus Proconsul. Noster 4,
13. Vibius Serenus ulterioris Hispaniæ
Proconsul. non quia tota Hispania ul-
terior (caute legas) Proconsulem habue-
rit, sed quia ejus pars melior Bætica.
Itaque confundebant scribendo sive lo-
quendo. Plinius 3, 1. (2.) Prima His-
pania terrarum est, ulterior appellata,
eudem Bætica. Non tamen etiam re-

gendo. Nam duæ Cæsaris fuerunt, sola
Bætica populi. Strabo distincte, l. 3. p.
166. Νυν δὲ τὴν Ἰσπανίαν, τὴν μὴ ἀνα-
δρυθυσάν τῇ θήρῃ τε καὶ τῇ συγγλήτῃ,
τὴν δὲ τῇ ἡγμένῳ τῶν Ῥωμαίων, ἢ μὴ
Βασιλικῇ πρόσκεινται τῇ θήρῃ, καὶ τίμωται
στρατηγὸς ἐπὶ αὐτὴν, ἔχων ταμίαν τε καὶ
πριεσβυτέρ. . . Ἡ δὲ λοιπὴ, Καίσαρος ἐστὶ.
Πιμνωται δ' αὖτ' αὐτοῦ δύο πριεσβυταί,
στρατηγικός τε καὶ ὑπατικός. Addit
deinde, Prætorium Lusitaniam præfuisse
cum unico Legato: Consularem reliquæ
cum tribus Legatis tribusque legionibus.
Consentit et Dio 53, 12. qui diserte
Beticam populo assignat, Lusitaniam
et Tarraconensem Cæsari. Quid igitur
Appiano in mentem venit scribere, de
bello Hispaniensi, extremo? Ab eo tem-
pore (quo Cantabri ab Augusto victi)
Romani Iberiam, quæ hodie Hispania
dicitur, in tres partes dividere cepisse
mibi videntur, in quarum duas annuos
magistratus Senatus mittit, in tertiam
vero Præsidentem Imperator. Quæ a falso
numquam excusum, nisi quid mutavit
ejus ævo. Strabo etiam in fine operis
duas Hispanias recensere inter eas, quæ
Populi sunt, videtur. sed videtur: ea-
que res interpretem decepit, qui etiam
τὴν ἰσθμὸν Ἰσπανίαν, id est ulteriorem sive
exteriolem Hispaniam, turpiter interio-
rem convertit. Vellem monuisse erudi-
tissimum Casaubonum, cujus ad Strabo-
nem probas sane notas jam nunc vidi.
Lips. De provinciis Hispan. late egit
Cennius in Antiq. Eccles. Hispan. vol.
1. Disc. 1. c. 1. sqq. Mox pro vulgato
seposuit præcedentia requirunt seposue-
rat, ut ante est deposuerat: quod reci-
pere non dubitavi, propter necessariam
evidentiam. post Acidalius bene copu-
lam et transponit: nec segnis, donec bel-
lum fuit, et inter pr. spl. ERN. In verbo
seposuit mutando fallitur vir optimus.
Distinguenda omnino sunt tempora. Nec
aliter codices. Mox Bud. in diem.

gressus, nec segnis, et, donec bellum fuit, inter praesentes A. U. 823.
 apud splendidissimum, spem adoptionis, statim conceptam, acris 823.
 in dies rapiebat: faventibus plerisque militum, prona in eum A. C. 70.
 aula Neronis, ut similem. Sed Galba, post nuntios Germa- 14
 nicæ seditionis, quamquam nihil adhuc de Vitellio certum,
 anxius quoniam exercituum viserumperet, ne urbano quidem
 militi confusus, quod remedium unicum rebatur, comitia
 Imperii transigit: adhibitoque, super Vinium ac Laconem,
 Mario Celso, Consule designato, ac Ducennio Gemino,
 Praefecto urbis, pauca praefatus de sua senectute, *Piso-*
nem Licinianum arcessi jubet; seu propria electione, sive,
 ut quidam crediderunt, Lacone instante, cui apud Rubel-
 lium Plautum exercita cum Pisone amicitia: sed callide, ut
 ignotum, fovebat: et prospera de Pisone fama consilio ejus
 fidem addiderat. Piso, M. Crasso et Scribonia genitus,
 nobilis utrimque, vultu habituque moris antiqui, et aesti-
 matione recta severus, deterius interpretantibus tristior ha-
 bebatur. ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, ad-
 optanti placebat. Igitur Galba, adprehensa Pisonis manu, 15
 in hunc modum locutus fertur: *Si te privatus lege curiata*
apud Pontifices, ut moris est, adoptarem, et mihi egregium erat

[*Ducennio Gemino*] Ille est, de quo 15, 18. legis: *Ex his Nero tres Consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paulinum vestigalibus praeposuit.* Lips. De Mario Celso v. 15, 25.

[*Arcessi jubet, seu propria dilectione, sive ut quidam tradiderunt*] Lege, *arcessi.* Gron. Recte. Sic et correxerat vir doctus in ed. Gryph. et convenit hodie satis *accipere* esse vocem nihili, debitam inscitiae librariorum, qui cum milites verbo *arcessere* substituerant. Itaque, ut aliis locis permixtis factum est a viris doctis, novi loco vocem ineptam, etsi omnes libri et scr. et edd. in ea consentiunt. V. quos laudat Drakemb. ad Liv. 2, 19. qui et aliis locis ad Livium de eo verbo egit. et nos infra ad c. 31. *Crediderunt* e Flor. recepit Freinsheimius. (Sic et Bud.) Ceteri libri *tradiderunt.* Ern. Lips. Pich. alii *dilectione.* Flor. Bud. ed. Patoul. electione.

[*Piso M. Crasso et Scribonia genitus*] Puto illo M. Crasso Frugi, qui Consul fuit cum C. Lecanio Basso a. 816. sub Nerone. qui ipse et Calpurnius Frugi, in Licinianam gentem adoptione transiit, ut ex cognomine apparet: sicut hic noster iterum e Liciniis ad Calpurnios ivit. Quod autem de Scribonia addit: ex eo vides perperam in Plutarchi Galba c. 23.

legi, *Καίσαρος καὶ Κερκίανος Ἰγγύων:* et ex nostro corrigendum. Lips. De correctione Plutarchi frustra obloquitur Lipsio Ryckius, quod Plutarchus utrosque a Nerone sublato dicat, cum Seneca id Apocol. a Claudio sublato tradat. In nomine Imperatoris dissentire scriptores non mirum, quum in majoribus dissentiant. Et Seneca hic haud dubie major fides. Idem Ryckius mavult intelligere Orassum, qui a. 780. cum Pisonem Consul fuit, fratrem autem Pisonis putat, quem Lipsius patrem credebat. Verum puto: et sic jam Rupertus ad Reines. p. 679. Ern. et p. 429.

[*Et Scribonia*] Sic Rhem. e Bud. prius legebatur *ex.*

[*Aestimatione recta*] Recte sic accepta scriptura vetus *aestimatione*, quam MS. (Bud.) Guelf. ed. pr. habent. ut et c. 16. Vid. ad 18, 17. Mox pro quo ed. pr. *que*, ut ood. Agr. Recepit Ryckius. Mihi vulgatum Taciti stilo convenientius: quo magis aliis suspecta erat, hoc magis Principi placebat. Ern. Bud. quo recte.

[*Egregium erat tunc*] Guelf. *esse.* Tunc vitiosum esse, nemo ambigat. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *nunc*, quod nihilo melius, etal placet J. Gronovio. Freins. correxit *Cnaei Pomp.* quod mihi quoque placet. Ern. Bene Freins. sensit id *nunc* vel

A. U. Cn. Pompeii et M. Crassi subolem in Penates meos adscribere,
 823. et tibi insigne, Sulpiciæ ac Lutatia decora nobilitati tuæ ad-
 A. C. jecisse. Nunc me, Deorum hominumque consensu ad Imperium
 70. vocatum, præclara indoles tua et amor patriæ inpulit, ut Prin-
 cipatum, de quo majores nostri armis certabant, bello adeptus,
 quiescenti offeram, exemplo D. Augusti, qui sororis filium,
 Marcellum, dein generum, Agrippam, mox nepotes suos, post-
 remo Tiberium Neronem, privignum, in proximo sibi fastigio
 conlocavit. Sed Augustus in domo successorem quasivit; ego,
 in Republica. non, quia propinquos aut socios belli non ha-
 beam; sed neque ipse Imperium ambitione accepi: et judicii
 mei documentum sint non meæ tantum necessitudines, quas tibi
 postposui, sed et tuæ. Est tibi frater pari nobilitate, natu ma-
 jor, dignus hac fortuna, nisi tu potior esses. Ea ætas tua, quæ
 cupiditates adolescentiæ jam effugerit; ea vita, in qua nihil
 præteritum excusandum habeas. Fortunam adhuc tantum ad-
 versam tulisti; secundæ res acrioribus stimulis animos explo-
 rant, quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem,
 libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem

tunc ortum ex voce Cnæi vel Cnei. hoc prænomen vel eo est necessarium, quod et Crasso suum tribuitur. Secus J. Gron.

Sulpicia ac Lutatia] Intelligi vo-
 lunt (cum Boxhornio) nobilitatis, e se-
 quentibus. At in decoribus est nobilitas.
 Omnino excidit gentis post insigne: ubi
 facilis hic lapsus erat. ERN. Freinsh.
 et Heins. volebant *Sulpicia et Lutatia*.

In domo succ.] Mihi non dubium est,
 Tacitum scripsisse in domo sua, et sua
 absorptum esse per primam verbi se-
 quentis syllabam. Nam ita consuetudo
 loquendi fert, et concinnius opponuntur
 domus sua et Respublica. ERN.

Socios belli] Qui me belligerantem
 consilio, factis adjuverunt, ut quondam
 Agrippa Augustum. Deinde elegantior
 Latinitas postulabat non, quin pr. a. s.
 belli habeam, aut quo — non habeam.
 Ne nostrum quidem quisquam hodie au-
 deat dicere, non quia non habeam:
 certe non ego, at iterum sic c. 29. ERN.

Et judicii mei documentum] Senten-
 tiam ante involutam, filo et fide Vaticani
 codicis apte evolvi. Hoc dicit. Neque
 ego ambitione aut malis artibus Impe-
 rium quesivi: et, quod te judicio suc-
 cessorem eligam, signum posthabiti non
 solum mei amici, sed et tui. LIPS. Et
 MSS. Flor. edd. primæ. Ut sit Rhen.
 seqq. usque ad Lips. ERN. Bud. ut sit.
 Rhen. tamen malit ut sint. Idem e Bud.
 sed tuæ, omisso et. male. Sic et Puteol.

Est tibi frater] De quo infra 4, 39.
*Ferebatur Antonius Scribonianum Cras-
 sum, egregiis majoribus et fraterna im-
 agine fulgentem, ad capevandam Remp.
 hortatus.* LIPS. V. et mox c. 47.

Nihil præteritum] Heinsius ap. Rye-
 kium malebat præteriti. Rectius to-
 tum verbum abesset, præsertim apud
 scriptorem brevitatis nomine laudatum.
 Cicero certe et Livius omisissent: de
 Tacito affirmare nihil possum, ut jam
 alibi dixi, Libri quidem omnes præteri-
 tum habent. ERN.

Secundæ res acrioribus stimulis] Xe-
 nophon pariter Cyrop. 8, 4. Δυνὶ δὲ μοι,
 ὁ Κύριε, χαλεπώτερον εἶναι, ὑπὲρ ἄνδρα τὰ
 γὰρ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακὰ: τὰ μὲν
 γὰρ ὕβρις τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνη
 τοῖς πάντιν ἰσχυροῦ. Et sententia similis,
 Diodoro Siculo expressa, 19. Διότι
 ἵνα προσκρίνται ὑπελαβεύουσιν, ὑχρή-
 στες ὑπάρχουσιν ευφροδὲς ἰσχυροῦ ἰσχυ-
 ρίας, ἢ τὰς ὑμμετέρας εὐμετείας ἱμμετέρας.
 αἱ μὲν γὰρ διὰ τὸν σπῆρ τοῦ πολλοῦ φέ-
 ρειν ἱσχυροῦ ἰσχυροῦ ἰσχυροῦ, αἱ δὲ διὰ
 τὸ προσκρίναι ὑμμετέρας, προσκρίνται ὑμ-
 μετέρας πάντων. Et Catoni illi Prisco
 (in fragm. l. 5. Originum). Adversa res
 se domant, et docent quid opus sit facto;
 secundæ res letitia transvorsum trudere
 solent a recte intelligendo atque consulendo.
 LIPS. Animos Flor. (Bud.) ed. pr.
 Freinsh. seqq. Ceteri scr. et edd. asi-
 num. ERN.

eadem constantia retinebis: sed alii per obsequium inminuent. A. U. 823.
Inrumpet adulation, blanditiæ, pessimum veri adfectus venenum, A. C. 70.
suæ cuique utilitas. Ego, ac tu, simplicissime inter nos hodie loquimur: ceteri libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum.
Nam suadere Principi, quod oporteat, multi laboris: adsentatio erga Principem quemcunque sine adfectu peragitur. Etiam, si 16
immensum Imperii corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus eram, a quo Resp. inciperet: nunc eo necessitatis jam pridem ventum est, ut nec mea senectus conferre plus Populo Rom. possit, quam bonum successorem, nec tua plus juvenia, quam bonum Principem. Sub Tiberio et Caio et Claudio unius familiæ quasi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quod eligi cœpimus. Et, finita Juliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptio inveniet. Nam generari et nasci a Principibus, fortuitum, nec ultra æstimatur: adoptandi iudicium integrum; et, si velis eligere, consensu monstratur. Sit ante oculos Nero, quem, longa Caesarum serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione, sed sua immunitas, sua luxuria, cervicibus publicis depulere: neque erat adhuc damnati Principis exemplum. Nos bello et ab æstimantibus adsciti, cum invidia, quamvis egregii, erimus. Ne tamen territus fueris, si duæ legiones in hoc concussi orbis motu nondum quiescunt. Ne ipse quidem ad securas res accessi: et, audita adoptione, desinam videri senex; quod nunc mihi unum objicitur. Nero a pessimo quoque semper desiderabitur: mihi ac tibi providendum est, ne etiam a bonis desideretur. Monere diutius, neque temporis hujus; et inpletum est omne consilium, si te bene

Per obsequium inminuent] Ita diserte Vatic. et Venetus: nec quidquam pote (non me quidem arbitro) lectione hac melius. Rhenanus tamen turbat, mutat, et exemplaria ut haberent fecit, alii licet per obsequium annuant. Lips. Firmant Lipsii lectionem MSS. Flor. Guelf. ed. pr. Beroaldus. Alc. Ean. Rhen. ista non ex ingenio, sed ex Bud.

Etiam ego] Coniunctio ista perperam hic posita. Pichena rejicit ad præcedentia. Acidalius transponit et refert ad *si immensum*, quod probo, si virgula separatur; nec dubito ita recipere. In margine forsitan olim adposita, alienum dein locum occupavit errore librarii. Bip. *et etiam in enim vertendum putant. Retinet Agr. etenim ego.*

Immensum Imp. corpus] Vide Heins. ad Vell. 2, 109.

Cum una legione] Una tantum? Atqui antea tres, in illa parte Hispaniæ, et *egla rhypana*, tres legiones (ita vertere interpres debuit, non *cohortes*) collocat sub Augusto Strabo l. 3. p. 156. Etiam

sub Tiberio noster A. 4, 5. *Hispaniæ*, inquit, recens perdomita tribus habebatur. Sed iis ipsis verbis adsignificat, id mutatum, et imminutas legiones, animis ejus gentis tempore imminutis et fractis. Itaque in Tarraconensi, cui Galba præfuit, una tunc legio. Suetonius in Galba 10. ostendit, exercitum fuisse *legionis unius, alarum duarum, trium cohortium*. Lips. Sextam legionem fuisse docemur H. 5, 16. Mox *ne tamen* Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) at nec tamen Puteol. Ber. Deinde, si vellemus, ut quidque commode et eleganter abesse potest, ita tollere, *concussi* tentaremus. Sed credimus facile, esse a Tacito. Similiter mox frustra *desideretur*, eadem caussa, in suspicionem adducit Gruterus. Ean.

Depulere] Cod. Bud. *depulerit*. Mox Bud. *extimantibus*, sic et Puteol. Dein Bud. et Puteol. *non quiescunt*. Porro in Bud. *quod mihi unum*, omisso *nunc*; et *objicitur*, ut sæpe alias.

A. U. elegi. *Utilissimusque idem ac brevissimus bonarum malarum-*

823. *que rerum delectus est, cogitare, quid aut volueris sub alio Prin-*
A. C. *cipe, aut nolueris. Neque enim hic, ut in ceteris gentibus, quæ*

70. *regnantur, certa dominorum domus, et ceteri servi: sed impera-*
turus es hominibus, qui nec totam servitutem pati possunt, nec
totam libertatem. Et Galba quidem hæc ac talia, tamquam
Principem faceret; ceteri tamquam cum facto loquebantur.

17 Pisonem, ferunt, statim intuentibus, et mox coniectis in eum
omnium oculis, nullum turbati aut exsultantis animi motum
prodidisse. Sermo erga patrem Imperatoremque reverens,
de se moderatus; nihil in vultu habituque mutatum: quasi
imperare posset magis, quam vellet. Consultatum inde, pro
rostris, an in Senatu, an in castris adoptio nuncuparetur. Iri
in castra, placuit: honorificum id militibus fore, quorum fa-
vorem, ut largitione et ambitu male adquiri, ita per bonas artes
haud spernendum. Circumsteterat interim palatium publica
exspectatio, magni secreti impatiens: et male coercitam

18 famam suppressantes augebant. Quartum Idus Januarias,
fœdum imbris diem, tonitrua et fulgura et cælestes minæ
ultra solitum turbaverant. Observatum id antiquitus comi-
tiis dirimendis non terruit Galbam, quo minus in castra
pergeret, contemptorem talium, ut fortuitorum; seu, quæ
fato manent, quamvis significata, non vitantur. Apud fre-
quentem militum concionem, Imperatoria brevitate, ado-
ptari a se Pisonem, more D. Augusti et exemplo militari,
quo vir virum legeret, pronuntiat. Ac ne dissimulata seditio
in majus crederetur, ultro adseverat, *quartam et duodevi-*

Utilissimus quidem ac] Sive, ut Rhe-
nanno et Mauro visum e Budensi, *utilis-*
simus idem. Lips. *Idem etiam Flor.*
unde Pichena edidit *utilissimusque idem*,
ed. pr. et alii MSS. ap. Broterium:
ERN.

Volueris—nolueris] Sic Pich. e Flor.
Vulgo et in Bud. inverso ordine. Mox
Bud. *neque enim ut gentibus q. r.*

In castris] Prætorianis, ut ap. Suet.
Claud. 21.

Observatum id a. c. d.] i. e. cum ab
ultimis temporibus ea res diremerit
comitia, pro re habita sit, propter quam
comitia debeant dirimi. Verbi *obser-*
vere exquisitor vis, et Livio usurpata.
ERN. De re vide Cic. de Divin. 2, 18.

Non vitantur] In editione prima dedi-
mus e Guelf. *vitarentur*, quod optime
convenire temporum rationi videbatur,
et hæc non e mente Taciti, sed Galbæ
dici putabam. Sed ita etiam ante debe-
ret esse *manerent*. Igitur pristinam le-
ctionem restitui. Ed. Spir. habet *vertan-*
tur. Intelligenda sunt e iudicio Ta-

citi, non Galbæ. Ceteri scr. et edd. fluctuant inter *vitentur*, ut Puteol. Ber. et *vitantur*. ERN. Sic Bud. et Rhen.

More D. Augusti et exemplo militari]
Trajectio facta vocum videtur, quam
odoratus Æmilius Ferretus: legitque,
exemplo D. Augusti et more militari.
me quidem utraque manu adsentiente.
Lips. Vulgatum defendunt Voss. et
Davies ad Cæsar. B. G. 1, 8. quod et
more pro *exemplo* dicatur. Ut id conce-
dam, tamen et *exemplo militari* durius,
quam ut probem. ERN.

Quo vir virum leg.] Cf. Victor. V. L.
18, 19.

Quartam et duodevicesimam legiones]
Sic omnes scr. et edd. ante Picheum,
qui recepit *duo et vicesimam*, voluit hi-
storia et Flor. a pr. manu desideraret.
At se correxit ipse ad c. 55. Ceterum
mirum, tamen a sequentibus editoribus
hic *duo et v. servatum*, cum c. 55. *duo-*
dec. exhiberent. Vetus restituit Ryckius
(ex Agr.). ERN. Bud. *duodevici-*

cesimam legiones, paucis seditionis auctoribus, non ultra verba A. U.
ac voces errasse, et brevi in officio fore. Nec ullum orationi 823.
aut lenocinium addit aut pretium. Tribuni tamen Centu- A. Q.
 rionesque et proximi militum grata auditu respondent: per 70.
 ceteros mæstitia ac silentium, tamquam usurpatam etiam
 in pace donativi necessitatem bello perdidissent. Constat,
 potuisse conciliari animos quantulacumque parci senis libe-
 ralitate. nocuit antiquus rigor et nimia severitas; cui jam
 pares non sumus. Inde apud Senatum non comptior 19
 Galbæ, non longior, quam apud militem sermo: Pisonis
 comis oratio. Et Patrum favor aderat; multi voluntate
 effusius; qui noluerant, medie; ac plurimi obvio obsequio,
 privatas spes agitantes, sine publica cura. Nec aliud se-
 quenti quatrinduo (quod medium inter adoptionem et cæ-
 dem fuit) dictum a Pisone in publico factumve. Crebri-
 oribus in dies Germanicæ defectionis nuntiis, et facili civi-
 tate ad accipienda credendaque omnia nova, cum tristitia
 sunt, censuerant Patres, mittendos ad Germanicum exerci-
 tum legatos. agitatum secreto, num et Piso proficisceretur,
 majore prætextu; illi auctoritatem Senatus, hic dignatio-
 nem Cæsaris laturus. Placebat et Laconem, Prætorii Præ-

Addit aut] Bud. *addidit aut.* Agr. *additum aut.*

Et proximi militum grata audire respondent] Sic edd. Puteol. Ber. Alc. Firmat Flor. (Agr.) ed. pr. ubi est *grata auditu*. At Rhen. cum sequentibus usque ad Pichenam (e Bud.) dedit *gratabundi*, quod est etiam in Guelf. Sed tamen et in margine eadem manu var. lect. *grata auditu*. EBN. Bip. *recepere grata auditu*.

Uurp. etiam in pace don.] Cf. A. 12, 41.

Parci senis] Sic edd. omnes. MS. tamen Bud. *q. parva lib.* et in Guelf. ex- cidit *senis*, additum a man. sec. Rhena- nus conjiciebat *quantumcunque parva lib.* aut *quantacunque liberalitate*; quod melius. Sed vulgatum bene habet. EBN. In Bud. *parva* glossam sapit.

Quam apud militem] Sic Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. Ceteræ *militis*. Vetus restituit Ryckius. bene. EBN.

Et patrum favor aderat: multi] Hunc locum distinctione restituit Freinsh. cum ante post *effusius*, et *medie* (majore si- gno) interpungeretur. Idemque pro *medie* dedit *medii*. *Medie* omnes scr. et edd. quod defendit Ryckius, cujus MS. habebat *medie*, at *plurimi*. Vox *medie* non est illa quidem optima, sed in Ta- cito tamen toleranda, ut alia. Ea bene respondet antecedentibus *voluntate*; *ef- fusius*. Sed ita ac, ut opinor, delendum

foret, et scribendum *medie plurimi*; aut cum Agr. at *plurimi*, idque ut in pa- renthesi dictum accipiendum. Certo utrumque melius, quam Freinshemianum *medii*, quod *agitabant* desiderat, non *agitantes*. Prius melius puto, et *av- natum* e mala interpunctione: sed alterum secutus sum propter libros. Ceterum in omnibus membris intelligen- dum *favabant*, quod latet in verbis præ- cedentibus, *patrum favor aderat*. Mox in publico Guelf. (et Bud.) ut Flor. Ceteri (in his Agr.) in publicum. In publico re- cepit Pichena. EBN. Priscam distinctio- nem cum Bip. reposui, aptiorem quippe.

Majore prætextu] Quid illud, *ma- jore*? Suspectum mihi hic verbum. LARS. At est in omnibus libris. Sensus esse potest: prætextus, qui obtende- batur a suadentibus, verbo ac specie ma- jor, quam res ac vis esset. Nam dice- bant: ut legati Senatus auctoritatem se- cum ad exercitum ferrent, sic illum Cæ- saris dignationem, eaque de causa lega- tionem majorem vim ad coerendos mili- tes habituram. Sed potius *prætextum* de specie rei, splendore, dignitate capi- endum puto, ut et alibi dicitur apud no- strum v. c. c. 76. et alios. Vid. Gronov. ad Senec. epist. 71. Sensus igitur est: ut major legationis dignitas esset. Et fuit illa deliberatio Galbæ secreta, non Senatorum, et inter amicos. EBN.

A. U. fectum, simul mitti. is consilio intercessit. Legati quoque
 823. (nam Senatus electionem Galbæ permiserat) foeda incon-
 A. C. stantia nominati, excusati, substituti, ambitu remanendi
 70. aut eundi, ut quemque metus vel spes inpulerat. Proxima
 20 pecuniæ cura: et cuncta scrutantibus iustissimum visum
 est, inde repeti, unde inopiæ caussa erat. Bis et vices
 millies sestertium donationibus Nero effuderat. Adpellari
 singulos iussit, decumâ parte liberalitatis apud quemque
 eorum relicta. At illis vix decumæ super portiones erant,
 iisdem erga aliena sumptibus, quibus sua prodegerant;
 cum rapacissimo cuique ac perditissimo non agri, aut fenus,
 sed sola instrumenta vitiorum manerent. Exactioni XXX.
 Equites Romani præpositi; novum officii genus, et ambitu
 ac numero onerosum. ubique hasta et sector; et inquieta
 urbs auctionibus. Attamen grande gaudium, quod tam
 pauperes forent, quibus donasset Nero, quam quibus abstu-
 lisset. Exauctorati per eos dies Tribuni, e Prætorio An-
 tonius Taurus et Antonius Naso; ex urbanis cohortibus
 Æmilius Pacensis; e vigiliis Julius Fronto. Nec remedium
 in ceteros fuit, sed metus initium: tamquam per artem et
 formidinem singuli pellerentur, omnibus suspectis.

Ambitu remanendi aut eundi] h. e. dum alii per gratiam consequuntur, ut liberentur a legatione, alii ire cupiunt. Nescio, cur Heinsio locus suspectus fuerit, qui *resistendi* tentabat. ERN. In eod. Agr. invenerat *retinendi*. Mox Bud. habet *ille auct.* quod probat Rhen. nullo sensu. Porro Rhen. refert in Bud. esse *ai consilio* potius ibi est in *cons.* sed aperto librarii vitio.

Ubi inopiæ caussa erat] Pichena reposuit ubi, ex Flor. et aliis veteribus, pro *unde*. Consentunt Guelf. (Bud.) et vett. edd. præter pr. in qua *unde*, meliori Latinitate, ut in duobus MSS. ap. Broterium, unde restitui. ERN.

Bis et vices mille sestertium] Verius fortasse, *bis et vices millic.* quæ summa sane grandiuscula, sed digna effusionibus ejus monstri. *Erunt quinquaginta quinque milliones*, ut loquamur ritu et æcompedio nostro. Quid nimium pro opibus Romanis? LIPS. Recepit Freinsh. Recte. ERN. Consentunt Faernus, Ursinus, Acidalius et recentiores.

Super portiones erant] Per tmesin, pro *supererant*. Bene Pichena Virgillii illud comparat Æn. 2, 567. *Jamque adeo super unus eram.* ERN. Bud. male *supra*.

Exactioni XXX. Equites præpositi] In Suetonio c. 15. est, *quinquaginta.* nec liquet quibi de veritate. LIPS.

Ambitu ac numero onerosum] Sensus: difficile illud munus erat propter ambitum et numerum collegarum, quo impediatur sæpe administratio ejus. Tam multi enim non facile consentiunt; et quo plures collegæ, hoc sæpius accidebat, ut gratia turbaret negotium. Possis tamen etiam ambitum et numerum referre ad eos, a quibus revocanda pecunia erat. Mox bene *actionibus*, etsi contra libros, qui habent *actionibus*, quæ confusio et alibi observata. Edidit jam Lipsius. Sed J. Gronovius *actionibus* servat ac defendit, intelligens negotia ex appellandis, in jus vocandis, cogendis iis, qui accepissent. ERN. Bud. *sectores et actionibus*. Sed Rhen. jam posuit *actionibus* ex ingenio. Mox Bud. ac tamen.

E Prætorio] V. Perizon. de Prætor. p. 139. ubi ex h. l. planissime docet, *Prætorium* de cohortibus Prætorianis dici, ut *vigilias* de cohortibus vigilium. ERN.

Antonius Naso] Farnesiano est *Aurelius*. LIPS. Probat Burmannus ad Suet. Cæs. c. 52. *Aurelius* aut *Antonius* Heinsii. Certe *Antonius* vitiosum. Dixisset enim *Antonii, Taurus et Naso*. Mox *Julius Fronto* v. ad 2, 68. ERN. Apud Suet. Cæs. 9. est *M. Actorius Naso*.

Metus initium] Heinsius malebat *metus*. Acid. nec id remedium.

Interea Othonem, cui, compositis rebus, nulla spes, omne A. U. in turbido consilium, multa simul exstimulabant: luxuria ^{823.} etiam Principi onerosa, inopia vix privato toleranda, in Galbam ira, in Pisonem invidia. Fingebat et metum, quo ^{A. G. 70.} magis concupisceret. *Prægravem se Neroni fuisse. nec Lusitaniam rursus, et alterius exsilii honorem expectandum: suspectum semper invisumque dominantibus, qui proximus destinaretur. Nocuisse id sibi apud senem Principem: magis notitum apud juvenem, ingenio trucem, et longo exsilio effertum. occidi Othonem posse. Proinde agendum audendumque, dum Galbæ auctoritas fluxa, Pisonis nondum coaluisset. Opportunos magnis conatibus transitus rerum: nec cunctatione opus, ubi perniciosior sit quies, quam temeritas. Mortem omnibus ex natura æqualem, oblivione apud posteros vel gloria distinguui. Ac, si nocentem innocentemque idem exitus maneat, acrioris viri esse, merito perire.* Non erat Othonis mollis ²¹ et corpori similis animus. Et intimi libertorum servorumque, corruptius quam in privata domo habiti, aulam Neronis et luxus, adulteria, matrimonia, ceterasque Regnorum libidines, avido talium, si auderet, ut sua ostentantes;

Othonem exstimulabant: luxuria] Veræ hæ mutationum causæ. et prudenter Aristoteles eas ingerit Polit. 5, 6. *Τὴν γὰρ ἢ μὲν ἀνὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δίκην ἀνὰ τὴν ἀνιδίαν. καὶ τὴν γὰρ εἰς τοὺς κακοποιῶντας ἐστὶν, καὶ ἢ τοὺς κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀνὰ τὴν ἀνιδίαν. καὶ τὴν γὰρ εἰς τοὺς κακοποιῶντας ἐστὶν, καὶ ἢ τοὺς κατὰ τὴν ἀρετὴν ἀνὰ τὴν ἀνιδίαν.* O. veriloquium, quod utinam principes imbibant, et corruptissimis hodie moribus advertant! LIPS. Mox iram et invidiam Guelf. ed. pr. ut ad fingebat referantur. male. ERN. Bud. iram... invidia. Mox idem se Neroni gravem.

Et alterius e. hon.] Sic MSS. et edd. vet. Rhenanus dedit aut ex ingenio. Vetus restitui. ERN. Non ex ingenio Rhen. sed e Bud.

Occidi Othonem posse] Ant. Augustinus (referente Ursino) legebat: *occidi Pisonem posse.* Item Groslotius, qui nil certius putabat. Mox proinde Fl. (Bud.) Guelf. ed. pr. Ceteri proin. ERN.

Agendum audendumque] Sic Liv. 22, 14. *Audendo atque agendo res Romana crevit.*

Nondum coaluisset] i. e. confirmata esset, convalesceret; ut supra *coalita libertas, audacia.* V. Indic. Male Rychius: scil. *cum auctoritate Galbæ.* male et Acidalius corrigebat *convalesceret*: nam idem est. ERN.

Transitus rerum] Conversiones, commutationes Imperii, cum ab uno ad alte-

rum transit. sic c. 29. *res translate.* ERN.

Acrioris viri esse] Acrioris suspectum Freinshemio. Fortior sane oratio foret, si abesset. Sed non propterea Tacitus non sic dedit: estque in omnibus libris. ERN. *Acres viros* etiam Seneca habet de morte Claudii. et nostro infra 2, 5. *Vespasianus acer militiæ* dicitur.

Adulteria, matrimonia] Apud Suetonium lego inter illa, quæ maxime improbantur in Nerone 28. *Super ingeniorum pædagogia et nuptiarum concubinatibus virginibus Vestalibus Rubriæ vinum intulit.* Hinc colligo, Tacitum scripsisse: *aulam Neronis et luxus, adulteria, pædagogia, ceterasque Regnorum libidines.* GRON. Nimis a scriptura recedit hæc correctio. Bene filius defendit vulgatum, et sumtum dicit e memoria Popæ: in qua primum adulterium, deinde matrimonium. Ryckius conjicit *adulteria matronarum.* ERN.

Ceterasque Regnorum libidines] Glossam præfert: ac fortasse germanius, *ceteraque Regnorum avido talium.* Paulò ante etiam malim conjunctim legi, *adultera matrimonia.* LIPS. Et sic erat in MS. Bud. ERN. Sed vulg. rectius. nam et matrimonia pro libidine mutabat Nero, ut ante Claudius. Budensis hic varie peccat. Supra *audendum* habet pro *audendum, manet* pro *maneat*, mox *vetabatur* pro *vetabitur, Principis* pro *principalis.*

A. U. quiescenti, ut aliena, exprobrabant: urgentibus etiam ma-
 823. thematicis, dum *novos motus, et clarum Othoni annum, obser-*
 A. C. *vatione siderum*, adfirmant: genus hominum potentibus in-
 76. fidum, sperantibus fallax, quod in civitate nostra et veta-
 bitur semper, et retinebitur. Multos secreta Poppæe ma-
 thematicos, pessimum Principalis matrimonii instrumen-
 tum, habuerant: e quibus Ptolemæus, Othoni in Hispania
 comes, cum *superfuturum eum Neroni* promississet, postquam
 ex eventu fides, conjectura jam et rumore senium Galbæ
 et juventam Othonis computantium, persuaserat, fore, ut in
Imperium adscisceretur. Sed Otho tamquam peritia et mo-
 nitu fatorum prædicta accipiebat, cupidine ingenii humani
 libentius obscura credendi. Nec deerat Ptolemæus, jam et
 sceleris instinator, ad quod facillime ab ejusmodi voto trans-
 23 itur. Sed sceleris cogitatio incertum an repens: studia
 militum jam pridem, spe successionis, aut paratu facinoris,
 adfectaverat; in itinere, in agmine, in stationibus, vetustis-
 simum quemque militum nomine vocans, ac, memoria Ne-
 roniani comitatus, *contubernales* adpellando; alios agno-
 scere, quosdam requirere et pecunia aut gratia juvare: in-
 serendo sæpius querelas et ambiguos de Galba sermones,
 quæque alia turbamenta vulgi. Labores itinerum, inopia
 commeatuum, duritia imperii, atrocius accipiebantur, cum,
 Campaniæ lacus et Achaia urbes classibus adire soliti,
 Pyrenæum et Alpes et immensa viarum spatia ægre sub
 24 armis eniterentur. Flagrantibus jam militum animis velut
 faces addiderat Mævius Pudens, e proximis Tigellini. is
 mobilissimum quemque ingenio, aut pecuniæ indigum, et
 in novas cupiditates præcipitem adliciendo, eo paullatim

E quibus Ptolemæus] Sueton. c. 4. *Seleucum* vocat. ubi v. intt. Ejusdem hominis nomina esse nuper defendit Guldend. ERN.

Computantium] Possis e Livio 1, 5. conjicere *comparantium*. Sed non est necesse. ERN.

Libentius obscura credi] Assentior Pichena, *credendi*. Lips. Quidni recipiamus, quod Latinitas necessario exigit. Sæpe jam talia vitia sublata vidimus, ex omissione syllabæ mediæ orta. V. ad 2, 68. Petavius et Huetius corr. *credentis*, quod recepit Broterius. Sed non ingenium humanum credit, verum homo, cupidine credendi obscura, ingenio insita. ERN. Cf. Plin. 30, 1.

An repens] Acid. malit *an recens*. Sed vulg. majorem vim habet. Vide dicta ad A. 6, 7.

In itinere, in agmine] Sic omnes libri: Et tamen *in agmine* nihil aliud,

quam, *in itinere*, cum exercitus, aut pars ejus iter faceret. nam sic *agmen* dici, vel tirones sciunt. ceterum hæc cum antecedentibus coherant. Explicant enim verba *studia m. affectaverat*. Igitur mediam interpunctionem feci pro puncto. ERN.

Eniterentur] Sic Flor. PICHENA. Probum: nec improbe idem Pichena, *emittentur*. Lips. *Eniterentur* scr. (in his et Bud.) et edd. pr. Rhon. eqq. At Puteol. Ber. *emitterentur*, male. ERN.

Flagrantibus i. m. animis] Bud. non habet *animis*, vitio librarii, quod non visum Rhenano. Juretus ad Symmachum 6, 22. ideo legendum suadebat *flagrantibus*. Mox Bud. *jum faces*.

In novas cupiditates pr.] i. e. rerum novarum. Sæpe sic hoc adjectivum ad aliud substantivum refertur, ut supra jam notavimus. Sic *opes* quoque *novæ* dicuntur. A. 14, 62. 15, 42. 61. ERN.

progressus est, ut per speciem convivii, quotiens Galba A. U. apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti viritum^{823.} centenos nummos divideret: quam velut publicam largitionem^{A. C. 70.} Otho secretioribus apud singulos praeiis intendebat; adeo animosus corruptor, ut Cocceio Proculo, speculatore, de parte finium cum vicino ambigenti, universum vicini agrum, sua pecunia emptum, dono dederit; per socordiam Praefecti, quæ nota pariter et occulta fallebant. Sed tum²⁵ e libertis Onomastum futuro sceleri præfecit, a quo Barbi-um Proculum, Tesserarium speculatum, et Veturium,

Sed ibi spes ubivis simpliciter, nullibi nova dicitur.

Per speciem convivii] Sportularum titale erogatio ea facta, nisi fallor. LIPS. Vid. Grut. Inscr. p. 330, 2.

Centenos nummos] Suetonius aureos habet. Nam sub Cæsaribus aurei singuli centum numis sestertiis æstimati. V. intz. ad Sueton. Oth. 4. et Gronov. de Sestert. p. 82. Ceterum viritum comode abfuerit, non consentiens nec Taciti brevitati nec Latinitati severæ. nam inest in centenas. ERN.

Animosus corruptor] i. e. per magnas largitiones, sic Suet. Cæs. 47. *animosissime comparare*, insanis pretiis emere etc. ERN.

Proculo speculatore] Ubique hoc militie nomen et manus ita scribo, et *speculatores* expello. Libri omnes scripti suadent: etiam lapides. ut ille Romæ (ap. Grut. p. 517, 7.) R. ÆL. MUCIANO SPEC. LEG. II. ADJUT. Alius juxta Æmiliam (ib. p. 386, 4.) L. CASURIO. L. F. CLU. SPECULATORI. Item (ib. p. 169, 7.) SCHOLA. SPECULATORUM. LEGIONUM. I. ET. II. ADJUTRICUM. FIARUM. FIDELIUM. In Nummis item M. Antonii COMORTIS. SPECULATORUM. Sed et in Marci Evangelio 6, 27. Ὁ Βασίλειος ἀποστέλλει τοὺς ἐκινεμάτωρα. et in Suetonii Calig. 52. *caliga speculatoria*, scriptum. Sed verine hi speculatores sive exploratores? Vix opinor, et exempla refutant. Potius censeam, fuisse inter custodes corporis Imperatorii certum genus, qui velut in specula ejus salutis. Unde nomen. Certe Suidas clare ἐκινεμάτωρα τὸν δορυφόρον interpretatur: et hic in Tacito atque in Suetonio reperias inter satellites Principales. Anna in clypea et lancea. ex Joseph. Ἰουδαίου. ἐλπίς. 3, 6. Φέρουσι δὲ οἱ μὴ ἐπὶ τὸν στρατηγὸν ἐκίλειται περὶ λόγους καὶ ἐπιστά. et c. 8. Μαθ' οὗς αὐτὸς Οὐρανισαὶς ἐξέλαυνε τοὺς τε ἐκκλίνοους τῶν παζῶν καὶ ἰσχυρὸν καὶ τοὺς λοχχοφόρους ἔχον.

Nam capiam ibi sane λοχχοφόρος sive lancearios, hos speculatores. Suet. hortatur in Claudio 35. *Neque convivii inire est ausus, nisi ut speculatores cum lanceis circumstarent.* Et in Galba 18.

Descendentem Galbam speculatore impulsu turba lancea prope vulneravit. Hi sunt, quos æquens ætas scultatores dixisse videtur, quasi amculatores. quod vere notatum conseo a Cujacio Observ. 6, 33. quem de alio etiam munere speculatorum adi et audi. LIPS. *Speculatori* MSS. (Bod.) ed. pr. At Puteol. Ber. etc. *epic.* de scriptura verbi nuper et Oudendorpius ad Suet. ERN. Vide et infra 2, 11. Cf. omnino Echkei in Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 53. ad nummum M. Antonii cit. et C. G. Schwarzii dias. de Speculatorib. Rom. 4. Alt. 1726.

Dono dederit] Suet. Oth. 4. *emancipavit*, de quo v. Brummer ad leg. Cincian. p. 18. p. 209.

Per socordiam Praefecti] Hæc durius coeual cum antecedentibus. Itaque putavi aliquando loco mota esse et penenda post divideret, ubi sane commodus locus foret. Sed, si verba hæc sunt suo loco, referenda sunt ad intendebat, vel animosus corruptor. ERN.

Tesserarium speculatum] Ita scriptum meis libris. Cur spernam? Tesserariorum enim suos cohortibus speculato- rum fuisse, credam non vane. Si quis tamen junctum malit, *tesserarium speculatore*, haud pugnem. In Glosario prisco: Τεσσεραριός: scriba, tesserariorus. In lapide, Romæ. AUR. SATURNINO. EQ. COH. VII. PR. S. VERISSIMI. QUI. MILLITAVIT. IN. EQ. SECUNDA. ITALICA. TESSERARIUS. ANN. VI. Phitarchus in hac ipsa narratione c. 24. Ἐν δὲ ταῖς Οὐρανισαὶς καὶ Βάβυλος, ἡ μὴ ἐπὶ τῶν Οὐρανισαίων καὶ Βάβυλωνος ὑπερηφάνος ἐκλήθηται. LIPS. Tesserarium fuit a pr. mans in Guelf. est in ed. pr. E quo factum in ed. Puteolani tesserarum, vitio hæud dubie

A. U. Optionem eorundem, perductos, postquam vario sermone
 823. callidos audacesque cognovit, pretio et promissis onerat,
 A. C. data pecunia ad pertentandos plurium animos. Suscepere
 70. duo manipulares Imperium Pop. Rom. transferendum; et
 transtulerunt. In conscientiam facinoris pauci adsciti. sus-
 pensos ceterorum animos diversis artibus stimulant: pri-
 mores militum, per beneficia Nymphidii ut suspectos: vul-
 gus et ceteros, ira et desperatione dilati totiens donativi.
 erant, quos memoria Neronis ac desiderium prioris licentiæ
 accenderet. in commune omnes metu mutandæ militiæ
 26 terrebantur. Infecit ea tabes legionum quoque et auxilio-
 rum motas jam mentes, postquam vulgatum erat, labare
 Germanici exercitus fidem. adeoque parata apud malos sedi-
 ditio, etiam apud integros dissimulatio fuit, ut postero

operarum. Et tamen id propagatum us-
 que ad Lipsium. ERN. Bud. idem vi-
 tium habet *tesserarum speculatorem*.
 Plura de *Tesserario* et *Optione* dat
 Marc. Donatus ad h. l. Torrent. ad Suet.
 Oth. 8. præfert *speculatorem* et mox
eodem.

Optionem eorundem] Constituta lectio
 pridem ab eximio Cujacio, loca quem
 jam dixi. nisi quod, *eorundem*, scripsi,
 non, *eodem*, fide Vaticanæ libri. Optiones
 Romana militia vetus dixit, qui a
 dignioribus cum gradu militibus adopta-
 ti, vicem eorum subibant. Posterior ætas,
 nisi fallor, diverso paulum sensu,
 qui velut custodes quidam, arbitri, et
 inspectores. Plutarchus l. c. *ὑπορίπτας*
 vertit: et in legum libris Optio fabri-
 cæ, simili sensu: in Ambrosio, Optio
 carceris scriptum. videntur in quaque
 centuria hi fuisse, ex lapide qui in Pi-
 ceno (ap. Grut. p. 551.) c. LUCILIUS:
 C. F. VEL. VINDEX MIL. COH. VI. PRÆT.
 VII. ANN. XXX. MILITAVIT. ANNIS XII.
 PRINCIPALIS BENEFICIARIUS. TRIBUNI.
 DEINDE. OPTIO. IN CENTURIA. alibi ut-
 rumque junctum legas, et Tesserarium
 et Optionem: ut in illo marmore, EQUI-
 TI. COH. EJUSDEM. TESSERARIO. OPTIO-
 NI. (Cf. et Grut. p. 445, 10.) Male
 autem hactenus in Tacito hic, *Othonem*,
 lectum, contra meliores libros, itemque
 Cujacii monita et Turnebi Adv. 4, 7.
 LIPS. *Optionem* MSS: Flor. Bud. ed. pr.
 At Gueif. edd. Puteol. sqq. usque ad
 Lipsium *Othonem*. Iidem libri *eodem*.
 Post *perductos* int. ad se, (*Othonem*)
 estque in partem deteriorem dictum,
 turpi de causa; ut feminae a lenonibus
 perduci dicuntur. ERN. Bud. *Vecturum*.

Manipulares] Sunt hi, quos Vegetius

2, 7. *principales milites vel principes* ad-
 pellat, quorum frequens apud nostrum
 mentio. V. A. 1, 20. 21. 12, 38, 15, 12.

Ad pertentandos] Infra c. 29. Lipsius
 corrigit *prætentare*, hic intactum præter-
 mittit. Sed ibi sane probabilior est
 conjectura. Hic *tentare* simpliciter de-
 sideratur, pro quo *pertentare* ap. Teren-
 tium, Ciceronem, Livium et alios di-
 citur. ERN.

Per beneficia Nymphidii] Id est, qui
 promoti essent per Nymphidium, eos
 incitare et irritare, ut Galbæ suspectos.
 quia Nymphidium inivium ipse sustule-
 rat. Commune autem, ut beneficiarii
 benefactori suo adhæreant: atque ita de
 Sejano, Præfecto item Prætorii, supra
 4, 2. *Simul Centuriones ac Tribunus*
ipse deligere. et, quod sequitur, beneficii
 sui facere. LIPS.

In communi omnes metu] Rhenanus
 (ex ingenio) correxit bene *in commune*.
 ut paullo post *accendendos in commune*
ratus. Libri scr. et edd. *in communi*,
 male. *Terrebantur* omnes libri. Pichena
 velut e cod. Fl. dedit *exterr.* quod pro-
 pagatum usque ad Ryckium. ERN. Ibi
 scil. recentiori manu id superscriptum.

Postero iduum die] Hispanus liber,
dierum. Ego utrumque addititium pu-
 to, et postero *Iduum*, scribo. LIPS. *Die-*
rum MS. Flor. (et Bud.) At Gueif. (et
 Agr.) edd. *die*. Pichena conjiciebat *Ja-*
nuar. (quia mox occurrit XVIII. Kal.
 Febr.) nam mensis nomen adjiciendum
 fuisse: quod recte negat J. Gronovius,
 non tamen ea causa, quam ponit, quod
 statim mensis ac temporis notatio sequi-
 tur: sed quod præcessit c. 18. Sed ve-
 reor, ne alia hic corruptela restet. Ac
 formam quidem loquendi feram: etsi
 alias non reperi, diem, qui Kalend. No-

Iduam die redeuntem a cœna Othonem rapturi fuerint, nisi A. U. incerta noctis, et tota urbe sparsa militum castra, nec faciem inter temulentos consensum, timuissent: non Reipublicæ cura, quam fœdare Principis sui sanguine sobrii parabant; sed ne per tenebras, ut quisque Pannonici vel Germanici exercitus militibus oblatus esset, ignorantibus plerisque, pro Othone destinaretur. Multa erumpentis seditionis indicia per conscios oppressa; quædam apud Galbæ aures Præfectus Laco elusit, ignarus militarium animorum, consilique quamvis egregii, quod non ipse adferret, inimicus, et adversus peritos pervicax. XVIII. Kal. Febr. sacri-27
ficanti pro æde Apollinis Galbæ Haruspex Umbricius *tristitia exta et instantes insidias ac domesticum hostem* prædicit: audiente Othone (nam proximus adstiterat) idque, ut lætum e contrario, et suis cogitationibus prosperum, interpretante. Nec multo post libertus Onomastus nuntiât, *expectari eum ab architecto et redemptoribus*: quæ significatio coeuntium jam militum et paratæ conjurationis convenerat. Otho, *causam digressus* requirentibus, cum, *emi sibi prædia vetustate suspecta, eoque prius exploranda*, finxisset, innixus liberto, per Tiberianam domum, in Velabrum, inde ad Miliarium aureum, sub ædem Saturni, pergit. Ibi tres et viginti

nas, aut Idus sequitur, sic expressum. Dictum sit græco more, *ἰερίῃ Εἰδῶν, Καλῶν*. c. 57. quidem, memoratis paullo ante Kal. Jannariis, sequitur *die postero*. Sed, si res facta statim ab Idibus, h. e. XIX. Kal. Febr. qui fuit dies ante cædem Galbæ, falsus est Suetonius, qui Oth. c. 6. tradit, conjuratos in animo habuisse, statim ab adoptione, Galba interfecto, Othonem Imperatorem facere: deinde adlata caussa mutati consilii, medium ab illo die usque ad XVIII. Kal. Febr. tempus Selenicum religione exemisse. Quod si est, nullo modo tentandæ rei consilium primum esse potuit XIX. Kal. Febr. Adde, quod sic non satis fit præcedentibus: adeo *parata seditio fuit*, hoc est prompta, festinata. Itaque suspicor, Tacitum scripsisse, *postero statim* (sc. ab adoptione) *die*, quæ facta est: IV. Idus, (s. *Idurum*, ut est in Flor. nam si *statim* legimus, *dierum* locum habet) ut c. 31. *primo statim introitu*. Ita et Suetonio et sibi congruet. Initium conjurationis factum ipsa adoptionis die. Res ita accelerata fuit, ita parati conscii, ut postero statim die h. e. III. Idus, in castra rapere Othonem vellent, Galbamque interficere. In causis deinde dilatæ rei dissentiant Suetonius et Tacitus; sed ita,

ut componi possint. Suetonius causam dilatæ cædis, Tacitus dilatæ in castra deductionis tradit. Broterius tamen putat, correctionem nostram duriorum esse, quod remotior adoptionis tum memoria fuerit. Id ego non intelligo. Ipse scriptum putat fuisse *pr. Id.* EN. Bip. *recepere postero iduum dierum*. Mihi hoc plane insolitum videtur. Servo vulg. donec quid melius offeratur.

Apud Galbæ aures] Bud. *apud Galbam audiens*. Probat Rhen.

Nam proxime adst.] In Bud. *nam deest*.

Miliarium aureum] Columna ex eo metallo, ut Plutarchus hic in Galba describit c. 24. *ad quam viæ omnes ex Italia desinebant. Fecit Augustus, cum Curator viarum esset*, Dio 54, 8. et *statuit in capite Romani fori*. Plin. 8, 9. Victor juxta Vicum Jugarium collocat (reg. 8.) et recte. *Ædes Opis et Saturni in Vico Jugario. Miliarium aureum*. Lips. v. Ryckius ad h. l. Collectanea de mil. aur. dedit Broterius ad h. l. ERN. Videantur de eo Revillas in Diss. Acad. Corton. t. 1. Holstenius in Grævii thes. a. R. t. 4. Arntzenius in Thes. diss. Belgic. vol. 1.

Sub ædem Saturni] Regius codex in *ædem Saturni*. Unde Rhenarus elicit,

- A. U. speculatores consalutatum *Imperatorem*, ac paucitate salu-
 823. tantum trepidum, et sellæ festinanter inpositum, strictis
 A. C. mucronibus rapiunt. Totidem ferme milites in itinere ad-
 70. gregantur: alii conscientia, plerique miraculo; pars cla-
 more et gaudio, pars silentio, animum ex eventu sumpturi.
- 28 Stationem in castris agebat Julius Martialis Tribunus. Is, magnitudine subiti sceleris, an corrupta latius castra, ac, si contra tenderet, exitium metuens, præbuit plerisque suspitionem conscientia. Anteposuerunt ceteri quoque Tribuni Centurionesque præsentia dubiis et honestis. Isque habitus animorum fuit, ut pessimum facinus auderent pauci, plures vellent, omnes paterentur.
- 29 Ignarus interim Galba et sacris intentus, fatigabat alieni jam Imperii Deos: cum adfertur rumor, *rapi in castra, incertum quem Senatorem: mox, Othonem esse, qui raperetur: simul ex tota urbe, ut quisque obuius fuerat, alii formidinem augentes, quidam minora vero, ne tum quidem obliiti adulationis. Igitur consultantibus placuit, pertentari animum cohortis, quæ in palatio stationem agebat: nec per ipsum Galbam; cuius integra auctoritas maioribus remediis servabatur. Piso pro gradibus domus vocatos in hunc modum adlocutus est: Sextus dies agitur, commilitones, ex quo, ignarus futuri, et sive optandum hoc nomen, sive timendum erat, Cæsar adscitus sum. Quo domus nostræ aut Reipublicæ fatum in vestra manu positum est; non, quia meo nomine tristiores casum paveam, (ut qui, adversus res expertus, cum maxime discam, ne*

inde in Saturni sc. eodem. Falso uterque. Suetonius convincit Oth. 6. ut se in foro, inquit, sub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur. Lips. Sub eodem Guelf. æde ed. pr. ERN.

Pars clamore et gladiis Gladiis libri omnes (in his Bud.). At Faernus, Muretus, Acidalius et alii corrigunt *gaudiis* vel *gaudio* (sic Pich.). Verum puto. Nam milites omnes *gladios* habent: nisi velis intelligere *strictis*. Mox *animum*, quod e Flor. dedit Pichena, etiam ed. pr. ERN. Nullus dubito cum Bip. recipere *gaudio*. Plane sic et infra 2, 70.

Julius Martialis] Ryck. suspicatur, cum eade, ad cuius bibliothecam exstat epigramma Martialis 7, 16.

Fatigabat Deos] Scil. dum aliam super aliam victimam cædi jubet, si tandem litare posset. Mox *formidine* e Flor. edidit J. Gronov. Vulgatum verum puta, quod in omnibus reperi. ERN. Bud. quoque *formidinem*, recte. J. Gron. pro ratione adfert, quod nulla dum formido adfuisset, quam augeri posset. Sed

rumor is adlatus excitare metum debebat. Bip. tamen sequuntur Gron.

Tentari animum] Libri fere *pertentari*: ex quo ego, *prætentari*. Lips. *Tentari* est a Rhenano (e Bud.). *Pertentari* MSS. Flor. Guelf. edd. Pateol. Ber. quod restituit Pichena. At ed. pr. plane, ut Lipsius voluit, *prætentari*. et confunduntur istæ syllabæ sexcenties in libris, ut et in hoc opere vidimus aliquoties. *Pertentare* supra jam c. 25. dixit noster: atque id hic quoque sufficit, nec necessario prius *pertentare*, ut apud Livium est 27, 10. requirit sensus, quod easset *prætentare*. ERN. V. et 6, 20. Bip. præferunt *prætentari*. Mox Agr. cod. *evocatos*.

Reip. fato] MS. Flor. Agr. (Bud.) *fatum*: etiam Guelf. sed a manu sec. ed. pr. *Fato* verum esse Latinitatis ratio indicat. ERN. Consensus codicum jubet reponi *fatum*, ut fecere Bip. bono sensu, si distinctione textus juvetur. Ryck. *fato* præfert.

Ut qui, adversus res expertus, cum maxime discam etc.] *Adversus res* e Flor.

secundas quidem minus discriminis habere); patris, et Senatus, A. U. et ipsius Imperii vicem doleo, si nobis aut perire hodie necesse est, aut, quod æque apud bonos miserum est, occidere. Sola-^{823.}
tium proximi motus habebamus incruentam urbem, et res sine^{A. C.}
discordia translatas. Provisum adoptione videbatur, ut ne post^{70.}
*Galbam quidem bello locus esset. Nihil arrogabo mihi nobi-*³⁰
litis aut modestiæ. neque enim relatu virtutum in compara-
tione Othonis opus est. Vittæ, quibus solis gloriatur, evertere
Imperium, etiam cum amicum Imperatoris ageret. Habitum
et incessu, an illo muliebri ornatu mereretur Imperium? Fal-
luntur, quibus luxuria specie liberalitatis inponit. Perdere iste
sciet, donare nesciet. Stupra nunc et comissiones et femi-
narum catus volvit animo. hæc Principatus præmia putat;
quorum libido ac voluptas penes ipsum sit, rubor ac dedecus
pernes omnes. Nemo enim unquam Imperium, flagitio quasi-
tum, bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani,
me Galba, consentientibus vobis, Casarem dixit. Si Respu-
blica et Senatus et Populus vana nomina sunt: vestra, com-
missiones, interest, ne Imperatorem pessimi faciant. Legionum

edidit Ryckius. *Adversus et secundas* (est in Bud.) fuit et in Guelf. a man. pr. sed res exciderat: manus sec. correxit *adversam Remp. et secundam*: quod est et in ed. pr. Vulgo est *adversa et secunda*. Deinde *cum maxime*, quod temporis præsentis significationem habere, hodie pervulgatum est, non ad *expertus* referendum, ut in vulgatis fere, sed ad *sequens dicam*, quod e correctione Freinsheimii receptum. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. sqq. *dicam*, e quo male factum a Rhenano *ducam*, et quidem ex ingenio: cui cur non præferatur *dicam*, quod *res expertus* plane desiderat. *Dicere* sæpe in MSS. pro *discere* obtinetur. V. Burm. ad Ovidium Fast. 3, 326. *Cum maxime* autem recte ab eodem inductum. Ante erat *tum maxime*, illud in MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. ERN.

Ipsius Imperis] *Ipotus* non est in Bud.

An illo muliebri orn.] Sic omnes libri, nisi quod Puteol. *allo*. Vulgatum efficacia *puto*. Post meretur legendum credo cum Acidalio. nec ullo modo ex elegantiori Latinitate hic imperfectum ferendum (Bud. *meretur*). Mox MSS. et edd. ante Rhen. *speciem*. Forte excidit per. *Quamquam* vel sic frigidum est, *falluntur quibus inponit* i. e. qui falluntur. J. Gronovius præfert atque edit lectionem vett. librorum (Flor. Agr.

Bud.) *speciem*. Sed ita *fallunt* requiritur, non *falluntur*. Fallunt res æe, i. e. vitia, quibus luxuria *speciem liberalitatis* tribuit. (Nam Gronovianam explicationem aut non capio, aut est contra Latinitatem.) Sed luxuria non tribuit *speciem*, verum accipit, deberetque esse: *quibus luxuriæ speciem liberalitatis inponit*, h. e. falluntur homines iis rebus, quibus *speciem liberalitatis* conciliant luxuriæ suæ. In hac difficultate undique se ingerente, vulgatum, ut lenissimum retinui. Horatius: *fallit enim vilius specie virtutis et umbra*. ERN. Cum Gron. faciunt Bip. et *inponit* explicant per *offert, obicit*, quod durum nimis. Locus quem ex Horatio citat Ern. est Juvenalis 14; 109.

Donare nesciet] MS. Reg. (Agr.) et ed. pr. *donare nescius*. non male. ERN.

Comissiones] Bud. *comessiones*. et *mox apud omnes*.

Vana nomina sunt] Sic Guelf. edd. Puteol. sqq. At Flor. Bud. Agr. ed. pr. *vacua nomina sunt*. Id recepit Ryckius et J. Gronovius. Sed exempla allata non sunt huic similia, nec mihi satis simile exemplum occurrit. ERN. Ast simile tamen prorsus H. 4, 14. *inania legionum nomina*. Itaque sequor codices cum Bip. Bahrdt in vers. Germ. pro *Si legit Nè*, non male, si codices consentirent.

A. U. *seditio adversum Duces suos audita est aliquando: vestra fides*
 523. *famaque inlata ad hunc diem mansit. et Nero quoque vos de-*
 A. C. *stituit, non vos Neronem. Minus XXX. transfuga et deserto-*
 70. *res, quos Centurionem aut Tribunum sibi eligentes nemo ferret,*
Imperium adsignabunt? Admittitis exemplum? et quiescendo
commune crimen facitis? Transscendet hac licentia in provin-
cias: et ad nos scelerum exitus, bellorum ad vos, pertinebunt.
Nec est plus, quod pro cæde Principis, quam quod innocentibus
 31 *datur: sed perinde a nobis donativum ob fidem, quam ab aliis*
pro facinore accipietis. Dilapsis speculatoribus, cetera co-
hors, non aspersa concionantem, ut turbidis rebus eve-
nit, forte magis et nullo adhuc consilio, parat signa, quam,
quod postea creditum est, insidiis et simulatione. Missus
et Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus, Vipsania in
porticu tendentes. Præceptum Amulio Sereno et Domitio
Sabino, primipilaribus, ut Germanicos milites e Libertatis
atrio arcesserent. Legioni classicæ diffidebatur, infestæ ob

Minus XXX. tr.] Respice ad c. 27.

Sed proinde a nobis] Perinde legendum esse consentiunt multi. Sed libri omnes proinde male, ut alibi. Broterius tamen in MS. Harleiano reperit perinde et edidit. ERN.

Donativum] Cqd. Med. et Bud. donativo, ut alias dono, muneri. Quod sequebatur in edd. plus, non est in Bud. recteque delevit Rhen.

Ut turbidis rebus evenit, timore] Locutus totus mihi inter infirmos. Vacillat etiam Budensis scriptio, rebus evectior ire magis et nullo adhuc consilio. Ex qua facias: evenit, ira magis, et nonnulli ad hoc. At in Flor. est, evectior te magis: unde Pichena, forte magis. LIPS. Guelf. timore magis, ut editi habent usque ad Pichenam: nisi quod ed. pr. evectior re... et nonnullo a. c. Deinde pro parat signa, quod edd. omnes et Bud. habent Flor. par signas, Guelf. plane ut Lipsius coniecerat, pars ingens. Hinc varie tentatus locus. J. Gronovius Pichenæ rationem probat: quam et nos secuti sumus. Freinshemius mavult more, et dein, nullo consilio, item, quam ut, pro quod. At more hic alienum est. Nec signa parare placet, quæ jam aderant, et tantum convellenda erant: igitur pars ingens et nullo a. c. præferam. Illud Broterius in tribus MSS. reperit, hoc propter sorte necessarium est: pars ingens, int. cohortis. ERN. Triller. Obs. Crit. 3, 22. legit erectior temere magis etc. Ingeniose Bip. ut t. r. evenit, in orbem agi, sed inconsulto adhuc consilio: pars agitant, quod etc. Sequor Brote-

rium. Acid. suo more locum transpositione sanare studebat. Sic et proxime sequentia turbat.

Celsus Marius ad electos] Credo ideo, quia notus iis et in Illyrico militaverat. Tacitus 15, 25. Et legio decimaquinta, ducente Mario Celso, e Pannonia adjecta est. Videtur igitur Legatus fuisse ejus legionis. LIPS. Cf. et c. 14.

Vipsania in porticu] Nam miles, extra ordinem in urbe, agere plerumque solitus in porticibus aut templis. Noster 2, 93. infra: Sed miles in porticibus aut delubris. Ipsi Prætoriani in Palatii porticibus excubabant. Vult Isidorus 9, 3. Excubitores, quod excubias agunt. Sunt enim ex numero militum, et in porticibus excubant propter Regalem custodiam. LIPS. Vipsania recte e MS. Flor. edidit J. Gron. Vulgo Vipsani aut Vipsanii. Ed. pr. Vipsano. Mox arcesserent legi volunt pro accerserent. Recte. Et sic exhibet MS. Oxon. (et Bud.) nosque edimus. Vide ad c. 14. ERN. Bud. tendentis. sic passim antique. Porticus ista alias Neptuni item Argonautarum dicta, in regione urbis IX. de qua Donatus et Nardinus videndi.

Legioni classicæ diffidebatur] Sic recte Guelf. a pr. manu. Erasum a. m. sec. vr. Sic volebat Acidalius. Alii omnes (et Bud.) diffidebat: quod vitiosum esse facile apparet. De legione classica et classicis v. ad c. 36. Mox MSS. Flor. Guelf. (et Reg. Lall.) ed. pr. Cetrius. item necdum Flor. ed. pr. Sic voluit et Rhenanus (ex ingenio) sed opere non parvare. Recepit Jac. Gronovius. Vulgo

cædem commilitonum, quos primo statim introitu trucidaverat Galba. Pergunt etiam in castra Prætorianorum Tribuni, Cerius Severus, Subrius Dexter, Pompeius Longinus; si incipiens adhuc, et necdum adulta seditio, melioribus consiliis flecteretur. Tribunorum Subrium et Cerium milites adorti minis, Longinum manibus coercent exarmanque; quia non ordine militiæ, sed e Galbæ amicis, fidus Principi suo, et desciscensibus suspectior erat. Legio classica, nihil cunctata, Prætorianis adiungitur. Illyrici exercitus electi Celsum ingestis pilis proturbant. Germanica vexilla diu nutavere; invalidis adhuc corporibus et placatis animis, quod eos, a Nerone Alexandriam præmissos, atque inde rursus longa navigatione ægros, impensiore cura Galba refovebat. Universa jam plebs palatium inplebat, mixtis servi-³² tiis, et dissono clamore, *cædem Othonis et conjuratorum exitium* poscentium, ut si in circo ac theatro ludicrum aliquod postularent: neque illis iudicium aut veritas: quippe eodem die diversa pari certamine postulaturis: sed tradito more, quemcumque Principem adulandi, licentia adclamationum et studiis inanibus. Interim Galbam duæ sententiæ distinebant; T. Vinus, *manendum intra domum, opponenda servitia, firmandos aditus, non eundum ad iratos censebat: daret malorum penitentia, daret bonorum consensui spatium. scelera inpetu, bona consilia mora valescere. Denique eundi ultro, si ratio sit, eandem mox facultatem: regressus, si peniteat, in aliena potestate. Festinandum ceteris videbatur, antequam cresceret*³³ *invalida adhuc conjuratio paucorum. Trepidaturum etiam Othonem, qui furtim digressus, ad ignaros inlatus, cunctatione nunc et segnitia terentium tempus imitari Principem discat. Non expectandum, ut, compositis castris, forum invadat, et,*

nondum. ERN. Bud. *Cerius et nedum.* Puteol. *Cerius.* Bip. fors. *Curtius Sev.* de quo 12, 55.

Principi suo] Suspectum mihi est suo, et a librario germanizante additum. ERN.

Celsum] Bud. *Festum Celsum.*

Ingestis pilis] Sic MSS. Bud. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. Firmat Flor. *incestis.* Ceteri *infestis*, quod, ut notius, illi substitutum. Mox possis conjicere *refoveat* e Suet. Galb. 29. *quod se ægros et invalidos magnopere fovisset.* Sed vulgatum ferri potest, cum præsertim præcedat adhuc *invalidis corporibus.* ERN. Brot. et Bip. *recepere infestis.*

Dissono clamore] Qualis sit, discere c. 36. med. ERN.

Conjuratorum exitium poscentium] Acidalius *exitium.* Recte. Mox c. 37.

supplicia postulari Otho dicit. Et sæpe eæ voces permutatæ in libris. Plane autem confirmatur correctio c. 72. ubi impetratum *exitium.* *Exsilia* plane aliena. Itaque *exitium* recipere non dubitavi: ERN. Sic et Brot. Lall. Bip.

Neque illis iudicium aut veritas] Est hendiadys. Non de vero animi iudicio, ut Cicero loqui solet, ista postulabant, sed impetu ac temere. *Pari certamine* est pari stadio, clamore. ERN.

Eundi ultro] Ryek. explicat *sponsæ offerendi.* Reatius Bip. *domo procedendi.*

Non expectandum] Efficaciorem orationem fore putat Freinsheim. si legatur *an* (ut A. 2, 77.). Verrum est. Sed lenius fuerit *nunc*, ut jam monuit J. Gron. Mox *capitolium adeat.* sc. de more, ut auspiciatus Imperium sacrificet. Post Guelf. (et Bud.) *claudit*, ut edd. ante

- A. U. ^{823.} *prospectante Galba, capitolium adeat: dum egregius Imperator, cum fortibus amicis, janua ac limine tenus domum cludit, obsidionem nimirum toleraturus. Et præclarum in servis auxilium, si consensus tantæ multitudinis, et, quæ plurimum valet, prima indignatio elanguescat. Proinde intuta, quæ indecora: vel, si cadere necesse sit, occurrendum discrimini. Id Othoni invidiosius, et ipsis honestum.* Repugnantem huic sententiæ Vinium Laco minaciter invasit, stimulante Icêlo, privati
- 34 *odii pertinacia, in publicum exitium. Nec diutius Galba cunctatus, speciosiora suadentibus accessit. Præmissus tamen in castra Piso, ut juvenis magno nomine, recenti favore, et infensus T. Vinio seu quia erat, seu quia irati ita volebant; et facilius de odio creditur. Vix dum egresso Pisone, occisum in castris Othonem, vagus primum et incertus rumor: mox, ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam et vidisse, adfirmabant, credula fama inter gaudentes et incuriosos. Multi arbitrabantur, compositum auctumque rumorem, mixtis jam Othonianis, qui ad evocandum*
- 35 *Galbæ læta falso vulgaverint. Tum vero non populus tantum et inperita plebs in plausus et inmodica studia, sed Equitum plerique ac Senatorum, posito metu incauti, refractis palatii foribus, ruere intus, ac se Galbæ ostentare, præreptam sibi ultionem querentes. Ignavissimus quisque et, ut res docuit, in periculo non ausurus, nimii verbis, linguæ feroces: nemo scire, et omnes adfirmare: donec inopia veri, et consensu errantium victus, sumpto thorace, Galba, inruenti turbæ, neque ætate, neque corpore sistens,*

Lipsium. ed. pr. *excludit*. male. sed firmat *et cludit*, quod jam Lipsius dedit. ERN.

Indign. languescat] MS. Flor. *indignatione langu.* unde J. Gron. corrigit *indignatio elanguescat*: placet. ERN. Recepere Lall. et Dotteville. Sequor. Sic et c. 46. et 4, 42.

Credula fama] Passive *credula* dixit: nove. nisi si *convincentes famam* de hominibus dissipantibus rem temere creditam capias. ERN. Notat Savilius ex Dionysio Hal. consuetam fuisse Thucydidi activorum in passiva, et contra, mutationem. Simili modo *gnarum* pro *noto* passim; *volens* pro *grato*; *fuga* pro *exilio*; *largitio vulgi* pro *in vulgus collata* etc. apud nostrum. Possis tamen cum Virg. *Æn.* 4, 188. *Famam accipere pro Dea ficti pravique tenace.*

Vulgaverint] Sio scripti. (in his Bud.) edd. pr. Puteol. Rhen. sqq. At Ber. Alc. *vulgaverant*. ERN.

Ruere intus] Nihil hic vitii, ut nimis prono in conjecturas Acidalio visum et

Ryckio. *Ruere* referendum primo ad *in plausus et i. st.* quoad pertinet ad *populum et plebem*, deinde ad *intus pro intro*, quoad pertinet ad Equites et Senatores. Ceterum Heinsius *ignavissimus* etc. conjungit cum *querentes*. et sic est in Guelf. ed. pr. Interpunctio vulgata est a Puteol. Mox Guelf. *nimii verbis*. ERN. *Eo intus; sum intro* sollociamis adnumerat Quintil. 1, 5, 50. Habet tamen Cato de R. R. *quæ intro dolitabunt*. et Cæsar B. C. 3, 26. *Quo simul atque intus est itum.*

Irruenti turbæ] Rhenanus Budensem scripturam secutus, legit, *irruente turbæ, neque corpore sistens*. hoc sensu, ut dicat, propter irruentem turbam, et quia corpore non posset sistere sive insistere, sella levatum. Meis tamen libris (et Agr.) scriptæ eæ voces, quas tollit: *legamque potius, irruenti turbæ neque e. n. corpore resistens*. hac mente: Galbam, et ætate et corpore invalidum, non sustinuisse effuse irruentem et gratulantem turbam. Lips. *Resistens* etiam

sella levaretur. Obvius in palatio Julius Atticus, specula-
tor, cruentum gladium ostentans, *occisum a se Othonem*, ex-
clamavit: et Galba, *Commilito*, inquit, *quis jussit?* insigni
animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus in-
trepidus, adversus blandientes incorruptus. Haud dubia
jam in castris omnium mentes: tantusque ardor, ut non
contenti agmine et corporibus, in suggestu, in quo paullo
ante aurea Galbae statua fuerat, medium inter signa Otho-
nem vexillis circumdarent. Nec Tribunis aut Centurioni-
bus adeundi locus: gregarius miles caveri insuper praeposi-
tos jubebat. Strepere cuncta clamoribus et tumultu et ex-
hortatione mutua, non tamquam in populo ac plebe, variis
segni adulatione vocibus, sed, ut quemque adfluentium mi-
litum adspexerant, prensare manibus, complecti armis, con-
locare juxta, praere sacramentum, modo Imperatorem mili-
tibus, modo Imperatori milites commendare. Nec deerat
Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, et
omnia serviliter pro dominatione. Postquam universa clas-
sicorum legio sacramentum ejus accepit; fidens viribus, et,

Faerno placebat (et Heinsio): idque ve-
rum puto. Prima syllaba absorpta est
a finali praecedentis verbi, ut centies
alibi in MSS. *Insistens* MS. Agr. ed. pr.
Mox exclamavit, quod e Flor. dedit Pi-
chena, etiam Guelf. (Bud.) ed. pr. ceterum
clamavit: item *coercendam*, quod edidit
Rhen. (e Bud.) post. Put. at Ber. *coer-
cendam*, quod ipsum quoque rectum
esse, hodie satis constat. ERN. Rhena-
num male cepit Lipsius. Bud. ita habet
irruenti turba neque corpore sistens, omis-
sia *neque atate*. Inde Rhen. conjicit le-
gendum *irruente turba*: in textu tamen
vulgatum servat. Mox *se sistens* Bip.
mallet.

Aurea Galbae statua] Apparet ita tunc
receptum in castris, A. 15, 29. *Medio
tribunal sedem curulem et sedes effigiem
Neronis sustinebat*. LIRS.

Preparare] Sic dedimus pro vulg. *pro-
heparare*: quia Tacitus sic semper, si bo-
nis libris fides. MS. Flor. (et Agr.) ed.
pr. *preparare* ut 14, 10. ubi. vid. Jac.
Gron. qui ad c. 66. tam acriter defen-
dit, Tacitum ubique scripsisse *preparare*,
tamen hic illam suam rationem dese-
ruit. sed videtur esse vitium operarum,
nam l. c. etiam hunc locum avertit, ubi
preparare scribendum sit. ERN. Bud.
preparare.

Complecti armis] Muretus vellet, *ar-
etius*. Non equidem: et militaria salu-
tatio fuit, et affusi sunt cum gladiis et
scutis, atque iis amplexi. Siquid ma-

tandum; vellem, *amplecti armis*. LIRS.
Vulgatum est in libris scr. (Flor. Bud.
Agr.) et edd. Ryckius et Schursfleischius
intelligebant *armos*, brachia. male.
Schursfl. hic etiam comparat frustra
Virgil. *Aen.* 11, 641. Immo arma intef-
ligenda, i. e. scutum, quo in complexu
arctius admoveatur pectori amicus. Et
sunt tales amplexus apud Homerum.
ERN.

Jacere oscula] *Φιλήματα πίπτει*.
Xiphil.

Classicorum legio] Haec est lectio MS.
Flor. Bud. Agr. ed. pr. quam bene resti-
tuit J. Gron. Falsum tamen est, quod
classiariorum putat esse ab ingenio Be-
roaldi. Nam sic MS. Guelf. ed. Puteol.
ex qua accepit Berwaldus. Neque crede,
non et *classiariorum legionem* dici eo-
dem sensu posse, et non *classicos* eod-
em *classiarios* vocari, ut vult Fabrettus
ad Column. Traj. c. 8. p. 69. negans
etiam p. 84. legiones classicas *classiarias*
dici posse ex h. l. Taciti, cum Lasio; et
classiariorum legionem vocari putans,
quod ea legio fuerit, quam e *classiariis*
Nero conscripserat. Nam etsi verum
est, *classiarios* subinde intelligi *remiges*,
et distingui a sociis navalibus, hoc est,
militibus classem propugnantibus, et
bellum mari gerentibus, tamen idem no-
men etiam de militibus dici, minime
ambigui exemplis doceri potest, quae
etiam in lexicis exhibentur; unde, qui
in antiquis monumentis *Centurio classi-*

A. U. quos adhuc singulos exstimulaverat, accendendos in com-
 823. mune ratus, pro vallo castrorum ita cœpit: Quis ad vos
 A. C. processerim, commilitones, dicere non possum: quia nec priva-
 70. tum me vocare sustineo, Princeps a vobis nominatus; nec Prin-
 37 cipem, alio imperante. Vestrum quoque nomen in incerto erit,
 donec dubitabitur, Imperatorem Populi Rom. in castris, an
 hostem habeatis. Auditisne, ut pœna mea et supplicium vestrum
 simul postulentur? adeo manifestum est, neque perire nos, neque
 salvos esse, nisi una, posse. Et, cujus lenitatis est Galba, jam
 fortasse promisit: ut qui, nullo exposcente, tot millia innocen-
 tissimorum militum trucidaverit. Horror animum subit, quo-
 tiens recordor feralem introitum, et hanc solam Galbæ victo-
 riam, cum, in oculis urbis, decumari deditos juberet, quos depre-
 cantes in fidem acceperat. His auspiciis urbem ingressus, quam
 gloriam ad Principatum adtulit, nisi occisi Obultronii Sabini
 et Cornelii Marcelli in Hispania, Betui Chilonis in Gallia,
 Fonteii Capitonis in Germania, Clodii Macri in Africa, Cin-

cus vocatur, ut ap. Doniam Cl. 6, 15. apud nostrum *Centurio classiarius* dicitur A. 14, 8. Eademque inconstantia reperitur in verbis *nautæ, socii navales*. Nam, cum *nautæ* vulgo de remigibus dicantur, apud Ciceronem clare dicuntur etiam pro militibus navalibus. Verr. 5, 17. sunt *nautæ militesque*, et 30. extr. pro quo sunt c. 51. *militēs remigesque*, et c. 33. *propugnatores atque remiges*. at c. 50. *remiges nautæque*. item c. 34. Porro *socii navales* de remigibus non uno loco dicuntur, apud Livium v. c. 21, 50. ut *socii navalibus affatim instructam classem, ita inopem milite habebant*, ubi v. Sigon. item c. 61. *classici milites navalesque socii*. at apud eundem *socii navales* pro militibus classicis 26, 48. qui ante *socii navales* dicti erant, distinctique a *legionariis* militibus, clare mox *classici milites* vocantur. Ceterum *legionia classica* mentio supra c. 31. item *classicorum*, qui sunt ex ista legione H. 2, 11. 67. etc. Nempe, ut tradit Vegetius 5, 1. apud *Misenum et Ravenam singula legiones cum classibus stabant*. de quo loco vid. Fabrett. l. c. p. 83. quamquam etiam antiquioribus scriptoribus et in libera Reip. historia *legiones classicæ* memorantur, ut ap. Liv. 22, 57. 24, 2. Hinc *cohortes classicæ* in inscriptionibus antiquis. Add. A. van der Mieden in erudita disp. ad Marmor vetus de P. Sulpicii Quirini Censu. Traj. 1745. p. 15. sq. Mox *vocare* bene restituit Pichena (e Flor.) pro quo *vocari* edit Rhénanus (e Bud.). ERN. Bud.

perperam *classiorum*, unde Rhen. *classiariorum*. Mox Bud. *imperitante*. De classicis apud Misenum v. Xiphil. 73, 16.

Cujus lenitatis est? Sic MSS. Fl. (Bud.) Agr. Guelf. estque mordacius eo, quod omnes edd. ante Ryckium et J. Gron. habent *levitatis*: alioqui et ipsum bonum sensum habet. Mox *militum* pro *civium* habet etiam (Bud. Flor. Agr. et) ed. pr. at Guelf. edd. a Puteol. ad Pichenam alterum. Sane milites fere occiderat: et militum mentio ad exacerbandos milites efficacior, quam *civium*. ERN.

Obultronii Sabini] Conjectura ductus sic restitui, cum in libris esset, *ab ultro-*
niis Albini. Suspicio autem eum esse, de quo Tacitus A. 13, 28. *Helvidius Priscus adversus Obultronium Sabinum ararii Quæstorem proprias contentiones exercuit*. LIPS. *Obultronii* plane Guelf. sed dein *Albini*. ERN.

Et Cornelii Marcelli] Libri scripti ita appellant, hominem alia mihi ignotum. Paullo post *Vettii Chilonis* lego, cum Rhenano. LIPS. Ejus (*Marcelli*) mentio tamen A. 16, 8. Sueton. Galb. 9, 12. ERN.

Vettii Chilonis] Hæc est correctio Rhenani, Lipsio probata, recepta a Freinshemio et sqq. MSS. (in his Bud.) et edd. vett. *Betuichilonis* vel *Bervich*. Flor. divisum *Betui Chilonis*, quæ est vera lectio, ut ex inscr. ap. Gruter. p. 375. plane demonstrat J. Gronovius, in qua c. BETUO TRO. CILONI. ERN.

gonii in via, Turpiliani in urbe, Nymphidii in castris? Quæ ^{A. U.} usquam provincia, quæ castra sunt, nisi cruenta et maculata? ^{823.} aut, ut ipse prædicat, emendata et correctæ? Nam, quæ alii ^{A. C.} scelera, hic remedia vocat: dum falsis nominibus, severitatem ^{70.} pro sævitia, parsimoniam pro avaritia, supplicia et contumelias vestras, disciplinam adpellat. Septem a Neronis fine menses sunt, et jam plus rapuit Icelus, quam quod Polycleti et Vatini et Elii paraverunt. Minore avaritia ut licentia grassatus esset T. Vinus, si ipse imperasset: nunc et subjectos nos habuit; tamquam suos, et viles, ut alienos. Una illa domus sufficit donativo, quod vobis nunquam datur, et cotidie exprobratur. Ac, ³⁸ ne qua saltem in successore Galbæ spes esset, accessit ab exilio, quem tristitia et avaritia sui simillimum judicabat. Vidistis, commilitones, notabili tempestate etiam Deos infaustam adoptionem aversantes. Idem Senatus, idem Populi Rom. animus est. Vestra virtus expectatur, apud quos omne honestis consiliis robur, et sine quibus, quamvis egregia, invalida sunt. Non ad bellum vos, nec ad periculum voco: omnium militum arma nobiscum sunt. Nec una cohors togata defendit nunc Galbam, sed detinet. Cum vos adspexerit, cum signum meum acceperit, hoc solum erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus

Quæ castra] Bud. Quæ in castris.

Vatini, et Elii, et alii] Vulgatis libris erat, et Egri, qui mihi quidem inter potentiores libertos irreperi. At Elium invenio (Dioni 63, 12. 64, 3. scribitur Ἠλῆος) qui magnus apud Neronem, quique, abeunte eo in Græciam cantillatum, Præfectus mansit urbi Romæ. Est is ipse, de quo Tacitus 13, 1. P. Celer Eques Romanus et Elius libertus, rei familiari Principis in Asia impositi. Quod sequitur, et alii: videndum, ne superfluat, natumque sit ex hæsitantia librarii, et adfinitate vocis prioris. Lips. Conjiciebam: et jam plus rapuit Icelus, quam Polycleti et Vatini et Elii et Tigellini paraverunt. Gron. Ryckius et Halotti ex 12, 66. Suet. Galb. 15. (Id. recepit Brot.) Jac. Gron. ex et ægi quod est in Flor. Gueff. etc. Cethegi, qui aliunde non noti in historia Neronis. Mox ac bene e Flor. pro aut Pich. Sic et (in Bud. et) Gueff. ed. pr. Idem deinde dedi adversantes, pro vulg. avers. cum (Mur. et) Pichena, de quo supra vidimus ad c. 1. In delendo quod consentio (Acidalijs et) Gronovio. ERN. Bud. adversantes.

Nec una cohors togata] Quare Togata? et satiane ea vox sana? sana. Appellat enim ita, velut elevans et infirmans, quia moris, ut illa cohors, quam

more militiæ excubabat, idipsum faceret sine armis, gladiis tantum lanceisque contenta. Itaque et togis induti erant, non sagis. Modestie causa institutum id videtur: et ne Mars palam habitare videretur in sua urbe. Huc spectat, quod infra legis, apertum in castris armamentarium fuisse, rapta arma. quorum scilicet armorum non iis vulgo jus aut usus, nisi Tribunis aut Præfecto permittente. Ideo in Martiali de Fusco (6, 76.). Præfecto Prætorii: Ille sacri lateris custos Martisque togati, Credita cui summi castra fuere Ducis. Vocat ecce togati Martis custodem ab hoc habitu: atque adeo in ipsa Italia tota milites togatos esse voluit M. Antonibus, de quo Capitolinus c. 27. Per Brundisium veniens in Italiam, togam et ipse sumpsit, et milites togatos esse jussit. nec unquam sagati fuerunt sub eo milites. Hæc tamen de ipsis Prætoriis cohortibus tantum accipio, quæ e civibus: de Batavia Germanisque custodibus, acimus aliter fuisse. Lips. Ceteram legendum videtur nec illa cohors togata: nisi vulgatum dictum putemus abrupta brevitate, pro, nec illa cohors, quæ et una et togata est: quod non præfracte negem. sed illud mollius et usitatus. ERN.

Quis mihi plurimum imputet] Dictum

A. U. *cunctationi locus est in eo consilio, quod non potest laudari, nisi peractum.* Aperire deinde armamentarium jussit. rapta
 823. A. C. statim arma, sine more et ordine militiæ, ut prætorianus
 70. aut legionarius insignibus suis distingueretur: miscentur

auxiliariis galeis scutisque. Nullo Tribunorum Centurionumve adhortante, sibi quisque dux et instigator: et præcipuum pessimorum incitamentum, quod boni mærebant.

39 Jam exterritus Piso fremitu crebreceptis seditionis, et vocibus in urbem usque resonantibus, egressum interim Galbam, et foro adpropinquantem, adsecutus erat: jam Marius Celsus haud læta retulerat: cum alii, in *palatium redire*, alii, *capitolium petere*, plerique, *rostra occupanda*, censerent, plures tantum sententiis aliorum contradicerent, utque evenit in consiliis infelicibus, optima viderentur, quorum tempus effugerat. Agitasse Laço, ignaro Galba, de occidendo

T. Vinio dicitur, sive ut poena ejus animos militum mulceret, seu consilium Othonis credebat, ad postremum, vel odio, hæsitacionem adtulit tempus ac locus, quia, initio cædis orto, difficilis modus, et turbavere consilium tæpidi nuntii ac proximorum diffugia, languentibus omnium studiis, qui primo alacres fidem atque animum ostentaverant.

40 Agebatur huc illuc Galba, vario turbæ fluctuantis impulsu: completis undique basilicis ac templis, lugubri prospectu. neque populi, aut plebis ulla vox; sed adtoniti vultus et conversæ ad omnia aures, non tumultus, non quies: quale magni metus et magnæ iræ silentium est. Othoni tamen, *armari plebem*, nuntiabatur. *Ire præcipientes et occupare pericula* jubet. Igitur milites Romani, quasi Vologesen aut Pacorum avito Arsacidarum solio depulsuri, ac non Imperatorem suum inermem et senem trucidare pergerent, disjecta plebe, præculcato Senatu, truces armis, rapidis equis, forum inrumpunt. nec illos capitolii adspectus, et imminetium templorum religio, et priores et futuri Principes ter-

exquisitijs consequens pro antecedente, hoc sensu: quis pro me acrius contendendo efficiat, ut ei plus debeam. EARN. Cf. c. 55.

[*Cunctationi*] Sic Bud. ast Flor. Agr. *cunctationis*.

[*Aperire deinde armamentarium jussit*] *Aperire* scr. (Bud. Agr.) et edd. omnes, ante Pichenam, qui recepit *aperiri*, quod omnes secuti sunt. Ego vetus restitui. Nam *jubere* et cum infinitivo activo dicitur, intellectu accusativo eorum, qui jubentur: v. Drakenb. ad Liv. 27, 24. et quos ibi laudat. Mox noster c. 40. *occupare pericula jubet*, sc. milites: ubi Rhenanus ex ingenio, ut opinor, (v. ibi notata) *occupari* edidit cum seqq. non-

nullis. Sed id nec Lipsius nec sequentes imitati sunt. Atque etiam supra c. 36. pro *miles cavere præpositos jubebat* Muræti, qui hic corrigit. *aperiri*, legi vult *cavere*. adeo inconstantes in hoc sunt viri docti. EARN.

[*Ad postremum vel odio*] Sic primus Rhen. (ex ingenio) edidit; ante omnes *ad postremum*, ut et Guelf. (et Bud.) habet. EARN.

[*Huc illuc*] Bud. *huc et illuc*. Mox, *Agr. aspectu*, et dein *conculcato*.

[*Occupare pericula jubet*] Sic scr. et edd. ante Rhen. V. ad c. 38, Mox Flor. (et Reg. Lall. et Bud.) *rapidi equis*. EARN. Bud. et ex eo Rhen. *occupari*. Sed sub activo intelligitur *suos*.

ruere, quo minus facerent scelus, cuius ultor est, quisquis A. U. successit. Viso cominus armatorum agmine, vexillarius 823. comitatæ Galbæ cohortis (*Atilium Vergilionem fuisse tra-* A. C. 70. dunt) dereptam Galbæ imaginem solo adfixit. Eo signo 41 manifesta in Othonem omnium militum studia, desertam fuga populi forum, dextra adversus dubitantes tela. Juxta Curtii lacum, trepidatione ferentium Galba projectas e sella ac provolutus est. Extremam ejus vocem, ut cuique odium aut admiratio fuit, varie prodidere. Alii, suppliciter interrogasse, *quid mali meruisset? paucos dies exsolvendo donatio deprecata*: plures, obtulisse ultro percussoribus jugulum, *agerent ac ferrent, si ita e Republica videretur*. non interfuit occidentium, quid diceret. De percussore non satia constat. quidam *Terentium Evocatium*, alii *Lecanium*; crebrior fama tradidit *Camurium XV. legionis militem, inpresso gladio, jugulum ejus hausisse*. Ceteri crura brachiaque, nam pectus tegebatur, fœde laniavere: pleraque vulnera ferit et sævitia trunco jam corpori adjecta. Titum inde 42 Vinium invasere. de quo et ipso ambigitur, consumpserintne vocem ejus instans metus, an proclamaverit, *non esse ab Othone mandatum, ut occideretur*. Quod seu finxit formidine, seu conscientiam conjurationis confessus est: huc potius ejus vita fama inclinat, ut conscius soeleris fuerit, cujus causa erat. Ante eadem D. Julii jacuit, primo iotu

Vexillarius comitantis G. cohortis] Hæc lectio debetur Rhenano, qui an e MSS. dixerit, nescio. Nam in scriptis aliis et edd. ante Rhen. aliter est. (omni- no Rhen. sic e Bud.) *Flor. comitatæ Galbæ coh.* Guelf. a man. pr. *comitatus Galbæ cohortes*, man. sec. fecit *comitatus*, quod est in MS. Agr. edd. ante Rhen. deinde *Galbæ cohortis*: in ed. pr. tantum *Galba*. Corrigendum potius fuisse *comitatæ Galbæ cohortis*, credo cum Ryckio et J. Gronovio, quod et sensus postulat: et fecisset sic Rhenanus, si cod. Flor. habuisset. *Vergilionem* mox omnes libri. Plutarchus *Sorvilionem* vocat. Sed MS. Fl. habet *aditum*, ed. pr. *ad illum*: unde J. Gron. conjicit *A. Dilius* pro *Dillium* vel *Dellium*. Plutarchus c. 26. *Αἰρίλλων* vocat. (Bud. *Atilium*.) Post Rhenanus bene (e Bud.) *dereptam* fecit e *dereptam*: sed debebat etiam mox *dextram* e *dextram*. ERN.

[*Solo adfixit*] Bud. solo affixit.

[*Curtii lacum*] Sic e Flor. edidit J. Gron. Sic habent MS. Agr. ed. pr. Sic est etiam H. 2, 55. et ap. Sueton. 20. *Martii campum* supra vidimus, ubi pari-

ter plures *Martium* edidit. ERN. Bud. *Curtium*.

[*Si ita e Rep.*] Flor. *ita rep.* unde J. Gron. corrigit *id e rep.* MS. Agr. ed. pr. *ita reip.* Sed hoc ab initio addi, e formula solenni *hoc age*, ut Muretus et Acidalius volunt, non necessarium puto. ERN. Bud. *Ita e. Rep.*

[*Quidam etc.*] V. et Plut. in Galba 27. qui non omnes hos, sed etiam alios commemorat, ut *Arcadium*, et *Pabium Fabulum*. ERN.

[*Nam pectus tegebatur*] Agr. *Nam pectus thorax tegebatur*.

[*Corpori adjecta*] Grotius, etsi vulgatum ferri posse fatetur, mavult tamen *adacta*, cui conjectura favet dativus *corpori*, quod verbum aptius huic, quam illi. ERN.

[*Conscientiam conjurationis confessus est*] Videtur *conscientiam* legendum Atidialio (et Heinsio). Recte, ut opinor. Non enim in illis est proprie confessio. Plutarchus *ἡμολογῶν κατανὸς γνηρίους τῆς συννομίας*: quod valde firmat hanc correctionem. ERN. *Conscientiam* probat et Lall, nec dubito recipere.

A. U. in poplitem, mox ab Julio Caro, legionario milite, utrum-
 823. que latus transverberatus. Insignem illa die virum Sem-
 A. C. pronium Densum ætas nostra vidit. Centurio is Prætoriae
 70. cohortis, a Galba custodiæ Pisonis additus, stricto pugione
 43. occurrens armatis et scelus exprobrans, ac modo manu,
 modo voce, vertendo in se percussores, quamquam vulnerato
 Pisoni effugium dedit. Piso in ædem Vestæ pervasit, ex-
 ceptusque misericordia publici servi et contubernio ejus
 additus, non religione, nec cærimoniis, sed latebra imminens
 exitum differebat: cum advenere, missu Othonis, nomina-
 tim in cædem ejus ardentes, Sulpicius Florus, e Britanni-
 cis cohortibus, nuper a Galba civitate donatus, et Statius
 Murcus, speculator: a quibus protractus Piso, in foribus
 44. templi trucidatur. Nullam cædem Otho majore lætitia
 excepsisse, nullum caput tam insatiabilibus oculis perlu-
 strasse dicitur: seu tum primum levata omni sollicitudine
 mens vacare gaudio cœperat: seu recordatio majestatis in

Julio Caro] Sic MSS. Flor. Guelf. at
 edd. ante Rhen. *Cario*. ERN. Bud.
Cario.

In utrumque latus transverberatur] Susspicor præpositionem non esse a Ta-
 cito. Liv. 21, 7. *adversum femur tragula*
graviter ictus. Auctor Africani belli
 c. 78. *pilo per cassidem caput ictus*.
 Idem 85. *Rufus brachium gladio per-*
cussus. Suetonius Aug. 20. *crus et*
utrumque brachium consauciatus. GRON.
 Sic visum et Heinsio. Verum est. ERN.
 Recte. Sic et Bip.

Centurio is Prætoriae cohortis ad Gal-
bæ custodiam a Pione additus] Aliter
 concepta lectio in Farnesii codice: *Cent-*
urio is Prætoriae ac Galbæ custodiæ a
Pione additus. Quæ utraque tamen pa-
 rum mihi certa. Quid enim? a Pione
 custos hic Galbæ appositus? Quomodo
 potuit aut debuit? cum Galbæ sane, ut
 Principi, legitimi sui custodes et stipa-
 tores fuerint. Denique, unde ea aucto-
 ritas Pisoni? Tacitum etiam ipsum lege:
 videbis clare Sempronium hunc non
 Galbæ tutorem, sed Pisonis fuisse; cui
 quamvis vulnerato effugium etiam præ-
 buit. Igitur inclinabam ut legerem:
Centurio is Prætoris, a Galba custodiæ
Pisonis additus. ut in illo motu rerum
 Galba, de Pione anxius, addiderit ei cu-
 stodem Centurionem. Hoc probabile.
 sustinet me tamen a pleno adsensu Dio
 et Plutarchus: qui ita narrant, ut Sem-
 pronius Galbam defenderit, non Pisonem.
 Si eos sequimur: tum mentem
 verborum Taciti faciam, ut hic Sempro-
 nius venerit in cohortes Prætorias, pro-

motusque sit beneficio Pisonis: atque
 ita additus insertusque custodiæ. Vix
 tamen est, ut Taciti narratio cum Græcis
 iis non pugnet. Certe nec Suetonius,
 opem quemquam tulisse Galbæ, refert.
 LIRS. Recepit Pichena cum sequenti-
 bus, ob Flor. lectionem, non longe ab-
 horrentem, a *Galba custodi et a Pisonis*
additus. Ed. pr. ac *Galbæ custodiæ a*
Pione. Guelf. (Bud.) edd. vet. omnes,
 ut ab initio indicatum. Acidalii corre-
 ctio *Pisoni* non contemnenda: sed non
 propterea *ad custodiam* necessarium:
 nam *custodiæ* idem significat. ERN.
 Verba, quæ hic editio Alciati intrusit,
 nec Puteolanus habet, nec Bud. codex;
 rejecit et Rhen.

Occurrens armatis] Sic edidit Rhena-
 nus (e Bud.) cum ante esset *armatus*.
 Guelf. *armatis*. ed. pr. *armis*. Mox bene
 idem (e Bud.) *cum pro tum*. Sed sic
 jam ed. pr. quæ etiam *advenirent* pro
advenere. Male contra *jussu pro missu*,
 quod recte restituit Pichena: sic MSS.
 Flor. Guelf. edd. ante Rhen. et sic sæpe
 loquitur in tali re Tacitus. ERN. Bud.
advenere jussu. Noster *missu* passim
 habet. Vid. ind.

Vagare gaudio] Repertum in opt.
 Vatic. non sprevis: quoniam passim vete-
 res ita locutos sciebant. Vox autem
 apta, ad habitum explicandum mentis
 gaudio diffusæ et velut natantis. LIRS.
Vacare recte restituit Freinsh. quod
 omnes ante Lipsium edd. etiam scripti
 alii habent. Solita autem libris hæc
 confusio, (v. Drakenb. ad Liv. 5, 8. 27,
 16.) forte etiam hac de causa, quod

Galba, amicitiae in T. Vinio, quamvis inmitem animum A. U. imagine tristi confuderat: Pisonis, ut inimici et æmuli, 823. cæde lætari, jus fasque credebat. Præfixa contis capita A. C. gestabantur, inter signa cohortium, juxta aquilam legionis: 70. certatim ostentantibus cruentas manus, qui occiderant, qui interfuerant, qui vere, qui falso, ut pulchrum et memorabile facinus, jactabant. Plures quam CXX. libellos præmia exposcentium, ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius postea invenit: omnesque conquiri et interfici jussit: non honore Galbæ, sed tradito Principibus

media ætate *vagare* pro *vacare* dicebatur: unde *Clerici vagantes*, pro *vacantes*, in Concilio Vormatiensi apud Du Cangium, et alibi in Cod. Theod. l. 49. de *Decurion.* præpositi *pacis* pro *pagis*, ut vidit Gothofr. Sic Ann. 3, 78. *arguerat* pro *aruerat*. ERN. Bud. *vagare*. Sed Rhen. *vacare*.

Capita gestabantur] MS. Guelf. non habet *gestabantur*: sed in margine additum a man. sec. *gestantur*, quod est in ed. pr. Abest et a MS. Oxon. et potest commode abesse. ERN.

Quive vere, quive falso] Franc. Modius me monet in Rom. codice legi, *qui vere, qui falso*. Quod idem etiam scriptus Covarruvie liber habebat. Lips. Item ed. pr. recepit Pichena, recte. est enim elegantius, et Taciti consuetudini congruens. ~*quive* tamen MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Unde nata sit syllaba, me tacente, apparet. ERN. Acid. volebat *qui vere, quive falso*.

Præmia exposc.] Flor. Bud. et Agr. *præmium*, quod recepit Gron.

Tradito Principibus more] Diu in hoc loco mei atque alieni fluctus. Nunc sisto in emendatione mea ultima: vera, etsi quidam renituntur. sed neque omnium est, veram criticam approbare: quid exercere? De re: ita lego. *Tradito Principibus more, munimentum ad præsens, in posterum ultione*. Ita verba structa apte, quæ alioqui non redigas sub grammaticæ leges: ita sententia concinna et vera. Ultio, inquam, hæc tradita est Principibus more, ad præsens munimentum et tutelam sui, sed quæ ultio? in *posterum*: id est, post ipsos, et ut successor ulciscatur. Tacitus in hac re c. 40. *Fecere facinus, cujus ultor est quisquis succedit*. Et quo fine? ut ipsi in præsentī tutiores. Ita Claudius (in Suetonio 11.) *Centuriones e conjuratis in Caium interemit, exempli causa.* et Domitianus Epaphroditum (in eodem

14.) *ut ostenderet, ne bono quidem exemplo audendam patront necem*. Nimirum Principes, sollemniter puniendo Principum interfectores, se muniunt et tuentur. Œdipus hoc ita pulchre apud Sophoclem, ubi ait velle se exequi et punire Laii eadem in Œd. Tyr. v. 189.

Ὅστις γὰρ ἦν, ἱστῶν ἡ κρατὶς, τάχ' ἐπὶ Κῆρ' ἐν σφαύτῃ χειρὶ τιμαρῶν Σίλω Κίον περιεσφάειν οὐν, ἡμῶντιν ὀφείλει.

Lips. Non memini me unquam, ex quo Taciti cum fructu tractandi fiduciam habui, hic loci hæsisse. Quid enim? nonne clamat auctor se dicere, Vitellium de istis supplicium sumpsisse, non ut Galbæ manes hac vindicta coheret, sed ut solent Principes punire omnes interfectores Principum, quo et ipsi in præsens sint ab insidiis hujusmodi tutiores, et successoris exemplum ulciscendi, si quid ipsis contigerit, præbeant. *Ad præsens, in posterum*, sic H. 4, 17. *Clara ea victoria in præsens, in posterum usui*. Tā munimentum et ultionem sunt ἱερότης totius illius conquiri et interfici jussit: quasi foret: interfici jussit, quo recte Principes et more veteri judicant se sibi munimentum circumdare ad præsens, in futurum parare ultorem: vel quali animadversione putant Principes se comparare sibi, dum sunt, statum securiorem; si quid durius eveniat; ne desit vindex, ab ipsorum exemplo doctus decessorem non inultum pati. Collegeram ob genus loquendi fere omnia, quæ jam alii ediderunt, neque repeti necesse est. Sic et 16, 17. *Annæum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis*. Ad rem pertinent ista. Suetonius Claudio 11. *paucis e conjuratorum in Caium numero interemptis, exempli simul causa, et quod suam quoque necem deponoscisse cognoverat*. Dio 47, 18. de triumviris: ἄνθρωποι τῆς μοναρχίας ἰδιώται, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐπαιγόμενοι, τοὺς αὐτῶν σφαγῆς αὐτοῦ (τοῦ Καίσαρος) τοὺς λοιποὺς ἐργῇ μετρίαν

A. U. more, munimentum ad præsens; in posterum ultionem.
 823. Alium crederes Senatū, alium populum. ruere cuncti in
 A. C. castra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, in-
 70. crepare Galbam, laudare militum iudicium, exosculari
 45 Othonis manum: quantoque magis falsa erant, quæ fiebant,
 tanto plura facere. Non adspernabatur singulos Otho, avi-
 dum et minacem militum animum voce vultuque temperans.
 Marium Celsum, Consulem designatum, et Galbæ usque in
 extremas res amicū fidumque, ad supplicium expostula-
 bant, industriæ ejus innocentiaque; quasi malis artibus, in-
 fensi. Cædis et prædarum initium et optimo cuique perni-
 ciam quæri adparebat. sed Othoni nondum auctoritas inerat
 ad prohibendum scelus: jubere jam poterat. Ita, simula-
 tione iræ, vinciri jussum; et majores pœnas daturum adfir-
 46 mans, præsentī exitio subtraxit. Omnia deinde arbitrio
 militum acta. Prætorii Præfectos sibi ipsi legere: Plotium
 Firmum, e manipularibus quondam, tum vigilibus præpo-
 situm; et, incolū adhuc Galba, partes Othonis secutum.
 adjungitur Licinius Proculus, intima familiaritate Otho-
 nis, suspectus, consilia ejus fovisse. Urbi Flavium Sa-
 binum præfecere, iudiciū Nerohis secuti, sub quo eam-
 dem curam obtinuerat: plerisque Vespasianum fratrem
 in eo respicientibus. Flagitatum, ut vacationes, præstari

(quare? non profecto honore Cæsaris,
 ut Vitellius non honore Galbæ, sed) *ὡς
 καὶ ἐν τοῦτον τὴν τὴν ἑδραν σφίον, ὡν ἐν ἰσ-
 οῦν, καὶ τὴν ἀσφάλειαν πῶς δὲν ἀποσπα-
 ραλόμενοι,* (hoc utique munimentum ad
 præsens) καὶ πᾶσι δ' ἰσά (hoc pro illo, in
 posterum ultionem, etsi melioris ominis
 et latius pateat) *ἡ τυχὴν αὐτῶν ἔσται, ἀρ-
 θύμους ἰσχυροί, ἡ ὑποδοχὴν τοῦ καὶ αὐ-
 τοῦ ποτὶ ὁμοίαν ἀξιοῦναι.* Notabile quo-
 quē in hanc rem, quod Zonaras narrat
 in imperio Theophili 15, 25. Pater huius
 Michael Balbus Leonem Armenium
 conspirationē sustulerat Regnumque in-
 vaserat. Filius αὐτοκράτορας πρῶτον ἰσχυ-
 ροῦς ἔργον, τὴν κίλειον τῶν τῶ πατρὶ αὐ-
 τοῦ ἐνταραμένον εἰς τὸ τῆς βασιλείας τυχεῖν,
 καὶ ἐνδύοντα τὴν Αἰόνα. etc. GRON. Recte.
 Gronovius, quem et vide Obs. 4. p. 272:
 idemque judicare Bernec. ad Sueton.
 Titum c. 6. Freinsh. et alii. Ultima in-
 telligenda: ut esset munimentum etc.
 Lipsiana nota in ed. ultima in brevius
 contracta; sed majori fiducia signifi-
 catione. ERN. Adde 13, 32. Factum SC.
 ultioni iuxta et securitati.

Exosculari] Bud. et osculari.

Jubere jam poterat] Hæc verba abe-
 rant a MS. Bud. nec sunt in Guelf. Sed

efficiunt sententiam nimis pulcrā,
 quam ut non sint a Tacito. ERN. A.
 Bud. absunt ad proh. sc. i. n. p. Idem
 mox incolū absque conjunctione.

Simulatione iræ] Seneca explicat, qui
 callide hoc ad primam magnamque iram
 adhibendum suadet. De ira 3, 39. quem
 non audet lenire, fallit. Simulabit, in-
 quit, iram, ut tamquam adjutor, et dolo-
 ris comes, plus auctoritatis in consiliis
 habeat: moras necet, et, dum majorem
 querit pœnam, præsentem differet. Ipsa
 hæc nostra sunt, et moniti illius clarum
 hic exemplum. LRS.

Vacationes] De his militarium ope-
 rum vacationibus Justinus capiendus fuit
 37, 4. Hieme deinde imminente, non in
 convivio, sed in campo, non in vacationi-
 bus, sed in exercitationibus, nec inter so-
 dales, sed inter æquales, aut equo aut
 cursu aut viribus contendebat. Nec acu-
 tissimum Palmerium audire amicus meus
 debuit, vacationes substituentem et invi-
 tationes interpretantem. Imo vero has
 militares vacationes intellegit, et recte
 proprięque exercitationibus opponit.
 Tacitus A. 1, 17. Vacationes munerum ap-
 pellant, et iisdem verbis Quinctilius
 pro Milite c. 6. Transgo oblatam no-

Centurionibus solita, remitterentur. Namque gregarius miles, A. U. ut tributum annuum, pendebat. Quarta pars manipuli ^{823.} sparsa per commeatus, aut in ipsis castris vaga, dum mercedem Centurioni exsolveret: neque modum oneris quisquam, neque genus quæstus pensi habebat. per latrocinia et raptus, aut servilibus ministeriis, militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisque miles laborem ac sævitia fatigari, donec vacationem emeret. ubi, sumptibus exhaustus, socordia insuper elanguerat, inops pro locuplete et iners pro strenuo, in manipulum redibat: ac rursus alius atque alius, eadem egestate ac licentia corrupti, ad seditiones et discordias, et ad extremum in bella civilia ruabant. Sed Otho, ne vulgi largitione Centurionum animos averteret, *fiscum suum vacationes annuas exsoluturum*, promisit: rem haud dubie utilem, et a bonis postea Principibus perpetuitate disciplinæ firmatam. Laco Præfectus, tamquam in insulam seponeretur, ab evocato, quem ad eandem ejus Otho præmiserat, confossus: in Martianum Icelum, ut in libertinum, palam animadversum. Exacto per 47

lenti munerum vacationem, et blandius quam militiæ disciplina postulat, adulantur militi Tribunum: imperatas asperissimas expeditiones, ut remitterentur. Talem vacationem et Livius intellexit 7, 7. de cohortibus Hernicorum, *Immunes quoque operum militarium erant, ut in unum pugnae laborem reservati plus quam pro virili parte adjuvandum viderent.* LIPS. Sunt autem pretia vacationum, pecunia, qua vacationes munerum redimerentur, ut verba præstari et remitterentur docent. ERN. Plura dat Marc. Donatus.

Pendebat. Pars manipulis Libris veteribus vox inseritur, *pendebat quarta pars.* Numquid, *pendebat quartam?* ut velit in hoc tributum quartam stipendii partem erogatam? an magis Pichenam audimus? *Quarta pars manipuli sparsa per commeatus.* Audio, audio, et nihil melius veriusve. LIPS. Recepit bene Freinsh. Nam sic Flor. Agr. Guelf. a manu sec. ed. pr. ERN. Bip. dedere *pendebat quartam*, quod Lipsio in mentem venerat. Sed quartam stipendii partem erogatam præcise, vix videtur auctor voluisse narrare. Verbum *pendebat*, absque casu positum, refertur ad *vacationes*. Bud. vitiosam Puteolani et al. lectionem offert, servatam a Rhehano.

Socordia miser elanguerat Mallem misere, pro miser: aut cum Pichena (e Flor.) *insuper.* LIPS. Guelf. *miser*, ed.

pr. *socordia elanguerat.* Mox *seditiones* e Flor. J. Gron. sic et (c. Agr. et) ed. pr. Vulgo *seditionem.* ERN. Sic et Bud.

In bella civilia Sic Heinsius recte. Tò in ultima præcedentis vocis littera abstulit.

Fiscum suum Secutus sum J. Gronovium, qui sic primus edidit e cod. Flor. in quo est *et fiscum suum*, ut in MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. cum ceteri scr. (in his Bud.) et edd. habeant *ex fisco suo.* Et unde natum sit, in promptu est. Sed mihi et pronomen *suum* vel suo suspectum. An enim alius *fiscus*, quam Cæsaris? Et semper alibi, apud bonos scriptores, quantum memini, absolute dicitur, ut infra c. 58. *vacationes Centurionibus ex fisco numerat.* Et potuit facile pronomen hoc nasci e *fisco* vel *fiscum*, præsertim cum etiam *fisci* verbum scriberent vitiose, velut in Guelf. *physico*, in quo ultimæ duæ syllabæ prope nil differunt a *suo*. Post correxi *libertinum* pro *libertum*. Nam conditio hominis exprimitur, in qua *libertinus* dicitur non *libertus*: quod non sensit Broterius. ERN. Scripti et edd. *libertum*.

Tanquam—seponeretur Sensus est, simulatum et divulgatum est, eum in insulam seponi, sed clam ab evocato confossus; nam opponitur *palam animadversum.* An excidit *clam* ante *tanquam*? Sed id Tacitus brevitatæ studio potuit omittere. ERN. Bip. mallent *tum, quum.*

A. U. scelera die, novissimum malorum fuit lætitia. Vocat Sena-
 823. tum Prætor urbanus. certant adulationibus ceteri Magistra-
 A. C. tus. Adcurrunt Patres: decernitur Othoni *Tribunicia pote-*
 70. *stas et nomen Augusti et omnes Principum honores*, adniti-
 bus cunctis abolere convicia ac probra, quæ, promiscue
 jacta, hæsisse animo ejus, nemo sensit. omisisset offensas,
 an distulisset, brevitate imperii in incerto fuit. Otho, cru-
 ento adhuc foro, per stragem jacentium, in capitolium, at-
 que inde in palatium vectus, concedi corpora sepulturæ,
 cremarique permisit. Pisonem Verania uxor ac frater Scri-
 bonianus, T. Vinium Crispina filia, composuere, quæsitis
 redemptisque capitibus, quæ venalia interfectores servave-
 48 rant. Piso unum et tricesimum ætatis annum explebat,
 fama meliore, quam fortuna. Fratres ejus, Magnum Clau-
 dius, Cassum Nero interfecerant. Ipse diu exsul, quatri-
 duo Cæsar, properata adoptione ad hoc tantum majori fra-
 tri prælatus est, ut prior occideretur. T. Vinium LVII. an-
 nos variis moribus egit. Pater illi e Prætoris familia,

Vocat Senatum Prætor urbanus] Uterque enim Consul cæsus erat, ut bene monet Savillius, qui laudat et Ci-
 cer. ad fam. 10, 12. *Placuit nobis, ut statim ad Cornutum Prætorem urb. liti-
 ras deferremus: qui, quod Coss. aberant, Consulare munus sustinebat more majo-
 rum.* Sed multa ap. Livium exempla. *Mox occurrunt* MS. Oxon. quod place-
 bat Gronovio. Utrumque rectum. Sed vulgatum plures et meliores libri. ERN. Bud. *adcurrunt*.

Decernitur etc.] V. contra H. 2, 56.

Hæsisse animo] MS. Guelf. in textu *exisse*, in margine, sed eadem manu, *hæsisse*. Ante pro *jacta* ed. pr. vitiose *acta*. ERN. Bud. *hesisse*, sed videtur et hic adfuisse prius *exisse*.

Omisisset offensas, an distulisset] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. qui edidit *omisisse tot offensas, an distulisset*. Priscum restituit Pichena. Mox *stragem* dedi ex ed. pr. pro *strages*. Consentiant MSS. duo ap. Broterium, qui idem dedi-
 ERN. Flor. corrupte *tot fensas*. Bud. *tot offensas*. Perperam ergo Pichena Rhenanum ex Florentini errore id *tot* intrusisse putat, quod Mur. et Acid. delent. Mox Bud. *strages*, quod servat Gron.

Pisonem Verania] Plutarchum hinc emendamus in eadem ista re Galba 28. *τὴν δὲ Πίσωνα (καὶ φίλην) ἣ γυνὴ Ἰλαζίου οὐ κραινὸν ἀνδρῆσιον.* et scribamus, *Οὐρα-
 νία ἀνδρῆσιον*; ut interpres aliquando nybeacula ista liberentur. Nam Verania est: quæ precibus caput mariti abstulit.

De hac Plinius ep. 2, 20. *Verania Pisonis graviter jacebat, Pisonis dico illius, quem Galba adoptavit.* LIPS. Dedit decem millia HS, auctore Plutarcho. Verbum componendi, de sepeliendis nitatum, jam ab aliis passim illustratum est. Sic etiam dixit Horatius Sat. 2, 3, 110. ERN.

Annum explebat] Temporum ratio postulat *explebat*. et sic Tacitus videtur scripsisse. De mortuo enim sermo est. ERN.

Magnum Claudius, Crassum Nero] Atqui Seneca in Menippea etiam Cras-
 sum videtur adserere a Claudio interfectum. *Occidit, inquit, in una domo Crassum, Magnum, Scriboniam, Assa-
 rionem, nobiles tamen: Cradum vero tam fatuum, ut regnare posset.* De Crasso a Nerone interfecto etiam Plin. epist. 1, 5. LIPS. Sed alius ille ab eo, quem Claudius interfecit. V. ad c. 14. *Interfecerant*, quod e Flor. dedit Pichena, pro *interfecerat*, etiam Guelf. a manu pr. (Bud. *interfecerat*). Mox ad hoc MS. idem (et Bud.) ed. pr. Rhenanus sqq. *mediæ adhæc*: male. ERN.

LVII. annos] Sic, *quinquaginta septem*. MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. recte recepere Ryckins et Gronovius. Vid. Ryckium. Ceteri libri *XLVII*. Sed numerus exprimendus *septem et quinquaginta*. ERN.

E Præt. fam.] Bud. *Præt. fam.* sine præpositione, ut mox 52. *Equestri fam.* et 4, 13. *Regia stirpe*.

maternus avus e proscriptis. Prima militia infamis, Legatum A. U. Calvisium Sabinum habuerat: cujus uxor, mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingressa, cum vigiliis et cetera militiæ munia eadem lascivia tentasset in ipsis principiis stuprum ausa: et criminis hujus reus T. Vinus arguebatur. Igitur jussu C. Cæsaris oneratus catenis, mox, mutatione temporum, dimissus, cursu honorum inoffenso, legioni post Præturam præpositus probatusque: servili deinceps probro respersus est, tamquam scyphum aureum in convivio Claudii furatus: et Claudius postera die soli omnium Vinio fictilibus ministrari jussit. Sed Vinus Proconsulatu Galliam Narbonensem severe integreque rexit. mox Galbæ amicitia in abruptum tractus, audax, callidus, promptus et, prout animum intendisset, pravius aut industrius, eadem vi. Testamentum T. Vinii,

Maternus avus e proscriptis] Ego censuissem, paternum. Nam reperio in Dione 47, 7. T. Vinium proscriptum a Triumviris, et mira fide astu ab uxore Tanusia servatum. Fieri autem potest, ut hujus avi etsi materni nomen sumpserit, testamento, an adoptione. LIPS.

Cujus uxor mala cupidine] Historiola hæc apud Dionem, in rebus Caii 59, 18. *Καλοῦντος δὲ Σαβίνου ἐν τοῖς πρώτοις τῆς βουλῆς ὧν, καὶ τότε ἐκ τῆς ἐν τῇ Πανονίᾳ ἀρχῆς ἀφίγγουσιν, ἥτις γυνὴ αὐτοῦ Κορηλία γλαφίνους (καὶ γὰρ ἰκίστην, ὡς φυλάκας ἐν ἰσοδιώσανα καὶ τοὺς στρατιώτας ἀπεκοντίζας ἰδύσα, αἰτίαν ἔχον) οὐχ ὑπέμειναν τὴν κρίσιν, ἀλλ' ἱκανοὺς προανάλασαν.* LIPS. De Calvisio v. et Sen. ep. 27. habuerat i. e. sub eo militaverat.

Eadem lascivia tentasset] Regius (Bud.) codex, *temperasset*, ex quo Rhen. *temperasset*. LIPS. Ceteri omnes scr. et edd. *temperasset*. Rhen. conjecturam recepit Freinsh. Alii *tentasset* edidere. Illud defendit Heinsius ad Vell. 2, 60. ubi de confusione horum verborum vide. ERN. Non dubito, in Bud. vitiose legi *temperasset* pro *temptasset*, ut alias habet. Repono ergo vulgatam. Sic et Bip. Ipse quoque Rhen. servarat. Contra Ryck. Brot. Lall. Dottev. sequuntur Freinshemium.

In ipsis principiis] Plutarchus expressit Galba 12. καὶ διόψευεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις, ὁ περιγίασμα Ῥωμαίων καλοῦσι. Principia autem sacra, quia in iis aquilæ et signa, id est, Dii militares. Sententiam ex eadem re Quinctilianus petit, pro Militie c. 2. Sed neque hoc Mars parens, nec signa militaria aquilæque vi-

trices sinant, ut tua quoque sententia quisquam vir, et Romanus et miles, nimium pudicus sit, apud quem ante principia agendum est. Hæc principia Statius, etsi in re Græca, circumscribit Theb. 10, 176. *Ventum ad concilii penetrale, domumque venerandam Signorum.*

LIPS. Ceterum contextus videtur postulare passa. Nam stuprum est facientis; id infert, audet mas, patitur femina: estque de Vinii crimine sermo potius, quam feminæ. Et sic etiam videtur legisse Plutarchus. Vulgatum intelligendum: stuprum pati ausa. Et objicitur interdum etiam feminis stuprum. Perizonius porro de Prætor. p. 57. s. non ad sanctitatem loci dicta refert, quam ad frequentiam hominum, quæ ibi esset: unde magnitudo impudentiæ intelligatur. Enimvero res noctu facta est, et criminis verbum Lipsio potius favet. ERN. *Stuprum ausa* nolim mutare cum Bip. Significatur, provocasse stuprum, quod ex adposito lascivia patet.

Audax, callidus, promptus] J. Gronovius e Flor. edidit *calidus*. (Sic et Bud.) *Calidus* et *audax* sane et ap. Livium junguntur 35, 32. ubi v. Duker. et Gron. permiscunturque sæpe *calidus* et *callidus*. Sed vulgatum servavi, quia omnes alii libri habent *callidus*. Et *audax* atque *callidus* bene junguntur, quia non omnes audaces iidem callidi, nec omnes callidi statim audaces: denique et aliis locis duplicationem literarum in illo codice negligi vidimus. ERN. *Callidus* in Gron. edit. legitur, forte incuria operarum. In Bud. mox etiam c. 51. est *calide* pro *callide*.

- U. magnitudine opum, inritum. Pisonis supremam voluntatem paupertas firmavit. Galbæ corpus diu neglectum et licentia tenebrarum plurimis ludibriis vexatum, dispensator Argius, e prioribus servis, humili sepultura in privatis ejus hortis contexit. Caput, per lixas calopesque suffixum laceratumque, ante Patrobii tumulum (libertus is Neronis, punitus a Galba fuerat) postera demum die repertum et cremato jam corpori admixtum est. Hunc exitum habuit Ser. Galba, tribus et septuaginta annis quinque Principes prospera fortuna emensus, et alieno Imperio felicior, quam sua. Vetus in familia nobilitas, magnæ opes: ipsi medium ingenium, magis extra vitia, quam cum virtutibus. Famæ nec incuriosus, nec venditator. Pecuniæ alienæ non adpetens, suæ parcus, publicæ avarus. Amicorum libertorumque, ubi in bonos incidisset, sine reprehensione patiens; si mali forent, usque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium et metus temporum obtentui, ut, quod segnitia erat, sapientia vocaretur. Dum vigeat ætas, militari laude apud Germanias floruit. Proconsule Africam moderate: jam senior, citeriorem Hispaniam pari justitia continuit: major privato visus, dum privatus fuit, et omnium consensu capax Imperii, nisi imperasset.
- 50 Trepidam urbem, ac simul atrocitatem recentis sceleris, simul veteres Othonis mores paventem, novus insuper de Vitellio nuntius exterruit, ante cædem Galbæ suppressus, ut, tantum superioris Germaniæ exercitum descivisse, crederetur. Tum duos, omnium mortalium impudicitia, ignavia, luxuria deterrimos, velut ad perdendum Imperium fataliter electos, non Senatus modo et Eques, quis aliqua pars et curæ Reipublicæ sed vulgus quoque palam mœrere. Nec jam

E prioribus servis. Sic omnes. scr. et edd. recte, ut opinor: nec cum Faerno et Savillio corrigendum *primaribus* (ut A. 4, 10.) Servi sane primores dispensatores: sed tamen non amplius servus erat Argius, verum libertus, ut Plutarchus 28. vocat; nisi improprie servum vocavit. Vidimus sane servitia etiam libertos vocari, sed contumelie causa, non in narratione historica. *Priores servi* sunt, qui ante Imperium fuere. EBN.

Caput per lixas Ed. pr. *caput ejus*, additumque est *ejus* in Guelf. a manu sec. (Non habet Bud.) Videtur repetitum e prioribus: nisi forte prius *ejus* petius delendum. EBN.

Libertus is Ner. Et inter odiorum nomina. Cf. H. 2, 95.

Tribus et sept. annis Paullo. aliter Dio 64, 6. Cf. Ryckius.

Venditator Bud. *vendicator* i. e. vin-

dicator, quod forsitan non spernendum, etsi vulgo non occurrat.

Ad culpam ignarus Heins. *ignarus*. Sed male ad Lipsiam provocat.

Metus temporum obtentui A Rhenano est. (e Bud.). Libri scripti, *obtinuit*: quod verius hic patet. LIPS. Sed et Flor. et Agr. *obtentui*. (Sic et A. 1, 10. H. 2, 14.) Guelf. edd. ante Rhen. *obtinuit*: quod si verum esset, requireretur claritate et metu. Moz. ex eodem Flor. cum Gron. dedi *Proconsule*. EBN. (Sic et Bud.)

Velut ad perdendum Imperium. Ita libri flagitant, ita sententia. Beatus tamen: nos, inquit, *ad partiendum*, commendavimus (scil. e Bud.). LIPS. Heinius volebat *electos* ad Vellei. 2, 12. non enim electos a Senatu Populoque fuisse. Non sane ab his, sed a fato. EBN.

fecientia stævæ pacis exempla, sed repetita bellorum civilium memoria: *captam totietis suis exercitibus urbem, vastitatem Italiae, direptiones provinciarum, Pharsaliam, Philippas et Perusiam ac Mutinam*, nota publicarum cladum nomina, loquebantur. *Prope eversum orbem, etiam cum de Principatu inter bonos certaretur. sed mansisse C. Julio, mansisse Cæsare Augusto victore, Imperium; mansuram fuisse, sub Pompeio Brutoque, Rempublicam. Nunc pro Othone, an pro Vitellio, in templa ituros? Utrasque impias preces, utraq̃ue detestanda vota, inter ditos, quorum bello solum id scires, deteriorem fore, qui vicisset.* Erant, qui Vespasianum et arma Orientis augurarentur. et, ut potior utroque Vespasianus, ita bellum aliud atque alias clades horrebant. Et ambigua de Vespasiano fama; solusque omnium ante se Principum in melius mutatus est. Nunc initia catussasque motus Vitelliani expeditiam. Cæso cum omnibus copiis Julio Vindice, ferox præda gloriaque exercitus, ut cui sine labore ac periculo ditissimi belli victoria evenisset, expeditionem quam otium, præmia quam stipendia malebat. Diu infructuosam et asperam militiam toleraverant, ingenio loci cælique et severitate disciplinæ; quam, in pace inexorabilem, discordiæ civium resolvunt, paratis utrumque corruptoribus et perfidia impunita. Viri, arma, equi, ad usum et ad decus su-

[*Totiens*] Bud. *quotiens*.

[*Suis civibus urbem*] Præfero quod in scriptis, *suis exercitibus*. Lirs. Receptit Pichena. Sic et Flor. Guef. edd. omnes ante Rhen. ERN. Is *civibus* e Bud.

[*Atque alias clades*] Bud. et *alias clades*.

[*In melius mutatus*] Imitatus hoc palem Ausonius, de eodem Vespasiano: *Optim qui dubiam, privato in tempore, famam Pat altis Princeps, transtulit in melius*. Suetonium vide. Lirs. Ap. Anson. alii legunt *Rarum altis*!

[*Expeditionem et aciem*] Non temere mutem, et eficio sententiam etiam ex hac scriptura. Tamen haud paullo clarior antithesis videatur, si legas, *expeditionem quam otium*. Lirs. Recte sane. Sed scriptores in talibus non sunt semper satis diligentes, in primisque noster, ut alibi vidimus. ERN. Bip. ulcus huius loci sit sanare parant: *exped. et facilius pr. q. stip.* scil. ordinaria laboribus, quos in pace disciplina postulabat, conjuncta. Ut ingeniosa hæc, aptior tamen Lipsiana ratio et recipienda videtur. Probabat et Acidalius.

[*Præmia quam stipendia*] Boxbornius *prædam* malebat, quod ante esset, *præda setox exercitus*. Sed *præmia* de præda

dici, ut suspicabatur Acidalius, docet Gronov. ad Liv. ep. 89. (Sic et A. i. 16. Inde et *præmiarii* Suet. Tit. 7. *præmiatores*, nocturni prædones ap. Noh. 2. 629.) Prædam venatorum poetæ quam sæpe præmia vocant? Sed hodiæ res nota. Potest vero Tacitus respexisse non modo ad prædam, sed etiam alia præmia, quæ victoribus darentur, quorumque crebra apud veteres mentio. Rutgers. Lect. Venus. p. 415. *prælia*; quod sane convenit præcedentibus et sententiæ; sed non est necesse. Præmia sunt belli et præliorum, stipendia etiam in pace solvuntur. ERN.

[*Diuque inf.—toleraverat*] MS. Flor. et ed. pr. *diu toleraverant*, quod probat J. Gron. Ceteri libri omnes vulgatum habent: nec id est a libidine Beroaldi, ut J. Gronovius dicit. Idque et ipse servavi, quia præcedit *malebat*. ERN. Bud. et Agr. tamen *toleraverant*; idem diu sine præpos. Potior Gronovii lectio.

[*Ad usum et ad decus*] Id est, arma, equi, iis suppetebant, non ad necessitatem modo, sed et ornatum. Tale est, quod iisdem infra tribuit, *baltheos et faleras insigniaque armorum argento decora*. Tamen libri quidam (in his Bud.) *dedecus*: ex quibus alii (Rhen.

- A. U. pererant: sed ante bellum centurias tantum suas turmasque
 823. noverant: exercitus finibus provinciarum discernebantur.
 A. C. tum adversus Vindicem contractæ legiones, seque et Gal-
 70. lias expertæ, quærere rursus arma, novasque discordias;
 nec socios, ut olim, sed *hostes, et victos* vocabant. Nec deerat
 pars Galliarum, quæ Rhenum accolit, easdem partes secuta,
 ac tum acerrima instigatrix adversus *Galbianos*. hoc enim no-
 men, fastidito Vindice, indiderant. Igitur Sequanis Æduis-
 que ac deinde, prout opulentia civitatibus erat, infensi, expu-
 gnationes urbium, populationes agrorum, raptus penatium
 hauserunt animo: super avaritiam et adrogantiam, præcipua
 validiorum vitia, contumacia Gallorum irritati, qui, *remis-
 sam sibi a Galba quartam tributorum partem; eos publice
 damnatos, in ignominiam exercitus*, jactabant. Accessit cal-
 lide vulgatum, temere creditum, *decumari legiones et prom-
 ptissimum quemque Centurionum dimitti*. undique atroces
 nuntii, sinistra ex urbe fama; infensa Lugdunensis colonia,
 et, pertinaci pro Nerone fide, fecunda rumoribus. Sed
 plurima ad fingendum credendumque materies in ipsis cas-
 tris, odio, metu, et, ubi vires suas respexerant, securitate.
- 52 Sub ipsas superioris anni Kal. Decembres Aulus Vitellius,
 inferiorem Germaniam ingressus, hiberna legionum cum
 cura adierat. redditus plerisque ordines, remissa ignominia,
 adlevatæ notæ: plura ambitione, quædam judicio: in qui-

Vertran.) scribendum, *ad abusum et ad dedecus*, censuerunt, ut mea mens est, procul a Taciti mente, et *Quantum Hypanis Veneto dissidet Eridano*. LIPS. *Decus* Flor. Agr. Guelf. edd. omnes. ERN. Unde error, Ryckius docet.

Contractæ leg.] Puteol. et Alciati cd. *contractæ*. Sic et Bud.

Seque et Gallias expertæ] i. e. cum usu didicissent, se esse fortiores Gallis, quos vicissent, novum cum ipsis bellum, certa victoriæ spe optabant. ERN.

Hoc enim nomen] Ita solita plebs mutare per fastidium, et innovare hæc contumeliæ nomina. At Dion. Gothofredo IC. legendum videbatur *fatis dato Vindice*. LIPS.

Super arrogantiæ et avaritiæ] Super e Flor. edidere Pichena, Ryckius et Gron. Ceteri scr. (in his Bud.) et edd. omnes *secundum*: quod servassem propter istum consensum librorum, ni Latinitas magis *super*, quam *secundum* postularet. Nam *secundum* non est præter, quod hic desideratur, sed *post*. Ann. 13, 18. *super ingenitam avaritiam undique pecunias, quasi in subsidium, corripiens*: et aliis locis, quorum magnam copiam Index exhibet. Sueton. Oth. 5.

instigante, super animi dolorem, etiam magnitudine æris alieni, qui locus huic est similimus. ERN.

Publice donatos] Agris, quos Galba Treviris eripuerat, aliisque: *et damno finium perculerat*, ut infra dicit c. 53. LIPS. Bip. bene notant, quid hoc in ignominiam exercitus, si Galli donentur agro? itaque legunt *publice damnatos*, ut cohæreat cum seq. Melius non succurrit. Recipio, sed sic et in eos mutandum puto. Est tamen conjectura audacula.

Pertinaci pro Ner. fide] Ob beneficium, de quo An. 16, 13. unde etiam infensa erat Galba, et rumores sinistros fingeat, alebat. ERN.

Superioris anni] Bud. prioris.

In quibus sordem] Usitatus erat, *sordes*: vid. v. c. infra c. 60. ut recte notat Acidalius. Atque etiam alibi singularis pro plurali irrepsit, ut c. 46. *seditionem* pro *seditiones*. Sed tamen et alibi singularis reperitur. Cicer. Flacc. 8. *nullam sordem in re familiari* etc. Idem etiam ad Att. 1, 16. dixit *sordem urbis*, de plebe infima: in quo sensu etiam pluralis usitatur. *Integre mutaverat* i. e. dignis reddens, indignis adi-

bus sordem et avaritiam Fonteii Capitonis, adimendis ad-A. U. signandisve militiæ ordinibus, integre mutaverat. Nec Consularis Legati mensura, sed in majus omnia accipiebantur. Et Vitellius apud severos humilis. Id comitatem bonitatemque faventes vocabant, quod sine modo, sine judicio donaret sua, largiretur aliena: simul aviditate imperandi. ipsa vitia pro virtutibus interpretabantur multi in utroque exercitu sicut modesti quietique, ita mali et strenui. Sed profusa cupidine et insigni temeritate Legati legionum, Alienus Cæcina et Fabius Valens: e quibus Valens, infen-

mens, sine gratiæ aut quæstus respectu. ERN.

Et Vitellius apud severos humilis] Rhenanus (ex ingenio) et Salinerius volunt: *et ut Vitellius, s. et Vitellius ut.* (Pro Salinerio Acidalium reponere. Placebat et Freinshemio.) Non video, quis hic usus sit particularum comparandi. *Lege, id comitatem*, ut et Grotius scribendum notavit. Vitellius inquit, recta æstimatione hominum gravium et disciplinæ studiosorum nimis se demittebat abjiciebatque, et indignis persona sua, ac prope modum vernilibus, blanditiis utebatur (*tota via caligatorum quemque exosculans; perque stabula ac diversoria mulionibus et viatoribus præter modum comis, ut mane singulos, jamne jentassent, sciscitaretur, seque fecisse ructu ostentaret teste Suetonio 7.*) *id*, inquit, hanc vilitatem sui illi comitatem vocabant. quemadmodum etiam bonitatem appellabant, *quod sine modo, sine judicio, donaret sua, largiretur aliena.* Neque enim bonitatis vocabulum etiam pertinet ad humilitatem excusandam, ut viri docti accepisse videntur. Nempe *bonitas* est ei liberalitas vel munificentia: quemadmodum alibi *malitiam* dicit pro avaritia, ut A. 13, 30. et 15, 21. Plutarchus pro utroque dicit *χρηστότητα καὶ μεγαλοφροσύνην*. GRON. Omnes libri vulgati habent: nisi quod MS. Agr. *ut* habet, sed a manu sec. Grotium et Gronovium sequor: etsi sentio, aliquid vir sic duri relinqui, quod tamen in tali scriptore ferendum. ERN.

Simul aviditate imperandi] i. e. atque etiam cupientes nimis Imperatorem habere Vitellium, ut recte interpretantur Pichena et J. Gron. Non enim aviditas imperandi in Vitellio, ut patet c. 53. init. Verbum imperandi passivè etiam aliis dictum bonis scriptoribus. Cicer. ep. 9, 25. *ades ad imperandum* h. e. ut tibi imperetur. Itaque male Ryckius in textu posuit *impetrandi* e conjectura J.

F. Gronovii, quam ipsi postea displicuisse patet ex eo, quod non edidit eam. h. l. simul refertur ad *faventes*. Favore quodam in Vitellium, comitatem et bonitatem ei tribuebant, et præterea cupiditate imperii Vitelliani etc. ERN. Potius *imperandi* active accipiunt Bip. referuntque ad Vitellium, adpositoque puncto separant a seq. Sic omnia plana, nisi quod particula *simul* paululum turbet. Verum sit ita, sequor. In sequentibus quoque ordinem verborum rectius constituisse Bip. puto. Ryckius non tam J. F. Gronov. quam codicem suum Agr. erat secutus. Bud. *imperandi*.

Sicut modesti quietique etc.] Colerus corrigi volebat *immodesti*, ut opponerentur *quietis*. Immo *mali et strenui* opponuntur *modestis et quietis*. In MS. Guelf. *strenui* est a sec. manu. quid ante ibi fuerit, adsequi non licuit. *Strenuus* est *δυσκέραιος*, promptus ad quidvis audendum: neque semper bonam in partem dicitur. Mox *sed* male in *et* mutavit Rhen. (e Bud.) bene restituit Pichena (e Flor.). Est transitus ab universo s. toto ad partem vel singulos: in quo semper *sed* dicitur. ERN.

Alienus Cæcina] Mihi, imo libris debetur verum hoc Cæcinæ nomen. Nam illi constanter *Alienum* scribunt. Etiam in Dionis Epitoma semper *Ἀλιεύς*. Romanum vero id nomen: et nummi exstant, C. CÆSAR. IMP. COS. ITER. ALIENUS. PROCOS. Nominat et quemdam Alienum Cicero Div. in Verrem 15. Vulgatis tamen Taciti libris hic A. Cæcina dicitur: et Fastis, quos eruditi viri concinnarunt, A. *Licinus*. Unde eruerint, miror. LIPS. A. Cæcina MS. Guelf. et edd. inde a Puteol. usque ad Lipsium, idque defendebat Ursinus (e lap. antiquo.). At Flor. (Bud. Agr.) ed. pr. *Alienus*. idque verum est. Nec spernam Ryckii conjecturam, totum nomen esse A. *Alienus Cæcina* ex Sueton. Tit. 6. ubi A. Cæcina vocatur. A. Al-

A. U. sus Galbæ, tamquam detectam a se Verginii cunctationem, 823.
 oppressa Capitonis consilia ingratis tulisset, instigare Vitellium, ardorem militum ostentans. *Ipsam celebri ubique fama: nullam in Flacco Hordeonio moram: adfore Britanniam: securam Germanorum auxilia: male fidas provincias: precarium seni Imperium et brevi transiturum. pauperet modum et venienti Fortunæ occurreret. Merito dubitasse Verginium, Equestri familia, ignoto patre: inparem, si recepisset Imperium, tutum, si recusasset. Vitellio tres patris Consulatus, Censuram, collegium Caesaris, inponere jampridem Imperatoris* 53
dignationem, auferre privati securitatem. Quatiebatur his segne ingenium, ut concupisceret magis, quam ut speraret. At in superiore Germania, Cæcina, decora juvenia, corpore ingens, animi immodicus, scito sermone, erecto incessu, studia militum inlexerat. Hunc juvenem Galba, Quæstorem in Bætica, inpire in partes suas transgressum, legioni præposuit: mox compertum, publicam pecuniam avertisse, ut peculatorem flagitari jussit. Cæcina agre passus, miscere cuncta et privata vulnera Reipublicæ malis operire statuit. Nec deerant in exercitu semina discordiæ: quod et bello adversus Vindicem universus adfuerat, nec, nisi occiso Nerone, translatus in Galbam, atque in eo ipso sacramento vexillis inferioris Germaniæ præventus erat. Et Treveri ac Lingones, quasque alias civitates atrocibus edictis aut damno finium Galba pereulerat, hibernis

Nemus alius pluribus locis ap. Ciceronem occurrit, Trebonii primum Legatus, deinde Dolabella, Prætor Lentulo et Marcello coss. Loca vide in Clave Cicar. Scribitur in libris Cic. fere per duplex 4. Occurrunt etiam *Halienis*, qui et ipsi *Alieni*. Tusc. 4, 22. ubi vid. Davies. ad Q. Fr. 1, 1, 3. ERN. Differt autem is Cæcina a Licinio Cæcina, de quo H. 2, 58. Ceterum lapis antiquus, ad quem provocat Ursinus, Reimesio in ep. 21, p. 61. videtur referri.

Detectam a se etc.] Rhenanus (e Bud.) collegit *detecta a se cunctatione* offensus, ut opinor, omissione copulæ, quæ tamen in Tacito frequens. Sed Lipsius rursus elidit priscum, cum omnibus post eum editoribus. Ed. pr. vitiose *decretam. Tulisset ingratis*, est a se accepisset, sibi deberet, neque tamen premio digno se affecisset. ERN. De re ipsa v. c. 8. et 9.

Collegium Caesaris] Suet. Vit. 2. L. *Vitellius, Imperatoris pater, cum Claudio Principe duos ordinarios Consulatus Censuramque gessit. Mox et imp. Flor.* ed. pr. Pich. seqq. At MS. (Bud.) Guelf.

ed. Puteol. utraque copula caret, quod mihi optimum videtur. In ed. Beroaldi posterior accessit, casu forte: certe non e libro: quod servatum est usque ad Pichensem. Simile mox: *ut speraret Flor. Guelf. Puteol. Beroald. Alc.* At ut abest ab (Bud. Agr.) ed. pr. Rhen. seqq. usque ad Pich. item ab ed. Ryckii. ERN. Copulam utramque delevi Budensem secutus. *Legebatur et impon... et auferre.*

Cito sermone] An, scito? Lips. Sic et alia videtur, Grosiotio, Acidalio etc. neque recipere dubitavi. Nam *citus sermo* est in vitio, nec ad studia allicienda aptus. Facile patet, litterarum primam absorptam esse finali præcedentis, sic infr. 2, 5. *optior sermone Murianus.* Aliud est *promissus sermone* H. 2, 94. ne quia inde defensionem lectioni vulgatæ petat. Mox *illeverat*, quod e Flor. edidit Pichena, habeat etiam Guelf. ed. pr. ceteroque ante Rhenan. in cujus editionem irrepit (e Bud.) *alleverat.* Illud est sustinuit Tacito verbum. ERN. Sed *allicere* non minus. Vid. c. 61. et 2, 5.

Mox compertum] Non item male, compertum. Lips.

legionum propius miscentur. Unde seditiosa conloquia, et A. U. inter paganos corruptior miles, et in Verginium favor, cui-
 tumque alii profuturus. Miserat civitas Lingonum, vetere
 instituto, dona legionibus, dexteras, hospitii insigne. Le-
 gati eorum, in squalorem mæstitiamque compositi, per
 principia, per contubernia, modo *suas injurias*, modo *civita-*
tum vicinarum præmia, et, ubi pronis militum auribus ac-
 cipiebantur, *ipsius exercitus pericula et contumelias* conque-
 rentes, accendebant animos. Nec procul seditione aberant,
 cum Hordeonius Flaccus *ubire Legatos*, utque occultior di-
 gressus esset, *nocte castris excedere* jubet. Inde atrox ru-
 mor, adfirmantibus plerisque, *interfectos, ac, nisi ipsi consa-*
lerent, fore, ut acerrimi militum, et præsentia conquesti, per
tenebras et inscitiam ceterorum occiderentur. Obstringuntur
 inter se tacito fœdere legiones. Adsciscitur auxiliorum
 miles; primo suspectus, tamquam, circumdatis cohortibus
 alisque, inpetus in legiones pararetur, mox eadem acrius

Dexteras hospitii insigne] Fidei etiam et pacis. Cæsaris locus est, quem correctione libens huc traxerim. De bello Gall. 7, 50. *Ædui visi ab latere nostris aperto. . . et similitudine armorum vehementer nostros perterrituerunt. ac, tamen dextis humeris exertis animadvertentur, quod insigne pacatis esse consueverat; tamen id ipsum sui fallendi causa milites ab hostibus factum existimabant.* De humeris, et quomodo exeri ii potuerint, nec capio, nec legi. Glossema subolet, et insitio non proba: legamque, *dextis exertis*. voce *humerorum* ejecta, nisi si ea aliter conformanda. Dexteras quidem attolli, etiam nunc pacis ac socii adventus signum habetur. LIPS.

ADD. In Cæsaris loco libenter nunc legerim, *dextis nudis exertis*. Livius suadet 28, 3. qui scribit, opidanos quosdam, editionem et amicitiam significantes, egressos: *dexteras nudas ostentantes*. Lacedæmonii etiam apud Thucydidem 4, 38. circumventi ab Atheniensibus, *ras xigēs êriouan, manus quatiebant*, signum pacis et deditiois. In Frontino quidem lego, humeros etiam exeri a militibus, sed longe alio sensu. Stratag. 2, 1, 3. *Cum Sertorianos milites animadvertisset magno impetu instinctos, deposcentes pugnam, humerosque exercentes (lego, exercentes) et lanceas vibrantes*. Itaque hoc magis in Cæsariana correctione nostra firmamur. LIPS. Dextre hospitii insignia etiam H. 2, 8. occurrunt. Durior modus loquendi: et alias tessere potius insignia hospitii, quæ mittantur. Sed contra librorum

consensum nihil tentandum. Credo cum Pichena ad H. 2, 8. fuisse figuras quasdam ex auro aut argento: forte quales in numis Triumvirorum reperimus. Paulo post recte Pichena *auribus* pro *animis* dedit e Flor. Consentit (Bud. et) Guelf. At edd. vett. omnes *animis*: quod ortum est e mox sequente verbo *animos*. ENN. Quæ hic Lipsius, ad rem parum faciunt. Egregium est apud Montefalc. in Antiq. Expl. t. 3. pl. 197. exemplum manus æneæ symbolicæ, inscriptæ TEAAT-MION, quæ ab his in fidei amicitiaque tesseram Arvernus missa videtur. Bud. mox male *insignes*. Ceterum h. l. duæ dextræ junctæ videntur intelligi, quales visuntur in numis.

Adfirmantibus] Ed. pr. addit et: *cajus vestigia etiam in Guelf. fuit enim rumore vel rumores: sed erasit sec. manus*. Ita conjungenda forent et *obstringuntur legiones*. Sed ab omnibus aliis edd. copula abest. Mox restitutum a Ryckio e Flor. (et Agr.) *nisi ipsi*, quod est et in (Bud.) Guelf. et edd. ante Rhen. quod (ex ingenio) dedit *et sibi*. Illud melius etiam sensu. *Consulere* sæpe absolute dicitur sine dativo, pro prospicere, mederi malis. ENN.

Inscitiam] Bud. *inscientia*, unde Rhen. *inscitia*.

Acrius volvens] Sic Flor. Guelf. Agr. (Bud.) edd. ante Rhen. in cujus ed. irrepsit, haud dubie errore operarum, *volens*: non enim tacite hoc mutasset: idque propagatum usque ad J. Gron. qui e Flor. restituit. Infra c. 64. *bellum volvens*. Mox pro tamen edd. *Puteol. Bos*,

A. U. volvens: faciliore inter malos consensu ad bellum, quam in pace ad concordiam. Inferioris tamen Germaniæ legiones 823. solemnī Kalend. Januariatū sacramento pro Galba ad-
 A. C. 70. actæ, multa cunctatione et raris primorum ordinum vocibus: ceteri silentio proximi cujusque audaciam exspectantes: insita mortalibus natura, propere sequi, quæ piget inchoare. Sed ipsis legionibus inerat diversitas animorum. Primani quintanique turbidi adeo, ut quidam saxa in Galbæ imagines jecerint; quintadecima ac sextadecima legiones, nihil ultra fremitum et minas ausæ, initium erumpendi circumspectabant. At in superiori, quarta ac duodevicesima legiones, iisdem hibernis tendentes, ipso Kalend. Januariatū die, dirumpunt imagines Galbæ: quarta legio promptius, duodevicesima cunctanter, mox consensu. Ac, ne reverentiam Imperii exuere viderentur, Senatus Populique Romani oblitterata jam nomina sacramento advocabant: nullo Legatorum Tribunorumve pro Galba nitente, quibusdam, ut in tumultu, notabilius turbantibus. Non tamen quisquam in modum concionis e suggestu locutus, 56 neque enim erat adhuc, cui imputaretur. Spectator flagitii Hordeonius Flaccus, Consularis Legatus aderat, non compescere ruentes, non retinere dubios, non cohortari bonos ausus: sed segnis, pavidus et socordia innocens. Quatuor

Alc. inde: quæ verba permutantur in libris ob similitudinem compendiorum *in* et *in*. ERN. Bud. tamen totidem literis.

Insita mortalibus natura propere] Melius *insito*. Vidi, qui sequentia perverteret, non tam *propere*. Vere perverteret. Nam Taciti *gnome*, arcanæ, ut solet, veritatis est; et plebs ita facta, ut rebus arduis nemo facile ducem se præbeat, comitem quivis. Facit huc illud H. 2, 80. *Dum quæritur locus tempusque: quodque in tali re difficillimum est, prima vox.* LIPS.

At in superiori] Int. Germania: nam mox præcessit *inferioris Germaniæ* mentio. Delevimus *exercitū*, auctoribus MSS. Oxon. Guef. in quo a manu sec. in margine adscriptum est. Adscripserat aliquis, ut intelligendum: inde venit in textum. Ceterum *superior exercitus* recte dicitur c. 56. atque inde forte vitii origo. ERN. Bud. habet *exercitū*.

Duo et viciesima] Covarruvie scriptus codex ita passim. Probamus. Sæpe erratum etiam infra. Recte tamen integreque scriptum 3, 22. *sixtadecimanos duodevicesimanosque lævum cornu complesse*. Nos alibi in textu repsumus. LIPS. Vide ad c. 18. Guef. (et Agr.

a 2. m.) hic exhibet *duodev.* et edd. vett. præter pr. quæ habet *duo et vic.* ut Flor. ERN. Et Bud. *Duodevicesimam* intelligi Pichena demonstravit ex H. 4, 24 et 37.

Dirumpunt imagines] Forte melius *deripiunt*. Supra 1, 41. *Dereptam Galbæ imaginem solo affixit*. Freinsh. et Acidalius. Sed libri omnes consentiunt. Etiam alibi *fractas imagines* dixit. ERN.

Constante. Mox consensu, ac] Melius distingue: *Constante, mox consensu. Ac ne r.* LIPS. Guef. *constanter* pro *cunctanter*; ut Rutgers. Lect. Venus. p. 415. corrigit: sed id natum est e scriptura solenni illius libri *constanter*. Distinctio Lipsii recte recepta a Pichena. ERN.

Senatus Populique] Sic correximus hunc locum, in quo vulgo erat *in Senatus—sacramenta adv.* (ut in Bud.) At sic legendum coniecerat J. Gron. quod in a Flor. aberat. Quod dedi, plane est in ed. pr. Paulo post e *suggestu* volebat Grosliotius: idemque in mentem venit Ryckio. ERN. Bene. non puto unquam *suggestu* simpliciter sine præpos. dictum.

Socordia innocens] Boxhornius *inter nocentes* corrigit. Si quid mutandum,

Centuriones duodevicesimæ legionis, Nonius Receptus, A. U. Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calpurnius Re-
 pentinus, cum protegerent Galbæ imagines, inpetu mili-
 tum abrepti vinctique. Nec cuiquam ultra fides aut me-
 moria prioris sacramenti: sed, quod in seditionibus acci-
 dit, unde plures erant, omnes fuere. Nocte, quæ Kal.
 Januariæ secuta est, in coloniam Agrippinensem aquilifer
 quartæ legionis epulanti Vitellio nuntiat, *quartam et duode-
 vicesimam legiones, projectis Galbæ imaginibus, in Senatus et
 Populi Rom. verba jurasse.* Id sacramentum inane visum.
occupari nutantem Fortunam et offerri Principem, placuit.
 Missi a Vitellio ad legiones Legatosque, qui *descivisse a
 Galba superiorem exercitum, nunciarent: proinde aut bellan-
 dum adversus desciscentes, aut, si concordia et pax placeat, fa-
 ciendam Imperatorem: et minore discrimine sumi Principem,
 quam quæri.* Proxima legionis primæ hiberna erant, et 57
 promptissimus e Legatis Fabius Valens. Is die postero
 coloniam Agrippinensem cum equitibus legionis auxiliorumque ingressus, *Imperatorem* Vitellium consalutavit. Se-
 cutæ ingenti certamine ejusdem provinciæ legiones: et su-
 perior exercitus, speciosis Senatus Populique Romani no-
 minibus relictis, III. Nonar. Januariæ Vitellio accessit.
 scires illum priore biduo non penes Rempublicam fuisse.
 Ardorem exercituum Agrippinenses, Treveri, Lingones æ-
 quabant, *auxilia, equos, arma, pecunias* offerentes, ut quis-
 que corpore, opibus, ingenio validus. Nec principes modo

vellem *socordia nocens.* GRON. In vul-
 gato intellige *sola*: hoc nomine tantum
 innocens fuit, quod nihil egit contra
 Galbam: sed Gronoviana correctio me-
 lior. ERN.

Romilius] MS. Gnelf. (Bud.) ed. pr.
 Puteol. *Romulus*, c. 59. ed. pr. *Romu-
 lus*, ut Beroald. ERN.

In coloniam Agr.] Incuria operarum
 in ed. J. F. Gron. hic aliquid turbavit.
 Nam nota Pichenæ hinc translata ad c.
 57. init. verba *Coloniæ Agrippæ*. in qua
 se dicit e Flor. addidisse in. Hinc Rye-
 kius negat notatam esse in collatione
 sua præpositionem: J. Gronovius con-
 firmat contra Ryekium. Sed de diversis
 locis loquuntur. ERN.

Occupari nutantem Fortunam] Recte.
 est qui malit, *invitantem*. LIRS. Sed,
 quid est *nutans fortuna*, quæ *occupe-
 tur*? neque innuens, neque labans: sed
 dubitans, quo se vertat: quo sensu *nu-
 tare* dici, hodie etiam lexica docent: et
 cui verbum *occupandi* egregie conve-
 nit. *Fortuna nutans* laudatur e Liv. 21,

44. Sed ibi est in bonis libris *fortuna
 dubitabit*: et sic editum est a Draken-
 borchio, ne varietate quidem ulla lectio-
 nis notata. Mox aut post proinde abest
 a MS. Oxon. ERN.

Die postero] Flor. Agr. ed. pr. *proxi-
 mo*. De equitibus legionum alio loco
 dictum ad Annales. ERN. Bud. *postero*.

Secutæ ingenti certamine] Hispanus
 liber (et Bud.) *ingenti agmine*. LIRS.

Corpore, opibus, ingenio validus] Cur
 hic de ingenio; aut quis ejus usus? nisi
 forte ad orandum, aut impellendum.
 LIRS. *Ingenio* etiam Acidalium et Pi-
 chenam offendit. vix credo, verum esse.
 Nam, si quis quærat, quis vero corporis
 usus in tali re? nempe, quia et ipsi
 operam militarem navare volebant. ERN.
 De Pichena, nego. Is potius intelligit
 senes, invalidos saltem consiliis et con-
 cionibus populares suos accendisse.

Principes colon. aut castrorum] Illi
 sunt Decuriones, etiam ditiores: hi
 signiferi, aquiliferi, optiones etc. ut
 recte Savillius. ERN.

A. U. coloniarum aut castrorum, quibus præsentia ex adfluente et
 823. parta victoria magnæ spes: sed manipuli quoque et grega-
 A. C. rius miles viatica sua et balteos phalerasque, insignia armo-
 70. rum argento decora, loco pecuniæ tradebant; instinctu et
 58 inpetu et avaritia. Igitur, laudata militum alacritate, Vi-
 tellius, ministeria Principatus, per libertos agi solita, in
 Equites Romanos disponit: vacationes Centurionibus ex
 fisco numerat: sævitiam militum, plerosque ad pœnam ex-
 poscentium, sæpius adprobat, partim simulatione vinculo-
 rum frustratur. Pompeius Propinquus, Procurator Belgi-
 cæ, statim interfectus. Julium Burdonem, Germanicæ
 classis Præfectum, astu subtrahit. Exarserat in eum ira-
 cundia exercitus, tamquam crimen ac mox insidias Fon-
 teio Capitoni struxisset. Grata erat memoria Capitonis:
 et apud sævientes occidere palam, ignoscere non nisi fal-
 lendo, licebat. Ita in custodia habitus; et post victoriam
 demum, stratis jam militum odiis, dimissus est. Interim,
 ut piaculum, objicitur Centurio Crispinus, qui se sanguine
 Capitonis cruentaverat: eoque et postulantis manifestior
 59 et punienti vilior fuit. Julius deinde Civilis periculo ex-
 emptus, præpotens inter Batavos, ne supplicio ejus ferox
 gens alienaretur. Et erant in civitate Lingonum octo Ba-
 tavorum cohortes, quartædecimæ legionis auxilia, tum dis-
 cordia temporum a legione digressæ, prout inclinassent,
 grande momentum sociæ aut adversæ. Nonium, Dona-
 tium, Romilium, Calpurnium, Centuriones, de quibus supra
 retulimus, occidi jussit, damnatos fidei crimine, gravissimo

Ex adfluente] Græca forma loquendi, pro affluente. In præsens copiosi erant. Mox Groslotius volebat *ex parta*, hoc quoque sine necessitate. ERN. V. et infra 2, 84.

Pari simulatione vinculorum frustratur] Manifestum mendum. quo enim illud, *pari*, referetur? Tu vel meo periculo lege, *partim*. Sævitiæ militum, inquit, sæpe indulget, et ad pœnam iis plerosque largitur: quosdam simulatione vinculorum subtrahit. Prisca lectio suffragatur huic correctioni, quæ præfert, *parum*, ex quo, *pari*, emendasse fatetur Rhenanus. *Partim* autem solitarium sæpe poni nec geminari semper, notius est, quam ut ostendam. LIPS. Recepit Pichena et sic jam voluit Faernus. *Pari* MS. Guelf. (Bud.) Videtur in hoc loco respici ad factum Othonis c. 45. extr. *Parum* edd. ante Rhen. *Partim* verum est. ERN.

Stratis jam militum odiis] Restitui-

mus in locum suum vetus *stratis*, quo nihil elegantius, idque juvimus exemplis Observ. 3, 22. GRON. Nempe Freinsh. receperat *satiatis*, e conjectura. *Stratis* MSS. (Bud.) Guelf. Agr. edd. omnes, præter Freinsh. quem miror cum Rheno in hac voce hæsisse: cum nihil sit frequentius apud Poetas *strato mari*, *fluctu*, forma loquendi, ducta a Græcis. ERN. Rhen. conjectabat *frustratis jam mil. animis*.

Qui se sanguine] Absunt qui se a Flor. (Agr.) et ed. pr. Jac. Gronov. placet: *sanguine C. se cruentaverat*. Vulgatum verum, et vitio librarii qui se excidisse puto. ERN. Bud. habet.

Jul. Civilis] Is infra 4, 18. *Cl. Civilis*. Forte integrum nomen *Cl. Jul. Civilis*.

Grande momentum] Justiniani illud simile est 17, 2. *Ingens momentum futurus, utri parti accessisset*. Lucanus 4, 819. *Momentumque fuit, mutatus Cu- rie, rerum*. LIPS.

inter desciscentes. Accessere partibus Valerius Asiaticus, A. U. Belgicæ provinciæ Legatus, quem mox Vitellius generum^{823.} adiecit: et Junius Blæsus, Lugdunensis Galliæ rector, A. C. 70. cum Italica legione et ala Taurina, Lugduni tendentibus. Nec in Rhætici copiiis mora, quo minus statim adjungerentur. Ne in Britannia quidem dubitatum. Præerat 60 Trebellius Maximus, per avaritiam ac sordes contemptus exercitui inuisusque. Accendebat odium ejus Roscius Cælius, Legatus vicesimæ legionis, olim discors, sed occasione civilium armorum atrocius proruperat. Trebellius *seditionem et confusum ordinem disciplinæ* Cælio; *spoliatas et inopes legiones* Cælius Trebellio objectabat: cum interim fœdis Legatorum certaminibus modestia exercitus corrupta, eo-que discordiæ ventum, ut auxiliarium quoque militum convicijs proturbatus, et, adgregantibus se Cælio cohortibus alisque, desertus Trebellius ad Vitellium perfugerit. quies provinciæ, quamquam remoto Consulari, mansit. rexere Legati legionum; pares jure, Cælius audendo potentior. Adjuacto Britannico exercitu, ingens viribus opibusque 61 Vitellius, duos Duces, duo itinera bello destinavit. Fabius Valeas *addicere, vel, si abnuerent, vastare Gallias, et Cottianis Alpibus Italiam intrumpere*; Cæcina propiore transitu, Peninis jugis *degre-di* jussus. Valenti inferioris exercitus electi, cum aquila quintæ legionis et cohortibus alisque, ad XL. millia armatorum data: XXX. millia Cæcina e superiore Germa-

[*Valerius Asiaticus*.] Forsan filius ejus de quo 11, 1 sq.

[*Junius Blæsus*.] Filius ejus, cujus mentio A. 1, 19. Bud. ut *Junius Blæsus*.

[*Ala Taurina*.] MS. Guelf. edd. rett. *Tauriana*. ERN. Bud. *Taurina*.

[*Trebellius Maximus*.] De hoc v. 14, 46.

[*Atrocius proruperat*.] Sic MSS. Flor. a man. pr. Guelf. ed. pr. Editi ceteri (et cod. Bud.) *proruperant*: tamquam ad utramque pertineret. Verbum *discors* mox præcedens satis indicat, de uno Cælio sermonem esse. Et sic placebat etiam J. Gronovio. ERN.

[*Conditis proturbantibus*.] Priscæ editiones *proturbatus*: quas sequor. LIPS. *Proturbantibus* est a Rhen. (e Bud.) *Proturbatus* etiam Guelf. (Flor.) ed. pr. Mox *perfugerit*, rectius *perfugeret*. ERN. Agr. *profugerit*.

[*Cottianis Alpibus*.] MS. Guelf. edd. pr. Puteol. *quottidianis*. vitiose. Beroaldus edidit *Cottianis*. ERN. Bud. *Cotianis*. C. 27. dicit *Cottias*.

[*Peninis jugis*.] Ita scribendum ubi-

que, auctore Livio, qui negat eas Alpes sic dici, quod Annibal Pœnus ea transmiserit, sed a jugo excelsi montis, quod Pennum incolæ dicunt. Fidem ei notæ etiam nostra lingua hodie facit, qui excelsa omnia et in acutum fastigiata penas vocamus sive pinnas. LIPS. Add. Cent. I. ad Belg. ep. 93. et viros doct. ad Liv. 21, 38. Mox *degre-di* recte Rhenanus dedit. Vid. ad A. 4, 49. Add. Gronov. ad Melam 2, 45. ERN.

[*Cum aquila quintæ legionis*.] Vatic. habet, *aquilex quintæ*. e quo legendum esse, *aquilas quintæ*, aut si magis placet, *quintedecima*, ego censebam. LIPS. Vulgatum est in Flor. (Bud.) Guelf. edd. omnibus, præter pr. in qua est *aquilex*, ut in Vatic. ERN.

[*E sup. Germania*.] Ex h. l. collato cum H. 4, 70. Perreior docet, superiorem Germaniam, ad Alpes usque protensam, Helvetiam quoque comprehendisse. Legio XXI. Vindoniassa cognominata, ibi stationem habebat, Cf. Grandier Hist. de la Prov. d'Alsace t. 1, p. 169.

- A. U. nia ducebat, quorum robor legio una, prima et vicesima, fuit. addita utrique Germanorum auxilia, e quibus Vitellius suas quoque copias supplevit, tota mole belli secuturus.
823. A. C. 70. 62 Mira inter exercitum Imperatoremque diversitas. Instare miles, arma poscere, *dum Galliæ trepident, dum Hispaniæ cunctentur. non obstare hiemem neque ignavæ pacis moras. invadendam Italiam, occupandam urbem. nihil in discordiis civilibus festinatione tutius, ubi facto magis, quam consulto opus esset.* Torpebat Vitellius, et fortunam Principatus inerti luxu ac prodigis epulis præsumebat, medio diei temulentus et sagina gravis: cum tamen ardor et vis militum ultro Ducis munia inplebat, ut si adesset Imperator, et strenuis, vel ignavis spem metumque adderet. Instructi intentique *signum profectionis* exposcunt. Nomen *Germanici* Vitellio statim additum: *Cæsarem* se adpellari etiam victor prohibuit. Lætum augurium Fabio Valenti exercituique, quem in bellum agebat, ipso profectionis die, aquila leni meatu, prout agmen incederet, velut dux viæ, prævolavit: longumque per spatium is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, ut haud dubium magnæ et prosperæ rei omen acciperetur. Et Treveros quidem, ut socios, securi adiere. Divoduri (Mediomatricorum id oppidum est) quamquam omni comitate exceptos subitus pavor

Legio una, prima et vicesima] Distinctione locum juvi. Nec tamen nunc abnuo, quin glossematum hic sit, scribendumque, *una et vicesima.* (ut c. 67.) LIPS. *Una, pr. et vic.* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. Freinshemius recepit alteram Lipsii conjecturam, illud restituit Ryckius. Sed mihi tamen *una et vicesima* placet. Adde ad 4, 78. ERN. Probat et Lall. Mihi in voce *una* emphasis esse videtur. In omnibus istis copiis *una* fuit legio, quæ omnium robor.

Instructi intentique] MS. Guelf. (et Bud.) *interritique*: item edd. Puteol. Beroald. Alc. sqq. Lipsius edidit *interritque*. recte. solent enim hæc duo verba jungi in hac re. ERN.

Nomine Germanici... addito] Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. omnes. At MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. *nomen additum*: quod melius puto. Estque initium novæ sententiæ. Quia et in aliis MSS. ap. Broterium est, recepi cum ipso. ERN.

Cæsarem se etc.] Ægyptium tamen numum cum elogio *Cæsaris* exhibet Pelieria in *Mélange* t. 1. tab. 18. Vid. Eckhel Doctr. NN. vet. vol. 4. p. 56. et vol. 6. p. 309. Cf. et infra 2, 62. et 3, 58. et Suet. c. 8.

In bellum agebat] Sic Flor. ed. pr. Pich. et seqq. *Cogebat* Guelf. (Bud.) edd. cet. Mox *leni meatu* recte edidit Pichena. MSS. (in his Bud. et Agr.) et edd. ante omnes *levi*: quæ verba sæpe confunduntur. ERN.

Divoduri] Sic edd. pr. Rhen. sqq. Guelf. cett. edd. ante Rhen. male *Dinodurium* vel *Dinodrium*. ERN.

Subitus pavor exterruit] Sic edd. omnes præter J. Gron. qui e Flor. edidit *terrui*, quod est et in (Bud. et) Guelf. At in hac formula et hoc sensu *exterrere* est verbum legitimum. Sensus enim est: subita consternatio invasit milites, ut arma raperent et cædem facere inciperent. Consternatio autem et pavor non de timore, sed perturbatione quadam repentina mentis et furore accipi debent: qui cum incessit animos, *exterriti* dicuntur, i. e. efferati. Virgil. non uno loco sic dixit et cum *efferus* permixta. Vid. etiam Burm. ad Georg. 3, 584. Itaque non sustinui Gronovium imitari. Mox ed. pr. *cupidine*: quod recte jam e MS. Agr. recepit Ryckius. Vulg. *cupidinem*. ERN. Editiones non utique omnes habent *exterruit*, Puteol. *terrui*. Sic et cod. Bud. idem *cupidinem*. Acidalius jam emendarat *cupidine*.

exterruit, raptis repente armis ad cædem innoxiae civitatis : A. U. non ob prædam aut spoliandi cupidine, sed furore et rabie^{823.} et caussis incertis, eoque difficilioribus remediis; donec,^{A. C. 70.} precibus Ducis mitigati, ab excidio civitatis temperavere. cæsa tamen ad quatuor millia hominum. Isque terror Gallias invasit, ut venienti mox agmini universæ civitates cum Magistratibus et precibus occurrerent, stratis per vias pueris feminisque; quæque alia placamenta hostilis iræ, non quidem in bello, sed pro pace, tendebantur. Nuntium de 64 cæde Galbæ et Imperio Othonis, Fabius Valens in civitate Leucorum accepit. Nec militum animus in gaudium aut formidinem permotus: bellumolvebat. Gallis cunctatio exempta, et in Othonem ac Vitellium odium par, ex Vitellio et metus. Proxima Lingonum civitas erat, fida partibus. benigne excepti, modestia certavere; sed brevis lætitia fuit, cohortium intemperie, quas, a legione quatuadecima, ut supra memoravimus, digressas, exercitui suo Fabius Valens adjunxerat. Jurgia primum: mox rixa inter Bata-

Raptis repente armis] Flor. habet, *raptive, forte, raptisque*. PICHENA. Non hic locus est copulativæ sed, si non omnino incassum sunt inculcatæ literæ, significant: *raptis de repente*. GRON. Bud. *raptis repente*. Sic et Agr.

Cum Magistratibus et precibus] Hæc verba absunt a MS. Guelf. male. (non a Bud.) Etiam alibi Magistratus et Sacerdotes occurrisse hosti traduntur. Et *precibus* etsi tolerari posse et explicari scio, tamen mihi suspecta sunt, et e superioribus huc forte tracta. Nam supplicia insequentibus insunt, nec solent in hac re commemorari: nisi aliud quid in iis latet. ERN.

Pueris feminisque] Flor. Agr. Bud. *feminis puerisque*.

Placamenta iræ] i. e. infulæ et velamenta c. 66. Adde Cic. Verr. 4, 50, ubi *infulæ et verbenæ*. Ovid. A. A. 2, 401. *pittæ et lauri*. Verbenæ s. lauri sunt velamenta. Sed MS. Agr. ed. pr. *tendebant*: quod non spernam. In passivo forte dixisset *tenduntur*: ut supra *pro sectabantur* editum *sectantur* i. e. *sectari solent*. ERN. Bud. *tendebantur*. Acid. malebat *tentabantur*.

Non quidem in bello] Locus obscurus, sed illustro (si tamen sincerus). Erant preces et supplicia, ut in bello: neque bellum erat, sed tamen timebant hostilia, et pacem sic orabant. LIPS. Adde Græv. ep. ad Heins. T. 4. coll. Burm. p. 175. et Heins. ibid. p. 187. ERN.

Nec militum animus etc.] Primo *formidine* ed. pr. In edd. Gronoviorum no-

tula sub nomine Rhenani, eandem lectionem attribuit MS. Budensi. Sed ea non est Rhenani, sed Ursini, ut opinor. Eam lectionem defendere licet Taciti studio variandæ orationis. In ed. pr. etiam in *gaudio*, vitiose. Operæ conformare hanc vocem sequenti voluere. Deinde Grævius epist. ad Heins. l. c. p. 158. corrigebat: *permotus*. *Bellum volebant*. Heinsius autem p. 163. descendit vulgatum ex A. 3, 88. Add. p. 494. ubi distinctionem Grævii probat, non correctionem verbi. Ipse dein Grævius concedit de verbo, ceterum, ut Heinsio placebat, *volebant* legendum: quod mihi quoque videtur. Distinctionem quidem Grævii recipere non dubitavi. Vitium ortum est ex eo, quod librarii *permotus* pro participio habebant, quod a *volebat* penderet. ERN. Quod de cod. Bud. et nota Rhenani adfertur, omnino sic se habet; nec ista ad Ursinum spectat. Dein Bud. *volebat*.

Ut supra memoravimus] c. 59.

Jurgia primum] *Jurgio* e conjectura edidit Freinsh. (ut H. 2, 27.) quem Gronovii secuti sunt. Scil. quod *exarsere* non convenit jurgiis et rixæ, sed cohortibus. Sed Ryckius *jurgia* revocavit, quod omnes scr. (etiam Bud.) et edd. habent. Neque opus est correctione, modo sic interponatur locus, ut a nobis factum est. *Primum jurgia* sc. erant, nihil amplius: sed ea exarsere in rixam, qua ita irritati sunt animi, ut res ad arma et vim spectaret. Locus similis est ap. Liv. 10, 23. *brevis altercatio* etc. ERN.

A. U. vos et legionarios, dum his aut illis studia militum adgre-
 823. gantur, prope in praelium exarsere; ni Valens animadver-
 A. C. sione paucorum oblitos jam Batavos imperii admonuisset.
 70. Frustra adversus Æduos quæsitæ belli caussa. jussi pecu-
 niam atque arma deferre, gratuitos insuper commeatus præ-
 buere: quod Ædui formidine, Lugdunenses gaudio fecere.
 Sed legio Italica et ala Taurina abductæ. Cohortem duo-
 devicesimam Lugduni, solitis sibi hibernis, relinqui pla-
 cuit. Manlius Valens, Legatus Italicæ legionis, quamquam
 bene de partibus meritus, nullo apud Vitellium honore fuit.
 secretis eum criminationibus infamaverat Fabius ignarum
 65 et, quo incautior deciperetur, palam laudatum. Veterem
 inter Lugdunenses Viennensesque discordiam proximum
 bellum accenderat. multæ invicem clades, crebrius infesti-
 usque, quam ut tantum propter Neronem Galbamque pu-
 gnaretur. Et Galba reditus Lugdunensium, occasione iræ,
 in fiscum verterat: multus contra in Viennenses honor.
 unde æmulatio et invidia et uno amne discretis connexum

Lugdunenses gaudio fecere] Causa
 gaudii, quod Vitellium bello petere pu-
 tabant eum, qui contra Neronem fecis-
 set, ab eoque defecisset, seque incom-
 modis affecisset. V. c. 65. ERN.

Cohortes octodecim Lugduni] At tot
 cohortes mihi relinqui non placet. Cur
 enim, cum undique miles conquiratur,
 et eo ad aciem opus, in uno eoque ami-
 co oppido, impositæ tot cohortes? Sed
 ait etiam vetera et solita tot cohortibus
 hiberna fuisse. quod falsum. Unica
 enim dumtaxat jam olim Lugduni co-
 hors: e Taciti A. 3, 41. *Andegavos Aci-
 dialis Aviola excita cohorte, quæ Lugdu-
 ni præsidium agitat, coercuit.* Ma-
 nuscriptis igitur meos audio, et hic co-
 hortem decimanooctavam repono. Vox
 etiam *Lugduni*, supervacua videtur, et
 velut interpretamentum inserta. LIPS.
 Verum vidit Lipsius. In Flor. cohortem
 XVIII. *Lugduni*. Agr. cohortem deci-
 manooctavam. (Non ita sed duodevicesi-
 mam totidem literis exhibet, teste Ryc-
 kio). Ed. pr. octavam decimam. *Lug-
 duni* porro non est in MS. Oxon. Tum
 sibi, quod pro ibi volebat Acidalius,
 Flor. Agr. Gœlf. ed. pr. Puteol. Bero-
 ald. Alc. Primum in ed. Rhen. reperi
 ibi: quod vitio operarum irrepsit, alias,
 si libri firmarent, non spernendum.
 Vid. ad c. 70. *Sibi* restituit Pichena.
 De castris Lugdunensibus v. Marcam de
 Primat. Lugd. p. 290. sq. ERN. *Ibi* le-
 gitur in Bud. inde Rhen.

Secretis eum cr.] Eum commodius

abesset. Sed pronomina talia interdum
 etiam a brevitatis studiosis admittuntur,
 ut ad Suetonium notavimus. ERN.

Veterem discordiam] De qua vid. Dio-
 nis Epit. 46. quem locum jam laudavit
 Ryckius. Mox *redditus* pro *reditus*
 Gœlf. Puteol. quod præferebat Dane-
 sius. Male. ERN. Vitiosa scriptura *red-
 ditus* medium ævum sapit, quæ sic in
 usu. Sic et Bud.

Multus c. i. Viennenses honor] Hinc
 factum putat Marca l. c. ut ordine civili
 Vienna Lugduno præponeretur, ut in
 inscriptione epistolæ ap. Euseb. H. E.
 5, 1. ERN. Lugdunum fuit colonia juris
 Romani; Vienna Italici. Cf. Laccary
 hist. colon. p. 192. et Brot. ad h. l.

Unde æmulatio etc.] Auctor des An-
 tiquites de Lyon p. 273. has causas
 non agnoscit, et alias adfert. ERN.

*Et uno amne discretis connexum
 odium*] Quamquam amne discreti a na-
 tura erant, tamen odiis incensi, quasi
 tollebant fines naturæ, et conjungebant
 disjuncta. An habuit in animo locum
 Horat. Carm. 1, 3, 21. Sed tamen ad
 meum sensum acumen sententiæ non
 est, nisi in lusu verborum. Etiam *et
 uno* non satis concoquo. An, quia uno
 tantum amne discreti, propterea se ode-
 runt, velut nullo tali naturæ opere se-
 junctos. An fuit *Rhodano*? vel *magna*.
 Sed quid argutamur? Ipsi, qui ista acu-
 mina captant, sæpe non possent plane
 explicare, ut opinor, argutias suas, quæ
 fere auditæ placent, non intellectæ.

odium. Igitur Lugdunenses exstimulare singulos militum, A. U. et in eversionem Viennensium impellere, *obsessam ab illis* 823. *coloniam suam, adjutos Vindicis conatus, conscriptas nuper* A. G. *legiones in præsidium Galhæ referendo.* 70. et, ubi caussas odiorum prætenderant, magnitudinem prædæ ostendebant. Nec jam secreta exhortatio, sed publicæ preces: *Irent ultores, excinderent sedem Gallici belli. cuncta illic externa et hostilia: se coloniam Romanam et partem exercitus et prosperarum adversarumque Romanos socios. si fortuna contra daret, iratis ne relinquerentur.* His et pluribus in eundem modum, perpulerant, ut ne Legati quidem, ac Duces partium restingui posse iracundiam exercitus arbitrarentur; cum haud ignari discriminis sui Viennenses, velamenta et infulas præferentes, ubi agmen incesserat, arma, genua, vestigia prensando, flexere militum animos. Addidit Valens trecenos singulis militibus sestertios. tum vetustas dignitasque coloniarum valuit, et verba Fabii, salutem incolumitatemque Viennensium commendantis, æquis auribus accepta. publice tamen

ERN. Hæc et mox sequentia boni Ernestii otiosa prorsus, ut bene Bip.

Referendo] Gruterus venustiore fore orationem putabat, si hoc verbum abesset. Credo. Sed idem credo, hanc vocem esse a Tacito, qui sibi in brevitate non constat, ut sepe vidimus, et in tali narratione fere gerundium tale aut participium addit. ERN.

Se coloniam Romanam] Quid ergo? non etiam Vienna inter Romanas colonias? Vero pridem. Vel Claudio Imperatori credamus in Oratione, quam pro Gallis habuit: *Ornatissima ecce valentissimæque colonia Viennensium, quam longo jam tempore Senatores hæc Curia confert!* Sed et noster statim, de eadem: *Tum vetustas dignitasque coloniarum valuit.* Equidem haud satis hæc concilio. Nisi si Viennenses præci, id est, Allobroges, sive Galli, donati colonico jure, etsi militibus aut Romanis civibus non deductis; Lugdunum autem contra magnam partem Romanis familiis stetit. Nam et hic externos immixtos, Dio suadet 46, 50. LRS. Simplicius ac forte melius Boxhornius: se vere coloniam Rom. dignos hoc nomine. nam præcenserat: *illic externa et hostilia.* ERN.

Si fortuna contra daret] MS. Agr. *contra cederet.* ed. pr. *contra diceret.* male. In eadem, mira corruptela, pro *prosperarum* editum *persarum.* ERN. Cf. A. 15, 13.

Ut nec Legati quidem ac Duces] Vitium frequens nimis. Lege: *ut ne Legati quidem ac Duces.* Sic et l. 2, 76. et 4, 38. GRON. Mox aut abest a Guelf. in margine a manu sec. additur. Et quis neget commodè abesse posse? potuitque nasci ex ultima littera præcedentis et prima syllaba sequentis verbi. ERN. In capite hujus notæ: *togati pro legati* quomodo in editiones Gronovianas inrepperit, non video. Manifestus est error, quem Ernesti servare non debebat; delevi. Bud. nec. item sui.

Velamenta] V. ad c. 68. In *prensando*, eadem in libris varietas, quæ supra: nisi quod Flor. (et Bud.) clare *prensando*, ex quo factum *prensando*, quod est in MS. Agr. ed. pr. ut alibi et in Flor. ERN.

Trecenos singulis militibus sestertios] Liber Hispanus (et Bud.) *trecenos*, quod verius. Nam prius illud non conglariunt sit, sed heminarium: ut quidam jocabatur. *Treceni HS.* sunt nobis, septem Philippici et æmis. LRS. Atque ita habent MSS. Flor. Agr. Ab ed. pr. plures abest. ERN.

Vetustas dign. col.] Nam et Claudius in Orat. pro Gallis *ornatissimam et valentissimam coloniam* vocat. Sed ea habebat jus colonicum, etsi civibus Rom. eo non deductis, cum Lugdunum contra multæ Romanæ familiæ, ut docet P. de Marca de Primat. Lugd. p. 222. ERN. Agr. *vetusta dignitas col.*

A. U. armis mulctati, privatis et promiscuis copiis juvere militem.

823. Sed fama constans fuit, *ipsum Valentem magna pecunia emptum*. Is diu sordidus, repente dives, mutationem fortunæ

70. male tegebat, accensis egestate longa cupidinibus inmoderatus, et, inopi juventa, senex prodigus. Lento deinde agmine, per fines Allobrogum et Vocontiorum ductus exercitus: ipsa itinerum spatia et stativorum mutationes venditante Duce, fœdis pactionibus adversus possessores agrorum et Magistratus civitatum, adeo minaciter, ut Luco (municipium id Vocontiorum est) faces admoverit, donec pecunia mitigaretur. quotiens pecuniæ materia deesset, stupris et adulteriis exorabatur. Sic ad Alpes perventum.

67 Plus prædæ ac sanguinis Cæcina hausit. Inritaverant turbidum ingenium Helvetii, Gallica gens, olim armis virisque, mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, et Vitellii imperium abnuentes. Initium bello fuit avaritia ac festinatio unaetvicesimæ legionis. rapuerant pecuniam, missam in stipendium castelli, quod olim Helvetii suis militibus ac stipendiis tuebantur. ægre id passi Helvetii, interceptis epistolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, Centurionem et quosdam militum in custodia retinebant. Cæcina, belli avidus, proximam quamque culpam, antequam poeniteret, ultum ibat. mota propere castra. vastati agri. direptus longa pace in modum municipii exstructus locus, ameno salubrium aquarum usu frequens. missi ad Rhætica auxilia nuntii, ut ver-

Accensis eg. longa cup.] Sic scr. (in his Bnd.) et edd. at Guelf. a man. sec. *accensus*, ob interpunctionem post *longa*, quæ a pr. man. est. Vulgatum verum est. ERN.

Luco] Augusti scilicet. Plin. 3, 5.

Pecuniæ materia] Non intelligam occasionem, prætextum postulandæ: sed facultatem dandæ: ubi non posset pecunia ob inopiam dari. Copula ante *stupris* abest a Flor. ed. pr. recteque delet Pichena, ut dudum voluerant viri docti. (Faernus, Acid.) ERN. Bud. copulam habet.

Olim armis] Sic recte correxit Rhen. Ante edd. omnes, Guelf. (Bud.) *Soli in armis*. ERN.

Clara] Sic Bud. male ex Agr. *clari* probat Heinsius.

Festinatio undevicesimæ legionis] Ut supra narravit, Cæcina unicam legionem habuit, eamque XXI. Quis igitur hæreat, quin hic scribendum *unaetvicesimæ*? Didici postea sic esse in Flor. Lips. Guelf. a pr. man. *unius et vic.* Ed.

pr. (et cod. Bud.) *unde et vic.* quod factum ex *una et vic.* facile patet. Mox *rapuerant* Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. omnes. In hujus ed. irrepsit, vitio operarum, *rapuerunt*, idque propagatum. Vetus restituit Pichena. ERN.

Retinebant] Agr. *detinebant*. Heinsio placet.

Proximam quamque culpam] Heinsius corripbat *proximum quemque culpæ*. Placet Grævio T. 4. ep. Coll. B. p. 505. Si ad singulorum poenam pertinet, rectum est. Sed ad id non opus bello, nec ad puniendos Duces. Quod idem ad Valer. Fl. 3, 392. porro corrigit aut *poenitentia*, merito improbat J. Gron. ERN. Hæc verba aut *poenitentia* non leguntur in loco Burmanni.

Direptus longa pace] Intelligitur oppidum Badena in pago Tigrino, quod nomen ab aquis salubribus accepit. ERN. Heinsius ad Vell. 2, 115. pro *locus* legit *vicus* ut A. 1, 20. Sic mox pro *arma* noscere velit *poscere*, ut 6, 34, 12, 35.

sos in legionem Helvetios a tergo adgrederentur. Illi, ante
 discrimen feroces, in periculo pavidī, quamquam primo tu-
 multu Claudium Severum Ducem legerant, non arma no-
 scere, non ordines sequi, non in unum consulere. exitiosum
 adversus veteranos praelium, intuta obsidio, dilapsis vetu-
 state mœnibus. hinc Cæcina cum valido exercitu; inde
 Rhæticiæ alæ cohortesque et ipsorum Rhætorum juvenus,
 sueta armis et more militiæ exercita. undique populatio et
 cædes. ipsi in medio vagi, abjectis armis, magna pars saucii
 aut palantes, in montem Vocetium perfugere. Ac statim,
 inmissa cohorte Thracum, depulsi, et, consectantibus Ger-
 manis Rhætisque, per silvas atque in ipsis latebris truci-
 datī. multa hominum millia cæsa, multa sub corona venun-
 data. Cumque, dirutis omnibus, Aventicum, gentis caput,
 justo agmine peteretur, missi, qui dederent civitatem: et
 deditio accepta. In Julium Alpinum, e principibus, ut
 concitorem belli, Cæcina animadvertit: ceteros veniæ vel
 sævitæ Vitellii reliquit. Haud facile dictu est, legati Hel-
 vetiorum minus placabilem Imperatorem, an militem inve-
 nerint. *civitatis excidium* poscunt, tela ac manus in ora Le-
 gatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac verbis
 temperabat: cum Claudius Cossus, unus ex Legatis, notæ
 facundiæ, sed dicendi artem apta trepidatione occultans
 atque eo validior, militis animum mitigavit: ut est mox

A. U.
 823.
 A. C.
 70.
 68

Adv. veteranos] Intellige veteres mi-
 lites ad differentiam tironum. Sic et
 alibi. V. index.

In montem Vocetium] Quidam libri,
Vocetum. And. Schottus noster *Voge-*
sum reponerat. Quem fateor non qui-
 dem in Helvetiis esse, sed nec longe ab
 iis. Certe Vocetii non alibi mentio.
Lips. Vocetium Flor. Agr. Guelf. edd.
 pr. vett. quas inspexi. Putant esse par-
 tem Juræ, quæ hodie *Bazberg* vocatur.
ERN. Bud. male Vocensium. Mons
Vocetius pars asperrima est Jurassi. Cf.
 Cellar. G. ant. t. 1. p. 296. et D'Anville
 notice de la Gaule p. 714. Frickianæ
 valli imminet. V. Büsching. Male ergo
 Ortelius apud nostrum parabat *Voge-*
sum reponere.

Cumque dirutis omnibus] Flor. (Reg.
 Lall.) Agr. ed. pr. *dirutis*. Guelf. (Bud.)
 edd. Puteol. Beroald. etc. *diruptis*. Li-
 psius tacite edidit *direptis*, nescio unde:
 quod omnes secuti sunt. *Dirutis* defen-
 dit J. Gronovius, et commodum sensum
 habet. Heinsius ad Vellei. 2, 115. et-
 iam *dirutis vicis omnibus*: quod non ne-
 cessarium puto. Si *direptis* libris scrip-
 tis firmaretur, servassem. Nunc anti-

quam et MSS. lectionem restitui. *Di-*
ruptus factum e *dirutus*, cui sæpe in li-
 bris substituitur male. V. Drakenb. ad
 Liv. 9, 45. Gebhard. ad Cic. ep. 4, 5.
ERN. Pichena rō direptis probat.

Aventicum] Hodie Gallis dicitur *A-*
venches. Vid. Cellar. G. A. t. 1. p. 223.
 de qua extat elegans Wildii libellus.
ERN. Sub Constantino jam deserta, te-
ste Ammiano 15, 11. Pristini splendoris
hodieque vestigia extant, de quibus v.
Schmidt Rec. d'Antiq. trouvées à A-
venches etc. 4. Berne 1760. et Ritter
Mém. et recueil de qqs. Antiq. de la
Suisse. 4. Berne 1788.

Claudius Cossus] MS. Oxon. *Corne-*
lius Cossus. quod placebat J. Gronovio.
 Sane *Cossus* est cognomen Corneliorum,
 non Claudiorum. Idque et ipse verum
 puto. *ERN.*

Apta trepid.] In Bud. *apta* deest.

Ut est mos vulgo: mutabile etc.] Sic
 locum e libris restituimus. *Mutabile*
 MSS. Agr. Bud. (Reg. Lall.) ed. pr. Ex
 eo *mutabilem* factum, quod ad *animum*
 referebant, cum ad *vulgus* pertineret.
 Atque hinc necessarium visum Freins-
 hemio mox corrigere *immodicus*, quod

A. U. vulgus mutabile subitis et tam proum in misericordiam,
 823. quam inmodicum saevitia fuerat. effusis lacrimis, et melliora
 A. C. constantius postulando, impunitatem salutemque civitati
 70. inpetravere. Cæcina paucos in Helvetiis moratus dies,
 70 dum sententiæ Vitellii certior fieret, simul transitum Al-
 pium parans, lætum ex Italia nuntium accipit, *alam Sila-*
nam, circa Padum agentem, sacramento Vitellii accessisse.
 Proconsulem Vitellium Syllani in Africa habuerant: mox a
 Nerone, ut in Ægyptum præmitterentur, exciti, et ob bel-
 lum Vindicis revocati, ac tum in Italia manentes, instinctu
 Decurionum, qui Othonis ignari, Vitellio obstricti, robur
 adventantium legionum et famam Germanici exercitus ad-
 tollebant, transire in partes: et, ut donum aliquod novo
 Principi, firmissima Transpadanæ regionis municipia Me-
 diolanum ac Novariam et Eporedian ac Vercellas, adjun-
 gere. id Cæcinæ per ipsos compertum. Et, quia præsidio
 alæ unius latissima pars Italiæ defendi nequibat, præmissis
 Gallorum Lusitanorum Britannorumque cohortibus et Ger-
 manorum vexillis, cum ala Petrina, ipse paullulum cuncta-

ipse et Gronovii edidere: atque ipse se-
 cutus essem, si libri in *mutabilem* con-
 sentirent. Sed interpunctione locus erat
 juvandus. Ita plana et apta omnia.
 Vulgus mutabile est subitis in utramque
 partem. Rhenanus hoc non advertens,
 fecit *mutabilis* et *prono*, quod omnes us-
 que ad Freinsh. secuti sunt. Ryckius
 e MS. suo (Agr.) edidit: *ut est mox*
vulgus. Sed illud *mox* friget. ERN.
 Bad. *ut est mox vulgo mutabile.* Unde
 proum est emendare cum Agr. *ut est*
mas vulgus. quod post Ryckium recipio
 cum Bip.

Melliora constantius postulando] Li-
 psius et Acidalius *molliora* coniecere.
 quod est verbum usitatum in tali re.
molliora consulta, mollius consulere Li-
 vivius 2, 69. 80, 7. Noster A. 12, 46.
molliora respondens. Et infra 4, 32.
 pro vulgato *melliora* e libris *molliora* re-
 stituit Pich. Sed et *melliora* ferri posse
 puto. Notum illud, *Di melliora!* ERN.

Accipit] Alter Flor. et Bad. *atcepit.*

Alam Syllanam] Si vera scriptura,
 prefectum Syllam habuit. Sed MS.
 Agr. (Bud.) ed. pr. habent *Silanam* hic
 et alibi: quod melius videtur quibus-
 dam. At esse deberet *Silanianam*. Cer-
 te mox *Silaniæ*: quamquam in his for-
 mis non sunt satis constantes scriptores.
 ERN. Bip. emendant *Silianam*, forsitan
 a Silio Italico dictam, de quo H. 3, 65.

Revocati] Sic MSS. edd. vet. ante
 Rhen. quem omnes præter Ryckium se-

cuti, *remorati* edidere. Vetus cum Ry-
 kio restitimus. Supra c. 6. *opprimen-*
dis Vindicis cæcis revocaverat. ERN.
 Bud. *remorati.*

In Alpe Graia ipse] Male huic loco
 esse jurem apud omnes Censores. Pu-
 gnat historia, pugnant libri. De his-
 toria, quid certius quam Cæcinam non
 Graia monte sed Petino in Italiam ve-
 nisse? Tacitus supra 61. *Cæcina pro-*
piore transitu Penins jugis digredi sus-
sus. et paullo infra: *Petino subigna-*
num militum itinere et græve legionum
agmen traduxit. Atque diversi et dis-
 sidi hi transitus. Jam libri longe ab-
 eunt ab hoc scripto. Parnesiadus *in*
alpe triaria, sicut et Hispanus: Bu-
 densis *trianæ*: optimus Vatic. *cum*
alpe tarina: ex quo ego, *ala Taurina*:
 Savillius, *Petrina*. Et certe Taurina
 jam cum Valente in Italiam iverat. (V.
 c. 64.) Ergo Savillio assentior et libens.
 Lips. Probant Metcæus, Fichena: re-
 cepit Freinsh. Ryckius tamen *Taurina*
 prætulit e MS. Agr. ratus plures Tauri-
 nas alas fuisse: ut alla apud Valentem,
 alia apud Cæcinam fuerit. MS. Guelf.
 consentit Vaticano: ed. pr. *alpe tri-*
rina. ERN. *Ala Petrina* occurrit et
 infra 4, 49. in partibus Vitellianis.
 Comparet etiam in lapide ap. Grut. p.
 572, 3. Ab Equitibus illustribus, qui-
 bus Petra nomen, dictam auguratur
 Broterius.

tus, num Rhæticiis jugis in Noricum flecteret, adversus Pe-
 tronium, [urbis] Procuratorem, qui concitis auxiliis, et in-
 terruptis fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed
 metu, ne amitteret præmissas jam cohortes alasque, simul
 reputans, plus gloriæ retenta Italia, et, ubicumque certatum
 foret, Noricos in cetera victoriæ præmia cessuros, Penino
 subsignanum militem itinere, et grave legionum agmen hi-
 bernis adhuc Alpibus traduxit.

Otho interim, contra spem omnium, non delitiis, neque 71
 desidia torpescere. dilatæ voluptates, dissimulata luxuria,
 et cuncta ad decorem Imperii composita. eoque plus for-
 midinis adferebant falsæ virtutes et vitia reditura. Ma-
 rium Celsum, Consulem designatum, per speciem vinculo-
 rum, sævitiae militum subtractum, acciri in capitolium ju-
 bet. clementiæ titulus e viro claro, et partibus in viso, pete-
 batur. Celsus, constanter servatæ erga Galbam fidei cri-
 men confessus, exemplum ultro inputavit. Nec Otho,

Petronium urbis Procuratorem] Cujus
 urbis? ino totius Norici Procurator erat,
 non tantus alienigenæ oppidi. Vertranus
 Maurus Ictas emendat, *urbis Praefec-
 tum sive Prætorum*. Haud recte. quæ
 causa ejus partes in Norico? Ego vero
 aut obliuiscens ea voce scripserim, *Petronium
 Procuratorem*, aut mutata, *Petronium
 ibi Procuratorem*. Vetus quidem le-
 ctio *urbis* habet: quod depravatum fa-
 cile ex ubi vel ibi. LRS. Probat Piche-
 na, opportune laudans ex H. 2, 16. *tri-
 cerarchans Edurnicarum ibi navium*.
 Freinsh. etiam conjiciebat *Urbicum*,
 quod Reinesius probabat. Ad hunc mo-
 dum et alia conjicere licet. Illud cer-
 tum, *urbis* vitiosum esse. Ed. pr. et-
 iam habet *urbis*. EKN. Bud. *urbis*, Sa-
 vilus putabat, *urbem* pro civitate poni.
 Bip. conjecturas emulantes, forsitan *Ur-
 bani* legendum. Rectius spuriam vo-
 cem unciis includunt. Gutherius de off.
 dom. Aug. 3, 18. Procuratorem Romæ
 intelligit, qui alias Rationalis urbis Ro-
 mæ dictus.

Accessuros] Covarruvias liber et prin-
 cæ editiones cessuros. LRS. Sic et Guelf.
 ed. pr. *Accessuros* est a Rhenano (e
 Bud.), *Cetera* MS. Guelf. (Bud.) ed.
 vett. Pro quo Freinsh. induxit *cetera*.
 MS. Agr. ed. pr. *inversa* (inde Heins. in
 cert). An fuit *Noricos universæ victo-
 riæ præmia accessuros*: i. e. ut præmia?
 EKN. Restituit *cetera*. Sic et Brot. et Bip.
Subsignanum militem] De subsigna-
 nis vid. dicta ad 4, 83. EKN. Cf. et A.
 1, 70.

Hibernis adhuc nivibus] fidem libri,
hibernis adhuc Alpibus. quod interpre-
 tor Sallustiano verbo, Alpibus adhuc hie-
 mantibus. Poeta etiam vetus eo sensu
 dixit: *Jupiter hibernas cana nive con-
 spuit Alpes*. LRS. *Alpibus* Flor. Reg.
 ed. pr. *Cetera* usque ad Pichenam *niv-
 bus*, quod et Guelf. habet. EKN. Vetus
 Poeta Furius est Bibaculus. V. vet. schol.
 ad Horatii Sat. 2, 5, 41. et Quintil. 8,
 6, 17.

Exemplum ultro inputavit] i. e. Ita
 locutus est, ut demonstraret, exemplum
 fidei a se editum gratum esse Othoni de-
 bere: tantum adesse, ut iram ejus me-
 ruerit: interesse enim et ipsius, fidem
 amicum habere; talemque se in ejus ami-
 citia futurum, qualis in Galbam fuisset.
 Sententia hæc et aliis in tali tempore
 usurpata, ut Herodi post Actiacam pu-
 gnam Casarem Octavianum Rhodi ad-
 eunti, ap. Joseph. A. I. 15, 10. Add.
 Freinsh. EKN. Bud. *impetravit*. id se
 scripsisse Rhenanus testatur, sed in tex-
 tu vulgatum legitur.

Nec Otho quasi ignoscere] Frons ali-
 qua sententiæ apparet: sed, si excu-
 tias, vanæ et falsæ. Censo emendand-
 um: *sed nec hostis metu, reconciliantem
 se adhiberet*. Duo videlicet, cum Cel-
 sum sibi jungeret, Otho cavet. Ne aut
 ignoscere videretur, ut in vero magno-
 que crimine: aut ne hostis, id est, Vi-
 tellii metu, adsciscere sibi virum nobi-
 lem et fortem. Itaque nec obnoxium ha-
 bere eum voluit, nec suspensum: sed
 statim assumpsit inter intimos amicos

A. U. quasi ignosceret, sed, ne hostis metum reconciliationis adhiberet, statim inter intimos amicos habuit, et mox bello
 823.
 A. C. inter Duces delegit. mansitque Celso, velut fataliter, etiam
 70. pro Othone fides integra et infelix. Læta primoribus civi-
 72. tatis, celebrata in vulgus Celsi salus, ne militibus quidem ingrata fuit, eandem virtutem admirantibus, cui irascebantur. Par inde exultatio, disparibus caussis consecuta, in-
 petrato Tigellini exitio. Sophonius Tigellinus, obscuris parentibus, fœda pueritia, impudica senecta, Præfecturam vigilum et Prætorii et alia præmia virtutum quia velocius erat vitiis adeptus, crudelitatem mox, deinde avaritiam et

Plutarchus comitatem hanc ita narrat c.

1. Κελεύσας Μάρκον Κίλλον ἄχθῃναι πρὸς αὐτὸν, ὑποάσπαστο καὶ διελίχθῃ φίλων ὁμοφροσύνης, καὶ παρὶνέλλας τῆς αἰτίας ἰσχυλάσθαι μᾶλλον, ἢ τῆς ἀφίστατος μνημονεύειν. Hæc talia acumina frustra multis verbis approbem iis qui non tales. Lips. Non placuit viris doctis Lipsii correctio: nec mihi probatur. Sed non magis ab aliis prolata placent. Freinshemius correxit *hosti*, et sic editum inde ab illo tempore, hoc sensu, ne Vitellius, quem alligere oblata pace tentabat, c. 74. metu abalienaretur, scil. ne non reconciliaretur sibi ex animo. Sed recte monuit Ryckius, id non esse, metum reconciliationis adhibere. Nam id est, minari reconciliationem. Ceterum illa sententia esset bona. Nec Ryckii consilium probandum, qui e MS. Agr. recepit: *sed ne hostes metueret, conciliationes adhibens*, quod et Pichena in MS. reperit. (nisi quod ibi *conciliationis*) et fere est in ed. pr. *sed ne hostes metueret, conciliationis adhibens*. Verum male vir doctiss. *hostes pro inimicis* accipit, quod Latinitas non patitur. Et tamen alii in hac lectione intelligi non possunt. Itaque veterem lectionem servavi. In MS. Guelf. *quasi post metum* reperitur. An fuit: *ne hostis metum (falsam vel fictam) reconciliationis adhiberet* sc. Celso, aut omnino omnibus: hoc sensu: Verebatur, ne, si Celsum non exquisita humanitate tractaret, hostis Vitellius averteret ceteros ab Othone, suspicione fictæ reconciliationis admovenda animis. Aut (ut Freinshemio visum) *ne hosti metum (falsam) rec. adh.* i. e. ne Vitellius, cognita Celsi fortuna, metueret, ne et illa reconciliatio falsa esset, quam sibi Otho offerret. Illud melius puto. *Metum alicujus rei adhibere*, est injicere, movere metum ejus, efficere, ut aliquis quid metuat. Et sic dixere Cicero de

Or. 2, 45. Quintil. 1, 3. ut ostendit jam Elsnerus, refellens Trilleri conatus, in schediasm. Crit. p. 79: ipse tamen errans in eo, quod *hostis* nomine Celsum intelligit. *Hostes* sunt, quibuscum bellum gerimus, *inimici*, quibuscum odia exercemus. Sed in hoc hodie homines facile errant, vernaculæ lingue consuetudine decepti. Porro *fictæ reconciliationis gratiam* dixit Cic. ep. 3, 12. ERN. In loco Cic. citato non est *metum* sed *motum adhibere*. Bud. hic ita: *sed ne hostis metu reconciliationis adhibens*. Inde Rhen. effingebat: *scu hostis metu reconciliationis adveniens*. Satis ingeniose. Reg. Lall. *sed hostes metueret consolationes adhibens*. Gronovius Freinshemium sequitur. Bip. emendant: *sed, ne hostis metueretur, conciliationes adhiberet*. Ceterum cum nostro cf. hic Dio 64, 7.

Inter intimos] Sic edidit e MS. Agr. Ryckius, pro vulg. *intra*. Consentit ed. pr. itaque et ipse recepi. ERN. Bud. *intra*.

Fides integra et infelix] Acidalius corrigit *felix*, quia et a Vitellio veniam accepit et Consulatum servavit, ut e 2, 60. patet. Sed *infelix*, quod omnes libri habent, referam huc, ut coactus fatis iniquis fuerit, transire ad amici hostem, perdidit amicum, et sperare sive accipere coactus salutem ab hoste. Mox bene Rhenanus (ex ingenio) correxit *primoribus*. MSS. et edd. vett. omnes *pro moribus*. ERN.

Eandem virtutem admirantibus] Est vera et notabilis gnome, atque eadem in Livii l. 5. de Camillo: *Sed severitate imperii victi, eandem virtutem et odorant et mirabantur*. Lips. Pannio post quia omnes scr. et edd. Ursinus, Muretus etc. maluerunt *quæ*. frustra. ERN. Bud. *quia*. et paullo ante *Præfecturam vigiliarum*.

virilia scelera exercuit, corrupto ad omne facinus Nerone; A. U. quædam ignaro ausus, ac postremo ejusdem desertor ac proditor. Unde non alium pertinacius ad pœnam flagitare, diverso adfectu, quibus odium Neronis inerat, et quibus desiderium. Apud Galbam T. Vinii potentia defensu, prætexentis, *servatam ab eo filiam*. et haud dubie servaverat, non clementia, quippe tot interfectis, sed effugio in futurum. quia pessimus quisque, diffidentia præsentium mutationem pavens, adversus publicum odium privatam gratiam præparat; unde nulla innocentiae cura, sed vices impunitatis. Eo infensor populus, addita ad vetus Tigellini odium recenti T. Vinii invidia: concurrere e tota urbe in palatium ac fora, et, ubi plurima vulgi licentia, in circum ac theatra effusi, seditiosis vocibus obstrepere: donec Tigellinus, accepto apud Sinuessanas aquas supremæ necessitatis nuntio, inter supra concubinarum et oscula et deformes moras, sectis novacula faucibus, infamem vitam foeda-

823.
A. C.
70.

Virilia scelera] Facinora audaciam virilis ætatis desiderantia, ut cædes et similia. Mox ac proditor abest a MS. Reg. et ed. pr. quam Gruterus Romanam vocat. (non a Bud.) Sane Tigellinus deseruit Neronem, non prodidit, nisi hoc sensu, quo dicitur prodere, pro deserere. Sed consuetudinem secutus esse potuit Tacitus, quæ hæc verba libenter conjunxit. Si tamen alius liber consentiret; facile proscriberem hæc verba. ERN.

Sed effugio in futurum] Ed. pr. (et cod. Bud.) *effugium*. Non abhorret a Taciti more. Supra c. 44. *non honore Galba, sed tradito Principibus more, munimentum ad præsens etc.* Mox Grutero suspecta verba *mutationem pavens*, tamquam a librariis orta: quia redundant. Hoc verum. Sed non propterea insititia verba sunt, ut alibi jam dixi. Nimis multa resecanda forent. ERN.

Præparat: unde nulla innocentiae cura sed vitæ impunitatis] Non mutant libri, nisi quod, vices *impunitatis*, habent. Totum locum lego: *privatam gratiam præparatum it: nulla innocentiae cura, sed vice suæ impunitatis*. Palmerii etiam conjectura haud improba: *privatam gratiam præparat undeunde: nulla, etc.* *Undeunde* Latinis valet *ἰσθινῶν*. Quod autem ad sententiam, pulchra est et usu sæpius probata. Ita Dio notat 48, 30. cum Menas præfectus Sex. Pompeii in mari Helenum cepisset, libertum Cæsari admodum carum, statim sine precio remissum, qui beneficium hoc multo ante apud Cæsarem deponebat, et perfugium

sibi, si res ita ferret, apud eum præparans. Lips. Alii aliter locum tentant. Antiqua lectio est *vices impunitatis*, quam et MS. Agr. edd. ante Rhen. omnes habent, et restituit bene Freinsh. Sensus est: ea res facit, ut homines non tam innocentia salutis suæ consulere studeant, sed fiducia vicis sibi reddendæ: ipsos impunitatem aliis impetrasse, sibi vicem reddituros, qui potentes essent, si qua mutatio ingruat. Bona et clara sententia. Rhenanus (e Bud.) edidit *vices impunitatis*, quod est etiam in Guelf. et edd. inde a Rhenano omnibus usque ad Freinsh. Etiam alibi *vicis* mentio in hac re. A. 13, 20. *Impunitas vitæ* simpliciter pro *scelerum*, non satis placet. ERN. Boxhorn. conjectabat *vitæ et impunitatis*.

Seditiosis vocibus] Bud. *seditionis*.

Sinuessanas aquas] Male vulgo, *Suessanas*. Libri scripti docent et Plutarchus in hac ipsa re c. 2. *Ἐπιψύει οὖν ἐν αὐτῇ τῇ ὁδῷ τις τοῦς πρὸς Σινουεσσας ὄρεσιν*. Aquæ autem eæ inter salubres habitæ. Plinius 31, 4. *In eadem Campania regione Sinuessanæ aquæ sterilitatem feminarum et insaniam virorum abolere creduntur*. Et quia ad vitia muliebria: ideo in Martiali 11, 8. *Diceret hystericam se forsitan altera mæcha In Sinuessano velle sedere sinu*. Sed et Claudius apud Tacitum 12, 66. *refoverdis viribus mollitie calæ et salubritate aquarum, Sinuessam perrexit*. Lips. Ed. pr. *Sumessanas aquas*, quod manus Lipsii antiquior correxit *Sinuessanas*. ERN. Bud. *Suessanas*.

- A. U. vit etiam exitu sero et inhonesto. Per idem tempus expostulata ad supplicium Galvia Crispinilla variis frustrationibus, et adversa dissimulantis Principis fama, periculo exempta est: magistra libidinum Neronis, transgressa in Africam, ad instigandum in arma Clodium Maorum, famem populo Rom. haud obscure molita, totius postea civitatis gratiam obtinuit, Consulari matrimonio subnixæ, et apud Galbam, Othonem, Vitellium inlæsa: mox potens pecunia et orbitate, quæ bonis malisque temporibus juxta valent.
- 74 Crebræ interim, et muliebribus blandimentis infectæ, ab Othone ad Vitellium epistolæ, offerebant *pecuniam et gratiam et quæcumque quietis locum prodiga vitæ legisset*. Faria Vitellius ostentabat, primo mollius, stulta utrimque et indecora simulatione: mox, quasi rixantes, stupra et flagitia invicem objectavere. neuter falso. Otho, revocatis, quos Galba miserat, legatis, rursus alios ad utrumque Germanicum exercitum et ad legionem Italicam easque, quæ Lugduni agebant, copias, specie Senatus misit. Legati apud Vitellium remansere, promptius, quam ut retenti viderentur. Prætoriani, quos, per simulationem officii,

Galvia Crispinilla] Calvia verius: an etiam, ministra? nec tamen illud damno. Ceterum hæc Calvia a veste Sporo fuit et ejus custos. Breviarium Dionis, in Nerone 63, 12. Χαρίς δὲ, ἡ τὴν Παλὰ κλυτὸς καὶ Καλονία Κρισπινίλλα ἦγον, ἰατρίδων, καὶ οὐλοῦν πάθ' ὅσα ἰνδύχιστο· ἰατροὺς μὲν ἐν τῇ Πρώμῃ, αὐτὴ δὲ μετὰ τὴν τοῦ Νέρωνος καὶ μετὰ τῆς Σαβίνης τοῦ Σπύρου. Τῇ τε γὰρ φυλακῇ αὐτοῦ, καὶ τὴν ἰατροποιίαν τῇ περὶ τοῦ Νέρωνος, καὶ τῆς γυνὸς καὶ ἰατρικῆς οὐσῶ, ἰατρίδων, καὶ δι' αὐτῆς πάντας ἀπιδύοντο. Vides ex ea nota, quid femina Calvia hæc fuerit, et cur populo exosa. Lips. *Galvia* MS. Guelf. (Bud.) edd. Puteol. seqq. Ed. pr. *Galliva*. Eadem *Crispinilla*, ut Guelf. (Bud.) ed. Rhen. sqq. at ceteræ ante Rhen. *Crispinilla*: male. ERN.

Ad instigandum in arma] Quæ sc. pro Nerone ulciscendo caperet. Mox edidi *Populo Rom.* ut voluit Acidalius, ex ed. pr. Vulgo *populi R.* Sic etiam ante e MS. Agr. Ryckius (et Heins.) ERN. Bud. *Populi R.*

Consulari matrimonio innixa] MS. *subnixa*. Sed vulgatam prætulit Pichena. Ego vero alterum, quod sensu prægnantius. nam *subnixa* dicit pro superba, elata. Ut apud Silium Varro *Subnixus rapto plebeii muneris ostro*. Gron. Atque etiam alibi noster *subnixus cognationibus* et similia dixit, non uno loco.

Itaque, cum idem sit in ed. pr. et MS. Agr. cum Ryckio recepi. (Bud. *innixa*.) Mox a MS. Bud. aberat *temporibus*. Rhenanus intelligebat hominibus. Non credo *bonis hominibus* dici, nec apud bonos viros ista æque atque apud malos valere. Sed et bonis temporibus ista valere, ut Augusti. V. Ann. 3, 25. et ibi Lipsius. ERN.

Crebræ interim etc.] *Blandimentis*, quod Rhen. (e Bud.) edidit, etiam ed. pr. non *blanditiis*. Mox *offerebant p. et g.* est a Rhen. (ex ingenio.) Sed MSS. (in his et Bud.) et edd. ante *offerebantur, pecuniam etc.* Pichena conjecit: *epistolæ. Offerebat pecuniam*. Bene V. ad 3, 81. ex quo loco hunc emendandum cum Pichena etiam J. Gronovius putabat. Forte etiam non male *Offerebantur pecunia et gratia*. Mox *ostentabat*, quod Ryckius (e cod. Agr.) pro *ostendebat* edidit est et in ed. pr. et est Tacito usitatus. ERN. Bud. *ostendebat*.

Pecuniam et gratiam] Imo et societatem Imperii. Dio 64, 10.

Primo mollius] Bud. præmittit *Vacationem* mutandum conjiciebat. Credo, librarium per errorem in c. 66. recidisse.

Rursus alios] Recepi *alios*, quod MSS. (Bud.) Guelf. Oxon. Agr. edd. ante Rhen. omnes habent, et a Rhenano tacite omissum est. ERN.

legatis Otho adjunxerat, remissi, antequam legionibus mis- A. U.
cerentur. Addit epistolas Fabius Valens, nomine Germa- 823.
nici exercitus, ad Prætorias et urbanas cohortes, de viri- A. C.
bus partium magnificas et concordiam offerentes. Increpa- 70.
bat ultro, *quod tanto ante traditum Vitellio Imperium ad Othonem vertissent*. Ita promissis simul ac minis teſtaban- 75
tur; *ut bello inpares, in pace nihil amissuri*. neque ideo
Prætorianorum fides mutata. Sed insidiatores ab Othone in
Germaniam, a Vitellio in urbem missi. utrisque frustra fuit:
Vitellianis impune, per tantam hominum multitudinem, mu-
tua ignorantia fallentibus: Othoniani, novitate vultus, om-
nibus invicem ignavis, prodebantur. Vitellius litteras ad
Titianum, fratrem Othonis, composuit, *exitium ipsi filioque
ejus minitatus, ni incolumes sibi mater ac liberi servarentur*. Et
stetit domus utraque: sub Othone, incertum an metu; Vi-
tellius victor clementiæ gloriam tulit. Primus Othoni 76
fidaciam addidit ex Illyrico nuntius, *jurasse in eam Dalma-
tia ac Pannonia et Masia legiones*. Idem ex Hispania ad-
latum: laudatusque per edictum Cluvius Rufus: et statim
cognitum est, conversam ad Vitellium Hispaniam. Ne
Aquitania quidem, quamquam a Julio Cordo in verba
Othonis obstricta, diu mansit. nusquam fides aut amor;
metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadem formido
provinciam Narbonensem ad Vitellium vertit, facili trans-
itu ad proximos et validiores. Longinquæ provinciæ, et
quidquid armorum mari dirimitur, penes Othonem mane-
bant: non partium studio; sed erat grande momentum in
nomine urbis ac prætextu Sænatus: et occupaverat animos

Increpabat ultro] Sic editi ex ed. pr. ut conjecerat Rhenanus. Ad *epistolas retulere* verbum librarii, ut ante. Similis lapsus 3, 81. Vulgo: *increpabant*. ERN. Sic et Bud.

Tanto ante] Majora verba quam pro re. Nam intervallum sane, inter Vitellii Othonisque Imperium, exiguum. Jurarunt enim Germanici exercitus in Vitellii nomine Kalendis Januariis: at poſtridie Idus Galba cæsus, et Princeps factus Otho. Ita pauci dies interfuerunt, et aut militum aut Taciti adſertio non usquequaque cautâ. LIRS. Vitelliana interior exercitus poſtridie Kal. Jan. salutavit Imperatorem; superior III. Non. Jan. c. 5. 7. Galba cæsus XVIII. Kal. Febr. c. 27. Eo aditit vivo nuntius de Vitellio Romanum adſatus c. 14. et 56. Miri longum id spatium visum, quo aſſos prævenisset.

Omnibus invicem ignavis] Sic editi e MS. Flor. edd. pr. Puteol. Beroald. Alc. Nec aliter sensus constat. Ignoti

vultus prodidere, cum nemo alterum nosset invicem, eaque ignorantia suspecta esset. In Rhen. editionem (a. 1544.) *ignavis* venit, nescio utrum ipso volente, an casu: id ad omnes post editos libros propagatum. ERN. Bud. et Reg. Lall. item ed. Rhen. 1519. habent *ignavis*.

Ad Titianum fratrem] Edd. vett. (et c. Bud.) *Tutianum*. recte Rhen. editit *Titianum* (ex ingenio.) ERN.

Ne Aq. quidem] Bud. nec. Sic et Agr. sed Flor. ne.

Julio Cordo] Alcist. contra codd. volebat *Masillo Cordo*.

Et stetit domus utraque sub Othone] Tu veto interpunge, *stetit domus utraque. sub Othone incertum an metu*. LIRS. Groslothus distingui volebat post *Othone*. ERN.

Prætextu Sænatus] Flor. *prætexto*, et mox c. 77. Id recepit J. Gronovius h. l. non altero; quod tamen fieri debebat, si unica Florentino libro fides. Scio etiam in aliis auctoribus neutrum occurrere.

A. U. prior auditus. Judaicum exercitum Vespasianus, Syriae
 823. legiones Mucianus sacramento Othonis adegere. Simul
 A. C. Egyptus omnesque versae in Orientem provinciae nomine
 70. ejus tenebantur. Idem Africae obsequium, initio a Carthagine orto. Neque exspectata Vipstani Aproniani, Proconsulis, auctoritate, Crescens, Neronis libertus (nam et hi malis temporibus partem se Reipublicae faciunt) epulum plebi, ob laetitiam recentis Imperii, obtulerat, et populus pleraque sine modo festinavit. Carthaginem ceterae civi-
 77 tates secutae. Sic distractis exercitibus ac provinciis, Vitellio quidem ad capessendam Principatus fortunam bello opus erat. Otho, ut in multa pace, munia Imperii obibat: quaedam ex dignitate Reipublicae, pleraque contra decus ex praesenti usu properando. Consul cum Titiano fratre in Kalend. Martias ipse: proximos menses Verginio destinat, ut aliquod exercitui Germanico delinimentum. Jungitur Verginio Poppaeus Vopiscus, praetextu veteris amicitiae;

Vid. Oudend. ad Sueton. Cæs. 80. ubi et hunc locum laudat, sed cum omnes alii scripti (in his Bud.) et edd. habeant *prætestu*: id servavi. De ceteris locis Taciti deinceps sigillatim videbimus. Nec, si in uno loco plures libri consentiant, ad illum locum omnes conformari debent, Ceterum vid. ad c. 19. ERN.

Omnesque versae in Orientem] Credo germanum esse, aliquot tamen libri *omnesque versus Orientem*. LIPS. Ut MS. Pichena, Agr. ed. pr. Ceteri libri vulgatum tenent. Etiam MS. Flor. *versam in or. pro versa*. Igitur hoc, ut elegantius quoque, prætuli, ERN. Bud. male *versus in Orientem*. Ad rem quod attinet, extant numi Othonis cusi Antiochia in Syria, itemque Alexandriae. Cf. Eckhel doctr. NN, vet. vol. 6, p. 307. et vol. 4, p. 56.

Vipsanii Aproniani] Fragmentum fratrum Arralium (apud Grut. p. 118.) ADFUERUNT. A. VITELLIUS. M. AFRONIUS. SATURNINUS. L. SALVIUS. OTHO. TITIANUS. SULPICIUS. CAMERINUS. C. VIPSTANUS. APRONIANUS. Iterum; ADSTANTIBUS. SULPICIO. CAMERINO. MAGISTRO. L. SALVIO. OTHONE. TITIANO. C. VIPSTANO. APRONIANO. Et saepius. GRON. MSS. Agr. Guelf. (Bud.) Edd. pr. Puteol. Beroald. Rhen. etc. *Vipsani*, quod esse pro *Vipstani* etiam alibi A. 14, 1. vidimus. Itaque cum Ryckio *Vipstani* recepimus. *Proconsulis* scr. et edd. omnes. ERN.

Partem se Reip. fecerat] Interpretor. miscuerat se, velut et ipse inter curatores ejus et administratos. Ita supra,

hoc libro: *Non Senatus et Eques modo, quis aliqua pars et cura Reip.* LIPS. Nempe legebatur tum: *nam in malis temp. etc.* Sic MS. (Bud.) Guelf. edd. inde a Puteol. omnes. At MSS. Flor. Agr. ed. pr. *Nam et in malis—faciunt.* unde Pichena fecit, quod nunc editur. ERN. Bud. *fecerat*.

Ceterae civitates] Bud. *multae c. et mox distractis ejus exerc.*

Otho ut in m. pace] Recte monuit Freinsb. initium novae sententiae esse a verbis: *sic distractis*. In prim. ed. etiam est *et Otho*. Melius foret at *Otho*: quod etiam praecedens quidem videtur desiderare. ERN.

Ex præs. usu] Sic Rhen. e Bud. Legebatur prius *et pr. usu*.

Consul ipse] Nempe a XVIII. Kal. Febr. initioque imperii, more Imperatorum solenni, Consulatum cum principio Imperii conjungendi. Mox pro *proximos* Guelf. vitiose *proprios*. item *destinabat*. ERN. Bud. *proximos*. Idem a *Verginio ad jungitur* cuncta omittit, quod librarii peccatum male tuetur Rhenanus.

Pompeius Vopiscus] Sic MSS. et edd. omnes ante Lipsium, in cujus editiones, tacito ipso, venit *Poppaeus*, atque inde ad sequentes. *Pompeius* restituit Ryckius. At Flor. habet *Poppaeus*, cujus auctoritate hoc nomen defendit J. Gronovius. Lipsius ex alio MS. reposuisse videtur. Nam Flor. lectiones tum nondum viderat, cum primum ederet Tacitum. Ex Vat. cod. Lipsium id nominis hausisse Bipontini autumant. Bud. *Pompeius*.

plérique, Viennensium honori datum, interpretabantur. Ceteri Consulatus ex destinatione Neronis aut Galbæ mansere. Caelio ac Flavio Sabinis in Julias, Arrio Antonino et Mario Celso in Septembres: quorum honori ne Vitellius quidem victor interessit. Sed Otho Pontificatus Auguratusque honoratis jam senibus cumulum dignitatis addidit: et recens ab exilio reversos nobiles adolescentulos avitis ac paternis Sacerdotiis, in solatium, recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blæso, Sevino Pontino Senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant, placuit ignoscentibus, verso nomine, quod avaritia fuerat, videri majestatem: cujus tum odio etiam bonæ leges peribant. Eadem largitione civitatum quoque ac provinciæ 78
rum animos adgressus, Hispaliensibus et Emeritensibus

Caelio ac Flavio Sab.] Caelius IC. de quo Pompon. D. d. de O. I. l. 2. §. 46. De Flavio v. c. 46. supra.

Arrio Antonino] Ms. Agr. Arrio, ut ed. pr. MS. Guelf. *Archio*: e qua scriptura natum *Archio* edd. ceterarum. ante Rhen. qui edidit e Bud. *Arrio. Antonio* omnes vett. (et Bud.) Recte tamen a Lipsio editum *Antonino*: quod verum viri nomen est. Fuit avus Antonini Pii Imp. v. Ryck. ad h. l. *Antoninus* fuisse cognomen *Arriorum* præclare docet etiam Vignolius ad column. Anton. Pii c. 6. p. 89. s. ERN. Plin. ep. 4, 3 et 5, 10. Græca *Arrii Antonini* carmina celebrat.

Honoratis jam senibus] Otho, inquit, senibus Patrum jam honoratis (qui summis olim scilicet essent honoribus functi aut fungendis designati) addidit cumulum dignitatis. quem illam? Pontificatus Auguratusque, quæ duo vocabula plurativi numeri accusandi casu κατ' ἐκείνην, quam appositionem vulgo vocant, adhaerent, jungunturque τοῖς dignitatis cumulum. Justin. 17, 2. In eo bello Lyttimachus, amicus ante variis casibus XV. liberis, non instrenue moriens, postremus domus suæ ruinæ cumulus accessit. Et firmat planissime Plut. c. 1. τοῖς ἀποδιδυγμένοις ὑπὸ Νίκεως ἡ Γάλλα πῦρ ἐκείνηι τὰς θανάτιος. ἡμεῖς οὖν δι' τοῦ κατ' ἐκείνην προήκουσας ἡ δόξαν ἐκείνην. Hæc, ne quem abducat Jac. Gutherii fiducia in suo, honoratis jam insignibus, de jure pontif. 1, 15. GRON. Mox Bud. male aut recens. Agr. culmen dignitatis.

Sevino Pontino] Sic nomen hoc correximus. Edd. inde a Puteolano usque ad Lipsium Pontio, ut habet etiam Guelf. Ad Lipsium edidit *Promptino*. Ea est lectio cod. Flor. quæ deinde ab om-

nibus servata est. Consonat cod. Agr. (Bud.) ed. pr. in quibus est *promptius*. Sed hodie satis constat, in has voces a librariis corruptum esse nomen *Pomtinus*, ut plane docet Curtius ad Sall. Catil. 45. ubi eadem aberrationes in libris reperiuntur. Idem docet Drakenb. ad Liv. 2, 34. 4, 25. ut nullo modo hic potuerim hæsitare. Præterea etiam qui abest a MS. Flor. placetque J. Gronovio. ERN. Lipsius ex Farnes. *proprius* et Vat. *Promptios* confecit *Promptino*. Posset quoque legi *Pomptinio*, ut in lapid. Domianis, vel *Pontinio*, ut in Gruterianis, Utraque forma in codd. Cicer. ep. ad Att. 4, 16, occurrit. Cf. Ernesti ind. Cic. Tū qui habet Bud. Sed rectius abest. De Cadio Rufo v. 12, 22. Agr. *Candio*. De Pedio Blæso 14, 18.

Quod avaritia fuerat, videri majestatem] Otho Cadium Rufum, Pedium Blæsum, Sivinum Promptinum restituit, quasi tyrannica majestatis lege percussos, quo innocentibus injuria facta videretur; ut plerisque, qui tum temporis essent ea lege postulati: non autem, ne provincialium animi offenderentur, ut Pichena suspicatur. Horum immo οὐ λόγος illi, οὐ δ' ἀρετῆς. nam qui poterant non offendi hoc mimo satis memores et gnari veterum dolorum? qui, ut verisimile est, ipsi productos in jus fures et depeculatores nequissimos damnarant? Ergo, ut dixi, horum ille nullam rationem habuit: tantummodo suæ et restitutorum existimationi consultum voluit, ne ipse indignos dignari, illi indigni potiri eo beneficio viderentur. GRON. *Majestatem* intellige *læsam*.

Hispaliensibus] Sic (tacite) correxit Rhenanus. MSS. et edd. vett. *Hispansibus*. ERN. Sic et Bud. et Agr.

A. U. familiarum adjectiones, Lingonibus universis civitatem Romanam, provinciae Bæticæ Maurorum civitates dono dedit. 823.
A. C. nova jura Cappadociæ, nova Africae, ostentui magis, quam 70.
mansura. Inter quæ, necessitate præsentium rerum et instantibus curis excusata, ne tum quidem inmemor amorum, statuas Poppææ per Senatus consultum reposuit. Creditus est etiam de celebranda Neronis memoria agitavisse, spe vulgum adliciendi, et fuere, qui imagines Neronis proponerent: atque etiam Othoni quibusdam diebus populus et miles, tamquam nobilitatem ac decus adstruerent, NERONI OTHONI adclamavit. Ipse in suspensa tenuit, vetandi metu, vel adgnoscenti pudore.

Familiarum adjectiones] Ita solent Romani coloniarum infrequentia subvenire, nova familiarum aliquot adjectione. Livius 43, 17. *Postulantibus a Senatu Aquilensium legatis, ut colonorum numerum augeret, mille et quingenta familiarum ex SC. scripta.* Lirs. Cf. et A. 13, 31.

Lingonibus universis] Latet hic omnino mendum. Primum enim, quis locus Lingonibus (Galliæ ii sunt) inter Hispaniæ populos esse potest? Adde, quod Lingones isti ipsi, primi et præcipui in Othonem hostes. Hi, qui Vitellium fovere; hi, qui milites turbidis colloquiis ad bellum impulere: hi, qui etiam nunc Othonis partes oppugnant viris, armis, equis. Unde igitur iis præmium? Clare aliena et falsa ea vox: et censeam Hispaniæ aliquam gentem reponendam: *Lusonas*, an *Ilurconas*? an tale aliquod nomen, quod parum vicinum adhuc repperi corruptæ voci. *Nec scire fas est omnia*, ait Lyricus. tu cogitabis. Lirs. Omnes libri in vulgato consentiunt. Nec rationes Lipsii satis graves videntur. Nam nulla necessitas est credendi, Hispaniensem populum hic a Tacito commemoratum: et potuerunt hæc delinimenta Lingonibus, ut supra Germanico exercitui, objici. V. Ryckius. Ean. Cum Lipsio faciunt Bip. putantque se in *Langobriga* Lusitaniæ invenisse medellam, cujus incolæ forsant *Longones* dicti. Conjectura perquam acita, cui favet Bud. *Langonibus*. Ceterum per civitatem Romanam hic jus Latii intelligendum, ut clarius de aliis A. 15, 32. H. 3, 55, Ryckius censet, improbante Spanhemio in orbe Romano c. 9. et 16.

Ostentui magis] Sic MS. Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) et seqq. estque valde usitatum Taciti verbum. At Puteol.

Beroaldus *Ostenta m. g. m.* Nisi clare tot libri *ostentui* haberent, conjicerem *ostentata magis*. Nam baid dubie respexit h. l. ad illud Virgil. *Æn.* 6, 869, *hunc tantum ostendunt terris Dii.* Ean. Bip. præferunt *ostenta*. parum interest. Mox Bud. *creditus sine est.*

Interque necessitate præsentium rerum et instantibus curis excusata] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. ut *excusata* referatur ad *inter*: aut potius ad *inter quæ*, quod est in ed. pr. Rhen. (e Bud.) sq. At quia in Bud. eod. fuit *excusatus*, Rhenanus edidit *excusatis*, quod expressum est usque ad Lipsium. *Excusatus* habet etiam MS. Agr. ed. pr. quod ipsum quoque ferri posset. Homines cum vulgo excusabant, cum ista faceret, necessitate et curia, etc. Ean.

Et fuere, qui imagines Neronis proponerent] Plinius 35, 4. *Princeps tabulam pictam prælii, quo Carthaginienses et Hieronem in Sicilia devicerat, proposuit in latere Curia Hostilia.* Suet. Cal. 41. *Hujusmodi vectigalibus indictis neque propositis.* Gron. *Proponerent* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. At in ed. Beroaldi irrepit *proponerent*: Rhenanus (ex ingenio) *reponerent* maluit, alique. *Proponerent* verum est. In locis publicis injussi posuere imagines Neronis. Ean.

Othoni quibusdam diebus] Quibus diebus? et cur hoc ita agitur? Fortasse *Quinquatruum diebus*: quod scriptum initialibus modo litteris fuit. Lirs. Heins. tentabat *iisdem diebus, iisdem ludis diebus*.

Cognoscendi pudore] Malim, *agnoscendi*. Lirs. Sic e Flor. reposuit Pichena. sic et ed. pr. Ean. Bud. *cognoscendi*. Idem metu, unde Rhen. metu — *pudore*, quod Lipsius alique recipere. prius legelatur *metum... pudorem*.

Conversis ad civile bellum animis, externa sine cura habebantur. Eo audentius Rhoxolani, Sarmatica gens, priore hieme cassis duabus cohortibus, magna spe ad Mœsiam irruperant: novem millia equitum, ferociora successu et prædæ magis quam pugnae intenta. Igitur vagos et incariosos tertia legio, adjunctis auxiliis, repente invasit. apud Romanos omnia prælio apta: Sarmatæ, dispersi cupidine prædæ, aut graves onere sarcinarum, et lubrico itinerum adempta equorum pernicitate, velut vincti cædebantur. Namque mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum virtus velut extra ipsos. nihil ad pedestrem pugnam tam ignavam: ubi per turmas advenere, vix ulla acies obstiterit. Sed tum humido die et soluto gelu neque conti, neque gladii, quos prælongos utraque manu regunt, usui, lapsantibus equis et cataphractorum pondere. Id Principibus et nobilissimo cuique tegmen, ferreis laminis aut præduro corio consertum; ut adversus ictus impenetrabile, ita inpetu hostium provolutis inhabile ad resurgendum. simul altitudine et mollitia nivis hauriebantur. Romanus miles facilis lorica et missili pilo aut lanceis adsultans, ubi res posceret; levi gladio inermem Sarmatam (neque enim defendi scuto ipse est) cominus fodiebat: donec pauci, qui prælio superfuert, paludibus abderentur. ibi sævitia hiemis et vi vul-

Magna spe ad Mœsiam irruperant] Ad Mœsiam omnes scr. et edd. Post et ferocia edd. omnes ante Rhen. is (e Bud.) edidit ex. sic et Guelf. Similiter c. 77. pro et præsentis non recte editum ex pr. uas. Sed post irruperant non debet esse pactum, sed nimir distinctio, ut in Guelf. Sarmatæ irruperant, novem millia, et causæ irruptionis ferocia, ut ab initio, et successus superioris hiemis. Paullo post omnes libri tertio legio, eamque in Mœsia fuisse patet ex H. 2. 74. Savilius frustra conjicit tres legiones, quia tres Legati Consularia ornamenta acceperint dicuntur. Tot legiones in Mœsia tunc fuisse, verum est, vid. Suet. Vesp. c. 6. sed non omnes contra novem millia barbarorum cum auxiliis ductæ. Una legio cum suis auxiliis sufficiebat. Homos tamen cum Legatis omnibus communicatus. Ean. Cod. Agr. et ferociora successu et. Hoc Bip. omisa priori copula recipere. recte, ut puto, quos sequer. Ern. posuerat vulgatam ex ferocia. et successu. Contra Acid. jam emendat ferocia ex succ. Sed comparativa simili modo utitur noster infra. 4. 28.

Dispersi cupidine, aut. g. o. s.] Sic edidit Fzsinah. cum. ante aut esset post

dispersi. (Sic et in Bud.) J. Gronovius veterem ordinem restituit ac defendit. Ejus rationes mihi non satis faciunt, quas inspicat, qui vult. Freinsheemium verum vidisse puto, cum J. F. Gronovio et aliis, qui ejus correctionem secuti sunt. Ean. Jam Acidalius et aut ante graves locaverat.

Virtus velut extra ipsos] Nempe in pernicitate equorum, non in animo et corporis robore, ut hodie fere in tormentis bellicis. Videtur ductum a Stoicis, qui negabant extrinsecus esse debere bene vivendi rationes. Ean.

Advenere] Heins. volebat adluere, ut A. 2. 21. Max Agr. tegmen, ut l. hoc cit.

Præduro corio] Sic MSS. et edd. omnes. Lipsius de Mil. Rom. 3. 6. conjecit coras, quia sic nonnulli de Sarmatis tradidere, sed sine causa, ut recte judicat J. Gronovius. Ean. Cum Lipsio facit Fabrettus ad col. Traj. c. 4. p. 111.

R. miles fuit lorica] MS. Flor. facilia lorica: quod non adeo spernendum. Ryckius laudat ex nostro bene: angula levea. Facilis lorica est habilis sine pondere, non molesta gestanti militi. Ean.

Ibi sævitia, hic miseria] Mutuus locus, aut corruptus. Mihi ex sententia vi.

A. U. nerum absumpti. Postquam id Romæ compertum, M. 823. Aponius, Mœsiam obtinens, triumphali statua, Fulvius A. C. Aurelius et Julianus Titius ac Numisius Lupus, Legati 70. legionum, Consularibus ornamentis donantur: læto Othone et gloriam in se trahente, *tamquam et ipse felix bello, et suis* 80 *Ducibus suisque exercitibus Remp. auxisset.* Parvo interim initio, unde nihil timebatur, orta seditio prope urbi excidio fuit. Septimam decimam cohortem, e colonia Ostiensi in urbem acciri Otho jusserat: armandæ ejus cura Vario Crispino, Tribuno e Prætorianis, data. Is, quo magis vacuus, quietis castris, jussa exsequeretur, vehicula cohortis, incipiente nocte, onerari, aperto armamentario, jubet. tempus in suspicionem; caussa in crimen; adfectatio quietis in tumultum evaluit: et visa inter temulentos arma cupidinem sui movere. Fremit miles, et Tribunos Centurionesque *proditionis arguit tamquam familiæ Senatorum ad perniciem Othonis armarentur:* pars ignari et vino graves:

deatur: *illi sævitia hiemis, hi miseria vulnerum absumpti.* Junctim enim cum prioribus legenda. et reliqui confugerunt, inquit, ad paludes: quorum alii frigoris vi, alii jam læsi, cum nemo curaret, misere tabe et pure vulnerum perierunt. LIPS. Vetus lectio, etiam Gueif. et ed. pr. est, *ibi sævitia, hic misericordia vulnerum.* Pro eo Rhen. dedit *miseria vulnerum:* in quo miseria bene exprimit Græcorum *καταστροφάς*. Quod nunc editur, est e correctione Mureti admodum verosimili, quam primus recepit Freinsh. Ryckius e suo cod. edidit, *ubi sævitia hiemis et dolore vulnerum absumti.* In Mureti correctione suspectum esse possit, quod terminationis *cordia* nulla ratio habetur. An fuit et *incuria vulnerum?* cum curare vulnera non possent, inopia fomentum et remedium. Et *incuriam* sic dici vel lexica docent, Cicer. Prov. Cons. c. 3. *militēs—incuria, fame, morbo, vastitate consumti.* ERN. Mureto recte plaudunt Pichena et Acidalius. Ernesti conjectura placet Lallemando. In Bud. est *mia*.

M. Aponius] Cogn. Saturninus. Cf. infra 2, 85. et fragm. Fratrum Arval. ad c. 76. Supra *Julianus Titius* 2, 85. *Tertius Jul.* inde Ryckio *Tertius Titius Julianus.* Legati legionum Vegetio 2, 9. *Præfecti legionum* dicuntur, agebant vices Legati Imp. in legione. Sed cf. not. ad c. 82.

Septimam dec. cohortem] Plures Ostiæ cohortes, ut Puteolis, quæ numerarentur, ut legiones, et inde nomen acciperent. Male Phil. a Turre ad Inscr.

M. Aquilii c. 4. hinc septimam decimam legionem facit, notatus a Burmanno ad Suet. Oth. c. 8. ubi et de dissidio Taciti et Suetonii in hac re agitur. ERN.

Colonia Hostiensis] Scito, eam illie perpetuam stationem habuisse ex decreto Claudii. Suet. Claud. 25. *Puteolis et Hostia singulas cohortes, ad arcendos incendiurum casus collocavit.* LIPS. Præpositionem deleverat (cum Bud.) Rhenanus, reposuit Pichena e Fl. Est et in Gueif. (Agr.) ed. pr. ERN.

Quietis castris] Quia vigilie jam tunc constitutæ, et omnes in contuberniis, exceptis Vigilibus. LIPS. Mox evaluit omnes libri, nec tentandum aliquid. Ed. pr. *affectio*, ommissa media syllaba. ERN. *Eualesceret* sic quoque A. 14, 58. Male ergo Ursinus evadit.

Visa inter tem. arma] Is affectus Homero exprimitur, in Odyssea II. 292. ubi Ulysses Telemachum monet amovenda arma a procis, et causam dat:

Μήνας εἰσαθήνεις, ἵνα ἐπείσθῃς ἐν ὀμίῃ, Ἀλλήλους τρώοντι.

Et causæ causam v. 294.

—*Abreis γὰρ ἰβήλαις ἀνδρα σίνεις.* LIPS. *Familias Senatorum* de servis intelligendos, tironum causam monemus. ERN.

Pars ignari et vino graves] Primum hæc non divellenda a præcedentibus erant majore interpunctione, quibuscum coherent. Itaque minorem fecimus, qualis in MS. Gueif. Sed idem codex edd. Put. Ber. *ignari*, male. Ed. pr. *ignari*, quod restituit Rhen. (e Bud.) Post *cujuscunque* recte reddidit Ryckius pro *cui-*

pessimus quisque in occasionem prædarum: vulgus, ut mos ^{A. U.} est, cujuscunque motus novi cupidum. et obsequia melio- ^{823.} rum nox abstulerat. resistentem seditioni Tribunum et se- ^{A. C.} verissimos Centurionum obtruncant. rapta arma, nudati ^{70.} gladii, insidentes equis urbem ac palatium petunt. Erat 81 Othoni celebre convivium, primoribus feminis virisque: qui trepidi, fortuitusne militum furor, an dolus Imperatoris, manere ac deprehendi, an fugere et dispergi, periculosius foret; modo constantiam simulare, modo formidine detegi, simul Othonis vultum intueri. utque evenit, inclinatis ad suspicionem mentibus, cum timeret Otho, timebatur. Sed haud secus discrimine Senatus, quam suo territus, et Præfectos Prætorii ad mitigandas militum iras statim miserat, et *abire propere omnes e convivio* jussit. Tum vero passim Magistratus, projectis insignibus, vitata comitum et servorum frequentia, senes feminæque, per tenebras, diversa urbis itinera, rari domos, plurimi amicorum tecta, et, ut cuique humillimus cliens, incertas latebras petivere. Militum 82 inpetus ne foribus quidem palatii coercitus, quo minus convivium inrumperent, *ostendi sibi Othonem* expostulantes: vulnerato Julio Martiale, Tribuno, et Vitellio Saturnino, Præfecto legionis, dum ruentibus obstitunt. Undique arma

jusque e Flor. Agr. edd. ante Rhen. (qui *cujusque* e Bud.) Consentit Guelf. ed. pr. ERN.

Vino graves] Quippe in cæna jam, aut potius a cæna. Ubi autem es, vetus disciplina? Sed vero hæc castra urbana et cum urbis vitiiis. LIPS.

Severissimum Centurionum] Vatic. *severissimos*. et Plut. c. 3. *inavortæxas dîo* interfectos scribit. Noster tamen etiam infra c. 83. de uno tantum: *Unus alterve perditus ac temulentus, Centurionis ac Tribuni sanguine manus imbuet*? Itaque placeat magis hic legi, et *severissimum Centurionem*, ut proprium nomen expresserit interfecti, aut certe in altero Taciti loco *Centurionum ac Tribuni*, scribendum erit. LIPS. *Severissimos Centurionum* etiam Flor. Guelf. ed. pr. ceteræque ante Rhen. (qui sic etiam e Bud.) idque restituit Pichena. Consentiunt Suet. et Plut. ERN.

Modo constantiam etc.] *Modo* abest a MS. Oxon. Vid. ad 3, 83. et Gron. fil. ad h. l. ERN. Bud. habet.

Præfecto legionis] Apud Tacitum nupiam Præfectos leg. occurrere, vere monet Savilius. At sæpe occurrunt in inscriptionibus antiquis apud Gruterum et alios: estque de iis caput ap. Vegetium 2, 9. At non negandum, hunc

unum locum esse in antiquioribus, ubi id nomen occurrat. Sunt, qui Tribunum intelligant. male. nam diserte h. l. a Tribuno distinguitur. E Vegetii loco patet, fuisse eundem, qui alias *Legatus legionis* vocatur a Tacito et Suetonio. Nam medius est inter Legatos Imperatoris, qui pluribus legionibus præsent, et Tribunos, qui ei cum Centurionibus ceterisque militibus subesse dicuntur a Vegetio. Et, quæ Legato legionis tribuuntur apud nostrum A. 1, 44. ut judicium exerceat et pœnas reorum militum, idem tribuitur Præfecto legionis ap. Vegetium l. c. Sed cum Taciti ætate, atque aliquandiu post *Legati legionis* nomen manserit, ut patet e Suetonio et aliis, suspicio esse potest, *Præfectum legionis* deberi librario, qui nomen recentius et notius substituit, sive, cum notatum esset interlineari glossa, aut in margine eundem esse, qui Præfectus legionis dicitur, id verbum in textum deinde venisse. Antiquissimam hujus honoris mentionem ego quidem reperi in inscr. ap. Gruter. p. 465. 2. quæ ad M. Aurelii Antonini tempora pertinet. De Præfectis legionum egit Pancirollus ad Notit. Dign. Imp. c. 86. p. m. 64. Sed parum accurate, ut et Stewechius ad Veget. l. c. Fortasse verum est *Præf. legionis*, ut ap.

A. U. et minæ, modo in Centuriones Tribunosque, modo in Senat-
 825. tum universum: lymphatis cæco pavore animis, et, quia
 A. C. neminem unum destinare iræ poterant, licentiam in omnes
 70. poscentibus. donec Otho, contra decus Imperii, thoro in-
 sistens, precibus et lacrymis ægre cohibuit: redieruntque
 in castra inviti, neque innocentes. Postera die, velut capta
 urbe, clausæ domus: rarus per vias populus; mœsta plebs;
 dejecti in terram militum vultus, ac plus tristitiæ, quam
 pœnitentiæ. Manipulatiim adlocuti sunt Licinius Proculus
 et Plotius Firmus, Præfecti, ex suo quisque ingenio mitius
 aut horridius. Finis sermonis in eo, ut quina millia nummum
 singulis militibus numerarentur. Tum Otho ingredi castra
 ausos. atque illum Tribuni Centurionesque circumstissent,
 abjectis militiæ insignibus, *otium et salutem* flagitantes.
 Sensit invidiam miles, et compositus in obsequium, *auctores*
 83 *seditionis ad supplicium* ultro postulabat. Otho, quamquam
 turbidis rebus et diversis militum animis, cum optimas
 quisque *remedium præsentis licentiæ* posceret; vulgus et
 plures, seditionibus et ambitioso Imperio læti, per turbas et
 raptus facilis ad civile bellum impellerentur: simul reputans,
 non posse Principatum, scelere quæsitum, subita modestia
 et prisca gravitate retinere: sed discrimine urbis, et peri-
 culo Senatus anxius, postremo ita disseruit: *Neque ut*
adfectus vestros in amorem mei accenderem, commilitones, neque
ut animum ad virtutem cohortarer (utraque enim egregie super-
sunt) sed veni postulaturus a vobis temperamentum vestræ
fortitudinis, et erga me modum caritatis. Tumultus proximi

Suet. Tit. 4. *legioni Præpositus: ubi*
 etiam genitivus in MS. Memm. ut non
 sit nomen honoris ac muneris usitatum.

EAN.

Abjectis militiæ insignibus] h. e. pu-
 gione et vite. de vite A. 1, 23. traditur.

EAN.

Otho, quamquam] Frustra in verbo
quamquam hæret Freinskemius, quod
 omnes libri exhibent, nec adesse potest.
 Consequens est: *sed* (pro tamen) anxius
 discrimine urbis, tandem orationem ha-
 buit sequentem. EAN. Freinsk. legen-
 dum putabat quoque.

Ambitioso Imperio læti] h. e. in quo
 Principis ambitione uteretur, quas est in
 captanda militum vulgusque benevolentia
 et gratia. Sueton. Aug. c. 42. *ut oculo-*
rem magis quam ambitionem Principem
scires. Mox *subita modestia* est studium
 et cura legum disciplinæ servandæ, ejus-
 que adeo exactio, qua statim ab initio
 uteretur, sive repente et præter opti-
 onem hominum. Sic *subita benignitas*

apud Plautum 1, 23. ubi v. Burm.
 EAN. Et *subita largitas* ap. Ter. Ad.
 5, 9, 28.

Ut animum ad] Eud. ut ad animum.
 Sic. et Agr. a 1. m. Id Rhen. exponit ad
 fortitudinem.

Tumultus proximi insitum etc.] Etsi
 possum aliquam verborum structuram
 reperire: tamen durior est, quam
 nihil vltii esse putem. *Nimis pietas*
vestra acris quam consideratus excita-
vis insitum tumultus proximi. Bene.
 Sed cetera: non cupiditate vel odio etc.
 hæc sententia: sive nimis pietatis non
 conveniunt. Igitur feci colon post
periculorum, ut (voluit Aetdal. et) est in ed.
 pr. quæ etiam habet *sed nimis pietas*:
 quod tamen non probō, sed sine illis
 efficaciorē orationem credo. Sed ita
insitum tum. prox. non habet verbum,
 ad quod referatur. Ei incommodo duo-
 bus modis mederi licet; vel, ut post
periculorum exeidisse dicimus *ortum*,
 (hoc placet Balthasab) aut ante *cupi-*

initium, non cupiditate vel odio, quæ multos exercitus in discordiam egere, ac ne detractatione quidem aut formidine periculorum: nimia pietas vestra, acrius quam consideratius, excitavit. Nam sæpe honestas rerum causas, si iudicium adhibeas, perniciosi exitus consequuntur. Imus ad bellum. num omnes nuntios palam audiri, omnia consilia cunctis presentibus tractari, ratio rerum aut occasionum velocitas patitur? tam nescire quædam milites, quam scire, oportet. Itu se Ducum auctoritas, sic rigor disciplinæ habet, ut multa etiam Centuriones Tribunosque tantum juberi expediat. Si, ubi jubeantur, querere singulis liceat, pereunte obsequio etiam imperium intercedit. An et illic nocte intempesta rapiuntur arma? unus alterve perditus ac temulentus (neque enim plures consternatione proxima insanisse crediderim) Centurionis ac Tribuni sanguine manus inbuet? Imperatoris sui tentorium intrumpe? Vos quidem istud pro me: sed in discursu ac tenebris et rerum omnium confusione patgeri occasio etiam adversus me potest. Si Vitellio et satellitibus ejus eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes inprecentur, quid aliud, quam seditionem et discordiam, optabunt? ne miles Centurioni, ne Centurio Tribuno obsequatur. hinc confusi, pedites equitesque, in exitum ruamus. Parendo potius, commi-

A. U.
823.
A. C.
70.

diute præpositionem a, quæ ante istam litteram aspe excidit in libra, intelligamusque eam; vel ut e sequente verbo *ævi nuntii* intelligamus *excitatum* est: quod fortasse lenius videbitur. Ceterum cupiditate est etiam in Guelf. (et Bud.) quod e Flor. lectione cupiditate dedit Pich.) ed. Put. At (c. Agr.) edd. pr. Ber. (Rhen.) seqq. cupidine. Pro detractatione cod. Guelf. ed. pr. detractatione, ut in aliis libris. Videtur fuisse detractatione: de qua scriptura vid. Drakenb. ad Liv. 34, 15. et quos ibi laudat. Add. ad A. 11, 11. ERN. Bud. detractatione.

Nam omnes nuntios] Num edd. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. MS. Guelf. a man. s. Fuit ante non, ut in edd. Put. Ber. Illud melius puto. ERN. Freinsh. præferebat non.

Ut multa per Centuriones] Liber Hispanus ut multa Centuriones Tribunosque, omissa vocula. Verissime. Nam ea Othonis mens est, ut vellet quædam imperia Centurionibus tantum Tribunisque indicari: non in milites spargi. Flor. liber habet, Multa etiam Centuriones: optime. Lips. Florentino congruunt MSS. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. Ber. At Rhen. (cum Bud.) omisit etiam, quod restituit Pichena. Lipsius fluctuavit. Sed tamen et ultima ed. Rhenanum sequitur. ERN. Receptam lectionem tenentur Acid. et Grotius.

Si ubi jubeantur] MSS. Flor. (Reg. Lall.) Guelf. a m. s. ed. pr. sicubi. Ryckius e cod. Agr. dedit si cur. ERN. Bud. si ubi.

Perditus ac temulentus] Puto, peritius. Nam ad instinctum quemdam et insaniam (ita statim) refert. Lips. Bud. alterne.

Vos quidem istud pro me] Sc. fecistis. Istud MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. vett. edd. ante Rhenanum. Recte restituit Ryckius. At Rhen. dedit istuc. sc. irrumpistis. ERN. In Rhen. editione potius operarum vitio legi istuc putarim; nihil enim notavit.

Si Vitellio et satellitibus ejus] Hæc ipsa movendi ratio ab hostium affectu et voto, usurpata decenter Homero: Iliad. A. 255.

Ἡ καὶ γὰρ Πείραστος, Πείρασι τοῖς αἰδῶσι,
"Ἄλλοι τι Τρώες μίγα καὶ περὶ κείνῳ
δοῦναι,
Εἰ σπῆναι τὰς πάντα ποδῶντο μαρμαίρειν.

Et cur non ab illo uberi eloquentiæ et sapientiæ fonte sit hic rivus? Lips.

Nobis] Rhen. malit vobis, sed non necesse. Oratorio artificio utitur Princeps.

Parendo potius] Hic et aliis locis in hac oratione Tacitus ob oculos habuit orationem Pauli ad milites ap. Liv. 44, 34. ERN.

A. U. *litones, quam imperia Ducum sciscitando, res militares contineantur. et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante*
 823. A. C. *discrimen quietissimus. Vobis arma et animus sit: mihi consilium et virtutis vestrae regimen relinquit. Paucorum culpa*
 70. *fuit, duorum poena erit. ceteri abolete memoriam fœdissimæ noctis. nec illas adversus Senatum voces ullus unquam exercitus audiat. Caput Imperii, et decora omnium provinciarum, ad poenam vocare, non hercle illi, quos cum maxime Vitellius in nos ciet, Germani audeant. Ulli ne Italiæ alumnus, et Romana vere juvenus, ad sanguinem et cædem deposcerent ordinem, cuius splendore et gloria sordes et obscuritatem Vitellianarum partium præstringimus? Nationes aliquas occupavit Vitellius, imaginem quandam exercitus habet: Senatus nobiscum est. Sic fit, ut hinc Respublica, inde hostes Reipublicæ constiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc urbem domibus et tectis et congestu lapidum stare creditis? Muta ista et inanima intercidere ac reparari promiscua sunt: aternitas rerum et pax gentium*

Fortissimus in ipso discrimine] Verissima gnome, quæ veteri Græcorum dicto firmatur apud Eustathium, Θεσόντες ἑαυτοὺς ἐν πολλοῦ κινδύνῳ. Aristoteles etiam apte in Nicom. 3, 10. Καὶ οἱ μὲν θρασύς, περιστάσεις καὶ βουλόμενοι πρὸς τῶν κινδύνων κινδυνεύουσιν, ἐν αὐτοῖς δὲ ἀφίστανται· οἱ δὲ ἀδύνατοι, ἐν τοῖς ἑργοῖς ἔξουσιν, πρότερον δὲ ἀνύχουσι. Quem locum, nihil absurdum, Tacitum adspexisse et expressisse. Sed et Homerus Græcos semper quietos et tacitos facit ante pugnam: Il. B. 8.

Οἱ δ' ἔχ' ἴσαν ἐνγῇ μῖνα πνιόντες Ἀχαιοί.
 Iliad. A. 429.

— Οἱ δ' ἄλλοι ἀπὸν ἴσαν (αὐδὲ κε φαίης
 τόσον λαὸν ἵππεδάς ἔχοντες ἐν στήθεσιν αὐδῶν)

Σιγῇ διδόντες σηµάνοντας.
 Talis et Livianus Manlius, qui nulla voce aut minis in Gallum ibat 7, 10. sed pectus, animorum iræque tacita plenum, omnem ferociam in discrimen ipsum certaminis distulerat. LIPS.

Nec illas] Sic ed. pr. nisi quod vitiose *ullas* pro *illas*, Rhenanus seqq. Contra *ne illas* MS. Guelf. edd. ceteræ ante Rhen. Illud melius. conjunctum est enim cum antecedentibus. ERN. Rhen. e Bud. nec *illas*.

Vitellius in nos ciet] Locum ab aliis fœde interpolatum e Vaticano restitui, religiose servata ejus scriptura: nisi quod *audeant* feci, ex *audiant*. Ne Germani quidem, inquit, illi barbari: quos nunc Vitellius in nos concitat, audeant

ad poenam amplissimum ordinem deposcere: nedum vos Romana suboles. non etiam spreverim scribere cum Hispano codice, *quis cum maxime*: id est, quis comitatus maxime Vitellius in nos movet. LIPS. Lipsii correctionem firmat Flor. Guelf. Ante Lipsium erat *quibus* et *audiant*. (Sic et Bud.) Ed. pr. corruptius: *nec illos, quibus cum maxime. Ignosci et Germani audiant. Mox deposcerent* MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Rhen. aqq. At Puteol. Ber. *reposcerent*. Illud verum est, et verbum proprium in hac re. Rhenanus malit *deposcent*. Frustra, sensus est: si vos vere Romani essetis, an deposceretis etc. ERN. Teste Jac. Gronovio Flor. habet *deposcerint*. Bud. *deposcerent*. Istud recepit Gron.

Vitellianarum partium perstringimus] Lege *præstringimus*. i. e. hebetamus, obumbramus. At recte mox: *perstringendos mulcendosque animos*. Hoc enim quod Persius 1, 107. mordaci radere vero. GRON. Verissime. ERN. Bud. *perstringimus*. Verum cum Gron. omnes interpretes consentiunt, legendum *præstringimus*. Quidni ergo recipiamus?

Domibus et tectis] Tale Augustus in Dione, oratione ad populum 56, 5. Ἀνθρώποι γὰρ πονεῖς εἰσὶν, οὐκ οἰκίαι, οὐδὲ πτόλις, οὐδ' ἀγροὶ ἀνθρώπων κτίσας. LIPS. Camillus apud Liv. 5, 54. Adeo in superficie tignisque caritas nobis patriæ pendet? ERN.

Promiscue possunt] Bud. (et Agr.) codex, *promiscua sunt*: itemque Flor. in quo *promiscua sunt*. quod hellenismo

et mea cum vestra salus incolumitate Senatus firmatur. Hunc A. U. *auspicato a parente et conditore urbis nostræ institutum, et a* 823. *Regibus usque ad Principes continuum et inmortalem, sicut a* A. C. *majoribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam, ut ex vobis* 70. *Senatores, ita ex Senatoribus Principes nascuntur. Ea oratio* 85 *ad perstringendos mulcendosque militum animos, et severitatis modus (neque enim in plures, quam in duos animad-verti jusserat) grate accepta, compositique ad præsens, qui coerceri non poterant. Non tamen quies urbi redierat: strepitus telorum et facies belli erat: militibus, ut nihil in commune turbantibus, ita sparsis per domos, occulto habitu, et maligna cura in omnes, quos nobilitas aut opes aut aliqua insignis claritudo rumoribus objecerat. Vitellianos quoque milites venisse in urbem ad studia partium noscenda, plerique credebant. Unde plena omnia suspicionum, et vix secreta domuum sine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico. Ut quemque nuntium fama attulisset, animum vultumque conversi, ne diffidere dubiis ac parum gaudere prosperis viderentur. Coacto vero in curiam Senatu, arduus rerum omnium modus, ne contumax silentium, ne*

quodam retineri posse, imo debere, assentior Rhenano. Sed velim amplius, *inanima*, rescribi, paullo ante. LIPS. Firmat *promiscua sunt* ed. pr. recepit Freinsh. cum altero *inanima* pro *inania*. ERN. Quod ad Flor. lectionem, notat Pichena, in quibusdam codicibus antiquis semper legi *promiscus*, a, um. Apud Plautum quoque et Gellium passim sic. *Muta atque inanima* simili modo jungit Cic. in Verr. 5, 67.

[*Æternitas rerum*] Intellige Rempubli- cam Romanam. Pax MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. Rhen. sqq. Pars Puteol. Beroald. vitiose. ERN.

[*Et oratio*] Guelf. a m. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. At edd. ante Rhen. omnes, MS. Agr. ea, ut Mureto placuit. ERN. Brot. et Bip. recte recepere, restitui et ipse.

[*Non tamen quies urbi*] Lectionem hanc et distinctionem a libris praeis non potui, quin anteferrem vulgatæ, aut conjecturis aliorum parum firmis. LIPS. Sic et Guelf. (Bud.) edd. ante Rhen. omnes. Hic (ex ingenio) edidit: *non tamen quies urbi. Sed erat str. t.* et sic editum usque ad Lipsium. item et pro erat, quod exhibet etiam Flor. (et Bud.) exprimitque etiam J. Gron. ERN.

[*Militibus sparsis per domos*] Turbarunt me verba, quæ jam capio. Significat

enim, milites in plebeia aut pacata veste, sine gladiis, domos perlustrasse, sermones excepisse adversus Principem, aut statum præsentem. Arrianus eum morem mihi suggerit Diss. Epicteti 4, 13. Οὕτω καὶ ὅτ' ὅτ' ὅτ' στρατιωτῶν ἐν Ῥώμῃ οἱ προσιόντες λαμβάνονται. Παρακινῶσιν οὐ στρατιώτης ἐν σχήματι διωτικῇ, καὶ ἀεὶ μὲν κακῶς λίγιν τὸν Καίσαρα, ὅτ' αὐτὸν ὁρῶντες ἐνίσχυροι παρ' αὐτοῦ λαβὼν τῆς πίστεως τὸ αὐτὸν τῆς λαοφιλίας κατήχθουσι, λίγιν καὶ αὐτὸς ὅσα φρονεῖ. Εἴτα διδύς, ἀπάγη. Et hoc fine præsertim milites, qui frumentarii dicti. De quo alias. LIPS.

[*Animo vultuque conversis*] Bene Rhen. (e Bud.) *animum vultumque*; male *conversi*. nam alterum prorsus postulat series orationis, in qua intelligitur verbum substantivum, quasi esset: *Sed plurimum trepidationis in publico erat conversis animum vultumque, ut quemque nuntium, fama attulisset.* GRON. *Animum vultumque* Guelf. a pr. manu, ed. pr. Ceteræ ante Rhen. *animo vultuque.* *Conversis* deinde omnes scripti et editi præter Flor. qui habet *conversi*, ut edidit Rhenanus (e Bud.): quod plane cum J. Gronovio probro. Nova autem est sententia, ut idem vidit. Deinde pro ac Ursinus et Acidalius malebant aut. ERN. Ryck. præfert *conversis*.

A. U. suspecta libertas. Et privato Othoni nuper, atque eadem
 823. dicenti, nota adulatio. Igitur versare sententias, et huc
 A. C. atque illuc torquere, *hostem et parricidam* Vitellium vocantes :
 70. providentissimus quisque vulgaribus conviciis ; quidam vera
 probra jacere, in clamore tamen, et ubi plurimæ voces, aut
 86 tumultu verborum sibi ipsi obstrepentes. Prodigia insuper
 terrebant, diversis auctoribus vulgata. *In vestibulo capitolii*
omissas habenas bigæ, cui Victoria insisterat : erupisse cella
Junonis majorem humana speciem : statuam D. Julii in insula
Tiberini amnis, sereno et inmoto die, ab Occidente in Orientem
conversam : prolocutum in Etruria bovem : insolitos animalium
partus : et plura alia, rudibus sæculis etiam in pace obser-
vata, quæ nunc tantum in metu audiuntur. Sed præcipuus et
 cum præsentii exitio etiam futuri pavor, subita inundatione
 Tiberis : qui immenso auctu, proruto ponte sublicio, ac
 strage obstantis molis refusus, non modo jacentia et plana
 urbis loca, sed secunda ejusmodi casuum inplevit. Rapti e
 publico plerique, plures in tabernis et cubilibus intercepti.
 Fames in vulgus, inopia quæstus et penuria alimentorum.
 Conrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta, dein,
 remeante flumine, dilapsa. Utque primum vacuus a pericu-
 lo animus fuit, id ipsum, quod paranti expeditionem
 Othoni, campus Martius et via Flaminia iter belli esset ob-

Atque eadem dicenti, nota adulatio] E Vatic. ita restituumus, voces una ad-
 dita, et altera mutata. Difficilis, inquit,
 in Senatu rerum omnium modus. Ta-
 ceres ? silentium pro contumacia esset.
 Diceres libere et cæcæ ? invisa liber-
 tas. Ad gratiam loquerere ? non facer-
 es fidem : quia privatus nuper Otho,
 peritus harum artium et iisdem adula-
 tionibus exercitus. Lips. *Ante erat e-*
dem dicendi adulatio. ed. pr. *dicenda.*
 Quod Lipsius dedit, est et in Flor. (et
 Agr.) Ean. Bud. male *eadem dicendi*
nata.

Aut tumultu verborum] MSS. Guelf.
 Agr. ed. pr. *tumultus.* male. sua ipso-
 rum vociferatione sibi obstrepabant, non
 aliena. Ean. Bud. et edd. Puteol. Ber.
 Rhen. *tumultu.* Grotius volebat *aucto*
tumultu.

Sereno et inmoto die] Abest *die* a
 MSS. Ox. Bud. Guelf. ubi man. sec. ad-
 didit. Sed habent ceteri libri scripti et
 editi omnes. Nec video, quare debet
 Muretas et J. Gron. ant pro eo *oculo* re-
 soribi voluerit Rhenanus. Ean.

Tantum in metu audiuntur] Quippe
 hoc ingenium vulgi, tunc conversi ad

religiones et monstra observare aut fin-
 gere. Claudianus apposite, De bello
 Getico 227. *Utque est ingenioque lo-*
quens, et plerumque fingi Permittens credi-
que timor : nunc somnia vulgo Narrari,
tunc monstra Deum, monitusque sinistri.
 Propiusque ad Tacitum 239. *Et si quod*
fortasse quiet negligenter omen, Adhuc
cura novis. Lips.

Etiam futuri pavor] Is enim, ut ait
 Plinius 3, 5. (9.) *vates quodammodo intel-*
ligitur ac monitor, auctu semper religio-
sus. Lips.

Prorupto ponte sublicio] Sine dubio
 Tacitus scripsit, *proruto.* Gron. Veti-
 sime. *Nec prorupto* in tali evidentia fe-
 rendum. *Mox et cubilibus* etiam Flor.
 Guelf. (Bud.) Male edd. ante Rhen. ex.
 Ean. Davies ad Cas. B. G. 3, 26. tac-
 tur *et prorupto,* et 15, 40.

Ejusmodi] Sic Flor. Bud. Agr. Rece-
 pit et J. Gron.

Corrupta] Ante hanc phrasin majorem
 distinctionem bene locavit Pichena.

Id ipsum quod etc.] Omnes libri præ-
 ter Bud. quod. *Othoni,* quod ab eodem
 abest, etiam in Guelf. est a man. sec.
 Ean.

structum a fortuitis vel naturalibus caussis, in prodigium et A. V. omen imminquentium cladium vertebatur. Otho, lustrata urbe, ^{823.} et expensis belli consiliis, quando Peninæ Cottiaëque Alpes ^{A. C. 70.} et ceteri Galliarum aditus Vitellianis exercitibus claudebantur, Narbonensem Galliam adgredi statuit; classe valida et partibus fida, quod reliquos cæsorum ad pontem Milvium, et sævitia Galbæ in custodiam habitos, in numeros legionis composuerat; facta et ceteris spe honoratoris in posterum militiæ. Addidit classi urbanas cohortes et plerosque e Prætorianis, vires et robur exercitus, atque ipsis Ducibus consilium et custodes. Summa expeditionis Antonio Novello, Suedio Clementi, primipilaribus, Æmilio Pacensi, cui adeptum a Galba Tribunatum reddiderat, permissa. Curam navium Oscus libertus retinebat, ad observandam honestiorum fidem comitatus. Peditum equitumque copiis Suetonius Paulinus, Marius Celsus, Annius Gallus, rectores destinati. Sed plurima fides Licinio Proculo, Prætorii Præfecto. is urbanæ militiæ inpiger, bellorum insolens, aucto-

[*In prodigium et omen*] Bud. in omen. [*Lustrata urbe*] Vid. ad A. 13, 24. ERN.

[*Reliquos cæsorum*] Freinæhemius malebat reliquias: quod non necessarium puto. *Cæsorum*, in Guelf. a manu sec. correctum *Cæsarum*, est in ed. pr. item in marg. pro var. lect. ad pontem *Æmilium*. Mox in custodiam omnes, præter MS. Agr. qui habet in custodia, ut Rhenanus voluit. Sed illud quoque rectum. ERN. Bud. male *cesarum ad p. milvium*. Sed mox in custodiam. Cf. Vossius de Construct. c. 65.

[*In numerum legionis*] Hispanus codex numero: Romana editio et Flor. (cod. et Agr.) *numeros*. quod rectum hic est; intellegendique numeri militares, de quibus jam prædixi. LIPS. Florentinus intelligendus non antiquior ille, qui hic folio defectus est, sed alius a Pichena inspectus. *Numeros* etiam ed. pr. *Numero* Guelf. (Bud.) et edd. vett. Lipsius edidit *numerum*, etiam in sexta et ultima recensione. *Numeros* recepit Pichena. Sunt cohortes. ERN. Cf. not. supra ad c. 6. tum et Agr. 18 et 32. Unde Ryck. et A. 2, 80. emendandum putat.

[*Facta et ceteris spes*] Suspicio auctorem scripsisse: *composuerat, facta et ceteris spe honoratoris in posterum militiæ*. Sic l. 3, 9. in *Vitellium ut inimicum rescribere, facta Tribunis et Centurionibus retinendi, quæ Vitellius induisset, spe*. Gron. Sic correxerat et vir doctus in Gryphiana. *Ceteris* MS.

VOL. II. P. I.

(Bud. Agr. et) Pichena, ed. pr. quæ et honoratæ habet. Alii edd. et scr. reliquis. ERN.

[*Plerosque*] i. e. nonnullos vel multos, ut ap. Quintil. 6, 4, 7. Cf. Ryck.

[*Vires et robur*] A conjectura nostra est. libri enim omnes, e *Prætorianis viris, ut robur exercitus*. parum apte. LIPS.

[*Invitatus*] Vox *invitatus*, suspecta. quidam libri (Agric. et Reg. Lall.) *imtitatus*, alii *immutatus*. Færnus, *indito datus*. LIPS. Nihil ineptius *et invitatus*, nisi forte ipse illius verbi definitiones. Hoc affirmare proclive est: sed non tam facilis medicina. Suspicebam tamen, *comitatus*, vel *minister datus*. Adde Observ. 2, 20. Gron. Grævio in ep. ad Heins. et Ryckio placebat *incitatus*, quod non melius *et invitatus*. Néc placent Gronovianæ conjecturæ, aut Heinsiana, ep. ad Græv. in Syll. t. 4. p. 173. *imputatus*: quasi etiam beneficium esset, quæ contumelia erat. Usitatum alias verbum est *impositus*. ERN. Flor. habet *immutatus*. Inde Pich. conjiciebat *innixtus*, quasi inter Duces additus. Boxh. tuetur vulg. *invitatus*. Muretus et Gruterus deleri vocem jubent; quod mihi satis aridet. Heinsii *imputatus* rejicit Grævius l. e. p. 187. Dum quid melius, recipio cum Bip. Gronovii *comitatus*.

[*Rectores destinati*] Liber Covarruviam (et Bud.) *rectores constituti*. Utrumque spurium: et sententia sine eo constat. LIPS.

A. U. ritatem Paullini, vigorem Celsi, maturitatem Galli, ut cuique
 823. erat, criminando, quod facillimum factu est, pravus et calli-
 A. C. dus, bonos et modestos anteibat. Sepositus per eos dies Cor-
 70. nelius Dolabella in coloniam Aquinatem, neque arta custodia,
 88 neque obscura: nullum ob crimen, sed vetusto nomine et
 propinquitate Galbæ monstratus. Multos e Magistratibus,
 magnam consularium partem, Otho, non participes aut mini-
 stros bello, sed comitum specie, secum expedire jubet: in quis
 et L. Vitellium, eodem quo ceteros cultu, nec ut Imperatoris
 fratrem, nec ut hostis. Igitur mota urbis cura: nullus ordo
 metu aut periculo vacuus. primores Senatus ætate invalidi
 et longa pace desides: segnis et oblita bellorum nobilitas;
 ignarus militiæ Eques: quanto magis occultare et abdere
 pavorem nitebantur, manifestius pavidi. Nec deerant e
 contrario, qui ambitione stolidi, conspicua arma, insi-
 gnes equos, quidam luxuriosos adparatus conviviorum et
 inritamenta libidinum, ut instrumenta belli, mercarentur.
 Sapientibus quietis et Reipublicæ cura: levissimus quis-
 que et futuri improvidus, spe vana tumens: multi ad-
 flicta fide in pace, ac turbatis rebus alacres, et per incerta
 89 tutissimi. Sed vulgus, et magnitudine nimia communium
 curarum expers populus, sentire paullatim belli mala, con-
 versa in militum usum omni pecunia, intentis alimentorum
 pretiis: quæ, motu Vindicis, haud perinde plebem adrive-
 rant, secura tum urbe et provinciali bello, quod inter legio-

Corn. Dolabella] Suet. Galba 12. *Cnecium* dicit.

Propinquitate Galbæ] Quo vinculo, nescio: sed ipsi Galbæ suspectum Dolabellam de imperio, in Suetonii Galba 12. observo. Scribit et Plutarchus c. 28. cum de successore Galba deliberaret, *amicos partim Dolabellæ, plures Othoni studuisse.* Non ergo mirum, Othoni nunc suspectum et a Vitellio mox interfectum. Lips. Cf. H. 2, 63.

Secum expedire] i. e. in bellum ire, ad bellum se accingere, ut supra c. 10. dictum. Mox *mota cura* reddidit Freinshemius, quod est in Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. At ed. pr. Rhen. seqq. *mota urbis cura.* Dedi deinde et *abdere* e Guelf. edd. vett. pro *ac addere*, quod reo-entiores male obtinet. ERN. Bud. et inde Rhen. *mota urbis cura.* (non *cura* ut Agr. et Reg. Lall.) Mox Bud. *abdere.* tum *ætate invalidi*, ast Agr. *invalida.*

Sapientibus quietis et Reip. cura] Et edd. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. omnes. Cetera a *Reip. cura* et Guelf. Possis conjicere *quies a Reip. cura.* i. e. abstinebant se a Republica. sed vulgatum verum puto. Sic in fine libri *quies urbis et*

Imperii cura conjunguntur. ERN.

Multis afflicta fides in pace] Quis crederet, optimum Rhenanum tam diu impune laturum fuisse hanc mendam? Mutat olim editum, quod, etiamsi, ut ille voluit, omnes libri præferrent, ipso orationis filo postulante restituendum foret. Et profecto sic conjeceram, antequam ex notis ejus didicissem, antea lectum ita fuisse. Quam bene, quæso coherent: *multis afflicta fides, ac alacres et tutissimi?* Præsertim si conferas: *multis afflicta fide, ac alacres et tutissimi.* Qua parte autem commodius, *multis afflicta fides*, quam *multis afflicta fide?* An homo antiqua virtute et fide, insolentius quam, homini antiqua virtus et fides? Redde igitur Tacito multo rotundiorum sermonem: *multis afflicta fide in pace, ac turbatis rebus alacres, et per incerta tutissimi.* GRON. Sic sane et Guelf. et edd. Put. Ber. Alc. Quod Rhenanus dedit (e Bud.) tamen et in ed. pr. est et MS. Agr. *Magnitudine nimia* refer ad populum, qui in societatem curarum taliam venire non potest propter multitudinem suam. ERN.

Et provinciali bello] Sic ed. pr. Rhen.

nes Galliasque velut externum fuit. Nam, ex quo D. Augustus res Caesarum composuit, procul, et in unius sollicitudinem aut decus, Populus Romanus bellaverat. Sub Tiberio et Caio, tantum pacis adversa in Rempublicam pertinere. Scriboniani contra Claudium incepta simul audita et coercita. Nero nuntiis magis et rumoribus, quam armis depulsus. Tum legiones classesque, et, quod raro alias, Prætorianus urbanusque miles in aciem deducti: Oriens Occidensque et quidquid utrimque virium est a tergo: si ducibus aliis bellatum foret, longo bello materia. Fuere, qui proficiscenti Othoni moras religionemque nondum conditorum ancilium, adferrent. Adspersus est omnem cunctationem, ut Neroni quoque exitiosam: et Cæcina, jam Alpes transgressus, exstimulabat. Pridie Idus Mart. com-90 mendata Patribus Republica reliquias Neronianarum sectionum, nondum in fiscum conversas, revocatis ab exilio concessit: justissimum donum et in speciem magnificum,

A. U.
823.
A. C.
70.

(e Bud.) seqq. omnes. At MS. Guelf. (Agr.) edd. Puteol. Beroaldi a prov. bello. ERN.

[Pacis adversa pertinere] Fallor, aut hoc rectum: etsi a mente tantum nostra, sine libris. Nam illi omnes (in his Bud.) voce antiquos, adversa Reip. pertinere, quam nos tamen superesse censemus, imo sententiam perdere. Lips. Nihil adhuc melius Lipsiana correctione vidi, nec ei præferam, quod mihi in mentem aliquando venit, ob consensum librorum in Reipubl. verbo: pacis adversa Remp. perdidere. ERN. Agr. in Republica pertinere. Cod. a Pichena cit. habet r. p. pertinere. Arripiunt hoc Bip. et exponunt per Rempublicam pertinere i. e. permanarunt, quæ vis verbi frequens apud Cic. aliosque. Hoc ut admodum probabile mihi videtur, ita præpositionem cod. Agr. non incassum adesse puto, lego in Rempublicam pertinere. Bud. habet r. p. partinuerere.

[Scriboniani] Dalmatiae Legati. Sueton. Claud. c. 13. ERN.

[A tergo] Distinxi ab antecedentibus, ut factum in Guelf. et Acidalius voluit. Oriens cum viribus suis a tergo Othonis, occidens Vitellii. ERN.

[Si ducibus aliis] Sic MS. Pichena, edd. pr. Pichena, seqq. et sic voluit Rhenanus (ex ingenio). alii libri sub ducibus aliis si b. f. quod eodem redit. Post Ryckius e MS. Agr. edidit longa bello materia. ERN. Bud. sub Ducibus aliis bellatum foret; ubi si deest.

[Nondum conditorum ancilium] Mitto te ad ea, quæ scripsi olim Antiq. Le-

ction. 5, 16. Quibus adtexi velim Ovidii locum Fast. 3, 395. Arma movent pugnam: pugna est aliena maritis. Condita cum fuerint, aptius omen erit. quibus versibus vult poeta, ne conjugium quidem dextro pede adiri, cum mota sunt ancilia, sed cum condita. Festus autem ostendit, etiam alios aliquot dies fuisse, quibus Romani tenuerint se ab armis: Præiores dies, inquit, quibus fas est hostem bello lacerare. erant enim quedam feriæ publicæ, quibus nefas erat id facere. Lips. Ceterum ed. pr. addit scutum et arma coelestia, idemque in MS. Guelf. additum a manu sec. in margine: quæ esse e glossa, quivis videt. Add. ad A. 16, 2. Post edidi cum Ryckio (ex Agr.) aspersus est, quod habet etiam ed. pr. ERN. Quæ in margine Guelf. leguntur, in textu habet Bud. In antiquo Calendario ad Kal. Mart. adscriptum est: FESTUM MARTIS ET JUNONIS. ANCILIA FERUNTUR. In alio ex ævo Constantii occurrit VII. Idus. ARMA ANCILIA MOVENT. Ibidem prid. Idus ponuntur MAMURALIA, ultimus festi dies. Hoc nondum condita fuerunt ancilia, quum Otho profectorem moliretur. A dictis absudit Polybius, qui in exc. legat. c. 23. triginta dierum fæssæ id festum Saliorum scribit. Quæ de re vid. Gutberlethus de Saliis c. 15. Verbum substantivum post adspersus non habet Bud.

[Neronianarum sectionum] Vid. supra c. 20. Intelliguntur donationes Neronis revocandæ. ERN.

A. U. sed, festinata jam pridem exactione, usu sterile. Mox vo-
 623. cata concione, *majestatem urbis et consensum Populi ac Sena-*
 A. C. *tus pro se adtollens, adversum Vitellianas partes modeste*
 70. *disseruit: inscitiam potius legionum, quam audaciam, incre-*
pans, nulla Vitellii mentione: sive ipsius ea moderatio, seu
scriptor orationis, sibi metuens, contumeliis in Vitellium
abstinuit: quando, ut in consiliis militum, Suetonio Paul-
lino et Mario Celso, ita in rebus urbanis Galerii Trachali
ingenio Othonem uti orebatur. et erant, qui genus ipsum
orandi noscerent, crebro fori usu celebre, et ad implendas
aures latum et sonans. Clamor vocesque vulgi, ex more
adulandi, nimis et falsae. quasi Dictatorem Caesarem, aut
Imperatorem Augustum prosequerentur, ita studiis votis-
que certabant. nec metu aut amore, sed ex libidine servitii,
ut in familiis, privata cuique stimulatio et vile jam decus
publicum. Profectus Otho, quietem urbis curasque Im-
perii Salvio Titiano fratri permisit.

Festinata exactione] Nempe ab ipsis, qui fisco praeerant: qui festinantes, et, ut in talibus, diffidentes, exegerant vel ante diem: pactione etiam aliqua, aut remissione. Itaque pro hac sententia, bene Flor. et quidam libri *festinata jam-pridem exactione*: addita significanter voce. LIRS. Habent et MS. Agr. ed. pr. ceteraque ante Rhenanum, qui id verbum ejecit (quia a Bud. abest). Recopere jam Ryckius et J. Gronovius. Mox edd. veteres et (Bud. ac) Guelf. *non sterili*. ERN.

Galerii Trachali] De eo dictum in Dial. de Oratoribus. Mox *Othonem* inositium putat Acidalius. non male. Item ab ed. pr. post abest *populi* ante *aures*. recte. Si Romana prima ab illa diversa est, consentit. V. Gruterus. Itaque delevi. ERN. De Trachalo v. Quintil. 10, 1, 119. 12, 5, 5. 12, 10, 11. Consul fuit a. u. 821. cum C. Silio Italico. *Populi* habent Bud. Agr. et edd. vet. Contra abest a cod. Reg. Lallern. Loco *Othonem* reponunt Bip. et *oratione*, et ad A. 18, 3. provocant, ubi similia de Nerone, qui *oratione* usus, a Seneca composita.

Latum] Heins. dabat *elatum*, ut Gravius quoque ap. Cic. ad Div. 6, 7. Sed ap. Cic. in Bruto c. 31. *adstrictiori orationi* opponitur etiam *liberior et latior*. Nil ergo mutandum.

Sed ex libidine servitii, ut in familiis] Verius clarusque distinxeris, *servitii*. Ut

in familiis, etc. LIRS. Nec quid haec verba sibi velint, nec quid Saviliana eorum explicatio, *inter servitia*, intellige. Suspiciabar autem: *sed ex libidine servitii et in tantis malis privata cuique stimulatio et vile decus publicum*. Sic video aliquam sententiam. Tamen accipiendum pro *etiam*. Solent adversa ex fortuna ebriis facere sobrios, et admonere decoris, atque efficere, ut, privata spe neglecta, in publicum consulamus. At hi adeo, inquit, adsuervant servili adulationi, ut etiam, quum cogeret nemo, et tanta imminetia civilis belli mala facile tristiores vultus excusarent, gratiam captarent privatam, nec cogitarent, quid tali tempore Reipublicae deceret. H. 2, 71. Vitellius Neronem *sectari cantantem solitus, non necessitate, qua honestissimus quisque, sed luxu et sagina principatus emptusque*. Et c. 74. ex MS. *in tanta mole, pro inerat a mole eruit* Pichena. GAON. Mihi vulgatum verum videtur. Populus serviendi studio eadem faciebat, quae in privatis edibus familia servorum solet. Utilitatis cura est singulis, nulla dignitatis ac decoris. MS. Guelf. (Bud. Agr.) *simulatio*. ERN. *Familia*, ut ap. Phedrum 3, 19. *Æscopus domino solus quum esset familia*.

Profectus Otho] Suet. referente c. 8. *profectus est eo die, quo cultores matris Deum lamentari ac plangere incipient. fiebat id die 27. Martii*.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM LIBER SECUNDUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. Titus ad Galbam missus, nuntio mortis ejus accepto, vertit iter. 2. Paphiæ Veneris templum adit. 3. Hujus origo et Decultus. 4. Ibi futura edoctus, acuto animo, ad patrem, qui bellum Judaicum profigaverat, redit. 5. Vespasiani Mucianique ingenium ac mores diversi. Hi Duces, positis odiis, in medium consulunt. Inde 6. 7. civilis belli occasio, intumescantibus Orientis legionibus. 8. 9. Falsi Neronis ludibrium, ab Asprenate compressum. 10. In urbe paræ res magnis motibus actæ. Vibius Crispus Annium Faustum, delatorem fratris sui, pervertit.

11. Lata Othoni principia belli. 12. Miles ejus in Alpinos sævit, 13. in Albium Intemelium iras vertit. Egregium maternæ pietatis exemplum. 14. Inminet provinciæ Narbonensi Othoniana classis. Vitelliani cæsi, 15. nec Othonianis incruenta victoria. 16. Pacarium Procuratorem, juvare Vitellium Corsorum viribus parantem, insulani necant. 17. Vitellianorum res secundæ in Italia. 18. 19. Spurinna Placentiam munit contra Vitellianos. 20. eam Cæcina dum oppugnat, 21. amphitheatrum urbi proximum conflagrat. 22. Obsidione soluta, Cremonam Cæcina petit, ubi 23. Othoniani prospere pugnant. Vincentium impetum reprimunt Duces, inde suspecti sunt suis. 24. Cæcinæ insidias in ipsum vertit Suetonius Paullinus, cujus 25. cunctatione Vitelliani servantur. 26. Utrumque tumultuantur milites.

27. Valens in Italiam copias ducit. 28. 29. Gravis in ejus exercitu orta Batavorum seditio Alpheni Vari consilio composita. 30. Junctis armis, emulatione suppressa, Cæcina ac Valens Vitellium ferunt, Othoni probra objectant. Eorum 31. Othonisque et Vitellii comparatio. Otho consultat de ratione belli. 32. Suetonius Paulinus moram suadet. 33. Titiani fratris et Proculi consilia prævalent. Otho cum valida manu Brixillum concedit. 34. Vitelliani transitum Padi simulant; 35. 36. quem prohibentes Othoniani caduntur. 37. Vanus rumor, pavore belli fastidiove utriusque Principis, pacis consilia inter exercitus fuisse agitata. 38. Excursus de prioribus P. R. civilibus bellis. 39. 40. Titianus et Proculus ad quartum a Bedriaco castra inperite promoveant. Ducibus dubiis, rem in discrimen mitti Otho jubet. 41—43. Bedriacensis pugna. 44. Othonianorum fuga et adversus Duces suos ira. 45. Inducia. Victi cum victoribus, in lacrimas effusi, civilia bella detestantur.

46—49. *Accepto cladis nuntio, Otho, consilii certus, spretis amicorum militumque solatiis, seditionem compescit et in ferrum pectore incumbit. Fuvus maturatum, Ad rogam quidam militum se interficiunt.* 50. *Othonis ætas, origo, fama.*

51. *Novata luctu ac dolore militum seditio.* 52—54. *Pars Senatus, Othonem secuta, extremum discrimen adit.* 55. *Romæ trepidationis nihil, spectantur ludi; audita Othonis morte, Vitellio plauditur.* 56. *Gravis Italiæ victor exercitus.* 57. *Vitellius nuntium de victoria sua accipit.* 58. *simulque de transgressa in partes suas utraque Mauretania.* 59. *Blasi verniles blanditias odiis pensat.* 60. *Othonianorum promptissimos Centuriones interficit, Duces absolvit.* 61. *Maricci, inserere sese fortunæ ausi, supplicium.* 62. *Vitellii gula, leges. Spretum Augusti Caesarisque præconium. Pulsi mathematici. Equites arena prohibiti.* 63. 64. *Dolabella cædes. Triariæ licentia; Galeræ et Sextiliæ modestia.* 65. *Cluvius absolvitur; Trebellius removetur.* 66. *Victæ legiones ferociunt. Quartadecimanorum et Batavorum discordia.* 67. *Prætorianorum honesta missio. Sparguntur legiones.* 68. *Luxuriam Principis æmulatur exercitus. Ticini tumultus alio tumultu sedatus. Verginii periculum.* 69. *Cohortes Batavorum in Germaniam remissæ. amputati legionum auxiliorumque numeri, miles luxu corruptus.* 70. *Vitellius Bedriacenses campos lætus lustrat, propinquæ sortis ignarus.* 71. *Neronis libidines æmulatur. Consulatus partitur.* 72. *Falsus Scribonianus cruci suffixus.*

73. *Vitellius, ob adactum in verba ejus Orientem superbus et verrors, Vespasiani ad nomen excitatur.* 74. *Hic bellum armaque parat.* 75—78. *nutantem firmant Mucianus, Legati alii, vatum responsa et Carmeli Dei Sacerdos.* 79. 80. *Imperatorem salutant Ægyptus et Syria.* 81. *Accedunt ad partes ejus Reges Sohemus, Antiochus, Agrippa; Regina Berenice.* 82. *Belli consilia. Titus instat Judææ. Vespasianus claustra Ægypti obtinet.* 83. 84. *Mucianus, cum exercitu præmissus, nervum belli conquirat.* 85. 86. *Mæsicæ Pannonicæque legiones, in partes transgressæ, Dalmaticum militem trahunt. Belli faces Antonius primus, Cornelius Fuscus.*

87. *Vitellius, contemptior in dies, gravi urbem agmine petit, eamque.* 88. 89. *patrata multa militum paganorumque cæde, ut captam, ingressus.* 90. *magnificam de semetipso orationem promittit.* 91. *humani Divinique juris expers, nonnulla tamen popularia usurpat.* 92. *Munia Imperii Cæcina ac Valens obeunt. Vitellio auctoritas nihil.* 93. *Militis in urbe otium, libidines, morbi, mortes.* 94. *insolentia, paucitas. Vitellii inopia, prodigientia. Duces Galliarum postulati ad supplicium. Militiæ ordo confusus.* 95. *Natalis Vitellii ingenti paratu celebratus. Inferiæ Neroni factæ. Urbis miseria.* 96. *Defectionis Flavianæ rumores male coerces Vitellius.* 97. 98. *Excita tamen auxilia, sed necessitas dissimulata.* 99. *Inrumpentibus hostibus, Cæcina ad bellum præmittitur; sed is* 100. 101. *cum Lucilio Basso classibusque Ravennate Misenensique prodicionem componit, et ad partes Vespasiani transit. Gesta hæc sunt paucis mensibus anno eodem, Consulibus iisdem et aliis successis, de quibus videris 1, 77.*

STRUEBAT jam Fortuna, in diversa parte terrarum, initia caussasque Imperio, quod varia sorte, lætum Reipublicæ aut atrox, ipsis Principibus prosperum, aut exitio fuit. Titus Vespasianus e Judæa, incolumi adhuc Galba, missus a patre, causam protectionis officium erga Principem et maturam petendum honoribus juvenam ferebat. Sed vulgus fingendi avidum disperserat, accitum in adoptionem. materia sermonibus, senium et orbitas Principis et intemperantia civitatis, donec unus eligatur, multos destinandi. Augebat famam ipsius Titi ingenium, quantæcumque fortunæ capax, decor oris cum quadam majestate, prosperæ Vespasiani res, præsaga responsa, et, inclinatis ad credendum animis, loco ominum etiam fortuita. Ubi Corinthi, Achaiæ urbe, certos nuntios accepit de interitu Galbæ, et aderant, qui arma Vitellii bellumque adfirmarent, anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta utrimque perlustrat. Si pergeret in urbem, nullam officii gratiam, in alterius honorem suscepti: ac se Vitellio, sive Othoni, obsidem fore. Sin rediret, offensam haud dubiam victoris: sed incerta adhuc

A. U.
823.
A. C.
70.

Quod varie ortum] Non suspicabar de mendo, absque Vaticano fuisset. cujus lectio diversa coegit me acrius paulo intueri. Nam in eo, *vari aborte*, scriptum. Et, Hercules, vulgata inepta et exsensa. quid enim est, varie ortum esse Imperium Vespasiani? Imo unus et certus illius ortus. Scribo ex vestigiis illis priscis, *quod varia sorte*. Atque ita est. Imperium Vespasianorum, felix Reip. et infelix, itemque ipsis Principibus fuit. Lrps. Emendationi Lipsianæ per se certissimæ addam præsidium ab alio auctoris loco infra c. 95. *Magna et misera civitas, eodem anno Othonem Vitelliumque passa, inter Vinios, Fabios, Icelos, Asiaticos, varia et pudenda sorte agebat.* FREINSH. Sic et H. 3, 80. *Varia legatorum sors fuit.* GRON. Recepit Pichena. Ed. pr. *vane ortum aborte*, utraque scriptura conjuncta et confusa, ut alibi. ERN. Bud. male *varie ortum semen* r. p.

Missus a patre] Qua de re ita Hege-sippus 4, 21. *Sententiam novi Principis (Galbæ) de bello Judaico sciscitari Vespasiano consilium fuit. misitque Titum filium et Regem Agrippam. Titus de Achaia revertit, comperto quod Galba occisus: Agrippa Romam contendit.* Lrps.

Decor oris] Sic eleganter ex ingenio correxit Rhenanus. Libri omnes *decori vel decoris*. ERN. Bud. *decoris*. Agr. *decorus*.

Prosperæ Vesp. res] Ultima duo verba non erant in MS. Bud. et in Guelf. a manu sec. addita sunt in margine. Unde Rhenanus volebat *prosperæ præsaga responsa*, plane ut est in Guelf. Sane alienæ sunt Vespasiani partis res: cum de ipsius bonis sermo sit. Forte tantum *prosperæ res* scripsit Tacitus. ERN.

Præsaga responsa] Legendum *præsagia, responsa*, diximus Obs. 2, 20. GRON. Verum puto. Nam *ominum* mox mentio, quæ sunt præsagia. ERN. Cf. Suet. Tit. 2.

Loco ominum etiam fortuita] Sic edidit Freinsh. *Ominum* est e libris, habetque Guelf. alterum ex ingenio. sed vere. sententia hæc Tacito et alibi usurpata. Vulgo erat vel *loco ominum*, vel *ominum etiam fortuna*. ERN. Bud. *ominum etiam fortuna*. Grotius citatis a Freinsh. locis ex H. 1, 86. 2, 84. addit alium quoque similem H. 4, 26.

Sed incerta etc.] Sed edidit Rhen. (ex ingenio) bene. Antiquiores edd. item MS. (Bud. et) Guelf. *et*: quod quomodo e sed factum sit, patet. Sed idem Guelf. et ed. pr. *incertam adhuc victoriam*, verum MS. a man. sec. male! Sensus est: sed veniam sperari posse ex eo, quod id factum sit incerta adhuc victoria, præsertim, si pater in partes victoris concedat: intelligendum est *fore*. mox male *insensarum* Guelf. edd. Put. Ber. Alc. ERN. Bud. *incerta adhuc victoria*. Sic

A. U. victoria, et concedente in partes patre, filium excusatum. *Sin*
 823. *Vespasianus Rempublicam suscipere, obliviscendum offensarum*
 A. C. *de bello agitantibus.* His ac talibus inter spem metumque
 70. *jactatum, spes vicit.* Fuere, qui, *accensum desiderio Berenices Regina, veritisse iter* crederent. Neque abhorrebat a Berenice juvenilis animus; sed gerendis rebus nullum ex eo impedimentum. lætam voluptatibus adolescentiam egit, suo quam patris imperio moderatior. Igitur oram Achaiæ et Asiæ, ac læva maris prævectus, Rhodum et Cyprum insulas, inde Syriam, audentioribus spatiis petebat. Atque illum cupido incessit, adeundi visendique templum Paphiæ Veneris, inclytum per indigenas advenasque. Haud fuerit longum, initia religionis, templi situm, formam Deæ, neque enim alibi sic habetur, paucis disserere. *Conditorem templi Regem Erian* vetus memoria, quidam *ipsius Deæ nomen* id perhibent. Fama recentior tradit, a *Cinyra sacratum templum, Deamque ipsam, conceptam mari, huc adpulsam.* Sed scientiam artemque Haruspicum adcitam; et *Cilicem Tamiram intulisse: atque ita pactum, ut familiæ utriusque posterì cærimonis præsiderent.* Mox, ne honore nullo Regium genus peregrinam stirpem antecelleret, ipsa, quam intulerant, scientia hospites cessere: tantum Cinyrades Sacerdos consultitur. Hostiæ, ut quisque vovit, sed mares deliguntur.

et Put. Alc. Dein Bud. *insensarum*, ex quo Rhen. ex ingenio *offensarum*, ut Flor. et Vat. teste Pichena. Urs. et Grotius volebant *insensorum*.

Jactatum spes vicit] Ferri potest. Sed tamen spes proprie non vicit Titum, sed metum. Et illam formulam *spes vicit* similesque absolute poni, sciunt omnes, ut opinor. Itaque diu est, cum conject legendum *jactatis*. Dicuntur autem eleganter et sæpe *jactata*, de quibus multa, crebra, longa, varia deliberatio fuit, in primis apud Livium. Vid. J. F. Gronovius et Drakenb. ad 38, 26. Alias etiam *jactari inter spem metumque* eleganter dicitur, pro inter spem metumque conject incertum, ambiguum esse, ut alibi noster: ut prope malim, *his ac talibus inter spem metumque jactatur*, vel *jactatus*. *Spes vicit*: si quid mutandum videtur. ERN.

Moderatior] Sic Med. et Agr. Recopere Bip. Sequor.

Prævectus] MS. Pichena *prævectus*. item Guelf. ed. pr. unde recepi. de verbo jam dictum alio loco, et sic volebat Gron. ad Liv. 29, 32. ERN. Bud. *prætervectus*.

Neque enim alibi sic habetur] Deæ simulacrum et forma. ERN.

Regem Erian] Libri scripti aut *Vorianum* hunc nominant (ut Flor. et Bud.) aut *Venerianum* (ut Agr.). Pro vulgata lectione tamen Tacitus ipse in Ann. est 8, 62. *Æta Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiæ Veneri Erian auctor, post alius ejus Amathus, etc. Egyptum ipsam olim Erian dictam fuisse, Isidoro 9, 2. traditum est et Agellio 14, 6. Alcistas hic mavult Uranium. De Cinyra autem, quod sequitur, Homerus Il. 11, 20. Plutarchus, Athenæus l. 10. in fine. Arnobius l. 6. alique meminere. Lips. Gr. Kivkas. Æl. H. An. 9, 36. Hesych. in *Κινυράδῃ*. Hygin. Fab. 270. Ovid. Met. 10, 200.*

Cilicem Tamiram] Hæc lectio debetur Rhenano. in MS. Bud. erat *cilicenta miram*: et plane sic Flor. Guelf. ed. pr. Unde confirmatur etiam probata doctis scriptura *Thamiram*, non *Thamyrām*. ERN. *Tamiram* scribendam Menrsius docet ex Hesychii *Ταμυράδῃ*.

Ut quisque vovisset] Pichena ex vestigiis Florentini libri: *ut quisque vovit, sed mares*. Lips. Idque recepit Pichena et toqq. omnes. MS. Guelf. ed. pr. *novisset*. Unde corrigendum esset *novit, sed mares*. Novit, i. e. potest, per

Certissima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ obfun-
dere vetitum: precibus et igne puro altaria adolentur, nec
allis imbribus, quamquam in aperto, madescunt. Simula-
crum Deæ non effigie humana: continuus orbis latiore ini-
tione tenuem in ambitum, metæ modo, exsurgens. et ratio in
obscuro. Titus spectata opulentia donisque Regum, quæ-
que alia lætam antiquitatibus Græcorum genus incertæ
vetustati adfingit, *de navigatione* primum consuluit. Post-
quam *pandi viam et mare prosperum* accepit, de se per amba-
ges interrogat, cæsis compluribus hostiis. Sostratus (Sa-
cerdotis id nomen erat) ubi læta et congruentia exta, ma-
gnisque consultis annuere Deam, videt, pauca in præsens
et solita respondens, petito secreto, futura aperit. Titus,
aucto animo, ad patrem pervectus, suspensis provinciarum
et exercituum mentibus, ingens rerum fiducia accessit.

Græcizatum. sed vulgatum nunc tensa-
mus. Ceterum hostiæ non nisi extorum
inspiciendorum causa adhibita, non ut
in ara adolentur. ERM. Bud. clare
novisset.

Effundere aræ vetitum] Meursius
Cyp. 1, 16. perperam hic reprehendit
Tacitum, intelligebat quippe *effundere*
sanguinem s. immolare hostiam. Cf. Ryc-
ktus. Put. Alc. *obfundere*. Bud. *effun-
dere*, male.

Altaria adolentur etc.] Hoc loco re-
fellit correctio Harduini ap. Plinium
2, 96. (97.) ubi in loco de hoc templo
æ aram facit aviam. Oportet autem
tectum templi apertum fuisse super
aram illam, ut in eo, quod fuit in Thra-
cia, in monte Zilmissio. V. Sueton. Aug.
c. 94. et ibi dicta. ERM. Bud. male re-
dolentur. Virg. Æn. 7, 71. *Castis ado-
let dum altaria tædis*. et 1, 420. *Vene-
ris Sabæo ture calent aræ sertisque re-
centibus halant*. De aris hypæthriis v.
Eustath. ad Odys. 6. 368.

Nec — madescent] Idem de statua
quadam Dianæ narrat Polyb. 16, 12.

Continuus orbis latiore initio] Tyrinus
Max. (diss. 38.) *Venus a Paphis colitur,
cujus simulacrum nulli rei magis assi-
mike, quam alba pyramidi*. Lips. Ea
species exhibetur et in numis ap. Tri-
stan. in Comm. t. 1. p. 419—594. V.
Jac. Gron. ad h. l. ERM. Cf. Vaillant
in NN. Col. t. 1. p. 98. in numo Drusi, et
Pitture d'Ércolano t. 3. tav. 52. Apud
Spanh. de Præst. et V. NN. ed. a. 1671.
male in numo Pergameno p. 479. cono
caput humanum impositum cernitur, in
edit. recentiore f. Lond. 1706, diss. 3, 6.
is error est emendatus.

Ratio in obscuro] Eam tradit Cle-
mens Alex. Protrept. (ed. Sylb.) p. 29.
30. ubi et de aliis talibus Deorum Dea-
rumque formis reperies. Nempe tales
figuræ sunt indicia vetustatis ultime,
qua nondum exprimere didicerant ligno
aut saxo formas hominum aut animalium.
Add. eundem Clem. Strom. 1. p. 348. s.
et Collecta Pottero Arch. Gr. 2, 2. ERM.
Consuli merentur interpretes pictura-
rum Herculanensium l. c. quorum alii
conum symbolum amoris esse, alii ad
phallum pertinere arbitrantur.

Per ambages interrogat] h. e. inter-
rogat de fatis suis, quid sperare posset:
verum non plane: ne periculum inde
nasceretur: sed verbis ambiguis, qua
tamen intelligere Sacerdos posset. Hinc
mox vocat *magna consulta*. Consuluit
de Imperio, an sibi fatis debeatur. Mox
videt, quod Rhenanus (e Bud.) edidit,
est etiam in ed. pr. At Guelf. ceteræ-
que edd. ante Rhen. *vidit*: ut ante ac-
cepte. Item post *pervectus* omnes edd.
ante Rhen. male. ERM. Rhen. *pervectus*.
e Bud. ut c. 9.

Compluribus] Sic Rhen. e Bud. prius
legebatur *pluribus*.

Ingens rerum fiducia] Suspicebar,
ingens rerum, voce sequenti rejecta. Sed
Pichena sagaciter sensum eruit, *ingens
rerum fiducia* (sexto casu) quam ex ora-
culo conceperat. Audiamus. Lips. Sic
Justinus 11, 4. *qui, ex continenti ad
Darium profecti, non mediocriter momen-
tum Persarum viribus accessere*. Et 18,
6. *ubi et Olympius esset mater Alexan-
dri, non mediocriter momentum partium*.
GRON. Post Lipsii notam hic omissa
est Freinsheimii, qui improbat conjecta-

- A. U. Profligaverat bellum Judaicum Vespasianus; oppugnatione
823. Hierosolymorum reliqua, duro magis et arduo opere, ob in-
A. C. ingenium montis et pervicaciam superstitionis, quam quo sa-
70. tis virium obsessis ad tolerandas necessitates superesset.
Tres, ut supra memoravimus, ipsi Vespasiano legiones
erant, exercitæ bello: quatuor Mucianus obtinebat in pace;
sed æmulatio et proximi exercitus gloria repulerat segni-
tiam: quantumque illis roboris discrimina et labor, tantum
his vigoris addiderat integra quies et inexpertus belli labor.
auxilia utrique cohortium alarumque, et classes Regesque,
5 ac nomen dispari fama celebre. Vespasianus, acer militiæ,
anteire agmen, locum castris capere, noctu diuque consilio,
ac, si res posceret, manu hostibus obniti. cibo fortuito, ve-
ste habituque vix a gregario milite discrepans: prorsus, si
avaritia abesset, antiquis Ducibus par. Mucianum e con-
trario magnificentia et opes et cuncta privatum modum su-
pergressa extollebant. aptior sermoni, dispositu provisuque

ram Pichena, et fiducia nominativo casu positum statuit. Cum hoc sentit Gron. et in subsidium Justini locum adfert. Acidalius Lipsio; Muretus Freinshemio favet.

Profligaverat bellum] Paulo aliter *profligandi* verbo usus, quam plauit Agellio 15, 5. qui in tota ea re vereor ut caliget. Ni ita est; barbaramente etiam locutus sit Augustus in Ancyrano lapide: CEPTA. PROFLIGATAQUE. OPERA. A. PATRE. MEO. PERFECI. quod exemplum rigide et ex diametro cum Agellii nota pugnat. LIPS. Cf. Tollius ad Ausonii Mosellam v. 425.

Ob ingenium gentis] Nam pervicaces scilicet et cedere nescii Judæi. Tamen in Flor. est, *ingenium montis*: et scimus, Hierosolyma in arduo fere sita. LIPS. *Montis* etiam Guelf. a m. pr. at sec. m. correxit stulte *mentis*, quod pro *montis* editum est in ed. pr. Ex eo *gentis* factum. *Montis* bene recepit Pichena. Mox MS. Flor. *quam quo*. Sic et Guelf. (Bud.) ed. pr. unde recepi. Vulgo *quod*. ERN. Ex Bud. *mentis* Rhenanus fecit *gentis*. Paulo ante Rhenanus sublata post *Hierosolymorum* distinctione sensum meliorem dedit.

Ut supra memoravimus] Vid. 1, 10.

Mucianus] Ita ubique prepotentis hominis nomen scripsi. Græci suadent, qui *Movvianis* appellant: et lapides, in quibus C. media, non T. semper sculptum. ut in illo Romæ (ap. Grut. p. 32, 6.) L. ANNIO. FABIANO. M. NONIO. MUCIANO. COS. Multa etiam hujus mentio

in Plinio, qui 12, 1. (5.) Licinium ei nomen addit, et titulum fere ter Consul. *Licinius Mucianus ter Cos. et nuper Lycia provincia Legatus*. Libro 32, 6. (21.) de ostrearum præstantia: *Dicemus, inquit, aliena lingua, quæque peritissima hujus cœnura in nostro ævo fuit. Sunt ergo Muciani verba, quæ subjiciam.* Et sæpe alias: ostenditque doctum et alterum velut Mæcenatem. LIPS. Mox pro *repulerat* ed. pr. et MS. ap. Broterium *depulerat*. melius. ERN. Bud. *repulerat*.

Et inexpertus belli labor] Redundare vox *labor* videtur, et incalecata huc e prioris versu. Legam, et *inexpertis belli*. Ita supra: *pacia artibus, belli inexpertus*. LIPS. *Labor* est in libris omnibus. In ed. pr. bis posita vox *labor* fecit, ut intermedia omnia omitterentur. In MS. Guelf. (et Bud.) est *inexpertus*, ut Flor. et edd. vett. ante Rhen. ERN. Cod. Agr. et *inexpertus belli labores*, quod Byck. probat. Rhen. pro *labor* volebat *ardor*. Bip. legunt *sed inexpertus belli labore*. quod vulgato non præstat.

Ac, si res p.] Conjunctio *ac* non est in Bud. et delet Rhen.

Dispositu provisuque] Non possum hic videre, quod Savilius: *very expert in the direction and foresight of civil affairs*: quasi uno spiritu jungeret auctor: *dispositu provisuque civilium rerum peritus*: quum ille voluerit; *aptior sermone, dispositu provisuque*, junctim accipi, quæ sensum impleant absque illo: *civilium rerum peritus*. Significat

civilium rerum peritus; egregium Principatus tempera-
 mentum, si, demptis utriusque vitiis, solæ virtutes misce-
 rentur. Ceterum hic Syriæ, ille Judææ præpositus, vici-
 nis provinciarum administrationibus, invidia discordes, ex-
 itu demum Neronis, positis odiis, in medium consulere:
 primum per amicos: dein præcipua concordiae fides Titus,
 prava certamina communi utilitate aboleverat: natura atque
 arte compositus adliciendis etiam Muciani moribus. Tri-
 buni Centurionesque et vulgus militum, industria, licentia,
 per virtutes, per voluptates, ut cuique ingenium, adscisce-
 bantur. Antequam Titus adventaret, sacramentum Otho-
 nis acceperat uterque exercitus, præcipitibus, ut adsolet,
 nuntiis, et tarda mole civilis belli, quod longa concordia
 quietus Oriens tunc primum parabat. Namque olim vali-
 dissima inter se civium arma, in Italia Galliave, viribus
 Occidentis cœpta. Et Pompeio, Cassio, Bruto, Antonio,
 quos omnes trans mare secutum est civile bellum, haud
 prosperi exitus fuerant. Auditique sæpius in Syria Judæ-
 aque Cæsares, quam inspecti. Nulla seditio legionum:
 tantum adversus Parthos minæ, vario eventu. Et proximo
 civili bello, turbatis aliis, inconcussa ibi pax: dein fides
 erga Galbam. Mox, ut, *Othonem ac Vitellium scelestis armis*
res Romanas raptum ire, vulgatum est, ne penes ceteros Im-
 perii præmia, penes ipsos tantum servitii necessitas esset,
 fremere miles et vires suas circumspicere. Septem legio-
 nes statim et cum ingentibus auxiliis Syria Judæaque: inde
 continua Ægyptus duæque legiones: hinc Cappadocia
 Pontusque et quidquid castrorum Armeniis prætenditur.
 Asia et ceteræ provinciæ, nec virorum inopes et pecuniæ

enim Mucianum elegantiorē et diligen-
 tiorē fuisse in dispositione et ordine
 omnium, quæ ageret circaque haberet.
 Quale est, quod de Vespasiano Suet. 21.
Ordinem vite fere hunc tenuit. etc. Plinius
 Ep. 2, 11. *Salvius Liberalis, vir subtilis,*
dispositus, acer, disertus. Noster infra
 68. *Apud Vitellium omnia indisposita,*
temulentia. Adde ad Sen. de ira 3, 6.
 Sic igitur Vespasiano dispositior vel
aptior dispositu Mucianus. Idem *aptior*
provisu, hoc est, magis providus et di-
 vinus et pensator futuri, quicquid age-
 ret. Gron. Savilii ratio potior mihi vi-
 detur cum Bip. qui etiam recte, ut puto,
 repōnunt *sermoni*, dandi quippe casum
 requirit *aptior*.

Vario eventu] Respice ad A. 15, 24.
 27. Sic non opus Acidalii vano.

Vires suas circumspicere] i. e. intelle-
 ctis viribus suis arrogantiam, saltem si-
 duciam sumere. ERN.

Duæque legiones] Paullo aliter hoc
 olim. Nam C. Cæsar, Ægypto devicta,
 tres in ea legiones reliquit. Auctor
 Suetonius in Jul. 76. Augustus eum nu-
 merum retinuit, imo et Tiberius: sub
 quo Strabo sane vixit, et hæc scripsit
 lib. 17. p. 797. *Ἐστὶ δὲ (in Ægypto)*
τρία τάγματα: ὃν τὸ ἓν κατὰ τὴν πόλιν
ἴθυσται, τ' ἄλλα δ' ἐν τῇ χώρῃ. Sed Ti-
 berius tamen non in longum. Anno
 enim Imperii ejus nono Tacitus clare
 duas saltem legiones Ægypto adtribuit:
 uti et hic A. 4, 5. *Cetera Africa per*
duas legiones parique numero Ægyptus.
 Observa ergo obiter; paullo certius de
 Strabonis scripture, quam vides eum
 desiisse ante hunc nonum Tiberiani Im-
 perii annum. Addo, Egesippum etiam
 de duabus his legionibus adsentiri Ta-
 cito 4, 26. *Esse etiam illic duos ordi-*
nes militarium virorum, quos sibi adjun-
gere Vespasianus properavit. LIPS.

A. U. opulentæ. quantum insularum mari cingitur, et parando interim bello secundum tutumque ipsum mare. Non fallerebat Duces inpetus militum: sed, bellantibus aliis, placuit expectari belli exitum. victores victosque nunquam solida fide coalescere. nec referre, Vitellium an Othonem superstitem Fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios Duces inolescere. discordiam his, ignaviam, luxuriam: et suismet vitiis alterum bello, alterum victoria periturum. Igitur arma in occasionem distulere, Vespasianus Mucianusque nuper, ceteri olim mixtis consiliis: optimus quisque amore Reipublicæ: multos dulcedo prædarum stimulabat; alios ambiguae domires. Ita boni malique causis diversis, studio pari, bellum omnes cupiebant. Sub idem tempus Achaia atque Asia falso exterritæ, velut Nero adventaret: vario super exitu ejus rumore, eoque pluribus vivere eum fingentibus credentibusque. Ceterorum casus conatusque in contextu operis dicimus: tunc servus e Ponto, sive, ut alii tradidere, libertinus ex Italia, citharæ et cantus peritus (unde illi, super similitudinem oris, propior ad fallendum fides) adjunctis desertoribus, quos inopia vagos ingentibus promissis conruperat,

Securum tutumque] Vatic. Flor. et Romana editio, secundum tutumque. quod approbo. Lips. Recepit Pichena. Ern. Bud. male *seculum*. Acidalius ita legendum suadebat: *cingitur parando i. b. securum; tutumque i. m.*

Cum in victores victosque] Rodolphus (in cod. suo) et prisca item editio *cum victoribus victos nunquam solida fide coalescere*. At totum locum libentius nunc cum Pichena legam: *expectari belli exitum. victores victosque nunquam, etc.* Lips. Gronovius conjicit *expectari eventum*. Pichenæ correctionem recepit Freinsh. Cod. Guelf. *placuit expectari bellum: cum in victores victosque n. s. f. coalesceret*. Sic editiones omnes usque ad Freinsh. nisi quod ed. pr. *coalescere*, ut MS. (Flor. Agr.) Bud. J. Gronov. conjicit *belli natum vel vulum*. Ern. Acid. volebat *belli canum*. Bud. *bellum cum in etc.* Inde Rhen. emendabat *bellicum*. Muretus simpliciter legebat *placuit expectari*. Lalleu. recepit *belli eventum*.

Nuper, ceteri olim] Locus subobscuræ sententiæ, imo incertæ. Rodolphus (in cod. suo) legisse dicitur, *nuper Titi opera mixtis consiliis*. sententiæ nihil aberrante; vereor tamen, ut propria quadam lectione, non a libris. An ceteras intelligimus, amicos et familiares Vespasiani? qui jamdiu cum eo spem conceperant Imperii, et de eo locuti erant?

Diu sane spem conceptam, idque ob omnia multa et clara. Sueton. Vespas. 5. Lips. Agricola lectionem recepit Rycius: quod recte improbat J. Gron. Est explicatio e c. 5. Ern. Lectio ceteri est a Rhen. e Bud. prius enim legebatur *ceterum*. Sensus: V. et M. nuper consilia de invadendo imperio consociasse; ceteris, Tito, Tribunis aliisque fidis ministris rem illam multo ante agitatam. Cf. c. 5. Sic Pich. Brot. Lall. Hic et in Regio suo reperit ceteri. Bipontini ingeniosæ locum ita constituunt: *Mucianusque. jam perlatari miles in mixtis consiliis*. Acid. volebat *secretis olim*, nuper m. c.

Ambiguae domires] h. e. res alienum, fides decocta, conscientie facinorum. Vid. 1, 88. sæpe istæ causæ bellorum Tacito memorantur. Ern.

Velut Nero adv.] Tangit hanc Vespasiani fabulam Lactantius de mort. pers. c. 2. ad quem locum vid. Cuperus, item Columbus, qui ab ecclesiæ patribus refutatum commentum docet. Plures etiam falsos Nerones existisse, Casaub. ostendit ad Suet. Ner. c. ult.

Eum fingentibus credentibusque] MS. Agr. *confingentibus*. Broterius corrigit *credentibusve*. Ern.

Propior ad fallendum fides] Suspiciatur legendum Freinsh. *promptior*. Possis etiam *propior*. Sed illud melius. Ern. Bud. *propior*.

mare ingreditur : ac, vi tempestatum Cythnum insulam de-
 trusus, et militum quosdam ex Oriente commeantium ad-
 scivit, vel abnuentes interfici jussit, et spoliatis negotia-
 toribus, mancipiorum valentissimum quemque armavit.
 Centurionemque Sisennam, dextras, concordiae insignia,
 Syriaci exercitus nomine ad Prætorianos ferentem, variis
 artibus adgressus est : donec Sisenna, clam relicta insula,
 trepidus et vim metuens aufugeret. inde late terror, multis
 ad celebritatem nominis erectis, rerum novarum cupidine et
 odio præsentium. Gliscentem in dies famam fors discus-
 sit. Galatiam ac Pamphyliam provincias Calpurnio Aspre-
 nati regenda Galba permiserat. datæ e classe Misenensi
 duæ triremes ad prosequendum, cum quibus Cythnum in-
 sulam tenuit. Nec defuere, qui trierarchos nomine Neronis
 accirent. is in mæstitiam compositus, et *fidem suorum*
quondam militum invocans, ut *cum in Syria aut Ægypto siste-*
rent, orabat. Trierarchi nutantes, seu dolo, *adloquendos sibi*
militēs, et paratis omnium animis reversuros, firmaverunt. Sed
 Asprenati cuncta ex fidē nuntiata. cujus cohortatione ex-
 pugната navis, et interfectus quisquis ille erat. Corpus, insi-
 gne oculis comaque et torvitate vultus, in Asiam atque inde
 Romam pervectum est. In civitate discordi et, ob crebras
 Principum mutationes, inter libertatem ac licentiam in-
 certa, parvæ quoque res magnis motibus agebantur. Vi-
 bius Crispus, pecunia, potentia, ingenio inter claros magis,
 quam inter bonos, Annium Faustum, Equestris ordinis, qui
 temporibus Neronis delationes facitaverat, ad cognitionem
 Senatus vocabat. Nam recens, Galbæ Principatu, censue-
 rant Patres, ut *accusatorum causæ noscerentur*. Id Senatus-

A. U.
823.
A. G.
70.

Scythium insulam] Farnes. (et Agr.)
Cytnum. Vatic. *Scythynum*. (Bud. *Sci-*
tynum.) Vera lectio, *Cythnum* : quomodo
 aiunt legi in Flor. quæ insula juxta At-
 ticam sub Bubœa. Plinio nominatur 4,
 12. (22.) et Ptolomæo 3, 15. dicitur
 Κίθρος. Philoni etiam in Flaccum sic
 dicitur, et juxta Ceam collocatur. In
 Zonara 11, 15. non recte scriptum,
 hunc falsum Neronem in tractu Cydai
 amnis interfectum : deceptique cum ad-
 finitas hæc vocum. LIPS. Ed. pr. *Cin-*
thum. Mox vel pro et dedimus post Byck.
 et Gron. e Flor. Guelf. ERN. Flor. et
 Bud. vel. ad hoc non attendit Rhen.

Dextras c. iux.] Vide not. ad 1, 54.
 Male Rhen. conjiciebat *dextera*.

Ad prosequendum, cum quibus] Sic
 Rhen. edidit e Bud. sic et Guelf. At edd.
 vult. omnes *prosequendum eum, quibus* :
 quod non deterius. ERN.

Sisterent] Constituerent. Sic A. 2, 14.
 Suet. Aug. 28.

Trierarchi nutantes etc.] In ed. pr.
trierarchis. forte natum e seu per com-
 pendium s. scripto : quamquam id com-
 mode abesse potest. Mox *adloquendos*
 MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. om-
 nes præter pr. quæ habet *adequandos*. viti-
 osee. ERN. Bip. illud seu recipere. Perinde
 est ; omittitur et A. 5, 4. Bud. hic male
 habet *trierarchas*, relatum scil. ad ora-
 bat. Ex isto *adloquendos* Grut. excu-
 pebat *adequandos*, ut ap. Suet. Galba 7.
 in eoque sibi mirifice placet.

Delationes facitaverat] Habet a Ci-
 cerone in Bruto 84. qui, *quum tanto no-*
mine caset, patremque optimum virum
habuisset et juris peritissimum, accusa-
tionem facitaverit. GRON.

Accusatorum causæ noscerentur] Vide
 si lubet pecuniæ veteris 4, 8. GRON.

A. U. consultum varie jactatum et, prout potens vel inops reus
 823. inciderat, infirmum aut validum retinebatur. Ad hoc ter-
 A. C. roris et propria vi Crispus incubuerat, delatorem fratris sui
 70. pervertere: traxeratque magnam Senatus partem, ut *inde-
 fensum et inauditum dedi ad exitum* postularent. Contra
 apud alios nihil æque reo proderat, quam nimia potentia:
 adcusatoris: *dari tempus, edi crimina, quamvis invisum ac
 nocentem, more tamen audiendum*, censebant. Et valuerat
 primo, dilataque in paucos dies cognitio. mox damnatus
 est Faustus, nequaquam eo adsensu civitatis, quem pessimis
 moribus meruerat. quippe ipsum Crispum easdem adcu-
 sationes cum præmio exereuisse meminerant: nec pœna cri-
 minis, sed ultor displicebat.

- 11 Læta interim Othoni principia belli, motis ad imperium
 ejus e Dalmatia Pannoniaque exercitibus. fuere quatuor
 legiones: e quibus bina millia præmissa; ipsæ modicis in-
 tervallis sequebantur: septima a Galba conscripta; vete-
 ranæ undecima ac tertiadecima et præcipua fama quartade-

Varie jactatum] Quod non eandem
 semper vim habuerat: modo parum,
 modo multum valuerat, ut mox ipse ex-
 plicat. Cicero Off. 3, 20. *jactabatur mi-
 nus, sic ut nemo scire posset, quid habe-
 ret*: nempe, quia modo plus, modo minus
 valebat. omninoque *factari* dicuntur,
 quæ agitant, certo loco consistere non
 sinunt. *Retinebatur* porro id SC. Etsi
 sub Galba factum adversus Neronianæ
 tyrannidis instrumenta, tamen non abo-
 lebatur ab Othone, etsi favente Neroni-
 anis. Itaque non opus, cum J. Gronovio
 quærere, quid sibi hoc verbum velit.
Retinere morem dixit Cicero Fin. 2, 1.
 et alii. *Retinere monumenta ingenii* no-
 ster Ann. 4, 61. ut opponatur *et* abo-
 lere, tollere. ERN. Trillerus Obs. crit.
 1, 8. emendasse se putat locum, legendo,
infirmus haud validus, scil. reus; sed
 quis in Tacito hanc *Tavrosyia* ferat?
 Bene habet vulg. in quo *infirmum SC.*
inopi, validum potenti reo respondet.
Vis SC. plus minuse intendebatur pro
 conditione reorum.

Adhæc terrore et propria vi] Quid si,
Ad hunc terrorem. Super hoc terricola-
 mentum Senatus consulti, etiam non
 terriculis, sed vi eloquentiæ et gratiæ
 suæ annitebatur. GRON. Firmant Flor.
 Bud. qui habent *ad hunc terroris*, et
 Agr. ed. pr. *ad hunc terrore*. At Guelf.
 Puteol. Rivius *ad hæc terroris*. Quod
 vulgo editur, est e Beroaldina, qui tamen
 non e cod. MS. hæc edidit: ut ab corre-
 ctione ejus, vitium operarum putantis,

profectum esse terrore videatur. Si ta-
 men verum est, intelligendæ sunt minæ,
 quæ accusatoribus et alibi tribuuntur.
Adhæc, adhuc, adhuc sæpe in libris,
 etiam his, confunduntur. *Vis* intelli-
 genda de gratia, concursatione, precibus
 et similibus. ERN. Freinsh. vult *ad hoc*
terrore. Rectius Rhen. *ad hoc terroris*.
 Bip. *ad hocce terroris*. Verum sic sequens
 et valet etiam.

Fratris sui] Vibii secundi, de quo A.
 14, 28.

Magnam Senatus partem] MSS. Bud.
 Guelf. a m. pr. *magistratus*. vitiose. At
postularent, quod est e Flor. etiam ed.
 pr. ceteri scr. (in his Bud.) et edd. usque
 ad Pich. *postularet*. Item *invisum*, ut
 Rhen. edidit (e Bud.); at Guelf. et edd.
 ceteræ *infirmum*. ERN.

Læta interim] Sic omnes scr. et edd.
 vett. In secunda Rhen. excidit *interim*:
 restituit Pichena (e Flor.). Mox e *Dal-
 matia* restituit Ryckius; nec scio, cur
 Gronovius id non imitatus sit, cum sit
 haud dubie vitium operarum a *Dalm.*
 quod in Freinshem. ed. irrepsit. ERN.
 Intellige secundam, nam prior habet e;
 sic et Flor. Bud. Agr.

Præcipua fama quartadecimanæ] Sic
 edd. omnes ante Rhenanum, et Flor. ut
 puto, quia nil notavit Gronov. At MSS.
 Bud. Guelf. (Reg. Lall.) edd. post Rhen.
 omnes usque ad Freinsh. *præcipui*. ERN.
Præcipua fama, ut c. 32. *magna fama*.
 Ob compressam Britannicæ rebellionem,
 de qua 14, 29. 34, *Cerialis quartodecu-*

cumani, rebellione Britanniae compressa. Addiderat glo-
riam Nero, eligendo, ut potissimos. unde longa illis erga
Neronem fides, et erecta in Othonem studia. Sed, quo plus
virium ac roboris, e fiducia tarditas inerat. agmen legionum
alae cohortesque praeveniebant. Et ex ipsa urbe haud sper-
nenda manus, quinque Praetoriae cohortes, et equitum vexilla
cum legione prima: ac deforme insuper auxilium, duo
millia gladiatorum, sed per civilia arma etiam severis Du-
cibus usurpatum. His copiis rector additus Annii Gallus,
cum Vestricio Spurinna ad occupandas Padi ripas praemis-
sus: quoniam prima consiliorum frustra ceciderant, trans-
gresso jam Alpes Caeina, quem sisti intra Gallias posse
speraverat. Ipsum Othonem comitabantur speculatorum
lecta corpora, cum ceteris Praetoriis cohortibus, veterani e
Praetorio, classicorum ingens numerus. Nec illi segne aut
corruptum luxu iter: sed lorica ferrea usus est, et ante si-
gna pedester, horridus, incomptus, famaeque dissimilis.
Blandiebatur coeptis Fortuna, possessa per mare et naves
majore Italiae parte, penitus usque ad initium maritimarum
Alpium. quibus tentandis adgrediendaeque provinciae Nar-
bonensi, Suedium Clementem, Antonium Novellum, Aemi-

A. U.
823.
A. C.
70.

manos domitores Britanniae adpellat H. 5, 16. In Bud. vitiose legitur *quartadecima in*, unde Rhen. bene *quartadecimani*; prius legebatur *quartadecumana*.

E fiducia tarditas inerat] Fallitur Pichena (difficultatem movens ex eo, quod alibi acer in hoc bello, non cunctator tradatur.) Non enim Othonis, non omnis exercitus, sed solum quartadecimanorum tarditatem accusat Tacitus. GRON. Ante *agmen* mox eo addunt edd. ante Rhen. qui delevit. In Guelf. est in marg. a man. sec. ERN. Eo non habent Bud. et ed. Put. sed Alc. intrusit.

Et ex ipsa urbe] Sic recte Bud. Ryc-kius etiam restituit e Flor. et Agr. et edd. ante Rhen. qui omisit.

Vestricio Spurinna] Vid. Lips. ad c. 18. ERN.

Padi Ripas] Regiones et urbes circa Padum in istis locis, quibus Caeina venturus videbatur, Placentiam et Cremonam, v. c. 18. sqq. Mox *intra* e Flor. dedit Pichena. bene. Sic et Guelf. (Bud.) edd. Puteol. Ber. At edd. pr. Rhen. et sqq. *inter* male. *Sisti* est coerceri, ne a Galliis in Italiam prodiret. ERN.

Veterani e Praetorio] Superesse videantur haec voces. Praemisit enim jam nunc de Praetoriis omnibus cohortibus: qui igitur isti amplius e Praetorio? Sed non supersunt. Distinguit enim a cohortibus veteranos, recte, quia exau-

ctoratos intellegit, et qui post sedecim stipendia habebantur sub vexillo, non aliter quam legionario, de quibus scripsi satis ad A. 1, 17. Atqui hi nec in legionibus ultra censebantur, nec illi in cohortibus. LIPS. De classicis in militiam terrestrem et legionariam adscitis v. Schel. ad Hygin. p. 95. Mox *usus est* Flor. edd. ante Rhen. Pichena sqq. At Guelf. *usus*, edd. Rhen. (e Bud.) sqq. ERN. Grut. ambas vuculas *usus est* deletas cupiebat.

Majore Italiae p.] Bud. et edd. ante Rhen. et *maiore*. Eam particulam connectentem Rhen. delevit.

Quibus tentandis, adgrediendaque] Farnesiana haec scriptura est: quam verissimam censeo. Duplex enim mandatum Othoniani Duces habuerunt; tentandarum Alpium et Provinciae invadendae, quae ad Vitellium defecerat. Supra 1, 87. *Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe valida et partibus fida*. Infra c. 14. *imminere provinciae Narbonensi, in verba Vitellii adactae, classem Othonis, trepidi nuntii adtulere*. Vulgata lectio valde turbat: quibus tentandis adgrediendisque, provinciae Narbonensi, etc. tamquam tres hi Duces Provinciae impositi. et magis majores tenebras offundit etiam Maurus. LIPS. Bud. *aggrediendisque pr. Narbonensis*. De Ducibus laudatis vid. H. 1, 87.

- A. U. lium Pacensem Duces dederat. Sed Pacensis per licentiam
 823. militum victus: Antonio Novello nulla auctoritas: Sue-
 A. C. dius Clemens ambizioso imperio regebat, ut adversus mo-
 70. destiam disciplinæ corruptus, ita præliorum avidus. Non
 Italia adiri, nec loca sedesque patriæ videbantur: tamquam
 externa litora et urbes hostium urere, vastare, rapere: eo
 atrocius, quod nihil usquam provisum adversum metus.
 Pleni agri, apertæ domus. occurrentes domini juxta conju-
 ges et liberos securitate pacis et belli malo circumveniebantur.
 Maritimas tum Alpes tenebat Procurator Marius
 Maturus. Is concita gente (nec deest juvenus) arcere
 provinciæ finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu
 caesi disjectique montani, ut quibus, temere collectis, non
 castra, non Ducem noscitantibus, neque in victoria decus
 13 esset, neque in fuga flagitium. Inritatus eo prælio Othonis
 miles vertit iras in municipium Albium Intemelium. quippe
 in acie nihil prædæ: inopes agrestes et vilia arma: nec
 capi poterant, pernix genus et gnari locorum. sed calamita-
 tibus insonantium expleta avaritia. Auxit invidiam præ-
 claro exemplo femina Ligus, quæ filio abditto, cum simul
 pecuniam occultari milites credidissent, soque per crucia-
 tus interrogarent, *ubi filium occuleret?* utrum ostendens,
latere respondit. Nec ullis deinde terroribus, aut morte,
 14 constantiam vocis egregiæ mutavit. *Inminere provinciæ*
Narbonensi, in verba Vitellii adacta, classem Othonis, Fabio
Valenti trepidi nuntii adtulere. Aderant legati colonia-
rum, auxilium orantes. Duas Tungrorum cohortes, qua-

Per licentiam militum victus] Sic ex Flor. bene Pichena, et similia exempla in hoc ipso libro occurrunt, mox de Julio Frontone c. 26. In ed. pr. est *inverse junctus*. Ceteri libri *victus*. EBN. Sic et Bud. Præfert hoc Acidalins.

Corruptus, ita præliorum avidus] Hæc commodius de militibus quam de Duce dici censo, et eo scripsisse Tacitum: *Suedius Clemens ambizioso imperio regebat, ut adversus modestiam disciplinæ corruptus, ita præliorum avidus*. Gron. Pro vulg. stant Flor. et Bud. Ast Bip. maluit *adversus* (contra) *modestiam* (h. e. immoderatus) *disciplina corruptor*.

Non Italia adiri] Nihil ego hic nisi germanum video. Sudant tamen in mutando Rhenanus pariter et Vertranus. Lips. Rhenano endorem elicit corruptus in Bud. locus.

Albium Intemelium] Ita quidem e Strabone scripseris lib. 4. p. 202. Τὸν δὲ Λιγύον, inquit, τὴν μὲν ἄνταν Ἰγγαύων, τὴν δὲ Ἰντεμλίον, τινέως τὰς ἀκυσίας ἀβτῶν ἐν τῇ Σαλαττῇ, τὴν μὲν ἰσημέ-

ζισθῶν ἄλλων Ἰντεμλίον, αὐτὴν ἄλλων, τὴν δὲ ἰσσηντομίνους μάλλον, ἄλλοιγγαύων. Nec aliter in Plinio 3, 5. (7.) Quin tamen etiam concise Albintemelium dicta fuerit, hand pertinaciter eo negatum. Lips. In Antonini itinerario (ed. Wes-sel. p. 296.) *Albintimilio*, ubi v. Su-rita.

In acie] Bud. in ea acie. Mox idem nec *pernix* genus, ubi Rhen. τὴν nec verti vult in et. Idem *Ligus*, Agr. *Ligur*. Sed et ap. Sall. Jug. 93. *Ligus* et Græc. Λιγύς.

Tortoribus] Regius (Bud.) codex, *tem-poribus*, ex quo Rhenanus, *terroribus*. Lips. Et sic e Flor. edidit Pichena. Sic jam est in ed. pr. (contra edd. Put. Alc. et Rhen. *tortoribus*). *Terrores* sunt minæ, ut supra dixi. Ante Heinsius eleganter conjiciebat, *hic latere*. malim, quia est oratio obliqua, ibi. EBN. Heins. provocat ad cod. Agr.

Duas Tungrorum] Sic (hic et in seq.) ex ingenio edidit Rhen. Sed MSS. et edd. vett. *Tungorum*: nisi Flor. *Tun-*

tuor equitum turmas, universam Treverorum alam cum A. U. Julio Classico, Præfecto, misit: e quibus pars in colonia ^{822.} Forojulensi retenta, ne, omnibus copiis in terrestre iter ^{A. C. 79.} versis, vacuo mari classis acceleraret. Duodecim equitum turmæ, et lecti e cohortibus, adversus hostem iere: quibus adjuncta Ligurum cohors, vetus loci auxilium, et quingenti Alpini, qui nondum sub signis. Nec mora proelio: sed acie ita instructa, ut pars classicorum, mixtis paganis, in colles mari propinquos exurgeret, quantum inter colles ac litus æqui loci, Prætorianus miles expleret, in ipso mari ut annexa classis et pugnae parata, conversa et minaci fronte prætenderetur. Vitelliani, quibus minor peditum vis, in equite robur, Alpinos proximis jugis, cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treverorum turmæ obtulere se hosti incaute, cum exciperet contra veteranus miles, simul a latere saxis urgeret apta ad jaciendum etiam paganorum manus: qui sparsi inter milites, strenui ignavique, in victoria idem audebant. Additus percussis terror, invecta in terga pugnantium classe. Ita undique clausi. deletæque omnes copiae forent, ni victorem exercitum adinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus. Nec Vitelliani, quam-15 quam victi, quievire. accitis auxiliis, securum hostem ac successu rerum socordius agentem invadunt. cæsi vigiles, perrupta castra, trepidatum apud naves: donec, cedente paulatim metu, occupato juxta colle defensi, mox inrupere. atrox ibi cædes, et Tungrarum cohortium Præfecti, sustentata diu acie, telis obruuntur. Ne Othonianis quidem incruenta victoria fuit, quorum improvide secutos conversi

grorum habet, e quo nil notatum video. Sic tamen ed. pr. 4, 55. et 66. ERN.

Vacuo mari] i. e. ejus litus nullis presidiiis munitus esset. ERN.

Adversus hostem] Bud. ad hostem.

Pannonii nondum sub signis] Milites auxiliiarii e delectu Pannonios missi, sed nondum in cohortes divisi. ERN. Sed *Pannonii* Othenis partes sequebantur. v. c. 11. et 17. Hinc Savilius reponit *Alpini* et intelligit *Ligures*. Mox etiam ipse Tacitus *Alpinos* memorat. Sequor Savilius et cum Bip. addo *qui*.

Mixtis paganis] h. e. non militibus quidem, sed qui tamen nunc aliquod operæ militaris navarent. Paganus militibus opponuntur. de his Pichena ad h. l. et intt. Suetonii aliique abunde dixerat. ERN.

Conversa et minaci fronte] h. e. quæ non, ut adolebat, puppes, sed proras et rostra obverteret litori, ut in proeliis in oppugnationibus fieret. ERN.

VOL. II. P. I.

Simul a latere] In his et seqq. cum Flor. consentit Guelf. (et Agr.) ed. pr. nisi quod in illo etiam post *saxis* est, in hac *jacendum* vitiose pro *faciendum*, ut in MS. Bud. ERN. In hoc etiam male *simul altitudo apta*. Bip. locum ita refigunt: *simul a latere. Saxis etiam urgeret apta ad i. p. m.*

Obtentui fugientibus] Quo idoneo pre-textu fugere honestius poterant Vitelliani. Male hic *objectum* additur in edd. Pateol. Ber. Alc. Post pro *sidente* MS. Oxon. *cedente*, quod melius: aut *resistente*. ERN. Id *objectum* Bud. non habet, et bene sustulit Rhen. Dein Bud. *cedentes*, quo firmatur lectio Oxon. quam restitui.

Sustentata] Put. Alc. addunt *quidem*, quod inrepsit e linea seq. id Bud. non habet et Rhen. delevit.

Quorum improvide secutos] Pro, e quibus qui improvide secuti fuerant, eos equites circumvenire. Vid. ad A. 6, 17. ERN.

M

A. U. equites circumvenerunt. Ac velut pactis induciis, ne hinc
 823. classis, inde eques, subitam formidinem inferrent, Vitelliani
 A. C. retro Antipolim, Narbonensis Galliae municipium; Otho-
 70. niani Albingaunum interioris Liguriæ, revertere. Corsi-
 16 cam ac Sardiniam, ceterasque proximi maris insulas, fama
 victricis classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicam
 prope adfixit D. Pacarii Procuratoris temeritas, tanta
 mole belli, nihil in summam profutura, ipsi exitiosa. Nam-
 que, Othonis odio, juvare Vitellium Corsorum viribus statu-
 it, inani auxilio, etiam si provenisset. Vocatis principi-
 bus insulæ, consilium aperit: et contra dicere ausos, Clau-
 dium Phirricum, Trierarchum Liburnicarum ibi navium,
 Quinctium Certum, Equitem Romanum, interfici jubet.
 quorum morte exterriti, qui aderant, simul ignara et alieni
 metus socia inperitorum turba, in verba Vitellii juravere.
 Sed, ubi delectum agere Pacarius, et inconditos homines
 fatigare militiæ muneribus occepit, laborem insolitum pe-
 rosi, infirmitatem suam reputabant: *insulam esse, quam in-
 colerent, et longe Germaniam viresque legionum: direptos va-
 statosque classe, etiam quos cohortes alæque protegerent.* Et
 aversi repente animi: nec tamen aperta vi; aptum tempus
 insidiis legere. digressis, qui Pacarium frequentabant, nu-
 dus et auxilii inops, balineis interficitur, trucidati et comi-
 tes. Capita, ut hostium, ipsi interfectores ad Othonem
 tulere: neque eos aut Otho præmio adfecit, aut punivit
 Vitellius, in multa conluvie rerum majoribus flagitiis per-
 17 mixtos. Aperuerat jam Italiam, bellumque transmiserat,
 ut supra memoravimus, ala Syllana, nullo apud quemquam
 Othonis favore: nec quia Vitellium mallent; sed longa pax
 ad omne servitium fregerat, faciles occupantibus et melio-

[*Inde eques*] Sic Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. Is edidit *equites*. Illud Pichena restituit. ERN.

[*Albingaunum*] Sic et MS. (Bud.) Guelf. (edd. Put. Alc. Rhen.) At Flor. ed. pr. *Albigaunum*. ERN.

[*Nihil in summa profuturum*] Videtur scripsisse auctor, *tentata mole belli*, ut-
 outque *vi tanta* explicet Acidalius. GRON. Sc. cum esset tanta moles belli.
 Sed *in summam*, quod, pro conjectura posuerant Rhenanus, Lipsius, recepit Freinshemius. Recte. Libri superiores
 scr. et edd. *in summa*. Vide dicta ad 13, 38. ERN.

[*Cors. viribus*] Cod. Agr. *navibus*. glossema.

[*Phirricum Trierarchum*] Forte no-
 men hominis fuit *Pyrrhicum*. GRON. MS. Guelf. *Pyrricum*. ERN. Bud. *Phyricum*.

[*Inconditos homines*] i. e. nunquam alicui exercitationi militari adsuefactos, eoque duri exercentibus, etc. V. A. 2, 52. ERN.

[*Balineis*] Sic Flor. vulgo *balneis*.

[*Majoribus flagitiis permixtos*] Cum multo graviora patrata essent, quæ punirentur, hi latuere, et poenam effugere. ERN. Sic A. 16, 8. Pro rerum Heinis. conjicit *reorum*.

[*Aperuerat jam Italiam*] Bud. *Apa-
 ruerat jam in Italia*.

[*Ut supra mem.*] 1, 70.

[*Melioribus incuriosos*] Lego, *meliori-
 bus incuriosis*. Paratos obvio et invi-
 tanti, quum melior nemo esset, aut cu-
 ram adjungendi eos susciperet. GRON. Vulgatum servandum puto. Non cura-
 bant, utra pars melior esset, causam
 justiore[m] haberet. 14, 38. *serendis fru-
 gibus incuriosos*. Usitatus foret tamen

ribus incuriosos. Florentissimum Italiæ latus, quantum A. U. inter Padum Alpesque camporum et urbium, armis Vitellii^{823.} (namque et præmissæ a Cæcina cohortes advenerant) tene-^{A. C.} batur. Capta Pannoniorum cohors apud Cremonam. Inter-^{70.} cepti centum equites ac mille classici inter Placentiam Tici- numque. quo successu Vitellianus miles non jam flumine aut ripis arcebatur. Inritabat quin etiam Batavos Trans- rhenanosque Padus ipse: quem repente, contra Placen- tiam, transgressi, raptis quibusdam exploratoribus, ita cete- ros terruere, ut, *adesse omnem Cæcinæ exercitum*, trepidi ac falsi nuntiarent. Certum erat Spurinnae (is enim Placen-¹⁸ tiam obtinebat) nec dum venisse Cæcinam, et, si propinqua- ret, coercere intra munimenta militem, nec tris Prætoris cohortes et mille vexillarios, cum paucis equitibus, veterano exercitui objicere. Sed indomitus miles et belli ignarus, con- reptis signis vexillisque, ruere, et retinenti Duci tela inteh- tare, spretis Centurionibus Tribunisque; quin *prodicionem, et accitum Cæcinam*, clamitabant. Fit temeritatis alienæ comes Spurinna, primo coactus, mox velle simulans, quo plus aucto- ritatis inesset consiliis, si seditio mitesceret. Postquam in ¹⁹ conspectu Padus et nox adpetebat, vallari castra placuit. Is labor, urbano militi insolitus, contudit animos. Tum vetustis-

meliorum incuriosos, quod etiam Gros- lotio placebat, Ed. pr. (et c. Agr.) *occu- pationibus*, et Guelf. a manu sec. ERN.

Q. i. P. A. c. et urbium] Edd. vet. addunt *est*. Bud. non habet et Rhen. in- duxit.

Quem repente] Restituit *repente* Pi- chena, quod Rhenanus delevit, codice suo auctore, cum hic non sine vi sit. Habent MS. (Flor.) Guelf. edd. ante Rhen. omnes. Consentiunt etiam libri pro *raptis*, ne audiamus, qui tentant *captis*. Add. ad 4, 33. ERN.

Spurinna] Vestricius est Spurinna, egregius Dux, et qui ad Taciti medium ævum vixit. Plinii Secundi de eo epi- stola capienda est, 2, 7. *Heri a Senatu, Vestricio Principe auctore, Spurinnae triumphalis statua decreta est*. quem lo- cum tamen emaculo: *Vestricio Spurin- nae, Principe auctore, triumphalis statua decreta*. Male enim trajecta verba. LIPS. De vita ejus carminibusque v. Bayerus Comm. Petropol. t. 11. p. 311. ERN. Cf. et Plin. ep. 3, 1.

Providentiam Ducis laudantibus] Hæc spuria esse et e sequentibus huc incul- cata, ubi est: *laudare providentiam Du- cis*, acute conjecit Pichena, probantque viri docti. MS. Flor. ed. pr. *laudari* (Agr. *laudare*): unde firmatur illa suspi-

cio. ERN. Bud. *laudantibus*. non ergo a Puteolano est illa lectio. Grut. etiam præcedentia resecari vult *spretis C. Tr.que*. Contra Bip. nihil abundare vi- detur; de industria repeti verba censent, quo vulgi mutabilitas adpareat, legunt- que: *spreto, C. Tr.que provid. laudari*. Verum eadem plane verba sic repeti, a Taciti more alienum est, neque necesse, addi, qua re spreti C. Tr.que res ipsa docet. Itaque cum Broterio locum re- purgavi.

Qui pro Othone] Mercerus ingen- ose: *quin prodicione accitum*: quasi id crimen Spurinnae objecerint, ut est in Plutarcho. LIPS. Pichena conjecit, quod jam est in contextum receptam a Freins- hemio, nisi quod *quin* dedit pro *qui* e Merceri conjectura. Nos *qui* restitui- mus. ERN. Perperam, si quid video. Milites enim, non Centuriones, non Tribuni, prodicionis incusabant Spurinnam, teste Plut. in Oth. c. 5. Reposui *quin*.

Contudit animos] MS. Flor. ed. pr. *contundit*. Non spernam. Juvat Bud. *contundit*. Nam sæpe in tali narratione post perfectum est præsens. Sed nihil interest. ERN. Imo Bud. clare habet *contundit*. Agr. *contudit*.

Tum vetustissimus quisque] Vulgata ante lectio, *tum mentissimus quisque*.

A. U. simus quisque castigare *credulitatem suam, metum ac discri-*
 823. *men ostendere, si cum exercitu Cæcina, patentibus campis, tam*
 A. C. *paucas cohortes circumfudisset.* Jamque totis castris modesti
 70. sermones, et, inserentibus se Centurionibus Tribunisque, laudari *providentia Ducis, quod coloniam, virum et opum validam, robur ac sedem bello legisset.* Ipse postremo Spurinna, non tam culpam exprobrans, quam ratione ostendens, relictis exploratoribus, ceteros Placentiam reduxit, minus turbidos et imperia accipientes. Solidati muri, propugnacula addita, auctæ turres, provisa parataque non arma modo, sed obsequium et parendi amor; quod solum illis partibus
 20 defuit, cum virtutis haud pœniteret. At Cæcina, velut relicta post Alpes sævitia ac licentia, modesto agmine per Italiam incessit. Ornatum ipsius municipia et coloniae in superbiam trahebant: quod versicolore sagulo, braccas, tegmen barbarum, indutus, togatos adloqueretur. Uxorem quoque ejus, Saloninam, quamquam in nullius injuriam insigni equo ostroque veheretur, tamquam læsi gravabantur: insita mortalibus natura, recentem aliorum felicitatem

ex quo Rhenanus illud *vetustissimus* extrudit: ego malim *modestissimus*. Lirs. Freinshemius *inertissimus* sine libris dedit. Id Ryckius negat cum Gronovio hujus loci sententiæ convenire. Quod ego non video. Omnes isti milites inertes erant, quos castrorum illa munitio statim fregit. Et, cum laboris intolerantia homines sapere doceret, non credibile, ignavissimum quemque maxime sententias illas de prudentia Ducis locutum esse? Ergo verbum illud satis aptum. Adde infra c. 23. med. Nec illud neget quis, ex *inertiss.* facile fieri potuisse *mestissimus*. nam sic scribitur in MSS. cum sæpiissime *in* in literam *m* convertatur. Igitur præferam Freinsh. correctionem ceteris, etiam J. Gronovii *vecordissimus*, donec e libris scriptis melius quid proferatur. MS. Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. Rhen. sqq. *vetustissimus*: quod alienum esse, quis videt. Secutus tamen est Broterius. ERN. Ex Rhenani cerebro esse *vetustissimus*, falsum. clare sic Bud. Recte Rhen. intelligit diu meritos. Sic H. 1, 23. *vetustissimum militum* vocat. Bene Brot. Bip. Lall. eam lectionem servant. Sic et Grut. et Ryckius. Acidalius omnia turbat.

Laudari providentiam Ducis] Ego sermonis rationem exigere *in laudare* non censeo, ut vult Freinshem. nisi fiat: *et inserentes se Centuriones Tribuni laudare.* Sed mitior in promptu curæ est: nec parvi momenti, quod et hic et

supra Flor. *laudari.* Assentior autem omnino Pichenz: priori loco eas voces male inculcatas: non quod ineptum ibi sensum faciant: cur enim non et retinere simul militem et paucis consilium Ducis probare possent? sed quia non tam inops verborum Tacitus. Hic autem scripasisse auctorem certum habeo: et *inserentibus se Centurionibus Tribunisque laudari providentia Ducis* quod est, laudabatur, nempe ab utroque genere. GRON. Recte. *Laudari* etiam Gueff. (Bud.) ed. pr. ceteræque ante Rhenanum, qui correxit ex ingenio *laudare*: quia accusativus sequitur. Ergo nobis licebit etiam, propter passivum mutare substantivi casum. ERN. Sequuntur Lall. et Bip. In c. Agr. est *Principis* loco *Ducis*, glossema.

Quam ratione ostendens] h. e. arte sua et factis ostendens militibus stultitiam et convincens culpæ. ERN. Bud. *ratione attendens.*

Braccas, tegmen barb.] Jan. Gualterus Verosim. 2, 7. glossemata esse reputat verba ista *braccas tegmen barbarum*, quod ævo Taciti satis notæ fuerint braccæ, legit ergo, *braccatus togatus.*

Insita mortalibus natura etc.] Vere hic morbus in nostris animis: nec noscivit Æmilius Probus, sive Nepos, in Chabria 3. *Est hoc commune vitium*, inquit, *magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloria comes sit.* LIRS. In fine capitis ed. pr. *prævenissent pro provenissent*, vitiose. ERN.

ægris oculis introspicere, modumque fortunæ a nullis magis exigere, quam quos in æquo videre. Cæcina, Padum transgressus, tentata Othonianorum fide per colloquium et promissa, iisdem petitis, postquam pax et concordia speciosa et inritis nominibus jactata sunt, consilia curasque in oppugnationem Placentiæ magno terrore vertit: gnarus, ut initia belli provenissent, famam in cetera fore. Sed pri-
mus dies inpetu magis, quam veterani exercitus artibus, transactus: aperti incautique muros subiere, cibo vinoque prægraves. In eo certamine, pulcherrimum amphitheatri opus, situm extra muros, conflagravit: sive ab oppugnatoribus incensum, dum faces et glandes ac missilem ignem in obsessos jaculantur; sive ab obsessis, dum retorta ingerunt. Municipale vulgus, pronum ad suspiciones, fraude inlata ignis alimenta credidit a quibusdam e vicinis coloniis, invidia et æmulatione, quod nulla in Italia moles tam capax foret. quocunque casu accidit, dum atrociora metuebantur, in levi habitum: reddita securitate, tamquam nihil gravius pati potuissent, moriebant. Ceterum multo suorum cruore pulsus Cæcina: et nox parandis operibus adsumpta. Vitelliani pluteos cratesque et vineas suffodiendis muris, protegendisque oppugnatoribus; Othoniani sudes et inmensas lapidum ac plumbi ærisque moles, perfringendis

Gnarus ut in. b. pr.] Cf. Agr. c. 18. Dum regerunt] MSS. Flor. Bud. (Reg. Lall.) ed. pr. dum reportans gerunt. Unde J. Grön. dum retorta ingerunt. Gueif. Ox. dum per portas egerunt. quod favet conjecturæ Heinsii ep. ad Grav. t. 4. coll. Burn. p. 163. dum per tormenta ingerunt, quam probat Grævius ib. p. 175. Ann. 2, 81. tormenta hant, saxa, fuces ingerere. Putat corruptionem natam a compendio sortis. Placet. Sed malim tamen regerunt, quam ingerunt. Puteol. edidit primus dum regerunt. Ern. Rhen. e vestigiis cod. Bud. conjicit dum reperta transegerunt. Agr. dum in hostes ingerunt. Ed. Rom. jam habet dum regerunt. J. Grön. verum vidisse puto, eumque sequor cum Bip. Paulo ante Flor. et Bud. ac mis. ignem. vulgo et.

A quibusdam e vic. coloniis] Hæc est scriptura MS. Gueif. (Agr.) edd. Puteol. Berold. sqq. quam cum Ryckio secutus sum. Consonant MS. Flor. ed. pr. in quibus quibusdam et v. c. quod recepit J. Gronovius, et accipit per hendyadys. Immo et pro e vel ex scriptum, et adibi, etiam libro superiori bis vel ter. Rhenanus edidit et quib. v. c. e MS. Bud. Lips. a quib. v. c. Pichena e qui-

bud. v. c. Ern.

Invidia æmulatione] Muretus, invidia et æmulatione. Lips. Probat Pichena (et Acid.): atque ita noster alibi (ut c. 101. et 1, 65.) a quo ad ceteras edd. pervenit. Ern. Bud. Flor. Agr. Oxon. et edd. ad Pich. usque invidiæ æmulatione.

Quocunque casu accidit] Acciderat Rhen. edidit, quod in Bud. erat accidit. Cui non acciderit potius, quando ceteri scripti et ante Rhen. editi accidit. Sed hoc quoque probum. Quamquam Gronovius in Flor. quoque accidat esse dicit, dissentiens ab oculis Pichena. Ern.

Nox p. o. assumpta] Sic in ed. J. F. Gronov. primum, e conjectura Mureti, multis probata, editum. Scripti et edd. ante assumpta, quod etiam restituit Ryckius ac defendit. Non bene, ut opinor. Nam nox tantum illo labore consumpta, dies oppugnatione transactus fuerat, ut ab initio capitis dictum. Assumpta autem nox, est, affecta labori diurno. Cicero in ep. 7, 25. atque etiam aliquantum noctis adorno sc. ad laborem diurnum. de confusione hac v. ad b, 20. Ern. Bud. assumpta. bono sensu, quare reposui. sic et Bip.

Perfringendis operibus] Dativus ope-

A. U. obruendisque hostibus, expediunt. Utrumque pudor, utrim-
 823. que gloria, et diversæ exhortationes, hinc *legionum et Ger-*
 A. C. *manici exercitus robur*, inde *urbanæ militiæ et Prætoriarum*
 70. *cohortium decus* adtollentium: illi *ut segnem ac desidem et*
circo ac theatris corruptum militem; hi *peregrinum et externum*
 increpabant. simul Othonem ac Vitellium, celebrantes cul-
 pantessæ, uberioribus inter se probris quam laudibus stimu-
 22 labantur. Vixdum orto die, plena propugnatoribus mœnia:
 fulgentes armis virisque campi, densum legionum agmen,
 sparsa auxiliorum manus, altiora murorum sagittis aut saxis
 incessare: neglecta, aut ævo fluxa cominus adgredi. inge-
 runt desuper Othoniani pila, librato magis et certo ictu,
 adversus temere subeuntes cohortes Germanorum, cantu
 truci, et more patrio nudis corporibus, super humeros scuta
 quatientium. Legionarius, pluteis et cratibus tectus, sub-
 ruit muros, instruit aggerem, molitur portas. Contra
 Prætoriani dispositos ad id ipsum molares ingenti pondere
 ac fragore provolvunt. pars subeuntium obruti; pars con-
 fixi et exsangues, aut laceri, cum augeret stragem trepida-
 tio, eoque acrius e mœnibus vulnerarentur, redjere, infracta
 partium fama. Et Cæcina, pudore cœptæ temere oppu-
 gnationis, ne inrisus ac vanus iisdem castris adsideret,
 trajecto rursus Pado, Cremonam petere intendit. Tradidere
 sese abeunti Turulius Cerialis cum compluribus classicis;

ribus non erat in codice Bud. nec est in Flor. Agr. Guelf. (Reg. Lall.) ed. pr. unde Jac. Gronovius delevit. ERN. Omitti posse subauditam judicat Rhen. servat tamen; in omnibus quogæ editi-
 onibus, ante Gronovii legitur.

Utrumque pudor, utrimque gloria Gloria est h. l. gloriæ cupido, ut apud Ciceronem non uno loco: quod vidi Savilium non animadvertisse. ERN.

Culpantesque Sic Flor. et ed. Ven. Vulgo, ut in Bud. *culpantesque*.

Densum legionum agmen Unicam tantum legionem habuit Cæcina, ut monet Savilius. V. ad 1, 11. ERN.

Librato magis et c. i.] Loco magis Bud. magna.

Aut laceri MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. ac. Mox fama et exciderunt in MS. Oxon. Alieno sc. loco omisit librarius. Vid. not. prox. ERN. Bud. *ut laceri*, pro quo male in ed. Rhen. in variis lectionibus legitur *aut laceri*, quod sic in ed. Gronovii repetitur. Rhenanus autem recte agnorat vitium librarii pro aut.

Fama et pudore Lego, fame. Duplex enim causa abscensus, fames et pudor

irriti cœpti. Lira. Forte; *Et Cæcina damno et pudore cœpta temere oppugnationis*. Justinus 2, 5. *amissis octoginta millibus hominum trepidus refugit, quæ jactura inter damna numerata non est*. Gron. Imo fama et delendum, auctoritate cod. Guelf. idque etiam sine libris intelligi poterat. Clarum enim est, esse librarii repetitionem eorundem verborum ante Cæcina, ut vidit J. Gron. ERN. Fama et a Reg. Lall. quoque abest. Frustra tuentur Ryckius, Boxhorn. Bip. Delendum, sine libris sensit Acidalius, Broterius quoque omisit. Bud. pessime, *fama pudoris cœpta et*. Freinsh. volebat jam tra et pudore.

Petere intendit Alterum tolli posse putat Gruterus. Imo intendit, int. animum, instituit, decernit. Ante irritus eleganter de iis, qui nil efficiunt, frustra oppugnant, petunt. Mox sese e Flor. Pichena. Consentit Guelf. (Bud.) ed. pr. etc. alii se. Nomen Turullii ap. Cicero. ad Div. 12, 13. in libris scr. et edd. est Turullius, ut etiam alibi et in inscriptionibus (ut ap. Grut. p. 735.) occurrit, idque melius puto. ERN. Bud. Turullius.

et Julius Briganticus cum paucis equitum: hic Præfectus A. U. alæ, in Batavis genitus; ille Primipilaris et Cæcinæ haud alienus, quod ordines in Germania duxerat. Spuriina, com-^{823.}
 perto itinere hostium, defensam Placentiam, quæque acta,^{A. C. 70.}
 et quid Cæcina pararet, Annium Gallum per litteras docet.²³
 Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ ducebat, diffusus paucitate cohortium, ne longius obsidium et vim Germanici exercitus parum tolerarent: ubi pulsum Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægre coercitam legionem, et pugnandi ardore usque ad seditionem progressam, Bedriaci sistit. Inter Veronam Cremonamque situs est vicus, duabus jam Romanis cladibus notus infaustusque. Iisdem diebus a Martio Macro haud procul Cremona prospere pugnatum. namque promptus animi Martius transvectos navibus gladiatores in adversam Padi ripam repente effudit. Turbata ibi Vitellianorum auxilia, et, ceteris Cremonam fugientibus, cæsi, qui restiterant. sed repressus vincentium impetus, ne, novis subsidiis firmati, hostes fortunam prælii mutarent. Suspectum id Othonianis fuit, omnia Ducum

Julius Briganticus] Sic Rhen. e Bud. Sed Put. Alc. alii *Breganticus*.

Diffusus paucitati] Sic ed. pr. At MS. Oxon. Guelf. (Bud.) edd. Puteol. ceteræque omnes ante Lips. *paucitate*, quod restitui, tacite a Lipsio mutatum, ut alibi ab aliis factum. Hodie quidem satis constat, *diffidere* etiam cum ablativo dici. V. Burm. ad Suet. Cæs. c. 3. et quos ibi laudat: item Oudend. ad Sueton. l. c. ERN.

Bedriaci] Vicus parvus, sed duabus Romanis cladibus insignis, nec indignior, cujus verum nomen norimus, quam Cannæ aut Philippi. Vulgo *Bedriacum* appellant, atque ita Juvenalis libri 2, 106. *Bedriaci in campo spoliū adfectare Palati*. At sincerus ille Vatic. *Bedriacum* semper; quomodo et in Sambuci scripto codice exstare cognovi, cum strictim eum Viennæ vidissem. In vetustis Suetonii libris *Betriacum* dicitur: sicut et in Plutarcho c. 8. *Βητριάκιον, πολίχνην ἀλυσίαν Κερμαίνης*. Juvenalis interpretis quam nugatur, qui vicum hunc Campaniæ facit! in Sat. 3. *Othonem*, inquit, bello civili *Vitellius viciat apud Bedriacum Campaniæ*. Atqui noster clare: *Inter Cremonam Veronamque situs est is vicus*, et ipse scholiastes mox fatetur. Corrupta ea verba igitur, et scripsit: *apud Bedriaci campum*. Manifesto enim adludit Juvenalis sui verum, *Bedriaci campo spoliū adfectare Palati*. Quod autem adtexitur:

Horum bellum Cornelius scripsit et Pompeius Plauta, qui ait, Bedriacum vicum esse a Cremona vicesimo lapide, sane Cornelium hunc nostrum intellegit: Pompeius ille quis sit, nondum repperi. Lips. Add. intt. ad Suet. Oth. 9. Broterius defendit *Bebr.* ERN. Hieron. in chron. *Vetriacum*. Plin. 10, 49. (69.) *Bebriacum*. Sic nec apud alios nominis ratio sibi constat. Bud. *Bedriaci*. Agr. Put. Alc. *Bebriaci*. Pompeius Rejnesie ep. 27. videtur esse is, de quo Plin. ep. 10. 5.

Duabus i. R. cladibus] Altera Othonis, victore Vitellio: altera Vitellii, vincente Vespasiano, de qua noster 3, 15, sq. Ea vulgo dicitur ad Cremonam facta: sed inter Cremonam et Bedriacum pugnatum est, caque de causa utriusque loco prælium, more acriptorum, assignari poteat. Vid. dicta ad Xenoph. Mem. S. 3. 5. ERN. A binis illis proliis Bedriaco hæsisse nomen *la Bina*, sunt qui velint. In eam rem Broterius citat Campo in hist. di Cremona. Contra Cluverium, qui It. ant. 1, 26. *Caneto* hodie dici perhibet, disputat Ryckius.

Sed repressus v. i.] Ed. pr. *reprehensi, pro repressi*. Mox eadem *subsidii*, quod e Flor. pro *præsidii* dedit Pichena. ERN. Bud. *subsidii*. ad quod non addendit Rhen.

Omnia quæcunque facta] Freinsh. corrigit, *omnia Ducum facta*. Eodem modo correctum in MS. Agr. et favet

A. U. facta prave aestimantibus. Certatim, ut quisque animo
 823. ignavus, procax ore, Annium Gallum et Suetonium Paulli-
 A. C. num et Marium Celsum (nam eos Otho quoque praefecerat)
 70. variis criminibus incessebant. Acerrima seditionum ac
 discordiae incitamenta, interfectores Galbae. scelere et metu
 vecordes, miscere cuncta, modo palam turbidis vocibus,
 modo occultis ad Othonem litteris: qui humillimo cuique
 credulus, bonos metuens, trepidabat; rebus prosperis incertus,
 et inter adversa melior. Igitur Titianum, fratrem,
 accitum bello praeposuit. Interea Paullini et Celsi ductu
 24 res egregiae gestae. Angebant Caecinam nequidquam omnia
 coepa, et senescens exercitus sui fama. pulsus Placentia,
 caesis nuper auxiliis, etiam per concursum exploratorum,
 crebra magis quam digna memoratu praemia, inferior; propin-
 quante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet,
 recipere gloriam, avidius quam consultius, properabat. Ad duodecimum a Cremona, locus Castorum vocatur,
 ferocissimos auxiliarium, imminentibus viae lucis occultos,
 componit. equites *procedere longius* iussi, et, *inritato praelio sponte refugii, festinationem sequentium elicere, donec insidiae coarrentur*. Proditum id Othonianis Ducibus. et
 curam peditum Paullinus, equitum Celsus, sumere. Ter-
 tiadecimae legionis vexillum, quatuor auxiliorum cohortes
 et quingenti equites in sinistro locantur; aggerem viae tres

scriptura MS. Flor. *quocum*. et ed. pr. *omniaque vocum facta*. Certe *omnia quaecumque* durum est. Post Guelf. *aestimantibus*: quod h. l. recte exprimitur *aestimantibus*: Sed ed. pr. *existimantibus*. EBN. Vulg. habent edd. plures vet. et c. Bud. quod respondet Gr. *ἀνίστα*. Cum ed. prima conspirat Reg. Lall. Sed c. Agr. habet *omniaque Ducum facta*. Firmatur hinc emendatio Freinsheimii, quam recipio cum Bip. Dein Bud. *prave aestimantibus*, et mox *incessebant*.

Criminibus incessebant] Ryckius e cod. Agr. rescripsit *incessebant*: quod, quia Latinitas id tempus postulat, imitatus sum. EBN.

Et Celsi ductu] Sic Bud. Ast Flor. et consilii ductu. Agr. Paullini consilii et ductu. Plut. etiam c. 7. Paullinum et Celsum jungit.

Locus (antiquum) Recte, non castrorum. Suetonius c. 9. eumpse locum ad Castoris dixit: Orosius 7, 8. circa locum, quem Castores vocant. Lips. Bud. ut reliqui, *locus castrorum*. Rhen. tacite sed praeculare emendavit *locus Castrorum*.

Imminentibus viae lucis imponit] Rho-

nanus (e Bud.) corrigit *eminentibus viae lucis componit*. *Imminentibus* verum est et libris ceteris armatur. *Componit* etiam Flor. Guelf. recepitque Pichena. Sed edd. ante omnes *imponit*: quod sane est usitatum in insidiis verbum. Neque tam compositorum militum, quam in lucis et insidiis positorum commemoratio h. l. requiritur. Post *iussit* MSS. Flor. (Bud. Agr.) Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. *iussit* edidit Rhen. (ex ingenio) a quo etiam *refugii* pro *refugere* editum, quod tamen et Flor. (et Bud.) et Guelf. habent, haud paullo elegantius, quam *refugere*. EBN. Hoc est in c. Agr.

Aggerem viae] Intelligi viam Postumiam patet e 3, 21. ut jam monuit Ryckius. Via autem alta et aggerata. Aggerem de via etiam Virgilius dixit 5, 278. Vide copiose de hoc verbo Heinsium ad Virgil. 9, 878. Mox *altis ordinibus* Flor. Bud. (Agr. Reg. Lall.) Guelf. ed. pr. i. e. plurimis deinceps, propter angustias viae. Recepit jam Ryckius. Puteolanus primus *arctis* edidit. EBN. Sic et Alo. et Rhen. Sed *ordinibus altis* i. e. confertis. Cf. Veget. 3, 15.

Prætoris cohortes altis ordinibus obtinuerunt: dextra fronte A. U. prima legio incessit, cum duabus auxiliariis cohortibus et quingentis equitibus. Super hos e Prætorio auxiliisque mille equites, cumulus prosperis, aut subsidium laborantibus, ducebantur. Antequam miscerentur acies, terga vertentibus Vitellianis, Celsus, doli prudens, repressit suos. Vitelliani temere exsurgentes, cedente sensim Celso, longius secuti, ultro in insidias præcipitantur. nam a lateribus cohortes, legionum adversa fronte, et subito discursu terga cinxerant equites. Signum pugne non statim a Suetonio Paulino pediti datum. cunctator natura, et cui cauta potius consilia cum ratione, quam prospera ex casu, placerent, compleri fossas, operiri campum, pandi aciem jubebat; satis cito incipi victoriam, ubi provissum foret, ne vincerentur. Ea cunctatione spatium Vitellianis datum, in vineas, nexu traducum inpeditas, refugiendi. et modica silva adhaerebat: unde rursus ausi promptissimos Prætorianorum equitum

Dextra fronte] Quæ hic frons dextra? haud satis capio, et rescribo: *Aggerem viae tres Prætoris cohortes obtinuerunt dextra. A fronte, prima legio incessit.* LIPS. *Dextra frons* est dextrum cornu. *Frontem lavam* e Claudiano in Ruf. 2, 174. laudat Salinerius. ERN. Bipontinis arridet emendatio a Lipsio proposita; non mihi. Statim enim, quod illi negant; *dextra frons pro dextro cornu* dici omnino potest. Claudiano sic aperte l. c. *Armenia frons lava datur; per cornua Gallos dexteriores locat*, opponitur *frons lava dextro cornu*. Sic et ap. Curtium 4, 13. *frons laevi cornu* occurrit. Deia auxiliares Romanæ militiæ more, ut in sinistro, sic et in dextro cornu, locati hic comparent; frons ipsa aciei densis ordinibus a Prætoris cohortibus obtinetur.

Cum duabus vexillaribus cohortibus] Sic ser. et edd. vet. omnes. Mercerus eam lectionem vitii arguit, quod vexillariorum cohortes non sint, nec vexillares dicantur, sed vexillarii, denique auxilia debuerint latius legiones claudere, non vexillarii. Itaque legi vult *auxiliariibus*, quod Pichena recepit. Prima ratio firma et tertia, non secunda. Nam *vexillares* non contra analogiam dicuntur, et MSS. Oxon. Agr. habent *vexillarii*. J. Gronovius putat legendum *cum duobus vexillis, tribus cohortibus*. Non placet. Quorum duo vexilla, ubi integra legio? Et quæ aut quorum ista vexilla? ERN. Bud. *vexillariibus*, quod proxime ad emendatam lectionem accedit.

A lateribus cohortes legionum] Nihil ambigimus, quin Tacitus scripserit, a lateribus cohortes, legio adversa fronte. Ita superior aciei dispositio postulat: et ad circumveniendum hostes, invasionem tripertitam esse oportuit. LIPS. Freinshemius malebat *legionarii adversa fronte*. Flor. Oxon. (Reg. Lall.) et Guelf. a man. pr. (et Put.) *frons*: quod probat J. Gron. Tacitus vult dicere, ab omnibus partibus circumventos Vitellianos. Cohortes latera circumfudere, equites terga, legio frontem. Itaque vulgatum servem. *Legionum adversa*. i. e. legiones adversæ, a fronte s. frontem cinxere. ERN. Bud. et ed. Alc. et Rhen. *legionum adversa fronte*. Paulho ante Bud. male cedens.

Compleri fossas] Nempe, quæ ibi forte factæ ad rusticis, recipiendis aquis, aut alia de causa, ut bene monet Pichena. ERN.

Jubebat] Lall. e cod. suo Regio se dedisse profitetur *jubet*; sed opere, ut adparet, non parvere.

Incipi victoriam ratus] Freins. *ratus* spurium putat. Jac. Gronovius-corrigit *iratis*, quia sequitur *vincerentur*, non *vinceretur*. At quorum iræ hic mentio fiat? Ego vero *ratus* delevi, auctore ed. pr. a quæ hæc vox abest. item a MS. Reg. ut Broterius notat, qui nos imitatus est. Inculcari talia verba in tali textu, ut *inquiens, dicens*, supra vidimus. ERN. Heins. conficit *incipi victoriam*. Sed ex citato Jureti loco in Symm. ep. 1, 84. patet, eum potius voluisse *irasci victoriam*.

- A. U. interfecere. vulneratur Rex Epiphanes, in pigre pro Othone
 823. pugnam ciens. Tum Othonianus pedes erupit. protrita
 A. C. hostium acie, versi in fugam, etiam qui subveniebant. nam
 70. Cæcina non simul cohortes, sed singulas acciverat: quæ
 26 res in prælio trepidationem auxit, cum dispersos, nec
 usquam validos, pavor fugientium abriperet. Orta et in
 castris seditio, quod non universi ducerentur. vinctus Præ-
 fectus castrorum, Julius Gratus, *tamquam fratri, apud Otho-
 nem militanti, prodicionem ageret*: cum fratrem ejus, Julium
 Frontonem, Tribunum, Othoniani sub eodem crimine vinx-
 issent. Ceterum ea ubique formido fuit apud fugientes,
 occurrentes, in acie, pro vallo, ut *deleri cum universo exercitu
 Cæcinam potuisse, ni Suetonius Paullinus receptui cecinisset*,
 utrisque in partibus percuberit. *Timuisse se*, Paullinus
 ferebat, *tantum insuper laboris ac itineris, ne Vitellianus miles*,
recens e castris, fessos adgrederetur, et percussis nullum retro
subsidium foret. apud paucos ea Ducis ratio probata, in vulgus
 adverso rumore fuit.
- 27 Haud perinde id damnum Vitellianos in metum compulit,
 quam ad modestiam composuit: nec solum apud Cæcinam,
 qui culpam in *militem* conferebat, *seditioni magis quam præ-
 lio paratum*; Fabii quoque Valentis copiae (jam enim Tici-
 num venerat) posito hostium contemptu, et recuperandi
 decoris cupidine, reverentius et æqualius Duci parebant.

Res Epiphanes] Filius Antiochi, Re-
 gis Commagene, cujus in rebus Vespasi-
 ani et apud nostrum mentio. Is tum
 Romæ fuit, sive obses, regnante adhuc
 patre, sive alia qua de causa, Othonem-
 que comitatus est. De ejus parentis-
 que fatis v. Josephus B. J. 7, 7. *Res* vocat
 vetere more, quo etiam Regum filii,
 et quicunque Regis stirpis sunt, Reges
 vocantur, ut ap. Græcos βασιλῆς. ERN.
 Cum fratre Callinico exhibetur Epipha-
 nes in numo Commagenorum apud Pel-
 lerin méd. de Rois, p. 124. Cf. Eckhel
 D. NN. vet. vol. 3. p. 258.

Othonianus pedes erupit] Puto *irrupit*,
 nempe in silvam et vineas impeditas,
 quibus defendebantur Vitelliani. GRON.
 At *prorumpere* et *erumpere* etiam dicun-
 tur milites in acie constituti, cum impe-
 tum facere incipiunt. Prioris verbi per-
 multa apud nostrum exempla, A. 1, 65.
 4, 71. etc. Virgil. Æn. 11, 608. *Jamque*
intra jactum teli progressus uterque sub-
stiterat: subito erumpunt clamore. ERN.

Apud fugientes occurrentesque] Con-
 junctionem que bene delevit Rhenanus
 (duce Bud.) Abest et ab ed. pr. et MS.
 Reg. ERN.

Tantum insuper laboris] Videtur le-
 gendum *super*, syllaba is nata, ut sæpe
 alibi, e finali præcedentis. Præter labo-
 rem atque iter se timuisse, ne recens
 Vitellianus miles erumperet e castris, et
 fessos aggrederetur. Sic et infra c. 34.
 pro *super* editum vulgo *insuper*. Mox
 copulam et, a Rhenano (duce Bud.) sub-
 latam, restituit Pichena, quam Guelf. et
 ed. pr. habent. Sed eadem habet *pericu-*
losis pro percussis, item MS. Reg. ERN.
Recens castris in Put. etiam et Alc. edit.
 Paulo ante Bud. *ac itineris*. Mox Muretus
 volebat *fore*, non probante Acidalio.

Haud perinde id damnum] Pronomen
 agnoscunt Flor. Guelf. edd. ante Rhen.
 omnes. Deletum a Rhen. (duce Bud.)
 restituit Pichena. Mox *sed ante Fa-*
bii abest a Flor. (Bud.) et aliis MSS.
 et ed. pr. quod cum J. Gronovio elegau-
 tius puto. *Æqualius* porro omnes scr.
 et edd. præter MS. Agr. qui habet *æqua-*
bilius: quod frustra præfert Ryckius,
 cum illud idem sit, ut supra jam osten-
 sum. ERN.

Recuperandi decoris] Bud. *dedecoris*,
 librarii vitio.

Gravis alioquin seditio exarserat, quam altiore initio (neque enim rerum a Cæcina gestarum ordinem interrumpi oportuerat) repetam. Cohortes Batavorum, quas bello Neronis a quartadecima legione digressas, cum Britanniam peterent, audito Vitellii motu, in civitate Lingonum Fabio Valenti adjunctas retulimus, superbe agebant; ut cujusque legionis tentoria accessissent, *coercitos a se quartadecimanos, ablatam Neroni Italiam, atque omnem belli fortunam in ipsorum manu sitam*, jactantes. Contumeliosum id militibus, acerbum Duci: corrupta jurgiis aut rixis disciplina: ad postremum Valens e petulantia etiam perfidiam suspectabat. Igitur nuntio adlato, *pulsam Treverorum alam Tun-28 grosque a classe Othonis et Narbonensem Galliam circumiri*; simul cura socios tuendi et militari astu cohortes turbidas, ac, si una forent, prævalidas, dispergendi. partem Batavorum *ire in subsidium* jubet. quod ubi auditum vulgatumque, *mærere socii, fremere legiones: orbari se fortissimorum virorum auxilio: veteres illos et tot bellorum victores, postquam in conspectu sit hostis, velut ex acie abduci: si provincia urbe et salute Imperii potior sit, omnes illuc sequerentur: sin victoria sanitas, sustentaculum, columen in Italia verteretur, non abrumpendos, ut corpori, validissimos artus*. Hæc ferociter *ja-29* etando, postquam, inmissis lictoribus, Valens coercere seditionem cœptabat, ipsum invadunt, saxa jaciunt, fugientem sequuntur, *spolia Galliarum et Viennensium aurum et pretia laborum suorum occultare*, clamitantes, direptis sarcinis, tabernacula Ducis, ipsamque humum pilis et lanceis rimabantur. nam Valens servili veste apud Decurionem equitum tegebatur. Tum Alphenus Varus, Præfectus castrorum, deflagrante paullatim seditione, addit consilium, vetitis obire vigiliis Centurionibus, omisso tubæ sono, quo miles ad belli munia cietur. Igitur torpere cuncti, circumspectare inter se adtoniti: et id ipsum, quod nemo regeret, paventes: silentio, patientia, postremo precibus ac lacrymis veniam quærebant. Ut vero deformis et flens et præter spem incolumis Valens processit, gaudium, misratio,

Retulimus] V. H. 1, 59. 64. Mox *cujus legionis* Flor. Bud. Agr.

E petulantia] Sic Rhen. e Bud. sic et Puteol. sed Alciatus præpositionem omiserat.

Sin victoria sanitas] Sic MSS. Flor. Bud. Reg. ed. pr. Rhen. seqq. At Guelf. Harl. Bodl. edd. Puteol. Ber. Alc. *victoria, sanitas*. illud verum. Mox Hein-sius pro *ut corpori*, acute *suo corpori*, ad Vellei. 2, 109. Sed vulgatum quoque ferri potest, et consuetudini scriptorum

elegantiorum consentiens est. Non esse a se divellendos Batavos, quod si fiat, nihil aliud agi, quam si artus a corpore abrumpantur. EARN.

Obire vigiliis] De hoc ritu ego in Militia Dial. 5, 9. LIPS.

Silentio, patientia] Malim, *silentio, patientia*. LIPS. *Patientia* omnes scr. et edd. Patienter ac tacite ferebant istam omissionem solitorum, non frementes, non irascentes. EARN. Mox *precibus ac lacr.* Rhen. e Bud. Prius legebatur *et*.

- A. U. favor: versi in lætitiā, (ut est vulgus utroque inmodicum)
 823. laudantes gratantesque, circumdatum aquilis signisque in
 A. C. tribunal ferunt. Ille utili moderatione non supplicium cu-
 70. jusquam poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret, pau-
 cos incusavit: gnarus civilibus bellis plus militibus, quam
 30 Ducibus, licere. Munientibus castra apud Ticinum, de ad-
 versa Cæcinæ pugna adlatum, et prope renovata seditio,
tamquam fraude et cunctationibus Valentis prælio defuissent.
 Nolle requiem, non exspectare Ducem, anteire signa, urgere
 signiferos. rapido agmine Cæcinæ junguntur. Inprospera
 Valentis fama apud exercitum Cæcinæ erat: *expositos se*
tanto pauciores integris hostium viribus, querebantur, simul in
 suam excusationem, et adventantium robar per adulatio-
 nem adtolles, ne ut victi et ignavi despectarentur. Et
 quamquam plus virium, prope duplicatus legionum auxilio-
 rumque numerus erat Valenti, studia tamen militum in
 Cæcinam inclinabant; super benignitatem animi, qua
 promptior habebatur, etiam vigore ætatis, proceritate cor-
 poris et quodam inani favore. Hinc simulatio Ducibus.
 Cæcina ut *fædum et maculosum*, ille ut *vanum ac tumidum*,

Paucos incusavit] Lego paucis. ad brevitatem enim orationis refertur, non ad eos qui peccarant, et sane omnes in hac culpa, nec exorpi pauci potuer. LIPS. Sensus: non totius exercitus istum furorem, sed paucorum fuisse, qui exercitum concitassent. Eadem ratione usus Otho 1, 84. *Paucorum culpa fuit, duorum parva erit.* Atqui omnes seditiosi fuerant. Igitur *paucos* non tentandam contra libros. EBN.

Rapido agmine Cæcina jungitur] MSS. Flor. (Bud.) Guelf. etc. ed. pr. *junguntur*, ut Rhenarus edidit. Ceteræ vett. edd. ante Rhen. *jungitur*. (Puteol. tamen habet *junguntur*.) Paulo post *ac prope dupl.* Guelf. Harl. Bodl. edd. Puteol. Berold. Alc. EBN. Rhen. dele- vit duce Bud. præp. ac.

Et quodam inani favore] Censuerim legendum *inanium*. Quis ille? Superi- ori libro habes: *(Cæcina corpore ingens, animi inamodicus, cito sermone, erecto incessu studia militum attulerat.* Præ- sus ut de Corbulone 13, 8. *omnium in se ora verterat, corpore ingens, verbis magnificus, et super experientiam sapientiamque etiam opæ inantum val- dus.* GRON. Idem Heinio placebat ap. Ryckium (et Lallemandio). Sed idem si- gnificat *inanis favor* h. e. a cæsis in- anibus octus, ut *gloria inanis*, et similia.

Nam et gloria inanis est, quæ a rebus inanibus, nulla gloria dignis, nascitur. Ceterum, si libri faverent, *inanium* sane præferrem. EBN.

Fædum et maculosum] Valet in omne animi vitium et labem *maculosi* vox: tamen vereor, ut hic proprie in igna- viam ac timorem. Ex antithesi, quæ se- quitur, suspicaris: et magis ex hoc Am- miani loco 30, 8. *Arguebat hic idem Pri-nceps (Valentinianus) timidus sapius, ma- culosus talis appellans et sordidos.* LIPS. Non ignaviam et timorem interpretor, sed libidinem et rapacitatem: quæ in homine arguit et 1, 66. *Valentem ma- gna pecunia emptum.* Et, *ipsa itinera spatia et stativorum mutationes vendi- tante Duce, fædis pactionibus adversus possessores agrorum et Magistratus civi- tatum, adeo minaciter, ut Luco faces ad- moverit, donec pecunia mitigaretur: quo- ties pecunias materia detores, stupris et adulteriis exorabatur.* Sic A. 18, 30. *Constantinus Capitalem Civitatem detule- rant maculosum fædumque, et idem jus audacie in provincia ratum, quod in urbe exerceverat.* H. 1, 7. *ut avaritia et libidine fædum ac maculosum.* Cicero, ad Attic. 1, 16. *Maculosi Senatores, nudi Equites.* Plinius ep. 8, 8. *homo fædus et aperte malus Proconsulatum non minus violentus quam sordidi generat.* GRON.

inridebant. Sed condito odio, eandem utilitatem fovere, A. U. erebris epistolis, sine respectu veniæ, probra Othoni ob-^{923.} jectantes: cum Duces partium Othonis, quamvis uber-^{A. C.} rima conviciorum in Vitellianæ materia, abstinerent. Sane^{70.} ante utriusque exitum, quo egregiam Otho famam, Vi-³¹ tellius flagitiosissimam, meruere, minus Vitellii ignavæ voluptates, quam Othonis flagrantissimas libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium cædes Galbæ; contra illi initium belli nemo imputabat. Vitellius ventre et gula sibi ipse hostis; Otho luxu, sævitia, audacia, Reipublicæ exitiosior ducebatur. Coniunctis Cæcinæ ac Valentis copiis, nulla ultra penes Vitellianos mora, quin totis viribus certarent. Otho consultavit, trahit bellum, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius

Nomen imputabat] Sciebant, a suis pæne coniectum; ipsum ignavum, nunquam ausurum quid fuisse. Ideoque excusabant potius, quam oderant. ERN.

Gula sibi ipse hostis] Codex Bud. habuit *sibi*: unde legendum, *sibi ipse hostis*, Rheanus putabat. Flor. ed. pr. *sibi inhustus*, quod interpretandum, *sibi inhonestus*, post Victorium ad Caton. R. R. (c. 80. (81). putabat Pichena. Putem esse manifestum, Tacitum voluisse antithetis uti. Vitellius sibi, Otho reipublicæ perniciosus. At cod. Guelf. *sibi ipse*, ut ceteræ edd. idque oppositionis ratio videtur desiderare: *sibi ipsi Vitellius—Otho Reip.* Itaque servavi, dum melius quid reperitur. Neque enim est de nihilo, quod Flor. Bud. ed. pr. habent. J. Gronovius recepit Rhanani conjecturam *sibi ipse hostis*. Venit aliquando in mentem *sibi met*, vel *sibi modo noxius*; ut vitium ortum sit e compendio *met*. et littera *s* in *e* mutata, quod sæpe factum a librariis constat. ERN. In Bud. est *sibi in hostis*. manifestum est, librarium ante oculos habuisse istud Flor. et ed. pr. *sibi inhustus*, quod quid sibi vellet, hæsisse dubium. Rhen. rei ignarus, pro *sibi in* legit *sibi*, et conjectavit legendum *sibi ipse hostis*, in textu tamen servavit *sibi ipsi hostis*. Ex *sibi inhustus* Heims. exculpit *sibi infestus*. Salmassius ad Solin. p. 24. *et inhustus* explicat inquit, ductum ab *hostus*, quod mensuræ genus apud Varronem R. R. 1, 24. Victorii conjecturam *sibi inhonestus* laudat quidem, sed duriusculam judicat Pichena, et servat Puteol. *sibi ipsi hostis*, quod recte opponitur sequenti *Reipublicæ exitiosior*. Id equidem recipio, nisi quod pro *ipsi* reponam *ipse*. Bip. malunt *sibi inhonestus*, similique ex-

emplo ex A. 15, 25. lectionem tueretur, ubi *pax inhusta* pro *inhonesta*. Sed in nostro loco *inhonestus exitiosus* male respondet.

Suetonius Paulinus] Et hic et alibi effuse laudat hunc Suetonium, vetustissimum *Consularium*, ut infra vocat, et non una militia clarum. Præfuit Britannie, ut habes A. 14, 29. et in Agricola 5 et 14. sed et in Africa bellum gessit, e Plinio 5, 1. *Suetonius*, inquit, *Paulinus quem Consulem vidimus, primum Romanorum Ducum transgressus Atlantem*, etc. Ubi autem mens sive iudicium fuit viro magno et celebri (Mureto) qui in Variis suis (15, 11.) nuper hunc Suetonium, patrem fecit Suetonii nostri Tranquilli? Ita enim locum eum corrigit, Suetonii Othone 10. *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, tertiadecimæ legionis Tribunus angusticlavus*. Et liber, inquit, qui tineas et cariem senserat, habet *Linus*. Omnino autem legendum *Paulinus*. Testem in eam rem laudabo Tacitum, qui fortis viri neque nomen neque virtutem tacitam esse sivit. ejus enim sæpe et in Annalibus et in Agricole vita honorificam mentionem facit. Hæc ille. Quid dicam? Non insector te, vir elegantissime, sed bona fide hæc scribis? Erras nimis. Suetonius ille Lenis Tribunus fuit; noster belli dux: ille angusticlavus, id est nondum Senator, sed inter Equites; iste Consularis. nec tenuē usquam vestigium confusionis ejus, quam facis. Hoc mihi in transcurso monitum, non ut carpeam (Fidem testor:) sed ut claro sub exemplo doceam, quam fallax hæc critica, et ignoscendum etiam nobis esse, si labimur interdum in proclivi ista via. LIRA.

- A. U. Paullinus, dignum fama sua ratus, qua nemo illa tempestate
 823. militaris rei callidior habebatur, de toto genere belli cen-
 A. C. sere, *festinationem hostibus, moram ipsis utilem* disseruit: Ex-
 70. ercitus Vitellii universum advenisse: nec multum virium a
 32. tergo, quoniam Galliae tumeant, et deserere Rheni ripam, inru-
 pturis tam infestis nationibus, non conducit: Britannicum mi-
 litem hoste et mari distineri: Hispanias armis non ita redun-
 dare: provinciam Narbonensem incursu classis et adverso
 praelio contremuisse: clausam Alpibus, et nullo maris subsidio,
 Transpadanam Italiam atque ipso transitu exercitus vastam:
 non frumentum usquam exercitui nec exercitus sine copiis reti-
 neri posse. Jam Germanos, quod genus militum apud hostes
 atrocissimum sit, tracto in aetatem bello, fluxus corporibus, mu-
 tationem soli calique haud toleraturos. Multa bella, impetu
 valida, per tadia et moras evanuisse. Contra ipsis omnia opu-
 lenta et fida: Pannoniam, Mæsiam, Dalmatiam, Orientem,
 cum integris exercitibus; Italiam et caput rerum urbem: Se-
 natumque et Populum numquam obscura nomina, etsi aliquando
 obumbrentur; publicas privatasque opes et immensam pecu-
 niam, inter civiles discordias ferro validiorem; corpora mili-
 tum aut Italiae sueta, aut aestibus: objacere flumen Padum,
 tutas viris murisque urbes; e quibus nullam hosti cessuram,
 Placentiae defensione exploratum. Proinde duceret bellum.
 paucis diebus quartamdecimam legionem, magna ipsam fama,
 cum Mæsiacis copiis adfore: tum rursus deliberaturum, et, si
 33. praelium placuisset, auctis viribus certaturos. Accedebat sen-
 tentiae Paullini Marius Celsus: idem placere Annio Gallo,
 paucos ante dies lapsu equi afflicto, missi, qui consilium
 ejus sciscitarentur, retulerant. Otho pronus ad decertandum:
 frater ejus Titianus, et Praefectus Praetorii Proculus, inpe-

Galliae tumeant, et] Copulam apte inserui, ex Vatic. *Tumere* autem eleganti metaphora dicuntur, quæ eruptura videntur. usurpavit Cicero bis in Epistolis ad Atticum 14, 4 et 5. Lips. Adde Clav. Cic. in h. v. EBN. Et Plin. paneg. 28. *tumentibus plebis animis*. Danesius pro *quoniam* legit *quantum*; ita scilicet Rhen. interpretatur compendium scripturæ, quod ibi est in Bud. ipse tamen *quoniam* retinet. Mox Agr. habet *detineri*, quod mari convenientius putat Ryckius. Idem cod. *maritimis Alpibus*, glossa.

Transitu exerc. vastam] Sic e Flor. edidit J. Gronovius, probatque etiam Ryckius, qui et in MS. Agr. repererat. Consentit ed. pr. MS. Reg. Vulgo (et Bud.) *vastatam*. Possis dicere, ex hoc factum *vastam*, ut supra *jactus* e *jactus*, et similia in his et aliis libris. At contra satis constat, librariorum valde pro-

nos fuisse in hanc partem, ut e *vastus* facerent *vastatus*. Vid. viros doctos ad Liv. 28, 30. Add. infra ad 4, 50. Itaque *vastam* merito præstuli: secutus est Broterius. EBN. et Lall.

Sine copiis] Sine commeatu. Sic infra 3, 60. 4, 22. Cf. Symmach. ep. 1, 56. et ibi Juretus.

Obscura nomina] Bud. *obscurari*. Idem *Senatum et Pop.* Agr. addit *Rom.*

Etsi aliquando obumbrentur] Flor. Reg. ed. pr. *etiam*. forte *etiam* si fuit. Et sic in MS. Harl. reperit Broterius. de verbo *obumbrare* supra diximus. EBN. Bud. et si. Sic et Put. Alc. Rhen.

Paucis diebus quartamdecimam] Hæc restitui, in vulgatis quæ a verbis, quæ ab interpunctis mendosa. Lips. Nempe vulgo interpungebatur *post diebus*, et aberat *cum*. EBN. Deest et in Bud.

Ad decertandum] Bud. *ad certandum*.

ritia properantes, *Fortunam et Deos et Numen Othonis adesse* A. V. *consilii, adfore conatibus, testabantur*, neu quis obviam ire sententiae auderet, in adulationem concesserant. Postquam pug- 823. *gnari placitum, interesse pugnae Imperatorem, an seponi melius* A. C. *foret*, dubitavere. Paullino et Celso jam non adversantibus, ne Principem objectare periculis viderentur, iidem illi deterioris consilii auctores perpulere, ut *Brixellum concederet, ac, dubiis praeliorum exemptus, summæ rerum et Imperii se ipsum reservaret*. Is primus dies Othonianas partes adfixit. namque et cum ipso Prætoriarum cohortium et speculatorum equitumque valida manus discessit, et remanentium fractus animus: quando suspecti Duces, et ut Othoni uni apud militem fides, dum et ipse non nisi militibus credit, imperia Ducum in incerto reliquerat. Nihil eorum Vitel- 34 lianos fallebat, crebris, ut in civili bello, transfugiis: et exploratores, cura diversa sciscitandi, sua non occultabant. Quieti intentique Cæcina ac Valens, quando hostis imprudentia rueret, quod loco sapientiæ est, alienam stultitiam opperiebantur, inchoato ponte transitum Padi simulantes, adversus oppositam gladiatorum manum, ac ne ipsorum miles segne otium tereret. Naves, pari inter se spatio, validis utrimque trabibus connexæ, adversum in flumen dirigebantur, jactis super ancoris, quæ firmitatem pontis continerent. Sed ancorarum funes non extenti fluitabant, ut, augescente flumine, inoffensus ordo navium adtolleretur. Claudebat pontem inposita turris et in extremam navem educta: unde tormentis ac machinis hostes propul-

Et numen Othonis] Freinsh. ad A. 1, 73. malebat nomen. EBN.

Objectare periculis] E poeta sumtum Æn. 2, 751. mox pro iidem Guelf. Harl. Bodl. et ed. pr. contracte idem. EBN.

Brixellum concederet] Ita factum, ibique se occidit. Elue mendam igitur, quæ in Egesippo (scriptore mihi quidem haud spernendo) 4, 24. *Cum Otho compertisset, Valenti ac Cæcinæ, Vitellii comitibus, victoriam cessasse . . . Brixia positus, voluntaria morte eripuit se ludibrio*. Facito *Brixellum*. LIPS.

Summæ rerum et Imperii seipsum reservaret] MSS. Bud. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *summam*, velut sit appositivè dictum. *Ipsam* hic frigere, facile quivis, ut opinor, sentiat. EBN.

Et Otho, cui] MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. et ut *Otho*. Unde Rhenanus faciebat, et *Otho*, ut cui: J. Gron. et sic *Otho*. EBN. Bip. ne particula ut percat, ita locum refingunt, ut jam exhibeo. Sensus a prius vulgato nihil differt.

Imperia Ducum in incerto reliquerat] Effecerat, ut imperia Ducum sine vi essent, quando milites iis non satis fiderent, adeoque nec promte parerent. EBN.

Cura diversa sciscitandi] Dum quisque, in hostium partibus et castris quid ageretur, explorare tentant. EBN.

Naves] Recte Pichena et Acid. sensere, novam periodum inchoandam a voce *Naves*. Duplex enim consilium inchoandi pontis describitur. tum sequitur de pontis forma.

Jactis super ancoris] Sic e Flor. edidere Ryckius et J. Gronovius, idemque erat in Budensi et Agr. Consentit et ed. pr. Ex eo non intellecto librarii fecere *insuper*, quod est in MS. Guelf. edd. Puteol. Beroaldi (Alc. Rhen.) sqq. unde patet non esse ab ingenio Beroaldi, ut J. Gronovius putat. Naves fundantur ancoris, ut Virgilius loquitur Æn. 6, 4. Ergo etiam super jactis ancoris dirigebantur contra impetum fluminis. EBN. Rhen. conjectabat *superne*.

- A. U. sarentur. Othoniani in ripa turrim struxerant, saxaque et
 823. faces jaculabantur. Et erat insula amne medio, in quam
 A. C. gladiatores navibus molientes, Germani nando praelabeban-
 70. tur. Ac forte plures transgressos, completis Liburnicis,
 35 per promptissimos gladiatorum Macer adgreditur. Sed
 neque ea constantia gladiatoribus ad proelia, quæ militi-
 bus; nec perinde nutantes e navibus, quam stabili gradu
 e ripa, vulnera dirigeabant. Et, cum variis trepidantium
 inclinationibus, mixti remiges propugnatoresque turbaren-
 tur, desilire in vada ultro Germani, retentare puppes, scan-
 dere foros, aut cominus mergere. quæ cuncta, in oculis
 utriusque exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acrius
 36 Othoniani caussam auctoremque cladis detestabantur. Et
 proelium quidem, abruptis quæ supererant navibus, fuga di-
 remptum: Macer ad exitium poscebatur. Jamque vulne-
 ratum eminus lancea strictis gladiis invaserant, cum inter-
 cursu Tribunorum Centurionumque protegitur. Nec multo
 post Vestricius Spurrinna, jussu Othonis, relicto Placentiæ
 modico præsidio, cum cohortibus subvenit. Dein Flavium
 Sabinum, Consulem designatum, Otho rectorem copiis mi-
 sit, quibus Macer præfuerat; læto milite ad mutationem
 Ducum, et Ducibus ob crebras seditiones tam infestam mi-
 37 litiam adspersantibus. Invenio apud quosdam auctores,
*pavore belli, seu fastidio utriusque Principis, quorum flagitia
 ac dedecus apertiore in dies fama noscebantur, dubitasse exerci-
 tus, num, posito certamine, vel ipsi in medium consulerent, vel
 Senatui permitterent legere Imperatorem. Atque eo Duces
 Othonianos spatium ac moras suasisse, præcipua spe Paulini:*

Nec perinde] Bud. *proinde*. Frequenti errore.

Mixti remiges] Sic e Flor. iidem edidere. firman iidem libri (Bud. Agr.). ceteri *immixti*. Ean.

Abruptis quæ superfuerant navibus] Forte: *abreptis*, id est, raptim abductis, quæ ab hostibus raptæ aut mersæ non erant. Gron. *Abruptis* MSS. (Bud.) Reg. edd. Puteol. sqq. Contra Flor. *arruptis*, ut et ed. pr. unde J. Gron. corrig. *arreptis*. Neutræ convenire arbitror. Nam Othoniani non egressi erant navibus, ut e præcedentibus clarum est. *Abripere* autem et *arripere* est extrinsecus agentis. Hoc tamen melius. *Supererant* e Flor. edidere Ryckius, Gron. consentit (Bud. Agr.) ed. pr. Mox *intercursu* e Bud. bene Rhen. ut est et in Flor. Reg. ed. pr. Alii *incursu*, quod e compendio ortum est. Ean. Brot. præfeti *abreptis*. Lall. *arreptis*, Bip. *assumptis*. Sensus ubique claudicat. Malim *abreptis* i. e. raptim abductis.

Ad mutationem Ducum] Copulam et addunt Flor. (Bud.) Agr. Oueff. Harl. Bodl. et ad mut. quod rescere Ryckius et J. Gronovius: Id non imiter. Nulla copula hic locum habet. Nam dictum esse, pro et læto milite, ut vult J. Gronovius, nunquam credam. Ean. Copulam istam non habent Pat. Ale. Rhen.

Præcipua Paulini] Flor. ed. pr. *præcipuas Paulini*: quod J. Gron. patet factum e *præcipuas Suetonium Paulinum*. Imo librarius ad moras retulit: hinc natum vitium. Ean. Bud. *præcipue*. Si Flor. haberet *præcipuas Paulinum*, cum Ernestio sentirem. Nunc gignendi casus aliquid habet in recessu. Forsan Bip. rem acu tetigere, qui ex eo quod mox legitur, *neque P. sperasse recor*, coniectant, hic legendum, *præcipua spe Paulini*, similemque locum firmandæ sententiæ ex Sallustii Fragu. l. 8. n. 20. ed. Cortii adlegant. Recipio emendationem, licet timidiuscule, nam in vulgato idem sensus latet.

quod vetustissimus Consularium, et militia clarus, gloriam no-
menque Britannicis expeditionibus meruisset. Ego, ut con-
cesserim, apud paucos tacito voto quietem pro discordia,
bonum et innocentem Principem pro pessimis ac flagitio-
sissimis expetitum: ita neque Paullinum, qua prudentia
fuit, sperasse, corruptissimo sæculo tantam vulgi modera-
tionem, reor, ut, qui pacem belli amore turbaverant, bellum
pacis caritate deponerent: neque aut exercitus linguis mo-
ribusque dissonos in hunc consensum potuisse coalescere,
aut Legatos ac Duces, magna ex parte luxus, egestatis,
scelerum sibi conscios, nisi pollutum obstrictumque meritis
suis Principem passuros. Vetus ac jam pridem insita mor-
38 talibus potentia cupido cum Imperii magnitudine adolevit
erupitque. Nam rebus modicis, æqualitas facile habeba-
tur: sed ubi, subacto orbe et æmulis urbibus Regibusque
excisis, securas opes concupiscere vacuum fuit, prima inter
Patres plebemque certamina exarsere. modo turbulenti
Tribuni, modo Consules prævalidi, et in urbe ac foro ten-
tamenta civilium bellorum. Mox e plebe infima C. Ma-
rius, et nobilium sævissimus L. Sulla, victam armis liberta-
tem in dominationem verterunt. Post quos Cn. Pompeius
occultior, non melior. Et numquam postea, nisi de Princi-
patu quæsitum. Non discessere ab armis in Pharsalia ac
Philippis civium legiones: nedum Othonis ac Vitellii exer-
citus sponte positura bellum fuerint. eadem illos Deum ira,
eadem hominum rabies, eadem scelerum caussa in discor-
diam egere. Quod singulis velut ictibus transacta sunt
bella, ignavia Principum factum est. Sed me veterum no-
vorumque morum reputatio longius tulit: nunc ad rerum
ordinem venio. Profecto Brixellum Othone, honor Imperii 39
penes Titianum fratrem, vis ac potestas penes Proculum
Præfectum. Celsus et Paullinus, cum prudentia eorum
nemo uteretur, inani nomine Ducum, alienæ culpæ præten-
debantur. Tribuni Centurionesque ambigui, quod, spretis

Ut concesserim] Agr. ut consenserim.
Obstrictumque meritis suis Principem]
Ego fere *et moribus* præferam: ut sit,
qui non venisset ad Imperium, nisi Le-
gatorum et Ducum hi mores fuissent,
nisi eum, cui malos mores et improbita-
tem suam imputare possent, Græc. Verum
vidisse Gronovium puto. Idque habent
Guelf. edd. Puteol. Beroald. Alc. Meritis
Flor. Bud. Agr. edd. pr. Rhen. seqq. omnes.
Verbum *obstrictum*, quod solenne est in
beneficiis ac meritis, videtur hanc lectionem
peperisse. Utrumque verbum bonam sententiam facit,
sed *moribus* venustiore. BRN.

Urbibus Regibusque] MSS. quidam,
VOL. II. P. I.

Harl. (Bud.) Bodl. et edd. quædam re-
gibusve. male. nam et urbes æmule fu-
ere, ut Carthago, et Reges, ut Macedo-
nici: prætulit tamen Broterius. ERN.

Facnum fuit] i. e. satis otii fuit ab
externa vi, ut possent cogitare de poten-
tia augenda. Imitatus est Sallust. fr.
Hist. init. *postquam remoto metu Pu-
nico, similitates avergere vacuum fuit.*
ubi vid. Cort. Vett. Gloss. *vacuum, in-
auger.* ERN. Sic 18, 3. quibus otiosum
est.

Othonis ac Vit.] Ryck. e cod. Agr.
Oth. aut Vit.

Eadem illos Deum ira] Facessant
ergo, qui Tacitum impietatis incusant.

A. U. melioribus, deterrimi valebant. miles alacer; qui tamen
 823. jussa Ducum interpretari, quam exsequi, mallet. Promo-
 A. C. veri ad quartum a Bedriaco castra placuit; adeo inperite,
 70. ut quamquam verno tempore anni, et tot circum amabibus,
 penuria aquae fatigarentur. Ibi de proelio dubitatum:
 Othone per litteras flagitante, ut matorarent; miliibus,
 ut Imperator pugnae adesset, poscentibus; plerique copias
 trans Padum agentes acciri postulabant. Nec perinde
 40 dijudicari potest, quid optimum factu fuerit, quam pessi-
 mum fuisse, quod factum est. Non ut ad pugnam, sed ad
 bellandum, profecti, confluentes Padi et Adduæ fluminaum,
 XVI. inde millium spatio distantes, petebant. Celso et
 Paullino abnuentibus, *militem itinere festum, sarcinis gravem,*
objicere hosti, non admissuro, quo minus expeditus, et vix qua-
tuor millia passuum progressus, aut incompósitos in agmine, aut
dispersos et vallum molientes adgrederetur. Titianus et Pro-
 culus, ubi consiliis vincerentur, ad jus Imperii transibant.
 Aderat sane citus equo Numida cum atrocibus mandatis,

Jussa Ducum interpretari] Id est, inquirere in causas jussionis, et explorare ac ponderare, quam simplici obedientia patrare. Tale in Agricola 40. *Adeo ut plerique, viso aspectoque Agricolae, quaererent famam, pauci interpreta-*
rentur. Significat, multos ex specie tantum externa judicasse, paucos inquisisse aut explorasse. Lips.

Promoveri ad quartum] E Plutarcho c. 11. scriberes, *ad sextum.* Nam ille quinquaginta stadia numerat. Sed et paullo post, ubi noster XVI. milliaris numerat, Graeci ejusdem computatione XII. saltem efficiuntur. Nihil tamen ego mutem. Lips.

Adeo inperite] Totum hunc locum verbatim Plutarchus expressit, ut plerique alia: etsi haud multum aetate nostro inferior. Lips. Mox pro *perinde* ed. pr. (et c. Bud.) *proinde*, solenni confusione. Ern.

Sed ad bellandum profecti] *Ad debellandum* corrigat Grotius. Ibant non quasi ad incertum certamen, sed ut finem imposituri bello una victoria. Sed bellare pro debellare dixit etiam Livius 6, 81. *ne quis, quoad bellatum esset, tributum daret.* etc., ubi consentiunt libri: nisi bellatum esset pro bellare dixit: quod tamen vix rectum foret. Alioqui non ignoro, haec verba subinde a librariis confundi, ut passim ad Livium notavit Drakenborchius. Ern.

Padi et Adduæ] In Vatie. locus hic in litura, sic tamen, ut aperte esset enuncere scriptum antiquius, *Padi et Agae*:

aliena deinde manu factum *Adduæ*. Sed Agela ignotum mihi flumen, et censeam vulgatam esse veram. De Addua, Plinius 2, 103 (106.) Strabo 3. p. 192. 209. itemque Sidorius ep. 1, 5. *Vidimus ulvorum Lambrum, caruleum Adduam, velocem Aethra, pigrum Mincium.* Lips.

Non admissuro] Pro non *commisso*: quæ duo verba promiscue dicuntur. Vid. Drakenb. ad Liv. 2, 37. Atque ita edidit Rhennus (c. Bud.). At add. ante Rhem. Quelf. et MSS. alii *missuro*: quod et ipsum bonum et aptum verbum est, intellectu *occasionem*: quamquam ejus ellipses exemplum non memini me alibi reperire. Ern. *Missuro* vitium est et male defenditur. Bip. subaudiunt culpam.

Citus equo Numida] Quis hic Numida? num inter auxilia Othonis ea gens? minime, sed inter obsequia. Ne fugiat enim te latens hic ex antiquo mos: quo receptum, ut viris lautioribus ditioribusque Afri aut Numidae equites essent ad iter. Praecurrebant illi et agmen ducebant heri sequentis. Seneca epist. 88. (87.) *O quam cuperam Cateni nunc occurrere aliquem ex his transulis in via divitibus, currere et Numidas et multum ante se pulveris agentem!* Idem expressius epist. 124. (123.) *Omnes sic jam peregrinantur, ut illos Numidarum praecurrat equitatus, ut agmen currarum antecedat.* Martialis 10, 12. *Ann cathedralicis portet tibi rheda ministros, Et Lige in longo pulvere sudet equus.*

quibus Otho, increpita *Ducum segnitia, rem in discrimen* A. U. ^{823.}
missa jubebat; æger mora et spei inpatiens. Eadem die, ^{A. C. 70.}
 ad Cæcinam, operi pontis intentum, duo Prætoriarum co-
 hortium Tribunis, colloquium ejus postulantes, venerunt. 41
 Audire conditiones ac reddere parabat, cum præcípites ex-
 ploratores, adesse hostem, nuntiavere. Interruptus Tribu-
 norum sermo: eoque incertum fuit, insidias an prodition-
 em, vel aliquod honestum consilium cœptaverint. Cæ-
 cina, dimissis Tribunis, reductus in castra, datum jussu
 Fabii Valentis pugnae signum et militem in armis invenit.
 Dum legiones de ordine agminis sortiuntur, equites prora-
 pere: et, mirum dictu, a paucioribus Othonianis quo mi-
 nus in vallum impingerentur, Italicae legionis virtute deter-
 riti sunt. ea strictis mucronibus, redire pulsos et pugnam
 resumere coegit. Disposita Vitellianarum legionum acies
 sine trepitatione: etenim, quamquam vicino hoste, adspe-
 ctus armorum densis arbustis prohibebatur: apud Othoni-
 anos, pavidi Duces, miles Duerbus infensus, mixta vehicula
 et lixæ, et, præruptis utrimque fossis, via quieto quoque
 agmini angusta. Circumsistere alii signa sua, quærere alii:
 incertus undique clamor adcurrentium, vocitantium: et, ut

De tali igitur hic capies: quando et
 Principibus illi in usu. Ex Martiali, in
 adventum Domitiani 10, 8. *Quando*
eques et picti tunica Nilotide Mauri Ibi-
tis? et populi vox erit una, venit? Nec
 Suetonium aliter interpretemur (viderat
 sagacissimus Turnebus Adv. 24, 6. 30,
 3.) in Nerone cap. 30. *Iter fecisse tradi-*
tur phalarata cum Mazacum turba atque
cursorum. Nam Mazaces, Afri. Lips.

Æger mora et spei inpatiens] Talis
 in Homericis illo Hectore affectus Il. 22,
 129.

Ἡλάνειν αὐτὸν ἰδὼν ἑνὶ λαοῖσιν ἔπει-
 γάζοντα

Ἐδομην, ἰσχυρότερον καὶ Ὀλύμπιος ἔχου-
 σι δαίμων.

Et Polybii verissima gnome 3, 112. Βα-
 ρύναντες δὲ πλεονάζοντες ἐ τοῦ μίλλον-
 τος γίνονται χρεῖος. Lips.

In vall. impingerentur] E Virgilio
 sumtum Æn. 5, 804: *cum Troia Achil-*
les exanimata sequens impingeret agmina
muris. Ern.

Deteriti sunt] Sic recte editum a
 Ryckio et J. Gron. e Flor. Consentit
 Guelf. (Bud. Agr.) edd. vett. omnes, et-
 iam Rhen. pr. Unde patet in sec. ter-
 tii sunt esse vitium operarum, quando
 in notis nihil monet, et alias in minutis-
 simis correctionibus solet: et tunc ad
 alios propagatum. Sed mox bene edidit

Rhen. (ex ing.) *ea strictis*, pro *quæ*. Ed.
 pr. et str. quod ex ea factum patet. Ern.
 Bud. et strictis.

Disposita V. l. acies] Bud. qcle. sise
 Pat. Alc. Rhen.

Accurrentium, clamantium] Farnes.
 et prisca editiones, *accurrentium, volan-*
tium: Vatic. *vomantium*, ut omnino
 aliud hic verbi fuerit; placetque Piche-
 nae *vocitantium*. Lips. Idque ab omni-
 bus servatum, præter Ryckium, qui e
 cod. Agr. edidit *volitantium*. Sed recte,
 ut opinor, monuit contra J. Gronovius,
 accurrentes etiam volitasse. Ipse suspi-
 catur *morantium*. Sed formidine cun-
 ctantes non solent clamores clere. Ego
 ad præcedentia potius referam, quam ad
 sequentia. *Accurrentes* sunt, qui cir-
 cumsistunt signa: alii quærunt signa,
 quod sit voce, clamore. Ei rei *vocitan-*
tium sane aptum. Flor. habet *curren-*
tium, clamantium, ut Guelf. edd. vett.
 usque ad Pichen. præter primam, quæ
 habet *volentium*. Copulam *que* (etenim
 erat *clamantiumque*) delevit bene Rhe-
 napus: qui mox (e Bud.) malebat *post-*
remamque. Ern. Bud. *adcurrentium*
clamantium ut cuique. Rhen. inseruit
 et, quod et priores edd. habent. J. Fr.
 Gron. Obs. 2, 4. voluerat *vocantium*.
 Boxh. *vitantium* scil. signa, quod nihil.
 Rhen. tamen servavit *postremamque*.

- A. U. cuique audacia vel formido, in primam postremamve aciem
 823. prorumpabant, vel revehebantur. Adtonitas subito terrore
 A. C. mentes falsum gaudium in languorem vertit, repertis, qui
 70. 42 *descivisse a Vitellio exercitum* ementirentur. Is rumor, ab
 exploratoribus Vitellii dispersus, an in ipsa Othonis parte,
 seu dolo, seu forte surrexerit, parum compertum. Omisso
 pugnae ardore, Othoniani ultro salutavere : et hostili mur-
 mure excepti, plerisque suorum ignaris, quæ causa salu-
 tandi, metum proditionis fecere. tum incubuit hostium
 acies, integris ordinibus, robore et numero præstantior :
 Othoniani, quamquam dispersi, pauciores, fessi, proelium
 tamen acriter sumpserunt. et per locos, arboribus ac vineis
 impeditos, non una pugnae facies. cominus eminusque cater-
 vis et cuneis concurrebant : in aggere viæ conlato gradu
 corporibus et umbonibus niti, omisso pilorum jactu, gla-
 diis et securibus galeas loricasque perrumpere : noscentes
 inter se, ceteris conspicui, in eventum totius belli certabant.
 43 Forte inter Padum viamque, patenti campo, duæ legiones
 congressæ sunt : pro Vitellio unaetvicesima, cui cognomen
Rapaci, vetere gloria insignis : e parte Othonis, prima Ad-

Revehebantur] Flor. aut *relabebantur*.
 Vitiose, Mox Flor. Agr. Guelf. edd. Put.
 Ber. in ipsa o. p. MS. Reg. Edd. pr.
 Rhen. sqq. sine in (ut in Bud.) Resti-
 tuit Byckius. ERN. *Revehebantur* Bud.
 Agr. et edd. vet. Præstat Flor. *relabe-
 bantur*, metaphora ducta, ut bene Bip.
 a mari tumultuosus,

Seu dolo] Ita Suet. Oth. 9,
Cominus eminusque] Sic ante Rhen.
 ed. pr. Flor. (Bud.) Agr. At Guelf. Harl.
 Put. Ber. *eminus*. ERN.

Umbonibus niti] Vocem, *niti*, ex Far-
 nes. et Vatic. addidi : et vero abesse sine
 sententiæ incommodo non potest. Lips.
 Est et in (Flor. et) ed. pr. Mox *perrum-
 pere* recte Rhen. (e Bud.) dedit, præcedit

enim *niti*. Consentit Guelf. At edd.
 ante Rhen. omnes *perrumpere*. ERN. Bud.
 et ex eo Rhen. omisere *niti*, habent ta-
 men *perrumpere*.

Ceteris conspicui] MS. Bud. Agr.
 (Reg. Lall.) ed. pr. *ceteri*. Non sanum
 locum puto. ERN. Sensus : sibi invicem
 noti, in conspectu ceterorum pugnant.
 Contra paullo supra *ad spectus armorum
 densis arbutis erat prohibitus*. Put. Alc.
 Rhen. *ceteris*, recte.

Cui cognomen Rapaci] Non abs re
 arbitror, quoniam cognomina legionum
 sæpe Tacitus commemorat, veterem a
 me lapidem proponi, in quo ea ordine
 descripta. Conspicitur autem Romæ in
 capitolio, forma columellæ :

NOMINA LEG.

II. AUGUSTA.
 VI. VICTRIX.
 XX. VICTRIX.
 VIII. AVGUSTA.
 XXII. PRIMIGENIA.
 I. MINERVA.
 XXX. ULPIA.
 I. ADIVTRIX.
 X. GEMINA.
 XIII. GEMINA.
 I. PARTHICA.

II. ADIVTRIX.
 III. FLAVIA.
 VII. CLAVDIA.
 I. ITALICA.
 V. MACEDONICA.
 XI. CLAVDIA.
 XIII. GEMINA.
 XII. FULMINATRIX.
 XV. APOLLINICA.
 III. GALLICANA.
 II. PARTHICA.

III. SCYTHICA.
 XVI. FLAVIA.
 VI. FERRATENSIS.
 X. FRETENSIS.
 III. CYRENENSIS.
 II. TRAIANA.
 III. AVGUSTA.
 VII. GEMINA.
 II. ITALICA.
 III. PARTHICA.

Velim Dionis recensum legionum qui
 est 55, 23. cum hoc lapide conferri, a
 quo adjuvi interpretes, paullo felicius

sane cum vertissent. Lips. Legionum
 seriem explicat Brot. ad c. 6.

jutrix, non ante in aciem deducta, sed ferox et novi decoris A. V. avida. Primani, stratis unaetvicesimanorum principiiis, 823. aquilam abstulere. quo dolore accensa legio, et inpulit rursus primanos, interfecto Orphidio Benigno Legato, et plurima signa vexillaque ex hostibus rapuit. A parte alia, propulsa quintanorum inpetu tertiadecima legio: circumventi plurium adcurso quartadecimani. Et, Ducibus Othonis jam pridem profugis, Cæcina ac Valens subsidiis suos firmabant. Accessit recens auxilium, Varus Alphenus cum Batavis, fusa gladiatorum manu, quam, navibus transvectam, oppositæ cohortes in ipso flumine trucidaverant. ita victores latus hostium invecti. Et, media acie perrupta, 44 fugere passim Othoniani, Bedriacum petentes. Imensum id spatium: obstructæ strage corporum viæ. quo plus cædis fuit. neque enim, civilibus bellis, capti in prædam vertuntur. Suetonius Paullinus et Licinius Proculus diversis itineribus, castra vitavere. Vedium Aquilam, tertiadecimæ legionis Legatum, iræ militum inconsultus pavor obtulit. multo adhuc die vallum ingressus, clamore seditiosorum et fugacium circumstrepitur: non probris, non manibus abstinere: desertorem proditoremque increpant: nullo proprio crimine ejus, sed more vulgi, suum quisque flagitium aliis objectantes. Titianum et Celsum nox juvat, dispositis jam excubiis, compressisque militibus, quos Annius Gallus precibus, consilio, auctoritate flexerat, ne super cladem adversæ pugnae suismet ipsi cadibus sævirent: sive finis bello venisset, seu resumere arma mallent, unicum victis in consensu levamentum. Ceteris fractus animus. Prætorianus miles, non virtute se, sed proditione victum, fremebat. Ne Vitellianis quidem incruentam fuisse prætorium, pulso equite, rapta legionis aquila: superesse cum ipso Othone militum quod trans Padum fuerit: venire Mæstcas legiones: magnam exercitus partem Bedriaci remansisse: hos certe nondum victos: et, si ita ferret, honestius

Unaetvicesimanorum principiiis] Aliquot libri, *principibus*, placet. Lips. Ut edd. Puteol. Beroald. (Alc.) Male. At Flor. Bud. Agr. Guelf. Reg. ed. pr. *principiis*, quod recte restituit Rhenanus (e Bud. *principis*). *Principis* intell. primam aciem: *πρωμάχους* Plutarchus (in Pyrrho 7.) vocat: quæ et alibi apud nostrum aliosque sic dicitur. V. Gron. obs. 4, 10. p. 156. Ern. Lipsius ipse errorem suum agnovit et emendavit de Mil. R. Dial. 4, 8. Mox *rursus* significat viceversa.

A parte alia] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *aperte*.

Trucidaverant] Moses du Soul ad Plutarchi Vit. (Oth. 12.) t. 5. p. 467.

corrigit *trucidaverunt*. male. Ern.

Civilibus bellis] Sic Flor. (Bud.) ed. pr. Ryckius. J. Gron. Alii scr. et edd. (etiam Rhen.) *præliis*. Contra 3, 19. *bellum* pro *prælio* irrepit. Ern.

Castra vitavere] Farnes. *castra petivere*. falso. Nam Plutarchus aperte Oth. 13. τῶν δὲ στρατηγῶν οὕτω Πρίλλος, οὕτω Παυλῖνος, συνιστάδην ἐτόλμασαν, ἀλλ' ἔξελαν, φεβούμενοι τοῦ στρατεύεσθαι. Lips. Bud. *vitavere*.

Et si ita ferret] Acidalius addi volebat *fors*. Frustra, intelligi potest vel hoc vel res. et sic jam vidimus A. 3, 15. Guelf. vitiose *feret*, item ed. pr. *ferens*. Ern.

A. U. in acie perituros. His cogitationibus truces aut pavidi, ex-
 823. tremā desperatione ad iram sapius, quam in formidinem,
 A. C. stimulabantur. At Vitellianus exercitus, ad quintum a Be-
 70. driaco lapidem consedit, non ausis Ducibus eadem die oppu-
 45 gnationem castrorum. simul voluntaria deditio sperabatur.
 Sed expeditis, et tantum ad praelium egressis, munimentum
 fuere arma et victoria. Postera die, haud ambigua Otho-
 niani exercitus voluntate, et, qui ferociore fuerant, ad pec-
 nitentiam inclinantibus, missa legatio: nec apud Duces
 Vitellianos dubitatum, quo minus pacem concederent. Le-
 gati paulisper retenti. ea res hæsitationem adtulit, ignaris
 adhuc, an inpetrassent. Mox remissa legatione, patuit
 vallum. Tum victi victoresque in lacrimas effusi, sortem
 civilium armorum misera lætitia detestantes. Iisdem ten-
 toriis alii fratrum, alii propinquorum, vulnera fovebant.
 Spes et præmia in ambiguo: certa, funera et luctus. nec
 quisquam adeo mali expertus, ut non aliquam mortem mære-
 ret. Requisitum Orphidii Legati corpus, honore solito
 crematur: paucos necessarii ipsorum sepelivere: ceterum
 46 vulgus super humum relictum. Opperiebatur Otho nun-
 tium pugnae, nequaquam trepidus, et consilii certus. masta
 primum fama, dein, profugi e proelio perditas res patefa-
 ciunt. Non exspectavit militum ardor vocem Imperatoris.
bonum habere animum jubebant. *superesse adhuc novas vires,*
et ipsos extrema passuros ausurosque. neque erat adulatio. Ire
 ia aciem, excitare partium fortunam, furore quodam et
 instinctu flagrabant. qui procul adstiterant, tendere manus,
 et proximi prensare genua; promptissimo Plotio Firmo.
 Is Prætorii Præfectus identidem orabat, *ne fidissimum ex-*

Munimentum fuere arma et victoria]
 Schellius ad Hyginum p. 128. inclinat
 eo, ut de genere munitionis capiat, ex-
 tremi Imperii Romani temporibus usi-
 tati, qua armorum ordinibus circumdati
 castra munebant, de quo ibi vide. Sed
 additum *victoriae* verbum aliud suadet:
 item antecedentia, e quibus patet, in-
 strumenta ad muniendum necessaria de-
 fuisse. Tum loca ex antiquioribus pro-
 lata nil aliud indicant, quam in periculi
 metu, etiam si castra munita essent, no-
 ctu sub armis manere iussos. ERN.

Apud Duces Vitellianos dubitatum]
 Imo vero, non dubitatum. idque res et
 Plutarchus 13. suadent. Ideo optima le-
 ctio, quam ex Flor. adstruit Pichena:
missa legatio: nec apud Duces. LIRS.
 Ante erat in edd. omnibus, ut et in scr.
 (in his Bud.) *missa legatione apud d.*
 quod ritum e sequentibus natum, ubi
remissa legatione. ERN. Flor. scil. habet
legatione. capud, unde Pichena scilicet lo-

cum emendavit.

Et consilii certus] Rhen. malit sed.
 Sic in suo Mirandulano se reperisse ven-
 ditat Lampugnani, tacente Lipolo.

*Furore quodam et instinctu flagra-
 bant]* Accipe dictum per hendiady:
instinctu furoris, furorē quodam instin-
 cti. Cicer. Verr. 5, 72. *quodam furore*
instinctus. Adde pro domo c. 55. In
 ed. pr. est *furoreque amenti instinctu:*
 unde facta videtur lectio cod. Agr.
furore quodam et amenti instinctu. E-
 dem ed. (et Bud.) *prensare genua,* quod
 recipi. Ceteri (et Rhen.) *prensare;*
 et deinde *promptissimus Plotius Fir-*
mus, ut MS. Agr. ERN. Hendiady non
 agnoscunt Bp. sed *furorem* ad iram et
 vindictæ cupidinem, *instinctum* ad in-
 credibilem amorem exercitus in Otho-
 nem, referunt. Dein *promptissimo Plotio*
Firmo Bud. et editi.

Is Prætorii Præfectus] Duo Præfecti.
 Prætorio sub Othone, Licinius Proculus

exercitum, ne optime meritos milites desereret: majore animo to- A. U.
lerari adversa, quam relinqui: fortes et strenuos etiam contra 823.
fortunam insistere spei; timidos et ignavos ad desperationem A. C.
formidine properare. Quas inter voces, ut flexerat vultum
 70.
 aut induraverat Otho, clamor et gemitus. Nec Prætoriani
 tantum, proprius Othonis miles, sed præmissi e Mœsia,
 eandem obstinationem adventantis exercitus, legiones Aquileiam
 ingressas, nuntiabant. ut nemo dubitet, potuisse renovari
 bellum atrox, lugubre, incertum victis et victoribus. Ipse 47
 aversus a consiliis belli, hunc, inquit, animum, hanc virtutem
 vestram ultro periculis objicere, nimis grande vitæ meæ pretium
 puto. Quanto plus spei ostenditis, si vivere placeret, tanto pul-

et Plotius Firmus. Tacitus 1, 46. *Præ-*
torii Præfectos sibi ipsi legere, Plotium
Firmum e manipularibus quondam et
Licinium Proculum. Nec alios usquam
 nominat. Ut jure mirer, in hac Otho-
 nis morte Phatarchum commemorare
 Pollionem Prætorii Præfectum. Quod
 vix est ut sit sine mendo, verba ejus 18.
 Οἱ δὲ στρατιῶται, Πάλλωνος τοῦ ἱεροῦ τῶν
 ἱερῶν, ἡμῶν ἐκδὺς αἰς τὸν Οὐρίλλαν
 καλῶντες, &c. malleus Πάλλων. nisi
 haec Plotio etiam Pollionis cognomen;
 quod unum dicti superest. Lips. Eisd.
 ante Rhen. omnes præter Puteol. addunt
 erat. Beroaldus hæc verba in parenthesi
 exhibet. Unde suspicio est, Tacitum
 scripsisse: et proximi præscribere genui.
Promississimus Plotius Firmus (is Præ-
torius erat) identidem orabat. ERN.
 Id erat Rhen. Bud. auctoritate deletit.

Majore animo tolerari Hæc illa sunt,
 quibus jugulare Stoicos adversa omnis
 manus solet: pro quibus scutum habeo
 equidem, quod opponam, nisi Religio me
 vetet. In hæc mentem igitur et Luca-
 nus 7, 105.—*fortissimus ille est, Qui*
premitus metuenda pati, si cominus in-
stans, Et differre potest. Illa virgo
 apud egregium vatem (intellego, qui
 Thebaida scripsit)—non est, ut putat,
 virtus, pater, Timere vitam: sed malis
 ingentibus Obstaro, nec se vertere, ac re-
 tro dare. Sic et Cæsar 7, 77. et Q. Cur-
 tius 5, 9. Biberunt omnes e patera Ari-
 stotelis, cujus hoc scutum in Ethicis 8,
 7. (11). Τὸ δὲ ἀνδρῶν τὸ πάθος ἐπι-
 στήναι, ἢ ἰσχυρὰ, ἢ ἐν ἀνδρείᾳ, οὐκ ἀνδρῶν,
 ἀλλὰ καὶ ἀνδρῶν ἰσχυρῶν. Hen taceo! Lips.

Fortes et strenuos Itaque Florus 4,
 8. *Magnæ indolis signum est, sperare*
 scilicet. Lips.

Clamor et gemitus Clamorem intel-
 lige letantium, ubi flexerat vultum, tan-
 quam obsecuturus militum studiis; ge-

nitum, dolentium, ubi induraverat, tan-
 quam mansurus in proposito tristi. Ed.
 pr. vitiose induravit. MS. Agr. indurave-
 rat. ERN. Ut 8, 61. Sed Bud. indura-
 verat.

Præmissi e Mœsia Præpositionem
 servant Flor. Guelf. edd. ante Rhen. re-
 stituitque Pichena. ERN. Omisit Rhen.
 auctore Budensi.

Legiones Aquileiam ingressas De
 Mœsiae legionibus tribus loquitur, de
 quibus hæc ipsam infra 88. *Aquileiam*
jam progressæ, rupta pecunia et inter se
divisa, hostiliter egerunt. Hoc eo noto,
 quod in Suetonio aliter legas, et duma-
 xat bina ex his legionibus milia præmissas;
 Aquileiam venisse. in Vespas. 6. *Mœsiae*
exercitus bina e tribus legionibus milia,
missa auxilio Othonti, postquam iter in-
gressis nuntiatum est, victum cum ac-
vin vitæ sua attulisse, nihil secus
Aquileiam usque perrepererunt, quasi
rumori minus credens. Et addit, me-
 tuentes ultionem de alio Imperatore do-
 gitasse. Sed vereor, ut Suetonius alu-
 cinetur in duobus millibus: qui non
 e Mœsiacis, sed Pannonicis Dalmaticis-
 que fuere. Ita eum idem Tacitus su-
 pra dixerat 11. *Lata Othoni principis*
belli, motis ad imperium ejus e Dalma-
tia Pannoniaque exercitibus. Fuere
quatuor legiones, e quibus bina milia
præmissa. Nec apud Tacitum leges, de
 præmissis illis e legionibus Mœsiacis.
 Sane, si et rem vides, probabilius, tres
 ipsas legiones illa violenta et hostilia
 Aquileiam ausas, et de Imperatore delibe-
 rasse, quam sola eis iis due milia electa.
 Lips.

Ipsæ aversæ Ita Flor. Ven. Pat. Ale.
 Contra versus Rhen. e Bud.

Tanto pulchrior mors erit Tanto,
 auctore MS. Budensi, deletit Rhenanus;
 abestque et ab aliis: Harl. Bedl. Guelf.

A. U. *chrior mors erit. Experti invicem sumus, ego ac Fortuna.*
 823. *nec tempus computaveritis. difficilius est temperare felicitati,*
 A. C. *qua te non putes diu usurum. Civile bellum a Vitellio caput,*
 70. *et, ut de Principatu certaremus armis, initium illic fuit: ne*
plusquam semel certemus, penes me exemplum erit. hinc Otho-
nem posteritas aestimet. Fruetur Vitellius fratre, conjuge, li-
beris: mihi non ultione, neque solatiis opus est. Alii diutius
Imperium tenuerint: nemo tam fortiter reliquerit. An ego tan-
tum Romanæ pubis, tot egregios exercitus, sterni rursus, et Rei-
publicæ eripi patiar? Eat hic mecum animus, tamquam peri-
turi pro me fueritis. sed este superstites. nec diu moremur, ego
incoluitatem vestram, vos constantiam meam. Plura de ex-
tremis loqui, pars ignaviæ est. præcipuum destinationis meæ
documentum habete, quod de nemine queror. nam incusare Deos
 48 *vel homines, ejus est, qui vivere velit. Talia locutus, ut cuique*
ætas aut dignitas, comiter adpellatos, irent prope, neu re-
manendo iram victoris asperarent. juvenes auctoritate, senes
precibus movebat: placidus ore, intrepidus verbis, intem-
pestivas suorum lacrimas coercens. Dari naves ac vehiculæ

nec est sane necessarium. subanditur enim etiam alibi. (Vide indicem.) Sed, quia est in Fl. Reg. edd. ante Rhen. omnibus cum Pichena et sequentibus servavi. ERN. Pichena tamen omissionem probat.

Experti invicem sumus, ego et fortuna] Fortunam Otho expertus erat, cum Imperium tam brevi duraturum accepisset: Othonem autem Fortuna, cum is recte modesteque imperasset, fortiterque abdicaret. Sic bene Pichena. Mox nec Flor. Guelf. edd. ante Rhen. Hic (e Bud.) edidit *ne*. Illud melius, beneque restitutum a Pichena. ERN.

Difficilius est temperare] Acute, ut solet, Statius hoc expressit Theb. 2, 446. *Non parcat populis Regnum breve.* Et est humanum ingenium scilicet avidum tunc et præceps. LIPS. *Felicitati* aberat a MS. Bud. Mox pro *illic* Rhennanus (ex ingenio) malebat *illinc*. Bene, si libri juvarent. At etiam mox *penes me exemplum erit*, non a me. ERN. Frustra Rhen. *temperare* refert ad *Fortunam* vel subandit *rei*; librarii incuria dativus deest. Bud. *illic* et *penes* me.

Mihi non ultione etc.] Refer ad præcedentia. nolo ulcisci Vitellium interficiendis fratre, conjuge, liberis, et ex hac ultione solatia mali petere. ERN.

Alii diutius Imperium tenuerint] Sic Flor. bene. nam sequitur, *reliquerit*. Consentit ed. pr. receptisque Pichena.

Ceteri scr. (etiam Bud.) et edd. *tenuerunt. Reliquerit*, quod deleri vult Rhen. (duce Bud.) omnes scr. et edd. tuentur. nec abesse potest salva sententiæ elegantia. ERN. Ipse quoque Rhen. servavit in textu.

Plura de extremis loqui] Quem non capiant hæc alia, ex intimo animorum et affectuum penetrati deprompta? et sunt assidua in nostro scriptore. Quintilianus simile, Declam. 344. *Jam mihi narras moras. ipsum illud secretum querere, et putare interesse, ubi pereas, non est ardentis in mortem impetus. Non sunt ista, nisi subito, nec quisquam (præsertim nulla gravi præcedente causa) spiritum ratione deposuit.* Etiam Ajax apud Sophoclem jam se interfecturus v. 852.

‘ΑΛΛ’ οὐδὲ ἴσθης ταῦτα θεννέσαι μέ-
 γνη

‘Αλλ’ ἀγνοῖς τὸ πρᾶγμα τὸν τάχῃ ἐνί.

*Ὡ θάνατι, θάνατι, νῦν μὲν ἐκτελέσας
 μέλῳ.

LIPS.

Neu remanendo iram victoris asperarent] *Remanendo* Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Hic (e Bud.) dedit *remorando*. Illud bene restituit Pichena. *Movebat* porro idem Flor. (Bud.) Guelf. idque auctoritati et precibus convenit, non *monebat*, quod (c. Agr. et) edd. ante Pichenam omnes habent. ERN.

abeuntibus jubet: libellos epistolasque, studio erga se aut in Vitellium contumeliis insignes, abolet: pecunias distribuit, parce, nec ut periturus. Mox Salvium Cocceianum, fratris filium, prima juvenia, trepidum et mærentem, ultro solatus est, laudando pietatem ejus, castigando formidinem: *an Vitellium tam innoxii animi fore, ut, pro incolumi tota domo, ne hanc quidem sibi gratiam redderet? mereri se festinato exitu clementiam victoris. Non enim ultima desperatione, sed poscente prælium exercitu, remisisse Reipublicæ novissimum casum. Satis sibi nominis, satis posteris suis nobilitatis quæsitum. post Julios, Claudios, Servios, se primum in familiam novam Imperium intulisse. proinde erecto animo capesseret vitam, neu, patrum sibi Othonem fuisse, aut oblivisceretur unquam, aut nimium meminisset.* Post quæ, dimotis omnibus, paullum requievit. atque illum, 49. supram jam curas animo volutantem, repens tumultus avertit, nuntiata consternatione ac licentia militum. namque abeuntibus exitium minitabantur; atrocissima in Veriginium vi, quem, clausa domo, obsidebant. increpitis seditionis auctoribus, regressus, vacavit abeuntium adloquiis, donec omnes inviolati digrederentur. Vesperascente die, sitim haustu gelidæ aquæ sedavit. tum adlatis pugionibus

A. U.
823.
A. C.
70.

Aut in Vitellium] In est in Flor. (et Agr.) edd. ante Rhen. omnibus. Restituit Ryckius, quem cum Jac. Gron. secuti sumus. EBN. Male Rhen. sustulerat, auctore Bud. Hic error ex simili prima syllaba vocis seq. ortus.

Salvium Cocceianum fratris filium] Melius ita, quam Cocceium, quod Plutarchus præfert c. 16. Nam et Tranquillus ita appellat in Domit. 10. ubi narrat hunc interfectum. At Suetonius non fratris solum filium, sed ipsum hic fratrem præsentem facere videtur: contra Taciti et Plutarchi narrationem aperte. Nam ille in castra evaserat e pugna, seque cum aliis dedidit. Suetonii tamen verba Oth. 10. *Fratrem igitur, fratrique filium et singulos amicorum cohortatus.* quæ profecto non vera, si verus Tacitus. LIPS.

Laudando—formidinem] Hæc delenda putat Mendoza ep. ad Lips. t. 2. Coll. Burn. p. 59. EBN.

Servio] Sic Bud. sic et Put. sed Alc. et alii *Servio*, quod falsum esse ostendit Spanhem. de Usu et Pr. NN. diss. 10. c. 1. p. 29.

Neu patrum sibi Othonem] Plut. l. c. *πῶς ἰδιῶτα καὶ ἀσύνετον, πῶς ἄνθρωπον ἀνθρώπων, ὅτι Κασσαίου υἱὸς ἔσται.* Non audiemus Beatum, qui verbum, *nimium*, auctore Budensi codice delet, et una

sententiæ acumen. Totum id enim in eo. sicut et in Plinii loco fuerat epist. 3, 14. quem depravarunt: *Largius Macedo, superbus alioqui et ævus dominus, et qui, servasse patrem suum, parum imo minimum meminisset.* Tu scribe: *nimium meminisset.* LIPS. Habent omnes scr. et edd. *nimium*. EBN. Rhen. etiam in textu reliquit.

Post quæ] MS. Reg. (Bud.) Guelf. ed. pr. Put. Ber. (Alc.) *Postquam.* ed. pr. *postque.* Mox Rhenanus edidit, *jam supram curas agentem*, e Budensai MS. Vulgatum omnes reliqui scr. (etiam Flor.) et edd. ante. Restituit Pichena. Contra bene Rhenanus mox *exitum* dedit (e Bud.) pro *exitum*: quæ verba sæpe confunduntur. *Exitum* Flor. Guelf. ed. pr. EBN. De initio periodi contraria ex ed. pr. adfert Ern. Doleo, mihi non esse istam ad manus. Videant, quibus id contigerit. Forsan dare volebat ed. Rh. *post quæ*, nam sic illa.

Vesperascente die] Farnesiano est, *vesperante.* quod verum arbitramur. Agellius 17, 8. *Ubi jam vesperaverat.* LIPS.

Adlatis pugionibus] Vocem addunt aliquot libri, *pugionibus duobus.* atque ita Plutarchus 17. *δύο ἄνδρες αὐτῷ ἔδωκεν.* LIPS. Recte. Sic Flor. Guelf. ed. Pateol. (et Alc.) unde bene editum a Pichena,

- A. U. duobus, cum utrumque pertentasset, alterum capiti subdidit. 823. et explorato, jam profectos amicos, noctem quietam, utque A. C. affirmatur, non insonnem egit. Luce prima, in ferrum 70. pectore incubuit. ad gemitum morientis ingressi liberti servique et Plotius Firmus, Prætorii Præfectus, unum vulnus invenere. Funus maturatum. ambitiosis id precibus petierat, *ne amputaretur caput, ludibrio futurum*. Tulere corpus Prætorie cohortes, cum laudibus et lacrimis, vulnus manusque ejus exosculantes. Quidam militum, juxta rogum interfecere se; non noxa, neque ob metum, sed emulatione decoris et caritate Principis. ac postea promiscue Bedriaci, Placentiæ aliisque in castris, celebratum id genus mortis. Othoni sepulcrum exstructum est modicum et mansurum.
- 50 Hunc vitæ finem habuit septimo et tricesimo ætatis anno. Origo illi e municipio Ferentino. Pater Consularis: avus Prætorius: matrum genus inpar, nec tamen indecorum. pueritia ac juvenia, qualem monstravimus. duobus facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantundem apud posteros meruit bonæ famæ, quantum malæ. Ut conquerere fabulosa, et fictis oblectare legentium animos, procul gravitate cœpti operis crediderim: ita vulgatis traditisque

ut non *utrumque*, pro *utrinque*, quod est etiam in ed. pr. Voluit etiam Rhenanus in textum inseri, sed operæ non parcare: neque id vitium editores posteri animadvertere. Ean. In Bud. deest *duobus*, nec Rhean. expressit, sed dedit *utrumque*.

Pertentasset] Edd. quædam *prætentasset*, e conjectura non absurda, sed non necessaria. Ean. Bud. *temptasset*.

Ambitiosis precibus] h. e. summis, accuratissimis. Ambitio est maxime in commemoratione accurata eorum, quibus movere possumus in precando, in primis meritorum ac beneficiorum, item submissione quadam petentis. Sic Cicero ep. 3, 7. *ambitiosius facere soles, quam dignitas mea postulat*: h. e. decessius, studiosius. Alio *ambitiosæ rogationes* dictæ Cic. l. c. 6, 12. Hæc tironibus dicta. Ean.

Non noxa] Bip. legunt *non nervi*, ingeniose, hoc sensu: non quod beneficio *neque* vel obligati fuissent Principi, quales beneficiarii milites. Sic Cic. ad Fam. 7, 80. *cujus proprium te esse scribis municipio et nervi*. In vulgato consentiunt codices. Intellige: non quod *noxa* sive culpe, admissæ in Othonem, sibi essent concessi.

Atque in castris] Bud. et inde Rhean.

Atque. Ex Flor. Pichea copulam restituit.

Tricesimo ætatis anno] Suetonius anno xxxviii. interfectum dicit. Pro Tacito pugnant Savilius et Ryckius, qui apud Suetonium vult rescribi xxxvii. Rationes utrinque veræ. Sed, cum pauci admodum dies defuerint anno 37mo, facile potuit Suetonius annum pro pleno sumere, et anno 38. mortuum dicere. Ean.

E municipio Ferentino] In Flor. est *Ferentio*, quod ipsum quoque rectam est. Ceteri scr. (in his Bud.) et edd. (non de mura Beroaldus) *Ferentino*. In MS. Guelf. plane non est a manu pr. sed sec. addidit in marg. Porro ed. pr. a municipio. Ceterum intelligenda origo familiæ, non natales Othonis. Ean.

Matrum genus inpar] Quomodo? si splendidissima ea femina fuit, Suetonio tante? Scribit enim de patre Othonis: *Ex Albia Terentia splendidissima femina duos tulit filios*. Sed melior ibi scriptura, *splendida femina*: quam ex opt. libro Torrestianæ adnotavit. idque non aliud quam ordinem Equestrem proprie notat. Lips. Quasi non et Equites *splendidi* dici possent, si qui ditiores, antiquis famulatis Equestribus nati. Atticum quis dubitet *splendidi* vocare? Ean.

Qualem monstravimus] Vide 1, 18.

demere fidem non ausim. *Dia, quo Bedriaci certabatur, avem* A. V. *invisitata specie apud Ragium Lepidum celebri loco condisse,* 823. *incolas memorant, nec deinde cœtu hominum, aut circum-* A. C. *volitantium alitum, territam pulsamve, donec Otho se ipse* 70. *interficeret: tum ablatum ex oculis: et tempora reputantibus, initium finemque miraculi cum Othonis exitu competisse.*

In funere ejus, novata luctu ac dolore militum seditio. 51 nec erat, qui coerceret. Ad Verginium versi, modo, ut *reciperet Imperium*, nunc, ut *legatione apud Cæcinam ac Valentem fungeretur*, minitantes orabant. Verginius, per aversam domus partem furtim degressus, intrumpentes frustratus est. Earum, quæ Brixelli egerant, cohortium preces Rubrius Gallus tulit. Et venia statim impetrata, concedentibus ad victorem, per Flavium Sabinum, iis copiis, quibus præfuerat. Posito ubique bello, magna pars Senatus extremum 52 discrimen adiit, profecta cum Othone ab urbe, dein Mutinæ relicta. illuc adverso de prælio adlatum. sed milites, ut falsum rumorem adspernantes, quod infensum Othoni Senatum arbitrabantur, custodire sermones, vultum habitumque trahere in deterius: conviciis postremo ac probris caussam

Avem invisitata specie] Sic bene e Flor. eadere Ryckius, et Grunovius. Ceteri libri omnes *invisitata*: solenni aberratione librariorum et editorum, de qua sæpe viri docti, dum id verbum restituebant veteribus scriptoribus, egere. Gron. ad Sæton. Ang. 43. et quos ibi laudat Bænan. Drakeb. ad Livium sæpe (ut 27, 39.). Pro *specie* ed. pr. habet *facie*. Eas. Bud. *specie*. Sic et Put. Alc. Rhen.

Apud Ragium Lepidum celebri loco condisse] Sic Flor. Bud. Guelf. ed. pr. Rhen. seqq. At Puteol. Ber. Alc. et margin MS. Harl. vico. quod verum puto. *Celebris locus* non aliter dicitur, nisi ab arboribus, ut ap. Ovidium. Am. 3, 5, 6. *celeberrimus illic locus*: de quo ad Sæton. Nam hominibus luci neque sacri neque profani celebres sunt: nec ibi cantus sunt. At *ici celestes* recte dicuntur. Sæton. Ang. c. 1. *hic celestissimus pars apud*. Nec profecto vico est a libris. Loco facissent citius, quod Colero placebat, quam vico. Ut a vic ambide factum est vic, ita e vico factum primum vico, hinc loco. Sequitur: *et exemplum nostrum* Bruterius. Mox MSS. quidam et ad. Puteol. *aditum*. Eas. Cum Bip. neposui loco, quod ad ead. scriptis propriis accedit.

Nec deinde cœtu hominum circumvolitantem alitum.

Per aversam domus partem furtim degressus] Sic edidit J. Gron. et ex parte Ryckius. Partem MSS. Flor. Reg. Guelf. Harl. Agr. ed. pr. et sic alibi loquitur Tacitus, ut docuit jam Acidalius, et sic voluerat Muretus (ut 3, 70.). Partem edidit Ruteol. (Alc. Rhen.) non minus bonum, et quod sola Florentina auctoritate superatur. Est et in MS. (Bud.) Bodl. et margine Harl. Mox *degressus* non *digressus*. recte idem Flor. sed vitiæ cum Guelf. Agr. ed. pr. *aversam*, ut supra *aversari* pro *aversari* scribi vidimus a librariis H. 1, 38. Eas. Bud. Put. Alc. *digressus*. sed iidem *aversam*, ut Flor. etiam infra 3, 86.

Concedentibus ad victorem] Freinsh. aut excidisse aliquid putat, aut interpolationem mutandam, puncto post *impetrata* posito, et copula et ante *posito*. Non putem. Etiam hoc voluit ad veniam impetrandam, quod etiam eo copias ad victorem transirent, quibus Sabinus præfuerat. Nam in *posito* laud. dubie initium novæ narrationis: de periculo. Sanctus. Mox *adverso de prælio*. Flor. Guelf. Agr. edd. prima, haud dubie mollius, quam de *adv. pr. ut* (e Bud.) edidit. Rhen. cum seqq. usque ad Ryckium. Eas. Eque impetrata venia per Flavium Sab. iis copiis ac per Rubriam G. agentibus Brixelli. Sic bene Bip. Mox Bud. male *profecto* cum. Delit idem postrema.

A. U. et initium cædis quærebant: cum alius insuper metus Senatoribus instaret, ne, prævalidis jam Vitellii partibus, cunctanter excepisse victoriam crederentur. ita trepidi et utrumque anxii coeunt: nemo privatim expedito consilio, inter multos societate culpæ tutior. Onerabat paventium curas Ordo Mutinensis, arma et pecuniam offerendo, adpellabatque *Patres Conscriptos*, intempestivo honore. Notabile jurgium inde fuit, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium, ut ambigua disserentem, invasit. Nec ceteri sententias aperiebant: sed invisum memoria delationum, expositumque ad invidiam, Marcelli nomen inritaverat Cæcinam, ut novus adhuc, et in Senatum nuper adscitus, magnis inimicitiiis claresceret. Moderatione meliorum dirempti. Et rediere omnes Bononiam, rursus consiliaturi: simul, medio temporis, plures nuntii sperabantur. Bononiæ, divisus per itinera, qui recentissimum quemque percunctarentur, interrogatus Othonis libertus *causam digressus, habere se supremæ ejus mandata respondit: ipsum viventem quidem relictum, sed sola posteritatis cura et abruptis vitæ blandimentis*. Hinc admiratio et plura interrogandi pudor: atque omnium animi in Vitellium inclinavere. Intererat consiliis frater ejus L. Vitellius, seque jam adulantibus offerebat, cum repente Cœnus, libertus Neronis, atroci mendacio universos per-

Societate culpæ tutior] Puto, tutiores. LIPS. MS. Agr. tutiore sc. societate: idque edidit Ryckius. Sed ita friget inter multos. Intell. quisque e nemo. ERN. Bud. tutior. sic et Pat. Alc. Rhen.

Ordo Mutinensis] Id est, Decuriones Mutinensium, sive Senatus, qui in municipiis et coloniis simpliciter ordo vocabatur. Mox pro *conscriptos* MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. male *consultos*, quod e compendio scribendi natum est. ERN. Bud. et inde Rhen. *conscriptos*.

Notabile inde jurgium fuit] Ryckius e cod. Agr. edidit, *Notabile in Verginium fuit*, quod. etque sic et in MS. Reg. male. nec commodus inde sensus nascitur. Vulgatum verum. *Cæcina* autem qui sit, propterea quod plures memorantur, definire difficile est. A C. quidem Cæcina Largo Consule, et P. Cæcina Largo A. 11, 38. diversus est. ERN. Cum cod. Agr. fere facit cod. Flor. Bud. vulgatum tenet, quod servant bene editores recentiores.

Inritaverat C.] Lalleu. cum Acidalio mallet *invitaverat*.

Rursum consiliaturi] Non muto. Horatius eo verbo usus Ode 3, 3, 17. *Gratum eloquia consiliantibus Junone Divis*, et alii. LIPS. Ryckius e cod. suq. edi-

dit *consulturi*. Præferrem scripturam Guelf. *consultaturi*, quæ propius ad vulgatum accedit, estque et in MS. Harl. Bodl. etc. In hoc verbo alteram syllabam subinde si scribi in MSS. supra jam vidimus ad Ann. 8, 46. inde reliqua depravatio nasci potuit. Sed *consiliaturi* verum puto. idque verbum male negat probum esse Ryckius. V. Davies ad Cæs. B. C. 1, 19. ubi, ut et c. 78. eadem variatio librorum: sed *consiliandi* et *consiliantibus* recte retinetur. Ceterum verbum *consiliare* subinde a librariis Longobardicis illatum libris docent MSS. Livii, in quibus non uno loco nonnulli id verbum exhibent. V. Drakenb. ad Epit. 126. ERN. *Consiliaturi* firmatur cod. Flor. Bud. Reg. Lall. Sed Rhen. volebat *consilituri*, ut A. 8, 46. 6, 36. in textu autem posuit *consultaturi*, ex ingenio, ut videtur. Pro vulgato facit et Hor. art. Poet. 196.

Sola posteritatis cura] Non, quomodo vitam Imperiumque conservaret, sed quomodo posteris laudaretur, curantem, h. e. mori fortiter meditantem. ERN.

Se. j. adul. offerebas] i. parabat, ostendebat, se paratum, audire et accipere adulationes. ERN.

Cænus lib. Ner.] Sic Flor. aliiq. MSS. Cænus Guelf. Comænus ed. pr.

culit, adfirmans, *superventu XIV. legionis, junctis a Brixello A.U. viribus, casus victores, versam partium fortunam.* Causa fin- 823.
gendi fuit, ut diplomata Othonis, quæ negligebantur, lætiore A. C. nuntio revalerent. Et Cœnus quidem rapide in urbem 70.
vectus, paucos post dies jussu Vitellii pœnas luit. Senato-
rum periculum auctum, credentibus Othonianis militibus
vera esse, quæ adferebantur. Intendebat formidinem, quod
publici consilii facie discessum Mutina, desertæque partes
forent. Nec ultra in commune congressi, sibi quisque con-
suluere: donec missæ a Fabio Valente epistolæ demerent
metum. Et mors Othonis, quo laudabilior, eo velocius
audita. At Romæ nihil trepidationis: Cereales ludi ex 55
more spectabantur. *Ut cessisse vita Othonem, et a Flavio
Sabino, Præfecto urbis, quod erat in urbe militum sacramento
Vitellii adactum,* certi auctores in theatrum adtulerunt,
Vitellio plausere: populus cum lauru ac floribus Galbæ
imagines circum templa tulit, congestis in modum tumuli
coronis, juxta lacum Curtii, quem locum Galba moriens
sanguine infecerat. In Senatu cuncta, longis aliorum Prin-
cipatibus composita, statim decernuntur. Additæ erga

Ceteræ Cœnus usque ad Pichenam (sic et Bud.) Mox pro *percutit* legendum *per-
cutit* vel *percussit*. Mendacium non per-
cellit, sed percutit; ut hodie sciunt omnes.
Sed sæpè verba hæc permutata sunt.
V. infra 3, 36. EARN. Bud. *percutit*. male.

[*Casus victores*] Desunt hæc in Bud.

[*Diplomata Othonis*] Ad cursum pu-
blicum ea spectant et a Principe dabantur.
Si ergo ille mortuus, quis paret?
Sed de diplomatis plene alibi:
nunc Suetonii locum *augustus* emende-
mus Calig. 38. *Prolati Divorum Julii
et Augusti diplomata, ut vetera et obso-
leta deflebat.* Cur deflebat? aut qui id
convenit? vidi qui *delebat*, vellet. Ego,
deflebat, vel *difflebat*, verum contendo.
non enim alio gestu melius expresseris
superbum habitum illum contemnentis
et respuentis. Eaque difflatio etiam in
nostris hodie moribus, ubi elevamus
quid aut aspernamur. LIPS. De di-
plomatatum usu v. Plin. ep. 10, 14, 54,
121.

[*Rapide in urbem vectus*] MSS. Flor.
Bud. Agr. ed. pr. *rapidum urbem*: unde
Rhenanus conjiciebat, *rapide in urbem
vectus*. Id cum MSS. Guelf. Bodl. et
alii ap. Broterium, clare exhibeant, re-
cepi: non, quod id Taciti esse pro certo
audeam dicere: sed quod malim edere,
quod in libris scr. esset, quam meram
Puteolani conjecturam *rapidus*, quæ
vulgo (et a Rhen.) editur. Nec displi-

cet J. Gron. correctio, *raptim in urbem
vectus* (ut H. 3, 18.) aut Ryckii *rapidus*
ex H. 4, 71. *rapide* pro festinanter, *ra-
ptim*: et *rapidus cursus* dicitur. EARN.

[*Jussu Vitellii*] Hæc verba debebat
Muretus, forsân ob suspicionem glosse-
matis.

[*Publ. consilii facie*] h. e. ita, ut non
terrore subito, aut, dum sibi quisque
privatim consulit, sed publico consilio
decretus discessus videretur. EARN.

[*Cereales ludi*] Mors Othonis incidit in
XII. Kal. Maias, computatione satis cer-
ta, imperavitque XCV. dies. Atqui
supra notavi (15, 53. in conjuratione
Pisoniana.) *Cereris ludos* pridie Idus
Apriles datos in circo. Quod verum
est, sed in plures nempe dies, et ad
hoc fere tempus productos, ex hoc loco
constet. Adde, quæ supra scripsi.
LIPS.

[*Sacramento Vitellii*] MSS. et edd.
ante Rhen. in *sacr.* Latinitate postu-
lante Rhenanus delevit in. Recte. Na-
tum est e finali præcedentis verbi, ut
alibi apud nostrum et alios. J. Grono-
vius mirificus est, ut divinitatem MS.
Flor. tueatur, qui, ut ait, nil molitur
inepte. EARN. Rhen. emendavit ex inge-
nio, ut infra legitur c. 79. Bud. in *sac-
ramento*. Agr. in *sacramenta*, quod
verum putat Ryckius. J. Gron. dabat
tri sacr. V. adactum.

[*Quem locum*] Cf. H. 1, 41.

A. U. *Germanicos exercitus laudes gratesque*, et missa legatio, quæ
 823. gaudio fungeretur. Recitatae Fabii Valentis epistolæ, ad
 A. C. Consules scriptæ haud immoderate: gratior Cæcinæ mode-
 70. stia fuit, quod non scripsisset. Ceterum Italia gravius
 56 atque atrocius, quam bello, afflictabatur. dispersi per municipia
 et colonias Vitelliani, spoliare, rapere, vi et stupris
 polluere: in omne fas nefasque avidi aut venales, non sacro,
 non profano abstinabant. Et fuere, qui inimicos suos,
 specie militum, interficerent. Ipsique milites, regionum
 gnari, refertos agros, dites dominos, in prædam, aut, si re-
 pugnatum foret, ad excidium destinabant: obnoxii Ducibus
 et prohibere non ausis. minus avaritiæ in Cæcina, plus
 ambitionis: Valens, ob lucra et quæstus infamis, eoque
 alienæ etiam culpæ dissimulator. Jam pridem adtritis Ita-
 liæ rebus, tantum peditum equitumque, vis damnaque et
 57 injuriæ, ægre tolerabantur. Interim Vitellius, victoriæ
 suæ nescius, ut ad integrum bellum, reliquas Germanici
 exercitus vires trahebat. Pauci veterum militum in hiber-
 nis relictis, festinatis per Gallias delectibus, ut remanentium
 legionum nomina supplerentur. Cura ripe Hordeonio
 Flacco permissa: ipse e Britannico delectu octo millia sibi
 adjunxit. et, paucorum dierum iter progressus, *prosperas*

Quæ gaudio fung.] Heins. conjicit,
quæ laude defungeretur.

Haud immoderate] Sic edidi e MS. Guef. edd. pr. Puteol. Ber. Prima (et 2da) Rhen. editio exhibet *immoderate*: utrum e correctione Rhen. an vitio operarum, non satis scio. hoc tamen credo, quia nil in notis admonuit. Et tamen id omnes sequentes edd. servarunt. EBN. Bud. *immoderate*, sed frequens ibi e simplex pro e caudato sive diphthongo ponitur. Rhen. ergo ex ingenio mutavit. Alc. *immoderate*. Adverbium ex ed. Veneta laudat Freinsh.

Gratior Cæcinæ modestia] Quid ita? quia invaluerat jam illo ævo, ut publice nemo, id est, ad Consules aut Senatum scriberet, præter Principem: alii autem omnes, ad istum. Itaque superbe se gessisse Valens visus, qui id facit: modeste Cæcina, qui omisit. Tale illud H. 4, 4. de Muciano: *Miserat et epistolas ad Senatum, quæ materiam sermonibus præbuere. Si enim privatus esset, cur publice loqueretur?* LIPS.

In omne fas nefasque] In quodnam fas avidi? aut quod genus dicendi, in fas avidi? Debebat esse *in omne nefas avidi*. Et omnia, quæ sequuntur, sunt nefaria. Sed videtur *fas nefasque* velut e formula dictum esse in tali sententia, nec verbum *fas* ad vivum resecandum. EBN.

Plus ambitionis] i. e. avaritiæ et rapinarum quidem nulla conscientia erat, quæ debilitaret prohibere censuram, sed cupiebat tamen apud milites gratiosus esse, eorumque gratiam captabat. EBN.

Tantum peditum equitumque, vis] Si attendis, haud difficile necem fateri, illud *tantum* a glossographo esse, legesque: *peditum equitumque vis, damnaque*, etc. *Vis* pro multitudine et copia, tritum. LIPS. Licet intelligere, *eorum vim*, i. e. sævitiam, aviditatem. Acidalius *tanta p. e. vis*, malebat Lipiano: cui favet MS. Guef. *tamen peditum equitumque vis*, sed in vulgato acquiescebat. Beze. EBN. Sic et Pich.

Reliquas G. ex. vires] Bud. *reliquas G. exercitus trahebat*.

Remanentium legionum nomina] Acidales suspicatur numeri legendum. EBN.

Cura belli Hordeonio] Verissime e Flor. corrigunt *cura ripe*. Nempe Rheni, et me Germani transirent. LIPS. Sic primus edidit Pichena. Ceteri scr. et edd. *belli*. EBN. Bud. *Phordeonio*. num *P. Hordeonio*? Sed illud *p* indicat aliam lectionem. nam et in Flor. est *curre p. Hord.* unde Pichena emendatio scita.

apud Bedriacum res, ac morte Othonis concidisse bellum, ac- A. U.
cepit. Vocata concione, virtutem militum laudibus camu- 823.
lat. Postulante exercitu, ut libertum suum, Asiaticum, Eque- A. C.
stri dignitate donaret, inhonestam adulationem compescuit. 70.
 Dein, mobilitate ingenii, quod palam abauerat, inter
 secreta convivii largitur; honoravitque Asiaticum anulis,
 foedum mancipium et malis artibus ambitiosam. Iisdem 58
 diebus, *accessisse partibus utramque Mauretaniam, interfecto*
Procuratore Albino, nuntii venere. Luceius Albinus, a Ne-
 rone Mauretaniæ Cæsariensi præpositus, addita per Galbam
 Tingitanæ provinciæ administratione, haud spernendis viri-
 bus agebat. XVIII. cohortes, quinque alæ, ingens Mau-
 rorum numerus aderat, per latrocinia et raptus apta bello
 manus. Cæso Galba, in Othonem pronus, nec Africa con-
 tentus, Hispaniæ, angusto freto diremptæ, iminebat. Inde
 Clavio Rufo metus: *et decimam legionem propinquare litori,*
ut transmissurus, jussit: præmissi Centuriones, qui Mauro-
rum animos Vitellio conciliarent. neque arduum fuit, magna
per provincias Germanici exercitus fama. Spargebatur
insuper, spreto Procuratoris vocabulo, Albinum insigne Regis,
et Jubæ nomen usurpare. Ita mutatis animis, Asinius Pollio, 59
 alæ Præfectus, et fidissimis Albino, et Festus ac Scipio, co-
 hortium Præfecti, opprimuntur. Ipse Albinus, dum e Tin-
 gitana provinciæ Cæsariensem Mauretaniam petit, adpulsus
 litori, trucidatur. uxor ejus, cum se percussoribus obtulisset,
 simul interfecta est: nihil eorum, quæ fierent, Vitellio an-
 quirente. brevi auditu quamvis magna transibat, inpar curis

Inhonestam adulationem compescit] Rhenanus (e Bud.) reposuit *compescuit*. Male. Istud MSS. Flor. Guelf. (Reg. Lall.) Agr. edd. ante Rhen. omnes. Et sequitur *largitur*. Quamquam et alibi præsens, perfectum, imperfectum apud nostrum eodem loco se excipiunt; tamen ista varietas non inferenda sine consensu bonorum et veterum librorum. ERN. Sed et hic mox occurrit *honoravitque*. Pro *adulationem Agr. petitionem*. Ceterum exemplum simile in Icelo habes H. 1, 13. Cf. Cannegieter de mut. nom. Rom. rat. sub Princip. c. 13. Mox Bud. *Isdem*, ut solet. Dein idem male *accessisse*.

XVIII cohortes, quinque alæ] In Flor. (Bud. Agr.) ed. pr. legitur, *decimam cohortes*: unde Ryckius edidit XIX. J. Gronovius *novendecim* inver- sis syllabis. MS. Guelf. XVIII. excidit V. Puteol. XVIII. At in ed. Beroaldi aberratum, et editum XVIII, quod ad omnes propagatum. Librarius Florentini, dum vult numerum verbis exprime- re, ab elegantiori ratione aberravit. ERN.

Id Othonem pronus] Sic bene Rhenanus edidit. MSS. et edd. ante in *Othone*. ERN. Sic et Bud.

Albinum ins. A. etc.] Agr. Albinus. Mox Bud. et *fidissimus*.

Appulsus littori trucidatur] Sic MSS. Flor. Guelf. edd. Puteol. Ber. At edd. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. *trucidatus*. Il- lud restituit Lipsius. ERN. Flor. et Agr. *appulsi littoris*.

Nihil Vitellio anquirente] Merito id verbum reposui, cum in MSS. repperis- sem, *acqurente*. *Anquiro* enim pro in- quiro, sive potius valde quæro, veteri et proba nota signatum verbum est, Cice- ronem, Varronem, aliisque crebro usurpa- tum, crebro corruptum. LIPS. *Anqui- rente* plane MS. Flor. At ed. pr. *acqui- rente*. Ante erat *inqurente*, ut est in MS. Guelf. (Bud.) et aliis ap. Brote- rium. ERN. Sic et Put. Alc. Rh.

Quamvis magna transibat] Flor. *breve auditu vi quamvis magna transibant*. Sic et ed. pr. *Transibant* etiam MS. Guelf. Vulgatum verum est. Acidalius conjiciebat *transmittebat*. Si quid ten- tandum foret, mallem *transigebat*, quod

A. U. gravioribus. *Exercitum itinere terrestri pergere jubet: ipse*
 823. Arare flumine devehitur, nullo Principali paratu, sed vetere
 A. C. egestate conspicuus: donec Junius Blæsus, Lugdunensis
 70. Galliæ Rector, genere illustri, largus animo et par opibus,
 circumdaret Principi ministeria, comitaretur liberaliter; eo
 ipso ingratus, quamvis odium Vitellius vernilibus blanditiis
 velaret. Præsto fuere Lugduni victricium victarumque
 partium Duces. Valentem et Cæcinam, pro concione lau-
 dados, curuli suæ circumposuit. Mox *universum exercitum*
occurrere infanti filio jubet: perlatumque et paludamento
 opertum sinu retinens, *Germanicum* appellavit, cinxitque
 cunctis fortunæ Principalis insignibus. nimius honos inter
 60 secunda, rebus adversis in solatium cessit. Tum interfecti
 Centuriones promptissimi Othonianorum: unde præcipua
 in Vitellium alienatio per Illyricos exercitus. Simul ceteræ
 legiones contactu, et adversus Germanicos milites invidia,
 bellum meditabantur. Suetonium Paullinum ac Licinium
 Proculum, tristi mora squalidos tenuit, donec auditi, neces-
 sarii magis defensionibus quam honestis uterentur. Pro-
 ditionem ultro inputabant: *spatium longi ante prælium iti-*
neris, fatigationem Othonianorum, permixtum vehiculis agmen,
ac pleraque fortuita, fraudi suæ adsignantes, et Vitellius cre-
 didit de perfidia, et fidem absolvit. Salvius Titianus, Otho-
 nis frater, nullum discrimen adiit, pietate et ignavia excu-
 satus. Mario Celso Consulatus servatur. sed creditum
 fama, objectumque mox in Senatu Cæcilio Simplici, quod

eleganter dicitur in hac sententia. Sed *transire* quoque bonum est, et pro *transigere* dicitur. V. Cort. ad Sallust. Cat. c. 1. init. Mox *paratu*, quod Rhen. (e Bud.) pro *apparatu* edidit, est etiam in ed. pr. ERN. Bud. cum Flor. conspirat, sed pro *vi* habet in. Sic et Agr. nisi quod hic *transibat*. Bip. ex *auditu* et particula ista superflua fecere *auditione* et *receptere transibant*. Tum *impar curis* ad sequentem periodum rejiciunt, Mihi vulg. placet.

Circumdaret Principi ministeria] Ego, priusquam scirem, ab interpolatione Rhenani sic legi, corrigebam *Principis*. Sic enim omnino legendum. *Circumdaret* puta Vitellio *ministeria Principis*, qualia scilicet Princeps Romanus habere circa consuevit. Sic H. 1, 58. *ministeria Principatus per liberos agi solita*, GRON. Restitui *Principis*, quod etiam Guelf. habet. *Principi* est in Flor. (Bud.) edd. pr. Rhen. seqq. omnibus præter Ryckianam. ERN. Equidem cum Bip. restitui *Principi*. Gronovium sequuntur Brot. et Lall.

Humilibus blanditiis] In Flor. *vernilibus*: quod germanissimum. LIPS. Re-

cepit Pichena bene. MSS. Bud. Guelf. *juvenilibus*: quod e *vernilibus* natum esse facile patet; unde et *vernilibus* fieri volebat Rhen. (ut 8, 32.) Edd. pr. et cett. omnes *humilibus*, usque ad Pichenam. ERN. Bud. a 1. m. *juvenibus*, unde 2. m. *juvenilibus*. Rhen. servavit in textu *humilibus*.

Perlatumque] Copulam hanc e Flor. addidit Pichena.

Tum interfecti Centuriones promptissimi] Editio pr.: *Tum interfectis Centurionibus*, etc. Unde Gruterus conjicit fuisse *interfecti ex Centurionibus*. Frustra. Non patitur vox *Othonianorum*, i. e. ex Othonianis. ERN. In vulg. consentiunt Bud. et editi.

Credidit de perfidia et fidem absolvit] i. e. Perfidus fuisse in illo discrimine credidit fingentibus, eaque de causa fidei in Othonem pristina veniam dedit: *Fidem absolvit* sc. criminis. Nam tali tempore fides in hostem crimen est. ERN.

Sed creditum fama] Rectumne? an scribendum, *deditum fama*? LIPS. Non intelligo *deditum fama*. An voluit scribere *diditum fama*? *Famæ* conjicit Freinsh. ERN.

eum honorem pecunia mercari, nec sine exitio Celsi, voluisset. A. U. restitit Vitellius; deditque postea Consulatum Simplicii in- 823.
noxium et inemptum. Trachalum adversus criminantes A. C. 70.
Galeria, uxor Vitellii, protexit. Inter magnorum virorum 61
discrimina (pudendum dictu) Mariccus quidam, e plebe
Boiorum, inserere sese Fortunæ et provocare arma Romana,
simulatione Numinum ausus est. Jamque *adsertor Gallia-
rum et Deus* (nomen id sibi indiderat) concitis octo millibus
hominum, proximos Æduorum pagos trahebat; cum gra-
vissima civitas, electa juventute, adjectis a Vitellio cohorti-
bus, fanaticam multitudinem disjecit. Captus in eo præ-
lio Mariccus ac mox feris objectus, quia non laniabatur,
stolidum vulgus inviolabilem credebat, donec, spectante
Vitellio, interfectus est. Nec ultra in defectores, aut 62
bona cujusquam, sævitum: rata fuere eorum, qui acie
Othoniana ceciderant, testamenta, aut lex intestatis.
prorsus, si luxuriæ temperaret, avaritiam non timeres.
Epularum fœda et inexplibilis libido: ex urbe atque
Italia iritamenta gulæ gestabantur, strepentibus ab utro-
que mari itineribus: exhausti conviviorum adparatibus prin-
cipes civitatum: vastabantur ipsæ civitates: degenerabat
a labore ac virtute miles, adsuetudine voluptatum et con-
temptu Ducis. Præmisit in urbem edictum, quo vocabu-
lum *Augusti* differret, *Cæsaris* non reciperet, cum de pot-

[*Galeria*] Galerio Trachalo, de quo H. 1, 90. ut videtur, propinqua.

[*Mariccus quidam*] Sic scribitur nomen in MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Is edidit *Maricus*. ERN. E Bud. scil. Sed idem cod. mox habet *Maricens*, aperte pro *Mariccus*. Apud Grut. quoque p. 879, 10. legitur *MARIC-
CÆ*. Pro *Batorum* Agr. habet *Heduo-
rum*, e seq. huc inlatum.

[*Nomen id sibi indiderat*] MSS. edd. pr. Put. *nam id sibi ind.* Primus Beroaldus ex ingenio, ut apparet, edidit *nomen*: quod omnes deinceps secuti sunt. Mallem Beroaldus correxisset *nam id sibi indiderat nomen* aut *nominis*: teneremus jam sine dubio. Credo id verbum excidisse. ERN.

[*Gravissima civitas*] i. e. potens, valida: quo sensu etiam Livius dixit 34, 49. ubi v. Duker. et ad Flor. 1, 8. Aliter paullo *graves civitates* dixit Cicero Verr. 2, 5. et alibi, pro iis, quæ propter nobilitatem sunt fide dignæ, quarum testimonium audiendum: aliter denique *gravem civitatem* Ovid. Am. 1, 9, 19. pro hostili. Hujus loci sensus est e Græco, ubi βασις divites, nobiles, potentes. Sic βασις τις πόλις Diodor. Sic.

VOL. II. P. I.

4, 61. ubi v. Wesselingius i. πόλις, laudans etiam, βασις τις, hoc sensu a Plutarch. t. 2. in Erotico. pag. 749. Sæpe sic apud Josephum hanc vocem observavi. ERN. *Gravitatem* de prudentia accipitur Bip. qua sibi a fraude cavebant Ædui.

[*Feris objectus*] Ea poena seditiosorum. 1. 38. D. de poenis tit. 19. Quo modo licuerit adversus feras se munire e persuasionem vulgi, docet Vertranus ad h. 3. Cf. et de Psnw Rech. sur les Americains t. 1. p. 234.

[*Si luxuria temperaret*] *Luxuria* MS. Flor. ed. pr. (Put. Alc.) quod bene recepit Pichena. Ceteri (Bud. Rhen.) *luxuriam*. Mox pro *inexplibilis* MSS. Guelf. Harl. *inexpiables*. Sic Cicero. Prov. Cons. c. 1. *expiare suas cupiditates*: ubi tamen Grævius præfert *explere*. Atque etiam Phil. 14, 4. *expiare egestates* quidam habent pro *explere*, quod rectius. Itaque nec hic mutem aliquid. ERN. Ed. Put. Alc. *temperaret* .. *timeres*. Emendavit Rhen. e Bud.

[*Iritamenta gulæ*] Similia v. 15, 37. *Ipsæ civitates*] *Ipsæ* deest in Bud. et Put.

K

A. U. estate nihil detraheret. Pulsi Italia mathematici. Cautum
 823. severe, *ne Equites Rom. ludo et arena polluerentur*. priores
 A. C. id Principes pecunia et sæpius vi perpulerant: ac pleraque
 70. municipia et coloniae æmulabantur, corruptissimum quem-
 63 que adolescentium pretio inlicere. Sed Vitellius, adventu
 fratris, et inreptibus dominationis magistris, superbior et
 atrocior, occidi Dolabellam jussit, quem in coloniam Aquina-
 tem sepositum ab Othone, retulimus. Dolabella, audita
 morte Othonis, urbem introierat. id ei Plancius Varus,
 Prætura functus, ex intimis Dolabellæ amicis, apud Flavi-
 um Sabinum, Præfectum urbis, objecit, *tamquam rupta*
custodia, Ducem se victis partibus ostentasset. addidit, *tenta-*
tam cohortem, quæ Ostiæ ageret: nec ullis tantorum crimi-
 num probationibus. in pœnitentiam versus seram, veniam
 post scelus quærebat. Cunctantem super tanta re Flavius
 Sabinum, Triaria, L. Vitellii uxor, ultra feminam ferox,
 terruit, *ne periculo Principis famam clementiæ adfectaret*. Sabinus,
 suoapte ingenio mitis, ubi formido incessisset, facilis
 mutata, et in alieno discrimine sibi pavens, ne adlevasse
 64 videretur, inpulit ruentem. Igitur Vitellius, metu et odio,
 quod Petroniam, uxorem ejus, mox Dolabella in matrimo-
 nium accepisset, vocatum per epistolas, *vitata Flaminiae*
viæ celebritate, devertere Interamnium atque ibi interfici jussit.

Ludo et arena] Facile intelligitur, ludum gladiatorum intelligi et amphitheatrum. Tamen in MS. Guelf. mar. sec. inepte e *ludo* fecit *lato*, quod est in ed. pr. ERN.

Retulimus] H. 1, 88.

Plancius Varus] Sic scribendum esse monuerat Spanhemius de V. et Pr. Num. t. 2. p. 593. e numis Græcis. Atque ita esse in Flor. testatur J. Gronovius, iniquus et hic Spanhemio, addens ceterum alium numum e Sponio (Voy. t. 3. p. 199.). Consentit ed. pr. in qua est *Plantius*. MS. Guelf. *Plancius*. Edd. Put. Ber. Alc. *Platius*. Rhen. (e Bud.) *Plautius*. *Plancius* recepit Gron. ERN.

Seram ventam] Sic Flor. edd. pr. et ceteræ ante Rhen. qui *secundam* e Bud. edidit, quod et Guelf. et alii habent. Vellem explicasset, quid esset *secunda venia post scelus*. Acidalius conjiciebat: *veniam secundam scelus quærebat*. Sed locum tamen vitiosum puto: nec intelligo. An quæri venia ante scelus potest? et an sero petit, qui post facinus petit? ERN. Præclaram Bip. medelam ambabus amplector, restituta interpunctione post *probationibus*, et voce *seram* præcedenti reddita.

Terruit—adfectaret] *Affectaret* MSS. Flor. Bud. Agr. (Reg. Lall.) edd. pr. Puteol. At Beroaldus *affectare*, quod omnes secuti sunt. Ego edidi ex ed. pr. *ne—adfectaret*, quæ est vera lectio, quam et secutus est Broterius. Nam *affectaret* verum esse, consensus bonorum librorum docet. Id stare sine *ne* non potest. Nec ut intelligi potest, ut vult Rhenanus, per Latinitatem. *Ne* omitti et intelligi, nullis exemplis doceri potest. Horat. Carm. 1, 2. *terrui gentes, grave ne rediret seculum Pyrrhæ*. ERN. Gronovius servat vulg. e p. P. f. cl. *affectare*. Bud. e—*affectaret*, ubi e profecto per errorem pro *ne*. Palmerius in spicil. p. 849. putat *terrui affectare* dici ut c. 10. *incubuerat pervertere*. Sed cf. H. 3, 42.

Inpulit ruentem] Sic Cic. pro Cluentio 26. *præcipitantem impellamus*.

Devertere Interamnium] Sic scribendum, non *divertere Interamnem*, ut et vulgo, vel Latinitas doceat. Sed sic Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. Recepit Ryckius *devertere*: *Interamnium* etiam J. Gron. Hoc et Guelf. At ed. pr. *intra Anium* corrupte. Nempe utroque modo urbs appellata. Itaque MSS. audiendi. Intelligitur Interamna in Umbria, ad viam

Longum interfectori visum: in itinere ac taberna pro-
 ectum humi jugulavit: magna cum invidia novi Principatus,
 cuius hoc primum specimen noscebatur. Et Triariæ licen-
 tiam modestum e proximo exemplum onerabat, Galeria
 Imperatoris uxor, non inmixta tristibus: et pari probitate
 mater Vitelliorum, Sextilia, antiqui moris. Dixisse quin
 etiam, ad primas filii sui epistolas, ferebatur, *non Germani-*
cum a se, sed Vitellium genitum. Nec ullis postea fortunæ
 inlecebris, aut ambitu civitatis, in gaudium evicta, domus
 suæ tantum adversa sensit. Digressum a Lugduno Vitel-
 lium M. Cluvius Rufus adsequitur, omissa Hispania; læti-
 tiam et gratulationem vultu ferens, animo anxius et petitum
 se criminationibus gnarus. Hilarius, Cæsaris libertus, de-
 tulerat, *tamquam, audito Vitellii et Othonis Principatu, pro-*
priam ipse potentiam et possessionem Hispaniarum tentasset:
eoque diplomatibus nullum Principem præscripsisset. Inter-
 pretabatur quædam ex orationibus ejus, contumeliosa in
 Vitellium, et pro se ipso popularia. Auctoritas Cluvii
 prævaluit, ut puniri ultro libertum suum Vitellius juberet.
 Cluvius comitatu Principis adjectus, non adempta Hispa-

Flaminiam. ERN. Bud. *devertere iter arminum.*

Longum interfectori] Hic ordo verborum in meis libris: et sententia liquet. Alii trajiciunt, quid nisi libidine quædam omnia mutandi? LIRS. Nempe Rhen. (e Bud.) *In itinere visum* etc. ERN.

Non inmixta tristibus] Forte: *non inmixta tristibus.* i. non particeps ullius crudelis aut acerbi consilii. GRON. Probat Heins. Ep. ad Græv. t. 4. Coll. Burm. p. 135. Ducta est correctio e MS. Flor. in quo *non immixta tristibus*, ut in ed. pr. *non inmixtricibus*: unde nil aliud comode extricari potest. Consentitque consuetudini Taciti, qui etiam *permixtus consiliis*, pro particeps, et similia dixit. Itaque sic in textu scripsi, pro *inmixtis*, quod e conjectura Pichenæ in textum venit. MS. Guelf. edd. a Puteol. usque ad Pich. *minax*: pro quo Rhen. (e Bud.) malebat *minis*. Triariæ licentia fuit, quod se immiscuit causæ Dolabellæ; et Sabinum impulit terroribus ad perdendum hominem. Modestia ergo Galeriæ, quod tam tristium rerum particeps non fuit, sed potius protexit eos, qui in periculo essent, ut supra Trachalum. ERN. Agr. *non immanis*. J. Gron. dabat *non juncta*.

Ambitu civitatis in gaudium evicta] *Ambitum civitatis* vocat effusum gratu-

landæ felicitatis, adulandique studium. *Evinci* autem *in gaudium* est, vel invitum redigi et cogi ad lætandum: eoque verbo in primis delectatur Tacitus. Sic A. 11, 37. *evinci ad miserationem*. 15, 64. *blandimentis vitæ evicta* sc. ad vivendum. Atque *evicta* est in Flor. teste Gronovio, non *evecta*, ut Ryckius prodidit, et in Guelf. a man. pr. Sic edidit primus Rhen. (e Bud.) idemque exhibent omnes post editi, præter Pich. Ryck. Edd. ante Rhen. omnes *evecta*, et MSS. nonnulli apud Pichenam. *Evehi gaudio*, sive potius *efferrî gaudio* dici posse scio, non *evehi in gaudium*. ERN. Cf. et A. 4, 57.

Interpretabatur quædam] Vereor, ne hic et absorptum sit a præcedente verbo, sive *que* a sequente. *Orationibus* bene Rhen. (ex ingenio) pro *exhortationibus*, quod est in edd. ante omnibus, MS. Guelf. (Bud.) etc. *Popularia pro se* sunt, quibus se vendicaret populo, quæ grata et ad commendandum apta apud populum. ERN.

Cluvius comitatu etc.] Sic MSS. et edd. ante Rhen. qui correxit *comitatu*: cum etiam *luxu* pro *luxui* sit in Annal. et alia. Sed videtur MS. Bud. sic habuisse, (omnino sic habet) quod et de Flor. testatur J. Gron. Mei omnes *comitatu*. Vetus restituit Lipsius. At bene mox Pichena *eum* pro *quem*, e vestigiis Flor.

- A. U. nia, quam rexit absens, exemplo L. Arruntii. cum Tiberius
 823. Cæsar ob metum, Vitellius Cluvium nulla formidine retine-
 bat. Non idem Trebellio Maximo honos. profugerat Bri-
 70. tannia, ob iracundiam militum: missus est in locum ejus
 66 Vettius Bolanus e præsentibus. Angebat Vitellium victarum
 legionum haudquaquam fractus animus. sparsæ per Ita-
 liam et victoribus permixtæ, hostilia loquebantur: præci-
 pua quartadecimanorum ferocia, qui se victos abnuebant:
*quippe Bedriacensi acie, vexillariis tantum pæsis, vires legionis
 non adfuisse.* Remitti eos in Britanniam, unde a Nerone
 exciti erant, placuit; atque interim Batavorum cohortes
 una tendere, ob veterem adversus quartadecimanos discor-
 diam. Nec diu, in tantis armatorum odiis, quies fuit. Augustæ
 Taurinorum, dum opificem quendam Batavus ut fraudatorem
 insectatur, legionarius ut hospitem tuetur, sui cuique com-
 militones aggregati, a conviciis ad cædem transiere. et
 proelium atrox exarsisset, ni duæ Prætoris cohortes, cassam
 quartadecimanorum secutæ, his fiduciam et metum Batavis
 fecissent. quos Vitellius agmini suo jungi, ut fidos; *legionem,
 Gruiis Alpibus traductam, eo flexu itineris ire jubet, quo Vi-
 ennæ vitarent.* namque et Viennenses timebantur. Nocte,
 qua proficiscebatur legio, relictis passim ignibus, pars Tau-
 rinæ Colonis ambusta: quod damnum, ut pleraque belli
 mala, majoribus aliarum urbium cladibus obliteratum.
 Quartadecimani postquam Alpibus degressi sunt, seditiosis-
 simus quisque signa Viennam ferebant. consensu meliorum
 67 compressi et legio in Britanniam transvecta. Proximus
 Vitellio e Prætoris cohortibus metus erat. separati primum,
 deinde, addito honestæ missionis lenimento, arma ad Tri-
 bunos suos deferebant: donec motum a Vespasiano bellum
 crebresceret: tum, resumpta militia, robur Flavianarum

ed. pr. *Arruntium*: ut facile quisvis sen-
 tiet. ERN. Flor. in voce *comitatus* se-
 quor. Dein Bud. *Arutium p. Cæsar*.

Vectius Bolanus. E præsentibus] Di-
 stingui malim, *Holanus e præsentibus*.
Angebat, etc. ut significet, Bolanum e
 comitatu Principis in Britanniam mis-
 sum. LRS. Sic plane distinguitur in
 Flor. et ed. pr. *Præsentis* opponuntur
 iis, qui sunt in provinciis. *Vettius*
 porro vera scriptura nominis, non *Ve-
 ctius*. Vid. ad A. 15, 8. ERN. Bud.
Beitius. Alc. Rhen. *Vectius*. Put. *Be-
 ctius*. De eo v. Agr. 8 et 16.

Vexillariis] Ex hoc loco Salmas. de
 mil. R. c. 19. probare nititur, vexillarios
 sub Imp. fuisse levis armaturæ milites.
 Refutatur a Schelio ad Hygin. p. 26.

Atrox arsisset] Non displicet quod e
 MS. Agr. Ryckius profert *exarsisset*.
 ERN. Recipio cum Bip.

Cladibus obliteratum] Est additur
 edd. ante Rhen. abest ab MS. (Bud. et)
 Guelf. Mox *degressi* verum, e Flor. edi-
 tum a Pichena, pro descenderunt: de
 quo diximus ad A. 4, 49. et alibi. ERN.
 Bud. *digressi*.

Separati primum] Sic MSS. Flor. Bud.
 Guelf. edd. Rhen. sqq. omnes. At edd.
 antiquiores *separate*, ut genere conve-
 niret cohortibus. *Separati* int. milites
 Prætoriani. Mox *deferebant*: quod e
 Flor. edidit Pichena. Sic etiam Guelf.
 ed. pr. Ceteræ (et Bud.) *ferebant*. Il-
 lud sane proprium in hac re verbum.
 ERN.

partium fuere. Prima classicorum legio in Hispaniam missa, A. U. ut pace et otio mitesceret: Undecima ac septima suis hi-^{824.} bernis redditæ: Tertiadecimani struere amphitheatra jussi. A. C. 70.
nam Cæcina Cremonæ, Valeus Bononiæ, spectaculum gladi-
atorum edere parabant: numquam ita ad curas intento
Vitellio, ut voluptatum oblivisceretur. Et quidem partes 68
modeste distraxerat: apud victores orta seditio, ludicro
initio, nisi numerus cæsorum invidiam bello auxisset. Dis-
cubuerat Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Verginio.
Legati Tribunique, ex moribus Imperatorum, severitatem
emulantur, vel tempestivis conviviis gaudent: perinde
miles intentus, aut licenter agit. Apud Vitellium om-
nia indisposita, temulenta, pervigiliis ac Bacchanalibus,
quam disciplinæ et castris, propiora. Igitur duobus mi-
litibus, altero legionis quintæ, altero e Gallis auxiliari-
bus, per lasciviam, ad certamen luctandi accensis, postquam
legionarius prociderat, insultante Gallo, et iis, qui ad spe-

Tertiadecimani—jussi] Sic Flor. idem-
que Rhenanus ex ingenio ediderat. Ceteri
scr. et edd. ante Rhen. *tertiam decimam—*
jussit: quod variandæ constructionis stu-
dioso Tacito aptius videatur. Mox vo-
luptatum, quod e Flor. edidit Pichena
pro voluptates. sic etiam (Bud.) Guelf.
ed. pr. EBN. Bud. *tertia decima—jussit*,
ubi forsitan lineola accusativi index omis-
sa, ut passim.

Apud victores orta seditio] Vix tan-
dem emersi me ex hac salebra, et vidi
errorem. Transpositi enim per negli-
gentiam versus sunt, lique in hunc ordi-
nem cogendi: *Et quidem partes modeste*
distraxerat, nisi numerus cæsorum in-
vidiam bello auxisset. Apud victores orta
seditio, ludicro initio. Discubuerat Vi-
tellius, etc. Si tamen locus integer est,
de quo ambigo. Scripsi *distraxerat*, non,
distinxerat, ex Vatic. et videtur ad sen-
tentiam aptius, quia intellegit Vitellium
satis clementer et modeste legiones ad-
versæ partis disparasse, et per varias
provincias distraxisse, ne coirent. Lips.
De verbo *distraxerat* consentiunt MSS.
Flor. Guelf. De transpositione nec libri,
nec viri docti, nec res. Saneus est: lu-
dicra res fuisset, initio suo, quod a re
ludicra natum: sed numerus per eam
occasionem cæsorum tantus fuit (duæ
cohortes fuere), ut invidia augetur,
quam jam satis gravem bellum contra-
xerat. *Ludicro* (Bud.) edd. pr. Rhen.
segg. At Puteol. Ber. (Alc.) *ludicrorum*.
Porro *auxisset* est in MSS. Flor. Bud.
(Reg. Lall.) ed. pr. Rhenanus addidit

nisi: recte. Compendium fuit in libris
A aut B. id absorpsit prima littera in
numerus. Dehinc *auxit* factum ex *au-*
xisset. Ryckius *numerus auxit* restituit.
Ceterum locus est scaber, et fortasse
nondum persanatus. EBN. Bud. *distinx-*
erat. Dein idem male *nisi nus*, unde
bene Rhen. *nisi numerus*. Hip. legunt *et*
apud v. o. sed. ut sit, quod respondeat
et quidem.

Tempestivis conv.] V. Lipsii exa. ad
A. 14, 2.

Aut licentior] Antea, *licentiosus*, le-
gebatur: quod sane eligam præ isto
(*licentior*) quod supponit Rhenanus.
Lips. Imo *licenter* debebat edere Rhen.
quod erat in ejus MS. ut est in Flor.
Guelf. ed. pr. ediditque Pichena. EBN.
Agit e Flor. edidit Pichena. Agr. *agere*.
in Bud. et edd. vet. deest. Bud. *proinde*.

Castris propiora] i. e. similiora, ele-
ganter, ut sæpe Livius in primis. MSS.
Bud. Agr. ed. pr. *promptiora*, quod non
spernit Rhenanus (habet tamen *propio-*
ra). At clarum est, Tacitum dicere
voluisse, eam speciem in castris fuisse,
ut quis facilius crederet, Bacchanalia
agi, quam militarem disciplinam exer-
ceri. EBN.

Per lasciviam et certamen] Verius,
ad certamen: quod in Flor. (et Bud.)
item exstat. Lips. Atqui ita præter
scriptos omnes edd. quas vidi, pr. Puteol.
Ber. Alc. Rhen. Ald. S. Gryph. etc. Er-
rorem igitur operarum corrigunt Lip-
sius et Pichena, qui in editionem secun-
dam Rhenani irrepserat. EBN.

A. T. ctandum convenerant, in studia diductis, erupere legionariis
 82.1. in perniciem auxiliorum, ac duæ cohortes intersectæ. Remedi-
 A. C. dium tumultus fuit alius tumultus. pulvis procul et arma ad-
 70. spiciebantur; conclamatum repente, *XIV. legionem, verso itinere, ad prælium venire.* sed erant agminis coactores. agniti dempsere sollicitudinem. Interim Verginii servus forte obviis, ut *percussor Vitellii* insimulatur. et ruebat ad convivium miles, *mortem Verginii* exposcens. Ne Vitellius quidem, quamquam ad omnes suspiciones pavidus, de innocentia ejus dubitavit. ægre tamen cohibiti, qui exitium viri Consularis, et quondam Ducis sui, flagitabant. Nec quemquam sæpius, quam Verginium, omnis seditio infestavit. manebat admiratio viri et fama: sed oderant, ut fastiditi. Postero die, Vitellius, Senatus legatione, quam ibi opperiri jusserat, audita, transgressus in castra, ultro *pietatem militum* conlaudavit: frementibus auxiliis, *tantum impunitatis atque adrogantiæ legionariis accessisse.* Cohortes Batavorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remissæ; principium interno simul externoque bello parantibus fatiis. Reddita civitatibus Gallorum auxilia, ingens numerus, et prima statim defectione inter inania belli adsumptus. Ceterum, ut largitionibus adfectæ jam Imperii opes sufficerent, *amputari legionum auxiliorumque numeros* jubet, vetitis supplementis: et promiscuæ missiones offerebantur. exitiabile id Reipublicæ, ingratum militi, cui eadem munia inter paucos, periculaque ac labor crebrius redibant. et vires luxu conrumpebantur, contra veterem disciplinam, et instituta majorum; apud quos virtute, quam
 70 pecunia, res Romana melius stetit. Inde Vitellius Cremonam flexit, et, spectato munere Cæcinæ, insistere Bedria-

In studia diductis] Sic bene ed. pr. Lips. sqq. At Guelf. (Bud.) edd. Puteol. ceteraque usque ad Lipsium *deductis*. male. Ante, *convenerant* mihi videtur h. l. languidius esse. In publicis et indictis spectaculis homines ad spectandum *conveniunt*; in re tali et subita fit *concursum* hominum. ERN.

Viri Consularis] *Viri* non est in Bud. nec Agr. Delevit et J. Gron. qui nimis prope iterari vocem notat.

Ut fastiditi] Quibus noluerit impetare, oblato quamvis Imperio. ERN. Cf. l. 1, 52. 2, 51.

Inter inania belli] h. e. quæ speciem magis terribilem haberent, quam vim. Ea species est etiam in multitudine copiarum: et hac caussa illa auxilia assumpta. *Inania* sic dici Tacito, supra quoque vidimus. Firmatur lectio MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. vett. Nam in

ed. pr. *munia* vitiose factum ex *inania*. Frustra viri docti tentarant alii (Danes.) *initia*, ut est in MS. Agr. cum jam sit *prima defectione*, quæ sunt ipsa *initia* belli: alii *immania*, ut Lipsius: alii *minas* etc. ERN. Acid. fluctuat inter *munia*, *minas*, *initia*.

Affectæ jam Imp. opes] i. e. diminutæ et fractæ. Ed. pr. *tam* et mox *emissiones*: quorum illud e *jam* natum, hoc e geminatione præcedentis finalis. Ceterum MSS. Flor. Agr. *jam*. Ceteri (Put. Alc. Rhen.) male *tamen*, quod e *tam* natum. ordo est, ut *opes* i. i. *affectæ suff. largitionibus*. ERN. Bud. *tam*. Idem et ed. Put. Alc. Rhen. *missiones*.

Exitiabile id Reip.] Sic Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. Pich. seqq. *Exitiale* edidit Puteol. et cet. ante Pich. et id quoque verbum probum. ERN.

censibus campis, ac vestigia recentis victoriae lustrare A. U. oculis concupivit. Fœdum atque atrox spectaculum. intra^{823.} quadragesimum pugnae diem lacera corpora, trunci artus, A. C. 70. putres virorum equorumque formae, infecta tabo humus, protritit arboribus ac frugibus dira vastitas. nec minus inhumana pars viæ, quam Cremonenses lauro rosisque constraverant, exstructis altaribus cæsisque victimis, Regium in morem: quæ, læta in præsens, mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens et Cæcina, monstrabantque pugnae locos: *hinc intrupisse legionum agmen, hinc equites coortos: inde circumfusas auxiliorum manus.* Jam Tribuni Præfectique, sua quisque facta extollentes, falsa, vera, aut majora vero miscebant. Vulgus quoque militum, clamore et gaudio deflectere via, spatia certaminum recognoscere, aggerem armorum, strues corporum intueri, mirari. Et erant, quos varia fors rerum, lacrimæque et misericordia subiret, at non Vitellius flexit oculos, nec tot millia

[*Intra quadrag. p. diem*] Si non plane inititia sunt hæc verba, vereor, ne legendum sit *ultra*, non *intra*. Ipsa diuturnitas temporis facit intelligi fœditatem spectaculi. Ea exprimitur si *ultra* XL. dies insepulta cadavera jacuere; non, si *intra*. Probat Mullerus (et expressit Bahrdt in vers.). Veteres porro libri interpungunt post *diem*, non ante *intra*. Mox ac *frug.* Flor. (Agr.) ed. pr. alii (Bud. Put. Ale. Rhen.) *atque.* ERN.

[*Infecta tabo hum.*] Hæc est vera lectio. *Infesta* in edd. Gron. operarum vitio venit: inde me invito in nostram primam. ERN.

[*Inhumana pars viæ*] i. e. insolens apparatu et tyrannica specie. Frustra Rhen. *inamena* conjicit. MS. Agr. ed. pr. *minus humana*. Mox *lauru* MSS. et edd. vett. Rhénanus (e Bud.) cum sequacibus dedit *lauru*. ed. pr. *laurus rosasque.* ERN. Frustra hic succenset Budensi J. Gron. quasi ex eo hausisset *inamena* Rhenanus, quod ex ingenio dedit.

[*Exstructis altaribus, cæsisque victimis*] Aræ istæ et victimæ, Vitellii Genio et Victoriae. Fœda, sed vetus adulatio: quam in adventu Regum aut Principum usurpant Græci Latiniq. Justinus 24, 3. *Arsinoe, prægressa virum, festum diem urbi indicit, domos, templa ceteraque omnia exornari jubet: aras ubique hostiasque disponi.* Sic de Metello Pio Valerius 9, 5. Factum et Cæsari e Gallia reduci. Hirtius B. G. 3, 51. Et passim deinde Principibus. In Caligula Sueton. c. 13. In Galba idem c. 18.

Plinius Paneg. de adventu Trajani 23. *Ut plena altaribus, augusta victimis cuncta!* Alius Panegyristes (Mamertinus) ad Maximianum c. 6. *Totamque hanc urbem repentina tua in hostes eruptione sollicitam, lætitia et exultatione et aris flagrantibus et sacrificiis et odoribus, accensis Numini tuo, implesti.* LIPS.

[*Intrupisse legionum agmen*] Sic e Flor. edidit Pich. Idem erat in Bud. ed. pr. At Guelf. edd. cett. *erupisse*: quod mihi melius videtur; est enim usitatum in hac re verbum, ut supra vidimus hoc ipso libro. et convenit melius primum *et hinc*, et *et coortos*. Huc *irrupisse* dici potest, non *hinc*, sed *erupisse*. Mox bene editum a Pichena *falsa, vera*, e Flor. Bud. pro *falso vera*. Consentit ed. pr. ERN. Ernestium in *erupisse* sequuntur Brot. Lall. Dotteville; mihi cum Bip. alterum placet. idem Pichena sentiebat, Vitellianos *intrupisse* in Othonianos.

[*Intueri, mirari*] Sic Flor. (Bud.) ed. pr. quod melius vulgato *mirari*que. Itaque sic cum J. Gronovio edidi. Mox dedi *sors* ex ed. pr. pro *fors*. ERN. *Sors* quoque cod. Agr. Sed *fors* Bud. quod præferunt Bip. eo, quod hic de fortuna sit sermo mutabili, quam in *sorte* etiam ratio locum inveniat. Sequor, etsi parum referre putem.

[*Non V. flexit oculos*] E Virgilio sumtum Æn. 4, 369. *num fletu ingemuit nostro? num lumina flexit?* Paulo post Guelf. *quanto sine que:* que a manu sec. addita est. melius videtur. ERN.

- A. U. insepaltorum civium exhorruit. Iustus ultro, et tam propin-
823. quas sortis ignarus, instaurabat sacrum Diis loci. Exin
- A. C. Bononiæ a Fabio Valente gladiatorum spectaculum editur.
70. advecto ex arbe cultu. Quantoque magis propinquabat,
71. tanto corruptius iter, inmixtis histrionibus et spadonum gregibus et cetero Neronianæ aulæ ingenio. namque et Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat, sectari cantantem solitus, non necessitate, qua honestissimus quisque, sed luxu et saginæ mancipatus emptusque. Ut Valenti et Cæcinæ vacuos honoris menses aperiret, coartati aliorum Consulatus, dissimulatus Martii Macri, tamquam Othonianarum partium Ducis: et Valerium Marinum, destinatum a Galba Consulem, distulit, nulla offensa, sed mitem et injuriam se-gniter laturum. Pedanius Costa omittitur, ingratus Principi, ut adversus Neronem ausus, et Verginii exstimulator: sed alias protulit causas. actæque insuper Vitellio gratiæ,
72. consuetudine servitii. Non ultra paucos dies, quamquam acribus initiis cœptum, mendacium valuit. Existiterat quidam, *Scribonianum se Camerinum ferens, Neronianorum temporum metu in Istria occultatum, quod illic clientela et agri veterum Crassorum ac nominis favor manebat.* Igitur deter-rimo quoque in argumentum fabulæ adsumpto, vulgus credulum et quidam militum, errore veri, seu turbarum studio, certatim adgregabantur: cum pertractus ad Vitellium inter-rogatusque, *quisnum mortalium esset*, postquam nulla dictis fides, et a domino noscebatur, conditione fugitivus, nomine *Geta*, sumptum de eo supplicium servilem in modum.
73. Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ socordiae-que Vitellio adoleverit, postquam speculatores e Syria Judæa-que, *adactum in verba ejus Orientem*, nuntiavere. Nam, etsi vagis adhuc et incertis auctoribus, erat tamen in ore fama-que Vespasianus, ac plerumque ad nomen ejus Vitellius ex-citabatur. Tum ipse, exercitusque, ut nullo æmplo, sævi-tia, libidine, raptu, in externos mores proruperant. At
74. Vespasianus bellum armaque, et procul vel juxta sitas vires, circumspectabat. Miles ipsi adeo paratus, ut præeuntem

Quantoque magis] Refer ad inhumana-
num iter supra c. 70. Ean.

Coartati] Sic Rhen. e Bud. Puteol.
cohortati. Ale. cohortati. De re ipsa v.
Ryckius.

Dissimulatus M. Macri] Scribendum
videtur *Martii Macri*. Nam ita eum
supra crebro nominat, qui Praefectus
gladiatoribus fuit. Livs. Et sic edidit
Pichena. MSS. et edd. omnes *Macri*.
Ean. Cf. supra c. 20.

Scribon. se Camer. ferens] Ruperus
ad Reines. op. 46. p. 482. unum esse

putat e duobus illis Scribonianis fratri-
bus, de quibus H. 4. 41.

Interrogatusque] Copula bene addita
a Rhenano (e Bud.) consentit Gueif. ed.
pr. Mox e Syria MSS. edd. ante Rhen.
omnes. Deletam ab ipso (duca Bud.)
praepositionem, quam sane abesse posset,
si libri consentirent, restituit Pichena (e
Flor.). Ean.

Servilem in modum] Sic Ryckius e c.
Agr.

Et procul] Copulam, a Rhen. duce
Bud. omisam, restituit Pich. e Flor.

sacramentum, et fausta Vitellio omnia precantem, per silen- A. U.
tium audierint. Muciani animus nec Vespasiano alienus, et 823.
in Titum prouior. Præfectus Ægypti, Ti. Alexander, con- A. C.
silia sociaverat. Tertiā legionem, quod e Syria in Mœ- 70.
siam transisset, suam numerabat. ceteræ Illyrici legiones
secuturæ sperabantur. Namque omnes exercitus flamma-
uerat adrogantia venientium a Vitellio militum; quod tru-
ces corpore, horridi sermone, ceteros, ut inpares, inridebant.
Sed in tanta mole belli plerumque cunctatio: et Vespasia-
nus, modo in spem erectus, aliquando aduersa reputabat;
*Quis ille dies foret, quo LX. ætatis annos et duos filios iuuenes
bello permetteret? Esse privatis cogitationibus progressum, et,
prout velint, plus minusve sumi ex fortuna: Imperium cupien-
tibus nihil medium inter summa et præcipitia.* Versabatur 75
ante oculos Germanici exercitus robur, notum viro militari:
*Suas legiones civili bello inexpertus; Vitellii, victrices: et apud
victos plus querimoniarum, quam virium. fluxam per discordias
militum fidem, et periculum ex singulis. Quid enim profuturas
cohortes alasque, si unus alterque præsentis facinori paratum ex*

Fausta Vitellio omnia pr.] Freinsh. corrigiit omina. Verbum precari me impedit, quo minus satis probem. Precando bene ominamur, et omnia facimus: sed non precamur omnia, ut opinor. ERN.

Alexander.] Muretus, Ursinus, Acidalius verisimili conjectura putant, scriptum a Tacito *Ti. Alex.* ut ap. Suetonium Vesp. 6. eamque siglam prænominis indicem ob ultimam præcedentis vocis syllabam esse omissam. Cf. mox c. 79.

Omnes exercitus flammaverat arrogantia] MS. Bud. *omnis exercitus flammaverat ad arrogantiam*, ut volebat Muretus. ERN. Rhen. non recepit. Paulo ante Bud. Put. Alc. Rh. de Syria.

Sed inerat a mole belli] In Flor. *sed iniant a mole*: ex quo Pichena, *sed in tantā mole*. Lips. Idemque in alio MS. clare reperit. Sic et MS. Guelf. sed a manu sec. ed. pr. At Puteol. edidit *sed inerat a mole belli*, quod usque ad Pichenam editi præferunt: fuitque in Guelf. a manu pr. ERN. Bud. *sed inerat amor belli*, unde Rhen. conjiciebat *sed inerat timor belli*.

Quo LX. ætatis annos et duos filios iuuenes] Pichena suspicatur legendum, *quo sexagesimo ætatis anno se et duos*. Vulgatum recte defendit Gruterus. ERN.

Esse privatis cogitationibus regressum] Sic correxit Lipsius, eamque correctionem recepit Freinsh. cum seqq. edd. Bene. Sensus est: privati, cum aliquid in rebus privatis suscipiunt, possunt progredi quoad volunt: ubi incipit displicere consilium, regredi possunt, pœnitentiæ locus est. At, qui imperium affectant, cum semel cœperunt agere, non licet subsistere aut regredi. Nam, si desinant persequi cœpta, pereundum est. Hic sensus ita clare desiderat *regressum*, ut mirer, etiam Pichenam ei emendationi oblocutum esse. Bene Freinsh. laudat ex A. 4, 11. *nullo ad pœnitendum regressu*. Ceterum MSS. et edd. ante Freinsh. omnes *progressum*. Mox MS. Reg. ed. pr. et *præcipitia* pro vulgato aut pr. quod probant Rhen. et Gruterus; idque sequendum putavi. ERN. A codicum lectione nolim recedere, restitui ergo *progressum*. Pichena bene: in hac privatorum Principumque comparatione nihil de *regressu* agitur. Sensus: privatos homines, cum cogitationem suscipiunt, eatenus *progredi* posse, quatenus ipsis videatur. Quod Bip. addunt, si *regressum* ponas, scribendum fuisse a *cogitat.* mihi secus videtur; dandi casus hic scite locaretur. Mox Bud. ac *præcipitia*.

Præsentis facinore] Sic Rhenanus e Bud. edidit, idque omnes secuti sunt. Sed altera vetus lectio *facinori* non

A. U. diverso præmium petat? Sic Scribonianum sub Claudio inter-
 823. fectum: sic percussorem ejus, Volaginium, e gregario ad summa
 A. C. militiæ provectum. Facilius universos impelli, quam singulos
 70. vitari. His pavoribus nutantem, et alii Legati amicique
 76. firmabant, et Mucianus, post multos secretosque sermones,
 jam et coram ita locutus: Omnes qui magnarum rerum con-
 silia suscipiunt, æstimare debent, an, quod inchoatur, Rei-
 publicæ utile, ipsis gloriosum, aut promptum effectum, aut certe
 non arduum sit. Simul ipse, qui suadet, considerandus est,
 adjiciatne consilio periculum suum: et, si Fortuna cæptis ad-
 fuerit, cui summum decus adquiratur. Ego te, Vespasiane, ad
 Imperium voco, tam salutare Reipublicæ, quam tibi magnifi-
 cum. Juxta Deos, in tua manu positum est. Nec speciem
 adulantis expaveris. a contumelia, quam a laude propius fuerit,
 post Vitellium eligi. Non adversus D. Augusti acerrimam
 mentem, nec adversus cautissimam Tiberii senectutem, ne con-
 tra Caii quidem, aut Claudii, vel Neronis, fundatam longo
 Imperio domum exsurgimus. cessisti etiam Galbæ imaginibus.
 torpere ultra, et polluendam perdendamque Rempublicam relin-
 quere, sopor et ignavia videretur, etiam si tibi, quam inhonesta,
 tam tuta servitus esset. Abiit jam et transvectum est tempus,

minus bona est, hoc sensu: si quis præ-
 mium petat ab adversa parte, quod præ-
 senti facinori semper paratum est. Et-
 iam in altera lectione paratum tamen sic
 intelligendum; quod semper sperare
 potest talia ausus, quod ei semper para-
 tum est. Prævens facinus est audax
 atrox. ERN. Cum Bip. repono faci-
 nori.

Volaginium] Quidam libri Volagi-
 num, ut Agr. ed. pr. Indictum aliis
 men. Vid. J. Gronov. ERN. Bud. Vo-
 laginium.

Post multos secretosque sermones jam
 et coram] Multi illi et secreti sermones,
 partim coram habiti, partim per Titum
 facti, v. c. 79. extr. Multis sermonibus
 qui ab absentibus per Titum facti, op-
 ponitur maxime coram. Secretis porro
 sermonibus opponitur, quia præsentibus
 Legatis et amicis factus, ut patet e c.
 78. init. Non igitur erat, quare hic
 Freinsh. hæreret, et aliquid excidisse
 putaret. Ceterum MS. Flor. habet et
 ioronam, unde J. Gron. conjicit et ad
 coronam. At corona de tali conventu
 non dicitur. Nam et Cicero dicit de
 tali conventu sibi coronam defuisse, cum
 pro Deciotaro diceret, quia judicium in
 cubiculo Cæsaris habitum fuerat. ERN.
 Bud. jam et coram.

Æstimare] MS. Guelf. (Bud.) ed. pr.

estimare, i. e. existimare, ut est in MS.
 Reg. quod melius puto. ERN.

Aut certe non] In MS. Flor. aut non
 certe non a. J. Gron. putat verum esse
 aut non, certe non arduum: non ego.
 Oppositi aut non nulla nec elegantia,
 nec necessitas. ERN. Bud. aut certe
 non arduum.

Magnificum. Juxta Deos etc.] Sic
 interpungendum, si sensus constare de-
 bet, ut est in MS. Guelf. edd. Puteol.
 Beroaldi etc. Possis suspicari, quam sa-
 lutare Reip. quam tibi magnificentum, jux-
 ta Deos, i. t. m. p. e. Sed sententia
 illud potius desiderat. In ejus manu
 esse, dicit, an velit imperium illud
 habere. ERN. Bud. pessime viris
 Deos, ubi Rhen. conjectando operam
 ludit. nec melior conjectura Ernesti.

Juxta Deos] Cf. c. 78.

A contumelia et laude propius fuerit]
 Ed. pr. tam a—fueris. quod est etiam
 in Guelf. a m. s. Male. Paullo insolentius
 dictum est, pro contumelia propius
 quam laudi fuerit. Mox ne c. C. qui-
 dem edidi cum Ryck. ad Gron. e Flor.
 pro nec—quidem. V. ad 4, 35. ERN.
 Bud. etiam ne c. C. q. prius, tam—fue-
 rit.

Abiit jam et transvectum] Obscura est
 sententia, ergo acuta. An hoc vult,
 jam senem esse Vespasianum, et in hæc

quo posses videri concupisse. confugiendum est ad Imperium. A. U. An excidit trucidatus Corbulo? splendidior origine, quam nos sumus, fateor: sed et Nero, nobilitate natalium, Vitellium anteibat. Satis clarus est apud timentem, quisquis timetur. Et posse ab exercitu Principem fieri, sibi ipse Vitellius documento; nullis stipendiis, nulla militari fama, Galbæ odio proventus. Nec Othonem quidem Ducis arte, aut exercitus vi, sed præpropera ipsius desperatione victum, jam desiderabilem et magnum Principem fecit. Cum interim spargit legiones, exarmat cohortes, nova quotidie bello semina ministrat. si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis et comissionibus et Principis imitatione, deteritur. Tibi e Judæa et Syria et Ægypto novem legiones integræ, nulla acie exhaustæ, non discordia corruptæ: sed firmatus usu miles, et belli domitor externi: classium, alarum, cohortium robora; et fidissimi Reges: et tua ante omnes experientia. Nobis nihil ultru adrogabo, quam ne post Valentem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mucianum socium spreveris, quia æmulum non experiris. me Vitellio antepono, te mihi. Tuæ domui triumphale nomen, duo juvenes, cupax jam Imperii alter, et primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Absurdum fuerit, non cedere Imperio ei, cujus filium adoptaturus essem, si ipse imperarem. Ceterum inter nos non idem prosperarum adversarumque rerum ordo erit. Nam, si vincimus, honorem, quem dederis, habebo: discrimen ac pericula ex æquo patiemur. immo, ut melius est, tu hos exercitus rege; mihi bellum et præliorum incerta trade. Acriore

modesta ætate nihil juveniliter, aut cupide atque ambitiose visum iri agere, sed omnia studio et amore Reipublicæ? An potius alio telo, et proprio periculo excitat? Abiit jam tempus, nec in tua manu est, dissimulare aut tegere cupidinem Imperii. Jam innotuit multis signis, et, ut salvus sis, *confugiendum est ad Imperium*. LIPS. MS. Budensis concepit: ed. pr. *concupiscere*. Ceterum prior Lipsii interpretatio vera est. Non videre cupiditate aliqua elatus Imperium appetere, ut eo nomine reprehendi possis, sed necessitate publica privataque coactus. ERN.

Documento est] Sic edd. omnes. At est a Flor. (Bud.) et Guelf. abest: meliusque abest. Itaque delevi. Eñ. Rhen. servat.

Nec Othonem quidem Ducis arte, aut exercitus vi, sed] Brevitatis et sententiarum in arctum compingendarum studium duriorem hic orationem fecit, ut non grammaticæ structa sit. Insunt duo argumenta: primum, victus Otho non

est argumentum, Vitellium esse bonum Ducem, aut Vitellianos fortes milites. Alterum: Vitellii fœditas facit, ut etiam Otho magnus et desiderabilis Princeps fuisse videatur. Ante Rhen. erat vitiose *exercitus sui*. ERN. Sic et Bud. Scita emendatio Rhenani. Cod. Agr. *nec Oth. q. quod recepere Bip. sequor*. Mox Bud. et edd. vet. *comessionibus*. Idem ante *omnis*.

Ac pericula ex æquo patiemur] Pericula e Flor. edidit Pich. pro *periculum*. Sic et ed. pr. *Patiemur* Flor. Guelf. (Bud. Agr. Reg. Lall.) edd. pr. Puteol. idque bene restitutum a J. Gronovio. In Beroaldi ed. irrepsit *partiemur*, dubium, an de consilio Beroaldi: inde ad omnes edd. propagatum. Pericula non partimur ex æquo, sed subimus. ERN. Bud. *periculum*. Agr. *pericula*. Bip. rursus reponunt *partiemur*, nec dubium, licere dicere *partiri pericula*, ut *curas* apud Liv. 21, 21. Sed obstat consensus codicum.

A. U. *hodie disciplina victi, quam victores agunt. hos ira, odium, ultionis cupiditas ad virtutem accendit: illi, per fastidium et contumaciam, hebescent. Aperiet et recludet cuncta et tumescencia victricium partium vulnera bellum ipsum. Nec mihi major in tua vigilantia, parsimonia, sapientia, fiducia est, quam in Vitellii torpore, incitiae, aevitia. Sed et meliorem in bello causam, quam in pace habemus. nam qui deliberant, desciuerunt.* Post Muciani orationem ceteri audientius circumstistere, hortari, responsa vatum et siderum motus referre. Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox, rerum dominus, Seleucum quendam, mathematicum, rectorem et praescium palam habuerit. Recursabant animo vetera

Hos—illi] Hos ad remotius, illi ad propius hic refertur. Cf. Sanctii Min. 2, 9. Pro tu hos Bud. male tuos.

Aperiet et recludet] Vix abest, quin ad haec Demosthenis sit adspectum: et certe paria sunt, in Olynthiaca: "ὁπότε ἐν τοῖς σώματιν ἡρώων, ἰσὺς μὲν ὑψηλότερος ἢ τοῖς, οὐδὲν ἰσάμεθενται τὸν κατὰ ἰσότητα τοῦ σώματος. ἰσὺν δὲ ἀρῶνται καὶ τοὺς, πάντα ἀνίστανται, καὶ ῥήματα, καὶ σπέρματα, καὶ ἄλλα τοῖς τῶν ἀπαρχίντων τοῦ σώματος ἢ, ὅσων καὶ τῶν πόλεων, καὶ τῶν θυμάτων. ἰσὺς μὲν δὲ ἔχοντες περικλυτοὺς, ἀρατὴν δὲ κατὰ τοῖς πολλοῖς ἰστέον ἰστέον δὲ ὅμοιος πόλεως συμπληρῶν, πάντα ἰστέον ἰστέον. Lira. Demosthenes prima in Philippum: Οὐκ ἐστὶ τὴν ἰστέον πλεονεύμεθα; Πῶς δὲ προσαρμύμεθα, ἥτις τοῖς, ὑδὲν δὲ τοῦ σώματος τῶν ἰστέον παραγόμενοι αὐτῶν δὲ πόλεως. Gron. *Tumor* eleganter et proprie de vulneribus nondum sanatis et erupturis mox dicitur apud Ciceronem et alios. Ern.

Con. et tum v. p. v.] Hunc verborum ordinem e Flor. dedit Pich. habet et Bud.

Parsimonia, sapientia] Ambigo de voce *parcimonia*. Convenit in Vespasianum, scio: quem sordidum avarumque omnes faciunt, non solum parcum. sed, cur inter principes et illustres virtutes hanc domesticam privatamque nominat? aut cur in ea fiduciam boni eventus colloceat? Non digna videtur, quae ad Imperium adjuvet, aut ad id gradum struat: nisi fortasse comparatione Vitellii dictum, qui natus ad prodigendum. Utcumque, licet dubitare, an non reposendum, *acrimonia*: sed, ut dixi, dubitare. Lira. Ut opponatur *incitiae*, sapientia aevitia, ut apud Cic. pro Marcello c. 3 et 6. Nam clementia a magnitudine animi ducitur, quae cunctis apud Ciceronem sapientia. *Parsi-*

monia quidem verbum sanum non pato. Nam quod Acidebius pro clementia dici putat, usus loquendi repugnat. Nimis nota de Vespasiani avaritia opinio parsimoniam hic Tacito obtrusit. Ern.

Qui deliberant, desciuerunt] Acute et vere dictum. Fidem enim jam fregit, qui deliberat, an servet. Plutarchus exprimere in Galba voluit (magni fecit ille vir hunc nostrum, et quamquam sevo compar, multa verbatim ex hac historia convertit:) ubi Vinnium facit Galbam excitare et alloqui c. 4. "Ὁ Γάλβας, τίνα ἔργων βουλευόμενος; εἰ γὰρ ζήτῃς, Νέανι, εἰ πιστοὶ μνηστῆρες, ἢ καὶ μνηστῆρες ἴσθι. Vacula negans excidit, et legendum ἢ καὶ μνηστῆρες. Verto: O Galba, quomodo deliberas? Nam quærere, an Neroni fidi maneamus, jam non manentium est. Alludit et hoc Taciti, in Agricola 15. Jam ipsos, quod difficillimum est, deliberare. Porro in ejusmodi consiliis, periculosis nec deprehendi, quam audere. Lira.

Siderum motus] V. ad A. 4, 68. Ern. Pro audientius Bud. audientium.

Recursabant animo vetera omnia] Sic Flor. recte. idque editum a Pichena. Ceteri libri omnes (et Bud.) omnia, solita confusione. Mox pro *latior virebat* Trillerus *letior virebat* legendum patet Obs. 1, 8. Juvat Sueton. Vesp. 6. *viridior resurrexit*. Sed, quia omnes libri in vulgata consentiunt, et latitudo quoque in arboribus omnes magni Imperii et magnae felicitatis, nihil testandum puto. Idem Sueton. 1. c. de arbore in suburbano Flaviorum per tres Vespasie partes singulos ramos edente: secundum *prævalidum ac proflum*, et qui *magnum felicitatem portenderet*. Quod ibi proflum id h. l. est *latus*. Add. Justin. 1, 4. Ern. Ante Pichenam Rheu. jam ex ingenio dedit omnia.

omina. cupressus arbor in agris ejus, conspicua altitudine, A. U. repente prociderat; ac postera die, eodem vestigio resur- 823.
gens, procerâ et latior virebat. grande id prosperumque, A. C.
consensu Haruspicum: et summa claritudo juveni admo- 70.
dum Vespasiano promissa. Sed primo triumphalia et Con-
sulatus et Judaicæ victoriæ decus, inplere fidem ominis
videbantur: ut hæc adeptus est, portendi sibi Imperium
credebat. Est Judæam inter Syriamque Carmelus, ita vo-
cant montem Deumque. nec simulacrum Deo aut templum
situm tradidere majores; aram tantum et reverentiam. Illic
sacrificanti Vespasiano, cum spes occultas versaret animo,
Basilides Sacerdos, inspectis identidem extis, *Quidquid est,*
inquit, Vespasiane, quod parus, seu domum extruere, seu pro-
luare agros, sive ampliare servitiam, datur tibi magna sedes, in-
gentes termini, multum hominum. Has ambages et statim
exceperat fama, et tunc aperiebat. nec quidquam magis in
ore vulgi. crebriores apud ipsum sermones: quanto spe-
rantibus plura dicuntur. Haud dubia destinatione disces- 79
sere: Mucianus Antiochiam, Vespasianus Cæsaream: illa
Syriæ, hæc Judææ caput est. Initium ferendi ad Vespas-
ianum Imperii Alexandriæ coeptum, festinante Tiberio
Alexandro, qui Kal. Jul. sacramento ejus legiones adegit.

Cupressus] In hoc portento fama non
sibi constat. Cf. Dio 66, 1. et Smet.
Vesp. 5.

Videbantur] Flor. Agr. Bud. ed. pr.
videbatur, impersonaliter (judice Rhe-
nано). nam, ut ad decus referatur ver-
bum numero potius, quam ad præceden-
tia simul, quod alibi in Tacito vidimus,
non sinit, ut opinor, mox sequens hæc.
ERN.

Carmelus] De hoc monte et aliis duo-
bus ejusdem nominis in Palestina, non
confundendis cum hoc v. ad Sueton.
Vesp. c. 5. ERN. Cf. et Orosium 7, 9. ubi
certum meminit.

Nec simulacrum] Parissimum illud,
quod de Herculeo fano ad Gades tradit
Silius 8, 80. Sed nulla effigies simula-
cræque nota Deorum Majestate locum et
sacro implere timore. LIPS.

Aram tantum et reverentiam] Sic scr.
et edd. omnes, præter Ryck. qui edidit e
MS. Agr. æra et reverentia, ut Rhenano
et Grotio placuit. Defenditur vulga-
tum a Grutero ad 3, 61. sed non simi-
libus satis exemplis, item a J. Gronovio.
Et potest sane pendere a tradidere.
aram tantum et reverentiam tradidere.
Sed illud mallet, si libri boni foverent.
Guelf. a manu pr. sed tradidere majores
aram 2. s. r. Quod placeret, si plures

libri haberent. Nunc correctio librarii
videtur vulgatum non concoquantis.
ERN. Bene Bip. ex vulg. templum. sic
facere templum situm, ut A. 2, 7. aram
Druso situm. Addo aram et reveren-
tiam i. e. aram reverenter habitam, cul-
tam.

Hæc Judææ caput] Hinc in NN. pri-
ma, item paullo post metropolis, saluta-
tur. Vid. Vaill. in NN. Col. t. 2. p. 116.
sub Alex. Sev. et p. 195. sub Decio. Cf.
Spanhem. de Præst. NN. t. 1. p. 595.
Diss. 9, c. 4. et Eckhel Doctr. NN. vet.
vol. 3. p. 438.

Initium ferendi] Vereor, ne Tacitus
dederit deferendi Imperii; quod est le-
gitimum verbum. Ferre ad aliquem
Imperium nunquam reperi. Et substi-
tut simplicia compositis errore librario-
rum, supra vidimus c. 67. Nec valde
placet initium coeptum. An coeptum
scribendum? Coepi quidem et cepi et
alibi confusa, c. 97. add. dicta ad A. 6,
15. Max in sacramento MS. Flor. vid. ad
c. 55. ERN. Bud. sacramento absque in.
Sic et Put. Alc. Rhen.

Festinante Tiberio] Contra Jos. 4,
10, 6. Tib. Alexandrum prius per epis-
tolam a Vespasiano jam Principe salu-
tato esse admonitum scribit.

A. U. Isque primus Principatus dies in posterum celebratus, 823. quamvis Iudaicus exercitus V. Non. Jul. apud ipsum juras-
 A. C. set, eo ardore, ut ne Titus quidem filius expectaretur, Sy-
 70. ria remeans, et consiliorum inter Mucianum ac patrem nuntius. cuncta inpetu militum acta: non parata concione, 80 non conjunctis legionibus. Dum quæritur tempus locus-
 que, quodque in re tali difficillimum, prima vox, dum animo spes, timor, ratio, casus obversantur: egressum cubiculo. Vespasianum pauci milites, solito adstantes ordine, ut Legatum salutaturi, Imperatorem salutavere. Tum ceteri adcurrere, *Casarem* et *Augustum*, et omnia Principatus vocabula cumulare. mens a metu ad fortunam transierat. In ipso nihil tumidum, adrogans, aut in rebus novis novum fuit. ut primum tantæ vicissitudinis obfusam oculis caligi-

Isque primus Principatus dies] Dies ille natalis Imperii decore dictus. Spartianus Hadriano 4. *Tertio iduum earundem natale Imperii statuit celebrandum.* LIPS.

Quinto Nonas Julias] Suetonio c. 6. scriptum, *quinto Idus.* sed eum ad exemplar Taciti emendandum videri, non vane pronuntiat Torrentius. LIPS. Itaque fecimus nos. Nam Taciti traditio verissima, ut demonstrat Pagius: nec in tali re errare potuit Suetonius. Vid. ibi dicta. ERN.

Eo ardore, ut, ne] Rhenanus (dnce Bud.) delevit *eo ardore*, et initium novæ sententiæ fecit in verbis *Ut ne* etc. Sed omnes libri agnoscunt, nec commode abesse possunt. Ed. pr. aliæque hic quoque vitiose *nec quidem.* ERN. Bud. ne q.

Cuncta inpetu m. acta] Jos. 4, 36. minis militum adactum Vespasianum tradit.

Non parata cognitione] Cui rei hic cognitio? quam vocem Taciti mens planissime spernit. Emendo vero, *non paratu ac concione.* LIPS. Pichena non *parata concione*, quod in MS. Agr. receptum recepit Ryckius, quem imitati sumus, non tam fiducia libri illius, quam rei necessitate. Nam in tali re semper oratio ad milites habita, si non inpetu et festinanter nimis acta, ut docent exempla Galbæ, Othonis, Sueton. Galb. 10. supra 1, 36. aliorumque alibi. Similis corruptio apud Sueton. Tit. c. 6. ubi Titus traditur A. Cæcinam interfecisse: *sane urgente discrimine, cum etiam chirographum ejus præparatæ apud milites concionis deprehendisset.* ubi vulgo *conjuratōis*: nos *concionis* rescriptissimus, idque imitatus est Ouden-

dorpius. Add. ad A. 4, 42. ERN. Bud. et edd. ante Ryckium *cognitione.* Bip. dant *consensione.*

Tempus locusque] J. Gron. delevit *que* e Flor. (nec habet Bud.) In Guelf. quoque omissum, sed supra adscriptum est, eadem, ut videtur, manu. semper sic ista jungunt scriptores, etiam noster: unde nil mutavi. Adde ad A. 4, 10. ERN. Mox Bud. *quodque in t. re difficillimum sine est.* bene.

Solito adstantes] Sic e Flor. edidit Pichena. Alii omnes (etiam Bud.) *adstant.* Unde Ryckius putat verum esse: *S. adstant ordine et Legatum salutaturi* etc. quod placet. Ed. pr. (et Put.) vitiose *salutari.* ERN.

Mens a metu ad fortunam transierat] i. e. ad fiduciam, qualis esse solet a fortuna, ut sequentia indicant. ERN.

In ipso nihil tumidum] Ita decuit per se magnum animum, non attolli per fortunam. Claudiani illud pulchrum, et huc aptum de Fl. Malli Theod. Cos. v. 245. *Frons privata manet. non se meruisse fatetur, Qui crevisse putat.* Attamen non leviter innovavit Vespasianus, si vera quæ Sulpicius Severus scribit lib. 2. Sac. Hist. *Vespasianus, cum Hierosolymam obsideret, sumit Imperium: et, ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, Titum filium Casarem facit.* Sed palam illa falsa. Nec mos ejus ævi diadema tulit, nec Flavius per somnium usurpavit. LIPS.

Tantæ multitudinis] Quantæ igitur? et quæ inde offusa caligo? Forsan: *tantæ mutationis.* Lib. 3, 49. *Dum hac totius orbis mutatione fortuna Imperii transit.* Josephus δ. ἀλώ. λς. Συνίεντις δι' αἰετὶ ἡγμένους καὶ αἰ σφεραγίστα καὶ ἰσχυ-

nem disjecit, militariter locutus, læta omnia et adfluentia A. U. excepit. namque id ipsum opperiens Mucianus, alacrem ^{823.} militem in verba Vespasiani adegit. Tum Antiochensium ^{A. C. 70.} theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est, concurrentes et in adulationem effusos adloquitur: satis decorus etiam Græca facundia, omniumque, quæ diceret atque ageret, arte quadam ostentator. Nihil æque provinciam exercitumque accendit, quam quod adseverabat Mucianus, *statuisse Vitellium, ut Germanicas legiones in Syriam, ad militiam opulentam quietamque, transferret; contra Syriacis legionibus Germanica hiberna, calo ac laboribus dura, mutarentur.* Quippe et provinciales sueto militum contubernio gaudebant, plerique necessitudinibus et propinquitatibus mixti;

εἰς παντὶς ἥδη μεταβολὴν ἔβουλοντο. GRON. Non minus elegans est conjectura Trilleri Obs. 8, 22. *tantæ altitudinis*, e Livio inprimis 26, 45. *cum altitudo caliginem oculis offudisset etc.* Ei tamen Gronoviana forte preferenda propterea, quod antecedentia magis indicare videntur, caliginem ei offusam fuisse ex eo, quod repente et impetu militari tanta mutatio facta, ut colligere se et verba facere non posset statim. Lector eligat. ERN. Gronovii conjectura placet Rychio, Broterio, Lallemandio. Dotteville dedit *vicissitudinis*, quod facile potuit a librario in *multitudinis* verti. Reddi meretur Tacito.

Militariter locutus] Rectissime. atque ita libri. Significat, orationem ejus castrensem horridamque fuisse, non cultam forensi aut urbano more. Qui (Rhenanus) *militariter lautus*, castigant, ineptiunt. LIPS. Add. A. 15, 67. *Lautus* a Rhenano receptum mansit in edd. usque ad Lipsium. ERN. Rhen. intelligebat, Vesp. non fuisse urbana elegantia excultum.

Læta omnia et adfluentia excepit] Frustra viri quidam docti corrigunt *omnia*. Nam sequentia docent, non sermonem ease de ominibus, quibus milites concionantem prosecuti sunt, sed de iis, quæ postea ipsi secunda evenere. Nec *adfluentia* tentandum. Undique copiarum legionum auxilia sociorum adfluebant ei et partibus ejus c. 81. Mox *namque* e Flor. bene edidit Pichena. Etiam ed. pr. (et Bud.) *namque*. Guelf. edd. Puteol. Ber. (Alc.) Rhen. etc. *nam*. Unde *etiam*, quod est in Lips. edd. et sequacibus, errore operarum irrepsisse puto. ERN.

Consultare mos est] Qui mos scilicet

plerisque Græcorum, et qui oriundi a Græcis. Frontinus Stratag. 3, 2, 6. *Alcibiades in theatro disseruit, ubi ex more Græcorum locus consultationi præbebatur.* Justinus 22, 2. *Agathocles velut Reip. statum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet.* Inde illud Satyrici (Juvenalis) de principe oratore 10, 128. *et pleni moderantem fræna theatri.* Meminit ejusce ritus Cicero pro Flacco et alii. LIPS.

Germanica hiberna] Sic edidit primus Rhenanus e MS. ut opinor, Budensi. Nam, ubi simpliciter corrigit, id indicio fere est, e MS. sumtam correctionem. Ea correctio servata usque ad J. Gronovium, qui veterem MSS. et edd. lectionem reduxit, *hiberno*: miro argumento: quod vanissimum et provinciis calamitosissimum foret, si tantum in hiberna mitterentur, post hiemem statim inde revocarentur. Ergo etiam ita ridicule sensit Suetonius in eadem re, in Vesp. 6. *destinasse Vitellium, victorem, permutare hiberna legionum, et Germanicas transferre in Orientem.* Mirum est, tali viro talia excidere potuisse. *Hiberna* centies dicuntur castra illa fixa et perpetua, quæ a militibus, in modum oppidorum, habitabantur in provinciis, nullo bello. Sic 3, 46. *expugnantur hiberna cohortium alarumque.* Unde *hiberna* v. c. *Germania* pro militia in Germania dicuntur. Itaque lectionem Rhenani servavi, veramque credam, dum exempla proferantur, ubi *Germanica* aut *Syriaca* simpliciter pro castris in Germania aut Syria fixis et perpetuis dicuntur. ERN. Rhen. *hyberna*, nec indicat ex Bud. an ex ingenio. Illud hariolatur ERN. hoc Gron. qui rem acu tangit; jure ceterum reprehensus ab Ernestio.

- A. U. et militibus vetustate stipendiorum nota et familiaria castra
 823. in modum Penatium diligebantur. Ante Idus Jul. Syria
 A. C. omnis in eodem sacramento fuit. Accessere cum Regno
 70. 81 Sohemus, haud spernendis viribus; Antiochus, vetustis opi-
 bus ingens et inservientium Regum ditissimus. mox per
 occultos suorum nuntios excitus ab urbe Agrippa, ignaro
 adhuc Vitellio, celeri navigatione properaverat. nec minore
 animo Regina Berenice partes juvabat, florens ætate for-
 maque, et seni quoque Vespasiano magnificentia munerum
 grata. Quidquid provinciarum adluitur mari, Asia atque
 Achaia tenus, quantumque introrsus in Pontum et Arme-
 nios patescit, juravere. sed inermes Legati regebant, non-
 dum additis Cappadociæ legionibus. Consilium de summa
 rerum Beryti habitum. illuc Mucianus, cum Legatis Tri-
 bunisque et splendidissimo quoque Centurionum ac mili-
 tum, venit: et e Judaico exercitu lecta decora. Tantum
 simul peditum equitumque, et æmulantium inter se Regum
 82 paratus, speciem fortunæ Principalis effecerant. Prima belli
 cura, agere delectus: revocare veteranos. destinantur vali-
 dæ civitates exercendis armorum officinis: apud Antio-
 chenses aurum argentumque signatur: eaque cuncta per
 idoneos ministros, suis quæque locis, festinabantur. Ipse
 Vespasianus adire, hortari, bonos laude, segnes exemplo,

Diligebantur] Id est, amabant vetera et nota castra, juxta ac suas sedes. Clarum, nec monitione dignum: nisi correctores, dirigebantur, maluissent. Lrs. Rhemanum innuit, qui sic e Bud. putabatur de struendis castris esse sermonem. In textu tamen vulgatum servat.

Syria omnis] Huc Vaillant in NN. Col. t. 1. trahit numum Vespasiani Antiochiæ cusum, de quo videsis, quæ monet Eckhel in Doctr. NN. vet. vol. 3. p. 302. Prius Bud. ante Kal. Julii.

Sohemus] Rex Sophenes A. 13, 7. ejus iterum mentio infra 5, 1. Mox cum viribus Guelf. edd. Puteol. sqq. (et Rhen.) usque ad Lips. Edd. pr. Lipsii sqq. (et cod. Bud.) sine cum. alius MS. ap. Broterium haud spernendus. EBN. Sic volebat Acid.

Opibus ingens] Adtextam censeo vocem ingens: certe obnubilat sententiam et phrasem, quæ alias Tacito crebra. Lrs. In numis quoque dicitur METAX. Vid. Noris. in Ep. Syro-Mac. Diss. 2, 4. Eckhel l. c. vol. 3. p. 255. ubi fata ejus Regis recensentur.

Excitus ab urbe] Quomodo, aut quando ergo illuc venerat? Ex Egesippo disc. 4, 31, Sententiam novi

Principis de bello Judæorum sciscitari, Vespasiano consilium fuit: mirisque Titum filium, et Regem Agrippam. Titus de Achaia revertit: Agrippa Romanum contendit, ut apud novum Principem locaret gratiam. Lrs. Mox adhuc Rhen. e Bud. prius erat ad hoc.

Berenice] Soror Agrippæ, Julia composita et Tito amata, nupta primum Herodi Chalcididis, dein Polemoni II, Ponti et partis Chalcidis Regibus.

Introrsus in Pontum] Præpositionem addunt MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. pr. Ald. Gryph. In Rhen. secunda casu omissa, hinc a seqq. editoribus neglecta, a Rycio restituta est. EBN.

Nondum additis] Vespasianus ipse addidit. Vide Tranquillum cap. 8. in Vespas. Lrs.

Revocare veteranos] In quibusdam evocare: et recte. Isti enim sunt vere Evocati: de quibus in Milit. nostra dial. 1, 8. Lrs. Mei omnes (et Bud.) revocare. Quod non tentandum. Idem verbum de hac re in inscr. ap. Grut. p. 524, 7. unde vulgatam lectionem defendit Fabrettus ad Col. Traj. p. 198. Mox MS. Agr. a l. m. festinantur. EBN. Bud. festinabantur.

incitare sæpius, quam coecere; vitia magis amicorum, A. C. 833.
 quam virtutes dissimulans. Multos præfecturis et procura-
 tionibus; plerisque Senatorii ordinis honore percoluit, A. C. 70.
 egregios viros et mox summa adeptos; quibusdam fortuna
 pro virtutibus fuit. Donativum militi neque Mucianus
 prima concione, nisi modice, ostenderat; ne Vespasianus
 quidem plus civili bello obtulit, quam alii in pace: egregie
 firmus adversus militarem largitionem, eoque exercitu me-
 liore. Missi ad Parthum Armeniumque legati, provisum-
 que, ne, versis ad civile bellum legionibus, terga nudaren-
 tur. Titum instare Judææ, Vespasianum obtinere claustra
 Ægypti placuit. sufficere videbantur adversus Vitellium
 pars copiarum et Dux Mucianus et Vespasiani nomen, ac
 nihil arduum fatis. Ad omnes exercitus Legatosque scriptæ
 epistolæ, præceptumque, ut Prætorianos Vitellio infensos, reci-
 peranda militiæ præmio invitarent. Mucianus cum expedita 83
 manu, socium magis Imperii, quam ministrum agens, non
 lento itinere, ne cunctari videretur, neque tamen properans,
 gliscere famam ipso spatio sinebat: gnarus, modicas vires sibi,
 et majora credi de absentibus. Sed legio sexta et tredecim
 vexillarium millia ingenti agmine sequebantur. Classem
 e Ponto Byzantium adigi jusserat: ambiguus consilii, num,
 omissa Mœsia, Dyrrhachium pedite atque equite, simul
 longis navibus versum in Italiam mare clauderet, tuta pone
 tergum Achaia Asiaque: quas inermes exponi Vitellio, ni
 præsiidiis firmarentur: atque ipsum Vitellium in incerto
 fore, quam partem Italiæ protegeret, si sibi Brundisium
 Tarentumque et Lucaniæ Calabriaeque litora infestis classi-
 bus peterentur. Igitur navium, militum, armorum, paratu 84
 strepere provinciæ. Sed nihil æque fatigabat, quam pecu-
 niarum conquisitio: eos esse belli civilis nervos, dicitans

Donativum militi] Sic bene e Flor. dedit Pichena: sic et Guelf. Ante edd. omnes (et Rhen.) *donativa* (Bud. *donativo*). Et mox Rhenanus (e Bud.) *ne quidem pro nec quidem*. E.N.

Modicus vires sibi] Guelf. Harl. edd. Put. Ber. (Ald.) addunt *esse*. non bene. Mox eadem edd. *VIII. pro XIII*. E.N. Utraque emendatio debetur Rhenano e Bud.

Classem e Ponto] Intellege classem, quæ Romanis etiam illic ordinaria, ad tenendum Ponti oram. Quanta ea fuit? hæc res e solo Egesippo 2, 9. in oratione (cui pulchra placeat, cum legat) Agrippæ, *Mæotis Regna Boeoporanque omnes Romano subijciuntur Imperio. et illud ante innavigabile pelagus quadraginta*

naves ad pacem exercent. LIPS.

Dyrrhachium p. a. e. peteret] Sic edd. omnes præter primam, a qua abest *peteret*, quod etiam auctoritate MS. Flor. delevere Ryckius et J. Gronovius. *Claudere* voluit Dyrrhachium, et una Græciam omnem, præsiidiis terrestribus, ne Vitellio aditus eo pateret, non *peteret*, ut sequentia docent. E.N. Verbum *peteret* deest et in Agr. Regio Lall. Bud.

Si sibi Brundisium] Sic MSS. omnes et edd. ante Rhenanum; qui de conjectura edidit *si simul*: quod omnes usque ad Ryckium imitati sunt. Si vel unus bonus liber scriptus addideret, sequeretur et ipse. Sed et vetus lectio bona, atque etiam elegans est. E.N. Eamque bene tuetur Ryckius.

A. U. Mucianus, non jus aut verum in cognitionibus, sed solam
 823. magnitudinem opum spectabat. passim delationes: et locu-
 A. C. pletissimus quisque in prædam conrepti. quæ gravia atque
 70. intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in
 pace mansere; ipso Vespasiano, inter initia Imperii, ad ob-
 tinendas iniquitates haud perinde obstinante: donec indul-
 gentia fortunæ et pravis magistris didicit aususque est.
 Propriis quoque opibus Mucianus bellum jovit, largus pri-
 vatim, quod avidius de Republica sumeret. Ceteri confe-
 rendarum pecuniarum exemplum secuti: rarissimus quis-
 85 que eandem in recipiendo licentiam habuerunt. Accele-
 rata interim Vespasiani cœpta, Illyrici exercitus studio,
 transgressi in partes. Tertia legio exemplum ceteris Mœ-
 siæ legionibus præbuit. Octava erat ac septima Claudia-
 na, inbutæ favore Othonis, quamvis prælio non interfuisse-
 rent. Aquileiam progressæ, proturbatis, qui de Othone
 nuntiabant, laceratisque vexillis, nomen *Vitellii* præferenti-
 bus, rapta postremo pecunia et inter se divisa, hostiliter
 egerant. Unde metus, et ex metu consilium: posse inpu-

*Ad obtinendas iniquitates haud perinde
 obstinato]* Placet satis Florentinum ob-
 stinante. Sic enim Plautus Aulul. 2, 2,
 89. *Id inhiat, ea affinitatem hanc obti-
 navit gratia.* Ceterum obtinere iniquita-
 tem, ut Ciceroni pro Quinctio 23, non
 ad obtinendum mendaciam, sed ad verum
 probandum, auctoritatem adjuvare. Et
 Philipp. secunda, 2. contra injuriam,
 quam iste intercessoris iniquissimi bene-
 ficio obtinuit. Gron. Obstinante etiam
 MS. Reg. Agr. (Reg. Lall.) et ed. pr.
 intell. *sc.* Recepere Ryckius et J. Gron.
 quos imitatus sum. Vulgg. et MSS.
 Harl. Bodl. et alius *obstinato*, quod sane
 usitatus, eamque ob causam servatum
 Broterio. Ern. Et Pichena. Bud. aut
 per vim *obstinato*.

*Largitus privatim, quod avidius de
 Rep. sumeret]* Pro largitus Flor. Agr.
 (Bud. Reg. Lall.) Guef. edd. omnes an-
 te Rhenani secundam, *largus*: nec scio,
 unde largitus ductum sit. Vereor, ne
 sit operarum depravatio: quam tamen
 omnes postea secuti sunt. Itaque lar-
 gus cum J. Gronovio restitui. Hein-
 sius putabat legendum *largus privati*:
 quod placet Ryckio. Vir doctus in ed.
 Gryph. (item Muretus) corrigit quo:
 quod mihi magis placet. *Privatim* est
 de suo: cui bene opponitur *e Rep.* Sed
 illud ipsum, quod de suo dederat, non
 sumisit avidius de Rep. Immo post de
 publico ita avide sumsit, ut hac de caus-

sa de suo largus fuisse videretur, quo
 posset, cum specie aliqua, tanto avidius
 de Rep. sumere. Ern. Mallem etiam
 quo cum Lallum.

Rarissimus quisque] Male MSS. Harl.
 Bodl. Guef. edd. Puteol. Ber. Alc. ca-
 rissimus. Ern. Emendavit Rhen. e
 Bud.

Transgressi in partes] Rhenanus
 (duce Bud.) delevit *transgressi*. Abesse
 posse credo. sed quia omnes scr. et edd.
 ante habent, retinendum puto: restituit-
 que Pichena. Ern. Et jure quidem me-
 ritoque. Ast Freinsh. volebat *studio*.
Transgressa in p. tertia etc. Atque sic
 in cod. Agr. se invenisse testatur Ry-
 ckins et comprobatur.

Tertia legio] Bud. *tertiadecima le-
 gio*.

Proturbatis, qui de Othone] Id est,
 spretis rejectisque, qui victum eum et
 vixisse dicebant. quod Suetonius dixit c.
 6. *rumori eos non credidisse*: ut solent
 homines, in spem suam proni. Lips.
 Ante jam post *Aquileiam* cum Ryckio
 et J. Gron. auctoribus Flor. Agr. ed. pr.
 delevi. Ern. Bud. et Rhen. habent *jam*.
 Sic et Put. Alc.

Vexillis, nomen Vitellii præf.] V.
 Lips. ad 3, 31. Ern. Ex h. l. patet,
 jam tum Romanos habuisse vexilla tex-
 tilia, quod et Dio firmat 40, 18. ubi ve-
 lorum similia esse tradit. Cf. Cuperi ep.
 ad Sperling. in mutuis n. 42.

tari. *Vespasiano, quæ apud Vitellium excusanda erant.* Ita tres A. U. 823.
 Mœsiæ legiones per epistolas adliciebant Pannonicum A. C. 70.
 exercitum, aut abnuenti vim parabant. In eo motu
 Aponius Saturninus, Mœsiæ rector, pessimum facinus au-
 det, misso Centurione ad interficiendum Tertium Julianum,
 septimæ legionis Legatum, ob similitudines, quibus caussam
 partium prætendebat. Julianus, comperto discrimine, et
 guaris locorum adscitis, per avia Mœsiæ, ultra montem
 Hæmum profugit. nec deinde civili bello interfuit, per va-
 rias moras susceptum ad Vespasianum iter trahens, et ex
 nuntiis cunctabundus, aut properans. At in Pannonia 86
 XIII. legio ac VII. Galbina, dolorem iramque Bedriacen-
 sis pugnae retinentes, haud cunctanter Vespasiano accessere,
 vi præcipua Primi Antonii. Is legibus nocens et tempore
 Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala, Senatorium
 ordinem recipaverat. Præpositus a Galba septimæ legio-
 ni, scriptitasse Othoni credebatur, Ducem se partibus offe-
 rens: a quo neglectus, in nullo Othoniani belli usu fuit.
 labantibus Vitellii rebus, Vespasianum secutus, grande mo-
 mentum addidit; strenuus manu, sermone promptus, seren-
 dæ in alios invidiæ artifex, discordiis et seditionibus po-
 tens, raptor, largitor, pace pessimus, bello non spernendus.
 Juncti inde Mœsici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum
 militem traxere, quamquam Consularibus Legatis nihil tur-
 bantibus. Titus Ampius Flavianus Pannoniam, Poppæus
 Silvanus Dalmatiam tenebant, divites senes. Sed Procu-

Ita tres M. legiones] Acidalius corri-
 git jam: quod non necessarium puto.
Ita est, hoc factio, his de caussis, ut
alibi, pro his dictis, dicitur. Mox verba
Pannonicum exercitum a. a. v. parabant
(duce Bud.) delevit Rhenanus et sic in-
 terpunnxit: *ita tres Mœsicae legiones p.*
ep. adliciebant. Vetus restituit Lipsius.
 ERN.

In eo motu Aponius] Sic Flor. Guelf.
 (Bud.) ed. pr. quod restituit Pichena, et
 in margine scripserat Lipsius. Metu
 primus edidit Puteol. nisi operarum vi-
 tium est, ortum e mox præcedentibus.
 ERN. Secuti Alc. Rhen.

Primi Antonii] Egesippi super hoc
 nobili Duce errorem non celo, sive erro-
 res potius. Is enim 4, 29. facit eum
Præfectum tertio ordini militari: id
 est, legioni tertiæ. Atqui septimæ præ-
 ponit eum statim noster. Item in My-
 sia eum collocat: noster clare in Panno-
 nia. Quis autem præponderare fidem
 Cornelianam nesciat? Lips. Cf. de An-
 tonio 14, 40.

Reciperaverat] Bene sic distinxit Pich.

probante Acidalio.

Flavianus] Malui quam *Fabianus*.
 Farnesianum codicem audio et Tacitum
 ipsum, qui non aliter seq. libro (c. 4. et
 10.) appellat. Lips. Sic et Flor. ed. pr.
 Ex eodem Flor. Pichena insuper addidit
Ampius, quomodo et 3, 4. vocatur. ERN.
 Bud. *Titus Fabianus*.

Pompeius Sullanus] Imo *Silvanus*. Ita
 enim 3, 50. *Sex milliâ Dalmatarum*
ducebat Pompeius Silvanus, Consula-
ris senex. Lips. Recte *Silvanus*, quod
 est et in Flor. Reg. ed. pr. sed in-
 super etiam *Poppæus* e Flor. edidit Pi-
 chena. Omnes alij libri *Pompeius*, quod
 verum videtur Ryckio, quem vide ad 3,
 50, 1, 77. 4, 47. idque recepit Broterius.
 ERN. Bud. *Pompeius Silvanus*.

Sed Procurator aderat] Rhenanus
 frustra tentat et. Legati illi nil pro
 Vespasiano, sed Procurator. Quia sim-
 pliciter Procurator vocatur, utriusque
 provinciæ Procuratorem fuisse putat Pi-
 chena. ERN. Rhen. ex ingenio emendare
 parabat; nam Bud. habet *ord.* sic et
 Agr.

A. U. rator aderat Cornelius Fuscus, vigens ætate, claris natalibus. prima iuventa, quietis cupidine, Senatorium ordinem exuerat, idem pro Galba Dux colonias suas, eaque opera Procratationem adeptus, susceptis Vespasiani partibus, acerrimam bello faciem prætulit: non tam præmiis periculatorum, quam ipsis periculis lætus: pro certis et olim partis nova, ambigua, incipitia malebat. Igitur movere et quætere, quidquid usquam ægrum foret, adgrediuntur. Scriptæ in Britanniam ad quartadecimanos, in Hispaniam ad primanos epistolæ; quod utraque legio pro Othone, adversa Vitellio fuerat. sparguntur per Gallias litteræ: momentoque temporis flagrabat ingens bellum, Illyricis exercitibus palam desciscuntibus, ceteris fortunam secuturis.

87 Dum hæc per provincias a Vespasiano Ducibusque paritum geruntur, Vitellius contemptior in dies sequiorque, ad omnis municipiorum villarumque amcenitates resistens, gravi urbem agmine petebat. Sexaginta millia armatorum sequebantur, licentia corrupta: calorum numerus amplior: procacissimis etiam inter servos lixarum ingentis: tot Legatorum amicorumque comitatus, inhabilis ad parendum, etiam si summa modestia regeretur. Onerabant multitudinem obvii ex urbe Senatores Equitesque: quidam metu, multi per adulationem, ceteri ac paulatim omnes, ne, aliis proficiscentibus, ipsi remanerent. Adgregabantur e plebe, flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti, scurræ, histriones, aurigæ, quibus ille amicitiarum dehonestamentis mire gau-

Prima iuventa quietis cupidine] Non sane quieti hominem ingenti fuisse, sequentia ostendunt. Itaque Grotius volebat legi *quantus cupidine*, collato A. 18, 17. *Mela*, quibus *Galba et Seneca* parentibus natus, petitione honorum adtinuerat per ambitionem præponderant: ut *Eques Romanus Consularius potentia æquaretur, simul acquirenda pecunie luvius* iter credebat per *Procratationes*, administrandis Principis negotiis. Simili de causa alii in ordine Equestri perambulare, ut Atticus. Sed tamen *quietis* non tentandum puto. Nam iute Fuscus nec negotiosus, nec Procurator factus, cum summa abisset, nec petiit: sed in colonia sua vixit quietus, dum motus advenit Neronem ortus est. Bella civilia hominem mutavere. Mox scilicet Guck. edd. Putzol. Bernold. Alc. Iidem et *incipitia* cum ed. pr. EBN. Rhen. duce Bud. sustulit utramque copulam. Bip. et *quantus* recipient et indubium putant exemplo *Mela*, a Grotio preloato. Verum codices obstant, et vul-

gatum stare potest. A prima ætate ad proveciorem mutasse mentem Fuscus videtur, postquam aliquamdiu in colonia vitam egerat.

Dux colonie suæ] Ryckius ex Plat. Galba 6. *Coloniæ* oppidum Hispanie huc traxit; sed ibi rectius *Xylander Cluniam* reposuit: Hanc ipsam hic intelligi arbitratur Broterius. Pronomen *sua* suspectum est Bipontinis.

Igitur movere etc.] Hæc non pertinent ad solem Fuscum, sed ad Duces Vespasiani. quod cum non animadvertetur, editum *aggreditur* a Bernoldo et seqq. (Alc. Rhen.) usque ad Pichoniam. *Aggrediuntur* etiam MSS, Guck. Reg. Boil. Harl. tæd. pr. Putzol. EBN. Sic Flor. Bud. Regius Lail.

Procratationis usum inter servos Romanæ dignitatis] Preimbecilliam tentantem inter servos, bene refellit Ryckius. *Lixæ et calones* centies iunguntur. Calones sunt servi, cum his pronuntiis lixæ erant. EBN.

debat. Nec coloniae modo, aut municipia, congesta copia-
rum, sed ipsi cultores arvaeque, matris jam frugibus, ut ho-
stile solum vastabantur. Multae et atroces inter se militum
caedes, post seditionem Ticini coeptam manente legionum
auxiliorumque discordia; ubi adversus paganos certandum
foret, consensus. Sed plurima strages ad septimum ab urbe
lapidem. singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos, ut
gladiatoriam saginam, dividebat: et effusa plebes totis ac
castris miscuerat. Incuriosos milites, vernacula utebantur
urbanitate, quidam spoliavere, abacisis furtim balteis, *an*
accincti forent, rogantes. Non tulit ludibrium insolens
contumeliae animus: inermem populum gladiis invasere.
caesus inter alios pater militis, cum filium comitaretur;
deinde agnitus: et, vulgata caede, temperatum ab innoxius.
In urbe tamen trepidatum, praecurrentibus passim militibus.
Forum maxime petebant, cupidine visendi locum, in quo
Galba jacuisset. Nec minus saevum spectaculum erant
ipsi, tergis ferarum et ingentibus telis horrentes, cum tur-
bam populi per inscitiam parum vitarent, aut, ubi labrico
viae vel occursu alicujus procidissent, ad jurgium, mox ad
manus et ferram transirent. Quin et Tribuni Praefectique
eum terrore et armatorum catervis volitabant. Ipse Vitel-
lius, a ponte Milvio, insigni equo, paludatus accinctusque,

[*Ceptum: manente etc.*] Sic vulgo in-
terpungunt. At ego interpunctionem
sustuli. nam coherent ista: manebat
discordia post ceptam Ticini seditionem,
de qua supra narratum est. EBN.

[*Ut gladiatoriam saginam*] Cod. Agr.
ad gl. sag. Cyprianus ep. ad Donatum:
*Impletur in succum cibis fortioribus cur-
pae, et arvina assidui vidoris moles
veneremur robusta pinguescit, ut sagi-
natus in panem carius percat.* Plura
debit And. Schottus Obs. hum. 5, 9.

[*Vernacula urbanitate*] Libri aliquot
veteres, *vernacula utebantur urbanitate*.
Fuit omnino, ut *rebantur*. Illi joculari se
urbanitatem censebant: at milites rusti-
citas tetigerunt. Lips. *Utebantur* est
etiam in Flor. Quelf. (Bud.) Agr. add.
ante Rhetoriam omnibus. Lipsii con-
jecturam recepit J. Fr. Gronovius. (Sic et
Bret. Lat. Fra.) *Utebantur* quoque to-
lerari posse putabat J. Gronovius. EBN.
Cui EBN. nocem sustulit, non adpe-
nit; nihil monet. Sequor sodices. *Vernacula*
urbanitas occurrit apud Petron. c.
24. ubi cf. Burn.

[*Abacismo s. balteis*] MS. Flor. (et
Bud.) ed. pr. *abacisis*: quod recepit
Jac. Gronovius. quem imitati sumus.
Saepe hac forma a librariis in alteram

conversa, et a viris doctis apud Livium
et alios restituta. Vid. viros doctos ad
Liv. 4, 19, 31, 34. adde infra 3, 74. ubi
similiter ed. pr. (et cod. Bud.) *abacisis*.
EBN.

[*Cum filium comitaretur*] Pater unde-
cumque filium prosecutus, non a filio,
sed ab alio milite hominem ignorante,
irato autem omnibus paganis, quod ali-
cujus illorum fraude zonam perdidisset,
et in obvios savientia, caesus est: deinde
intellectum, non hunc in ea culpa, ne-
que e scurris istis fuisse, sed filio comi-
tem huisse. Gron. Hac contra Reine-
sius dicta, qui ep. 51. tentabat *comi-
ciaretur*: existimans patrem a filio ce-
sum. EBN.

[*Saevis spectaculum*] Flor. *saevum*:
quod recepit J. Gronovius. Mihi id
verbum lenius quam pro re videtur. Et
aatis hodie constat, librariorum promissi-
mos fuisse in hanc scripturam, *saevus*
et *saevire* pro *saevus* et *saevire*: quod in-
terdum nimis cupide viri docti arripue-
runt, ut bene monet Drakenb. ad Liv.
2, 27. EBN.

[*Ipse*] Deest in Bud. sic et mox *ubi*.

[*Paludatus, accinctusque*] Sueton. ta-
men tradit sic fecisse cap. 11. *Urbanus ad
clausicium intravit paludatus ferreoque*

- A. U. 823. *Senatum et Populum ante se agens, quo minus, ut captam, urbem ingrederetur, amicorum consilio deterritus, sumpta prætexta et composito agmine, incescit. Quatuor legionum aquilæ per frontem, totidemque circa e legionibus aliis vexilla, mox XII alarum signa, et post pedum ordines, eques: dein quatuor et XXX cohortes, ut nomina gentium, aut species armorum forent, discretæ. Ante aquilam Præfecti castrorum Tribunique et primi Centurionum, candida veste: ceteri juxta suam quisque centuriam, armis donisque fulgentes. Et militum phaleræ torquesque splendebant. decora facies, et non Vitellio Principe dignus exercitus. Sic Capitolium ingressus, atque ibi*
- 90 *matrem complexus, Augustæ nomine honoravit. Postera die, tamquam apud alterius civitatis Senatum Populumque; magnificam orationem de semetipso prompsit, industriam temperantiamque suam laudibus adtollens: consciis flagitiorum ipsis, qui aderant, omnique Italia, per quam somno et luxu pudendus incesserat. Vulgus tamen, vacuum curis, et sine falsi verique discrimine solitas adulationes edoctum, clamore et vocibus adstrepebat: abnuentique nomen Augusti, expressere, ut adsumeret: tam frustra, quam recusaverat.*
- 91 *rat. Apud civitatem, cuncta interpretantem, funesti ominis loco acceptum est, quod, maximum Pontificatum adeptus, Vitellius de cæremoniis publicis XV. Kal. Aug. edixisset, antiquitus infausto die Cremerensi Alliensique cladibus. adeo omnis humani divinique juris expers, pari libertorum amicorumque sucordia, velut inter temulentos agebat. Sed comitia Consulum cum candidatis civiliter celebrans, om-*

succinctus inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commitionum armis. Sed Tacitus audiendus. ERM. Huc facit numus Vitellii, in quo togatus a Roma galeata excipitur, adscripto ADVENTUS AUGUSTI. Eandem epigraphen alius habet, qui paludatum Imperatorem et equo vectum sistit. Vide Oisellii thes. sel. NN. tab. 90. Uterque ex Taciti hoc loco egregie explicatur, nec opus erat, ut a Grainvil-lio in Mém. pour l'hist. des sciences et des beaux arts a. 1708. posterior adversus Tacitum adlegaretur. Cf. Broterius.

Ante Aquilam] Accipe, ante suam quemque aquilam. Alioqui verius *aquilas*: quatuor nam erant simul. LIPS. Ryckius putat *aquilas* firmari MS. Flor. in quo *aquila*. Sed in illo libro sæpe omittitur litera m, omissa sc. virgula supra ultimam litteram. Sic mox c. 92. *ad præfectura*: quod similiter frustra

Fichena putat firmare Lipsii conjecturam. Virgula omissa est per negligentiam H. 3, 2. *resecrata pro resecratam. ERM.*

Decora facies et non Vitellio Principe dignus exercitus] Hæc tota clausula non erat in MS. Bud. Suspiciabatur Rhen. e margine in contextum relatum (servat tamen). *Et accipe dictum pro sed, ut centies alibi. Honoravit, quod Rhen. (e Bud.) edidit, etiam Flor. Guelf. et alii. At edd. ante Rhen. omnes decoravit. ERM.*

Comitia Consulum cum candidatis civiliter celebrans] Nasquam jejuniis et infelicius? *etiam* Navilius, qui interpretatur, munera a candidatis Consulatus edita civiliter celebrans. Imo cum suis candidatis circumiens et prensans Patres, penes quos tum erant comitia. Livius 39, 32. *Claudius Consul sine lictoribus cum fratre toto furo volitando, clamantibus adversariis et majore parte*

nem infimæ plebis rumorem, in theatro ut spectator, in A. U. circo ut fautor, adfectavit. quæ, grata sane et popularia, si a virtutibus proficiscerentur, memoria vitæ prioris, indecora et vilia accipiebantur. Ventitabat in Senatum; etiam cum parvis de rebus Patres consulerentur. Ac forte Priscus Helvidius, Prætor designatus, contra studium ejus censuerat. Commotus primo Vitellius, non tamen ultra, quam *Tribunos plebis in auxilium sprete potestatis* advocavit. Mox, mitigantibus amicis, qui altiozem iracundiam ejus verebantur, nihil novi accidisse, respondit, *quod duo Senatores in Republica dissentirent: solitum se etiam Thræseæ contradicere*. Inrisere plerique inpuidentiam æmulationis: aliis id ipsum placebat, quod neminem ex præpotentibus, sed Thræseam, ad exemplar veræ gloriæ legisset. Præposuerat 92 Prætorianis P. Sabinum, a Præfectura cohortis; Julium

Senatus, meminisse eum debere prius, se Consulem Populi Rom. quam fratrem P. Claudii esse: quin ille sedens pro tribunali aut arbitrum aut tacitum spectatorem comitorum ee. præberet, coerceri tamen ab effuso studio nequit. Val. Maximus 6, 2. Metellus non dubitavit Consul pro Q. Calpurnio Prætoris candidato supplicare populo, quod Tribunus pl. legem, quo pater ejus in civitatem restitueretur, tulerat. Cicero pro Plancio c. 6. Si, quotiescumque præteritus erit is, qui non debuit præteriri, toties oportebit eum, qui factus erit, condemnari, nihil jam est, quod populo supplicetur: nihil quod diribitio, nihil quod suffragatio magistratum, renuntiatio suffragiorum expectetur. Sic enim legendum. Et in eadem c. 10. precibus aliquid attulimus etiam nos, appellavi populum, tribubus submisi me et supplicavi: ultro mehercules se mihi etiam offerentes, ultro pollicentes rogavi. Sueton. Aug. 56. Quoties Magistratum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circumibat, supplicabatque more solenni. Prorsus sic postea civiores Principum agebant inter Patres. Plinius ep. 320. Excessoramus sane manifestis illis apertisque suffragiis licentiam concionum, non tenuis loquendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas custodiebatur. Magni undique dissonique clamores: properrebant omnes cum suis candidatis: multa agmina in medio, multique circumli et indecora confusio. Ex his immodicis studiis homini prudenti facile colligere est, simile quid, licet non tam vehemens, etiam, severos fecisse. Idem Plinius Paneg. 69. Nec ideo segnius

juvenes nostros exhortatus es, Senatum circumirent, Senatui supplicarent: atque ita a Principe sperarent honores, si a Senatu petissent. Quo quidem in loco, si quibus opus exemplo, adjecti, ut te imitarentur. cap. 71. Quo gaudio exceptum est, cum candidatis, ut quemque nominaveras, oculo occurreres? devesus quidem in planum, et quasi unus ex gratulantibus. Et mox; Contigit ergo oculis nostris insolita facies, Princeps et candidatus, æquales et simul stantes: introrūque parem accipientibus honorem, qui dabat. Denique: Cum orationi oculos, vocem, manum commodares: ut si alius eadem ista mandasset, omnes comitatus numeros obibas: atque etiam, cum suffragatores nomina, honore quo solent, exciperent: tu quoque inter excipientes eras, et ex ore Principis ille Senatorius assensus audiebat. Hoc est, civiliter cum candidatis comitia celebrare. Et sic gratiam querebat in Senatu. Quod sequitur, delinimentum ad plebem est, et a præcedenti differt toto genere. GRON.

Thræseæ contrad. Cf. 16, 21. ubi plura de Thræseæ. Mox Ferretus malebat imprudentiam.

Quod neminem ex præpotentibus. Sic e Flot. Pich. pro quod non. Neminem etiam ed. pr. MS. Guelph. in marg. sed antiqua manu, eraso tñ non in textu. EBN. Bud. non.

P. Sabinum, ac Præfectura cohortis Bene Mercerus, P. Sabinum a Præfectura cohortis, et Julium: id est, qui dumtaxat cohorti præferat, et docet, alium hunc Sabinum a fratre Vespasiani esse. LIPS. Verum puto, et bene rece-

A. U. Priscum, tum Centurionem: Priscus Valentis, Sabinus
 823. Cæcina gratia pollebant. Inter discordes Vitellio nihil
 A. C. auctoritatis. munia Imperii Cæcina ac Valens obibant:
 70. olim anxii odiis, quæ, bello et castris male dissimulata,
 pravitas amicorum, et fecunda gignendis inimicitii civi-
 tas auxerat, dum ambitu, comitatu, et immensis salutantium
 agminibus contendunt comparanturque; variis in hunc aut
 illum Vitellii inclinationibus. Nec unquam satis fida poten-
 tia, ubi nimia est. Simul ipsum Vitellium, subitis offensis
 aut intempestivis blanditiis mutabilem, contemnebant me-
 tuebantque. Nec eo segnius invaserant domos, hortos, opes-
 que Imperii: cum flebilis et egens nobilium turba, quos
 ipsos liberosque patriæ Galba reddiderat, nulla Principia
 misericordia juvarentur. Gratum primoribus civitatis, etiam
 plebes adprobavit, quod reversis ab exilio jura libertorum
 concessisset: quamquam id omni modo servilia ingenia
 conrumpebant, abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos

ptum a Pichena. Sed Florentinus nil
 juvat, ut illi videtur. Vid. ad c. 89.
 EBN. Bud. ut vulgo, ad *praefecturam*.
 Flor. ad *praefectura*, omitta lineola.

Dum Centurio cæset] In Farnesiano
 non erat vocula *cæset*. itaque ex facili et
 vero emendavi, tum *Centurionem*. Si-
 gnificat utrumque ex parvo aut modice
 ad primam dignitatem promotum. LIRS.
 Recepit Pichena, quod etiam in Flor.
Centurionem scriptum est. Ed. pr. (et
 Agr. cod.) *dum Centurio est*. J. Grono-
 vius *dum Centurionem* defendit recipit-
 que. Exemplum quidem ex argumento
 Asconiano or. pro Mil. alienum est: *et ob*
id mense Januarius nulli dum Consules nec
Prætores cæsent. EBN. Bud. *dum C. cæset*.

Reversis ab exilio jura libertorum
concessit] Interpretor. Cum Galba ex-
 sales restituisset: non tamen etiam bo-
 na. credo, quia in fiscum illata, et ple-
 raque jam per prodigientiam Neronis
 consumpta. Sed nec pars, quæ accusa-
 toribus sententia judicium semel donata,
 tondere eripienda videbatur. Itaque
 egebant. Vitellius eos miseratus, huc
 decurrit, ut largiretur jura libertorum,
 duplèter quidem: redderet, inquam,
 jura libertorum veterum, daret et eorum,
 qui postea manumissi, non aliter, quam si
 ab illo justo domino manumissi fuissent.
 In speciem igitur ingens hoc donum. Nam
 operas liberti domino debebant, alimen-
 ta, si egeret, denique testamento bono-
 rum remissem. quæ omnia prompta et
 obvia tibi apud Ictos. Hoc vulgo etiam
 appellant jus patronatus et jus patrono-

rum. Plinius ep. 10, 12. (6.) Eiusdem
 sententia versus illos Martialis censo
 (Princeps Ictorum hodie varie eos ta-
 men traxit) ad Trajanum 10, 34. *Qui*
sua restituis spoliato jura patrono, Li-
bertis cæset non erit ille vis. Nec
 dissimilis, imo major benignitas Angu-
 sti in Iulum Antonii hostis sui filium.
 de quo Dio 51, 15. Τῷ Ἰούλῳ, τῷ τοῦ
 Ἀντωνίου τοῦ καὶ Φουλίου υἱοῦ, τοῦ ἐξ-
 Ἰουλιανοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς Ἰούλου
 Ἰούλου, παραχρῆμα δοῦναι τὰς ἐλευθερίας.
 LIRS.

Quamquam id omni modo] Vocem
omni modo ex Fl. Pichena edidit. Est
 etiam sic in (Bud. et) Guelf. Edd. omnes
omnino. EBN.

Ambitiosos sinus] Argui olim de-
 mendo, ipse fortasse arguendus. Sen-
 tentiam nunc expedio: Vitellium qui-
 dem exsulis reversis jura reddidisse
 vetera in libertos: sed non cum magno
 fructu. quia pecunias suas occultabant
 per varias artes et recessus. ita in ali-
 mentis aliisque patronos fraudabant, ut
 modici ipsi et inopes. Voc *sinus* ex
 vis subest fraudandi, subtrahendi, occu-
 lendi. Tacitus 4, 14. *Transiit se Præ-*
fectis Centurionibusque, quos, ubi spoliis
expleverunt, mutari: exquirereque novos
sinus et varia prædandi vocabula. Plin-
 ius 86, 15. (24.) *Unde M. Scaurus pa-*
ter, toties princeps civitatis, et Martialis
sodalicitis rapinarum provincialium te-
mus? Sinum vocat hominem ipsum, in
 quem rapinae omnes collatae velut in
 sinum. Plura exempla huic rei vide, si

sint. et quidam in domum Cæsaris transgressi, atque ipsis A. U. 823.
dominiis potentiores. Sed miles, plenis castris et, redun- A. C. 79.
dante multitudine, in porticibus aut delubris et arbe tota 93
vagus, non principia noscere, non servare vigilias, neque
labore firmari: per inlecebras urbis et inhonesta dictu, cor-
pus otio, animum libidinibus imminuebant. Postremo, ne
salutis quidem cura, infamibus Vaticanis locis magna pars
tetendit: unde crebra in vulgus mortes. Et, adjacente
Tiberi, Germanorum Gallorumque obnoxia morbis corpora
fluminis aviditas et æstus impatientia labefecit. Insuper
confusus, pravitate vel ambitu, ordo militiæ. Sedecim
Prætoriarum, quatuor urbanarum cohortes scribebantur, quis sin-
gula millia inessent. Plus in eo delectu Valens audebat,
tamquam ipsum Cæcinam periculo emisisset. sane adventu
ejus partes convulnerant, et sinistram lenti itineris rumorem
prospero proelio verterat: omnisque inferioris Germaniæ
miles Valentem adsectabatur. unde primum creditur Cæci-
næ fides fluitasse. Ceterum non ita Ducibus indulsit Vitel- 94
lius, ut non plus militi liceret. sibi quisque militiam sum-
psere, quamvis indignus, si ita maluerat, urbanæ militiæ
adscriberetur: rursus bonis, remanere inter legionarios aut
alares volentibus, permissum. nec deerant, qui vellent,
fessi morbis et intemperiem cæli incusantes. Robora ta-
men legionibus alisque subtracta: convulsam castrorum
decus, XX milibus, e toto exercitu, permixtis magis quam
electis. Concionante Vitellio, postulatur *ad supplicium*
Asiaticus et Flavius et Rufinus, Duces Galliarum, quod pro
Vindice bellassent. Nec coercerat ejusmodi voces Vitellius;
super insitam inerti animo ignaviam, conscius, sibi instare

labet, apud Barn. Brisacium in lexico:
et lumen ab eo funerare, qui vero Enne-
pe lumen. Lips. *Ambitiosus* sicut Pi-
cheria dici putat, quod depositis pecuniis
apud potentiores. Eas. Bud. *ambitio-*
sivinos.

Imminuebant] Sic Flor. Agr. (Bud.
Reg. Lall.) ed. pr. Ceteri ser. et edd.
(etiam Rhén.) *imminuunt.* Præmis re-
cepit Ryckius. Librarios turbavit sin-
gularis numerus in *miles*, ut sepe. Eas.

Infamibus Vaticanis locis] Ob ærem
parum purum: quod etiam hodie experi-
untur. Frontinus l. 2. de Aquæd. vult
id emendatum in tota urbe. suo ævo, id-
que ablutione aquarum: *Ne parvitas*
quidem aquæ otiosa sunt. Nam im-
munditiarum facies et impurior spiritus
et causæ gravioris cæli, quibus apud
veteres urbis infamie aer fuit, sunt reno-
te. Lips. Mox e Flor. (et Agr.) a

Ryckio et J. Gronov. editum *adjacente*
Tiberi pro adjacencia. Consentit (Reg.
Lall.) ed. pr. Vellem, docuissent *jo-*
cere et *adjacere* de fluminibus dici: quod
dum fiat, (nam mihi nullus locus occur-
rit) vulgatum servabo. Locus Plinii H. N.
6, 17 (21). *gens adjuvans mari* plane est
alienus. Duo epitheta sine copula locum
habent, si alterum sit participium ut h.
l. Eas. Bud. *adjacens*, Bip. *adjacente*
scil. Vaticano campo. eo quod is adiacet
Tiberi. Sic salva lectio Flor.

Germanorum Gallorumque] MS. Bud.
ed. pr. *Gadavorum.* Unde Rhén. puta-
bat legendum *Batavorum* (non tamen
recepit). Sed contra monet Vertranus.
Batavorum cohortes domum remissas
fuisse. Eas. Cf. c. 69.

Super insitam animo ignaviam] Flor.
inserit vocem, *insitam morte animo.* Pe-
tarum, *insitam forte*: etiam hoc ad caus-

A. U. donativum et deesse pecuniam, omnia alia militi largiebatur. Liberti Principum, *conferre pro numero mancipiorum*, ut tributum, jussi. Ipse, sola perdendi cura, stabula anrigis extruere: circum gladiatorum ferarumque spectaculis opplere: tamquam in summa abundantia, pecuniæ indulgere. Quin et natalem Vitellii diem Cæcina ac Valens, editis tota urbe vicatim gladiatoribus celebrare: ingenti paratu et autem illum diem insolito. Lætum foedissimo cuique, apud bonos invidiæ fuit, quod exstructis in campo Martio aris, inferias Neroni fecisset. cæsæ publice victimæ crematæque: facem Augustales subdidere: quod sacerdotium, ut Romulus Tatio Regi, ita Cæsar Tiberius Juliæ genti sacravit. Nondum quartus a victoria mensis, et libertus Vitellii, Asiaticus, Polycletos, Patrobios et vetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illa aula probitate aut industria certavit: unum ad potentiam iter, prodigijs epulis et sumptu ganeæque satiare inexplebiles Vitellii libidines.

sam sequentem traho. LIPS. Pichena suspicatur morte natum ex *inerti*. ERN. Bip. *recepere inerte animo*. Malim cum Pichena *inerti*. Sic Cic. ep. ad Fam. 12, 20. et alibi passim *inertiam et ignaviam* jungit.

[*Omnia alia militi*] Hanc quoque locum liberare inusta nota possumus. Ait enim hoc: Vitellium, quia pecuniam dare militi non poterat, impunitatem et licentiam omnis culpæ dedisse: ut hac saltem blanditia eum retineret. Nec aliter sane fit in paupere militia. LIPS.

[*Liberti Principum*] Non muto: et scio multos Romæ, eosque prædites, priorum Principum liberos. Videatur tamen et lectio et rapina proclivior, si liberos *Patrum* substituas: aut de iis principes hic capias. LIPS. Hoc verum. *Conferre* non erat in MS. Budensi. Ed. pr. vitiose *conferri*. ERN. *Principum* intellige *priorum Caesarum*.

[*Cæcina ac Valens*] Sic Rhen. e Bud. *Exstructis in campo*] Scriptor incertus apud Suidam in voce Βερίλλιος, hanc rem sic narat: Καὶ τὸν πατρὸς τοῦ Νέρωνος ἐς καλὴν τινα καὶ ἀφαιτὴν εὐφροὺς κατασκευάσαντες ἀπέκρινον. LIPS.

[*Neroni fecisset*] Reposui pro *fecisset*. LIPS. Vel *fecissent*, ut edd. Puteol. Ber. (Alc.) habent. Mox *facem* Flor. ut voluerat Muretus, et vir doctus in ed. Gryph. Ita tollitur ambiguitas levis, ne *Augustales* ad *faces* ut adjectivum referatur. *Facem*, intellige, suam quisque, suæ quisque ars. MS. Harl. Arund. *subdite*. ERN. Bud. *fecisset*. Dein *faces*. Contra *facem*

Agr. et Reg. Lall. Put. Alc. *subdite*. Bud. Agr. *subdere*, Rhen. bene *subdidere*.

[*Vetera odiorum nomina æquabat*] Nempe ut insolentia, rapacitate, divitiis etiam, ita invidia et odio. ERN.

[*Probitate aut ind.*] Bud. *prob.* et *ind.*

[*Sumtu Caiana aquæ*] De Caiana aqua, id est, ut (Lupanus et Vertranus) volunt, aquæductu illo sumptuoso, nugæ magnæ. Nec Ferretti quidem emendatio ad genium meum aut librorum, *Caianae aule*. Nobis suboluit mendum et ejus causa, e deductione copulæ: quam reddimus legimusque, *sumptu saginaque*. Saginæ vox apta, quoties de helluone Vitellio: et Tacito velut de industria usurpata. Ut c. 71. *luxu et sagina mancipatus emptusque*. Iterum 1, 62. *medio die temulentus et sagina gravis*. Nec aliter Cicero pro Flacco 7. *Qui multitudinem illam non auctoritate, sed sagina tenebat*. Hæc apta et bona. Palmerii tamen conjectura (in Spicil. ap. Grut. in lamp. t. 4.) non minus recta, *sumptu ganeæque*. LIPS. Hoc recepit primus Pichena. Flor. (et Reg. Lall.) *guicæque*; quod voluit exprimere Spirensis in ed. pr. *galane aquæ*. In Guelf. man. sec. fecit *baiana aqua*; inepta. ERN. *Ganeæ* voce aliquoties utitur noster, ut A. 3, 52, 6; 4. Glossema habet Agr. *sumtu luxuriæque*. Malherbius ap. Gevartium in electis 3, 3. legit *sumtu ganeæ aleæque*, quod Gevartio res ipsa, non conjectura, esse videtur.

Ipse abunde ratus, si præsentibus frueretur, nec in longius A. U. consultans, novies millies sestertium, paucissimis mensibus, 823. intervertisse creditur. Magna et misera civitas, eodem A. C. anno Othonem Vitelliumque passa, inter Vinios, Fabios, 70. Icelos, Asiaticos, varia et pudenda sorte agebat; donec succedere Mucianus et Marcellus et magis alii homines, quam alii mores. Prima Vitellio *tertia legionis defectio* nuntiatur, 96 missis ab Aponio Saturnino epistolis, antequam is quoque Vespasiani partibus aggregaretur. Sed neque Aponius cuncta, ut trepidans re subita, perscripserat, et amici adu- lantes mollius interpretabantur: *unius legionis eam seditionem, ceteris exercitibus constare fidem*. In hunc modum etiam Vitellius apud milites disseruit, Prætorianos nuper exau- ctoratos insectatus, a quibus falsos rumores dispergi, nec ul- tum civilis belli metum, adseverabat, suppresso Vespasiani nomine, et vagis per urbem militibus, qui sermones populi coercerent. id præcipuum alimentum famæ erat. Aux- 97 lia tamen e Germania Britanniaque et Hispaniis excivit, segniter, et necessitatem dissimulans. Perinde Legati pro- vinciaque cunctabantur: Hordeonius Flaccus, suspectis jam Batavis, anxius proprio bello, Vectius Bolanus, nun- quam satis quieta Britannia: et uterque ambigui. neque ex Hispaniis properabatur, nullo tum ibi Consulari. trium le- gionum Legati, pares jure et, prosperis Vitellii rebus, cer- taturi ad obsequium, adversam ejus fortunam ex æquo de- trectabant. In Africa legio cohortesque, delectæ a Clodio Macro, mox a Galba dimissæ, rursus jussu Vitellii militiam cepere. simul cetera juvenus dabat impigre nomina. quippe

[*Novies millies sestertium*] Sidonius in Paneg. ad Majorianum, abire ab hac summa videtur, ubi vitia singulorum Principum recensens, de isto ait v. 325. — *post quinta Vitelli Millia, famosi ventris donata barathro*. Valde, inquam, abit, si de tota ejus sagina et luxu accipis: quod non debes, sed magis de singularibus epulis, et quod tantum in paucis aliquot cœnis. Xiphilinus quidem ex Dione 65, 4. *ἡλικὸν ἡμῶν δι- αλθούσας, ἱκανὸν δὲ τὸ διατερεν μυσίδας ἀναλίσκει*, conscripsit, quæ sunt Latine *quadrages* HS; nobis *centum millia* Philippicorum. Tale et Suetonius indicat c. 18. cum *singulos apparatus domi- nis, sive convivoribus, constituisse non minus quadringenti* HS. asserit: id est, *decies mille* Philippicis: sed observa, *singulos*. Sidonius igitur in singulis illis millibus, dum *quina* ea numerat, intelli- git *millena* HS. neutro (ut cum Gramma- ticis dicam) genere: atque ita juste

efficit *quinquagies* HS. sive *centum vi- gintiquinque millia* Philippicum, prope ad Xiphilinum. Quod si in eo, pro more et communi sermone, *quina millia* dum- taxat capias, id est *quina* HS. quantulum sint? *centum vigintiquinque Philippici*: ridiculum. LIRS. Vide Pecuniæ Vete- ris 3, 6. et 4, 6. GRON. *Novies mil- lies* HS. respondent 180,000,000, libr. Franc.

[*Marcellus*] *Eprius*. Cf. A. 16, 92. H. 4, 6 et 43.

[*Mollius interpretabantur*] Sic de con- jectura edidit Rhenanus, idque omnes secuti sunt. firmatur a solo Flor. si Ryo- kio fides: in cujus MS. erat *molius* so- lita confusione, de qua supra vidimus. Edd. ante Rhen. (et Bud.) *nullius*. EBN.

[*Militiam cepere*] Sic e Flor. rectissime restituit J. Gronovius. Consentit Guelif. Omnes antea edd. *capere* servant, nimis patienter; cum vel sine libris corrigend- um esset. Omnino sæpe, hæc duo verba

A. U. integrum illic ac favorabilem Proconsulatum Vitellius, famosum inuisumque, Vespasianus egerat: perinde socii de Imperio utriusque conjectabant. sed experimentum contra fuit. A. C. 823.
 70. Ac primo Valerius Festus, Legatus, studia provincialium cum fide iuvit. mox nutabat, palam epistolis edictisque Vitellium, occultis nuntiis Vespasianum, fovens, et hæc illave defensurus, prout invaluisse. Deprehensi cum litteris edictisque Vespasiani, per Rhætiā et Gallias, militum et Centurionum quidam, ad Vitellium missi, necantur: plures fefellere, fide amicorum, aut suomet astu occultati. Ita Vitellii paratus noscebantur, Vespasiani consiliorum pleraque ignota: primum socordia Vitellii; deinde Pannonicæ Alpes, præsiidiis insessæ, nuntios retinebant. mare quoque Etesiarum flatu in Orientem navigantibus secundum, inde adversum erat.

confundantur; imprimisque in ed. pr. perpetua prope hæc confusio est. ERN. Bud. *cepere*. Sed is raro utitur diphthongo.

Integrum illic] De Vitellio eadem Suetonius in vita ejus cap. 5. At de Vespasiano mutat c. 4. et *Africam integerrime*, inquit, *nec sine magna dignatione administravit*. Qui conciliantur, non video. Lips. Possis forte sic, si integritatem dicas etiam fuisse in severitate: cum nihil ambitioni daret, summum jus in omnibus exigere, acerbè coecereet improbos: quod et e verbis *magnæ dignatione* colligas. Vid. viros doctos ad Sueton. Oms. 4. Tales qui sunt, vulgo sunt invisi. Mox bene Rhénanus *perinde* fecit e provida. ERN. Ex ingenio.

Prout invaluisse] Non male, *prout* *si valuisse*. Temporum enim hominem describit, qui, nunc in suspensio, inclinatorus erat ad partes valentioris. Multi ejusmodi vulpiones præsertim per bella civilia. Talis Rex Julites, A. 12, 13. qui societatem *Maherdatis* palam induxit, in *Gothorum* per *occulta* et *magis fide* inclinabat. Et depingit in uno Claudianus de bello Gild. 250. *Libravis geminas, eventu iudice, vires, Ad rerum momenta oliens; seseque daturus Victori*. Lips.

Suomet astu] A Ferretto est, male *astus*, *astu*. Lips. Immo sic et Flor. Agr. ERN. Bud. *astu*.

Mare quoque Etesia] Intricata valde lectio in scriptis. Vaticanus: *mare quoque et Blasi flabra aquilonis, harum flatu*. nec aliter Farnes. At Badensia, *mare quoque et ori flabra Aquilonis verum flatu*. Nos legimus, *mare quoque etesii flabant Aquilones. Horum flatu*. Plinius 2, 47. *Post biduum iidem Aquilones*

constantius perflant, per dies XL. quæ Etesias vocant. Et clarum certe est, Aquilones propitios optabilesque iis, qui ex Italia Orientem adnavigant: qui ex eo Italiam, contra. Cæsar B. C. 3, 107. *Ipsæ enim necessario Etesias tenebantur, qui Alexandria navigantibus sunt adversissimi venti*. Lips. Vid. not. seq. ERN. Lectionem Budensia male reddidit Rhen. Ibi scil. non legitur *verum*, sed *Aerum*, quod nil aliud est quam *Flor. arum*, inserta litterula corruptam. De Etesias præter notata ad A. 6, 33. vide Manutij Quæst. per epist. 2, 6. et Kircherum in mundo subterr. 4, 3.

Inde adversum erat] Sensum velle, *inde adversum iter*, Freinshemius putat. Crederem, si reliqua vulgata constarent. Sed nihil certius, quam *brocolapua* et expungenda in vulgatis esse *et ac flabant h.* in MSS. *flabra aquilonis* (quod Rhénano, Mercero, Acidalio, mihi denique, omnibus, opinor, alios ignorantibus in mentem venit) scribendum, *Mare quoque etesiarum flatu*. ita *et erat* necessarium, *et iter* locus nullus est. GAON. Add. Obs. 4, 2. p. 29. 30. Recepta in textum hæc correctio a J. F. Gronovio: quæ plane confirmatur scriptura MS. Flor. *mare quoque et Esi flabra aquilonis arum flatu*. Nam clarum est, *flabra aquilonis* notam marginalem, insertam esse a librariis, quod est in medio verbi *etesiarum*. Fuit in fine verus *etesii* in principio alterius *arum*: in margine *flabra aquilonis*. Bene autem monet Ryckius, *flabra aquilonis* esse e Lucretio 6, 730. quamquam etiam sunt 5, 741. De notis talibus insertis textui adde ad A. 16, 2. Ante Gronovium in editis erat: *Mare quoque etesie flabant. Harum flatu*, ut est etiam in Gueli.

Tandem, inruptione hostium, atrocibus undique nuntiis ex-
 territus, Cæcinam et Valentem expedire ad bellum jubet. A. U. 823.
 præmissus Cæcina: Valentem, e gravi corporis morbo tum A. C. 70.
 primum adsurgentem, infirmitas tardabat. Longe alia pro- 99
 ficientis ex urbe Germanici exercitus species: non vigor
 corporibus, non ardor animis: lentum et rarum agmen,
 fluxa arma, segnes equi: inpatiens solis, pulveris, tempesta-
 tum: quantumque hebes ad sustinendum laborem miles,
 tanto ad discordias promptior. Accedebat huc Cæcinæ
 ambitio vetus, torpor recens, nimia fortunæ indulgentia so-
 luti in luxum: seu perfidiam meditantis infringere exerci-
 tus virtutem, inter artes erat. Credidere plerique, Flavii
 Sabini consilii concussam Cæcinæ mentem, ministro ser-
 monum Rubrio Gallo, *rata apud Vespasianum fore pacta*
transitionis. simul odiorum invidiæque erga Fabium Va-
 lentem admonebatur, *ut impar apud Vitellium, gratiam vires-*
que apud novum Principem pararet. Cæcina complexu Vi- 100
 tellii multo cum honore digressus, partem equitum ad oc-
 cupandam Cremonam præmisit. mox vexilla quartæ, deci-

Flabant intelligebant, perflabant. Ed. pr. consentit Vaticano. ERN. Emenda-
 tionis gloria acuto debetur Rhenani inge-
 nio, etsi in textum recipere non susti-
 nuerit. Ceterum ex h. l. probare niti-
 tur J. Fr. Gron. Obs. 4, 2. p. 30. omnes
 MS. Taciti codices ex eodem fluxisse.
 Cf. et Ern. in præf.

Expedire] Sic bene Acid. ut H. 1,
 10 et 88. Recipere et Bip. pro vulgari
expediri. Hoc tamen occurrit A. 14,
 10.

Et fluxa arma] Copulam delevi cum
 Ryckio et Gronovio, quæ abest a Flor.
 (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. Puteol. Ber.
 ceterisque veteribus ante Lips. quas vidi.
 Mox edidi *perfidiam meditato*, ut place-
 bat J. Gronovio. Nam *meditanti* est
 ex ingenio Rhenani. MSS. (Bud. etiam)
 et edd. vett. ante Rhenanum omnes *me-*
ditatio. ERN. Agr. *meditantis*, quod be-
 ne respondet *q̄ inter artes erat*. Sic
 visum quoque Bip. Rhenani secunda ha-
 bet *et fluxa*.

Apud Vt.] Sic Pich. e Flor. sic et
 Bud. et edd. vet. at Rhen. Lips. *ad*
Vitell.

Mox vexillarii quartædecimæ et sex-
decimæ] Libri scripti, *vexilla XIII.*
et XIII. legionum. Sed verius est, *XV*
 (sic Savilius) aut, quod Mercero (et
 Brot.) placet, *quartæ*: nam de Britanni-
 cis mox sequitur, inter quas hæc *XIV*.
 fuit. Ceterum, semel sciendum est, du-
 plicia vexilla videri illo ævo fuisse. Prius,

e veteranis: qui stipendiis peractis, id
 est vigesimo militiæ anno absoluto, sub
 vexillis habebantur, donec præmium et
 emerita acciperent: de quibus A. 1, 26.
 et alibi dixi. Alterum, ex electione, in
 necessitate aliqua aut bello: cum ipsæ
 legiones et aquilæ in castris aut provin-
 ciis relinquebantur, certa manu decer-
 pta, qui sub vexillo mittebantur. Hi
 tales, vexillarii et e tali legione, dicun-
 tur: ac nimisquam crebrum est in his
 libris. Testimoniis hæc firmare liceret:
 alias, aut ab alio fiet: nunc satis indi-
 casse. LIPS. Falso, ut docebimus. Sed
 MS. Flor. *vexilla in quatuordecim XIII.*
legionum. Sicque et ed. pr. unde J.
 Gron. corrigit *vexilla tertia, quartæ de-*
cimæ et s. legionum. tertiam latuisse in
 præpositione *in*, et terminatione in *vexil-*
larii. sed ita tamen non eximitur scrup-
 ulus, de quartadecima, quæ fuit Othe-
 niana. MS. Guelf. pro XVI. habet
 XVIII. ERN. Bip. e Flor. eruunt hanc:
vexilla quartæ, decimæ et sextadecimæ
leg. scil. sub in latere putant IV, quod
 notarius interpolando expresserit per
quatuor, et sub XIII latere XVI, quod
 in vulgata extat. Bud. habet *vexilla*
in XIII et XVIII. leg. Hanc XVIII le-
 gionem non admiserit Broterius, qui
 Variana chade periisse, neque deinceps
 memorari amplius docet, unde et apud
 nostrum H. 1, 18 et 55. et 4, 24: *duo et*
vicesimam reponit. Ast, pace viri docti
 dictum sit, *duodevicesima* restituta vide-

A. U. mæ et sextadecimæ legionum; dein quinta et duoetvicesima
 823. secutæ: postremo agmine unaetvicesima Rapax et prima
 A. C. Italica incessere, cum vexillariis trium Britannicarum le-
 70. gionum et electis auxiliis. Profecto Cæcina, scripsit Fa-
 bius Valens exercitui, quem ipse ductaverat, *ut in itinere
 opperiretur; sic sibi cum Cæcina convenisse*: qui præsens, eo-
 que validior, *inmutatum id consilium finxit, ut ingruenti bello
 tota mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam,
 pars Hostiliam petere jussæ*: ipse Ravennam devertit, præ-
 texto classem adloquendi. mox Patavii secretum componen-
 dæ proditiōis quæsītum. Namque Lucilius Bassus,
 post præfecturam alæ, Ravennati simul ac Misenensi clas-
 sibus a Vitellio præpositus, quod non statim Præfecturam
 Prætorii adeptus foret, iniquam iracundiam flagitiosa per-
 fidia ulciscēbatur. nec sciri potest, traxeritne Cæcinam, an
 (quod evenit inter malos, ut et similes sunt) eadem illos
 101 pravitas inpulerit. Scriptores temporum, qui potente re-
 rum Flavia domo, monumenta belli hujusce composuerunt,
curam pacis et amorem Reipublicæ corruptas in adulatio-

tur postea. Saltem apud Grut. p. 1096,
 6. C. Marius Centurio leg. XVIII. a
 Trajano donis donatus occurrat, et H. 1,
 55. duodevicesimam omnino admitten-
 dam evincit Pichena. In loco nostro
 XVI omnino præferenda, quippe in vul-
 gata totidem litteris expressa legitur.
 Scrupulum de quartadecima bene forsā
 solvant Bip. sed sub in vel terminatione
 rii latere III. potius arbitraret, ni c. 96.
 a Vitellio defecisse narraretur. Itaque,
 dum quid melius in Bip. emendatione
 adquiesco.

Et duodevicesima] Vatic. et ipsa res
 poscunt, duoetvicesima. Lips. Sic e
 Flor. rescripsit Pichena. Ed. pr. (et cod.
 Agr.) duodecima et vicesima. ERN. Bud.
 duo et vicesima.

*Cum vexillariis trium Britannicarum
 leg.*] Sic recte correxit Rhen. pro *hystis*.
 Ed. pr. *Istrum*: patet, is temere repe-
 titum. ERN. Bud. cum vexilliano *hy-*
strum. Britannicæ quænam fuerint, vi-
 desis infra 3, 22.

Quem i. ductaverat] Vide de hac for-
 ma loquendi Curtium ad Sall. Jug. 70.
 ERN.

Ipsæ Ravennam devertit] Ita in MS.
 Flor. Bud. legitur: quod verum est, non
divertit, ut putabat Rhenanus (et ha-
 bent edd. vet.). Recepere Ryckius et J.
 Gron. ERN.

Prætexto] Sic Flor. Bud. unde edidit
 jam Rhenanus. Priores *prætextu*, ut
 est in Guelf. Agr. Mox *proditiōis* om-

nes scr. et edd. ERN. Bud. *prætesto*. sed
 s et s sæpe in illo alternant. Mox
 Rhen. volebat *id secretum componendæ
 proditiōis*. Bud. ad s. c. *proditiōis*.

Lucilius Bassus] Frustra sollicitant
 libri. Nam Vaticano est *Blerus*: Far-
 nesiano *Blerus* (Bud. *Lucius Blerus*).
 At Bassi cognomen firmat omnino pris-
 cum monumentum, quod Aquileiæ, cu-
 jus exemplar a Fulvio Ursino mihi tra-
 ditum subjeci. IMP. CAESAR. VESPASIA-
 NVS. AVG. PONT. MAX. TR. POT. II. IMP.
 VI. P. P. COS. III. DES. IIII. VETERANIS.
 QVI. MILITAVERVNT. IN. CLASSE. RAVE-
 NATE. SVB. SEX. LVCILIO. BASSO. QVI.
 SENA. ET. VICENA. STIPENDIA. AVT. PLV-
 RA. MERVERVNT. ET. SVNT. DEDVCTI. IN.
 PANONIAM. QVORVM. NOMINA. SVBSCRI-
 PTA. SVNT. IPSIS. LIBERIS. POSTERISQVE.
 EORVM. CIVITATEM. DEDIT. ET. CONV-
 BIVM. CVM. VXORIBVS. QVAS. TVNC. HA-
 BVISSENT. CVM. EST. CIVITAS. IS. DATA.
 AVT. SI. QVI. CAELIBES. ESSENT. CVM.
 IIS. QVAS. POSTEA. DVXISSENT. DVMTA-
 XAT. SINGVLI. SINGVLAS. NON. APRIL.
 CAESARE. AVG. F. DOMITIANO. CN. PED-
 DIO. CASTO. COS. ILATORI. VENETI. F.
 CENTVRIONI. AMAEZIO. DESCRIPTVM.
 ET. RECOGNITVM. EX. TABVLA. AENEA.
 QVAE. FIXA. EST. ROMAE. IN. CAPITOLIO.
 AD. ARAM. GENTIS. IVLIAE. DE. FO-
 RAS. PODIO. SINISTEIORE. TAB. T.
 PAG. II. LOC. XXXXIII. Lips. Extat ap.
 Gruter. p. 573. ERN.

Corruptas in adulationem causas tra-

nem *causas*, tradidere. Nobis, super insitam levitatem, et, ^{A. U.} prodito Galba, vilem mox fidem, æmulatione etiam invidia-^{23.} que, ne ab aliis apud Vitellium anteiretur, pervertisse ip-^{A. C.} sum videtur. Cæcina, legiones adsecutus. Centurionum
70. militumque animos, obstinatos pro Vitellio, variis artibus subruebat: Basso eadem molienti minor difficultas erat, lubrica ad mutandam fidem classe, ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

didere] *Corruptas* Flor. ed. pr. quod etiam Rhen. edidit e Budensi lectione *corruptas*. Ceteri *corrupti*. Illud haud dubie exquisitius est. Mox *æmulatione etiam* Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhen. qui nescio an consulto omiserit *etiam*. Pichena restituit. EBN. Imo deest in Bud.

Vilem mox fidem] Reponunt Bip. *mox v. f.* et provocant ad Flor. teste scil. Ryckio; æst contrarium docet J. Gron. Parum interest.

Ne a. a. a. V. anteiretur] Sic rescripsimus ex ed. pr. pro vulgato *anteirentur*: consentit manus sec. in Guelf. et deinde *videtur* pro *videntur*, ubi operæ

dedere *videretur*, conformaturæ verbum hoc priori. Nempe de solo Cæcina esse sermonem, patet clare e verbis *prodito Galba*, quæ soli Cæcinæ conveniunt. Vid. Hist. 1, 53. tum e sequentibus, *æmulatione et invidia ne* etc. quod respicit dicta c. superiori in fin. et alibi. EBN. Bud. *anteirent—videntur*.

Pervertisse ipsum Vitellium] Vox Vitellii inepte repetita et inculcata, ut solet, ab interprete. Scribo, ea ejecta, *pervertisse ipsum videtur*. LIRS. Ed. pr. *prævenisse*, solenni confusione. Vid. Drakenb. ad Liv. 24, 5. EBN. Bene Lipsius glossema sustulit. In cod. Agr. ei voci puncta subjecta visuntur.

C. CORNELII TACITI

HISTORIARUM

LIBER TERTIUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. *Flavianis de ratione belli deliberantibus moram alii, 2. festinationem Antonius primus suadet 3. et obtinet. 4. Proxima Corn. Fusci auctoritas. 5. Principes Sarmatarum Jazygum in commilitium adsciti. Sido et Italicus Suevorum Reges tracti in partes. 6. 7. Antonio, Italiam invadenti, comes est Arrius Varus. Multas urbes occupant. 8. Verona fit belli sedes. Moras frustra aut sero nectunt Vespasianus et Mucianus. 9. Interim Duces mutuis epistolis bellum gerunt. 10. T. Ampius Flavianus, militi suspectus, ab Antonio servatur. 11. Hic alteram quoque seditionem, odio Aponii Saturnini ortam, comprimit. 12. Lucilius Bassus et 13. 14. Cæcina, a Vitellio deficientes, a militibus suis conjiciuntur in vincula. 15. Discordes Vitellianos ad Bedriacum adgredi statuit Antonius. 16. Aviditate navanda operæ Arrius Varus rem in discrimen adducit; 17. eam Antonius constantia et virtute restituit, 18. victoria potitur. 19. Vespasiani, ea freti, Cremonam expugnare deposcunt. 20. Inconsultum eorum ardorem frustra retinet Antonius. 21. Sed adventantis hostis terror obstructas mentes consilii Ducis aperit. 22—25. Prælium atrox, anceps. Antonius egregii Ducis munia inplet, victoriam aufert. 26—33. Cremona obsessa, capta, cremata. 34. postea restituta. 35. Victæ legiones dispersæ.*

36. Vitellius luxu torpet. 37. In urbem relictus Cæcinam condemnat; ei Rosium Regulum in unum diem Consulatem sufficit. 38. 39. Junius Blasus fraude L. Vitellii veneno tollitur. 40. 41. Fabius Valens libidine et cunctatione Vitellianorum res subruit et, 42. Flavianis Italiam occupantibus, 43. ad Stæchadus delatus, capitur. 44. Hispania, Gallia Britannia, cuncta ad Vespasiani opes conversa. 45. Turbat tamen Britanniam Venutius ibi varia sorte pugnatum. 46. Turbata quoque Germania. Mota et Dacorum gens, a Muciano ex Oriente rediisse, repressa. 47. 48. Anicetus Polemonis libertus, Pontum infestans, capitur. Vespasianus Alexandriam pergit, ut urbem fame urgeat. 49. Antonius, post Cremonam superbiorem, partem copiarum Veronæ relinquit, partem in Vitellianos expedit. 51. Nefarium facinus militis, ob occisum a se fratrem præmium petentis. 52. Festinationem Antonii apud Vespasianum criminatur Mucianus. 53. Is jactantius quam ad Principem litteras componit, Mucianum insectatus. Inde graves Ducum similitates.

54. *Vitellius stulta dissimulatione cladis ad Cremonam remedia malorum differt. Notabilis constantia Julii Agrestis.* 55. *Vitellius, ut e somno excitus, Apenninum obsideri jubet; honores largitur; in castra venit.* 56. *Prodigia. Præcipuum ipse Vitellius ostentum, ignarus militiæ, inprovidus consilii, Romam revertit, percussus defectione Misenensis classis.* 57. *Puteolani Vespasiano; Capuæ Vitellio favet. Cl. Julianus in partes Vespasiani transit, qui Tarracinam occupat.* 58. *Vitellius fratrem Lucium bello per Campaniam opponit. Ipse Romæ ex plebe et servitiis exercitum conradit, qui brevi dilabitur.* 59. *Flaviani Apenninum transeunt; ad eos Cerialis, Vitellii custodias elapsus, venit et inter Duces adsumitur.* 60. *Pugnæ avidos milites ægre cohibet Antonius.* 61. *Jam crebra fiunt ad Vespasianum transfugia. Priscus et Alphenus castra deserunt, ad Vitellium regressi.* 62. 63. *Cæso Valente, desperabundus miles sub signis vexillisque ad Vespasianum transit. Pax et salus offeruntur Vitellio, si se dedat.*

64. *Flavius Sabinus, urbis Præfectus, frustra incitatur ad arma; 65. pacis amans, de pace agit cum Vitellio, 66. cedere parato, ni sui reniterentur.* 67. 68. *Hi, pullo amictu palatio degressum, et pro concione cedere se Imperio testantem, eo redire cogunt.* 69. *Interim Sabinus Rempublicam susceperat, eique aderant. Romani omnis ordinis, frementibus Germanicis cohortibus. Modicum prælium, Vespasianis prosperum. Sabinus capitolium occupat, quod,* 70. *Corn. Martiale frustra ad Vitellium misso, 71. Vitelliani, oppugnant, incendunt.* 72. *De prioribus capitolii fati digressio.* 73. *Vitelliani cuncta sanguine, ferro, flammis miscent. Flavium Sabinum et Atticum Consulem capiunt.* 74. *Domitianus Sacricolæ habitu delitescit. Sabinus, invito Vitellio, trucidatur.* 75. *Sabini laudes. Atticus servatur.*

76. 77. *Tarracina a L. Vitellio obsessa et capta. Julianus jugulatur. Triariæ inmodestia.* 78. *Flaviani, incertum Antonii, an Muciani culpa cunctantes, obsessi capitolii fama excitii, 79. ad urbem properant. Ibi equestre prælium, Ceriali adversum.* 80. 81. *Vitellius legatos ad Vestales virgines pro pace aut induciis mittit, nec obtinet.* 82. *Flaviani tripartito agmine urbi propinquant. Varia ibi fortuna pugnatur.* 83. *Fæda lascivientis urbis facies, spectatore populo et plausu diversas partes fovente.* 84. *Castra Prætoria expugnantur.* 85. *Vitellius, e pudenda latebra protractus et contumeliis adfectus, ad gemonias propellitur.* 86. *Vita Vitellii moresque. Domitianus Cæsar consalutatur. Gesta uno eodemque anno.*

MELIORE fato fideque partium Flavianarum Duces consilia belli tractabant. Petovionem in hiberna tertiadecimæ legionis convenerant. illic agitavere, *placeretne obstrui Pan-*

Partium Flav.] Sic Gron. ex Flor. et ed. pr. Rhen. e Bud. Flav. p.

Obstrui P. Alpes] Dubitationem e 2, 98. movet Pichena, ubi *prædidit insessæ* dicitur retinuisse nuncios, et quidem a

Flavianis; putatque hactenus tantum insessas fuisse, ne nuncii transire possent, non ut impetum facienti exercitui clausam essent. Recte. Ean.

nomia Alpes, donec a tergo vires universæ consurgerent; an ire A. U. cominus et certare pro Italia constantius foret. Quibus oppe- 823.
riri auxilia et trahere bellum videbatur, Germanicarum legi- A. C. 70.
onum vim famamque extollebant, et advenisse mox cum Vi-
tellio Britannici exercitus robora: ipsis nec numerum parem
pulsarum nuper legionum: et, quamquam atrociter loqueren-
tur, minorem esse apud victos animum. Sed, insessis interim
Alpibus, venturum cum copiis Orientis Mucianum. Superesse
Vespasiano mare, classes, studia provinciarum, per quas velut
alterius belli molem cieret. Ita salubri mora novas vires ad-
fore, et præsentibus nihil peritutum. Ad ea Antonius Pri- 2
mus (is acerrimus belli concitator) festinationem ipsis utilem,
Vitellio exitiosam, disseruit. plus socordiae, quam fiducia, ac-
cessisse victoribus. neque enim in procinctu et castris habitos:
per omnia Italiae municipia desides, tantum hospitibus metuen-
dos: quanto ferocius ante se egerint, tanto cupidius insolitas
voluptates hausisse. Circo quoque ac theatris et amantitate
urbis emollitos, aut valetudinibus fessos. Sed, addito spatio,
rediturum et his robur meditatione belli. nec procul Germa-
niam, unde vires: Britanniam freto dirimi: juxta Gallias
Hispaniasque; utrimque viros, equos, tributa: ipsamque Ita-
liam et opes urbis: ac, si inferre arma ultro velint, duas clas-
ses, vacuumque Illyricum mare. Quid tum claustra montium
profutura? quid tractum in aestatem aliam bellum? unde in-
terim pecuniam et commeatus? Quin potius eo ipso uterentur,
quod Pannonicae legiones, deceptæ magis, quam victæ, resur-
gere in ultionem properent: Mæsici exercitus integras vires ad-
tulerint. Si numerus militum potius, quam legionum, putetur,
plus hinc roboris, nihil libidinum: et profuisse disciplinae ip-
sum pudorem. Equites vero ne tum quidem victos; sed, quam-
quam rebus adversis, disjectam Vitellii aciem. Duæ tunc Pan-

what flesh p 157

what migrate

[*Vires universæ consurgerent*] Int. ad bellum, quod addit Liv. 33, 19. Virgil. Æn. 10, 90. *Consurgere in arma Europamque Asiamque.* simpliciter etiam Florus 2, 12, 8. *multo vehementius sub hoc Macedones, quam sub patre, consurgunt.* Inesse videtur vis exquisitor, ut in *insurgere*, velut apud Virgilium 11, 697. *altior insurgens*, et nism vehementiorem indicare ferientia. quod tamen non est in altero Flori loco, huic persimili, ibid. 17, 3. *Hispania nunquam animus fuit adversus nos universæ consurgere, nunquam conferre vires suas habuit.* ERN.

[*Belli concitator*] MS. Agr. Margo Guelf. ed. pr. *concionator*: quod non displicet Ryckio. *Concitor* verum est et Lívio frequens. Etiam *concitor belli*

Livius et Tacitus dixere. *Concionator belli* an Latinitate antiqua dici possit, dubito. Mox pro *ferocius* MS. Guelf. *fortius.* Item Lallemandus delevit se. quod placet. ERN. Bud. *concitator.*

[*Unde vires*] Acidalius legi vult: *Germaniam, unde Brit.* etc. delecto *vires.*

[*Illyricum mare*] Flor. Guelf. a man. pr. *Illyrici*, ut supra 3, 4. *Campus Martis*, H. 2, 55. *Lacus Curtii.* ERN. Contra A. 2, 58. *Illyrica ora.* 1, 9. *Oceanum mare.* Ita hic Bud. *Illyricum.*

[*Si numerus militum etc.*] Nam plures legiones habebat Vitellius, sed non ita plenas, ut Flaviani. ERN.

[*Pannonica ac Mæsica ala*] Schelius ad Hyg. p. 298. intelligit alas legionis Pannonicae et Mæsicae: quod non necessarium puto. nec illud certum, eas e ci-

A. U. nonica ut Masica ala perrupere hostem: nunc XVI. alarum
 823. conjuncta signa pulsus sonituque et nube ipsa operient ac super-
 A. C. fudent oblitos præliorum equites equosque. Nisi quis retinet,
 70. idem suasor auctorque consilii ero. Vos, quibus fortuna in in-
 tegro est, legiones continete: mihi expeditæ cohortes sufficient.
 Jam reserata Italiam, impulsas Vitellii res audietis. juvabit
 3 sequi et vestigiis vincentis insistere. Hæc atque talia; flagrans
 oculis, truci voce, quo latius audiretur, (etenim se Centu-
 riones, et quidam militum consilio miscuerant) ita effudit,
 ut cautos quoque ac providos permoveret, vulgus et ceteri,
 unum virum Ducemque, spreta aliorum segnitia, laudibus fer-
 rent. Hanc sui famam ea statim concione commoverat,
 qua, recitatis Vespasiani epistolis, non, ut plerique, incerta
 disseruit, huc illuc tracturus interpretatione, prout con-
 duxisset; aperte descendisse in causam videbatur: eoque
 4 gratior militibus erat, culpæ vel gloriæ socius. Proxima
 Corneliî Fuscî Procuratoris auctoritas. is quoque, incle-
 menter in Vitellium invehi solitus, nihil spei sibi inter ad-
 versa reliquerat. Titus Ampius Flavianus, natura ac se-
 necta cunctator, suspiciones militum irritabat, tamquam

vibus Rom. leatas fuisse. Vid. ad A. 4,
 73. EBN.

Idem suasor auctorque consilii ero] i. e. ut
 post c. 4. dicit, qui spem sibi inter ad-
 versa reliquerunt. EBN.

Quibus fortuna in integro est] i. e. ut
 post c. 4. dicit, qui spem sibi inter ad-
 versa reliquerunt. EBN.

Jam, reserata milita] Non sperno:
 aptius tamen fortasse, certe clarius, rese-
 rata Italia. Atque id Taciti sive Antonii
 concionantis mentem propius tangit.
 LRS. Pichena *reseratam Italiam*, quæ
 in Flor. *reserata militiam* pro *reseratam*
 (v. H. 2, 89.) quod est in ed. pr. Id
 (probavit Freinsh.) recepit J. Fr. Gron-
 ovius. At J. Gronovius vult: *reseratam*
sibi viam: quod vereor, ut multis placeat.
 Pichena verum vidit. *Reserare Italiam*
 etiam Cicero dixit Phil. 7, 1. EBN. Bud.
reserata milita. Reg. Lall. *reseratam mi-*
litiam, unde Lall. forsan *reseratam militi*
viam. Cum loco Cic. citato cf. H. 2, 17.
 Cod. Agr. jam fractam militiam.

Hæc atque talia] Sic Rhen. e Bud.
Huc illuc tracturus interpretationem]

Acidalius malebat *interpretatione*. Veris-
 sime. Dicta huc illuc trahuntur, non
 interpretatio. Cicer. Acad. 4, 36. hæc
 disputationibus huc et illuc trahuntur.
 Et ut idem in Brut. 41. dixit rem obscu-
 ram interpretando explanare, sic alibi in-
 terpretando huc illuc trahere. EBN.

Aperte descendisse] Suspiciari licet,

sed absorptum esse syllaba finali præce-
 dentis verbi, ut aliis locis observatum
 est: sed etiam alibi exempla ejus omisi
 consulto post non modo et similia. Itaque
 sine libris nil moveam. EBN.

Eoque gratior militibus] Sic edd.
 omnes et scripti (etiam Bud.) præter
 Flor. Agr. et ed. pr. in quibus *gravior*.
 Si additum esset *auctor* (ut c. 43.) proba-
 rem. Simpliciter *graviores* aliqui dici,
 intellecto *auctoris* verbo, non credo; sed
gratior verum puto, quod et alibi in tali
 contextu scriptores de Ducibus dicunt.
Gravior scripsit, qui id melius sequenti-
 bus, *proxima Corn. Fuscî auctoritas*,
 convenire putabat, quasi non et *grati-*
or et *graviar* in libris scriptis confundi, notius est,
 quam ut aliis exemplis docere attineat.
 EBN. *Gravior* probat Gruterus. Bip. re-
 ponunt *auctorque gravior*, quia sequitur
proxima C. F. auctoritas, putantque, si-
 nem vocis *videbatur* supprimendam vocis
auctor occasionem dedisse. Equidem in
 vulgata acquiesco.

T. Ampius Flavianus] Verum hæc
 nomen erui e libris, qui aut *Tem prius*
 aut *Tem prius* præferunt, cohesu scilicet
 notæ. Ampia gens inter Romanos nota.
 Vulgo *Appium* hic legas, falso: quia
 non uni duplex prænomen esse potuit.
 LRS. Sic et Flor. non modo hic, sed et
 libro superiori c. 86. MS. Ar. *cunctatior*.
 V. Burm. Suet. Cæs. 60. EBN.

adfinitatis cum Vitellio meminisset: idemque, quod, cœ-
ptante legionum motu, profugus, dein sponte remeaverat, 823.
perfidiae locum quæsisse credebatur. Nam Flavianum, A. C.
omissa Pannonia, ingressum Italiam, et discrimini exem- 70.
ptum, rerum novarum cupido Legati nomen resumere, et
misceri civilibus armis, inpulerat: suadente Cornelio
Fusco; non, quia industria Flaviani egebat, sed ut Consu-
lare nomen surgentibus cum maxime partibus honesta
specie prætenderetur. Ceterum, ut transmittere in Italiam
inpune et usui foret, scriptum Aponio Saturnino, cum exer-
citu Masico celeraret. Ac, ne inermes provinciae barbaris
nationibus exponerentur, Principes Sarmatarum Jazygum,
penes quos civitatis regimen, in commilitium adsciti. ple-
bem quoque, et vim equitum, qua sola valent, offerebant:
remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur,

Idemque quod] MS. Flor. (Bud.) ed. pr. idque quod. Defendit J. Gron. Mihi non persuadetur, rem dici posse perfidia locum quæsisse. Honinum hoc est, non rerum. Mox pro resumere, Guelf. reasumere, quod librarius e sui seculi more scripsit. ERN. Rhen. cum Put. Alc. idemque.

Surgentibus cum maxime] Sic MSS. Flor. Agr. (Reg. Lall.) edd. pr. Ryck. J. Gron. Ceteri scr. (etiam Bud.) et edd. tum maxime, ut saepe alibi in nostro. (Cf. 4, 27.) Mox honesta specie sane redundant, et salvo sensu abesse possent; neque tamen a Tacito esse negem. ERN.

Ut transmitteret] Clausula corrupta, manca, nec scio, an loco posita. Farnesianus: ut transmitteretur in Italiam impunem eo visui foret scriptum Aponio, Satium revirescere crederetur. Nec aliter Vatic. nisi quod, usui: et supra Satium adnotat Satium. Ficulnum auxilium: certe mihi, qui sine libris non enato ex hac lacuna. Lara. Vere Lipsius coniecit, transpositionem factam, eaque fuit, ut alii, Pichena in primis, observavere, integræ paginae. Pagina desinebat in Satur—proxima incipiebat a nino cum, unde factam inaccusum in quibusdam libris. Sed interposita et prior descripta est altera, qua incipiebat revirescere c. 7. desinebat in ut inimici, c. 9. Verum ordinem restituit Pichena. Ceterum, quia ea transpositio est in omnibus MSS. patet, eos omnes ex uno libro fluxisse, quod etiam coniecit J. Fr. Gronovius Obs. 4, 2. p. 30. ERN. Pichena in loco restituendos faciem prætulere Savilius et Mercorus.

Et usui foret] Sic bene Pichena. Vulgo et eo usui foret.

Celeraret] Bud. celebraret. Vulgo ce-

lebrare. Agr. celerare. Pichena recte celeraret.

Ac ne] Sic Pich. e Flor. Sic et Bud. Vulgo at ne.

Inermes provinciae] Deductis sc. legionibus versus Italiam: unde periculum, ne barbari eam occasionem putarent infestandi provincias vicinas. ERN.

Penes quos civitatis regimen] Hæc verba insititia suspicatur Gruterus. saltem commode abesse poterant, redolentque glossatorem. Mox bene a Pichena interpunctum post asciti. Sic jam ed. pr. ERN. Scil. Gruterus inusitatum nostro putabat, civitatem pro gente integra poni; sed sic etiam civitates Galliarum habet A. 3, 40. 41.

Plebem quoque et vim equitum] Boxhornius peditem quoque et vim equitum. Hist. 1, 79. Namque mirum dictu, ut sit omnis Sarmatarum vis velat extra ipsos. nihil ad pedestrem pugnam tam ignavum; ubi per turnas advenere, vis ulla acies obtulerit. Sed plebem ferri potest, quia opponitur Principibus. Pedites sumebantur e plebe: nobiles equis merebant: unde pedites pro plebe ap. Horat. A. P. 118. ERN.

Remissum id munus etc.] Remissum bene Rhenanus (e Bud.) dedit, ut est jam in ed. pr. Reliquæ ante Rhen. MS. Guelf. Reg. omisimus. ERN.

No inter discordias externa molirentur] Sensus: ne aduicerent, rerum externarum curam agere, πολυπραγμοσύνη in rebus ad suam civitatem nil pertinentibus, seque immiscere rebus Romanis, et partibus alterutris accedere, ubi discordiæ et bella civilia nascerentur. Hæc ratio ad universam rem pertinet, oppido prudens illa, et magna cum Im-

A. U. aut, majore ex diverso mercede, jus fasque exuerent. Tra-
 huntur in partes Sido atque Italicus, Reges Suevorum, quis
 R23. vetus obsequium erga Romanos; et gens fidei commissæ
 A. C. patientior. posita in latus auxilia, infesta Rætia, cui Por-
 70. tius Septiminius Procurator erat, incorruptæ erga Vitellium
 fidei. Igitur Sextilius Felix, cum ala Auriana et VIII. co-
 hortibus ac Noricorum juventute, ad occupandam ripam
 Æni fluminis, quod Rhætos Noricosque interfuit, missus.
 nec, his aut illis prælium tentantibus, fortuna partium alibi
 6 transacta. Antonio, vexillarios e cohortibus et partem equi-
 tum ad invadendam Italiam rapienti, comes fuit Arrius Va-
 rus, strenuus bello: quam gloriam et Dux Corbulo et pro-

perii Rom. calamitate posteris tempori-
 bus aut non intellecta, aut neglecta.
 Sequitur alia, ad causam præsentem
 proprie pertinens: *ne, majore ex diversa
 mercede, jus fasque exuerent.* h. e. si vel
 maxime utile videri possit, Sarmatas in
 partes vocari, tamen eam rem periculo-
 sam esse. Nam verendum, ne barbari
 desererent se, fide fracta, si a contraria,
 i. e. Vitelliana parte, major præmii spes
 ostenderetur. Solere enim barbaros ve-
 nalem fidem habere, ut experientia po-
 steri temporis docuit. *Aut*, quod Pichena
 (e Flor.) edidit, est et in (Bud. et) ed. pr.
 quæ et habet *everterent*, pro *exuerent*.
 ERN. Pro aut vulgo legitur *ac*. Bud.
 habet *exuerent*, sic Put. Alc. Rhen.

Quis] Flor. et Agr. sic; Bud. et
 vulg. quibus.

Et gens fidei commissæ] Mei codices
commissior, patientior. An fide cogni-
 tion? an impar medicina nostra huic
 vulneri? Palmerius legit: *fidei commis-*
sior: patienti ora, opposita in latus auxi-
lia. nescio, an favente Æsculapio. LIPS.
Commissior patientior posita etiam Flor.
 ed. pr. Unde Pichena conjiciebat *f. com-*
missæ patiens. opposita, ut terminatio or-
 nata sit ex op? *Commissior* autem J.
 Gronovius non male putat factum e *com-*
missique. Nam, *fidem commissam* latine
 dici posse, vix credo. Ceterum vulga-
 tum est etiam in Guelf. ERN. Bud.
 vulgatum tenet. Boxhornius deiebat
commissæ, factum, ut putabat, ex super-
 scripto *ra patientior quam ista* scil. Sar-
 matarum. Scheffer in Misc. Obs. vol. 8.
 p. 293. legi vult *quam jussorum patient-*
tior. Bip. dant *fidei commitione* i. e. ob
 fidem socialem *patientior.* Eodem sensu
 Salinerius *commissæ* exponit per junctæ.

Infesta Rætia] Videtur scribendum:
opposita in latus auxilia infesta Ræ-
tia. Ut infra: *L. Vitellium fratrem*
cum sex cohortibus et quingentis equiti-

bus ingruenti per Campaniam bello oppo-
suit. GRON. Hæc bene dicerentur, si
 modo *et opposita* certum esset. Nunc
 MSS. Flor. Guelf. edd. omnes ante Rhe-
 nanum *posita*, qui utrum e codice, an ex
 ingenio, dederit *opposita*, nescio. Silen-
 tium ejus facit, ut suspicer, esse ab ope-
 ris, cum ne copulas quidem *ac, et, atque,*
tacitus permutat. Atque hinc in omnes
 post editos venit. Itaque melius duxi
posita restituere (quod et Bud. habet).
 Sensus est. In latere collocata sunt au-
 xilia, quod infesta erat Rætia, propter
 Procuratorem Vitellianum. quamquam
 etiam non absurda interpunctio Guelf.
 Puteol. Beroaldi *auxilia. Infesta Ræ-*
tia. sed illa (et Rhen.) melior. Mox
 cum Ryckio (e Flor.) et J. Gronovio
 edidi *Septiminius*, quod et Guelf. et ed.
 pr. habent. Rhenanus induxit *Septi-*
mus (e Bud. *Septimius*). *Septimius* in
 inscriptionibus occurrit. ERN. Pro
posita Bip. recepere *imposita*.

Cum ala Tauriana] Itane? atqui ala
 Tauriana, sive Taurina, adjuncta legioni
 Italicæ in Vitellii partibus erat. nec de
 transfugio aut discessu ejus usquam di-
 dicimus. Ut justa causa sit, cur Vati-
 canam et Flor. lectionem recipiam, *ala*
Auriana. Nomina enim fere equitum
 alis a Præfectis: Taurianæ, Frontonia-
 næ, Valeriæ, Silanæ, Aurianæ et hæc
 ipsa Auriana perseveravit ad labens Im-
 perium, legasque in Notitia Imperii sub
 dispositione Ducis Armeniæ: *Ala Auri-*
ana, Dascusæ. LIPS. Consentit Guelf.
 (Bud.) Agr. ed. pr. Put. Ber. Alc. *Tau-*
riana primus (ex ing.) edidit Rhenanus,
 sive potius Frobenius et ejus operæ. At
 contra bene mox Rhenanus (ex ing.) edi-
 dit *Æni* pro *Rheni*, quod est in omnibus
 MSS. (et Bud.) et edd. ante Rhen.
 Male nunc illis aut his. ERN. Emenda-
 vit Pichena e Flor. Alterum habet Bud.
Sireneus bello, quam gloriam] Locus,

spere in Armenia res addiderant. Idem, *secretis apud Nero-* A. U.
nem rumoribus, ferebatur, Corbulonis virtutes criminatus. 823.
 unde, infami gratia primum pilum adepto, læta ad præsens A. C.
 male parta, mox in perniciem vertere. Sed Primus ac Va- 70.
 rus, occupantes Aquileiæ proxima quæque, et Opitergii et
 Altini lætis animis accipiuntur. relictum Altini præsidium
 adversus classem Ravennatem, nondum defectione ejus au-
 dita. inde Patavium et Ateste partibus adjungere. illic
 cognitum, *tris Vitellianas cohortes et alam, cui Sebonianæ*
nomen, ad Forum Allieni, ponte juncto, consedisse. placuit oc-
 casio invadendi incuriosos: nam id quoque nuntiabatur.
 luce prima inermos plerosque oppressere. Prædictum, ut,

quem fœdatum arbitror non vane. Nam scripti mei *strenuus bello magis quam gloria. et Dux Corbulo.* Divinabam olim, *strenuus bello, quam gloria: ei Dux Corbulo et prosperæ in Armenia res.* omissa voce, addiderant, quam additam censebam a glossographo sententiæ fulciendæ. Genus quidem hoc loquendi per Tacito crebrum. A. 4, 61. *Agrippa claris majoribus, quam vetustis.* A. 1, 58. *Pacem quam bellum probabam: et æsapius.* Plautus ipse non refugit, Rudente 4, 4, 70. *Eo tacent, quia tacita bona est mulier semper, quam loquens.* Iterum Menæchmis 5, 1, 26. *Quin vidua vivam, quam tuos mores perferam.* Nec quidquam in his mutandum. intelligitur enim magis, potius: uti Græcis crebro *ἐν μάλλον*. Iterum Plautus Rud. 3, 3, 22. *Certum est moriri, quam hunc pati lenonem in me grassari.* Livius 7, 8. *Multiplex, quam pro numero, damnum est.* Laberius: *Consistes ægre, et, quam descendas, decides.* Curtius 7, 7. *Nec me ara mea, quam benivolentia perturbat.* Noto pluribus, ut illustrem genus dicendi, quod obscurum visum multis et in Tacito durum. (Cf. Perizon. ad Sanctii Min. 4, 7, 4.). At de loco hoc ipso nunc quidem hæreo. Parum aptæ sententiæ videtur, *strenuus gloria; nec antithesis clara.* Rodolphus adnotarat in suo codice, *strenuus bello magis quam bonus.* (Ryckius potius ibi esse ait: *str. b. m. q. honestus.*) Certe valde mihi placeat legi, *strenuus bello, quam bonus, gloriam ei Dux Corbulo, etc.* Et vereor, uti Rodolphus in libro aliquo reppererit, non ausus sequi. Lips. Edidi et Dux e Flor. Guelf. edd. vet. omnibus, cui et Lipsiani MSS. (et Bud.) consentiunt. Ed. pr. consentit in h. l. MSS. Lipsii. Ern. Lipsius, Pichena, alii et mutavere in *ei*. Bip. *quam in cui*, pro quo olim scriptum *quo*. Mihi vulgatum, subau-

dito *ei*, majorem vim habere videtur.

Rumoribus] Sic Bud. ut 16, 46. Vulgo *sermonibus*, glossema. *Secreto rumori* noster opponit *clarum* 15, 48. Est et A. 2, 55. *occultus rumor.*

Varus] Bud. *Varius*, paullo ante *Varrus*. Sic et alii codices variant.

Occupantes Aquileiæ proxima quæque] Budensis codex et Romana ed. *occupata Aquileia, in proxima quæque.* Haud displicet. possit et legi, in *proximo quoque*. Lips. Verum omnino, *occupata Aquileia, in proxima.* Ea urbe in potestatem redacta, vicini portas eis aperire. Hoc est: *accipiuntur in proxima.* Sic Virgilius *Æn.* 4, 214. *et dominum Æneam in Regna recepit.* GRON. Recepit Ryckius, quem cum J. Gronovio imitati sumus. Quod Lipsius et Ryckius dicunt in MS. Bud. et ed. Rom. (ita primam vocat) esse in *proxima*: falsum est. In ab utroque abest, ut a Flor. id absorpsit terminatio præcedentis verbi. Guelf. vulgatum habet. Ern. Unde Ern. norit, in Bud. sic esse, non video. Rhenanus tacet. Bud. sic: *occ. Aq. proxima quoque.* Priscam lectionem cum Bip. restituendam censeo.

Defectione] Cf. H. 2, 100. 101.

Scribonianæ nomen] Aliquot libri (in his Bud. Agr.) *Sebonianæ*. Lips. Sic et Flor. et primis syllabis ed. pr. In MS. Guelf. *cri* est a sec. manu. quid ante fuerit, assequi oculis non licuit. Sed spatium inter *s* et *b*. majus est, quam ut una tantum litera ibi fuerit. J. Gronovius conjiciebat *Senonianæ* i. e. e Senonibus lectæ. Post *Allieni* edidit Ryckius e MS. Agr. quæ scriptura et in antiquis monumentis occurrit. Conjunctum esse *Ferraram*. Ern. Bud. et vulg. *Allieni*. rectius *Allieni*. *Scribonianæ* primus Puteolanus dedit. Præstat in re dubia codices sequi. Vide et Bip.

Inermos plerosque oppressere] Sic Pi-

A. U. ^{823.} *paucis interfectis, ceteros pavore ad mutandam fidem cogerent.* et fuere, qui se statim dederent. plures, abrupto ponte, instanti hosti viam abstulerunt. Vulgata victoria, post principia belli secundum Flavianos, duae legiones, septima Galbiana, tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquila, Legato, Patavium alacres veniunt. ibi pauci dies ad requiem sumpti: et Minucius Justus, Praefectus castrorum legionis septimae, quia adductus, quam civili bello, imperitabat, subtractus militum irae, ad Vespasianum missus est. Desiderata diu res, interpretatione gloriae, in majus accipitur, postquam *Galbae imagines, discordia temporum subversas, in omnibus municipiis recoli* jussit Antonius: decorum pro caussa ratus, si placere Galbae Principatus et partes

chena ex Flor. vulgo *inermes*. Ea forma et alibi apud nostrum. Ess. Of. A. 1, 6.

Post principia belli Abest particula post a Budensi: eoque Rhenanus *principio belli* rescribit, me favente. Lips. Post abest etiam a Flor. (sed ut vestigia illius in scriptura verbi *principia* appareant) Guelf. in quo tamen adscripsit mm. sec. At est in cod. Agr. ed. pr. sqq. Sed J. Gronovius e cod. Flor. eruit per *principia*. Id sane valde aridet et intelligi potest. Vulgatum sensum commodum non habet: nec ullo modo incorruptum credere possum. Credo, in margine notatum fuisse: *Principia belli secundum Flavianos*, aut saltem *principia belli*, qualia multa esse solent in MSS. Vid. ad A. 16, 2. et mox c. 8. extr. c. 20. med. Nam illa verba post pr. b. s. F. commodè abesse posse, immo supervacua esse, nemo negaverit. Et forte, qui adscripsit, in animo habuit locum Livii 21, 29. ubi, post primam pugnam equestrem inter Pœnos et Romanos, Livius subjicit: *Hoc principium simulque omen belli etc.* Ibidemque c. 9. in principio orationis Hannonis, in MS. Voss. in textum venire verba: *Oratio Hannonis*. ubi v. J. F. Gron. Apud Cic. pro Rosc. A. c. 11. in margine fuit: *supplicium parricidarum*. Id in textum venit. ERN. Bip. verba interpolationis suspecta non male sic exponunt: cum belli hæc initia Flaviani secunda in famam victoriae auctorem vulgata essent. Et ita jam interpretes alii.

Duae legiones Bud. male *date*, quod Rhenani ingenium frustra exercuit.

Quia audacius quam Spero illud *audacius*: nec protervo militi unquam ea in Duce displicuerit, sed rigor potius et severitas. Itaque bene Vaticanus *adductus*: cui verbo ea vis. Tacitus A. 14, 4. *Pluribus sermonibus, modo*

familiaritate juvenili Nero, et versus adductus, quasi seria conecieret. Mœn. 12, 7. *Adductum quasi et virile servitium.* ita enim ibi malo cum codice Budensi, quam *addictum*. Sætonius c. 66. sensu simili Tiberium inmensasse scripsit, *vultu adducto, plerumque tacito*: id est, gravi, serio et severo. Ita Seneca de Benef. 1, 1. *frontem adducere et tristitia neurspat*: et Capitolinus de Elío Vero c. 10. scribit, *fuisset fronte in supercilio adducta venerabilem*. Causa aperta hujus significationi, a gestu. Qui enim alacres, comes, fronte etiam fore sunt exporrecta, et diffusa; qui tristes, severi, eadem contracta et addacta. Non alia mente Propertius subductum vultum pro gravi dixit 2, 8, 13. *Nunc volo subducto gravior procedere vultu*. Lips. Consentit Flor. unde recepit Pichena. Ceteri scr. (etiam Bud.) et edd. *audacius*. Dein *quam civili bello*, pro *quam pro civili bello aut quam in civili bello solet*. Ern. *Vultus adducto* opponitur *diffusus*. V. Ovid. Met. 14, 272. Ex Ponto 4, 4, 9. Seneca ep. 106. Cf. Trilleri Obs. crit. 3, 12.

Subtractus m. ira etc. Hic si nihil aliud vitii est, certe copula et post *ira* excidit. Ern. Mihi bene abesse videtur,

Interp. gloria in m. Bud. *int. gloriae* que m. Gron. forsitan legendam putat *int. gloriae* in m. ut invidia et emulatione pro invidia emulationis.

Si placeret Galbae principatus Male diducta sententia et scripta. Puto: si, placere Galbae principatum et partes, præsumpissent. Putavit, inquit, Antonius e re futurum, si homines animo præsumerent, Galbae Principatum et optimatum partes Vespasiano placere. Lips. *Placere G. principatus—credentur* Flor. Recte. *Placere et principatus* etiam Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. ceteri

revirescere crederentur. Quæsitum inde, *qua sedes bello le-* A. II.
823.
A. C.
70.
geretur? Verona potior visa, patentibus circum campis ad pu-
gnam equestrem, qua prævalebant: simul, coloniam copiis va-
lidam auferre Vitellio, in rem famamque videbatur. Possessa 8
ipso transitu Vicetia: quod per se parum (etenim modicæ
municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputan-
tibus, *illic Cacinam genitum, et patriam hostium Duci ere-*
ptam. In Veronensibus pretium fuit: exemplo opibusque
partes juvere. Et interjectus exercitus per Rætiam Julias-
que Alpes; ac, ne pervium illa Germanicis exercitibus foret,
obseperat. quæ ignara Vespasiano, aut retita: quippe *Aqui-*
leia sisti bellum expectarique Mucianum jubebat, adiciebat-
que imperio consilium, *quando Egyptus, claustra annonæ, ve-*
tigalia opulentissimarum provinciarum obtinerentur, posse Vi-
tellii exercitum egestate stipendii frumentique ad deditionem sub-
igi. Eadem Mucianus crebris epistolis monebat, *incruentam*
et sine luctu victoriam, et alia hujuscemodi prætexendo; sed
gloriæ avidus atque omne belli decus sibi retinens. Ceterum
ex distantibus terrarum spatiis, consilia post res adfereban-
tur. Igitur repentino incursu Antonius stationes hostium 9
inrumpit, tentatisque levi prælio animis, ex æquo disces-
sum. Mox Cæcina inter Hostiliam, vicum Veronensium et

rum *placere* usque ad Pichenam. *Crede-*
ret omnes. Mox *reviviscere* Guelf, quod
etiam An. 4, 12. pro *revirescere* irrepse-
ret in edd. EBN. Bud. *si placere* G.
Pr. et p. *revirescere* credebatur, sed post-
rema duo verba loco alieno, de quo ad
c. 6.

Quæsitum inde quæ] Varie olim pec-
catum in libris: sæpe etiam in transpo-
sita foliorum aut tractatu. Quod hic
factum mihi liquet. Quomodo autem
id alii critici non advertero ante me?
mirum. Nam historiam saltem lege non
ignare: videbis, imo tanges. En, hic
deliberatur de sede belli in Italia, et Ve-
rona eligitur. Atqui nondum in Italiam
copie ultæ transmissæ. Pagina demum
sequenti narratur, *Antonio rapienti par-*
tem equitum ad invadendam Italiam
Arrius Varus comes fuisse, et Aquileiam
et proxima quæque occupasse. Veronamne igitur venire potuerant, a tergo
his relictis? Sed et tota narratio incomp-
posita, dissona. cui verum veteremque
ordinem dare, haud nostrum: in melio-
rem tamen paulo aptioremque sic redigi
censeam, ut dedi in Excursu A. LIPS.
Omnia nunc in ordinem per Pichenam
reducta. EBN.

Vicentia] Vicetiam appellant Plinii
meliores libri 3, 19 (23.) et Strabo l. 6.
p. 214. *Ovinaria.* Etiam lapis (apud

Grut. p. 198.) INTER ATESTINOS ET
VICETINOS FINES. TERMINOSQ. POSUIT.
LIPS. Bene. Sic Flor. unde edidit Pich.
Edd. ante Rhen. *Vicentia.* EBN. Bud.
Vicentia. Ptol. *Ovinaria.* Strabo l. c.
Ovinaria. unde Casaubonus *Ovinaria.* Cf.
et Grut. p. 326, 8. 1083, 2.

Et interceptus] Vatic. et Farnes. in-
terjectus exercitus Rætiam Juliasque.
Ego ne hæc quidem integra puto aut
satis composita. Legam tamen: *interje-*
ctus exercitus Ræticas Juliasque Alpes,
ne pervium illa Germanicis exercitibus
foret, obseperat. LIPS. *Interjectus* etiam
Flor. ed. pr. Ceteri (et Bud.) *intercep-*
tus: item *per Rætiam.* at Flor. ed.
pr. *Pretium:* in quo clarum est latere
per Rætiam, quod bene restituit Jac.
Gronovius, cum Pichena *per* delevisset,
referens ad *obseperat.* Idem contra li-
bros ac delevit. EBN. Agr. *interjectus*
—*obseperat.* Bip. Pichenam sequuntur,
et audacter conjecturam proponunt, quæ
mihi minus adridet. *Illa* est pro *illac*
ut A. 2, 17.

Consilia post res afferebantur] In MS.
Budensi erat *post tres menses.* quod, cla-
ram rursus est, e margine venisse in-
textum, in quo aliquis scripserat tempus,
post quod nuntii fore ex oriente in illas
regiones venire possent. V. ad A. 16, 2.
et supra c. 7. EBN.

A. U. paludes Tartari fluminis, castra permuniit; tutus loco, cum
 823. terga flumine, latera objectu paludis tegerentur. quod si
 A. C. adfuisset fides, aut opprimi universis Vitellianorum viribus
 70. duæ legiones, nondum conjuncto Mæsico exercitu, potuere,
 aut retro actæ, deserta Italia, turpem fugam conscivissent.
 Sed Cæcina, per varias moras, prima hostibus prodidit
 tempora belli, dum, quos armis pellere promptum erat, episto-
 lis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret.
 Interim Aponius Saturninus cum legione septima Claudiana
 advenit. legioni Tribunus Vipstanus Messalla præerat, cla-
 ris majoribus, egregius ipse, et qui solus ad id bellum artes
 bonas adtulisset. Has ad copias, nequaquam Vitellianis
 pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæ-
 cina, *temeritatem victa arma tractantium* incusans. simul
virtus Germanici exercitus laudibus adtollebat; Vitellii mo-
 dica et vulgari mentione, nulla in Vespasianum contumelia.
 nihil prorsus, quod aut conrumperet hostem, aut terreret.
 Flavianarum partium Duces, omissa prioris fortunæ defen-
 sione, pro Vespasiano magnifice, pro caussa fidenter, de ex-
 ercitu securi, in Vitellium ut inimici, præsumpsere: facta
 Tribunis Centurionibusque *retinendi, quæ Vitellius indulisset*,
 spe. atque ipsum Cæcinam non obscure ad transitionem
 hortabantur. Recitatæ pro concione epistolæ addidere
 fiduciam, quod submisit Cæcina, velut offendere Vespasia-
 num timens, ipsorum Duces contemptim, tamquam insul-
 10 tantes Vitellio, scripsissent. Adventu deinde duarum legio-

Castra permuniit] In MS. Oxon. exci-
 dit castra. ERN.

Prima hostibus prodidit] Lipsius *ven-
 didit* malebat. Vulgatum verum. Com-
 misit Cæcina, ut prima tempora belli
 præterirent, nulla re tentata, quod hosti-
 bus utile fuit. ERN.

Vipstanus Messalla] Est iste ipse, cui
 partes sermonis præcipue tribuuntur in
 libello De caussis corruptæ eloquentiæ.
 Amicum Tacito fuisse, ex elogiis his sa-
 tis constat. LRS. Immo *Vipstanus* le-
 gendum, ut voluit Rupertus (ep. 48.) et
 jam edidere hic, ut alibi, Ryckius, J.
 Gron. et sic fuit in Guelf. a prima manu:
 sec. fecit *Vipstanus*, ut (Bud. et) vett.
 edd. habent, præter primam, in qua est
Vipstanus, ut in edd. Lipsii sqq. ERN.
 Vide dicta ad A. 14, 1.

Tractantium] Acid. volebat *retractan-
 tium*.

De exitu securi] Manuscripti *de exer-
 citu*. Quod edidi, magis placet. LRS.
 Etiam Flor. (Bud.) Agr. Guelf. et edd.
 vett. usque ad Lipsium. Unde defendit
 Ryckius, putatque respici ad *victa arma*.
 • Mibi *exitu* verum videtur. *Exercitu*

quomodo ortum sit, videtur ed. pr. in-
 dicare, in qua omissa verba *securi*
in V. ut inimici, sequiturque *Mæsico*
celebrare, ut verbum hoc confusioni
 debere videatur, quæ hic omnes libros
 invasit, ut vidimus. ERN. Restituo
 cum Bip. lectionem codicum. Quamvis
 nuper victi, jam erant securi.

Præsumpsere] i. e. ausi sunt opinari,
 scribere de Vitellio contumeliose ante
 victoriam, antequam de exitu belli con-
 staret, cujus scilicet erant securi. Non
 enim *præsumere* est simpliciter opinari,
 ut putat Ryckius, sed habet significatio-
 nem fiducia, arrogantia alieno tempore,
 sive ante tempus. Sic ap. Quintil. 11,
 1, 27. *præsumere partes judicis est*, ar-
 rogare tibi hoc, ut judices de caussa ante,
 quam iudices sententiam dixerint: item
 in aliis locis. Frustra Freinsh. tentat
rescripsere. Mox *Centurionibusque* et-
 iam Guelf. ed. pr. ut Flor. (Agr.) ERN.
 Bud. ed. Put. Alc. *facta a Trib.* Illud
 a bene sustulit Rhen. Paulo ante in
Vitellium Pich. e Flor. Vulgo præpositio
 deest. Bud. ut *Vit.* male.

num, e quibus tertiam Dillius Aponianus, octavam Numisius Lupus ducebant, ostentare vires, et militari vallo Veronam circumdare placuit. Forte Galbianæ legioni in adversa fronte valli opus cesserat, et visi procul sociorum equites, vanam formidinem, ut hostes, fecere. Rapiuntur arma et ut proditiōis ira militum in T. Ampium Flavianum incubuit, nullo criminis argumento, sed jam pridem invisus, turbine quodam ad exitium poscebatur: *propinquum Vitellii, proditoriū Othonis, interceptorem donativi* clamitabant. Nec defensionis locus, quamquam supplices manus tenderet, humi plerumque stratus, lacera veste, pectus atque ora singultu quatiens. id ipsum apud infensos incitamentum erat, tamquam nimius pavor conscientiam argueret. Obturbabatur militum vocibus Aponius, cum loqui cœptaret: fremitu et clamore ceteros adspernantur: uni Antonio apertæ militum aures. namque et facundia aderat, mulcendique vulgum artes et auctoritas. Ubi crudescere seditio, et a conviciis et probris ad tela et manus transibant, *injici catenas* Flaviano jubet. Sensit ludibrium miles, disiectisque, qui tribunal tuebantur, extrema vis parabatur. Opposuit sinum Antonius, stricto ferro, *aut militum se manibus, aut suis, moriturum* obtestans: ut quemque notum et aliquo militari decore insignem adspexerat, ad ferendam opem nomine ciens. mox conversus ad signa, et bellorum Deos, *hostium potius exercitiis illum furorem, illam discordiam injicerent*, orabat: donec fatisceret seditio, et, extremo jam die, sua quisque in ten-

A. U.
823.
A. C.
70.

Aponianus] Sic Rhen. Ast codd. Flor. Bud. Agr. et edd. vett. *Apontanus*.

Et ut proditiōis ira] Videtur vox abesse legendumque: *proditiōis auctorem*, vel, *compertum*: nisi tamen compendio fuit, et *ut proditiōe, ira militum*: id est, ut in proditiōe, quasi ea esset. LIPS. *Ira ut proditiōis* est ira, quasi ob proditiōem: ut Livio 4, 50, 5, 33. *ira questionis, ira corruptæ uxoris*, et similia. *Ira militum*, ut *ira Deum*. Jam *militum ira proditiōis* dictum, ut Ciceroni de N. D. 2, 63. *Canum adulatio dominorum*. Ita videtur satis excusari omnium librorum scriptura. GRON. Recte. Faernus, Freinsh. Acid. malebant. *metu proditiōis*. ERN. Bip. *proditiōis* scil. nomine.

Aponius] Sic MSS. et edd. vett. ante Rhen. omnes. estque *Aponius Saturninus*, de quo c. 9. Male delevit Rhenanus (duce Bud.): male *Aponianus* edidit Pichena, de Dillio intelligens. Bene restituit Ryckius. Mox namque MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. Rhen. pr. etc. restituit J. Gronov. ERN.

Aspernantur] Scribendum videtur

aspernantur. Nam et præcedit hoc tempus et sequitur. ERN.

Ubi crudescere] Sic scr. et edd. omnes præter J. Fr. Gronovii, in qua *candescere*, vitio operarum, mox *ac probris* MS. Guelf. edd. ante Rhen. omnes. ERN. Rhen. q. Bud. et *probris*.

Sensit] Bud. *Sentis*.

Aliquo militari decore insignem] Vox *decore* e Flor. edita per Pichenam pro *honore*. Consentit (Bud.) Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. Rhen. sqq. *Honore* primum Spirensis, (sic et Agr.) post nescio quis iterum edidit, unde Lipsius sumsit. *Decus* intelligit facinus præclarum et præmium ob facinus. ERN.

Et bellorum Deos] Mihi verbum *bellorum* suspectum est, et a glossa natum videtur. Satis est *Deos orabat*: non opus addere *bellorum*, nec sic Latini in tali re genus Deorum exprimunt: denique, si tamen id attributum necessarium foret, intelligeretur per se. ERN.

Sua quisque in tentoria dilaberentur] Sic e Flor. edidit Pichena, pro *dilaberentur*. Consentit ed. pr. ERN. Bud. ut vulgo *dilaberetur*.

pars Dalmatæ Pannonique erant, quæ provinciæ Vespasia-
no tenebantur, partibus ejus adgregaverat. Nox prodicioni
electa, ut, ceteris ignaris, soli in principia defectores coirent.
Bassus pudore, seu metu, quisnam exitus foret, intra domum
opperiebatur. Trierarchi magno tumultu Vitellii imagines
invadunt, et, paucis resistentium obtruncatis, ceterum vul-
gus, rerum novarum studio, in Vespasiauum inclinabat.
Tum progressus Lucilius auctorem se palam præbet. classis
Cornelium Fuscum Præfectum sibi destinat, qui propere
adcurrit. Bassus honorata custodia Liburnicis navibus
Hadriam pervectus, a Præfecto alæ Mennio Rufino, præ-
sidium illic agitante, vincitur. Sed exsoluta statim vincula,
interventu Hormi, Cæsaris liberti. is quoque inter Duces
habebatur. At Cæcina, defectione classis vulgata, primores
Centurionum et paucos militum, ceteris per militiæ mu-
nera dispersis, secretiora castrorum adfectans, in princi-

A. U.
823.
A. C.
70.

classe, in qua essent, quibus invitis partes mutaverat. Ob quam causam et præsidium est additum abeunti: quod quorum hominum, quibus nominibus fuerit, quid intererat sciri? Nam lectos fuisse et præsentibus, quibus et ipse et qui his eum commiserant, fiderent, nemo ambigit. Hadriam vero, vel quia eum ipse locum elegit, vel quia commodissimus erat et vicinis. Menius, nisi cum Vespasiano faceret, qui liberti ejus Bassum solvi jubenti paruit? Vinxit interim, quia ei diffidebat, aut diffidere se fingeat privato odio. Præerat autem præsidiariis illius oppidi, ut multi aliis aliorum; neque alia de causa, quam ut illud ab hostium impetu tueretur: et tum utique; ne quæras, quando? Mandato cujus, nisi Ducum Flavianorum, qui præsidium ibi collocandum judicarent? Quid actum postea de illo, tacuit, quia aut nihil in eo singularis exempli statutum est, aut id Tacitus in alium locum reservavit, ac tradere in parte historiarum amissa commodius petuit. Denique quis hanc scrutariam ab historico, et tam gravi, requirat? GRON.

Cornelium Tuscum] Lege *Fuscum*. Ille est, qui superiore libro c. 86. nominatur. Sed *Cornelius Fuscus Procurator* (Dalmatiæ) *aderat vigens ætate, claris natalibus*. Et hac in bello civili opera, nisi fallor, bene penitus in Vespasiani domum insinnavit, et a Domitiano Præfectus Prætorio factus. Perit in Dacis, infelici pugna. Suetonius Domit. c. 6. Dio 68, 9. Victor. Juvenalis de eodem 5, 111. Et qui *vulturbus servabat viscera Dacis*. LIPS. *Fuscum* ed.

pr. Mox *adcurrit* Flor. edd. pr. *Pichen.* s. *Ceteri* scr. et edd. *accurrit*. ERN. Bud. *adcurrit*. Victor male citatur. Credo, Eutropium 7, 24. in animo habuisse Lipsium. Bud. *Tuscum*.

Propere] Sic Rhen. e Bud. vulgo *propere*. *Hadriam pervectus*] MSS. Reg. et alius ap. Broterium: item ed. pr. habent primo *Adriam* non *Hadriam*. Quod non est de nihilo. Nempe est hæc urbs Tasiæ cum portu, quæ ap. Plinium, 3, 16 (20). *Adria* scribitur. Itaque Broterius hanc scripturam recepit: quod non reprehendam. Sed, quia tamen est idem nomen, quod tantum emollitum est paulatim, atque etiam Strabo Adriam appellat, reliqui scripturam molliorem. Post *pervectus* e MS. Flor. edidit Pichena. Consentient Gneff. edd. Put. Ber. Ak. ceteræ (Bud. Rhen.) *provecus*. Illud verum, de causa totius rei vide Gronovii notam præcedentem. ERN. Bud. *Adriam*.

A Præf. alæ Mennio R.] MS. Flor. (Bud. a l. m.) *vivenzio*, unde J. Gronovius conjiciebat *M.* (i. e. *Menio*.) *Emnio R.* Vid. ad A. 1, 38. MSS. Vatic. Agr. ed. pr. *Juveniorum*: quod nonnulli (in his Grut.) suspicantur alæ nomen fuisse: nisi inverse scriptum pro *viv*. ut sæpe in ed. pr. et aliis, atque hinc illud *juveniorum* natum. MSS. quidam habent *Mennio*. ERN.

Cæsaris liberti] Vespasiani. Cf. H. 2, 80.

Secreta castrorum] Eo refert, quod dimisisset plerosque militum, paucis istis retentis. Itaque secretum et solitudo in castris. Alioqui, si de principiis capias, obstat Romanus ritus, quia illa para-

A. U. pia vocat. Ibi *Vespasiani virtutem viresque partium extollit*:
 823. *transfugisse classem: in arcto commeatum: adversus Gallias*
 A. C. *Hispaniasque: nihil in urbe fidum*: atque omnia de Vitellio
 70. in deterius. Mox incipientibus, qui conscii aderant, ceteros, re nova adtonitos, in verba Vespasiani adigit. simul Vitellii imagines dereptæ, et missi, qui Antonio nuntiarent. Sed, ubi totis castris in fama proditio, recurrens in principia miles, præscriptum Vespasiani nomen, projectas Vitellii effigies adspexit, vastum primo silentium, mox cuncta simul erumpunt: *Huc cecidisse Germanici exercitus gloriam, ut sine prælio, sine vulnere, vinctas manus et capta traderent arma?* (*Quas enim ex diverso legiones? nempe victas. et abesse unicū Othomiani exercitus robur, primanos quartadecimanosque: quos*

frequentissima, et ibi ambulare et observari assidue soliti. Facit etiam, quod illos reliquos in principia vocavit: non loci igitur illius secretum affectans, sed castrorum. Flor. (et Bud.) etiam *secretorum* habet: ex quo bene *secretum*. Lips. Sic Pichenæ placet et e Bud. Rhemano: sic MS. Agr. unde recepit Ryckius. Vulgatum quoque rectum est: et potest *orum* natum esse, ut alibi, e terminatione vocis sequentis. Ern. Bene Pichenæ et Bip. *secretiora*, scil. consilia. Bahrdt recte reddit *Lagerheimlichkeiten*. Sic e præced. *soli defectores in castra coteret*.

Arcei commeatumum] Bene emendavi jam olim in Antiquis 2, 16. Præter exempla ejus sermonis, quæ tunc adduxi, velim addi novitium a Livio 3, 57. qui castellum etiam in hac metaphora ponit: *Respicerent tribunal homines, castellum omnium scelerum*. Lips. Immo male. Nam classis illa Ravennas *ars commeatumum* dici non potest, ut bene monet J. Gron. ne Misenensis quidem. Tum MS. Flor. *in arce commeatumum*, ut ed. pr. Gueif. autem, Harl. Oxon. edd. Puteol. Ber. Alc. *in arcto commeatumum*. Itaque sic edidi et veterem lectionem restitui. Secutus est Broterius (et Lall.) Rhemanus (e Bud.) male edidit *inopia commeatumum* et seqq. usque ad Lips. Ern. Lipsii conjectura inde, quod Vat. et Farn. *marcen*. Sic et Agr. *in arcei*.

Imagines dereptæ] Sic edidi, Latinitate postulante, pro *direptæ*. Imagines detraxere de signis, quæ mox repositæ. Id autem: est *deripere*, non *diripere*. Imitatus est Broterius. Ern.

In fama proditio] Alii libri *infamia prodita*. (sic Agr.) nec sperno. Ita narrat, ut statim movisse miles se videatur. At Egesippus (quem suadeo in tota hac

historia legas) 4, 30. noctem interponit: et mane demum *surgentes evaginatis gladiis insiluisse super Cæcinam* facit. Lips. Firmatur in *fama proditio* MSS. Flor. (Bud.) Gueif. edd. Puteol. Beroald. sqq. Estque hic modus loquendi Tacito usitatus (Cf. H. 2, 78. Agr. 46.) et contextui conveniens. Fama rei exciti militis integri in principia currunt. Ed. pr. *infamia proditio* MS. Mirandulanus rei *fama didita*, quod elegans est, sed interpolatoris manum sapit. Ceterum non negem, aliquam corruptelæ alicujus suspicionem esse ex eo, quod non satis coherent membra. Nam structura orationis desiderat, ut aut et sit ante *recurrens*, aut ablativi consequentiæ ab initio. Ern. Grutero placebat *infamia prodita* vel *didita*.

Præscriptum Vesp. nomen] V. Lips. ad c. 81. Ern.

Cuncta simul erumpunt] Acidalius eleganter conjicit *cuncti*, adde c. 14. init. Mox pro *cecidisse* Heinsius malebat *recedisse*, de quo vid. ad A. 3, 59. Sed illud quoque bonum puto, estque in libris omnibus. Mox pro *vinctas* ante Rhen. editi habent *junctas*, inversis primis literis, ut sæpe. Ern. *Cuncti* probat Broterius Bip. *cuncta* quarto casu positum putant, ut apud Cic. ad Att. 16, 3, *Ne in me stomachum erumpant*. et ap. Terent. Eun. 3, 5, 2. *Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium?* Mox Brot. quoque mallet *recedisse*.

Germanici exercitus] Sic Rhen. e Bud. prius legebatur *Germani*.

Othomiani exercitus] MS. Bud. *Germanici*. Ed. pr. utramque lectionem miscet: *Othomani*. V. ad 5, 28. Vulgatum verum est. Mox *tamen* *iisdem illis campis* MSS. et edd. ante Rhen. qui dedit (e Bud.) *tum iisdem campis illis*. Vetus reddidit Ryckius. Ern. Rhen. re-

tamen, iisdem illis campis, fuderint straverintque) ut armatorum millia, velut grex venalium, exsuli Antonio donum darentur. Octo nimirum legiones unius classis accessionem fore. Id Basso, id Cæcinæ visum: postquam domos, hortos, opes, Principi abstulerint, etiam Principi auferri militem. integros incruentosque, Flavianis quoque partibus viles, militibus quid dicturus, repescentibus aut prospera, aut adversa? Hæc singuli, hæc universi, ut quemque dolor inpulerat, vociferantes, initio a quinta legione orto, repositis Vitellii imaginibus, vincla Cæcinæ injiciunt: Fabium Fabullum, quintæ legionis Legatum, et Cassium Longum, Præfectum castrorum, Duces deligunt: forte oblatos trium Liburnicarum milites, ignaros et insontes, trucidant: relictis castris, abrupto ponte, Hostiliam rursus, inde Cremonam pergunt, ut legionibus, primæ Italicæ et unietvicesimæ Rapaci, jungerentur

A. U.
823.
A. C.
70.

14

stituit Othomiani conjicit autem legendum Britannici.

Ut tot armatorum millia] Primum Acidalius punctum esse vult post straverintque. Frustra. Nam et alibi Tacitus hac brevitate utitur. Sensus est: quos tamen vicerint, at vicisse videri hanc tantum ob causam, ut exsuli Antonio dono darentur. Porro tot abest a MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. unde delevere Ryckius et J. Gron. At habet MS. Guelf. edd. præter primam omnes: et quia sensus videtur desiderare, servavi. Armatorum millia pro permultis dici posse credo Ryckio, ut remedium milia ap. Plinium 23, 10 (42). et scio: sed hic sensus satis frigidus sit in oratione, quæ augere rem invidiosæ conetur. Sic Propertius 1, 5, 10. curarum millia quanta, pro quot. ERN. Adstipulor plane Bipontinis, qui Quas—straverintque uncis includunt, quo ut armatorum m. respondeat priori ut. Jam Puteol. post straverintque punctum habet positum; non ergo Acidalius primus ita. Hic, deletio seq. ut; post darentur interrogandi signum locari jubeat. Tot primus intrusit Put. perperam. Mille, millia bene infinite ponitur.

Exsuli Antonio] Cur iste exsul, aut quando? Puto, sub Nerone lege Cornelia de Testamentis, falsi damnatum, cum tabulas subditias, fraude et præmio inductus, obsignasset. Vide A. 14, 40. Actis a. 815. LIPS.

Etiam militibus] Cum Ferretto omnino lego, etiam milites auferre. LIPS. Et ego Ferretto subscribo, quicquid arguetur Salinerius. Sed superest in rē licet aliquid scabri, quod muto in deditos; ut sit: etiam milites auferre, dedi-

tos, integros, incruentosque, Flavianis quoque partibus viles, quid dicturus etc. qui dediti sint nullo discrimine facto, nullo sanguine aut sudore; et ob id etiam aspernabiles iis, quibus accesserint; nec habentes, quod respondeant interrogantibus, vel, ubi nunc ad Bedriacum victoria? vel, si straveris, et quas ad incitæ redacti ad tam deformem subsidium salutis descenderint. GRON. De priori idem Vertranio et Grotio visum. Aliter videtur J. Gronovio, qui ista ridenda judicat, et mutat licet in sic et. Videtur sane invertenda oratione acumen quæsisse Tacitus: opes Principi abstulere: jam Principem auferunt militibus. Broterius necessarium putat legere ex Agric. MS. etiam militibus Principem auferre, Principi militem, integros etc. eaque plane Cornelianam putat. Pro licet Flor. (Bud.) ed. pr. litem. In licet vitium esse non dubito. ERN. Militibus omissum a librario e margine in alienum locum irrepsisse, et Flor. litem ex voce militem esse residuum, acute conjectant Bip. quorum emendatam lectionem meam facio. Repescentibus, rationem reddere postulantibus aut prosperorum aut adversorum. Sic Liv. 39, 37. rationem repescere.

Fabium Fabullum] Sic e MS. Flor. edidit Ryckius et J. Gronovius: alii omnes (etiam Bud.) Fabulum. Deinde uni et vicesimæ Flor. Agr. Guelf. (nisi quod unite vices. vitio scripturæ) (Bud.) ed. pr. Rhen. sqq. Ceteræ vett. unavvic. Bernecc. Gron. patris unavvic. vitiose. ERN. Catullus 13. Canabis bene, mi Fabulle, apud me.

Relictis castris] Cf. c. 9.

- A. U. quas Cæcina, ad obtinendam Cremonam, cum parte equitum
823. præmiserat. Ubi hæc comperta Antonio, discordes animis,
A. C. discretos viribus hostium exercitus adgredi statuit, antequam
70. Ducibus auctoritas, militi obsequium et junctis legionibus
15 fiducia rediret. namque Fabium Valentem, profectum ab
urbe, acceleraturumque cognita Cæcinæ proditione, con-
jectabat. et fidus Vitellio Fabius, nec militiæ ignarus. Si-
mul ingens Germanorum vis per Rhætiā timebatur: et
Britannia, Galliaque et Hispania, auxilia Vitellius accive-
rat, inmensam belli luem, ni Antonius, id ipsam metuens,
festinato prælio victoriam præcepisset. Universo cum
exercitu, secundis a Verona castris, Bedriacum venit. poste-
ro die, legionibus ad munendum retentis, auxiliares cohör-
tes in Cremonensem agrum missæ, ut, specie parandarum
copiarum, civili præda miles inbueretur. Ipse, cum quatuor
millibus equitum, ad octavum a Bedriaco progressus, quo
licentius popularentur. exploratores (ut mos est) longius
16 curabant. Quinta ferme hora diei erat, cum citus eques,
adventare hostes, prægredi paucos, motum fremitumque late au-
diri, nuntiavit. Dum Antonius, *quidnam agendum*, consul-
tat, aviditate navandæ operæ Arrius Varus cum promptis-
simis equitum prorupit, inpulitque Vitellianos, modica cæ-
de: nam, plurium ad cursu versa fortuna, et acerrimus quis-
que sequentium fugæ ultimus erat. nec sponte Antonii pro-
peratum, et fore, quæ acciderant, rebatur. Hortatus suos,
ut magno animo capesserent pugnam, diductis in latera tur-
mis, vacuum medio relinquit iter, quo Varum equitesque
ejus reciperet: jussæ armari legiones: datum per agros si-
gnum, ut, qua cuique proximum, omissa præda, prælio oc-
currerent. Pavidus interim Varus, turbæ suorum miscetur,

Anteq. Ducibus] Bud. *Duci.*

Et Britannia] Agr. *Ex. Br.*

Immensam belli luem] Tentant luem
Rhomarus, Faernus et alii, sine necessi-
tate, præsertim cum id omnes scr. et
edd. præferant: nisi quod romanæ luem
vitiosa scriptura, ut Guelf. ed. pr. Ru-
densis plana non habet hic substantivum.
Luem belli est perniciosa, malum. V. dicta
ad A. 2, 47. EBN. Rhen. volebat nim.
Faernus, Mur. *Acid. malem.* H. 1, 89.
longa bello materia.

Civili præda miles inbueretur] i. e.
inciperet gustare dulcedinem prædæ,
quamvis civilis, eaque capias fieret bel-
landi et vincendi cupidem. *Mox que li-*
centius popularentur est, ut non modo
per absentiam animæ nemo esset, quem
vererentur, qui impedire posset, sed
etiam ne hostis populantis invaderet.
EBN.

Prægredi] Bud. *progradi.*

Acerrimus q. s. fugæ ultimus erat]
Ita vero decet fortes viros. An vero ea
laus huic loco concessione? Immodicane
voluit *acerrimus sequentium* paullo an-
te, *primus nunc fugæ erat*: quæ sen-
tentia et alibi occurrit. Mox et ante
fore abest ed. pr. EBN. Bud. habet.

Vacuum medio relinquit iter] Sic MSS.
Flor. Agr. Guelf. ed. pr. *In medio* edi-
dit Rhen. (e Bud.) et seqq. usque ad
Regium. *Vacuo medio* Butsch. Ber.
Alc. Omnium lectionum idem sensus,
bonæ Latinitas. Sed prima vera: hæc
correctorum. Adde infra c. 19. EBN.
Bud. *relinquit.*

Prælio occurrerent] Sic MSS. nisi
quod Flor. et Agr. (ut Bud.) singularem
numarum præferunt: non bene. V.
paullo ante ad c. 10. textu. At edd. om-
nes præter pr. *occurrerent.* *Occurrere*

intulitque formidinem. pulsī cum sauciis integri, suomet-
 ipsi metu et angustiis vjarum conflictabantur. Nullum, in
 illa trepidatione, Antonius constantis Ducis, aut fortissimi
 militis, officium omisit. occurrere paventibus; retinere ce-
 dentes: ubi plurimus labor, unde aliqua spes, consilio,
 manu, voce insignis hosti, conspicuus suis: eo postremo
 ardoris provectus est, ut vexillarium fugientem hasta trans-
 verberaret. mox raptum vexillum in hostem vertit. quo pu-
 dore haud plures, quam centum equites, restitere. Juvit
 locus, arctiore illic via, et fracto interfluentis rivi ponte, qui
 incerto alveo, et præcipitibus ripis, fugam inpediebat. ea
 necessitas, seu fortuna, lapsas jam partes restituit. Firmati
 inter se, densis ordinibus excipiunt Vitellianos temere effu-
 sos. atque illi consternantur. Antonius instare percussis,
 sternere obvios. Simul ceteri, ut cuique ingenium, spo-
 liare, capere, arma equosque abripere. et exciti prospero
 clamore, qui modo per agros fuga palabantur, victoria se
 miscebant. Ad quartum a Cremona lapidem fulser legio-
 num signa, Rapacis atque Italicæ, læto inter initia equitum
 suorum prælio, illuc usque provecta. Sed, ubi Fortuna
 contra fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non
 obviam ire, utroque adgredi hostem, tantum per spatium
 cursu et pugnando fessum. Forte victi, haud perinde re-
 esse intelligebant. Nutantem aciem victor equitatus incur-
 sat: et Vipstanus Messalla, Tribunus, cum Mæsicis auxi-
 liaribus adsequitur, quos militiæ legionariis, quamquam

A. U.
 823.
 A. C.
 70.
 17

prælio, bene dictum. male tentat Acidalius accurrerent. Vid. præter J. Gronovium, dicta ad Sueton. Calig. 39. Ern. Occurrere, se sistere, ut occurrere ad vadimonium. Occurrere prælio Liv. habet 10, 43.

Occurrere—retinere] Sic Flor. Oxon. Guelf. edd. Puteol. Beroldi. Occurrere Rhen. (e Bud.) sqq. usque ad Lipsium, qui edidit *occurrat*, *retinet*, ut est in ed. pr. MS. Agr. edd. Lips. sqq. usque ad J. Gronovium qui *occurrere*, *retinere* restituit. Paulo post edidi *transverberaret* quod omnes edd. ante Lipsium dederunt: habetque MS. (Bud. et) Agr. In Guelf. est *transverberasset*, quod eodem vergit. Lipsius primus *transverberavit* edidit. Ern.

Atque illi consternantur] Haud scio, an sit animadvertendum quod atque hic poni exquisita illa significatione pro statim: de quo Gellius 10, 29. nos ad Livii 26, 36. Gron. MSS. Flor. Guelf. illic: vitiose, ut consternuntur, quod scr. (in his

Agr.) et edd. quidam habent. Ern. Bud. *fusus* pro *effusus*. Dein *illic consternantur*. Atque dicto sensus est apud Virg. Georg. 1, 203.

Equosque abripere. et exciti] Copulas e MS. Flor. addidit Pichena. Primam etiam add. ante Rhen. et Guelf. alteram et ed. pr. Ern. In Bud. utraque copula deficit. Sic et Rhen.

Forte victi] Rodolphus *victuri*. Mentem video: et tamen subvereor, ut parum plena ista, et huic narrationi quædam desint. Lips. *Victuri* est in MS. Agricola, placetque Acidalio et Ryckio, sed ut *forte victuri* jungatur præcedentibus. Freinshemius malebat *forte acti*, i. e. temere et sine consilio et imperio: quod non displicet. Nondum sane victi erant, sed nutabant tantum. Itaque *victi* verum esse non potest. Ern. Bud. *forte victi* i. e. Fortuna, quæ ipsis contra fuit, ut modo dictum. *Campi dominam* Fortem Cic. vocat in Pis. 2. Sic Bip. Freinshemii conjecturam probat Lall.

N

A. U. raptim ductos, æquabant. Ita mixtus eques pedesque rupere
 823. legionum agmen. Et propinqua Cremonensium mœnia,
 A. C. quanto plus spei ad effugium, tanto minora ad resisten-
 70. quam animum, dabant. Nec Antonius ultra institit, memor
 19 laboris ac vulnere, quibus tam anceps prælii fortuna,
 quamvis prospero fine, equites equosque addictaverat. In-
 umbrante vespera universum Flaviani exercitus robur ad-
 venit. Utque cumulos super et recentia cæde vestigia in-
 cessere, quasi debellatum foret, *pergere Cremonam, et victos
 in deditionem accipere, aut expugnare*, deposcunt. Hæc in
 medio, pulchra dictu. Illa sibi quisque, *Posse coloniam
 plano sitam inpetu capi. Idem audacia per tenebras in-
 rumpentibus, et majorem rapiendi licentiam. quod si lucem
 opperiantur, jam pacem, jam preces et, pro labore ac vulne-
 ribus, clementiam et gloriam, inania, laturos: sed opes Cre-
 monensium in sinu Præfectorum Legatorumque fore. Ex-*

Raptim ductos] An ideo miratur æquari, quia raptim et celeriter ducti? non eo facit, nisi si forte absque justis, ut in festinatione, armis. An verius scribi, *raptim dilectos*? et quod subitarius fuerit hic miles, sed sub bono Duce mox bonus. Lirs: Nihil hæc opus dilectus mentione. Cur enim raptim delecti essent? Et, si nunc demum raptim delecti, unde iis gloria, aut quomodo legionarios æquare dicuntur. Immo jam raptim in prælium ducti sunt, et nihilominus paria legionariis fecere. Causa, quod jam exerciti militiis. Et quia hic quaeritur, non qua gloria fuerint, sed quid jam egerint; multi porro libri boni, ut Flor. Bud. Oxon. Agr. ed. pr. *æquabant*; non dubitavi cum J. Gronovio edere lectionem Flor. et Bud. a quibus *gloria* aberat, quod a glossatore parum acuto natum videtur. *Militiis* accipe numero plurali. Pichena male *militibus* ex ingenio dedit. Vulgata est et in Guelf. edd. Puteol. Berold. Rhen. sqq. usque ad Pichenam. Sed Broterius ex aliis libris dedit *militis gloria* — *æquabat*. atque defendit. EAN. Bud. *militis*. Plur. numero accipiendam, nullus dubito. Sic Tibullus 1, 3, 82. *lento militis* dixit. Suet. etiam Claud. 25. *equestres militis* habet. Bernegg. recepit *militibus*, Freinsb. vulgatam probat. Bip. quoque Pichenam sequuntur, attamen *militis* ad ductos referri posse autumant, quasi *in militiam*. Ernesti verum vidit. Rhenanus *militis* adverbialiter dictum credebat pro *in militis*.

Eques pedesque] Sic Bud. mollius.

vulgo *pedes equesque*. Mox Agr. *irruere*.

Tanto minorem] Omnes edd. vett. habent *tanto*. In ed. Lipsii excidit *tanto*, casu, an quia Tacitus alibi omittit hæc comparationis verba. EAN. *Tanto* deest in Bud. Omitit et Rhen. Mox Bud. *insistit*.

Anceps prælii fortuna] Ita Flor. (Bud.) et alii veteres (in his Farnes.) ut Lipsius testatur. velut ed. pr. Alii *belli*. Etiam supra hæc verba confusa vidimus. EAN.

Hæc in medio, p. d.] Sic interpungendum. *In medio* pro in medium, palam. Palam ista dicebant: quippe fortitudinis speciem habebant: sed animis agitantur turpia, fœda. Mox *plano sitam* MSS. (Bud. etiam) edd. pr. Rhen. sqq. ut supra c. 16. *vacuum medio relinquit iter*, et infra bis c. 38. 48. *situs* occurrit cum ablativo sine in: quod hic addunt edd. Puteol. Ber. Alc. Deinde *sed majorem* frustra corrigunt Rhen. (ex ing.) Dancæus, Ursinus, ut jam alibi monitum. V. ad 5, 3. EAN. *In plano* occurrit infra 5, 23. Mox Bud. *opperiatur*.

Clementiam et gloriam, inania, laturos] Sic interpungendus locus: ut *inania* explicent, qualem putent clementiam gloriam. Si quid tentandum, malim *clementiam et gloriam inania*, qui est modus loquendi Tacito frequens, quam *clementiam gloriam inaniem* cum Ursino et Muræto. EAN. Nihil mutandum. Hendiadys nostro est familiaris.

Sed opes] Sic et Bud. at Rhen. malit et, frustra.

pugnatae urbis praedam ad militem, dedita ad Duces, pertinere. A. U. 823.
 Spemuntur Centuriones Tribunique, ac, ne vox cujusquam ^{A. C.} 70.
 audiatur, quatiunt arma, rupturi imperium, ni ducantur. ²⁰
 Tum Antonius, inserens se manipulis, ubi adspectu et au-
 ctoritate silentium fecerat: *non se decus, neque pretium eri-*
pere tam bene meritis, adfirmabat; *sed divisa inter exercitum*
Ducesque munia: militibus cupidinem pugnandi convenire;
Duces providendo, consultando, cunctatione saepius, quam te-
meritate, prodesse. *Ut pro virili portione, armis ac manu, vi-*
ctoriam juverit, ratione et consilio, propriis Ducis artibus, pro-
futurum. *Neque enim ambigua esse, quae occurrant: noctem*
et ignota situm urbis, intus hostes et cuncta insidiis opportuna.
non, si pateant portae, nisi explorato, nisi die, intrandum. *An*
oppugnationem inchoaturos, adempto omni prospectu, quis
aquus locus, quanta altitudo mœnium? tormentisne et telis, an
operibus et vineis, adgredienda urbs foret? Mox conversus

Dedita ad Duces pertinere] Hoc jus militare ferebat. Bene Rhenanus comparat locum Livii, unde haec sumta videantur, e 37, 32. *captas, non deditas, diripi urbes, et in his tamen arbitrium esse Imperatoris, non militum.* ERN.

Rupturi imperium] Sic Flor. (Bud.) Oxon. Guelf. Agr. ed. pr. quod restituit Ryckius, opportune laudans locum ex A. 13, 36. *rupto imperio congressus cum hoste funditur.* Ceteri *rapturi.* *Rapere imperium* est alteri ereptum sibi vindicare. At illi sine imperio ire volebant. ERN.

Neque enim ambigua etc.] Alias *noctem* dicitur *ambigua*, et alia, quae non explorata et periculosa sunt. Hic sensus est: quem enim non videre et intelligere, quae immincant pericula ansuris oppugnationem. MSS. porro Flor. Agr. ed. pr. *nocte*, quod frustra defendit Ryckius. Add. ad c. 2. extr. Ceterum ante oculos Tacitus habuit Livii locum 5, 39. de Gallis ad urbem Romam: *noctem veriti et ignota situm urbis* etc. quo etiam vulgatum *noctem* firmatur. ERN.

Non si pateant] Redolphi lectio valde mihi arridet, nescio an a libris: *non, si pateant portae, non die, nisi explorato intrandum.* Lirs. Receipt hanc lectionem Ryckius e MS. Agricolaë. Adjuvat ed. pr. in qua eadem lectio, sed mutato ordine, *nisi explorato, non die.* Contra disputat Gronovius. Breviter expedimus. Sensus hujus lectionis est: Non est ingredienda urbs, ne patentibus quidem portis, ne interdiu quidem, nisi explorato. Sensus sane commodus, et imitationi loci Liviani valde conveniens.

nam ibi Galli, non patentibus portis, non die, nisi explorato, ingredientur. Atque ita existit etiam argumentatio a minori ad majus. Si ne die quidem, ne patentibus quidem portis ingrediendum: quanto minus noctu, non explorato, oppugnanda urbs. Vulgate lectionis autem hic sensus: ne intranda quidem urbs prius, quam lux orta, exploratores missi sint, etiam si paterent portae. Quem sensum causasse praesenti et praecedentibus aptiorem esse puto: ut verba *nisi explorato, nisi die*, respondeant verbis *noctem et ignota situm urbis.* Atque etiam sequentia referuntur huc, ut appareat, cur *non, nisi die*, aliquid tentandum. Itaque non ausus sum Ryckium imitari. ERN. Vulgatum habent Bud. et Reg. Lall.

An operibus et vineis aggredienda] Fœdum glossema in Flor. (et Reg. Lall.) codice insertum fuit: quod ipse librarius forte agnovit, ideoque circumscript. Fuit autem hujusmodi: *an operibus et vineis (machinamenti genus ad expugnandos muros, in modum turrium factum) aggredienda urbs foret.* idemque expressum in ed. pr. sed sine circumscriptione, et additum *his post factum.* Vid. ad c. 7. init. Mox *dolabræ* MSS. Flor. Guelf. edd. ante Rhen. Piehena sqq. *Que* delevit Rhenanus. ERN. Duce Bud. Habet hic et spuria verba, sed Rhen. propria manu margini adlevit: *a margine relatum in textum. glossa est.* Sensere et Put. Alc. et omisere. Post *factum* Bud. habet *ubi.* *Dolabræ* formam exhibet columna Trajana n. 299.

A. U. ad singulos, num secures, dolabrasque et cetera expugnandis
823. dis urbibus, secum adtulissent? rogabat. Et, cum abnue-
rent, gladiisne, inquit, et pilis perfringere ac subruere
A. C. 70. muros ulla manus possunt? Si aggerem struere, si plateis
cratibusve protegi necesse fuerit, ut vulgus inprovidum, irriti
stabimus, altitudinem turrium, et aliena munimenta mirantes?

Quin potius mora noctis unius, advectis tormentis machinisque,
vini victoriamque nobiscum ferimus? Simul lixas calonesque,
cum recentissimis equitum, Bedriacum mittit, copias, cete-
21. raque usui adlaturos. Id vero ægre tolerante milite, prope
seditionem ventum, cum progressi equites sub ipsa mœnia,
vagos ex Cremonensibus conripiunt. quorum indicio nosci-
tur: sex Vitellianas legiones omnemque exercitum, qui Hosti-
lia egerat, eo ipso die triginta millia passuum emensum, com-
perta suorum clade, in prælium uccingi ac jam adfore. Is
terror obstructas mentes consiliis Ducis aperuit. Sistere
tertiam decimam legionem, in ipso viæ Postumiæ aggere,
jubet, cui juncta a lævo septima Galbiana, patenti campo
stetit, dein septima Claudiana, ægresti fossa (ita locus erat)
præmunita; dextro, octava per apertum limitem, mox ter-
tia, densis arbustis intersepta. hic aquilarum signorumque
ordo: milites mixti per tenebras, ut fors tulerat: Prætorianum
vexillum proximum tertianis; cohortes auxiliorum in

Expugnandis urbibus] MS. Agr. *op-
pugnandis*, frequenti variatione libro-
rum. huic loco utrumque aptum. Igi-
tur libri sequendi. EAN. Bud. *esp-
pugnandis*.

Aliena munimenta] Quæ sunt muni-
menta, quæ cum admiratione spectan-
tur, quia aliena sunt? i. e. hostilia.
EAN.

Advectis tormentis machinisque vim
v.] MS. Bud. tantum habebat *tormen-
tis*que: Guelf. *machinis*, sine copula:
ed. pr. inde pro *vim*, vitiose. EAN.

Ceteraque usui] Sic ed. pr. Rhen. (e
Bud.) sqq. At Guelf. edd. ceteræ ante
Rhen. *ceteraque*, quæ usui forent: quod
sane præ illo manum male sedulam re-
dolet. EAN.

Cum progressi] Ed. pr. *ventum*. Tum
progressi: solenni mutatione *coi* cum in
tum: nam illud haud dubie h. l. ele-
gantius. Eadem cum Beroald. Alc. e
Cremon. EAN. Bud. cum—ex Crem.

Sistere tertiam decimam legionem]
Hæc est scriptura MSS. Flor. Guelf. Agr.
edd. ante Rhenanum omnium. Quo
magis cum J. Gronovio sic edendum cu-
rari, mox iterum mentio tertiasdecimæ
in vulgatis. duas tertiasdecimas fuisse
in illa acie, ut placet Gronovio,

non credo. Cognomine altera distingue-
retur ab altera. Sed alterutro in loco
vitiosa scriptura. sive *tertiadecima*, sive
tertia scribatur. *Tertiam*, quod in Rhe-
nani ed. primum expressum, in ceteris
venit, nec e libro, nec ex ingenio Rhe-
nani esse potest, cum nihil in notis di-
xerit, non sane tacite talem mutationem
inducturus sit. Sed, quoniam post *ter-
tiam* commemorantur, necesse est, alter-
utro loco *tertiam* legionem esse. Brote-
rius secundo loco dedit *tertia*. Mœsica
sc. firmante c. 24. Itaque eum secu-
tus sum. EAN. Bud. hic *tertiam deci-
mam* et mox *tertia decima* habet. Ryc-
kius et Lall. priori loco *tertia*. Pionæ
opinionem sequitur Ern. Sic et Bip.

Octava per apertum limitem] Intell.
viæ Postumiæ. Liv. 22, 15. *ne immunito
viæ Appiæ limite Pænus pervenire in
agrum Rom. posset*, et pluribus aliis lo-
cis Lævius, Virgilius, de viâ dicunt. Tac-
itus ipse mox c. 25. *per limitem viæ
sparguntur*. *Apertus limex viæ Postu-
miæ* opponitur ipsi *aggeri viæ*. Male
Ryckius de finibus agrorum accipi vult,
quos viâ Postumiâ aperuerit: quod ne
quidem intelligi potest. Ed. pr. habet
militem solenni confusione, de qua vid.
Drakenb. ad Liv. 22, 12. EAN.

cornibus; latera ac terga equite circumdata: Sido atque Italicus, Suevi, cum delectis popularium, primori in acie versabantur. At Vitellianus exercitus, cui adquiescere Cremonæ et, recipèratis cibo somnoque viribus, confectum algore atque inedia hostem, postera die profligare ac proruerè ratio fuit: indigus rectoris, inops consilii, tertia ferme noctis hora, paratis jam dispositisque Flavianis impingitur. Ordinem agminis, disiecti per iram ac tenebras, adseverare non ausim: quamquam alii tradiderint, *quartam Macedonicam dextro suorum cornu: quintam, et quintamdecimam, cum vexillis nona secundæque et vicesimæ Britannicarum legionum, mediam aciem; sextadecimanos duoetvicesimanosque et primanos laevum cornu complexisse*. Rapaces atque Italici omnibus se manipulis miscuerant. Eques auxiliaque sibi ipsi locum legere. Prælium tota nocte varium, anceps, atrox; his, rursus illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem provisu juvabant. eadem utraque acie arma: crebris interrogationibus notum pugnae signum: permixta vexilla, ut quisque globus, capta ex hostibus, huc vel illuc raptabat. Urgebatur maxime septima legio, nuper a Galba conscripta. Occisi sex primorum ordinum Centuriones: abrepta quadam signa: ipsam aqui-

Proruerè, ratio fuit] Notavi in Anti-quis 2, 16. videri inducta voce legendum ac *proruerè fuit*, id est, licuit. Sed vereor, ut ego quoque interdum (cur negem aut purgem communem criticorum hanc noxam?) inter sectores, non medicos. Nunc sane vocem eam tolero. Lips. Sensus: qui postera die profligare hostem et proruerè debebat, si rationem, consilium sequi, prudenter agere vellet. Mox *inops*, quod e Flor. pro *vacuus* Pichena edidit, etiam in ed. pr. reperi. at *paratis jam dispositisque*, pro *par. jamque disp.* etiam Guelf. ERN. Noster etiam A. 3, 21. *dum ea ratio barbaro fuit*. Non ergo tantum toleranda vox. Mox Bud. *inops consilio*, ut Cic. Bruto 70. *inops verbis*. Dein idem *par. jamque disp.* alteram Pich. e Flor. dedit.

Dextro suorum cornu] Int. stetit, si vera lectio. At Faernus *dextrum* legebat: quod placet: nam et mox est *primanos laevum cornu complexisse*. Aisi forte verbum latet in *suorum*; quod sane contra consuetudinem hic ponitur; nec memini uspiam in tali narratione addi. ERN. Legendum *dextrum*, admodum verisimile.

Cum vexillis] *Vexilla* pro *vexillariis* passim apud nostrum. Cf. Pich. ad A. 1, 38.

Duoetvicesimanosque] MS. Guelf. et vet. cod. Ursin. edd. ante Rhen. *duodevices*. solita confusione. ed. pr. (et cod. Agr.) *duovices*. Mox *equos* bene e Flor. et Agr. edidit Ryckius. Consentit Guelf. sed sic jam olim editum in edd. pr. Put. Ber. Rhen. (e Bud.) Ald. Gryph. Correctorum vitio irrepsit *equites* primum in ed. Rhen. sec. Dein *rursumque* Guelf. edd. Puteol. Ber. Ale. *rursum* consuetudini Taciti congruens magis. *his, rursum illis*, (sic Rh. e Bud.) pro modo his, modo illis. V. ad c. 88. init. ERN. Bud. *duoetvic*. *Rursum* Rhen. e Bud. Prolii istius nocturni mentionem facere Curtium 10, 9. Rutgerius arbitratur Var. Lect. 1, 19.

Eadem utraque acie] Sic Flor. Agr. edd. pr. Ryck. J. Gron. In MSS. Bud. Guelf. *eademque acie*. quod et in sec. ed. Rhen. reperi. Exciderat *utra*, quod in MS. Guelf. man. sec. adscriptum. Sed *addidere utraque*. hinc lectio vulgaris *eademque utraque*. Copulam hic alienam esse, sequentia docent. ERN. Quod hic de secunda Rhenani dicitur, falsum est; vulgatum servat.

Notum pugnae signum] i. e. tessera, ut supra dictum. Add. Lips. de M. R. 4. ult. ERN.

A. U. lam Atilius Verus, primipili Centurio, multa cum hostium strage, et ad extremum moriens, servaverat. Sustinuit
 823. A. C. labantem aciem Antonius, accitis Prætorianis. qui, ubi ex-
 70. cepere pugnam, pellunt hostem, dein pelluntur. Namque
 23 Vitelliani tormenta in aggerem viæ contulerant, ut tela vacuo atque aperto excuterentur, dispersa primo et arbustis, sine hostium noxa, inlisa. Magnitudine eximia quintædecimæ legionis balista, ingentibus saxis hostilem aciem proruebat, lateque cladem intulissent, ni duo milites, præclarum facinus ausi, adreptis e strage scutis ignorati, vincla ac libramenta tormentorum abscidissent. statim confossi sunt, eoque intercidere nomina: de facto haut ambigitur. Neutro inclinaverat fortuna, donec adulta nocte, luna surgens ostenderet acies falleretque. Sed Flavianis æquior a tergo: hinc majores equorum virorumque umbræ, et falso, ut in

[*Primipili Centurio*] Nam in ejus Centurionis custodia aquila. Ego de Milit. Rom. 2; 8. Lirs. Hoc quoque loco utitur Fabrettus ad Col. Traj. c. 7. p. 188. ut probabile reddat, Primipilares Centuriones fuisse eosdem Aquiliferos. ERN. Cf. Veget. 2, 8.

[*Labantem aciem*] Sic pro labentem legendum conjecit Pichena. Id habet MS. (Bud.) Agric. Guelf. a man. sec. edd. pr. Beroald. Alc. Rhen. pr. sqq. usque ad Rhen. sec. Igitur cum Ryckio Tacito reddidi. Labare dicitur exercitus, non labi. V. præter Pichenam, J. Fr. Gron. et Drak. qd Liv. præf. qui et aliis locis ad Livium de his verbis, eorumque in tali contextu confusione, egere, ut alios taceam. ERN. Respice ad A. 2, 26. ubi labare hostes. Sic et H. 1, 26, 5, 18. et Germ. 8.

[*Ut tela vacuo atque aperto*] Intell. in. V. ad c. 16. 19, Vacuum atque apertum opponit locis arbusto obsitis. ERN.

[*Quartadecima legionis*] Qui potest? Nam quartadecima legio pro Othone steterat, et post Bedriacense prælium statim a Vitellio in Britanniam remissa. Sed nec mentio ejus in hac pugna, immo bello. Reponam fidenter, quintadecima, quæ inter Vitellianæ paullo ante censa. Lirs. Receipt Pichena cum seqq. ERN. Bud. peccat cum vulgato.

[*Intulissent*] Scilj. milites. Sic bene Bip. qui et ante late punctum minus locant. Balista a tormentis distinguitur. Mox Bud. ereptis.

[*Libramenta tormentorum*] Atqui unus tormenti, sive balistæ, mentio est. Ergo, tormento tum absod, aut ante balistæ legendum, et proruebant. Lirs. Ignorati conjungendum cum arreptis e

strage scutis. Nam hæc fecere, ut non agnoscerentur, ut Vitelliani viderentur. Ed. pr. vitiose ignorati et confossi. ERN.

[*Neutro inclinaverat fortuna*] Sic Flor. (Bud.) edd. pr. Rhen. sqq. At Guelf. edd. Put. Ber. Alc. neutro inclinata fortuna. ERN.

[*Falso, ut in corpora, ictu*] Ita e libris restitimus, nec sententiam difficile capi e similibus auctorum locis. Nam hæc fraus sive error alius quoque objectus hosti. Plutarchus in Pomp. 32. in pugna Pompeii cum Mithridate: 'Ερρίσαντο οὐδ' ἑκαταὶ κατὰ γένος τὴν σελήνην ἵκοντο. Πιστεύουσιν δὲ περὶ τὰς δύνας τῶ φανέ, αὐτοὶ σκιά, πολλὸν τῶν πραγμάτων ὑπερβαίνειν προαἰῶσαι, τοῖς πολλοῖς ἐπιβόλοι, οὐδ' ἀντιπρὸς τὸ διόστημα συνιδὴν ἀποβλέπειν. ἀλλ', οὐκ ἐν χειρὶ ἀπὸ γαυροῦται, τοὺς ἑσπεροὺς ἀφίπναι μάτην, ἵδμεν ἰσχυρότερον. Florus paullo aliter narrat, nec rem cepisse visus est, de illapsa pugna 3, 5. Nocturna ea dimicatio fuit, et luna in partibus, quippe quasi commilitans, cum a tergo hostibus, a facie Romanis, se præbuisset, Pontici per errorem, longius cadentes umbras suas: quasi hostium corpora petebant. Si tamen ea lectio recta, nec interpolata ab imperitis. Nam certe Orosius 6, 4. etiam et Frontinus 2, 1, 12. Romanis in hac pugna Lunam fuisse a tergo fatentur: et Dio 36, 32. clare narrant. Itaque emendem in Floro: cum a tergo Romanis, a facie hostibus se præbuisset, Pontici per errorem longius cadentes umbras (vocalum illam, suas, expungimus) quasi hostium corpora petebant. Sane ratio ipsa ita vult. nec tam bardum ego Florum umquam cepi,

corpora, ictu, tela hostium citra cadebant: Vitelliani adverso lumine conlucentes, velut ex occulto jaculantibus, incauti offerebantur. Igitur Antonius, ubi noscere suos noscique poterat, alios pudore et probris, multos laude et hortatu, omnes spe promissisque accendens, *cur rursum sumpsissent arma?* Pannonicas legiones interrogabat: *illos esse campos, in quibus abolere labem prioris ignominiae, ubi recipere gloriam possent.* Tum ad Mœsicos conversus, principes auctoresque belli ciebat: *frustra minis et verbis provocatos Vitellianos, si manus eorum oculosque non tolerarent.* Hæc, ut quosque accesserat: plura ad tertianos, veterum recentiumque admonens: ut sub *M. Antonio Parthos, sub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepulissent.* Mox insensius Prætorianis: *Vos, inquit, nisi vincitis, pagani, quis alius Imperator, quæ castra alia excipient? Illic signa armaque vestra sunt, et mors victis. nam ignominiam consumpsistis.* Undique clamor: et orientem solem (ita in Syria mos est) tertiani salutavere.

A. U.
823.
A. C.
70.
24

seam, ut hoc non ceperit. LIPS. Nempe ante erat in corpore, ut habet (Bud.) Guelf. Acidalius etiam malebat jactu. Etiam de telis missilibus ictus dicitur, sed tum, cum jactu teli attingitur corpus: quoad mittuntur, jactus dicitur. Clare sic distinguit Livius 30, 10. *Ex rostratis Pæni vana pleraque, utpote supino jactu, tela in superiorem locum mittebant: gravior ac pondere ipso librator superne ex onerariis ictus erat.* Itaque jactu h. l. placet. Confundi ista verba notam est. V. Drakenb. ad Liv. 26, 40. ubi pariter pro ictus mavult jactus. ERN.

Ex occulto jaculantibus incauti offerebantur] Ed. pr. non agnoscit vocem *incauti*, et, cum præcesserit *ex occulto*, satis intelligi putat Gruterus. ERN.

Cur rari summissent] Ex historia et sententia, *cur renuississent.* Nam Pannonici semel victi, arma tamen iterum sumserant. LIPS. Ferretus alias: *cur rursus sumo.* Hoc magis placet. Certe *rari* vitiosum est, quicquid nugetur Salinerius. MS. Agr. *cur nam.* ERN. Hoc Ryckio placet. Bip. Ferretto accedunt legentes *rursum.* finale syllabam absumpsit initialis sequens. Verum puto,

Non tolerent] Scr. *tolerarent*: nam præcedit *provocatos et possent.* ERN, Bud. *tolerent.*

Parthos. Armenios. Sarmatas] V. Dio 49. Supra A. 15, 26. H. 1, 79.

Mox insensius Prætorianis] Puto *insensius*. hoc est verbis asperioribus. Non enim his magis quam aliis infestus erat: sed hos compellabat inclementius. GRON. Verissime. Tertianis plura, his asperio-

ra dixit. ERN. Laudant Ryck. Lall. Recipio cum Bip.

Nam ignominiam consumpsistis] Assidet acuto huic dicto illud Curtianum 6, 8. *Scit, eos qui misericordiam consumserunt, amplius operare non posse.* LIPS. Sensus: nam ignominiam jam tantam contraxistis, ut ea non amplius timenda sit, nemo in vos uti possit, qui affligere velit, sed nihil aliud nisi mors restet. ERN. Lux huic loco ex H. 2, 44 et 67.

Solem (ita in Syria mos est)] Nam hæc legio e Syria deducta, in qua sub Corbulone militaverat. At de more ipso Herodianus 4, 30. de Parthis, qui pugnam inituri orto jam sole: *Ἀναστάντες δὲ τὸν ἥλιον, inquit, ὡς ἴδους αὐτοῖς, οἱ βαρβάροι, μάλιστα πλεονάζοντες, ἰσίδωμεν τοῖς Ῥωμαίοις.* Sed observo amplius: non solum Syros aut Orientales Soli cultum hunc detulisse, sed gentium plerasque. Plāto De legib. 10, p. 887. *Ἀνατίλλοντες τὴν ἡλίου καὶ εὐχόμενοι, καὶ πρὸς ἡνέρας ἰόντων, προσκυλίσουσιν ἑμὰ καὶ προσκυλίσουσιν Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων πάντων.* Ipsis Romanis receptum, in precando verti ad Orientem, Hyginus de Limitibus: *Antiqui architecti in Occidentem templa recte spectare scripserunt. Postea placuit omnem religionem eo convertere, ex qua parte cæli terra illuminabatur.* Iudorus 15, 4. templa ita structa ait, ut qui consuleret ac deprecaretur, rectum aspiceret Orientem. Latinus Pacatus in Paneg. ad Theodosium c. 3. *Nam ut, divinitus rebus operantes, in eam cæli plagam ora convertimus, a qua lucis exordium est.* Nec Christiani ab-

A. V. Vagus inde, an consilio Ducis subditus rumor, *advenisse*
 823. *Mucianum; exercitus incicem salutasse.* gradum inferunt,
 A. C. quasi recentibus auxiliis aucti; rariore jam Vitellianorum
 70. acie, ut quos, nullo rectore, suos quemque impetus vel pavor
 25 contraheret diduceretve. Postquam impulsos sensit An-
 tonius, denso agmine obturbabat. laxati ordines abrum-
 puntur: nec restitui quivere, impredientibus vehiculis tor-
 mentisque. Per limitem viæ sparguntur, consecrandi festi-
 natione, victores. Eo notabilior cædes fuit, quia filius pa-
 trem interfecit. rem nominaque, auctore Vipstano Messal-
 la, tradam. Julius Mansuetus, ex Hispania, Rapaci legioni
 additus, inpubem filium domi liquerat. is mox adultus, in-
 ter septimanos a Galba conscriptus, oblatum forte patrem
 et vulnere stratum, dum semianimem scrutatur, agnitus
 agnoscensque et exanguem amplexus, voce flebili precaba-

horruerunt. Tertullianus Apolog. c. 16.
*Alii plane humanius et verisimilius, So-
 lem credunt Deum nostrum... Suspicio
 inde, quod innoverit nos ad Orientis re-
 gionem precari. Sed perique vestrum,
 adfectione aliquando et caelestia adorandi,
 ut Solis ortum labia vibratis.* LRS.

Tertiani salutavere] Legionem hanc
 Gallicam cognominatam scribit Dio 65,
 14. et c. 13. ridiculas exercituum salu-
 tationes fingit. Mox Bud. inferre.

Vagus inde, consilio] Romanus codex
vagus inde, an consilio. quod valde am-
 plector. Ambigit videlicet, fortuito natus
 inter milites is rumor, an arte Ducis
 sparsus. LRS. Consentit MS. Flor.
 unde recepit Pichena. Rom. Cod. int.
 ed. pr. ERN. An thest in Bud. ed.
 Pat. Alc. Rhen.

Contraheret, diduceretve] Sententia
 et *avris* sic visa postulare. vulgo *du-
 ceretve.* LRS. Bip. posuere *deduceretve*,
 i. e. averteret, subduceret.

Postquam pulsos sensit] Nondum sane
pulsos. Legendum *perculosos*, recte judi-
 cat Acidalius. Verbum *sensit* indicat,
 referri hæc ad præcedentia, quæ *percul-
 sos* desiderant, sicut verbum *sensit*
 ipsum. Res ita evidens est, ut recipere
 non dubitarim. Similiter ap. Livium
 28, 33. *perculsi* pro *pulsi* e conjectura
 Rhenani, receptum, contra scriptos: et
 pluribus locis in libris vet. hæc verba
 confusa supra 2, 14. in simili re: *ad-
 ditus percussis terror, insecta in terga
 pugnantium classe.* Et sic centies. Mox
obturbabat MS. Flor. (Bud.) Reg. Agr.
 edd. pr. J. Gron. cetera *obturbat.* ERN.
 Rectius Bip. *impulsos.* Præmam syllabam
 ultima præcedentis vocis littera abstulit.

Impuberem filium] MSS. Flor. Harl.
 (Bud.) Oxon. Guelf. etc. *impubem.* Con-
 sensus MSS. facit, ut cum J. Gronovio
 sic ediderim, quem v. ad h. l. Pichenam
 ad 4, 14. imprimis Drakenb. ad Liv. 2,
 13. ubi copiose de hac forma agit, etiam
 hoc loco laudato. ERN.

Precabatur placatos patris Manes]
 Frustra hæere viri docti in hoc loco,
 cumque variis modis tentarant. Sensus
 est: *precabatur Manes patris, ut sibi
 placati essent, neve etc.* Porro *placatos*
 vera lectio, quæ est in Flor. Bud. Guelf.
 edd. Puteol. Beroaldi sqq. ante Lip-
 sium, qui edidit *piatos*, ex ed. superiori,
 nescio qua; quod omnes secuti sunt.
 Pichena quidem testis, in MS. se repe-
 risse *piatos*, et id exhibet ed. pr. verum
 ea lectio nata est e *piatos* quod et in
 Flor. fuit scriptum ab initio pro *placa-
 tos.* Vid. Pich. Latinitas quidem non
 patitur, ut dicamus *precari Manes* vel
Deos piatos: sed *placatos* i. e. non ifa-
 tos. At *piati* sunt Manes sacrificiis et
 aliis, quæ religio sanxit. Itaque non du-
 bitavi *placatos* præferre. Broterius con-
 jicit: *v. fl. Deos pr. ne piatos p. m.* quis
 MSS. quidam habent, *ne piatos.* Mox
 bene Pichena edidit *aversarentur* e Flor.
 pro *adversarentur*, quod est in ceteris
 scr. (Bud. etiam) et ante Pichenam edi-
 tis: unde firmatur supra dicta ad fl. 1,
 38. ERN. Adde 2, 51. Unde *piatos*
 sumserit Lipsius, non indicat. Pichena
 ad eod. MS. provocat; Ryckius ad Agr.
 et *piatos* explicat per *impiatos*, ut apud
 Nonium 4, 368. quo sensu in Vlg. 6,
 569. *piacula* sumuntur. Bip. *piatos* re-
 cepere; maluit tamen *impiatos* et *depre-
 cabantur* soil. culpam. Ryckii rationem

ut patros patris Munes, neve se ut parricidam aversarentur: A. U. publicum id facinus; et unum militem quotam civitum armo- 823.
rum partem? simul ad tollere corpus, aperire humum, su- A. C. 70.
premo erga parentem officio fungi. Advertere proximi,
deinde plures: hinc per omnem aciem miraculum et que-
stus et sævissimi belli execratio. nec eo segnius propin-
quos, adfines, fratres trucidatos spoliant: factum esse sce-
lus loquuntur faciuntque. Ut Cremonam venire, novum 26
immensumque opus occurrit. Othoniano bello, Germani-
cus miles incenibus Cremonensium castra sua, castris val-
lum circumjecerat: eaque munimenta rursus auxerat. quo-
rum ad spectu hæsero victores, incertis Ducibus, quid jube-
rent. incipere oppugnationem, fesso per diem noctemque
exercitu, arduum, et, nullo juxta subsidio, anceps. sin Be-
driacum redirent, intolerandus tam longi itineris labor, et
victoria ad inritum revolvebatur. munire castra? id quo-
que, propinquis hostibus, formidolosum, ne dispersos, et
opus molientes subita eruptione turbarent. quæ super
cuncta terrebat ipsorum miles, periculi quam moræ patien-
tior. quippe ingrata, quæ tuta, ex temeritate spes: omnis-
que cædes et vulnera et sanguis aviditate prædæ pensaban-
tur. Huc inclinavit Antonius, cingique vultum corona jussit. 27
primo sagittis saxisque eminus certabant, majore Flaviano-
rum perniciæ, in quos tela desuper librabantur. mox val-
lum portasque legionibus adtribuit, ut discretus labor for-
tes ignavosque distingueret, atque ipsa contentione decoris
accenderentur. Proxima Bedriacensi viæ tertiani septima-
nique sumpsero: dexteriora valli octava ac septima Clau-
diana: tertheadecimanos ad Brixianam portam impetus tulit.
Paullam inde moræ, dum e proximis agris ligones, dola-

amplifactor; explicatio Ernesti non mihi
satisfacit; probant tamen Brot. et Lall.

Publicum id facinus etc.] Sensus
est: ne sibi potius imputent hoc facinus,
quam universis civilibus armis, universo
exercitui, bellum civile auso: cujus se
minimam partem esse, nec totam cul-
pam ferre debere. Acidalius putabat
hæc verba esse alieno loco, et post *belli*
execratio ponenda. ERN.

Trucidatos spoliant] (Sic Bud.) Flor.
trucidati: quod J. Gronovius factum
putat ex *trucidant*: bene, ut opinor:
quæ sequitur *faciunt scelus*. ERN.

Adfines] Ita Bud. qui frequenter sic
adversandi casum effert.

Othoniano bello] Cf. 2, 22.

Fesso p. d. n. exercitu] MS. Agr. *fes-
sos exercitus*: quod et ipsum rectum.
Sed vulgatum mellus et verius: etsi
Flor. etiam ad ed. pr. *fessos*, sed mox ex-

exercitum. Mox *munire castra* per inter-
rogationem dicta, ad variandam oratio-
nem. nam alias non convenit *id quoque*,
quod est respondentis. ERN. Bud. *fes-
sos p. d. n. exercitu*. Bip. *fessos* ad inci-
pere referunt et verba per d. n. *exerci-
tum* in parenthesi ponunt. Mox post
munire castra interrogandi signum non
probant. Paulo post Bud. *ruptione*.

Ex temeritate spes] Copula et ante
ex, auctore Flor. recte deleta J. Grono-
vio. Nam in contrariis copulæ nullus,
certe non elegans, usus. Consentit ed.
pr. In MS. Guelf. (Bud.) add: Pateol.
et seqq. ante Lipsium, et *temeritate*:
ubi et vitiose pro ex, ut aliis locis. hinc
vulgata et ex nata, a Lipsio temere re-
cepta ex libro, quem ad editionem suam
accommodavit. ERN. Bud. quoque mox
et prox. agnis pro e prox. a.

- A. U. bras, et alii falces, scalasque convectant. tum, elatis super
 823. capita scutis, densa testudine succedunt. Romanæ utrim-
 A. C. que artes: pondera saxorum Vitelliani provolvunt; disje-
 70. ctam fluitantemque testudinem lanceis contisque scrutan-
 tur: donec, soluta compage scutorum, exsanguis aut lace-
 28 ros prosternerent multa cum strage. Incesserat cunctatio,
 ni Duces fesso militi, et velut inritas exhortationes abnu-
 enti, Cremonam monstrassent. Hormine ad ingenium, ut
 Messalla tradit, an potior auctor sit C. Plinius qui Anto-
 nium incusat, haud facile discreverim: nisi, quod neque
 Antonius, neque Hormus, a fama vitæ suæ, quamvis
 pessimo flagitio, degeneravere. Non jam sanguis, neque
 vulnera morabantur, quin subruerent vallum, quaterentque
 portas; innixi humeris et super iteratam testudinem scan-
 dentes, prensarent hostium tela brachiaque. integri cum
 sauciis, semineces cum expirantibus, volvuntur, varia per-
 29 euntium forma et omni imagine mortium. Acerrimum
 septimæ tertiæque legionum certamen. et Dux Antonius,
 cum delectis auxiliariis, eodem incubuerat. Obstinatos
 inter se cum sustinere Vitelliani nequirent, et superjecta
 tela testudine laberentur; ipsam postremo balistam in sub-
 euntes propulere. quæ, ut ad præsens disjecit obruitque,
 quos inciderat, ita pinna ac summa valli ruina sua traxit.

Multa cum strage, incesseras] Id est, quia multa strages, timidior et cunctantior jam miles. Lips. Male. Distinctio vitiosa in libris edd. ante Pichenam fuit: qui e Flor. sic, ut nunc est, interpunxit. Consentit ed. pr. ERN. Lips. loco cunctatio perperam conjectat tentatio.

Hormine id ingenium] i. e. inventum, ut ap. Plin. Pan. c. 49. *exquisita ingenio cenarum*. ubi v. Schwarzius, et ad c. 26. Pro *semineces* (quod in Bud.) MS. Reg. Agr. et ed. pr. *semianimes*. Paullo ante edidi *prensarent* e MS. Guelf. ed. pr. pro *prehens*. ERN. Bud. quoque *prensarent*. Bip. recte ad *ingenium*. Mox c. Agr. et Reg. Lall. ut *Messalla traditum*.

Et omni imagine mortium] Poetas imitatus, *imaginem* pro genere dixit et exemplo. ERN. Cf. Virg. *Æn.* 2, 369. Mox Bud. *tertiæ decimæ septimeque*.

Superjecta tela] Sic bene Flor. et Bud. pro vulg. *superjecta*. Vide infra 5, 6. et Sall. Fr. c. 12. Cod. Agr. non male *superjectata*.

Balistam] Muretus *molem*, forsitan e codice. Et cod. Agr. *molem valli*, glossa.

Disjecit obruitque, quos inciderat] Primum de balista non satis commode *obruit* dicitur: sed de majoribus molibus,

velut A. 4, 62. de amphitheatro, quod dicitur *operuisse* homines ruina: valdeque vereor, ne Tacitus scripserit *obtrivique*, quod convenit tali machinæ. Et inane erat *obruit* addere, quod ex *inciderat* intelligi potest. Vestigia ejus lectionis in corruptissima ed. pr. scriptura: *disjecta breviterque*. Atque etiam alibi librarii sic permutarunt ista verba. Sic ap. Liv. 3, 56. pro *obtrivisset*, in scr. et edd. repertum *obruisset*, ubi v. Drakenb. Certe Tacitus, si *obruit* scripsisset, non addidisset, in quos *inciderat*: nam hoc jam est in verbo *obruit*: sed *oppugnatores, subeuntes*, aut simile quid: ut adeo nullo modo de veritate correctionis nostræ dubitari queat. Porro quos habent Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. omnes, pro *in quos*: ne quis hæreat. nam et sic alii dixerunt: quamquam non negandum, librariorum sæpe in hujus verbi constructione præpositionem temere omisisse, ubi iis docti viri non parvere. Vid. Drakenb. eundem ad Liv. 2, 30. ubi hunc locum Taciti afferre non neglexit; ut, si liber bonus juvaret, libenter *quis* scriptum a Tacito statuerem; præsertim cum illum modum loquendi alibi in Tacito non observarim, et scriptores tantum inferioris ætatis pro ea ratione laudentur. ERN.

simul juncta turris ictibus saxorum cessit. qua septimani A. U.
dum nituntur cuneis, tertianus securibus gladiisque portam 823.
perfregit. Primum inrupisse C. Volusium, tertiæ legionis A. C.
militem, inter omnes auctores constat. is in vallum egres- 70.
sus, deturbatis qui restiterant, conspicuus manu ac voce
capta castra conclamavit. ceteri, trepidis jam Vitellianis,
seque e vallo præcipitantibus, perrupere. completur cæde,
quantum inter castra murosque vacui fuit. At rursus nova 30
laborum facies: ardua urbis mœnia, saxæ turres, ferrati
portarum obices, vibrans tela miles, frequens obstrictusque
Vitellianis partibus Cremonensis populus, magna pars Ita-
liæ, stato in eosdem dies mercatu congregata: quod defen-
soribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incita-
mentum ob prædam, erat. *Rapi ignes* Antonius, *inferrique*
amanissimis extra urbem ædificiis jubet; si damno rerum
suarum Cremonenses ad mutandam fidem traherentur. pro-
pinqua muris tecta, et altitudinem mœnium egressa, for-
tissimo quoque militum complet: illi trabibus tegulisque
et facibus propugnatores deturbant. Jam legiones in testu- 31

[*Nituntur cuneis*] Hoc est cuneatim
irrumper. Cf. A. 1, 51. H. 2, 42. 5, 16.
18. Mox Bud. concessit. et dein rupisse.

[*Securibus gladiisque portam perfregit*]
Non spernam ego elegantem conjecturam
Heinsii, ni fallor, apud Ryckium,
corrigentis *securibus dolabrisque*. Nam
gladiorum in portis perfringendis nullus
usus. Intelligendæ autem dolabræ, qua-
les illæ apud Curtium 5, 6. quibus *vasa*
cædebant milites, 8, 4. *sternerent arbo-*
res. ERN.

[*In vallum egressus*] Eodem modo usus
est verbo egrediendi infra c. 71. in qua-
rum tectum egressi. ERN.

[*Deturbatis, qui restiterant*] *Restite-*
rant edd. vett. ante Rhenanum. favet
Flor. in quo *resisterant*. Idque restituit
Pichena. MS. (Bud.) Guelf. edd. Rhen.
sq. *resisterent*. Illud melius esse totus
contextus clamat. ERN.

[*Capta castra conclamavit*] Verbum
conclamare de uno dictum et ab aliis,
nominatim Virgilio *Æn.* 9, 375. *Haud*
temere est visum, conclamat ab agmine
Volscens. Valer. Fl. 3, 259. *Conclamat*
ab aggere Tiphys: quamquam etiam in
illo loco libri quidam *aggere*: quæ si
vera lectio, eum locum Tacitus in mente
habuisse videri potest. ERN.

[*Completur cæde*] Quis vero numerus
cæsarum in his præliis? Tacuit noster,
expressit Egesippus 4, 30. *Exstincta*
triginta millia et ducenti viri de exercitu
Vitellii. Primusque (id enim Antonio

cognomentum erat) quattuor millia quin-
gentos de Mysiacis militibus amisit.
LIPS.

[*Ac rursus nova lab. facies*] Primo
haud dubie scribendum: *at rursus*: quod
facile quis attendens et comparans an-
tecedentia, sentiet. Reperit et Brot. in
MS. et recepit at. Deinde respexit ad
illud *Ænæ* ap. Virgil. *Æn.* 6, 103.
Non ulla laborum, o virgo, nova mi fa-
cies etc. ut jam notavit Acidalius. ERN.
Bud. ac.

[*Illi trabibus etc.*] Primum, etsi bene
fero illi sc. milites: tamen aures meæ
potius desiderant *hinc* vel *illinc*, inde, ex
istis ædificiis, mittunt, quibus deturbent
propugnatores. Deinde *trabibus* haud
dubie vitiosum. nam trabes quomodo
tam longe milites jaculentur sine tor-
mentis, quæ ibi nulla fuere. Id vidit
Heinsius, qui apud Ryckium corrigebat
lateribus. Sed, quia tegulæ quoque ge-
neris lateritii, malim fere *lapidibus*, ut
infra c. 71. *saxis tegulisque* e tectis ob-
ruunt Vitellianos. Probat Mullerus.
ERN. *Trabibus* bene habet. Tectorum
ipsorum tegulas et trabes de culmine
domuum dejiciebant in hostes. Sic tor-
mentis non erat opus, ut et Bip. monent.

[*In testudinem glomerabantur*] Sic
bene e Flor. edidit Pichena pro *glome-*
rantur. nam sequitur *incutiebant*. Con-
sentiunt MSS. (Bud.) Guelf. Bodl. Mox
languescere idem ex eodem libro pro *lan-*
guere. (Bud. *languere*) Ed. pr. *langue-*

A. U. dinem glomerabantur, et alii tela saxaque incutiebant, cum
 823. langescere paulatim Vitellianorum animi. Ut quis ordine
 A. C. anteibat, cedere fortunæ: ne, Cremona quibque excisa,
 70. nulla ultra venia, omnisque ira victoris, non in vulgus in-
 ops, sed in Tribunos Centurionesque, ubi pretium cædis
 erat, revertèretur. Gregarius miles, futuri socors et igno-
 bilitate tutior, perstabat. vagi per vias, in domibus additi,
 pacem ne tum quidem orabant, cum bellum posuissent.
 Primores castrorum nomen atque imagines Vitellii amoli-
 untur. catenas Cæcinæ (nam etiam tum victus erat) ex-
 solvunt, orantque, ut *causæ suæ deprecator adsistat*. adspers-
 nantem tumentemque lacrynis fatigant (extremum malo-
 rum) tot fortissimi viri, proditoris opem invocantes. mox
 velamenta et infulas pro muris ostentant. Cum Antonius
inhiberi tela jussisset, signa aquilasque extulere: mœstum
 inermium agmen, dejectis in terram oculis, sequebatur.
 Circumstiterant victores, et primo Ingerebant probra, in-
 tentabant ictus: mox, ut præberi ora contumeliis, et, posita

scerent: quod non spernam. infinitivum
 copula et, sive addita temere ante ut,
 sive intellecta, peperisse videtur. Sed
 infinitivus quoque rectus. Dein cum
 Kyokio et Gronovio deleta et, dedi ut
 quisque o. a. et ei rei interpunctionem
 accommodavi. Consentiant MS. Agr.
 ed. pr. nisi quod habent quis, pro quis-
 que. Denique revertèretur, pro simplici
 verteretur, dictam, quod rescribi vole-
 bant Muretus et Ursinus (et Acidal.).
 Vid. ad Sueton. Aug. c. 77. ERN. Flor.
 etiam et Bud. habent ut quis, et sic no-
 ster passim, ut A. 2, 24. 78. 83. 4, 23.
 36. Ergo restitui cum Bip. et J. Gron.
 Dein revertèretur, rectius.

Nomen atque imagines] Nomen ejus
 in signis. Mos enim ille, ut Imperatoris
 sui nomen tum vexillis inscriberent, tum
 scutis. Quod etiam in libera Rep. video
 facilitatum. Dio de Crasso in Parthos
 movente 40, 18. *Ἐκείνους δὲ τὴν αὐτὴν μὲν
 λαὸν τοῖς ἱερῶν ἱστέον, καὶ φανερὰ γράμ-
 ματα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ δόρυ καὶ τοῖς ἑσάρ-
 κας καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐφ' οὓς αὐτοὺς ὁρᾶς
 ἔχοντες.* Thebaidis scriptor etiam Græ-
 ciis attribuit, sed mentem habens in mi-
 litia Romana:—*aurea clarum nota No-
 men Ducum vexilla præscriptum ferunt.*
 facitque litteras aureas, quas Dio puni-
 ceas. Huo Suetonii illud pertinet Ve-
 apas. 6. *Nomen ejus vexillis omnibus
 aene mæra inscripserunt.* Item Prudentii
 de Constantino, in Symm. 1, 488. *Chri-
 stas purpureum, gemmato textus in auro.*
*Signabat labarum. clypeorum insignia
 Christus Scripserat.* Qui bene addit de

clypeis, sive scutis. nam et illic, ut dixi,
 inscribebant. Quintilianus pro Milite
 c. 12. *Inscriptum in scuto C. Marii no-
 men.* Dio 42, 15. Marcellum ait *nomen
 Pompeii, cum id scutis suis milites in-
 scriberent, delese.* uti scilicet fauto-
 rem se Cæsari ostenderet. Idem 50,
 5. notat, Romanos milites *Cleopatras
 nomen scutis inscripsisse*, quasi Impera-
 toris. D. Ambrosius (sive quis alius ille
 scriptor) ad hunc ritum respexit Orati-
 one funebri de Valentiniano §. 58. *Val-
 entinianus habens in se imaginem Chri-
 sti... Nec injuriam putaveris. caractere
 Domini inscribuntur et servuli, et nomine
 Imperatoris signantur milites.* nisi tam-
 en ad puncturas et stigmata militum
 hoc refers: quod non sperno. Lrps. De
 nominibus adde nostrum H. 2, 85. 3, 13.
 ERN.

Tum victus] Bud. *tunc victus.*

Extremum malorum etc.] Interpun-
 ctio hæc debetur Pichene, qui sic loco
 succurrit, adjutus MS. Flor. Pro tot
 MS. Guelf. Bud. ed. Rhen. et sqq. ante
 Lipsium ac. ERN. Priora verba inter-
 cludo cum Bip. et præcedens punctum
 tollo. Mox Freinsh. malebat *jussit* et.
 non opus.

Circumstiterant] MS. Guelf. a manu
 sec. ed. pr. *circumsteterant*. V. ad 4, 69.
 Mox eadem ed. pr. *intendebant*. ERN.
 Bud. et ed. Put. Alc. Rh. *circumstite-
 rant.*

Mox, ut præberi ora c.] Non est ver-
 bum, unde pendeat *præberi*: sequitur
 enim et *patiebantur*. Pronum foret con-

omni ferocia, cuncta victi patiebantur, subit recordatio, illos A. U. esse, qui nuper Bedriaci victoriae temperassent. Sed, ubi ^{823.} Cæcina, prætexta lictoribusque insignis, dimota turba, ^{A. C. 70.} Consul incessit, exarsere victores: *superbiam, sævitiamque* (adeo invisa scelera sunt) etiam *perfidiam*, objectabant. Obstitit Antonius, datisque defensoribus, ad Vespasianum dimisit. Plebs interim Cremonensium inter armatos con- ³² flictabatur. nec procul cæde aberant, cum precibus Ducum mitigatus est miles. Et vocatos ad concionem Antonius adloquitur, magnifice victores, victos clementer: de Cremona in neutrum. Exercitus præter insitam prædandi cupidinem, vetere odio, ad excidium Cremonensium incubuit. juvisse partes Vitellianas, Othonis quoque bello, credebantur: mox tertheadecimanos, ad extruendum amphitheatrum relictos, ut sunt procacia urbanæ plebis ingenia, petulantibus jurgiis inluserant. Auxit invidiam editum illic a Cæcina gladiatorum spectaculum: eademque rursus belli sedes: et præbiti in acie Vitellianis cibi: cæsæ quædam feminæ, studio partium ad prælium progressæ. tempus quoque mercatus, ditem aliqui coloniam, majorum opum specie complebat. Ceteri Duces in obscuro: Antonium fortuna famaue omnium oculis exposuerat. is balneas, ablundo cruori, propere petit. excepta vox

jicere præbuere. Sed non necessarium, aliquid tentari. Similiter A. 12, 51. *post ubi quati uterus, et viscera vibrantur.* Arbitror, esse *ἀνακίδουσαν*, constructionis, idque sic resolvendum, velut h. l. ut præberi ora c. et cuncta victos pati videbant: in illo 12, 51. ubi *quati uterum et viscera vibrari* sentit. Mox *ferocia* melius, quam *fiducia*, quod est in MS. Guelf. ed. Puteol. Ber. Alc. EAN. Bud. *ferocia*. Recepit Rhen.

Subit recordatio] *Recordatio* est in ed. pr. Rhen. sqq. omnibus, et, ut e silentio Pichenæ et J. Gron. colligere licet, in MS. Flor. In Bud. legitur *ratio*, ut in Guelf. unde Rhenanus colligebat *miseratio: subit miseratio: illos esse etc.* Sic interpungendum, ut mox *exarsere victores: superbiam etc.* Nempe conversio tanta rerum misericordiam movit, ut alibi. Mihi hoc melius placet. In his miseratione orta: in Cæcina indignatio. Omninoque melius coherens oratio esset. EAN. Bud. *ratio* verius videtur Bipontinis.

Victoria temperassent] Sic in libris meis omnibus reperi: in nullo *obtemperassent*, ut ex h. l. laudat Ciaccon. ad Cæs. B. G. 1, 39. Apud Sallustium autem Cat. 11. in hac formula *victoriae*

temperare est illa confusio. V. Cort. De formula ipsa Oudend. ibi laudat Gronov. ad Liv. 1, 29. EAN.

Consul incessit] Guelf. et alii *incessisset*, male: item mox: *objectant*, quod non spernam, Sic ante: *subit recordatio*. EAN. Bud. *incessit*.

Plebs] Sic Flor. Bud. Agr. Pichenæ aliunde *plebes*.

De Cremona in neutrum] Id est, in neutram partem aliquid pronuntiavit: neque ad salutem, neque ad perniciem. EAN.

Editum illic a Cæcina etc.] Præpositio *a* et mox copula *que* est in libris omnibus meis præter ed. Rhen. et euph. secutas ad Pichenam. Paullo post *major* MS. Bodl. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. recepit Broterius. EAN. Præpositionem se delevisse Rhen. ait, quia deest in Bud. et putabat subandiri; verum in editione ejus sec. legitur. Contra Bud. habet *eademque*, Rhen. *eadem*. Bud. et Rhen. *majorum*. Bud. *ad bellum*; Rhen. *ad prælium*. Bud. *alioqui*.

Is balneas ablundo cruori] Pichenæ e Flor. dedit *balineas* sed, quia supra c. 11. *balnearum* editum est, hic eandem scripturam servandam putavi. *Ablundo cruore* habent edd. ante Rhen. omnes.

A. U. est, cum teporem incusaret, *statim futurum, ut incal-*
 823. *scerent.* Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit,
 A. C. tamquam *signum incendende Cremonae dedisset*, quæ jam fla-
 70. grabat. Quadraginta armatorum millia inrupere, calorum
 33. lixarumque amplior numerus, et in libidinem ac sævitiam
 corruptior. Non dignitas, non ætas protegebat, quo mi-
 nus stupra cædibus, cædes stupris, miscerentur. Grandævus
 senes, exacta ætate feminas, viles ad prædam, in ludibrium
 trahebant. Ubi adulta virgo, aut quis forma conspicuus,
 incidisset, vi manibusque rapientium divulsus, ipsos post-
 remo direptores in mutuam perniciem agebat. dum pecu-
 niam, vel gravia auro templorum dona, sibi quisque trahunt,
 majore aliorum vi truncabantur. Quidam obvia adspers-
 nati, verberibus tormentisque dominorum addita scrutari,
 defossa eruere. Faces in manibus: quas ubi prædam eges-
 serant, in vacuas domos et inania templa per lasciviam ja-
 culabantur: utque exercitu, vario linguis, moribus, cui
 cives, socii, externi interessent, diversæ cupidines, et aliud
 cuique fas, nec quidquam illicitum. Per quatrimum Cre-
 mona sufficit. Cum omnia sacra profanaque in igne con-

Idque recte dicitur, et exquisitius anti-
 quiusque, quam *cruori*, ut jam ad Anna-
 les dictum. Itaque id secutus essem,
 nisi libri Florentini auctoritas obstaret,
 cui Guelf. consentit. Mox pro *incal-
 823. 70. 33. rescerent* MSS. Oxon. Harl. *inardescerent*. Il-
 lud verum, et melius, ut quisvis sentit.
 Ipse tepida aqua non incalcescebat, quam
 suppeditaverant: minatur, fore, ut illi
 incalcescerent, sed alio modo. ERN. Rhen.
 e Bud. *cruori*.

Viles ad prædam] Turnebo ne acceda-
 mus rescribenti *miles ad prædam*. Ta-
 citi enimvero mens, eos ipsos, qui aut
 ætate aut imbecillitate non erant ullius
 æris, raptos tamen per sævitiam et ad
 illud. Curtius non absimiliter in di-
 reptione Persepolis 5, 6. *Neque avari-
 tia solum, sed etiam crudelitas, in capta
 urbe grassata est. auro argentoque onu-
 sti, vilia captivorum corpora trucidab-
 ant.* LIPS.

Aut quis forma conspicuus] An aut
 puer forma conspicuus. GRON. In tali
 contextu non videtur necessarium sub-
 stantivum poni. Genus enim et mentio
 facta virginis facit, ut sponte intelliga-
 tur pueri nomen. Solenne hoc Græcis
 inprimis. Sic apud Homer. Il. A. initio,
Ἰφίτιος ἱππίου opponuntur *αἰετοὶ* pro
εἰσέτασι: et sic centies. ERN.

Ipsos postremo direptores] Talis illa
 in capta urbe descriptio Quintilian 8,
 9. *Et conata retinere infantem suum*

*mater, et, sicubi majus lucrum, pugna
 inter victores.* LIPS.

Majore a. v. truncabantur] Abscis-
 manibus, ut omitterent occupata. sed,
 ni fallor, hinc rei non satis convenit
majore aliorum vi. forte fuit *obtrunca-
 bantur* (ut voluit Heins.) vel *trucidaban-
 tur*. Etiam supra dixit in perniciem
 actos milites, dum de virginibus aut puc-
 ris formosis pugnarent. ERN.

*Vi tormentisque dominorum addita
 scrutari*] Sic 2, 13. matrem per crucia-
 tus interrogant milites ubi filium occule-
 ret. Frustra itaque Ursinus et Mure-
 tus corrigunt *domorum*. ERN.

Utque exercitu, vario] i. e. atque ut
 fit in exercitu tali etc. Præpositio omis-
 sa (v. ad c. 19.) fecit, ut quidam *exér-
 citus* fecerint, ut est in Guelf. edd. Pu-
 teol. Ber. Alc. Mox melius puto *inven-
 823. 70. 33. sent*. ERN. Bud. Rhen. *exercitu*.

In igne considerent] Heinsius ex Ovi-
 dio corripuit *ignem*. Sic etiam Virgil.
 Æn. 2, 624. unde scil. sumit suum, ut
 alia, Ovidius: *omne mihi visum est con-
 siderare in ignes Ilium*. Atqui Tacitus
 libenter imitatur Virgilium. etiam ap.
 Virgilium MS. Hamburg. *in igne* vitiose
 dedit. Itaque valde arridet ista correctio
in ignem vel *in ignes*. ERN. Heinsius
 de Virgilio cogitabat; nam apud Ovi-
 dium tale nihil. *In igne* Bip. subadiunt
cineribus obruto. Sed Statius etiam
 Theb. 3, 184. *in cinerem consedit*.

siderent, solum Mephitis templum stetit ante mœnia, loco, seu Numine defensum. Hic exitus Cremonæ, anno CCLXXXVI. a primordio sui. Condita erat Ti. Sempronio et Cornelio Consulibus, ingruente in Italiam Hannibale, propugnaculum adversus Gallos, trans Padum agentes, et si qua alia vis per Alpes rueret. Igitur numero colonorum, opportunitate fluminum, ubere agri, annexu connubiisque gentium, adolevit floruitque, bellis externis intacta; civilibus infelix. Antonius, pudore flagitii, crebrescente invidia, edixit, *ne quis Cremonenses captivos detineret*. iritamque prædam militibus effecerat consensus Italiæ, emptionem talium mancipiorum adspernantis. Occidi cœpere: quod ubi enotuit, a propinquis adfinibusque occulte redemptabantur. mox rediit Cremonam reliquus populus. reposita fora templaque munificentia municipum: et Vespa-

A. U.
823.
A. C.
70.
34

Mephitis] Dea tetri odoris, de qua Serv. ad Æn. 7, 84. ERN.

Hic exitus Cremonæ] Sic edidi ex ed. pr. cui consentit MS. Agr. quamquam *Cremonæ* a man. sec. additum. *Habuit* abest a MS. Flor. Bud. in quibus quia est *Cremonam*, addidere *habuit*, e formula Tacito solenni. *Cremonam* servari, sine *habuit*, ut vult J. Gronovius, intellecto *mansit*, duabus de causis fieri non placet: primum, quia ista ellipsis inusitata, quod et de *habuit* dicendum: dein, quia verbum *manere* fere de futuris rebus dicitur, et, si de præteritis dicitur, *manserat* esse debet, non *mansit*. Accusativi et genitivi primæ declinationis sæpe in libris confusi. ERN. Reg. Lall. quoque habet *Hic ex Cremonæ*. Recepere Lall. Brot. Bip. Gruterus etiam.

Ti. Sempronio] Id est, Tiberio. Male enim vulgo *Tito*: ex Livio 21, 6. et Fastis. Lips. *P.* abest ante *Cornelio* a Flor. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen. unde delevi. Sic A. 14, 1. *C. Vipstano, Fonteio Coss.* ut monet J. Gron. ERN.

Per Alpes rueret] A Beato hoc est (e Bud.); antea *irrueret*. Legam *ingrueret*. Lips. *Rueret* est etiam in Flor. ed. pr. quod nequaquam tentandum. Horat. C. 4, 2. *Monte decurrens velut amnis—fervit, immensusque ruit Pindarus ore*. Similiter *erruere* pro *ruere* tentabat Heins. A. 2, 17. ERN.

Annexu connubiisque gentium] *Annexu* est conjunctio quacunque, quales commercia, connubia, concilia communia: cui subicitur species conjunctionis. Pro *gentium* Spanhem. de V. et P. N. t. 2. p. 619. malebat *adjacentium*, quod *gentium* nimis vagum et indefinitum vi-

debat. Neque aut satis faciunt dicta Ryckio, aut convenit exemplum ab eo prolatum e Liv. 8, 14. *ceteris Latinis populis connubia commerciaque et concilia inter se ademerunt*: nam ibi omnia definita. Sed malim tamen intelligere *aliarum*; quod verbum a Græcis sæpissime, ab imitatoribus eorum interdum, omitti, dudum observatum est. ERN. Agr. *connexu*. Rhen. malebat *adhæsu*. Bip. conjiciunt *agri annexi*. *Ubere agri* plane ut Virg. Æn. 8, 164. *ubere glebæ*. Mox Bud. *civilibusque*.

Pudore flagitii] Ita mei libri. Budensis *pudore*. vulgati pessime *post rem flagitii*. Lips. Etiam Flor. Guelf. ed. pr. *pudore*. ERN. Ex ingenio conjiciebat *pudore* Rhenanus: Pichena restituit e Flor. Acidalius e *post rem* conjectabat *postremi*.

Cremonenses captivos] Cod. Agr. et Reg. Lall. *Cremonensem captivum*.

Occidi cœpere] Sic Rhenanus dedit e vestigiis MS. Bud. in quo erat *cecidit*. At *occidi* jam editum erat in ed. pr. quod est etiam in Flor. Ceteri ante Rhen. *cadi*, ut est in Guelf. Mox *redemptabantur*, quod e Flor. edidit (Pichena et) Ryckius, etiam est in MSS. Agr. Guelf. In margine autem pro var. lect. est *redimebantur*. Gaudere Tacitum frequentativis, supra jam observatum, et lectio quemque docet. ERN. Bud. *redimebantur*. Sic Put. Alc. Rh.

Magnificentia municipum] Placet magis, quod in Rom. codice est, (i. ed. pr.) *munificentia*. Lips. Sic et MS. Reg. idque melius puto: et recepissem in contextum, nisi *magnificentia* quoque utcumque ferri posset, intellecta magnitudine

A. U. sianus hortabatur. Ceterum adsidere sepultæ urbis ruinis, noxia tabo humus haud diu permisit. ad tertium lapidem progressi, vagos paventesque Vitellianos, sua quemque apud signa, componunt. Et victæ legiones, ne, manente adhuc civili bello, ambigue agerant, per Illyricum dispersæ. In Britanniam inde et Hispanias nuntios famamque, in Galliam Julium Calenum, Tribunum: in Germaniam Alpinum Montanum, Præfectum cohortis, quod hic Trevir, Calenus Æduus, uterque Vitelliani fuerant, ostentui misere. Simul transitus Alpium præsidii occupati: suspecta Germania, tamquam in auxilium Vitellii accingeretur.

- 36 At Vitellius, profecto Cæcina, cum Fabium Valentem, paucis post diebus, ad bellum impulisset, curis luxum obtendebat: non parare arma, non adloquio exercitioque militem firmare, non in ore vulgi agere: sed umbraculis hortorum abditus, ut ignava animalia, quibus si cibum suggeras, jacent torpentque, præterita, instantia, futura, pari oblivione dimiserat. Atque illum, in nemore Aricino desidem

animi, quæ in munificentia vel maxime cernitur, ut mox c. 37. Verba illa permutantur et A. 12, 3. ubi *magnificentia* verum. Recipere Brot. et Allem. ERN. Hic e cod. Reg. Sequor cum Bip. Bud. *magnificentia* et prius *templa quoque*.

Noxia tabo humus] MS. Agr. *tabe*: quod non displicere videtur Ryckio, laudanti A. 2, 69. Mihi quoque placeret, si libri plures consentirent. Nam non uno sane loco pro *tabe* datum *tabum* a librariis, ignorantibus, etiam *tabem* sic dici. Vid. ad l. c. sed nec inferienda ubique sine idoneis auctoribus *tabes*. *Tabo* h. l. defendit etiam et illustrat J. Gronov. ad Melam 3, 8. supra 2, 70. *infesta tabo humus*. ERN. Bud. *tabo*.

Trevir] Bud. *lepide triumvir*.

Ad h. impulisset] Non credo sic Tacitum dedisse. *Ad bellum impellere* est suadere bellum, auctorem alicui esse belli: quod ab h. l. alienum. Princeps imperat Ducibus suis, quod fieri velit. *Expulisset* verum credo. Inventus homo socius et voluptarius exibat, aut moras necebat. Suet. Cal. 1. Tiberius Germanicum dicitur *expulisse ad componendum Orientis statum*. Cicero *extrudere* sic dixit in ep. 7, 6. Probat Mullerus. ERN. Bip. contra comparant A. 4, 41. *ad vitam prorsus Roma impelleret*.

Non in ore vulgi] Vera nostra conjectura. Nam in libris omnibus *more vulgi*. quod sane haud convenit. At in *ore agere*, est Latinis coram et in conspectu esse, sese offerre. Sallustianum

est, et ab eo peno Tacito promptum. In oratione Cottæ ad Quirites: *A prima adolescentia, in ore vestro privatus et in Magistratibus egi*. Fragmento alio: *In ore agens gentibus, populo, civitati*. Tacitus iterum c. 77. *Julianus ad L. Vitellium perductus, verberibus sedatus, in ore ejus jugulatur*. Dicendi hoc genus restituendum Plinio censeo in Paneg. 69. *Sunt in honore hominum et in honore famæ magna nomina, ex tenebris oblivionis, indulgentia Cæsaris*. Et lego: *Sunt in ore hominum et in ore famæ*. LIPS. In ore etiam Flor. (Bud.) Agr. ERN. In ore vulgi etiam Cic. Verr. 1, 46. Cf. noster ad H. 2, 73. Fragmentum alterum Lipsio cit. ductum est e Donato ad Ter. Adelphos 1, 2, 13.

In nemore Aricino] Inter Lanuvium et nemus Aricinum superesse rudera villæ Vitellii arbitratur Corradinus Lat. vet. t. 2. p. 193.

Atque illum—proditio Lucilii Beperculit] Nuncei non percellunt, sed percutiunt, ut alio loco jam docuimus. Itaque legendum *percutiit*. *Perculit* esset perdidit: quod alienum est. *Reperit* exterruit, desideratur: quod est *percutit*. Cicero quidem ep. 5, 7. *veteres inimicos, novos amicos, literis tuis percules*: sed sequitur et de magna spe deturbatos jacere: quod huic loco dissimile est. Infra c. 56. *ad omnes nuncios vultu quoque et incessu trepidus dicitur fuisse*. hoc est *percuti*, non *perculsi*. Contra Cicero in ep. 9, 25. *atrocissimis perculsus est literis*, non *perculus*. V. et ad 2, 54. Itaque

et marcentem, proditio Lucilii Bassi, ac defectio classis A. V. Ravennatis perculit. Nec multo post de Cæcina adfertur mixtus gaudio dolor: et descivisse, et ab exercitu vinctum. plus apud socordem animum lætitia, quam cura valuit. multa cum exultatione in urbem revectus, frequenti concione, pietatem militum laudibus cumulat. P. Sabinum, Prætorii Præfectum, ob amicitiam Cæcinæ, vinciri jubet, substituto in locum ejus Alphenio Varo. Mox Senatam, composita in magnificentiam oratione, adlocutus, exquisitis Patrum adulationibus adtollitur. Initium atrocis in Cæcinam sententiæ a L. Vitellio factum. dein ceteri, composita indignatione, quod Consul Rempublicam, Dux Imperatorem, tantis opibus, tot honoribus cumulatus, amicum prodidisset, velut pro Vitellio conquerentes, suum dolorem proferebant. Nulla in oratione cujusquam erga Flavianos Duces obtretractio. errorem imprudentiamque exercituum culpantes, Vespasiani nomen suspensi et vitabundi circumbant. Nec defuit, qui unum Consulatus diem (is enim in locum Cæcinæ supererat) magno cum irisu tribuentis accipientisque, eblandiretur. pridie Kal. Novembris Rosius Regulus iniit, ejuravitque. Adnotabant periti, numquam antea, non abro-

vix ante dubitavi, in tanta evidentia, corrigere. E Broterio post didici, MS. Reg. habere perculit: Quod firmat rationem nostram, et lenior correctio est, quæ et sequenti offertur melius consentit: id adeo recepi. ERN. Bip. bene notant, omnino homines pavore, metu, dolore, nuntiis etc. percelli. Sic ipse noster A. 1, 28. 42. Nolim ergo a vulg. recedere. restitui perculit. pro quo Bud. pertulit. ERN. receperat perculit.

P. Sabinum Prætorii Præfectum] Vid. Lips. ad 2, 92. ERN.

Secum dolorem proferebant] h. e. quem ex injuriis Cæcinæ privatim publicæque ceperant. Eum cum alias pressissent, nunc, sub illa specie, edebant. Igitur graviter inveci in Cæcinam: non Vitellii, sed suis injuriis incensi. Sic Livius 7, 21. curas privatas in certaminibus publicis erumpentibus: quod. fortasse Tacitus imitatus est. ERN. Cf. A. 15, 78.

Is enim in locum Cæcinæ supererat] Proprie dies ille non supererat in locum Cæcinæ, sed e Consulatu Cæcinæ. Unde pronum suspicari, verba in locum Cæcinæ, esse loco mota, et post diem ponenda, sive, post supererat. Placet Mullero. Vulgatum sic explicandum: is enim dies supererat volenti succedere in locum Cæci. s. si quis sufficiens Cæcinæ foret. ERN.

Cum irrisu tribuentis acc.] Hæc ord. VOL. II. P. I.

dine scr. et edd. ante Rhen. omnes exhibent verba: nisi quod Flor. tradentis habet. Rhenanus acc. tribuentisque tacite (e Bud.) edidit, quod omnes servarunt. Illud autem bene, quod eblandiretur dedit, quamquam conjectura tantum, pro blandiretur. Primam litteram absorpsit finalis rōi que, ut sæpe in hoc et similibus verbis. ERN. Bip. e Flor. tradentisque accipientisque. Sed ista geminatio conjunctionis vix nostro est in usu. tradentis, tribuentis, perinde est. Mox Bud. iniit, ejuravit.

Rosius]. Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. edd. pr. Puteol. unde restitui. Primus Beroaldus edidit Rosius, non e libris scriptis, (nam hos libros non e MSS. edidit) sed casu ac vitio operarum, quod ab Alciato et Rhenano servatum est temere. Rosii et Rosii occurrunt in antiquis monumentis: sed libri audiendi. Illud autem nollen factum a Ryckio, ut e MS. Agr. oderet Roscius, quæ scriptura librario debetur, vel nomen minus notum in notius convertante, vel pronunciationem suæ ætatis sequente, ut in scævus, scævire, et aliis alii pro scævus, scævire. Glanvicius laudat ille quidem hinc Roscius Regulus, sed non e libris, verum e conjectura, ut in aliis. Vid. ad Ann. 11, 36. ERN.

Numquam antea] Ventranius corrigebat. numquam: quod subjecta ratio

A. U. gato *Magistrata, neque lege lata, alium suffectum.* nam Con-
 823. sul uno die et ante fuerat Caninius Rebilus, C. Cæsare
 A. C. Dictatore, cum belli civilis præmia festinarentur. Nota
 70. per eos dies Junii Blæsi mors et famosa fuit: de qua sic ac-
 38. cepimus. Gravi corporis morbo æger Vitellius, Servilianis
 hortis, turrim vicino sitam conlucere, per noctem, crebris
 luminibus animadvertit. Sciscitanti causam, apud Cæcinam
Tuscum epulari multos, præcipuum honore Junium Blæsum,
 nuntiatur. cetera in majus, de *adparatu et solutis in lasciviam*
animis. nec defuere, qui ipsum Tuscam et alios, sed crimi-
 nosius Blæsum, incusarent, quod, *agro Principe, letos dies*
ageret. Ubi asperatum Vitellium, et posse Blæsum per-
 verti, satis patuit iis, qui Principum offensas acriter specu-
 lantur, datæ L. Vitellio delationis partes. Ille insensus
 Blæso æmulatione prava, quod eum, omni dedecore macu-
 losum, egregia fama anteibat, cubiculum Imperatoris rese-
 rat, filium ejus sinu complexus et genibus accidens. caus-
 sam confusionis quærenti, *non se proprio metu, nec sui an-*
xium, sed pro fratre, pro liberis fratris, preces lacrimasque ad-
tulisse. Frustra Vespasianum timeri, quem tot Germanicæ le-
 giones, tot provinciarum virtute ac fide, tantum denique terrarum
 ac maris immensis spatiis, arceat. In urbe ac sinu cavendum
 hostem, Junios Antoniosque avos jactantem, qui se stirpe Impe-
 ratoria, comem ac magnificum militibus, ostendet. Versas illuc
 omnium mentes, dum Vitellius, amicorum inimicorumque negli-
 gens, foveat æmulum, Principis labores e convivio prospectan-
 tem. Reddendam pro intempestiva latitia mæstam et funebrem

desiderat. An hoc voluit dare scriptor libri Guelf. in quo est *nonquam*? sane et alibi ille o pro a scripsit, ut in conta-
 tio; sed nusquam in hoc verbo, si recte memini. ERN. Nil mutandum. Agitur hic de casu, qui prorsus extra ordinem fuit. Sic et Bip. sentiunt.

Caninius Rebilus] De hoc v. Dio 43, 46. Occurrit et in numo apud Occonem. Ciceronis in eum, irrisio legitur in hujus ad fam. ep. 7, 30. Mox pro *festinarentur* Bud. *dictarentur*, unde Rhen. volebat *ista darentur*.

Turrim vicino sitam] De hoc genere turrium v. dicta ad Sueton. Ner. 88. ubi *turris Mæcenatiana*. Mox MS. Bud. habebat *advertit*. ERN. Probat Muretus. Rhen. vulgatum tenet.

Ubi asperatum] Sic MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. idque restituit bene Rhenanus. Puteol. nescio an consulto, edidit *asperatum*; vitiose: quod tamen servatum a Ber. et Alc. In iisdem edd. mox male *illuc* pro *ille* (hoc Rhen. e Bud.). Paulo post interpunctionem correxi. Nam

major erat post *reberat*, et minor post *accidens*. Atqui ista jungenda cum *reberat*. Post *confusio* est consternatio, pav-
 vor, qui indicatur irrumpendo in cubicu-
 lum, et reliquo L. Vitellii mimo: eoque sensu et noster alibi et alii dixerunt. ERN. Bud. *effusionis*. Rhen. vulg. servat.

Junios Antoniosque] Proinde stirpis suæ originem ab Octavia, Augusti so-
 rore, repetere poterat.

Amicorum inimicorumque negligens] Hoc est, amicos et inimicos non discernens, ut bene Pichena. Deinde orationis forma videtur desiderare *foveat*: et sic antiquiores dixissent. Sed Tacito splenne est, *et dum* jungere indicativum præsen-
 tis, in oratione etiam obliqua, et quocum-
 que tempore præcedente. Sic infra c. 70. *togatum se et unum e Senatoribus, dum inter Vespasianum ac Vitellium—judi-*
catur, et sic pluribus locis reperies. De-
 nique labores Principis intell. morbum, quo laborabat. ERN. Sic jam Rhen.

Foveat] Hoc sermonis series requirit. Vulgo *fovet*, Bip. *foveret*.

noctem, qua sciat et sentiat, vivere Vitellium et imperare A. U. et, si quid fato accadat, filium habere. Trepidanti inter^{828.} scelus metumque, ne dilata Blæsi mors maturam per-^{A. C.} niciem, palam jussa atrocem invidiam, ferret, placuit^{70.} veneno grassari. Addidit facinori fidem nobili gau-³⁹ dio, Blæsum visendo. quin et audita est sæviissima Vitellii vox, qua se (ipsa enim verba referam) *pavisse oculos, spectata inimici morte*, jactavit. Blæso, super claritatem natalium et elegantiam morum, fidei obstinatio fuit. Integris quoque rebus, a Cæcina et primoribus partium, jam Vitellium adspersnantibus, ambitus, abnuere perseveravit: sanctus, inturbidus, nullius repentini honoris, adeo non Principatus adpetens, parum effugerat, ne dignus crederetur. Fabius interim Valens, multo ac molli concubi-⁴⁰ narum spadonumque agmine, segnius quam ad bellum incedens, *proditam a Lucilio Basso Ravennatem classem*, pernicious nuntiis accepit. Et, si cœptum iter properasset, nutantem Cæcinam prævenire, aut, ante discrimen pugnæ, adsequi legiones potuisset. Nec deerant, qui monerent, *ut cum fidissimis per occultos tramites, vitata Ravenna, Hostiliam Cremonamve pergeret*. Aliis placebat,

Si quid fato accadat] Non sufficiebat Tacito, ut aliis, ut verboso scilicet Ciceroni, Livio, *si quid accadat*? An additum fingit a Vitellio, ne ambiguitas offenderet, aut malum omen faceret? Nam etiam de morte a manu hostili, *si quid accadat*, dici solet. Ita videtur. ERN.

Maturam perniciem] MS. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. male *pœnitentiam*. Ed. pr. post vitiose *visa*, pro *jussa*. ERN. *Perniciem* Rhen. e Bud. dedit. Sic et Flor. et Agr. Dein Bud. *jussa*.

Veneno grassari] Ego huc referam, in silentio interpretum, Suetonii hæc de Vitellio 14. *Nobiles viros, condiscipulos suos, tantum non ad societatem Imperii omnibus blanditiis allicefactos, vario genere fraudis occidit. etiam unum veneno, manu sua porrecto in aquæ frigide potione*. Priora Dolabellam notant; hæc de veneno, Junium Blæsum. LIPS.

Nobili gaudio] Nescio, an *notabili gaudio*. LIPS. Sic placebat et Faerno, Ursino. Vulgatum certe vitiosum. Nam *nimum gaudium* hic exprimendum erat, quod *nobile gaudium* non dicitur. nec tamen *notabili* satis placet. Curt. 9, 7. extr. *postquam, falso insinulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit. Notabilis constantia* occurrit infra c. 54. sed aliter. Broterio placet *ignobili g.* ERN. *Nobili*, nescibili, manifesto, ut

apud Liv. 39, 9. *nobile scortum*. Sic fere idem quod *notabili*. hoc recepere Bip.

Qua se (ipsa enim verba referam) pavisse oculos] Sic MSS. Agr. Flor. ed. pr. quod secutus sum, ut multo mollius. Ceteri libri (in his Bud.) *se* habent post parenthesin. ERN. Paullo aliter ista apud Suet. Vit. 14.

Sanctus, inturbidus] Ed. pr. *factus*: et sic correctum in MS. Guelf. quid ante fuerit, non potui assequi. Ea verba in MSS. confundi alii docuere. Vid. Drakenb. ad Liv. 10, 9. Possis tamen con-
ficere *factis inturbidus*, ut alibi ingenio, moribus turbidus. ERN.

Aden non pr. appetens, ut parum effugeret] Pro *effugeret* MS. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. *abfuerit*. MS. autem Flor. sic habet: *appetens. Parum effugerat, n. d.* c. quod merito placet J. Gronovio. Corruptela orta est ex eo, quod non intelligerent librarii, *aden* non eleganter dici pro *nedum*: ut jam ad A. 8, 84. notavimus. In vulgata vix commodus sensus. An enim principatu non appetendo consequimur, ut digni Principatu videamur? Itaque Florentinam interpunctionem recepi. ERN. Bud. vulg. habet. Agr. *effugerit*. Gronovio accedunt Brot. Lall. Bip.

- A. U. *accitis ex urbe Prætoris cohortibus valida manu perrumpere.*
 823. Ipse, inutili cunctatione, agendi tempora consultando con-
 A. C. sumpsit. mox utrumque consilium adspersatus, quod inter
 70. ancipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus est
 41 satis, nec providit. Missis ad Vitellium litteris, auxilium
 postulat. Venere tres cohortes cum ala Britannica: neque
 ad fallendum aptus numerus, neque ad penetrandum. Sed
 Valens ne in tanto quidem discrimine infamia caruit, quo
 minus rapere illicitas voluptates, adulteriisque ac stupris
 polluere hospitum domus, crederetur. aderant vis et pecu-
 nia et ruentis fortunæ novissima libido. Adventu deinum
 peditum equitumque pravitas consilii patuit, quia nec vadere
 per hostes tam parva manu poterat, etiam si fidissima foret,
 nec integram fidem adtulerant. Pudor tamen et præsentis
 Ducis reverentia morabatur, haud diuturna vincula apud
 avidos periculorum et dedecoris securos. Eo metu, cohortes
 Ariminum præmittit, alam *tueri terga* jubet: ipse, paucis,
 quos adversa non mutaverant, comitantibus, flexit in
 Umbriam, atque inde Etruriam: ubi, cognito pugnae Cre-
 monensis eventu, non ignavum, et, si provenisset, atrox
 consilium iniit, ut, adreptis navibus, in quamcunque partem

Ne in tanto quidem d.] Hunc verbo-
 rum ordinem, item *mox rapere illic. v.*
 libri antiquiores scr. et edd. Rhenanus
 ex uno Bud. invertit. Ean. Dedit
 scil. *illic. r. v.*

Ruentis fortunæ novissima libido]
 Videbat, finem adesse explendarum libi-
 dinum, cum rueret fortuna. Itaque
 utendum facultate, dum maneat. In
 tali tempore solet etiam incitari cupidi-
 tas et vis. (Cf. H. 2, 47.) Sic bene et
 Pichena et Ryckius. Post, *nescio quo-*
modo, mihi magis placet tam parva ma-
nus (Placet et Lallemand). Pro *mora-*
batur vitiose ed. pr. *hortabatur*: quod
 pro var. lect. est in marg. MS. Guelf.
 Ean.

Apud avidos periculorum] Sic omnes
 libri. *Avidi periculorum* sunt, qui peri-
 culâ subire non verentur, bello, præliis
 etc. ubi spes commodi luceat, quales
 nobis Tacitus milites Rom. non uno
 loco describit. At hic periculum osten-
 debatur, id quod liquido patet, si a parti-
 bus Vitellii manerent, quarum fortuna
 rueret, nullum, aut leve, si ad victores
 transirent. Itaque non male, puto, Faer-
 no suspectam fuisse lectionem vulgatam,
 correctamque *pavidos periculorum*. Ean.
 Sic et Lall. Contra Grut. et Bip. pro
 vulg. stant. Cf. c. 26. qui locus hunc
 explicat.

Dedecoris securos] Bono sensu: in Flor.
 tamen, *dedecoris*, fortasse et meliore.
 Lips. *Dedecoris* etiam MS. (Agr.)
 Guelf. et alii ap. Broterium, ed. pr.
 ceteraque ante Rhenanum, qui *decoris*
 (e Bud.) inexit. Bene restituit Picha-
 na, Ean. Ita Antonius c. 24. *ignomi-*
niam consumistis. Mur. et Acid. quo-
 que *dedecoris* præferunt.

Eo metu et paucis etc.] Et habent
 MS. Guelf. (Bud.) ed. pr. Puteol. Post
 omissam (ab Alc.) restituit Rhen. non
 probante Mureto. Ceterum verum vi-
 disse arbitror, cum verba *paucis, quos*
adversa non mutaverant, comitantibus,
 post *ipse* ponenda iudicavit. Sunt hic
 quæ alieno loco. Quos enim putemus
 esse eos, qui comitati cohortes sint? Im-
 mo Ducis comites amici, quos secum
 eduxerat urbe Roma. Ab horum ple-
 risque desertus erat. Post ea ante *Ala-*
riam cum Ryckio et J. Gron. delevi, ad-
 ditum a Rhenano contra libros. Ean.
 Immo e Bud. Verba *paucis—com.* loco
 mota non Muretus vidit, sed Acid. qui,
 aspe in transponendo nimium audax,
 hic rem acu tetigit meo arbitratu. Omnia
 scil. olim verba e margine, cui fuisse
 adlita, in alienam sedem librarii ignavia
 intrusit. Bahrdtius demum verbis *ce-*
gnis—quæ postponenda putabat.

Narbonensis provinciæ egressus, Gallias et exercitus et ^{A. V.} Germaniæ gentes novumque bellum cieret. Digresso Va- ^{823.} lente, trepidos, qui Ariminum tenebant, Cornelius Fuscus, ^{A. G.} ^{70.} admoto exercitu, et missis per proxima litorum Liburnicis, ⁴² terra marique circumvenit. Occupantur plana Umbriæ et qua Picenus ager Adria adluitur. omnisque Italia, inter Vespasianum ac Vitellium, Apennini jugis dividebatur. Fabius Valens, e sinu Pisano, sævitia maris, aut adversante vento, Portum Herculis Monæci depellitur. haud procul inde agebat Marius Maturus, Alpium maritimarum Procurator, fidus Vitellio, cujus sacramentum, cunctis circa hostilibus, nondum exuerat. Is Valentem comiter exceptum, *ne Galliam Narbonensem temere ingrederetur*, monendo terruit: simul ceterorum fides metu infracta. namque circumjectas civitates Procurator Valerius Paullinus, strenuus militiæ, et Vespasiano ante fortunam amicus in verba ejus adegerat. Concitisque omnibus, qui exauctorati a Vitellio bellum ⁴³ sponte sumebant, Foro-Juliensem coloniam, claustra inaris, præsidio tuebatur: eo gravior auctor, quod Paullino patria Forum Julii, et honos apud Prætorianos, quorum quondam Tribunus fœrat. Ipsique pagani, favore municipali et futuræ potentiæ spe, juvare partes adnitebantur. quæ ubi paratu firma, et aucta rumore, apud varios Vitellianorum

Gallias et Germaniæ gentes] Vocem apte inserit Vatic. codex: *Gallias et exercitus et Germ. gentes*. Nam in Gallia exercitus, VIII. legiones. LIPS. Habent etiam Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhenanum: qui (duce Bud.) delevit. Restituit Pichena. ERN.

Sævitia maris] Romana editio *segnitia maris*: quod auribus meis blanditur: significatque, nullo, vel adverso vento, usum. LIPS. *Segnitia* etiam MSS. Flor. Agr. recteque receptum est a Pichena. Ceteri libri (Bud. quoque) *sævitia*. Ea vero est in vento adversante: segnitia est, cum stat mare, nimiaque tranquillitate non dat facultatem navigandi. ERN. Verum malacia navem non *depellit*, sed inmotam tenet; ad quod non attendere, quorum auribus blanditur *segnitia*. Restituo proinde *sævitia*. Mox Bud. *haud adv. vento*, quod Rhen. se scribere ait, verum non scripsit. Paullo ante Bud. *Apenninis jugis*.

Portum Herculis Monæci] Hodie *Monaco*. ERN.

Alp. mar. Procurator] Bud. *speculator*.

Nondum exuerat] Sic Flor. bene, mox enim exiit. Bud. et vulgo *non*.

Metu intacta] Pichena censet *infracta*:

at mihi pro sententia nunc videbatur, *intacta*. Destitit Valens ab aliis tentandis, metu, ne temere se crederet et interceptetur. Quod si eandem sententiam e voce *intacta* elicis, haud immutem. LIPS. Nempe in MS. Flor. est *intacta*: unde Pichena suum *infracta* elicit: quod Freinsh. ceterique post eum secuti sunt. Recte. Sic plane MS. Oxon. Mox itidem bene *namque circumjectas* pro *nam* dedere e Flor. et Agr. Ryckius et J. Gronov. Consentit ed. pr. quæ post male *circumvectas* exhibet. Verba hæc et alibi confusa. ERN. Bud. *intacta*. Palmerius dabat *intuta*. Dein Bud. *nam*.

Procurator] Galliæ Narbonensis Procuratorem fuisse suspicatur Savilius: in qua Forum Julii, colonia. Mox bene a Ryckio editum *claustra* pro *claustraque*, e MSS. Flor. Bud. Agr. quibus consentit ed. pr. Additur enim *ἱσχυρὸν*. ERN. *Forum Julii* dictum colonia Pacensis et classica. Plin. 3, 4 (5). Ibi navale Augusti. Strabo 4. p. 184.

Sponte sumebant] *Sponte* deest in Bud.

Eo gravior auctor] Cf. supra c. 3 et 12.

Quæ ubi paratu firma] *Paratu* libri
o 3

- A. U. animos increbuere, Fabius Valens cum quatuor speculatoribus et tribus amicis, totidem Centurionibus, ad naves regressit: *823.* *A. C.* *70.* Maturo ceterisque remanere, et in verba Vespasiani adigi, volentibus fuit. Ceterum, ut mare tutius Valenti, quam litora, aut urbes; ita futuri ambiguus, et magis, quid vitaret, quam cui fideret, certus, adversa tempestate Stœchadas, Massiliensium insulas, adfertur. ibi eum missæ *44 a* Paullino Liburnicæ oppressere. Capto Valente, cuncta ad victoris opes conversa, initio per Hispaniam a prima Adjutrice legione orto, quæ, memoria Othonis infensa Vitellio, decimam quoque ac sextam traxit. Nec Galliæ cunctabantur. Et Britanniam inclitus erga Vespasianum favor, quod illic secundæ legioni a Claudio præpositus et bello clarus egerat, non sine motu adjunxit ceterarum, in quibus plerique Centuriones ac milites a Vitellio proVecti, expertum jam Principem anxii mutabant. Ea discordia, et crebris belli civilis rumoribus, Britanni sustulere animos, auctore Venutio: qui, super insitam ferociam et Romani no-

omnes præter MS. Bud. et ed. pr. in quis est *parta*. Rhenanus inde conjicit *pacta firma*, frustra. Elegantia perit, si *paratu* mutatur. Respondent enim sibi apte, ut *firma et aucta*, sic *paratu et amore*. Mox edidi *totidem*, quod in MSS. Flor. Bud. ed. pr. Ceteri scripti et add. ante Rhen. item Ryck. (ex Agr.) *totidemque*. ERN.

Regreditur mature: ceterisque] Priora lego: *regreditur. Maturo ceterisque*. Intellegit enim Marium Maturum Procuratorem Alpium, qui, discessu Valentis velut exsolutus, transiit in Flavianas partes. Posteriora recte olim (e Bud.) Rhenanus emendavit, (ut 1, 59. Agr. 18.) cum vulgo esset, *volentibus liberum fuit*, insititia voce: aut, ut in quibusdam, *auctor fuit*. Qui scilicet glossographi ignorarunt genus dicendi a fonte Græco: quod peritum illum sagacemque Germanum non fugit. Ingenii enim et industriæ laudem Rhepano libens do: et scio inter primores eum suæ gentis. At carpsi olim liberius. Non ego, sed etas. (etsi revera multa in Rhenani iudiciis, quæ probet nemo iudex e selectis.) Nunc abiit ille fervor; et obtendere manum ad magnorum virorum culpas possum, quam diducere et explicare. Revera autem quantula hæc sunt, de quibus litigamus? litteræ, syllabæ, vocalæ. Ridere mihi lubet, cum virorum gravium et grandium velitationes, immo pugnas video in his nugis. Et metuo, ut excitent me ad alteram Satyræ. Nunc cum

Aristophane (Ran. 858.) satis mihi iaculasse:

—Λαδερῶνδαι δ' οὐ κρείττοι
"Ανδρας πονηρὰς, ἀσπασί ἀρετῶν κλῆδας.

LIPS. Lipsium secutus est ejusque correctionem recepit Pichena. Consentit MS. Agr. nisi quod in fine habet *volentibus auctor fuit*: quod pro var. lect. in margine Guelf. reperi, et in ed. pr. sed *auctor* insertum est ab iis, qui modum loquendi non capiebant. ERN. Bud. *mature* et dein *adigi volentibus fuit*. Sed Put. *adigi liberum fuit*. Alc. *adigi volentibus liberum fuit*.

Stœchadas—adfertur] Legitimum verbum erat *defertur*: nec *adferri* hoc sensu dictum reperi. Broterius malit *fertur*. ERN.

Inclitus e V. favor] Gruterus valde probat lectionem ed. pr. *inditus*, quæ et in MS. Reg. est. In quo aliter sentio. si *insitus* esset, i. e. vetus, constans, præferrem; at non *inditus*, quod commode hic locum non habet, ut opinor. Eam autem vocem in libris substitui alteri *inclitus*, et alibi observatum. V. Drakenb. ad Liv. 6, 11. 42. *Inclitus favor* est insignis, multis rebus cognitus. ERN. In Bud. dubie *inditus*, an *inclitus*.

Non sine motu adjunxit ceterarum] Scil. legionum, ut bene Ferretus. Frustra Faernus *cohortium* addi volebat (et legebat *junxit*) et vet. cod. nescio quo. ERN.

Venutio] Sic codices. Sed v. A. 12, 40. ubi *Venutio* præfertur.

minis odium, propriis in Cartismanduam Reginam stimulis ^{A. U.} accendebatur. Cartismandua Brigantibus imperitabat, pol- ^{823.} lens nobilitate: et auxerat potentiam, postquam, capto per ^{A. C.} dolum Rege Caractaco, instruxisse triumphum Claudii ^{70.} Cæsaris videbatur. Inde opes, et rerum secundarum luxus. spreto Venutio (is fuit maritus) armigerum ejus, Velloca- tum, in matrimonium Regnumque accepit. Concussa sta- tim flagitio domus. Pro marito studia civitatis; pro adul- tero libido Reginæ et sævitia. Igitur Venutius accitis auxiliis, simul ipsorum Brigantum defectione, in extremum discrimen Cartismanduam adduxit. Tum petita a Romanis præsidia. et cohortes alæque nostræ, variis præliis, exe- mēre tamen periculo Reginam. Regnum Venutio, bellum nobis, relictum. Turbata per eosdem dies Germania, et 46 socordia Ducum, et seditione legionum. Externa vi, per- fidia sociali, prope adfecta Romana res. Id bellum cum caussis et eventibus (etenim longius provectum est) mox memoremur. Mota et Dacorum gens, numquam fida, tunc sine metu, abducto e Mœsia exercitu. Sed prima rerum quieti speculabantur: ubi flagrare Italiam bello, cun- cta invicem hostilia, acceperē, expugnatis cohortium ala- rumque hibernis utraque Danubii ripa potiebantur. Jamque castra legionum excindere parabant, ni Mucianus sextam legionem opposuisset, Cremonensis victoriæ gnarus, ac ne externa moles utrimque ingrueret, si Dacus Germanusque diversi inrupissent. Adfuit, ut sæpe alias, Fortuna Populi Rom. quæ Mucianum viresque Orientis illuc tulit; et quod Cremonæ interim transegimus. Fonteius Agrippa ex Asia (pro Consule eam provinciam annuo imperio tenuerat) Mœ- siæ præpositus est: additis copiis e Vitelliano exercitu, quem spargi per provincias, et externo bello inligari, pars

Auxerat potentiam] Fallor, aut Tacitus scripsit, *potentia*. Quis enim alias iste, qui auxit? At genus illud dicendi perelegans, *auxit potentia*, id est, aucta est, significatione occulta quadam patiendi. Cato in hoc ipso verbo ap. Gell. 18, 12. *Eodem nomine complures ex agris accessitaverē, eo res eorum auxit*. Velleius *sedandi* verbum sic usurpat 2, 101. *Postquam tempestas sedavit, Adherbal taurum immolat*. Plautus Mil. 2, 6, 100. *leniendi: Dum hæc consiliscunt turbæ atque iræ leniunt*. Et plures ejusmodi Latine linguæ delicias gustare tibi fas apud Agellium l. c. Non dissimile, quod in Thucydidæo caractere observat Dionysius p. 133. sæpe *ἐὰν πεινῇ τὰ ἄνθρωποι, ἀναρῇ: τὰ δὲ ἀναρῇ, ἀναρῇ ἐσσε*. Lips. Nimis

captus erat Lipsius observatione passiva, ut jam alibi vidimus. ERN. Cf. Ruhnken. ad Vell. Pat. 1, 8. p. 587.

Instruxisse triumphum C. C.] De hoc loco, qui pugnare videtur cum alio A. 12, 36. vid. ibi dicta. ERN.

Brigantum defectione] Bud. *defectio*. Probat Rhen. nec tamen recepit.

Perfidia sociali] Sine copula MSS. Flor. Agr. ed. pr. et sic edidit Ryckius. Ceteri (Bud. et vulg.) et *perfidia*. ERN. Mox Bud. *pæna* (pro *pæne*) *adfecta*.

Memorabimus] Vid. H. 4, 12—37. 54—79. et 5, 14, ad finem.

Fonteius Agrippa] Post a Sarmatis cæsus. Jos. b. Jud. 7, 4, 3.

Proconsule] Sic Flor. Agr. ed. pr. Ryck. J. Gron. Ceteri (Bud. etiam) *Proconsul*. ERN.

A. U. consilii pacisque erat. Nec ceteræ nationes silebant. Subita
 823. per Pontum arma barbarum mancipium, Regiæ quondam
 A. C. classis Præfectus, moverat. is fuit Anicetus, Polemonis liber-
 70. tus, præpotens olim, et, postquam regnum in formam pro-
 47. vinciæ verterat, mutationis impatiens. Igitur Vitellii no-
 mine, adscitis gentibus, quæ Pontum adcolunt, corrupto in
 spem rapinarum egentissimo quoque, haud temnendæ ma-
 nus ductor, Trapezuntem, vetusta fama civitatem, a Græ-
 cis, in extremo Ponticæ oræ conditam, subitus inrupit.
 Cæsa ibi cohors, Regium auxilium olim, mox donati
 civitate Romana, signa armaque in nostrum modum,
 desidia licentiamque Græcorum, retinebant. Classi quo-
 que faces intulit, vacuo mari, eludens, quia lectissimas
 Liburnicarum, omnemque militem Mucianus Byzantium
 adegerat. Quin et barbari contemptum vagabantur, fabri-
 catis repente navibus, (*camaras* vocant) arctis lateribus,

[*Egentissimo*] Hujus vocis loco lacu-
 nam offert Bud.

[*Haud temnenda manus ductor*] Edd.
 Put. Ber. Alc. vitiose *haud tenenda m.*
ductor. Ern. Nec melius Bud. *haud*
tepende manus ductor. Paullo ante idem
acutis gentibus.

[*Vetustam admodum civit.*] In Flor.
vetusta magna civitatem. Omnino leg. *ve-*
tusta septa. Lips. Idem Freinshemio
 placebat. Rhenanus malebat *vetustissi-*
mam civitatem, sed Pichena correxit *ve-*
tustam Asia, quod omnes post eum se-
 cuti sunt. MS. Bud. habet *vetusta ma-*
num, ed. pr. *manus*. Guelf. *vetustam ad-*
modum, quod edd. ante Pichenam omnes
 ipse a Put. obtinet, MS. Agr. *vetu-*
stam civitatem. Ego Lipsianam correc-
 tionem, ut propius accedentem ad scrip-
 turam MS. Flor. prætulerim cum
 Freinsh. ERN. Probat et Lall. Recipio
 cum Bip. Sic H. 4, 88. *templum vetere*
fama.

[*Classi quoque etc.*] MSS. Flor. Guelf.
 edd. ante Rhen. omnes *classis*, quod J.
 Gron. probat, non ausus tamen resti-
 tuere: intelligitque classem Aniceti, e
 navibus ibi relictis coactam. At, quor-
 um classis faces inferat urbi jam captæ,
 cujus combustæ nullum vestigium ex-
 stat? Itaque omnino servandum *classi*,
 quod inde a Rhen. omnes ediderunt. In-
 tellige naves, ibi in portu sine milite re-
 lictas a Muciano. Quæ ipsa causa est,
 quare addat *vacuo mari eludens*. In quo
 Lipsius malebat *illudens*. Nempe *elu-*
dere quidem etiam pro *illudere* ponitur,
 ut ap. Liv. 7, 13. et alibi, sed cum accu-
 rativo. Verum *vacuo mari* absolute ca-

piendum, non in dativo; nam mare va-
 cuum erat, eamque ob causam post mari
 interpuncti. *Eludere* sæpe simpliciter
 ponitur sine regimine, ut Cic. de Div. 2,
 70. *err conjectaria, eludentis ingenio*.
 Estque fere idem, quod mox contentim
 vagari, agere quæ lubet, contentis aliis,
 nihil retinentem. *Vacuum mare* est, in
 quo nullæ naves armatæ, quæ resistant.
 ERN. Acid. quoque volebat *illudens*.
 Bip. in textu posuere, vel conjiciunt:
vacua maris eludens, quod in Flor. sit
vacua mari, sed apud Ryckium vitiose
 in var. lect. ita legi videtur pro *vacuo*.

[*Contentim vagabantur*] Sic edidi,
 quod id libris antiquis magis consentire
 putavi, quam quod Rhenanus, sive e
 Bud. MS. sive ex ingenio, dedit *contem-*
tius (omnino e Bud.). MS. Guelf. clare
contentim, edd. Put. Ber. Alc. Curt. 9, 7.
a Diopippo contentim militarem eludente
ferociam. At Flor. *contenti*, quod frustra
 defendit J. Gron. edere tamen non ausus.
 Non barbari tum contempti; sed cœpe-
 rant contemnere vim Rom. i. e. non timere.
 Virgula super litera ultima omissa
 est a librario: nam ita expressit librarius
 cod. Guelf. Ed. pr. etiam *contenti*: quod
 verbum cum illo sæpe confunditur in
 libris antiquis. Similiter infra c. 58,
 extr. Flor. *contenti*, ed. pr. *contenti* pro
contentim, quod ibi recte, valdeque pro-
 bante Lipsio, inde a Pichena editum.
 Cur ergo non et hic eadem ratione ipse
 aliqui usi sunt? ERN.

[*Quas camaras vocant*] Nostras hæc
 vox? certe etiam hodie cubilia tecta et
 clausa cameras vocamus, et ab ea simili-
 tudine prisca, opinor, hæc naves. Strabo

lata alvo, sine vinculo æris aut ferri connexa: et tumido mari, prout fluctus adtollitur, summa navium tabulis augent, donec in modum tecti claudantur. Sic inter undas volvuntur, pari utrimque prora, et mutabili remigio, quando hinc vel illinc adpellere indiscretum et innoxium est. Ad-48
vertit ea res Vespasiani animum, ut vexillarios e legionibus, Ducemque Viridium Geminum, spectatæ militiæ, deligeret. Ille incompositum et prædæ cupidine vagum hostem adortus, coegit in naves: effectisque raptim Liburnicis, adsequitur Anicetum in ostio fluminis Cohibi, tutum sub Sedochezorum Regis auxilio, quem pecunia donisque ad societatem perpulerat. Ac primo Rex minis armisque supplicem tueri: postquam merces prodicionis aut bellum ostendebatur; fluxa, ut est barbaris, fide, pactus Aniceti exitium, perfugas tradidit, belloque servili finis inpositus.

in describenda Bosphorana ora (11. p. 495.); Ἀνάτη Ἰχθυοὶ λιπὰ, σπινὰ καὶ κῦμα, ὅσον ἐνδρωπύς πίνει καὶ σίκουσι διχόμιν. Καλεῖται δ' αὐτὰ οἱ Ἕλλησι καμάρας. Ubi a glossula fortasse illæ voces, οἱ Ἕλλησι. Lips. Frustra Lipsius tentat locum. Nam Græcis sane sic naves tales dicuntur: quippe καμάρας vocant tectum curvatum, et quicquid tale tectum habet. Similiter Eustath. ad Dionys. Perieg. v. 700. ἡ καλῶντα καμάρας παρ' Ἕλλησι. Adde de h. v. Hemsterhus. ἐν πᾶσι ad Aristophan. Plut. p. 369. De cameris (sic enim melius scribas, quam cameris: sic saltem MS. Flor. Agr. ed. pr.) Add. Casaub. ad Strab. l. c. Schefferus addend. ad de R. Nav. 3, 2. p. 325. Ceterum quas cum Ryckio delevi, auctoribus iidem libris. Relativum passim intrusum esse in libris Taciti jam supra, cum J. Gronovio, aliquot locis notavimus. Ern. Bud. camerar.

Lata alvo, sine vinculo æ. a. f. connexa] Latam alvum—connexam MSS. (Bud.) Agr. Guelf. edd. vet. omnes. Eodem tendit Flor. e quo notatum video lata alvum, ut est in Oxon. Sed inde efficta est lectio, quam Lipsius et Pichenæ tacite edidere, cum sequentibus omnibus. Ea certe grammaticæ recta est et explicari potest. Vitiosam esse veterem lectionem, dubitari non potest. Si lata alvo verum est, vereor, ne ultimum verbum spurium sit, et a glossa ortum: sufficit enim lata alvus sine æris ac ferri vinculo. Sin latam alvum Taciti scriptura est, connexis corrigendum puto, ut referatur ad navibus: sintque naves connexæ latam alvum sine vinculo

æris ac ferri. Forte etiam sint, quibus placeat contexta; quod verbum dici solet de navibus parvais, quæ non ferro aut ære, sed funibus constringuntur: de quibus videndus Scheffer l. c. p. 26. Ern.

Pari utr. prora et mutabili remigio] Similes naves memorantur in German. c. 44. et supra A. 2, 6. ubi additur, utrinque fuisse gubernacula, ut repente converso remigio hinc vel illinc appellerent. Ern.

Vespasiani animum] Scribas, ea res Vespasianum, voce sequenti inducta, brevius et verius. Ita loquitur A. 2, 17. Octo aquilæ, petere silvas et intrare visa, advertere Imperatorem. Lips. Ed. pr. avertit. male. Mox MSS. Flor. Agr. ed. pr. coegit, quod recipere Ryckius et J. Gron. Ceteri libri (Bud. quoque) cogit: quod debetur librariis, hoc verbum conformare volentibus sequenti assequitur. Ern.

Sedochezorum Regis] Vatic. Sedothezorun. Rom. Sedotosorum. Nullum hunc populum ego natum scio. Laps. MS. Guelf. Sodechezorum. Colerus corrigebat locum in ostio fluminis Cohibi, sub Sedochi Lazorum Regis auxilio. Fluminis Cohibi mentio apud Arrianum in Per. Ponti Eux. et Plinium 6, 4. isque fuit in Lazorum ditione, ut ex Agathia l. 3. p. 75. docuit Ryckius. Ern. Plin. Cabum, Arriana Xōcov dicit.

Aniceti exitium] Recte. At MS. Agr. excidium: Guelf. auxilium. Paulo post MS. Flor. (Bud.) Agr. urbemque, male. Sæpe quoque ita corruptum est in libris. Ern. Bud. exitium.

A. U. Lætum ea victoria Vespasianum, cunctis super vota fluen-
823. tibus, Cremonensis prælii nuntius in Ægypto adsequitur.

A. C. Eo properantius Alexandriam pergit, ut, fracto Vitellii ex-
70.ercitu, urbem quoque externæ opis indigam fame urgeret.

Namque et Africam, eodem latere sitam, terra marique invadere parabat, clausis annonæ subsidiis, inopiam ac dis-
49 cordiam hosti factururus. Dum hac totius orbis mutatione fortuna Imperii transit, Primus Antonius nequaquam pari innocentia post Cremonam agebat; satisfactum bello ratus et cetera ex facili, seu felicitas in tali ingenio avaritiam, superbiam ceteraque occulta mala patefecit: ut captam, Italiam persultare; ut suas, legiones colere; omnibus dictis factisque viam sibi ad potentiam struere: utque licentia

Dum hac t. orbis etc.] In libris antiquis hæc cum superioribus coniunguntur: male. *Transit* dictum est pro *transiit*: de quo supra monitum, quamquam ibi alia loquendi forma. Eleganter alias *fortuna transigere* et *transigi*, ut supra c. 5. dicitur: et hoc verbum absolute Tacito et alibi dictum, supra c. 46. Agric. 34. *Post Cremonam* est expugnata et excisa Cremona. Flor. 3, 1. init. *quis speraret post Carthaginem aliud in Africa bellum?* i. e. Carthagine victa et deleta, ut recte in indice Freinsh. et sic idem pluribus locis. Ern. In ed. Put. Alc. Rh. Lips. etc. a verbis *Dum hac* nova periodus inflit. Nescio, quas editiones veteres noster intelligat. Nec aliter Bud. *Post Cremonam*, scil. deletam.

Seu felicitas] Sic recte Rhen. e Bud. prius legebatur *ceu*.

Ut captam, Ital] Bene Bip. hæc jungenda prioribus et aptius interpungenda docent, quam Ernestius fecerat, desciscens a præcedentibus editoribus.

Viam sibi ad potentiam] Legendum esse *vim sibi*, e MSS. docuimus 1 Observ. 14. Gron. Consentiant MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Put. ceteræ usque ad Lips. In cuius editionem temere irrepsisse *viam*, aut ex editione ignobiliori, unde operæ describere Tacitum, silentium ejus indicat. Sed hinc in cæteras venit usque ad Ryckium, qui vetus restituit cum J. Gron. Sensus est e mente Ryckii, potentiæ adiacere vim conabatur. Nam *struere* antiquiores pro *adiacere* dixisse, et *vim* distinguere a *potentia* ab ipso Tacito A. 13, 19. ubi *potentia non sua vi nixa*. Gronovius autem *vim struere* dictum putabat, ut *opes struere* et similia, in quibus est *parare*. Pace magni Gronovii et Ryckii

dictum sit, nondum mihi iis, quæ dixere, persuasum est, ut *vim ad potentiam struere* Tacitum dedisse putem. Nam ut de Ryckiana ratione primum dicam, credam *struere vim* augendi habuisse apud veteres, et habere posse: sed non propterea potest dici *struere vim ad potentiam*, ut licet dicere *adiacere vim ad potentiam*. Non, si eandem significationem duo verba habent, eodem modo construuntur cum substantivis, sed pro verbi cujusque natura. Quod deinde ad Gronovianam rationem attinet, sæpe vir eximius in Tacito contentus fuit, sensum commodum verbis singulis adstruere, nullam rationem habuit totius contextus et rationis grammaticæ, idque ei accidisse puto, dum exquisitè vult locutum Tacitum: idemque ei et in Statio subinde accidisse iudicat Marklandus ad Stat. p. 19. Nemo negat, *vim struere* æque bene dici posse, ac *struere opes*, et alia: sed an *vim ad potentiam struere* dicatur, et qui sensus istius complexionis sit, hoc quaeritur. Dicit, *vis et potentia* distinguuntur a Tacito ipso A. 13, 19. *fama potentiæ non sua vi nixa*. Bene. Sed quo sensu? *Potentia sua vi nixa* nihil aliud est, quam *potentia*, quæ non pendeat ab alio, cuius tu ipse sis auctor et origo, qualis est in Principe. Quid id ad hunc locum? Longe alia ista vis est, quam quæ Antonio petebatur. Etenim Antonius nihil nisi *potentiam* quærebat. Imperator esse et Princeps nolebat: Non hoc ei in mentem venit, ut e sequentibus patet. Itaque ineptum foret dicere, *vim ad potentiam struere*. Quibus de causis credo adhuc aut *viam ad potentiam* verum esse, aut *vim ac potentiam*, ut Lipsius coniecit, *Viam struere*, ne in eo hæreas, etiam Propertius dixit 3, 16, 4. *Viam porro*

militem inbueret, interfectorum Centurionum ordines legi-
onibus offerebat. eo suffragio turbidissimus quisque delecti.
nec miles in arbitrio Ducum, sed Duces militari violentia
trahebantur. quæ seditiosa, et corrumpendæ disciplinæ,
mox in prædam vertebat, nihil adventantem Mucianum
veritus; quod exitiosius erat, quam Vespasianum sprevisse.
Ceterum propinqua hieme, et humentibus Pado campis, 50
expeditum agmen incedere. Signa aquilæque victrici-
um legionum, milites vulneribus aut ætate graves, plerique et-
iam integri, Veronæ relictæ: sufficere cohortes alæque, et e
legionibus lecti, profligato jam bello, videbantur. Unde-
cima legio sese adjunxerat, initio cunctata; sed, prosperis
rebus, anxia, quod defuisset. Sex millia Dalmatarum,
recens delectus, comitabantur. Ducebat Poppæus Silvanus,
Consularis: vis consiliorum penes Annium Bassum,
legionis Legatum. is Silvanum, socordem bello, et dies re-
rum verbis terentem, specie obsequii regebat, ad omniaque,
quæ agenda forent, quietæ cum industria aderat. Ad has
copias, e classicis Ravennatibus, legionariam militiam po-
scentibus, optimus quisque adsciti: classem Dalmatæ sup-
plevere. Exercitus Ducesque ad Fanum Fortunæ iter
sistunt, de summa rerum cunctantes, quod, *motus ex urbe
Prætorias cohortes*, audierant, et teneri præsidii Apenninum
rebantur. et ipsos, in regione bello adtrita, inopia et sediti-
osæ militum voces terrebant, *clavarium* flagitantium. nec

et *vim* in libris permutari docet Drakenb.
ad Liv. 32, 9. ubi non debebat J. Fr.
Gronovium audire, et *vim* potius reci-
pere, quam *viam*. *Vim facere per castra*
bene dicitur illud quidem, sed non *recto
itinere vim f. p. c.* non respexere viri
præstantes verba *recto itinere*: sed hoc
obiter. Denique *vim ac potentiam* con-
iungi posse, ut alia synonyma etiam
apud nostrum, dubitaturum. neminem
puto. ERN. Non opus erat tanta ver-
borum ambage. Legendum *viam*, sen-
sere quoque Lall. et Bip.

[*Cent. ordines legionibus offerebat*] Est
subobscurum, sensus autem intelligi po-
test e sequentibus. Non ipse Centurio-
nes cræbat, i. e. ordines dabat: sed le-
gionibus permittebat electionem Centu-
rionum. ERN.

[*Quæ seditiosa* etc.] Ryckius inter-
punctionem receptam mutavit, novæque
sententiæ initium fecit in verbis: *Mox
in pr. v.* sane sic est et in ed. pr. sed vul-
garem interpunctionem meliorem puto.
Sensus: ista non modo seditiosa et ad
corrumpendam disciplinam valentia, sed
etiam hinc ille occasionem prædandi su-

mebat. ERN.

[*Propinqua hieme*] Agr. *propinquante*,
ut Muretus volebat.

[*Dalmatarum*] Bud. *Sarmatarum*.
Dein comitabantur.

[*Poppæus Silvanus*] Sic MS. Flor.
unde Pichena edidit. Ceteri scripti
(Bud. Agr.) et edd. *Pompeius*. V. ad 2,
86. 1, 77. ERN.

[*Dies rerum*] Dies rebus agendis di-
catos vel aptos.

[*Dalmatæ supplevere*] Bud. *D. sup-
plere*.

[*Ad Fanum Fortunæ*] Ea urbs hodie
quoque dicitur *Fano*. mox *cunctantes*
est deliberantes, de quo jam supra dic-
tum. ERN.

[*In regione*] Male enim omnibus li-
bris (Bud. quoque) *in legione*. LIPS.
Sic placebat etiam Faerno. Bene rece-
pit Pichena. Contra supra A. 12, 48.
regiones in *legiones* mutandas coniecimus.
Et confunduntur eæ voces passim
in libris vett. ERN. Mox Bud. *bello at-
tributa*.

[*Clavarium*] Quod prætextum et ori-
ginem habuit, quasi ad militares clavos,

A. U. pecuniam aut frumentum providerant: et festinatio atque
 823. aviditas præpediebant, dum, quæ accipi poterant, rapiun-
 A. C. tur. Celeberrimos auctores habeo, tantam victoribus ad-
 70.
 51 versus fas nefasque inreverentiam fuisse, ut gregarius
 eques, occisum a se, proxima acie, fratrem professus, præ-
 mium a Ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam cæ-
 dem jus hominum, aut ulcisci ratio belli, permittebat. Dis-
 stulerant, tamquam majora meritum, quam quæ statim ex-
 solverentur: nec quidquam ultra traditur. Ceterum et
 prioribus civium bellis par scelus inciderat. nam prælio,
 quo apud Janiculum adversus Cinnam pugnatum est, Pompe-
 ianus miles fratrem suum, deus, cognito facinore, seip-
 sum interfecit, ut Sisenna memorat. tanto acrior apud ma-
 jores, sicut virtutibus gloria, ita flagitiis poenitentia, fuit.
 Sed hæc aliaque, ex veteri memoria petita, quotiens res
 locusque exempla recti, aut solatia mali, poscet, haud ab-
 52 surde memorabimus. Antonio, Ducibusque partium, præ-
 mitti equites, omnemque Umbriam explorari placuit, si qua

de quibus res jam nota. Simili forma
 unguentarium Plinius dixit Ep. 2, 11.
*Præterea acceptæ sesteritium decem
 millia, fœdissimo quidem titulo, nomine
 unguentarii: donationem scilicet, a pro-
 vincialibus factam in Legatum, ad un-
 guenta. Sic in Suetonii Vesp. 8. Classia-
 rii petunt, constitui aliquid sibi calcearii
 nomine.* Lips. Add. Torr. ad Suet. l. c.
 Alciati et Vertranii de *clavario* notas
 bene refellit Jos. Castalio Obs. Dec. 2, 5.
 idemque insititia putat verba *donativi
 nomen est*, et a glossatore orta; quod
 verum puto. Quorsum enim illa ætate
 adderetur. EBN. Recte. expungenda
 omnino, expunxi.

[*Jus hominum*] Est jus naturale. Ed.
 pr. solita aberratione *vis*. Mox *distule-
 rant* MS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. ce-
 teræque vett. omnes, quas inspexi. Aci-
 dalius malebat *distulerant*, quod in vul-
 gatis esse dicit Ursinus: nescio quibus,
 Est tamen in MS. Reg. repertum. Item
evolverentur Flor. Reg. ed. pr. Fich.
 seqq. Ceteri (in his Bud.) *evolverent*.
 EBN.

[*Quo apud Jan.*] Bud. cum ap. Jan.
 Apud Janiculum] Cum Tacito, aut
 Sisenna potius, consentit Livius epitoma
 79. et alterum militem in Pompeii exerci-
 citu statuit, alterum Cinnæ. At Vale-
 rius 5, 5, 4. pro Cinnæ Sertorium substi-
 tuit, cum quo et Orosius sentit, 5, 19.
 Bello Actiaco etiam idem evenisse, com-
 memorat Epigramma vetus: quod vul-
 gatam magno Sordigero debemus: Ma-

*vius a castris miles melioribus ausus
 Hostilem saltu præcipitare ratem, In
 damnum felix et, victor ut impius esset,
 Nescius occiso fratre superbus erat.
 Dum legit exuvias, hostiliæque arma
 revellit, Fraternalis vultus ora que nota
 videt. Ille feros: quid lenta manus
 nunc denique cessas? Justius hoste tibi
 qui moriatur adest. Fraternalis res nulla
 potest defendere cadem, Mors tua sola
 potest, morte levanda tua est. Virinus
 adversis, jaceamus partibus idem. Di-
 xit: et in dubio est, utrius ense cadat.
 Ence meo moriar maculato cæde no-
 ganda? Cui moreris, ferrum quo mori-
 are, dabit. Dixit, et in fratrem fraternali
 concidit ense. Victorem et victum con-
 cecidit una manus.* Lips.

[*Tanto acrior apud majores, etc.*] Sic
 MSS. Flor. Bud. ed. pr. Unus Oxon.
 tanto ardore. At ed. Puteol. (et Alc.)
 addit *quod ante sicut*; quod (duce Bud.)
 bene delevit Rhenanus. Idemque e Bud.
 MS. *flagitiis* edere voluit, sed operæ non
 paruerunt. Id si pluribus libris firmare-
 tur, præferrem. Librarii videntur præ-
 cedenti substantive *virtutibus* confor-
 mare voluisse. EBN.

[*Et veteri memoria petita*] Sic sen et
 edd. Rhenanus ex ingenio (nequaquam,
 sed e Bud.) dedit *repetita*, quod omnes
 secuti sunt ad J. Gronov. qui et *poscet*
 restituit pro *poscent*, e Flor. Consentiant
 Bud. Agr. Guelf. Harl. Oxon. EBN.
 De Agr. tacet Ryck.

Apennini juga clementius adirentur : acceri aquilas signaque et quidquid Veronæ militum foret : Padumque et mare comneati- bus compleri. Erant inter Duces, qui necerent moras. quippe nimius jam Antonius, et certiora ex Muciano sperabantur. Namque Mucianus, tam celeri victoria anxius, et, ni præsens urbe potiretur, expertem se belli gloriæque ratus, ad Primum et Varum media scriptitabat, *instandum cæptis*, aut rursus *cunctandi utilitates* edisserens, atque ita compositus, ut ex eventu rerum adversa abnueret, vel prospera agnosceret. Plotium Gryphum, nuper ab Vespasiano in Senatorium ordinem additum, ac legioni præpositum, ceterosque sibi fidos, apertius monuit. Iique omnes, de festinatione Primi ac Vari sinistre, et Muciano volentia, rescribere. Quibus epistolis Vespasiano missis, effecerat, ut non pro spe Antonii consilia factaque ejus æstimarentur. Egre id pati Antonius, et culpam in Mucianum conferre, 53 cujus criminationibus eviluissent pericula sua. nec sermoni-

A. U.
823.
A. C.
70.

Et certiora de Muciano] Magis placet Flor. scriptio, ex *Muciano*. Ambigebant Duces, quid facturi aut non facturi, ex sequentibus : Mucianus adventabat, alter pæne Flavius ; ergo ab illo certiores omnium futuri. Lirs. *Recepit Pichenam*. Sed sic jam ante edd. Put. Ber. Alc. Consensit MS. Guelf. *De* edidit Rhen. (e Bud.) et sic MS. Agr. Illud hand dubie verum. Sensus : spem majorem præmiorum habebant in Muciano, majoris virtutis, dignitatis et gratiæ apud Vespasianum viro : et volebant potentiam Antonii, jam nimis magnæ, modum ponere : quippe major futura erat, si et hoc succederet, putabantque, eum potentia sua in suum tantum commodum abusurum. Qualis potentia intelligenda, sequentia docent. Add. 4, 2. ubi videbis, quam potentiam petierit Primus, et non frustra parum ex eo sperasse Duces. ERN.

Media scriptitabat] Legitima Latinitas postulat *scriptitatas* : ut infra recte effecerat. Sed, quia in vulgato libri (Bud. monuit) consentiunt, et mox sequitur *monuit et rescribere*, nihil mutavi. *Media* sunt ambigua, nihil certi in alterutram partem definitiva. *Abnueret et agnosceret* (Bud.) pro quo male ed. pr. *cognosceret*, dictum, pro appareret, cum ex eventu de factis et consiliis iudicaturum, probaturum, si prospere cecidissent, sin minus, contra voluntatem suam susceptum dicturum. ERN.

Plotium Gryphum] Ed. gr. *Gryfum*. Eadem mox *senatorium*, ut Flor. (Bud.) Guelf. *senatorum* Puteol. et seqq. usque

ad Pichenam. ERN. Bud. *Gryfum*. Ad eum Statius risum Saturnaliū Silv. 4, 9. scripsit.

Muciano volentia] Ita libri. Sallustianum videtur : *Pompeius multis suspicionibus volentia plebi facturum habebatur*. Beatus tamen *volenti* (e Bud.) maluit. Lirs. Quod omnes secuti sunt usque ad Lipsium. *Volentia* Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes. (Agr. *volenti*). Utrumque Latini et Tacito usitatum. Pro *rescribere* ed. pr. *rescribere* : quod præferebat Gruterus : quamquam ille *scribere* laudat. Rhen. edidit (e Bud.) *scribere*, ceterique usque ad Pichenam. ERN. Qui e Flor. dedit *rescribere*. De forma dicendi *volenti* vel *volentia* vide notata ad A. 15, 36. et Cort. ad Sall. Jug. 84.

Factaque ejus] Rhenanus e Bud. MS. profert aut *facta ejus*. Aut copulative dicitur sæpe apud nostrum, in eoque aliquoties et criticos adhæsisse vidimus. Paulo ante aut *rureus*, pro et *rureus* dictum, et sic alibi passim. ERN. Bud. ita : *pro spe Antonii factaque ejus*, omisso *consilia*. Non potuit ergo nisi dormitans Rhen. scribere, quæ hic retulit.

Coaluisent pericula sua] Sic omnes inde a Puteolano edidere, usque ad Ryckium : idque et MS. Guelf. præfert (Bud. *coaluisent*). Freinshemius acutissime correxit *eviluissent* : idque in Flor. repertum recepere Ryckius et J. Gron. quos merito secutus sum. MS. Agr. ed. pr. habent *fuissent*, unde conijcere licet, primas syllabas *coa* deberi correctoribus, a vero sensu aberrantibus. Sensus est :

- A. U. bus temperabat, immodicus lingua, et obsequii insolens.
 823. litteras ad Vespasianum composuit, jactantius quam ad
 A. C. Principem, nec sine occulta in Mucianum insecutione: se
 70. *Pannonicas legiones in arma egisse: suis stimulis excitos Mæ-*

sia Duces: sua constantia perruptas Alpes, occupatam Italiam, intersepta Germanorum Rhetorumque auxilia. Quod discordes dispersasque Vitellii legiones equestri procella, mox peditum vi, per diem noctemque, fudisset, id pulcherrimum et sui operis. Casum Cremonæ bello inputandum. majore damno, plurimum urbium excidiis, veteres civium discordias Reipublica stetisse. Non se nuntiis, neque epistolis, sed manu et armis Imperatori suo militare. neque officere gloriæ eorum, qui Asiam interim composuerint. illis Mæsiæ pacem, sibi salutem securitatemque Italiæ, cordi fuisse. Suis exhortationibus Gallias Hispaniasque, validissimam terrarum partem, ad Vespasianum conversas. Sed cecidisse in inritum labores, si præmia periculorum soli adsequantur, qui periculis non adfuerint. Nec fefellere ea Mucianum. inde graves similitates: quas Antonius simplicius, Mucianus callide, eoque inplacabilius nutriebat.

- 54 At Vitellius, fractis apud Cremonam rebus, nuntios cladis occultans, stulta dissimulatione, remedia potius malorum, quam mala, differebat. Quippe confitenti consultantique supererant spes viresque: cum e contrario læta omnia fingeret, falsis ingravescebat. Mirum apud ipsum de bello silentium: prohibiti per civitatem sermones: eoque plures, ac, si liceret, vere narraturi; quia vetabantur, atrociora vulgaverant. Nec Duces hostium augendæ famæ de-erant, captos Vitellii exploratores circumductosque, ut robor victoris exercitus noscerent, remittendo: quos omnes Vitellius, secreto percunctatus, interfici jussit. Notabili

Mucianum criminando effecisse, ut Vespasianus res, a se fortiter et cum magno periculo gestas, non perinde æstimaret, ac dignæ essent. *Coalissent foret aucta essent*, quod est alienissimum. Mox *lingua* Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. veteresque omnes ante Lipsium quas vidi: qui *lingua*, nescio unde, edidit. Pichena illud reddidit. Utrumque usitatum Tacito. Sed, quia genitivus sequitur, *lingua* h. l. melius. ERN. *Pericula*, intellige *exantlata*.

Id pulcherrimum et sui operis] Tentor rescribere, *id sui operis*. Est enim fortius et Antonii animo dignius: et sic non uno loco et ipse Tacitus et Livius, velut 2, 2. *id officere, id obstore liberati*. Post *Cremonensium* MS. Agr. quo tendit ed. pr. *Cremonensi*. ERN. Bud. et vulg. *Cremonæ*.

Mæsiæ pacem] Respice ad c. 46.

Falsis ingravescebat] Si vera lectio hæc, intelligendum *malum*. Sed fortasse legendum *ingravescebant*, sc. mala. Nam et in *confitenti* sint intelligenda *mala*. ERN. Bud. *ingravescebat*, i. e. premebatur, deprimebatur, ut animum desponderet et vires deficerent. Sic Cic. de sen. 11. *corpora defatigatione ingravescent*.

Vera narraturi] Sic edd. omnes inde a Puteol. At MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. *vere*. J. Gronovius putat fuisse *vera enarraturi*. Etiam *vere narr.* putem stare posse, int. quæ acciderant. sed vulgatum melius, sic c. 56. extr. *vera dicturis*. Pro *narraturi* MS. Agr. *narrare*, ed. pr. *narranti*, utrumque vitiose. ERN. Bud. *narratum*. Consensus codicum jubet, ut *vere* reponam cum Bip. Sic et Puteol. Contra *vera* Alciatus habet et Rhen.

Notabili constantia] Hæc ap. Suet.

constantia Centurio, Julius Agrestis; post multos sermones, quibus Vitellium ad virtutem frustra accendebat, perpulit, ut ad vires hostium spectandas, quæque apud Cremonam acta forent, ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentavit, sed mandata Imperatoris suumque animum professus, ut cuncta viseret, postulat. Missi, qui locum prælii, Cremonæ vestigia, captas legiones ostenderent. Agrestis ad Vitellium remeavit, abnuentique, *vera esse, quæ adferret*, atque ultro corruptum arguenti; *quandoquidem*, inquit, *magno documento opus est, nec alius jam tibi aut vitæ, aut mortis meæ usus, dabo, cui credas.* atque ita digressus, voluntaria morte dicta firmavit. Quidam jussu Vitellii interfectum; de fide constantiaque eadem, tradidere. Vitellius, ut e somno excitus, *Julium Priscum et Alphenum Varum cum XIV Prætorii cohortibus et omnibus equitum alis obsidere Apeninum* jubet. Secuta e classicis legio. Tot millia armatorum, lecta equis virisque, si Dux alius foret, inferendo quoque bello satis pollebant. Ceteræ cohortes ad tuendam urbem L. Vitellio fratri datæ. Ipse, nihil e solito luxu remittens, et diffidentia properus, festinare comitia, quibus Consules in multos annos destinabat: fœdera sociis, Latium externis, dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus juvare: denique, nulla in posterum cura, lacerare Imperium. Sed vulgus ad magnitudinem

A. U.
823.
A. C.
70.

Oth. c. 10. in priori cum Othone bello huic accidisse traduntur, ut jam notavit Savilius. Post ut, a Rhenano sublatum, bene restituit Pichena (e Flor.), quod in omnibus meis reperi ante Rhen. ERN. Ut deest in Bud. Subaudiri putat Rhen. Mox Bud. male ostenderentur.

Quæ adferret] Sic MSS. Fl. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. non referret, ut hic (e Bud.) dedit. ceterique ad Ryckium usque: Mox est omnes scr. et edd. præter Puteol. Beroald. Alc. ERN. Rhen. addidit e Bud. Adferret etiam Lall. e Regio suo.

Secuta e classicis legio] Hæc vera lectio (quæ et in Bud.). MS. Agr. *secutæ classicæ legiones*, ut voluit Muretus. Quæ corruptela unde orta, docet scriptura ed. pr. *secutæ classicis legio*. MS. Guelf. *secuta est cl.* Legio e classicis quo modo nata, v. supra c. 50. Et alias quoque a classica militia ad pedestrem, ut honoratiorem, traducti. De classicis dixi satis et distincte ad H. 1, 36. Mox si Dux alius, quod libri vet. scr. et edd. ante Rhen. habent, mollius est, quam si alius Dux. ERN. Hoc Rhen. e Bud. De classicis v. ad H. 1, 31. 36.

Latium externis] Tirones monendi, ut jus Latinitatis intelligant, non partem Italiæ, quæ Latium vocata. ERN.

Tributa dimittere] Sic omnes libri: id non tentandum, docuit exemplis Græterus in suspicion. libris. Sic et vetus N. T. interpres *dimitte nobis debita nostra*. Et Cicero quoque sæpe *dimittere* pro *remittere* dixit, in aliis etiam formis loquendi. Mox pro cura, ed. pr. *curare*. male. *Lacerare imperium* eleganter dicuntur, qui ejus patrimonium et bona dissipant: ut *lacerare* de dissipatione rei familiaris et pecuniæ. Cicer. Quint. 15. Verr. 3, 70. ubi *lacerata pecunia*, cujus pars aversa est. ERN.

Vulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat] In Flor. est *haberat*. Videtur significare *hiabat*. nam hoc verbum alibi quoque sic corruptum nos invenisse meminimus. GRON. *Haberat* videtur esse *aberat*, ut ed. pr. (et Bud.) exhibet. id cum *aderat* sæpe in libris confunditur. Alias *hiabat* aptum h. l. foret. ERN. Hoc in textum recepere Bip. et ex H. 1, 12. firmare nituntur. Sed vix credendum, in Flor. ex *hiabat* factum esse *haberat*. Agr. cod. clare *aderat*, scil. prope animo avidoque.

A. U. beneficiorum aderat : stultissimus quisque pecuniis merce-
 823. batur : apud sapientes cassa habebantur, quæ neque dari,
 A. C. neque accipi, salva Republica, poterant. Tandem flagi-
 70. tante exercitu, qui Mevaniam insederat, magno Senatorum
 agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trabe-
 bat, in castra venit, incertus animi, et infidis consiliis ob-
 56 noxious. Concionanti (prodigiosum dictu) tantum foederam
 volucrum supervolitavit, ut nube atra diem obtenderent.
 Accessit dirum omen, profugus altaribus taurus, disiecto
 sacrificii adparatu, longe, nec, ubi feriri hostias mos est,
 confossus. Sed præcipuum ipse Vitellius ostentum erat,
 ignarus militiæ, improvidus consilii, *quis ordo agminis, quæ
 cura explorandi, quantus urgendo trahendove bello modus*, alios
 rogitans, et ad omnes nuntios, vultu quoque et incessu tre-
 pidus, dein temulentus. Postremo tædio castrorum, et,
 audita defectione Misenensis classis, Romam revertit, re-

Qui Mevaniam insederat] Vocula qui
 addita e libris. Lips. Eam sustulerat
 Rhen. Est tamen in omnibus libris scr.
 et edd. ante. Ern. In Bud. deest.
 Rhenanus *Mev. ins.* in parenthesi po-
 nenda putabat.

Diem obtenderent] Bene ita libri,
 non *obtunderent*, ut (e Bud.) visum
 Beato. Quibusdam (ut Agr.) scriptum,
nube radium obtenderent (ed. pr.) vitiose.
 Lips. *Obtenderent* etiam Flor. Agr.
 Guelf. edd. ante Rhen. item Lips. et
 seqq. omnes. Simile illud Silii 10, 228.
obtendit pulvere lucem : ut omnes ibi
 codd. habent. Sed, ut ibi *obtin* dit le-
 gendum censet N. Heinsius, si^o h. l.
 Rhenanus *obtunderent* edidit, utrum e
 cod. Bud. an ex ingenio, non constat
 (non amplius hoc dubium) idque secuti
 sunt editores usque ad Lips. Ego facile
 largior *obtendere* dici pro *velare* : quis
 enim hoc neget? Atque id docuere ex-
 emplis Gron. ad Senec. Œd. 625. Dra-
 kenb. ad Silium l. c. Verum hoc non
 videtur fecisse, ut hæreret Rhenanus,
 sed constructio. Nam, etsi *obtendere*
 idem, quod *occultare*, significare potest,
 tamen non eodem etiam modo construi
 cum substantivis potest. Viri docti sæpe
 in hoc non satis diligentes sunt. De
 verbi vi simpliciter querunt, constructio-
 nem non curant. Atqui significationem
 potest verbum communem cum altero
 habere : neque tamen statim etiam con-
 structionem. Vid. ad c. 49. Videndum
 ergo, an, quemadmodum dici potest,
atra nube occultare diem, vel *abscondere*,
 sic etiam *atra nube obtendere diem* vel
lucem : quod non omnibus istis locis,

quæ a Drakenborchio aliisque prolata
 sunt, efficitur : sed solis Statii et Senecæ
 locis : *padore fudo aquadum obtentus
 comam*, ut recte ibi restituit Gronovius,
 cum ante esset *obtectus* : unde patet,
 semper in hac forma hæsisse viros do-
 ctos. Quare, cum in tribus locis simili-
 bus consentiant MSS. non tentandam
 hanc loquendi formam, etsi durior et
 poetis digniorem, quam prosaicis scri-
 ptoribus, puto : ceterum, si libri boni
 faverent, facile *obtunderent* prælaturus,
 ut dignius tali scriptore et elegantius.
 Ern. Rectius *obtenderent*. ut Virg.
 Georg. 1, 248. *obtenta densantur nocte
 tenebræ*. Plura dabit J. Fr. Gron. ad
 Liv. 1, 57.

Longe, nec ubi feriri] Prævit ad
 emendationem hanc Vatic. qui refert,
longe necui feriri. Nam alii libri hic
 mutili. Ominosum vero antiquitus, si
 hostia fugisset, nec suo loco, id est ante
 aram casa fuisset. Festus : *Piacularia
 appellabant, quæ sacrificantibus tristitia
 portendebant, cum aut hostia ab ara pro-
 fugisset, aut percussa mugitum dedisset,
 aut in aliam partem corporis, quam
 oporteret, cecidisset*. Plinius 8, 45 (70).
*Notatum est vitulos, ad aras humeris ho-
 minis allatos, non fere litare : sicut nec
 claudicante, nec altera hostia Deos pla-
 cari, nec trahente se ab aris*. Lips. *Ne
 cui* etiam Flor. ed. pr. MS. Bodl. *longe
 quam ubi*. Mox eadem ed. male *confes-
 sus*. Ern. Bud. *longe ubi*, omisso *quam*,
 quod in vulg. Rhenanus suum codicem
 sequitur et exponit procul ab eo loco,
 ubi. Cod. Agr. *longe ne cui*. Mox Bud.
consiliis.

centissimum quodque valens pavens, summi discriminis A. U. incuriosus. Nam, cum transgredi Apenninum, integro exercitus sui robore, et fessos hieme atque inopia hostes adgradi, in aperto foret; dum dispergit vires, acerrimum militem, et usque in extrema obstinatum, trucidandum capiendumque tradidit, peritissimis Centurionum dissentientibus, et, si consulerentur, vera dicturis. Arcuere eos intimi amicorum Vitellii, ita formatis Principis auribus, ut aspere, quæ utilia, nec quidquam, nisi jucundum et læsorum, acciperet. Sed classem Misenensem (tantum civilibus disor-
dis etiam singulorum audacia valet) Claudius Faventinus, Centurio, per ignominiam a Galba dimissus, ad defectionem trahit, fictis Vespasiani epistolis pretium proditionis ostentans. Præerat classi Claudius Apollinaris, neque fidei constans, neque strenuus in perfidia. et Apinius Tiro, Prætoris functus, ac tunc forte Minturnis agens, Ducem se defectoris obtulit, a quibus municipia coloniarum impulse, præcipuo Puteolanorum in Vespasianum studio, contra Capua Vitellio fida, municipale emulationem bellis civilibus miscbant. Vitellius Claudium Julianum (is nuper classem Misenensem molli imperio rexerat) permulcendis militum animis delegit. data in auxilium urbana cohors et gladiatores, quibus Julianus præerat. Ut conlata utrimque castra, haud magna cunctatione Juliano in partes Vespasiani transgresso, Tarracina occupare, moenibus situque magis, quam ipsorum ingenio tutam. Quæ ubi Vitellio cognita, parte copiarum Narniæ cum Præfectis Prætorii relicta, L. Vitellium fratrem, cum sex cohortibus et quin-

[Summi discriminis incuriosus] Summum discrimen est idem fore, quod summa belli, universum bellum: periculum, quod imminet, si bello vincedetur. Mox in aperto foret idem tot, quod in promptu facile. ERM. A. 2, 12. H. 5, 16. summa rei discrimen dicitur.

[Arcuere eos] Vere, non anguere. Lata. Anguere omnes edd. ante Lips. et MS. (Bud.) Guef. Verba illa saepe in libris confusa sunt. V. Drakeb. ad Liv. 6, 25. omninoque littera g. a librariis mediæ ætatis contice obtrusa pro o. ut supra de verbis *occurrere* et *vagare* notavimus H. 1, 44. ERM.

[Læsum acciperet] Faustus legebat acciperet, ad aures referens: placebatque Acidalio. Sed acciperet omnes libri: quod ad Principem referendum. Illud præferunt, si libri faverent. ERM. Prius Bip. *aspere*. bene ut A. 4, 31. *acceptum aspere ad prius*.

[Apinius Tiro] Sic omnes scr. et edd.

VOL. II. P. I.

hic et c. 76. nisi quod MS. Agr. et ed. pr. h. l. *Apinius* habent: ut infra *ille Apinius*, nec *Opinius*: unde aberrationem esse patet. ERM. Bud. male *apinius* et mox *intelectoribus*. Deinde *præcipue*.

[Julianus præerat] Mirum, si ille ipse Julianus, qui Plinio *obtrase* dicitur *maximus gladiatorum Neronis*. 37, 8. Lata. Post ut MSS. edd. pr. Rheh. (e Bud.) seqq. At ceteræ ante Rheh. male et. ERM.

[Quam ipsorum ingenio] i. e. fortitudinis, sive Tarracina: quod verbum intelligendum e nomine Tarracina, ut jam monuit Ryckius. Ejus generis exempla supra notata sunt. ERM. Cf. c. 64. Negat, Tarracinae intellegendos Lallemand. potius eos, ait, quos mox noster dixit in partes Vespasiani transgressos.

[Quæ ubi Vitellio c.] Ubi dicit in Bud.

P

A. U. gentis equitibus, ingruenti per Campaniam bello opposuit.
 823. Ipse æger animi, studiis militum et clamoribus populi, arma
 A. C. posecentis, refovebatur: dum vulgus ignavum, et nihil ultra
 70. verba ausurum, falsa specie exercitum et legiones adpellat.
 Hortantibus libertis (nam amicorum ejus quanto quis clarior, minus fidus) *vocari tribus* jubet. Dantes nomina sacramento adigit. superfluente multitudine, curam delectus in Consules partitur. Servorum numerum et pondus argenti Senatoribus indicit. Equites Romani obtulere operam pecuniasque, etiam libertinis idem munus ultro flagitantibus. Ea simulatio officii, a metu profecta, verterat in favorem. Et plerique hæud perinde Vitellium, quam casum locumque Principatus, miserabantur. nec deerat ipse: vultu, voce, lacrimis, misericordiam elicere; largus promissis, et, quæ natura trepidantium est, inmodicus. Quin et *Cæsarem* se dici voluit, adspersus antea: sed tunc, superstitione nominis, et quia in metu consilia prudentium et vulgi rumor juxta audiuntur. Ceterum, ut omnia inconsulti inpetus cœpta, initiis valida, spatio languescunt, dilabi paulatim Senatores Equitesque, primo cunctanter, et, ubi ipse non aderat, mox contemptum et sine discrimine; donec Vitellius 59 pudore intiti conatus, quæ non dabantur, remisit. Ut ter-

Exercitum et legiones] Sic recte e Flor. editum a Pichena. Consentit ed. pr. Ceteri scr. (Bud. etiam) et edd. usque ad Pichenam *exercitus*. E&N.

Vocari tribus jubet] Est delectus in urbe actus, quem tradit Sueton. c. 15. Unde confirmatur conjectura nostra de loco Sueton. Ner. 44. ubi in verbis, *tribus urbanas ad sacramentum citavit*, suspectam vocem *urbanas* habui. Sic etiam noster A. 14, 13. *obvias tribus habuit*, de plebe Romanæ urbis. Sed, quia tamen patet, *tribus* etiam de plebe urbana sola dici, *urbanas*, etsi supervacuum, tamen ferri posse arbitror. Mox *dantes* omnes edd. et scr. præter Bud. qui habebat *dat*: quod factum puto e *data*, quod est in Guelf. Bodl. et Oxon. bona et plana sententia, idque verum putabat J. Gronovius, a quo allatum exemplum ex A. 14, 15. non satis huic loco simile. sed *dantes* melius. Vult dicere, ab initio promiscue, quicumque darent nomina, sacramento adactos, sine delectu: post, redundante multitudine, etiam delectum haberi cœpisse. E&N. Put. *data*. Alc. Rhen. *dantes*. Mox Rhen. e Bud. *indicit*. prius legebatur *inducit*. Porro Bud. *pecuniamque*.

Ea simulatio officii metu profecta] Sic edd. omnes (et c. Bud.) N. Heinsius

malebat a metu profecta. Mihi dudum legendum visum ea simulatio officii a metu profecta: neque aliter res et Latinitas patitur. Id quia et e MS. Bodl. notatum reperi, recepi. Sensus: Hæc per simulationem officii offerebant, propter metum, sed tamen inde ortus favor in Vitellium, sive pro favore accipiebatur. E&N. Probant emendationem Bröt. Lall. Bip.

Nec deerat ipse etc.] Similis constructio H. 4, l. 11. 80.

Superstitione nominis] Cod. Agr. pro sup. nominis.

Conterriti mestive] E Flor. in quo est *contemptum et sine discr.* Belle, belle. Lips. Ad Flor. prope accedunt MS. Agr. ed. pr. *contenti mestive*. Nam *contenti* et *contemti*: item hæc et *contemti* confundi vidimus ad c. 47. In MS. Guelf. est *contriti mestive*: sed duæ ultimæ syllabæ sunt a manu sec. et in litura. E&N. Bud. *conterriti mestive*. Trilleri commenta v. in ipsius Obs. crit. p. 311.

Quæ non dabantur, remisit] Sic MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. omnes ante Rhenanum, qui (e Bud.) edidit *omisit*, cum seqq. usque ad Pichenam. E&N.

rorem Italiae possessa Mevania, ac velut renatum ex integro bellum, intulerat: ita haud dubium erga Flavianas partes studium tam pavidus Vitellii discessus addidit. Erectus Samnis Pelignusque et Marsi æmulatione, quod Campania prævenisset, ut in novo obsequio, ad cuncta belli munia acres erant. Sed fœda hieme, per transitum Apennini conflictatus exercitus, et vix quieto agmine nives eluctantibus, patuit, quantum discriminis adeundum foret, ni Vitellium retro Fortuna vertisset: quæ Flavianis Ducibus non minus sæpe, quam ratio, adfuit. Obvium illic Petulium Cerialem habuere, agresti cultu et notitia locorum custodias Vitellii elapsam. Propinqua adfinitas Ceriali cum Vespasiano, nec ipse inglorius militiæ: eoque inter Duces adsumptus est. Flavio quoque Sabino ac Domitiano patuisse effugium, multi tradidere. Et missi ab Antonio nuntii per varias fallendi artes penetrabant, locum ac præsidium monstrantes. Sabinus inhabilem labori et audaciæ valetudinem caussabatur: Domitiano aderat animus; sed custodes a Vitellio additi, quamquam se socios fugæ promitterent, tamquam insidiantes timebantur. Atque ipse Vitellius, respectu suarum necessitudinum, nihil in Domitianum atrox parabat. Duces partium ut Carsulas venire, paucos ad requiem dies sumunt, donec aquilæ signaque legionum adsequerentur. et locus ipse castrorum placebat, late prospectans: tuto copiarum adgestu: florentissimis pone tergum municipiis. simul colloquia cum Vitellianis, decem millium spatio distantibus, et proditio sperabatur. Ægre id pati miles, et victoriam malle, quam pacem. ne suas quidem legiones opperiebantur, ut prædæ, quam periculorum socias. Vocatos ad concionem Antonius docuit: *esse adhuc Vitellio vires, ambiguas, si deliberarent; acres, si desperassent.* Inertia

Possessa Mevania] Possessa est occupata. ut c. 8. *Possessa ipso transitu Vicetia.* V. Gron. ad A. 2, 5. Frustra Muretus tentabat obsessa. ERN.

Erectus Samnis] In Flor. *erectus*: sed illud placet, ereptum nempe Vitellio, qui possidebat. Aut, si *erectus*, capi licet animis erectos ob Vitellii discessum, et sic defecisse. LIPS. *Erectus* recepit Plothena, idque secuti sunt omnes. Consentit ed. pr. Recte. Non sermo est de occupatis vi populi, sed de studiis populorum in partes: de quibus proprium verbum est *erectus*. ERN. Bud. *ereptus*.

Nives eluctantibus] Sic bene e MS. Bud. correxit Rhen. vulgatum *nive se eluctantibus*. Originem corruptelæ indicat ed. pr. quæ habet *minie se luctanti-*

bus: monstrose in prima voce, quæ fuit *rive*. ERN. Sic Agr. 17. *difficultates eluctatus*. Bud. *nive se luctantibus* habet.

Flavio Sabino] Bud. *Flaviano*. Infra c. 68. *Fabius Sabinus*, sed c. seq. *Flavii*. Mox Agr. *prodidere*.

Custodes a Vitellio additi] Usitatum verbum de custodibus, ut vidimus supra ad A. 13, 18. At ed. pr. *additi*, solita in his verbis confusione: ERN.

Pone tergum] Bud. *post tergum*.

Ut prædæ, quam p.] MS. Agr. addit *potius*: frustra. Id intelligi voluit Tacitus, ut alibi. ERN. Bip. conjiciunt *quomodo per. soc.* Sed magis, *potius*, noster frequens omittit subaudiendum. V. index.

Deliberarent—desperassent] Acid. *ma-*
lit deliberaret—desperasset. scil. Vitellius,

A. U. bellorum civilium fortuna permittenda; victoriam consiliis et ratione perfici. Jam Misenum classem et pulcherrimam
 823. Campaniam oram descivisse: nec plus e toto terrarum orbe reliquam Vitellio, quam quod inter Tarracinam Narniamque jaceat. Satis gloria prælio Cremonensi partum, et exito Cremona nimirum invidia. ne concupiscerent Romam capere potius, quam servare. majora illis præmia, et multo maximum decus, si incolumitatem Senatui Populoque Rom. sine sanguine quæ-
 61 sissent. His ac talibus mitigati animi. Nec multo post legiones venerunt. Et terrore famaue aucti exercitus Vitellianæ cohortes nutabant, nullo in bellum adhortante, multis ad transitionem, qui suas centurias turmasque tradere, donum victori, et sibi in posterum gratiam, certabant. Per eos cognitum est, Interamnæ proximis campis præsidio quodringentorum equitum teneri. Missus extemplo Varus, cum expedita manu, paucos repugnantium interfecit: plures, abjectis armis, veniam petivere: quidam in castra refugi, cuncta formidine inplebant, augendo rumoribus virtutem copiasque hostium, quo amissi præsidii dedecus lenirent. Nec ulla apud Vitellianos flagitii poena: et præmiis defectorum versa fides, ac reliquum perfidis certamen. crebra transfugia Tribunorum Centurionumque. nam gregarius miles induruerat pro Vitellio: donec Priscus et Alphenus, desertis castris, ad Vitellium regressi, pudore prodicionis cunctos exsolverent. Iisdem diebus Fabius Valens Urbini in custodia interficitur. Caput ejus Vitellianis cohortibus ostentatum, ne quam ultra spem foverent. nam, perasissæ in Germanias Valentem, et veteres illic novosque exercitus ciere, credebant. Visa cæde in desperationem versi. et

Ratione perfici] Vulgati *proficisci*; scripti *profici*. ex quo nobis *perfici* visum facere. Lips. *Profici* etiam ed. pr. At Guelf. (Bud.) cum edd. ceteris usque ad Lips. *proficisci*. Ean.

His ac talibus] Sic Bud. Pat. Ale.

Tradere donum victori — certabant] Omnes libri in hac lectione consentiunt, præter ed. pr. quæ *tradidere* exhibet. Id placet Grutero, qui *certabant* spurium esse putat, similia adferens loca. *Tradere certabant* sane idem est. Sed illud tamen elegantius: modo libris magis firmaretur. Mox *extemplo*, quod a Rheinh. editum est, habent MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. Ber. *Exemplo* vitio operatum venit in edd. Puteol. et Ale. Ean.

Præmiis defectorum versa fides] MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. habent *verba*. Cetera *fid.* cum MS. Agr. *vera* usque ad Boissac. qui e conjectura Freinsch.

edidit *veras*, quod statim inde in ceteris edd. præter Ryckianam, quæ *vera* restituit; quod imitati sumus. Idem videbatur J. F. Gronovio Obs. 8, 10. Sensus est: Nihil jam reliquum erat, quam ut certatim deficerent. Causæ duæ: prima, quod apud Vitellianos defectio impunita erat, a Flavianis autem certa præmia ostendebantur. *Vera fides præmiis def.* dicitur, ut apud Morat. Carn. 3, 16. *agitis certa fides mea*. Ex quo tamen loco mihi suspicio exorta est, Tacitum scripsisse *certa*: nam ita apparet, unde illa littera ð. in MSS. nata esset. Ean. Dubius sane locus. *Vera* exhibent cum Ryckio et J. Fr. Gronovio Brut. et Lall. In Bud. totidem litteris legitur *verba*. Mihi cum Bip. potior videtur conjectura Freinsch. *veras fides* est mutata *fides*. Mox Acid. conjicit *acere igitur p. e.*

Flavianus exercitus, inmane quantum animo exitium Va- A. U. lentia, ut finem belli, accepit. Natus erat Valens Anagnin⁸²², Equestri familia: procax moribus, neque absurdus ingenio, A. C. famam urbanitatis per lasciviam potere. Ludicro juvena- 70. lium sub Nerone, velut ex necessitate, mox sponte, mimos acitavit, acite magis quam probe. Legatus legionis et fovit Virginium et infamavit. Fonteium Capitonem corruptum, seu quia corrumpere nequiverat, interfecit. Galbæ proditor: Vitellio fidus et aliorum perfidia inlustratus. Ab-rupta undique spe, Vitellianus miles, transiturus in partes, id quoque non sine decore, sed sub signis vexillisque in subjectos Narnia campos descendere. Flavianus exercitus, ut ad proelium, intentus ornatusque, densis circa viam ordinibus, adstiterat. Accepti in medium Vitelliani. et circumdatos Primus Antonius clementer adloqui-

Inmane quantum animo exitium Valentis] Acidalius tentabat animo auctus. ERM. Ut H. 2, 4. Sed animo intellige læto, alacri, ni tale quid omissem culpa librarum.

Absurdus ingenio] Sic Sall. Cat. 26. *Ludicro juvenalium*] Hoc multum, quam quod vulgo est juvenum. LIPS. Juvenum omnes scilicet et edd. ante Lipsium. Male nonnulli libri addunt ita, contra morem Latinum in hac re. ERM. Non Bud. De juvenalibus v. A. 14, 16.

Font. Capitonem corruptum] In proditorem addunt edd. Bæ. et Alc. (et Rhen.) necio unde. nam a scriptis omnibus (Bud. quoque) abest. Additum puto temere s. superioribus, ubi aliquoties est in proditorem corrupti. ERM. Pichena sustulit.

Id quoque non sine dedecore] Int. facere, ut in aliis formulis. Dedecus est in eo, quod sub signis, palam, velut recte facerent, processere. ERM. Dedecore Rhen. o Bud. Sic et Agr. Contra Flor. et edd. vet. sine decore. Utraque lectio bonum sensum fundit. Turpe est militi, armatum, immo sub signis vexillisque sese tradere hosti, nec pro sua parte, dum licet, strenge pugnare. Sic Acid. quoque Gron. Brot. Lall. Verum, quam hic pudore proditoris evolvi dicantur, decus armorum signorumque ita, in societatem transcurrentibus, permixtum a Flavianis. Ita potior ratio cod. Flor. quem sequor cum Bip.

Intentus armatusque] Codex Regius (Budenais) ornatusque. quod germanum est. Loquebantur enim ita etiam in armis. unde et gladiatorum ornamenta.

Tacitus 5, 32. *Pauci ornati milititer*. Livius 9. *Diemque ita, qua equis armisque instructi ornatique adessent, edidit*. LIPS. Consentit Flor. unde recepit Pichena cum seqq. Ceterum loca a Lipsio, Rhenano, Pichena allata, non satis sunt similia. Nam in iis vel diserta separatim armorum mentio, ut *ornatus* significet instructus, non *armatus*, vel aliquid additum est aliud, velut *milititer*, *cautus*. Desiderem locum, in quo *ornatus* simpliciter dicatur is, qui gladium, tela in manibus habet pugnandi causa. Vid. quem dixi ad Sueton. Excurs. 27. ubi *foramenta pugnantium* defendi contra alterius lectionis patronos, *ornamenta pugn.* consentiente Oudendorpio. Non credo, dici bene *ornatum in aciem procedere* et similia. Itaque, cum omnes, præter istos duos, eor. et edd. veteres habeant *armatusque*, id potius edidi. Librarii quidam et viri docti, capti observationis vincula de verbo *ornatus*, id alienis subinde locis intrasere. Cic. ep. 5, 18. *paratus armatusque contra s.* Et sic centies *ornatus* conjungitur ap. Livium et alios cum *instructus* et similibus: ut velut rata dicendi formula fuerit. ERM. Cum Ernestio faciant Brot. et Lall. Verum a lectione eodipam Flor. et Bud. nolim temere recedere. *Armatusque*, quod habet eod. Agr. interpretamentum esse, recte judicat Ryckius; neque, si Tacitus scripseret *armatusque*, librario unquam venisset in mentem, alterum id substituere. Itaque revoco cum Bip. lectionem Flor. Intelligenda omnia armorum signorumque decora. Put. quæque *ornatusque*.

A. U. tur. *pars Narnia, pars Interamnæ subistere jussi. reli-*
 823. *ctas simul e victricibus legiones, neque quiescentibus gra-*
 A. C. *ves, et adversus contumaciam validæ. Non omisere per*
 70. *eos dies Primus ac Varus, crebris nuntiis salutem et pec-*
uniam et secreta Campaniæ offerre Vitellio, si, positis
armis, seque ac liberos suos Vespasiano permisisset. In eun-
dem modum et Mucianus composuit epistolas: quibus
plerumque fidere Vitellius, ac de numero servorum, electione
litorum, loqui. Tanta torpedio invaserat animum, ut, si
Principem eum fuisse ceteri non meminissent, ipse obli-
visceretur.

64. At primores civitatis Flavium Sabinum, Præfectum urbis, secretis sermonibus incitabant, *victoriæ famæque partem capesseret. esse illi proprium militem cohortium urbanarum: nec defuturas vigilum cohortes, servitia ipsorum, fortunam partium, et omnia prona victoribus. ne Antonio Varoque de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, et mæstis undi-*

Secreta Campaniæ] i. e. locum in Campaniæ litoribus, ubi in solitudine tranquilla, remotus a turba hominum, ævum agere posset. simili sensu *secessus Campaniæ* sepe apud Suetonium dicitur. Mox *litora* vocantur et *sinus*. EBN. Mox Bud. *se ac lib.*

Electione litorum] Quorsum lictores? Si enim privatum serio indueret, nihil iis opus. Scribendum omnino *litorum*. *Secessum* videlicet aliquem amœnum et maritimum adtribui sibi Vitellius volebat, velut ad otium. Itaque in oratione adversaria mox amicorum respondetur huic parti: *Nunc pecuniam et familiam et beatos Campaniæ sinus promitti*. Suetonium ego in hac voce paullo gravius et obscurius corruptum restituo. Tiber. 72. *Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore, singulos valere dicentes appellaret*. Cui enim rei lictor hic in triclinio? aut ex quo rita? Beroaldus et prisca editiones, *ut stans in medio*. Legam et rescribam totum locum: *aut stans in medio triclinio, aut stans in litore, singulos, etc.* sive relegata altera voce brevius, *aut stans in medio triclinio, aut e litore*. Temere enim repetita videtur a librario. Sententia autem liquida et pura, Tiberium Capreis dissimulando morbo stantem valedixisse comiter singulis, sive in triclinio, sive in ipso litore. Nam modica ea insula, et amici plerique diversabantur, ut opinor, in opposita Italiæ terra. LIPS. Recte conjicit Lipsius. Consentit MS. Fl.

Guelf. ed. pr. Bene recepit Pichena. *Lictorum* primus edidit Puteol. Ea verba facile confunduntur. EBN. *Lictorum* quoque habet Bud. In Suet. loco Ern. ad eum locum *et instans* tuetur. Mur. conjiciebat *locorum*, quod non ineptum judicat Acidalius.

Vigilum cohortes] Quas Principe Augusto institutas, Dio scribit 55, 26. idque refert in a. u. 759. Idem Paulus tradidit libro proprio De officio Præfecti vigilum, ut vides in Pandectis. Appiano tamen quid fiet, qui in Triumviratu vigiles repperit, et institutos vult, Pompeio in Sicilia victo? id esset, triginta pæne ante Dionis traditionem annis. Scribit Civil. 5, 132. *Sabinum Præfectum a Cæsare ad turbas et latrocinia in urbe atque Italia comprimenda: Kai iñ iñinep* (addit) *pari vaqañina et regarilas rân vuvroqñdazn iñis et nai iñis. Atque ex eo tempore aiunt mansisse nocturnorum vigilum morem et formam*. Bene, aiunt: nam si tu Appiane, nimis erras. Spartecolos hos milites vocare interpres Juvenalis videtur Sat. 14, 805. in illud: *Dispositis prædones hamis. Per translationem, inquit, disciplinæ militaris Spartecolorum Romæ. quorum cohortes in tutelam urbis, cum hamis et cum aqua vigiliis curare consueverunt vicinis*. Corrigendum in fine hujus scholii, *curare consueverunt vicibus*: et, quod ad Spartecolos, ipsa vox in Tertulliani Apol. c. 39. eodem sensu. LIPS. Ubi pro vicinis in loco scholiastæ Havercamp. *ma-*
vult vicinis.

que nuntiis trepidas: populi mobilem animum: et, si se Ducem A. U. prae-
buisset, easdem illas adulationes pro Vespasiano fore. Ipsum 823.
Vitellium ne prosperis quidem purem: adeo ruentibus debilita- A. C.
tum. Gratiam patrati belli penes eum, qui urbem occupasset. 70.
Id Sabino convenire, ut Imperium fratri reservaret; id Vespasiano, ut ceteri post Sabinum haberentur. Haudquaquam 65
erecto animo eas voces accipiebat, invalidus senecta. Erant,
qui occultis suspicionibus incesserent, tamquam invidia et
emulatione fortunam fratris moraretur. Namque Flavius
Sabinus, ætate prior, privatis utriusque rebus, auctoritate
pecuniaque Vespasianum anteibat. Et credebatur adfectam
ejus fidem præjuvisse, domo agrisque pignori acceptis.
Unde, quamquam manente in speciem concordia, offensarum
opera metuebantur. Melior interpretatio: mitem virum
abhorrere a sanguine et cædibus: eoque crebris cum
Vitellio sermonibus de pace, ponendisque per conditionem armis,

Reservaret] Bud. *servaret*.

Invalidus senecta] Vocem Rodolphus addit *senecta sensuque*. valde apposite, modo e libris. Lips. MS. Agr. *etate sensuque*. Ceteri libri omnes vulgatum servant. In MS. Guelf. in margine adscriptum a manu pr. *hic aliquid deficit*. Nempe hic transpositio duarum circiter paginarum facta antiquitus in MSS. Nam in Flor. Agr. (Bud. Reg. Lall.) Guelf. ed. pr. eadem reperitur: fortasse et in aliis MSS. ut supra 3, 5. Sed restitutio facta est jam a Puteol. non Beroaldo, ut putat J. Gronov. ad c. 69. et haud dubie e scripto libro. Qui supra transpositionem non animadvertit, is hanc viderit. Ean.

Suspicionibus incesserent] MS. Agr. ed. pr. *incederent*, etiam Guelf. sed a manu sec. ante fuit *incesserent*: idque placebat Ryckio: male. Haud dubie est h. l. sermo de criminationibus, de quibus *incessere* dicitur, non *incedere*, ut *maledictis, talis incessere*, non *incedere*. sed hæc verba et alibi a librariis confusa sunt. Post MS. Bud. habebat *fortune*: quod Rhenano placebat. Nec mihi displicet. *Moraretur* esset *cunctaretur*. Sed vulgatum quoque bene habet. Denique MS. Guelf. male *matris* pro *fratris*. Ean. Humani quid hic patitur Ernestius. Andabatarum more pugnat. Ryckius ex Agr. laudat *incenderent*, non *incederent*. Atqui istud verbi de impulsu bene hic stare posset. Bud. *incesserent*.

Affectam ejus fidem præjuvisse] i. e. pro eo solviase, cum solvere creditoribus non posset. *Affecta fides* eleganter dicitur laborans ex inopia pecunie, qua

creditoribus satisfiat. Sic *affecta res familiaris* sæpe apud Livium (ut 2, 48.) de eo dicitur, qui ære alieno laborat, qui, ut Cicero loqui solet, *male de re domestica est constitutus*, pro Sext. 45. *cujus res fam. fortune male constitutæ*. pro Bab. Post. 1. *Præjuvisse* autem est ante, olim juvisse: quam vim præpositio hæc in compositione hac ætate in pluribus, quam olim, verbis obtinuit. Ryckius autem probat N. Heinsii conjecturam *præ juvisse*, propterea, quod *præjuvare* alibi non occurrat, item Græv. in Coll. ep. Burm. t. 4. p. 173. 174. Quod mihi displicet. Si prædiis cavendum fuit, ea non deerant Vespasiano; quibus quippe fratri cavebat. Ergo pecunia adjutus est. Idque indicat *pignoris* verbum: quod datur, securitatis causa, ei, qui pecuniam pro nobis solvit, aut nobis dedit. Obiter obserrent thirones, *pignus* antiqua Latinitate dici etiam de *hypothecis*, ut hæc de pignoribus, ut ad Ciceronis epp. ad Div. 13, 56. monuit Grævius. Ean. Bip. legunt *parum juvisse*, ut A. 12, 63. Lips. et Pich. ex *prævisa* fecere *parum visa*. Favet conjecturæ Suet. Vesp. 4. qui omnia prædia fratri obligasse Vespasianum et ad mangonicos quantum necessario descendisse refert. Inde scil. *offensarum opera*, de quibus mox. Si tamen *præjuvisse* verum, quod et Bud. habet, reprehensio in eo est, quod turpi modo, domo agrisque pignori acceptis, non ut fratrem deceret, eum juverit.

Offensarum opera] Ita Farnesianus, proba et solenni Tacito dictione. Alii (Bud. etiam et Rhen.) *opera*. Lips. Sig et ed. princ. Ean.

A. U. *agitare*. Saepe domi congressi, postremo in arde Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Clovium Rufum et Silium Italicum. Virtus procul visentibus notabantur: Vitellii projectus et degener; Sabinus

66 non insultans et miseranti propior. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius, quam ipse cesserat, incruentam urbem Vespasiani exercitus intrasset. Ceterum, ut quisque Vitellio fidus, ita pacem et conditiones abnuebant, *discrimen ac dedecus ostentantes, et fidem in libidine victoris*. Nec tantam Vespasiano *superbiam, ut privatum Vitellium pateretur: ne victor quidem laturus*. Ita periculum ex misericordia. Ipsum sane senem, et prosperis adversisque satiatum. Sed quod nomen, quem statum filio ejus, Germanico, fore? Nunc pecuniam et familiam et beatos Campaniae vinces promitti: sed, ubi Imperium Vespasianus invaserit, non ipsi, non amicis ejus, non denique exercitiibus securitatem, nisi extincto amulatu, re-dituram. Fabium illis Valentem, captivum et casibus dubiis

Agitare] Bud. *cogitare*.

Duos testes] MS. Oxon. duo, quod et ipsam rectam est, et passim e bonis libris assertum. ERN.

Clovium Rufum] Bud. *Clinium Rufum*. Supra I, 8. *Cloviu* habet. Mox Bud. *propior*.

Sabinus non insultans] Acidalius corrigit *Sabinu*. Sed *insultans* vultus non satis convenit: Vulgatum Tacito dignis, ob variatam orationem. ERN.

Fidem in libidine victoris] In potestate victoris fore, utrum servare fidem velit, nec ne: sed victores pro libidine magis et cupiditate agere, quam ex equo, solere. Ed. pr. *libidinem*: vitiosus. ERN.

Nec tantam V. superbiam—pateretur] Ordines in hac scriptura libri consentiant, nisi quod Gaeii. male *tanto* exhibet. Sed vix credo verum esse. *Superbiam* interpretantur altitudinem animi et elevationem: sed exemplum verbi huius ita usurpatis desidero; in primis in scriptore proximo. Neque magis magnitudo animi et clementia hic locum habet, quam *arbitrio* et *dentitia*. Ceterum ex ostentante *huc* *ausu* intelligenda dicebant, dicebant: ERN. Explicat ipse noster, qualis sit huius *superbia*, mox *altitudo* vocatur. Sic et bono sensu Horatius ode 3, 80; 14. *sane superbiam quæstam meritis*. Vitruv. ceterum 7, 8. metaph. *superbiunt conditis dictis*.

Ne victor quidem] Varie emendatio vel trux potius exhibita huc loci. Verrarius legit *Ne victor quidem daturus*. Beatus *Ne victum quidem daturus*. Nihil

sana lectio est, sana sententia. Si Vespasianus, inquebant, tam alto animo est, ut rectis oculis amulatu quondam Imperii possit adpicere, tamen id totum ipse victor partes ferent auctoritas: qui, numeratione olim Principis, ad ultionem et res novas accingentur. Atque huius sententia apte subiectum, *ita periculum ex misericordia*. Lips. Vulgatum est etiam in MS. Gaeii. edd. omnibus. Quod Rhodano placuit, in v. e. se repetitum testabatur *Danestus* ap. Ursinum. Pauculo post pro *promitti*: sed, ad. pr. *promittis*: et. quod genus vixi saepe frequens in scriptis, coque aliquot locis Tacitum liberavimus. ERN. Bud. *ne victor q. laturus*. Rhod. in textu vulg. servat. Cui non placuerit Lipsii interpretatio, Pictetum audiat, qui intelligit, ipsos Vitellii milites eam, de privatis viveret, securitatem misericordiam, ut sequentis innunt.

Amulatu restitutum] Ceterum, non apte restitutum: cui in libro, *amulatore restitutum*. Budensis aliquid iuris, qui *amulatore daturum* proferrebat. Tacitus 13, 46. et, *ne amulatio in urbe ageret, provincie Lusitania proficiscitur*. Lips. Videtur potius legendum: *ut amulatio amulatore restitutum*. Oxon. Lactio De-densio est etiam Flor. et Agr. nisi quod daturam hic habet, ut ed. pr. Ceterum edd. utque ad Lips. *amulatore restitutum*, quod, cum Kybid credo, sine necessitate aut idonea causa mutatum esse. ERN. Flor. propterea accedit, habet quippe *amulatore daturam*.

Quidam dicit restitutum] MS. Flor.

reservatum, praegravem fuisse: ne dum Primus ac Fuscus et specimen partium. Mucianus, ullam in Vitellium, nisi occidendi, 823. licentiam habeant. Non a Caesare Pompeium, non ab Augusto A. C. 70. Antonium incolumes relictos. nisi forte Vespasianus altiores spiritus gerat, Vitellii cliens, cum Vitellius collega Claudio foret. Quin, ut censuram patris, ut tres Consulatus, ut tot egregia domus honores deceret, desperatione saltem in audaciam accingeretur. perstare militem, superesse studia populi. Denique nihil atrocius eventurum, quam in quod sponte ruant. moriendum victis, moriendum deditis: id solum referre, novissimum spiritum per ludibrium et contumelias effundant, an per virtutem. Sordae ad fortia consilia Vitellio aures. Obtruebatur 67 animus miseratione curaue, ne, pertinacibus armis, minus placabilem victorem relinqueret conjugi ac liberis. Erat illi et fessa atate parens; quae tamen, paucis ante diebus, opportuna morte excidium domus praevenit, nihil Principata filii adsecuta, nisi luctum et bonam famam. XV. Kal.

ed. pr. *capitis diebus.* Agr. *paucis diebus.* Vulgatum verum. Ne Valenti quidem vitam condonasse, quem tamen captum tenuerint in potestate, et in quo conservando consilere sibi potuerint, si forte res aliter, ac vellent, caderent, ut per eum a Vitellio veniam consequi possent. ERN. Bud. pessime: *causibus duobus.* Mon Rhem. bene *nequam*, quod prius separatis vocibus scriptum.

Vitellii cliens, cum Vitellius] Postrema ea verba, cum Vit. col. Cl. foret, glossulas sapere videantur, ad subsequentia verba, *Quin ut censuram patris.* Fero tamen. LIPS. Verum puto. Ceterum altiores spiritus gerere h. l. dicitur majori animo esse, et in bonam adeo partem; cum alias in deteriozem dicatur. Est autem grave et auctum argumentum. Non est credibile, Vespasianum, qui olim Vitellium domus cliens fuerit, jam nobiliori celsiorique animo esse, quam Caesar et Augustus fuerint, passurumque vivere amicum, cum illi passi non sint. ERN. Ita, quae glossam sapere videntur Lipsio, ad sententiam necessariam recte iudicat Acidalius, indicandum erat, quae ratione cliens fuerit Vespas. Vitellii.

Honores deceret] Recte: et capio. In Romanae tamen editionis honores dederet. ex quo (si quid mutandum est) fuerit, *dederet.* Radelphus enim longius abire a scripto videtur, qui repetit *negligeret.* Libr. Ego dederet aut in libro ser. vitiis fuisse, aut vitiose scripturam expressam in ed. pr. puto, quod verba quae literis modo g. et c.

differunt, centies confusa, ut supra demonstratum. Ceterum fateor, elegantior em orationem fore et fortior em, si pro *dederet* esset *negligeret*, (e quo *dederet* factum putabat Acidalius) aut simile quid; et tale quid me libenter admitterem, si a libris bonis aut pluribus venerit. Nam nunc solo MS. Agr. nititur *negligeret*, quod etiam Acidalius defendit, nec displicet Rychio. Jac. Gronovius, spreto *q. negligeret*, corrigi *deleret*: quod an placeat cuiquam, nescio. Verbum debet esse ejusmodi, quod lenitate sua non offendant Vitellium: quod in *deleret* non convenit, si vel maxime per se usitata forma dicendi foret, *deleret Consulatus honores* etc. sed in *negligeret*. ERN. Falsum est. Agricola e cod. suo dedisse *negligeret*; Rychius docet, illum conjecturam suam fundum habere in *dederet* editionis Romanae, unde harelatus sit *negligeret*.

Moriendum deditis] Haec clausula non erat in Bud. nec est in Guelph. nisi in marg. et a manu sec. Neque tamen abesse potest per sequentia. Non refert, vincere an dedare: nam moriendum est: illud refert, quomodo moriari. Forte autem respexit auctor ad factum Augusti ap. Sueton. c. 18. ERN.

Opportuna morte] Atque hinc suspicio, de qua Suet. Vit. 14. *Suspectus et in morte matris fuit. quasi agra praberi cibum prohibuisset, evinciente Catina muliere, cui velut oraculo acquiescebat, illa demum firmiter ac diutissime imperatorem, si superstes parenti substitueret, etc.* ERN.

A. U. 823. Januar. audita defectione legionis cohortiumque, quæ se
A. C. 70. Narniæ dediderant, pullo amictu palatio degreditur, mæsta
circum familia. Simul ferebatur lecticula parvulus filius,

68 velut in funebrem pompam. Voces populi blandæ et in-
tempestivæ: miles minaci silentio. Nec quisquam adeo
rerum humanarum inmemor, quem non commoveret illa
facies: Romanum Principem, et generis humani paullo
ante dominum, relictæ fortunæ suæ sede, per populum, per
urbem, exire de Imperio. Nihil tale viderant, nihil audie-
rant. repentina vis Dictatorem Cæsarem oppresserat; oc-
cultæ Caium insidiæ: nox et ignotum rus fugam Neronis
absconderant: Piso et Galba tamquam in acie cecidere:
in sua concione Vitellius, inter suos milites, prospectanti-
bus etiam feminis, pauca et præsentī mæstitiæ congruentia
locutus: *cedere se pacis et Reipublicæ causa: retinerent tan-
tum memoriam sui fratremque et conjugem et innoxiam liberorum
aetatem miserarentur*: simul filium protendens, modo singulis,
modo universis commendans, postremo fletu præpediente,
adistenti Consuli. (Cæcilius Simplex erat) exsolutum a la-
tere pugionem, velut jus necis vitæque civium, reddebat.
Adspernante Consule, reclamantibus, qui in concione adsti-
terant, ut in æde Concordiæ positurus insignia Imperii, do-
mumque fratris petiturus, discessit. Major hic clamor ob-
sistentium Penatibus privatis, in palatium vocantium. In-
terclusum aliud iter, idque solum, quod in Sacram viam
pergeret, patebat. tum consilii inops, in palatium rediit.
Prævenerat rumor, *ejurari ab eo Imperium*: scripseratque
Flavius Sabinus cohortium Tribunis, *ut militem cohiberent*.
69 Igitur, tamquam omnis Respublica in Vespasiani sinum
cessisset, primores Senatus et plerique Equestris ordinis

Palatio degreditur] Sic bene edidit
(e Bud.) Rhenanus. V. ad A. 4, 49. 13,
14. etc. Et sic h. l. est et in Guelf.
Superiores edd. omnes *degreditur*. Post
pro familia ed. pr. vitiose, e contracti-
one, fama. Ceterum hic finis est *parvus*
transposita in vet. libris et ed. pr. v.
ad c. 65. Quæ hic sequuntur usque ad
verba in *capitulum accivit*, ibi c. 65.
sequebantur. ERN.

Simul ferebatur etc.] MS. Guelf. ed.
pr. seu (Bud. seu), cujus corruptele
caussa in transpositione. MS. Bud. de-
inde *parvus*. ERN.

In acie cecidere] Rhenanus non male
corrigebat *cecidissent* e vestigiis scri-
pturæ Budensis *cecidabant*. Mox ed.
pr. *cedere se pacis et Reip. sine causa*.
ERN. In Bud. erat *cecidabant*.

Cæcilius Simplex] In Bud. *Simplex*
deest.

Interclusum aliud iter] Sic Flor.
Guelf. edd. ante Rhen. qui e Bud. edidit
alterum. Vetus bene restituit Pichena.
Sensus est: omnes viæ erant interclusæ,
quæ alio, quam in palatium, ferrent.
ERN. In Bud. quoque 2. m. *aliud*. Mox
idem *prohiberent*.

Quod in sacr. viam pergeret] In
sacra via MS. (Bud.) Guelf. edd. Put.
seqq. omnes ante Lipsium, qui *sacram*
viam edidit. illud et ipsam ferri posset,
præsertim si in abesset. *Pergeret i. e.*
viam est continuaretur via sacra, exiret
in viam sacram. Possis conjicere *perge-
ret*: sed in *pergeret* consentiant libri.
Mox *Tribunis* male ed. pr. et J. Fr.
Gron. vitio operarum. ERN.

Cecidisset] Agr. cod. a 1. m. *cecidisset*.
Flor. *cecidisset*, unde Ryck. forsitan *se de-
disset*.

omnisque miles urbanus et vigilēs domum Flavii Sabini ^{A. U.} complevere. illuc de studiis vulgi et minis Germanicarum ^{823.} cohortium adfertur. Longius jam progressus erat, quam ut ^{A. C.} regredi posset: et suo quisque metu, ne disiectos, eoque ^{70.} minus validos, Vitelliani consecrarentur, cunctantem in arma impellebant. Sed, quod in ejusmodi rebus accidit, consilium ab omnibus datum est, periculum pauci sumpserē. Circa lacum Fundani, descendantibus, qui Sabinum comitabantur, armatis, occurrunt promptissimi Vitellianorum. Modicum ibi proelium, inproviso tumultu, sed prosperum Vitellianis fuit. Sabinus, re trepida, quod tutissimum ē præsēntibus, arcem capitolii insedit milite et quibusdam Senatorum Equitumque: quorum nomina tradere haud promptum est, quoniam, victore Vespasiano, multi id meritum erga partes simulavere. Subierunt obsidium etiam feminæ; inter quas maxime insignis Verulana Grātilla, neque liberos, neque propinquos, sed bellum secuta. Vitellianus miles custodia socordi clausos circumdedit; eoque, concubia nocte, suos liberos Sabinus et Domitianum, fratris

[*Circa lacum Fundani*] Ejus mentio in inscr. antiqua ap. Gruter. p. 398. prolata ab Ursino, in qua VICUS LACI FUNDANI DICTATORI SULLÆ aram posuisse memoratur. Cavendum, ne confundatur cum lacu Fundano in agro Fundorum, oppidi Italici, ut fecit Cluverius in Italia antiqua t. 2. p. 1084. notatus propterea ab Holstenio. ERN.

[*Arcem capitolii*] Sic et alibi Tacitus, ut mox c. 71. 78. Livius et Cicero semper distincte arcem et capitolium dicunt, Livius ter 5, 39. 40. nam arx et capitolium in eodem erant monte: unde Dionys. Halic. 10, 14. p. 640. arcem vocat *περιεχὴν τῆς ἀκροπόλεως*, et spatium inter utrumque interjectum auctore eodem, loco mox ad c. 71. proferendo, duoque colles, non arx pars capitolii, aut in capitolio: nisi quod mons ille subinde *mons capitolinus* vocatur, cujus sane pars fuit arx. V. etiam Ryck. de capitol. c. 5. ERN.

[*Incedit mixto milite etc.*] *Insidere* est verbum militare, pro occupavit cum presidio, ut inde vim hostilem arceret. Supra *incessas Alpes* et similia vidimus. Post *mixto* aberat a MS. Bud. nec est in Guelf. nisi a manu sec. in margine, nec in ed. Puteol. Habent MS. Flor. ed. pr. Ber. Alc. Rhenanus verbum id delevit, simulque edidit *ex quibusdam* e Bud. quod exemplum omnes secuti sunt, etiam Lipsius: unde conjicere licet, eum in MSS. hanc vocem non reperisse. Sed

Pichena restituit e Flor. eumque omnes, qui post fuere, editores imitati. *Mixtum* putat esse confusum cum plebe urbana, feminis, servis: quod am *miles mixtus*, absolute dictus, significare possit, dubito. *Mixtus miles* Latine loquentibus est, miles non ejusdem generis, qualis fuisse dicitur in exercitu Pompeiano, in bello civili, sed collectitius e variis gentibus, variis instructus armis, non eidem disciplinæ adsuēfactus: ut *mixtum genus hominum* de talibus dicitur ap. Livium. Vid. collecta Duckero ad 43, 9. sic *mixtum genus dicendi*, et multa alia dicuntur. Ergo, quia plebs et servi non sunt milites, horum causa *mixtus miles* dici non potest. Et post fit mentio istius generis hominum, commemoratis etiam feminis. Fortassis et tum talis plebs exclusa, et non nisi feminæ quædam admixtæ, ut ap. Liv. 5, 40. Igitur et ipse *mixto* edendum non putavi. Neque tamen in altero secutus sum Rhen. et Lips. ceterosque, qui edidere *ex quibusdam*. Nam MSS. præter Bud. omnes item edd. ante Rhen. habent *et*, quod etiam sensus desiderat. ERN.

[*Verulana Gracilia*] MSS. Flor. Agr. (Bud.) Guelf. ed. pr. *Gratilla*. Leg. *Gratilla* e Plin. ep. 3, 11. ubi etiam Flor. *Gratillia*. Guelf. etiam *Vernula*: at in margine est *Verulana*. ERN. Omnino legendum *Gratilla*. Vid. et Plin. ep. 5, 1.

A. U. filium, in capitolum acciuit: misso per neglecta ad Flavianos Duces nuntio, qui, *circumsideri ipsoe, et, si subveniretur, arctas res* nuntiaret. Noctem adeo quietam egit, ut degressi sine noxa potuerit. quippe miles Vitellii, adversus pericula ferox, laboribus et vigiliis parum intentus erat. et hibernus
 70 imber, repente fusus, oculos auresque inpediebat. Luce prima Sabinus, antequam invicem hostilia computarent, Cornelium Martialem, e primipilaribus, ad Vitellium misit, cum mandatis et questu, quod pacta turbarentur. *Simulationem prorsus et imaginem deponendi Imperii fuisse, ad decipiendos tot illustres viros. Cur enim e rostris fratris domum, imminentem foro, et inritandis hominum oculis, quam Aventinum et Penates uxoris petisset? Ita privato, et omnem Principatus speciem vitanti, convenisse. Contra Vitellium in palatium, in ipsam Imperii arcem regressum: inde armatum agmen emissum: stratum innocentium cadibus celeberrimam urbis partem: ne capitolio quidem abstineri. Togatum nempe se, et unum e Senatoribus, dum inter Vespasianum ac Vitellium praeliis legionum, captivitatibus urbium, deditionibus cohortium judicatur, jam, Hispaniis Germanisque et Britannia disciscantibus, fratrem Vespasiani mansisse in fide, donec ultro ad conditiones vocaretur. Pacem et concordiam victis utilia; victoribus tantum pulchra esse. Si conventionis peniteat, non se, quem perfidia*

In capitolium] Hæc duæ voces a glossographo fortasse, certe in capitolium eos accitos, sine monitore ullo nimis clarum. LRS. Verum est, per se intelligi posse. At multa erunt in Tacito delenda ex hac regula, ut jam pluribus locis monuimus. Libri quidem omnes hæc verba habent. Ceterum hic est finis alterius *sirois*; transpositæ in MSS. et ed. pr. ERN.

At Sabinus misso per neglecta] Qui attente hæc in vulgatis legit, hereat necesse est, propter redundans nomen Sabinus, et minus coherentem sententiam. Ei incommodo medelam attulimus deletis verbis *at Sabinus*, auctoribus MS. Flor. et ed. pr. quæ, facta illa transpositione, ad explendam utranque sententiam, addita sunt. (Desunt et in Bud. et Reg. Lall. Sed Puteol. intrasit; servarant sequentes editores ad Ernestium usque.) Deinde punctum fecimus post *nuntiaret*. Nova est sententia a verbis *noctem adeo quietam egit. Noctem tranquillam, et inquietam* etiam Livius dixit, 6, 42, qui locus huic similis. Denique *degressi* scripsimus pro *digredi* sensu postulante: significat enim descendere de arce, quod est *degressi*, ut jam sæpe monuimus et correximus. Ryckius defendit e c. 72.

init. ubi *digressus* *Narnia asseritus*; sed ibi discessus simpliciter indicatur, hic descensus ex arce, loco superiori, ubi *degressi* verum verbum esse, pluribus jam locis vidimus. Ceterum et ante si e MS. Flor. addidit Pichena, ubi erat *ipsoe* vel *ni*. Ed. pr. *ipsoe* omi. Ante addebatur *ipsoe, nisi subo*. MS. Guelph. tamen si habet. ERN. Bud. *ipsoe, ni*. Mox *digredi*.

Deditionibus cohortium judicatur] *Judicare*, ut similia verba, *disceptare, discernere*, eleganter de re bellica, etiam *judicare*, ut bene ad h. l. docuit Ranzhornius. ERN. Cum Bip. sublato puncto, ante jam posita, verum loci nexum restituo.

Victis utilia, victoribus tantum pulchra esse] Cur non potius: *Pacem et concordiam victis utiliam, victoribus tantum pulchram esse*. GRON. Faret aliquantulum MS. Guelph. qui habet *pulchram*. Ceterum Tacitus etiam aliis locis sic locutus est, ut nostrum plene junxerit duobus substantivis *masa*. aut fem. generis, de more Græcorum. ERN.

Si conventionis peniteat] Sic non dubitavi reponere pro *peniteat*, quia hic mera imperfecta et antecedunt et acquantur: inter quæ *peniteat* stare

deceperit, ferro peteret, non filium Vespasiani, vix puberem. A. U. quantum, occisis uno senē et uno juvene, profici? iret obviam 823. legionibus. et de summa rerum illic certaret: cetera secundum A. C. 70. eventum praelii cessura. Trepidus ad hæc Vitellius pauca purgandi sui causa respondit, culpam in militem conferens, cuius nimio ardori inparem esse modestiam suam. Et monuit Martialem, ut per secretam adium partem occulte abiret, ne a militibus interminis invisæ pacis interficeretur: ipse neque iubendi neque vetandi potens, non jam Imperator, sed tantum belli causa, erat. Vix dum regresso in capitoliū 71 Martiale, forens miles aderat, nullo Duce: sibi quisque auctor: cito agminē forum et imminē foro templa prætervecti erigunt aciem per adversum collem, usque ad primas capitoliæ arcis fores. Erant antiquitus porticus in latere olivi, dextræ subeuntibus: in quarum tectum egressi saxis tegulisque Vitellianos obruebant. Neque illis manus, nisi gladiis, armatæ: et arcessere tormenta, aut missilia tela, longum videbatur. faces in prominentem porticum jecere. et sequebantur ignem; ambustasque capitoli foras penetrasent, ni Sabinus revulsus undique statuas, decora majorum, in ipso aditu, vice muri, objecisset. Tum diversos capitoli aditus invadant, juxta lucum asyli, et qua Tarpeia rupes

nullo modo aut a Tacito esse potest. Eam. Particula conditionalis cum præteritis rectius struitur. Sic Bud. cum valg. bene. Imperfecta *interminis* facere rationem habent.

Et de summa] Copiam e Flor. Pichena dedit. Sic et Bud. Hic mox nimis ardor, quod stare potest, si semicolon addas.

Ne a militibus interminis] Præpositio non est in ed. pr. Eam se delevisse ait Rhenanus (deest enim in Bud.): sed operæ non parere. Neque et a sequenti est servata, extatque in edd. præter primam omnibus. Est et in Guelf. Eam.

Porticus in latere] Dionysius 4, 61. *Fronte ejus merulicem spectans, porticum habet, cum crepiti columnarum ordine: in lateribus ordo duplex est.* Lips.

Dextra subeuntibus] An, dextra subeuntibus? atque ita, ut disco, Flor. Lips. Sic et MS. Guelf. (Bud.) edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Rhen. pr. Ald. Dextra primus dedit Gryphus, vitio hæc subie operatur, unde in sequentes veniens videtur. Recte igitur Pichena dextra edidit, atque id loquendi ratio desiderat. Formulam *porticus dextra subeuntibus* illustratam reperies a Gronov. ad verba Liv. 1, 8. *locus, qui nunc*

septus descendentiis inter duos lucos est. Eam.

Vitellianos obruebant] Sic Flor. unde edidit Pichena cum seqq. Constat ed. pr. At ceteræ vett. inde a Puteol. et MS. Guelf. *deturbabant.* Hoc si verum est, intelligi debet *deturbare conabuntur, tentabant* (nam non deturbatos esse, sequentia docent) quod consuetudo Latinorum fert. Sane æque bene ac promiscue in hac re dicuntur *deturbare, proturbare*, ut ap. Liv. 6, 47. *obruere et aperire*, ut quisque mediocriter in historicis Latinis versatus scit: sed tamen Flor. et ed. pr. auctoritatem ceteris libris præferam. A MS. Bud. plane aberat verbum: unde fortasse hinc suspicari, id, quod a Tacito esset, exstitisse in antiquioribus codicibus, defecisse a librariis varie esse suppletum, atque hinc varietatem librorum natam. Mox idem MS. pro *fecere* habebat *facere.* Eam.

Juxta lucum asyli] Asyli lucus nullus alibi memoratur. Oredo, intelligi locum, qui inter duos lucos vocabatur, juxta quem asylum fuit. Ibi viam in capitoliū fuisse, patet e Livio 1, 8. ubi vid. litt. de lucis istis, addo Dionys. Hal. 2, 16. p. 88. Neapol. ad Ovid. Fast. 3, 480. Mox MS. Guelf. edd. pr. Puteol. *Tarpei rupes*: quod sic dictum

A. U. centum gradibus aditur. Improvisa utraque vis; propior
 623. atque acrior per asylum ingruerat. nec sisti poterant scan-
 A. C. dentes per conjuncta ædificia: quæ, ut in multa pace, in
 70. altum edita, solum capitolii æquabant. Hic ambigitur,
 ignem tectis oppugnatores injecerint, an obsessi, quæ cre-
 brius fama est, quo nitentes ac progressos depellerent. Inde
 lapsus ignis in porticus adpositas ædibus: mox sustinentes
 fastigium Aquilæ vetere ligno traxerunt flammam aluerunt-
 que. Sic capitolium, clausis foribus, indefensum et indire-
 72 ptum, conflagravit. Id facinus post conditam urbem luctuo-
 sissimum fœdissimumque Reipublicæ Populi Rom. accidit:
 nullo externo hoste, propitiis, si per mores nostros liceret,

accipi posset, ut *Martis campus* apud nostrum, et similia: sed collis ille a Tarpeia potius, quam a Tarpeio, dictus traditur vulgo. ERN.

Nec sisti poterant scandentes] MS. Guelf. *nec sisti poterat*. Librarius videtur in animo habuisse elegans loquendi genus, quo Livius delectatur, *sisti non potest*, de quo ad A. 3, 52. sed id hic locum non habet, propter verbum *scandentes*. Add. ad 5, 21. Mox *per conjuncta ædificia* int. capitolio. Sic Liv. 1, 44. *neque ædificia manibus continuarentur, quæ nunc vulgo etiam conjungunt*. ERN.

Ignem oppugnatores] Hoc quidem ambigi potest: at non, quod Philostratus incuriose scribit 5, 30. *Domitianum obediisse Vitellianos in capitolio, atque illos clanculum fugientes templum incendisse*. Ille dixit, qui perperam multa alia; classicus nemo scripsit. LIPS. Locus est p. 213. ed. Lips. sed nihil tale ibi traditur. Verba Græca sunt: *ζυμολόγηται δὲ κατὰ τὴν Ῥώμην, Δομιτιανὸν μὲν, εἰς τὸ Οὐνοσφαιανὴν παιδα, παρασπινάχθαι πρὸς τὸν Βετῖλλον, ὅστις τῆς ἀρχῆς τῆς πρὸς πολιορκίας ἔαυτὸν περιεσχούσης ἐν τῇ παντοκλίῃ διασπινύμεται τὸς πολιορκητάς, τὸν μὲν δ' ἱμπεριῆσθαι*. Verba autem et *διασπινύμεται* ad Domitianum referenda, non ad Vitellium. Mox *pro depellerent* quod verum est, MSS. Bud. Guelf. *depulerint*. In MS. Reg. ed. pr. omnia verba *an obsessi—depellerent*. ERN.

An obsessi etc.] Sphanhemius, Vailantius aliique huc trahunt numum Vitellii, quo Jupiter Capitol. in templo sistitur, putantque eum Principem hoc typo docuisse, nulla sua culpa arsisse id templum, mox a se reedificandum. Verum temporum ratio obstat, neque dubium esse potest, quin salvo adhuc ca-

pitolio cūsum sit numisma. Vid. Eckhel Doctr. NN. vet. vol. 6. p. 312. Mox Bud. male *quam quo*.

Sustinentes fastigium aquilæ] Græci etiam ea mente *ἀντὶς* dicunt. Hesychius: *Ἀντὶς, καὶ ἄροφος, καὶ τὸ ἐπὶ τῇ γλίσσῃ κρυπτόν*. Pausanias aliquoties usurpat; ut 10, 19. *Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀντὶς ἵεν Ἀρταμὶς καὶ Ἀπόλ καὶ Ἀπόλλων*. Lib. 5, 10. *Ἐφ' οὗ μὲν δὴ αὐτὸς τῦρος ἐς τὴν ἀντὶς ἀνήκον ἵεν ἐν τῷ σάει καὶ ἱέμενον*. Nisi fallor, istæ ipse aquilæ *γυμναδὶς* Polluci (1, 8, 7, 27.) dicuntur. LIPS. Pausanias Corinth. 2, 7. *Καὶ ἐν αὐτοῖς ἱερῶσιν αὐτοῖς κατὰ τὸς ἀντὶς, μάλιστα τὸς ἐν τοῖς ναοῖς*. Eodem libro: *Τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀντὶς*. *Ἐρακλῆς καὶ Νίναι πρὸς τοῖς πύλαις ἵεν*. Nisi scripsit *καὶς πύλαις*. Vide P. Scriverium ad Martialis 10, 19. GRON. Per *fastigium* intelligant tiro- nes signum vel signa, in summo tecto. nam sic etiam *fastigium* dicitur: ut ap. Plin. 35, 12 (46). Add. Salmas. ad Spartian. Pesc. 12. et ad Solin. p. 553. ERN.

Traxerunt flammam alueruntque] Vari- ant libri in terminatione verborum. Quod hic editum est, habet MS. Flor. unde proditum a Pichena. At MS. (Bud.) Guelf. edd. ante Pich. omnes *traxere*: ed. pr. MS. Agr. etiam *alueruntque*. ERN.

Fœdiss. Reip. Pop. Rom.] Hæc est vera lectio, quam firmant MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. ceteræque omnes, quas vidi ante Lipsium: nisi quod habent *populo*, vel *populoque*, præter Flor. et ed. pr. Sed genitivum esse meliorem, consuetudo loquendi veterum indicat, apud Livium in primis obvia, velut 22, 10. ubi *Resp. Populi Romani Quiritium*; quam idoneis exemplis declaravit Gronov. Obs. 4, 14. Adde Drakenb. ad Liv. l. c. et ad 8, 9. etc. ERN. Bud. *R. P. populo Rom.*

Deis, sedem Jovis O. M. auspicato a majoribus, pignus Imperii, conditam, quam non Porsena dedita urbe, neque Galli capta, temerare potuissent, furore Principum excindi! Arserat et ante capitolium civili bello, sed fraude privata; nunc palam obsessum, palam incensum. quibus armorum caussis? quo tantæ cladis pretio stetit? pro patria bellavimus? Voverat Tarquinius Priscus Rex, bello Sabino, jeceratque fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quam quo modicæ adhuc Populi Romani res sufficerent. mox Servius Tullius, sociorum studio; deinde Tarquinius Superbus, capta Suessa Pometia, hostium spoliis extruxere. Sed gloria operis libertati reservata. pulsus Regibus, Horatius Pulvillus, iterum Consul, dedicavit, ea magnificentia, quam immensæ postea Populi Romani opes ornarent potius, quam augerent. Iisdem rursus vestigiis situm est, postquam, interjecto CCCCXXV. annorum spatio, L. Scipione, C.

A. U.
823.
A. C.
70.

Pignus Imperii] Int. ut p. i. nisi et ut a terminatione precedentis verbi absorptum est. ERN. Cf. Liv. 1, 56.

Porsena dedita urbe] Non abit longe ab hac indignitate, quod est apud Plinium 34, 14 (39). *In fœdere, quod ex populo Regibus Po. Ro. dedit Porsena, nominatim comprehensum invenimus, ne ferro, nisi in agri cultu, uterentur. Etiam stilo scribere vetitum, vetustissimi auctores prodiderunt.* Sic enim eum locum e MS. restituimus. GRON. Ceterum hic locus nullo modo refellit Savi- lium, quem Ryckius putabat memoria falsum fuisse, cum diceret, de dedita Porsenæ urbe nusquam alibi tradi, usus hoc uno loco. Apparet hinc, iniquioribus conditionibus fœdus accepisse Romanos: non deditam urbem Porsenæ. ERN.

Temerare potuissent] Ita Farnesianus, melius certe, quam tenere, quod obtinuit. Pollutio enim ista ad locum sacrum refer- tur. LIPS. *Temerare* Flor. Guelf. edd. ante Rhen. omnes, idque bene restitutum a Lipsio. *Tenere* e Budensi a Rhe- nano editum est. ERN.

Furore Principum excindi] Sic MS. Flor. (Bud.) Guelf. a manu pr. edd. Pu- teol. sqq. At in Guelf. man. sec. cor- rexit furor et addidit potuit: quod e li- bris ductum est. nam et ed. pr. habet potuit. Id esse vitiosum, arguit potuis- sent. nam, si furor potuit verum esset, deberet esse potuerunt vel potuerant. Li- brarii non assecuti sunt elegantiam in- finitivi absoluti, quo frequenter satis tali modo utitur Livius. ERN.

Quo tanta claudis] Æger mihi locus olim visus, nunc in sanitate esse. Sen- tentia: ne pro patria quidem olim tanta

clade pugnatum; nedum pro ambitione privata, aut contra patriam. LIPS. V. Observ. 3, 17. Gronovius, ubi, repudia- tis aliorum correctionibus et explicatio- nibus, pronunciat legendum, *quid tan- tæ cladis pretio stetit?* h. e. quid fuit, qui tantus fructus, tanta spes, quæ tanti redimeretur, quæ tanto pretio, tanta jac- tura emeretur. Qui sensus, ut opinor, etiam existit e correctione Rhenani, qui *et stetit* delevit, nescio an consentiente MS. Budensi. (omnino, deest.) Sed, si vel maxime id verbum a codice astit, tamen credibile est, id omissum esse a li- brario, similia membra efficere volente; quod sæpe Tacito obfuisse vidimus, cum ea similitudo sit ab ejus ingenio et con- suetudine aliena. *Stetit* est in MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. omni- bus, nec tale, ut a librariis additum videatur. Itaque id post Ryck. et J. Gronov. reposuimus. Pichena corrige- bat: *quo tanta clades pretio stetit?* idem ut esset sensus, qui Gronovianæ correctionis est. Sed Latinitas non fert. Ceterum non nego, mihi tamen aliquid duri esse videri etiam in Gronoviana cor- rectione. Dicimus sane eleganter *res stat magno*. sed, an etiam dicatur: *quid stat pretio hujus rei?* hoc queritur: nec id demonstrat Gronovius. Ego nondum alibi reperi. ERN. Freinsb. lectionem Rhenani probat, si post *pretio* interro- gandi signum ponatur. Id et Aeidalio placet et mihi propemodum. Bip. sequuntur Gronovium.

Deinde Tary.] Bud. *dein* et mox *Is- dem*, ut solet.

CCCCXXV. annorum] Ratio temporum evincit, scribendum cccccxxv. Adi Ra-

A. U. Norbano cons. flagraverat. Curam victor Sulla suscepit, neque tamen dedicavit: hoc solum felicitati ejus negatum. 823.
 A. C. Lutatii Catuli nomen, inter tanta Caesarum opera, usque ad 70.
 79 Vitellium mansit. Ea tunc sedes cremabatur. Sed plus pavoris obsessis, quam obsessoribus intulit. Quippe Vitellianus miles, neque astu, neque constantia, inter dubia indigebat. Ex diverso trepidi milites, Dux segnis et veluti captus animi, non lingua, non auribus competere: neque alienis consiliis regi, neque sua expedire: huc illuc clamoribus hostium circumagi: quæ jusserat vetare, quæ vetuerat, habere. Mox, quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exsequi. postremo, abjectis armis, fugam et fallendi artes circumspectabant. Inrumpunt Vitelliani et cuncta sanguine, ferro, flammisque miscent. Pauci militarium virorum, inter quos maxime insignes, Cornelius Martialis, Æmilius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scæva, pugnam ausi, obtruncantur. Flavium Sabinum, inermem neque fugam cœptantem, circumstant, et Quinctium Atticum,

abos. Lips. In ed. pr. (et eod. Bud.) explanate et sine notis *quadringentorum quindocim*. Correctionem Lipsii recepit Broterius: nec est credibile, Tacitum toto decennio aberrasse, aut chronologiam Romanam non ita constitutam tum finisse, ut annos sine tali errore definire liceret. Ean. Ryckius recte ostendit, ab a. 247, quo Hor. Pulvillus iterum Consul, ad 671, quo L. Scipio, C. Norbanus cons. effluxisse annos 425, et in magnas hanc numerum emendatum adponit. Probat Lallemand, sed vitium in textu retinet. Pejor Bipontini repetitum Ryckii calculum ad a. 415 adplicat.

[*Felicitati ejus negatum*] Sulle ipsius dictum hoc est, quo Tacitus alluit. Plinius 7, 43 (44). *Hoc tamen nempe felicitati suæ defuisse confusus est, quod capitolium non dedicasset.* Lips. *Felicitis* nomen adsumsit Sulla occiso Mario. Cf. Vell. 2, 97.

[*Lutatii Catuli nomen*] Fallit nos ergo, aut falsus ipse Dio 43, 14, qui adseverat, inter alios honores datum Consari, ut nomen ejus capitolio inscriberetur, deleto Catuli, idque cum recepisse. Quod ex hoc loco omnino non potest. Lips. Dioni suffragantem Martialem laudat Ryckius 5, 10. ubi *Catuli Julia templa*: putatque, nomen Catuli ita erasum, et inscriptum Caesaris nomen, ut tamen Catuli nomen adhuc apparet; cujus rei exempla plura in numeribus antiquis reperiantur. Quod mihi non satisfacit. Veroor, ne decretum

illud ad effectum non venerit. Atque sic placebat J. Gronovio. Verba Taciti nimis clara et dierta sunt, deque re tali, quæ obscura esse non poterat. Ean. Exemplum tituli sic mutati, ut prioris vestigia maneant, exhibet uterque arcus Sept. Severi triumphalis Romæ, de quo vid. Scaresius in opere eximio J. J. de Rubcis, cui tit. arcus triumphis Augg. insignes.

[*Inter tanta Cons.*] Pichena velut e Flor. edidit tot. Negat hoc esse in eo Libro J. Gronovius: et ceteri libri omnes tanta. id itaque ut J. Gron. exprimentum curavi. Mox idem Flor. *trepidi milites*, ut Gueff. (Bud.) Agr. edd. quod secutus sum post J. Gron. *Trepidus miles* edidit Pateol. primus. Ean. Bud. et Agr. tanta. Bip. recuperare tot.

[*Non lingua n. a. comp.*] Sic Sall. ap. Non. 4, 110.

[*Didius*] Bud. *Vidius*.

[*Fugam captantem*] Pichena conjiecit *tentantem* vel *captantem*. Illud mallem. Sed vulgatum melius et exactius puto. Est verbum frequens Tacito pro tentare, ut index docet. Mox per *umbram honoris et vanitatem* intellige neminem insignium consularium, quæ amenda in tali periculo erant. Denique pro *edictis jecerat* Acidalius malebat *fecerat*. Sed nemo dixerit *edicta in populum fovere*. *Ediderat* tolerabilis esset, quod est verbum proprium. Sed *jecerat in populum* est sparserat. neque id verbum tentandum, propter *vi in populum*. Ean.

[*Quinctium Atticum*] Bud. Agr. *Quin-*

Consulem, umbra honoris et suamet vanitate monstratum, A. U. 828.
 quod edicta in populum, pro Vespasiano magnifica, pro-
 brosa adversus Vitellium, jecerat. Ceteri per varios casus A. G. 70.
 elapsi: quidam servili habitu, alii fide clientium coniecti,
 et inter sarcinas abdit. Fuere, qui, excepto Vitellianorum
 signo, quo inter se noscebantur, ultro rogantes respon-
 dentesve, audaciam pro latebra haberent. Domitianus, pri-
 ma interruptione apud aedituum occultatus, sollertia liberti,
 lineo amictu turbæ sacricolarum inmixtus ignoratusque,
 apud Cornelium Primum, paternum clientem, juxta Vela-
 brum, delituit. Ac potente rerum patre, disjecto aeditui
 contubernio, modicum sacellum JOVI CONSERVATORI,
 aramque posuit, casusque suos in marmore expressam.
 Mox, Imperium adeptus, JOVI CUSTODI templum ingens,
 seque in sinu Dei sacravit. Sabinus et Atticus, operati ca-
 tenis et ad Vitellium ducti, nequaquam infesto sermone vul-
 tuque excipiuntur, frementibus, qui jus cædis, et præmia
 navatæ operæ, petebant. Clamore a proximis orto, sordi-

tium. Edd. veteres male *Quintum*.
 Forte ad eum Martialis epigr. 7, 31, 9,
 100.

Audaciam pro l. h.] Bella imitatio
 Sallustiani dicti Catil. 58. *audacia pro*
muro habetur. EAN.

Turbæ sacricolarum] Isiacos fuisse e
 Suet. Dom. c. 1. discimas. ubi v. et de
 numo Domitiani, ad memoriam ejus rei
 spectante. Atque hinc lineus amictus,
 quo Isiaci nisi, linigeri inde dicti. EAN.
 Cf. Obrechtii nostratis diss. de numo cit.
 4. Arg. 1875.

Inmixtus ignarusque] Ita Vatic. quod
 germanum judicavi, non *ignoratusque*.
 Novitas quædam in ea voce est, quam
 Sallustio debet (ex Jug. 98). *Mors hu-*
mana cupidinis ignara visundi. id valet
ignota. Lips. Pichena *ignoratusque*
 bene restituit quod habent MSS. Flor.
 Agr. Guelf. edd. vett. omnes præter pr.
 quæ consentit MS. Vatic. *Ignarus est*
ignotus, quod ab h. l. alienum. Non
 ignotus erat, sed ignorabatur. EAN.
 Bud. *ignoratus* absque copula, et sic
 Rhen. Sed Reg. Lall. *ignarusque*.

Casusque suos in marmore expressit]
 MSS. Flor. Agr. ed. pr. *casus suos in nl.*
expressam, nisi quod ed. pr. omittit *suos*.
 Eam lectionem receperit Ryckius et J.
 Gron. (item Brot. Lall. Bip.) *Ara casus*
expressa exquisitè dicitur, ejusque for-
 mularum plura exempla apud veteres, quæ
 concessit Heins. ad Valer. Fl. 1, 491.
 firmans e MS. quo usus est, eandem le-
 ctionem in loco nostro. Itaque imitatus

esse virorum doctissimorum exemplum,
 nisi me retinissent verba *in marmore*,
 quæ frigere videntur in illa lectione:
 nisi ea insititia sint, quod non putem.
 Potuere sane in ipsa ara casus exprimi,
 ut ap. Liv. 28, 46. *Hannibal aram po-*
suit cum titulo rerum suarum. Sed
 nihil impedit quo minus in peculiari ta-
 bula marmorea, in illo sacello posita, ex-
 primerentur casus Domitiani. Lupanus
 autem capit de opere celato, in quo casus
 isti expressi. Simile, quod Dædalus apud
 Virgilium in valvis templi Æn. 6, 82: *his*
conatus erat Icari capus effingere in ayro;
 quem locum in animo habuisse videatur
 Tacitus. Sed arbitror, etiam de titulo
 intelligi posse. EAN. Bud. *expressit*,
 solempni seu duplicis pro littera s. Sic
Vespasianum dicit. Etsi dura locutio
 videatur quam Flor. præfert, tamen,
 quum non sit credibile, librarium eam
 substituisse planiori. recipio et ipse. *in*
marmore refero ad aram, quæ ex mar-
 more.

Præmia navatæ opera petebant] MSS.
 Bud. Bodl. Agr. *enavata*, quod placebat
 Danesio, Rhenano, recepit Ryckius. De
 toto hoc genere verborum supra dictum
 ad A. 14, 14. Sed *enavatus* mihi durius
 videtur, quam ut recipere audeam. Mox
 dedimus *absciso capite*. V. ad 2, 88. EAN.
 Rhen. probat *enavata*, nec tamen rece-
 pit. Bud. *absciso*. in Flor. rectius deest.
 sequor. Prius Bud. *propterea* sine præ-
 positione.

A. U. da pars plebis supplicium Sabini exposcit, minas adulatio-
823. nesque miscet. Stantem pro gradibus palatii Vitellium, et

A. C. 70. preces parantem, pervicere, ut absisteret. Tum confossum
conlaceratumque, et capite truncum, corpus Sabini in Ge-

75 monias trahant. Hic exitus viri haud sane spernendi.
Quinque et triginta stipendia in Republica fecerat, domi
militiæque clarus: innocentiam justitiamque ejus non ar-
gueres: sermonis nimius erat. Id unum septem annis,
quibus Mœsiam, duodecim, quibus Præfecturam urbis ob-
tinuit, calumniatus est rumor. In fine vitæ alii segnem,
multi moderatum et civium sanguinis parcum credere.
Quod inter omnes constiterit, ante Principatum Vespasiani,
decus domus penes Sabinum erat. Cædem ejus lætam
fuisse Muciano accepimus. Ferebant plerique, *etiam paci
consultum, dirempta æmulatione inter duos, quorum alter se
fratrem Imperatoris, alter consortem Imperii cogitaret.* Sed
Vitellius Consul supplicium poscenti populo restitit,
placatus, ac velut vicem reddens, quod interrogantibus,
quis capitolium incendisset, se reum Atticus obtulerat. Ea-
que confessione, sive aptum tempori mendacium fuit, invi-
diam crimenque agnovisse, et a partibus Vitelli amolitus,
videbatur.

76 Iisdem diebus L. Vitellius, positus apud Feroniam castris,
excidio Tarracinæ iminebat: clausis illic gladiatoribus re-
migibusque, qui non egredi mœnia, neque periculum in
aperto audebant. Præerat, ut supra memoravimus, Julia-
nus gladiatoribus, Apollinaris remigibus. lascivia socordia-
que gladiatorum magis, quam Ducum similes, non vigilias
agere, non intuta mœnium firmare, noctu dieque fluxi et
amœna litorum personantes, in ministerium luxus dispersis
militibus, de bello tantum inter convivia loquebantur.
Paucos ante dies discesserat Apinius Tiro: donisque ac
pecuniis acerbè per municipia conquirendis, plus invidiæ
77 quam virium partibus addebat. Interim ad L. Vitellium

Stipendia in Republ. fecerat] Verba
in Republica mihi suspecta. Quorsum
enim et quo exemplo adduntur, præser-
tim a brevitate tanto amatore? nisi
forte transpositio facta est a librariis,
Tacitique manus sic dedit: XXXV. sti-
pendia fecerat: in Rep. d. m. clarus.
Infra vitiose edd. ante Rhen. *direpta*,
pro *diremta*. ERN. Ex ingenio Rhen.
nam Bud. *direpta*. Paullo ante Bud.
alii moderatum, Rhen. *multi*.

Ut supra memoravimus] C. 57.

Lascivia etc.] Ante hæc verba pun-
ctum minus cum Bip. pono et sequentia
ad loquebantur usque uno tractu jungo.

Apinius Tiro] V. c. 57. unde patet,

hunc Apinium, deficientibus a Vitellio
se Ducem obtulisse, adeoque a Vespasia-
ni partibus fuisse. ERN.

Ad L. Vitellium] Prænomen addunt
Flor. (Bud.) Agr. Guelf. vett. omnes.
Excidit casu in ed. Pichenæ: nam in
ea primum inter libros meos desideravi.
Restituit Ryckius. Mox MSS. (Bud. a
1. m.) Flor. Agr. Guelf. ed. pr. *Virgili*,
ut H. 4, s. male. *Capito* est Verginio-
rum cognomen. Item idem præter
Guelf. post, *tradi futurum*, pro *furtim
traditurum*. ERN. Optime se habent
codd. in quibus et Bud. lectio *tradi fu-
turum*, quam cum Bip. Tacito reddend-
am puto. Puteolani est ista spuria.

servus Verginii Capitonis perfugit, pollicitusque, si *præsi-* A. U.
dium acciperet, vacuum arcem tradi futurum, multa nocte co- 823.
 hortēs expeditas, summis montium jugis, super caput ho- A. C.
 stium sistit. inde miles ad cædem magis, quam ad pugnam 70.
 decurrit. sternunt inermes, aut arma capientes, et quosdam
 somno excitos; cum tenebris, pavore; sonitu tubarum, cla-
 more hostili turbarentur. Pauci gladiatorum resistentes,
 neque inulti cecidere. ceteri ad naves ruebant, ubi cuncta
 pari formidine implicabantur, permixtis paganis, quos nullo
 discrimine Vitelliani trucidabant. Sex Liburnicæ inter pri-
 mum tumultum evasere, in quibus Præfectus classis Apollina-
 ris: reliquæ in litore captæ, aut nimio ruentium onere
 pressas mare hausit. Julianus ad L. Vitellium perductus,
 et verberibus fœdatus, in ore ejus jugulatur. Fuere, qui
 uxorem L. Vitelli Triariam incesserent, tamquam *gladio*
militari cincta, inter luctum cladesque expugnata Tarracina,
superbe sæveque egisset. Ipse lauream gestæ prospere rei ad
 fratrem misit: percunctatus, statim regredi se, an *perdoman-*
da Campania insistere juberet. Quod salutare non modo
 partibus Vespasiani, sed Reipublicæ fuit. nam, si recens
 victoria miles, et, super insitam perviciam, secundis ferox,
 Romam contendisset; haud parva mole certatum, nec sine
 exitio urbis, foret. quippe L. Vitellio, quamvis infami, in-
 erat industria: nec virtutibus, ut boni, sed, quo modo pes-
 simus quisque, vitilis valebat. Dum hæc in partibus Vitel- 78
 lii geruntur, digressus Narnia Vespasiani exercitus, festos
 Saturni dies Oriculi per otium agitabat. Causa tam pra-

Inermes] Flor. *inermos*. Mox *inulti*
 Rhen. e Bud. Prius legebatur *multi*.

Reliquas in litore captas] Covarruvias
 codex, *reliquis in litore captas*. quod ver-
 rius. Livs. Sic Flor. Guelf. edd. pr.
 Put. idque recepit Pichena. Primus Be-
 roaldus edidit *captas*, vitio fortasse ope-
 rarum, quod sqq. temere secuti sunt.
 Errori locum dedit sequens mox *pressas*.
 Ed. pr. *in litore* vitiose: et ante tu-
 mulum. pro *tumultum*. Ern. Bud. et
 Rhen. *reliquis in l. captas*. Dein Bud.
 ut *nimio*. Idem *tumulum*.

In ore ejus] Seneca de Benef. 7, 19.
Si in ore parentum filios jugulat. quod
 Virg. Georg. 4, 477. *Ante ora paren-*
tum.

Triariam incesserint] Ed. pr. (et
 Bud.) *incesserant*. Haud dubie corri-
 gendum e perpetua Taciti, aliorumque
 consuetudine *incesserent*. Sic mox c. 78.
nec defuere, qui Antonium suspicionibus
arguerent. Itaque sic correxi. Imita-
 tus est Broterius. Mox MS. Guelf. ed.
 pr. Put. *gestæ prospere rei*. In Beroald.
 vitio operarum editum *prospere*, quod

secutus Alc. Correxuit Rhen. sed inverso
 ordine (e Bud.) *prospere gestæ rei*, quod
 tenere ceteri. Ern. Lalle. *lauream*
 explicat per litteras lanreatas, victoriæ
 indices, ut apud Plin. paneg. 8. *Allata*
erat ex Pannonia laurea. Cf. Plin. H.
 N. 15, 30 (39). et ibi Harduinus.

Recens victoria miles] Alii scriptores
 addunt præpositionem *ab* in hac forma
 loquendi. Unde nata videtur correctio
 in MS. Agr. *recenti victoria miles*, quam
 recepit Ryckius in contextum. allata
 etiam hac causa, quod statim sequatur
secundis ferox. Utrumque eodem redit,
 qua sensum. Nam miles qui recenti vi-
 ctoria venit, et recens a victoria miles,
 nil differant. Tum in utroque est signi-
 ficatio ferociæ: quæ exprimitur quidem
 in sequentibus, sed aliis verbis; neque
 in eo quicquam aut insoliti est, aut vitii.
 Itaque, illo uno codice fretus, nihil mu-
 tem. Ern. Flor. Bud. Reg. Lall. et
 edd. vet. habent *recens*.

Oriculi] Sic e. MS. Agr. edidit Ryo-
 kius, secutusque J. Gron. recte. Hoc
 antiquum nomen, mutatum ab librariis

a. v. vae moræ, ut Mucianum opprimerentur. Nec defaere, qui
 822. Antonium suspicionibus arguerent, tamquam *dolo cunctan-*
 A. C. tem, post secretas Vitellii epistolas, quibus Consulatum et nubilem
 70. filiam et dotales opes, pretium prodicionis, offerebat. Alii, facta hæc et in gratiam Muciani composita. Quidam, omnium id Ducem consilium fuisse, ostentare potius urbi bellum, quam inferre: quando validissima cohortes a Vitellio desciscissent, et, abscisis omnibus præidiis, cessurus Imperio videbatur. Sed cuncta festinatione, deinde ignavia Sabini, corrupta: qui sumptis temere armis, munitissimam capitolii arcem, et ne magnis quidem exercitibus expugnabilem, adversus tris cohortes ineri nequivisset. Haud facile quis uni adsignaverit culpam, quæ omnium fuit. nam et Mucianus ambiguis epistolis victores morabatur, et Antonius præpostero obsequio, vel, dum regerit invidiam, crimen meruit. ceterique Duces, dum peractum bellum putant, finem ejus insignivere. Ne Petilius quidem Cerialis, cum mille equitibus præmissus, ut transversis itineribus per agrum Sabinum Salaria via urbem introiret, satis maturaverat: donec obsessi capitolii 79 fama cunctos simul excoiret. Antonius per Flaminiam ad Saxa rubra, multo jam noctis, serum auxilium venit. Illic interfectum Sabinum, conflagrasse capitolium, tremere urbem, mæsta omnia accepit: plebem quoque et servitia pro Vitellio armari, nuntiabatur. Et Petilio Ceriali equestre prælium adversum fuerat. namque incautum, et tamquam ad victos ruentem, Vitelliani, interjectus equiti pedes, exceperunt. pugnatum: haud procul urbe, inter ædificia hortosque et antra-

in Otriculi, quod illa ætate sic nominabatur, ut hodie. Variant in hoc nomine MSS. ap. Liv. 22, 11. ubi recte præfertur *Otriculum*. Vid. ibi Drakenb. et quos laudat. Eadem scriptura apud Cicero. Mil. 24. in bonis libris. Græci quidem semper *Ὀνικωλον*. MS. Guelf. h. l. *ari-*
culi, sed superscriptum *t*. Infra rursus *abscisis* cum J. Gronov. edidimus e MSS. Flor. Guelf. ed. pr. pro *abscisis* (sic et Bud.): et paulo post e Flor. et Agr. *nequivisset*: ceteri (et Bud.) *nequiaset*. EAN. Bud. *Ariculi*. Ptol. 3, 1. habet *Ὀνικωλον*. Ap. Grut. p. 492. *Otriculani*. Ejus urbis rudera complura studio et impensis Card. Pallota a. 1775. prodire in lucem, publicata a Joo. Ant. Guattanio in Monum. ant. inediti. 4. in Roma 1784.

Munitissimam] Bud. *invictissimam*.

Dum regeret invidiam] Ne natus ipse omnia velle et facere videretur, eoque cunctatus. Sed placet magis Pichena lectio ex scriptura Florent. *dum regerit*. Nimirum invidiam ipse in Mucianum re-

torquet: invidiam, hæcque culpa et consilio capitolium exutum. Cur enim moratus est, aut inhibuit? At in crimine tamen Antonius, nec parere in tanta necessitate debebat. Lips. Nempe Flor. (et Bud.) habet *regeret*, ut Agr. ed. pr. unde Pichena fecit *regerit*, quod omnes postea secuti sunt. Ante Guelf. *postremo* vitiose pro *præpostero*: quod tamen in margine pro var. lect. notatur. EAN. Bip. conjiciunt *regereret*.

Dum peractum] Romanos petratum bellum. probe. Lips. Si intelligitur ed. pr. ut alibi, in ea est *peratum*, non *petratum*, sed *petratum* dare operæ fortasse voluere: nam et in scriptis ea verba confunduntur: quamquam etiam *peractum* et *peratum* confundi solent, ut sæpe notatum criticis. EAN.

Ad Saxa rubra] Locorum, cœdibus his flagitiisque insignitorum, citam demonstrant sigillation Cluver. Ital. ant. 2, 3. p. 526. et Noris. in Annis Syro Maced. p. 59.

Procul urbe] Hispanus (et Bud.) ur-

etus viarum. quæ gnara Vitellianis, incomperta hostibus, A. U. metum fecerant. neque omnis eques concors, adjunctis qui-
busdam, qui nuper apud Narniam dediti, fortunam partium 823.
speculabantur. capitur Præfectus alæ, Tullius Flavianus: A. C. 70.
ceteri fœda fuga consternantur, non ultra Fidenas secutis
victoribus. Eo successu studia populi aucta. vulgus urba- 80
num arma cepit. Paucis scuta militaria, plures, raptis,
quod cuique obvium, telis, *signum pugne* exposcunt. Agit
grates Vitellius; et *ad tuendam urbem prorumpere* jubet.
Mox, vocato Senatu, deliguntur legati ad exercitus, ut præ-
texto Reipublicæ concordiam pacemque suaderent. Varia
legatorum sors fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerant, ex-
tremum discrimen adiere, adspernante milite conditiones
pacis. vulneratur Prætor, Arulenus Rusticus. auxit invi-
diam, super violatum legati Prætorisque nomen, propria di-
gnatio viri. palantur comites: occiditur proximus lictor,
dimovere turbam ausus: et, ni dato a Duce præsidio de-
fensi forent, sacrum etiam in exterarum gentes legatorum jus,

sem, vere. Lips. Paulo ante ed. pr. *interfectus equis pedes.* Mox MS. (Bud. et) Guelf. *contractus viarum.* ERN.

Tullius Flav.] MS. Fl. *Tullius, Agr. Julius.* Guelf. T. at in litera. At iidem omnes (et Bud.) ed. pr. Puteol. *f. fuga consternantur.* Consternantur errore operarum irrepisse in Beroald. ed. puto, unde ad ed. Ale. venit, correctum ab Rhen. Sed vereor, ut verum sit, *fuga consternari*: neque uspiam hanc formam deprehendi. Immo consternatio fecit, ut fugerent. Itaque legendum puto, *in fœdam fugam consternantur.* Liv. 10, 43. *repente in fugam consternantur.* Ceterum et ibi multi scr. et edd. *consternantur.* male. Mox *arma caput*, vitiose, ut alibi, ed. pr. Puteol. ERN. Cf. c. 17.

Raptis, q. c. o. telis] Ed. pr. *rapti.* At Nic. Heinsius malebat, *quod cuique obvium teli.* Ultima litera in *telis* potuit adherescere e sequente verbo. Sane acio, formæ huic, *quod cuique* etc. similibusque pluralem numerum jungi solere apud nostrum: sed hanc structuram, *raptis, quod cuique obvium, telis*, similævè nuspiam reperi. Itaque proclivis eam ad probandam Heinii conjecturam, aut legendum, *ut cuique obvium*: sed illud melius. Habuit enim haud dubie in animo locum Virgilii *Æn.* 7, 507. *quod cuique repertum rimanti telum, ira facit.* ERN.

Prætoris Reip.] MS. MSS. Fl. Guelf. Bud. edd. Puteol. Rhen. Ald. Gryph. Lips. Ceteri libri *prætextu.* Illud re-

stituit J. Gron. e Flor. Ante in ed. pr. *diriguntur legati*: quod si e MS. est, redolet statum, qua scriptus liber. Nam media etate *dirigere* dictum pro *mittere.* ERN. Bud. *deliguntur.*

Ceriali occurrerant] Sic bene MS. Flor. Agric. ed. pr. Nam et mox, *qui ad Antonium venerant.* Recepit jam Ryckius. Vulgo *occurrerunt.* Mox ed. pr. *ad extremum* etc. MS. Guelf. *adiere.* ERN. Bud. male, *occurrerent.* Sed *extr. d. adire.*

Vulneratur Prætor] Haud aliunde lucem Plinio, sive Regulo potius, dederis apud Plinium Ep. 1, 5. *Rustici Aruleni periculum foverat, exultaverat morte: adeo ut librum recitaret ederetque, in quo Rusticum insectatur, atque etiam Stoicorum simiam appellat. Adjiçit, Vitelliana cicatrice stigmoseum. Agnoscis Reguli eloquentiam.* Hoc cicatrice Vitelliana convicium est a vulnere, quod nunc accepit. Lips. MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. *Arulenus.* ERN.

Occiditur proximus lictor] Proximus lictor est, qui proxime ante magistratum ingreditur. Livius 24, 44. *Consul animadvertere proximum lictorem iussit.* ubi v. Drakenb. Rjus mentio et ap. Cicero, Verr. 5, 54. quem locum jam attulit Ryckius. Add. Lips. Elect. 1, 28. ubi de lictoribus agitur ex instituto. Mox MS. Agric. pro *ausus* habet *amizus.* ERN. Bud. *ausus.* Sequens et deest.

Sacrum etiam inter ceteras gentes leg. jus] MSS. Flor. Bud. (Reg. Lall.) Agric.

A. U. ante ipsa patriæ mœnia, civilis rabies usque in exitium temerasset. ^{823.} Æquioribus animis accepti sunt, qui ad Antonium venerant, non quia modestior miles, sed Duci plus auctoritatis. ^{A. C.} Miscuerat se legatis Musonius Rufus, Equestris ^{70.} ordinis, studium philosophiæ et placita Stoicorum æmulatus: cœptabatque, permixtus manipulis, *bona pacis ac belli discrimina* disserens, armatos monere. Id plerisque ludibrio, pluribus tædio. nec deerant, qui propellerent proculcarentque, ni, admonitu modestissimi cujusque, et aliis minitantibus, omisisset intempestivam sapientiam. Obviæ fuere et virgines Vestales cum epistolis Vitellii, ad Antonium scriptis. *eximi supremo certamini unum diem*, postulabat: *si moram interjecissent, facilius omnia conventura*. Virgines cum honore dimissæ: Vitellio rescriptum, *Sabini cæde et* ⁸² *incendio capitolii dirempta belli commercia*. Tentavit tamen Antonius, vocatas ad concionem legiones mitigare, ut, *castris juxta pontem Mulvium positis, postera die urbem ingrederentur*. Ratio cunctandi, ne asperatus prælio miles, non populo, non Senatui, ne templis quidem ac delubris Deorum consuleret. Sed omnem prolationem, ut inimicam vi-

ed. pr. in *exteris* g. h. e. quod etiam inviolatum servamus erga exterarum gentium legates: idque recepere Ryckius et J. Gron. Ego *inter* servavi, propterea, quod solennis in hac re sententiâ est scriptorum Romanorum, indignum esse, violatum a Romanis et in civibus jus, quod etiam inter externos et barbaros populos inviolatum sit: quod Cicero transfert ad Poetas (pro Arch. 8.): *sit inter vos sanctum poetæ nomen, quod nulla unquam violavit barbaria*. Adde, quod frustra adderetur, *quod erga externos etiam servamus*. Nam id quid habet mirum? cum per se pateat, totum *legationis jus externo comparatum*, ut Patres Rom. ipsi judicant ap. Liv. 6, 17. extr. Denique oppositio non satis constaret. Clarum autem est, opponi *inter exterarum gentes*, et *ante ipsa patriæ mœnia*. In et *inter* confundi, alibi a nobis, et a multis aliis dudum monitum est. Mox *usque in exitium*, intell. legati: adeo, ut etiam legatus Imperatoris interficeretur. ERN. A codd. non recedendum. In *exterarum gentes* est *ad ext. gentes leg.* Ita bene procedit oppositio *ante ipsa p. m.* Sic et Bip.

[*Musonius Rufus*] Respice ad A. 14, 59.

[*Disserens, armatos monere*] Grutero hæc verba suspecta sunt, velut insititia. Rationem subdit, quod e sequentibus appareat, motos animos militum non

fuisse. Nempe habebat ille in libro suo *movere*, quod reperi in MS. Guelf. et ed. Puteol. sed vitium scripturæ facile deprehendere poterat. Ceterum sufficiebat sane *captabat p. m. bona pacis ac belli discrimina disserere*: qua forma et alibi utitur noster: sed non propterea necessario sic scripsit, aut vulgata non a Tacito sunt. Atque etiam acumen videtur Tacitus quasisse in verbis *armatos monere*: ad eaque haud dubie respicit mox, *intempestivam sapientiam* appellando. ERN. Bud. *monere*.

[*Postulabat*] Sic MS. Flor. Agr. Guelf. quorum auctoritate id cum Ryck. et J. Gron. recepi, pro vulgato *postulabant*. Putabant librarii, ad literas referendum esse: quod fieri quidem et ipsum potest; sed MSS. sequendi. Add. ad 1, 74. ERN. Bud. *postulabant*.

[*Dirempta belli commercia*] Quid clarius? Corrector tamen adventat, *dirempta bellico commercia*. LIPS. Intelligit Rhenanum (qui ex ingenio). Forma loquendi sumta a Virgilio, ut alie. Æn. 10, 532. *Belli commercia Turnus sustulit ista prior, jam tum Pallante perempto*. i. e. spem pacis et compositionis. Locum jam notavit Salinerius. ERN. Bud. *direpta*. vitiose.

[*Omnem prolationem*] Hæc est lectio MSS. Flor. teste J. Gronovio, Bodl. (Bud. Reg. Lall.) Guelf. ed. pr. quam cum eodem Gronovio recepi. Estque

ctoriæ, suspectabant. Simul fulgentia per colles vexilla, A. U. quamquam inbellis populus sequeretur, speciem hostilis exercitus fecerant. Tripartito agmine, pars, ut adstiterat, 823. A. C. 70. Flaminia via, pars juxta ripam Tiberis incessit; tertium agmen per Salariam Collinæ portæ propinquabat. Plebs investis equitibus fusa: miles Vitellianus trinis et ipse præsidiiis occurrit. Prælia ante urbem multa et varia: sed Flavianis, consilio Ducum præstantibus, sæpius prospera. Ii tantum conflictati sunt, qui in partem sinistram urbis, ad Sallustianos hortos, per angusta et lubrica viarum flexerant. Superstantes maceris hortorum Vitelliani, ad serum usque diem, saxis pilisque subeuntes arcebant: donec ab equitibus, qui porta Collina intruperant, circumvenirentur. Concurrere et in campo Martio infestæ acies. Pro Flavianis Fortuna et parta totiens victoria; Vitelliani desperatione sola ruebant: et, quamquam pulsî, rursus in urbe congregabantur. Aderat pugnantibus spectator populus, 83 utque in ludicro certamine, hos, rursus illos clamore et plausu fovebat: quotiens pars altera inclinasset, abditos in tabernis, aut, si quam in domum perfugerant, *erui jugularique* expostulantes, parte majore prædæ potiebantur. nam, milite ad sanguinem et cædes obverso, spolia in vulgus cedebant. Sæva ac deformis urbe tota facies. alibi prælia et vulnera; alibi balinæ popinæque: simul cruor et strues.

hoc verbum elegans et usitatissimum Ciceroni: cum *prolatationis*, quod in omnibus ceteris edd. (etiam Rhen.) est ante J. Gron. e nullo alio scriptore antiquo exemplum proferatur. Nam hujus unius loci fide nititur ea vox in lexicis omnibus, etiam nupero Thesouro Gesneriano. Paulo post edidi *plebs* e Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. vett. Pichena edidit *plebes*. Illud restituit Ryckius sequente exemplum J. Gron. ERN.

Ut adstiterat] Bud. ut *adstiteret*.

Trinis præsidiiis] Josephus B. J. 4, 42 (11). *τρεῖς*. Est ergo tribus agminibus, castris. De eo verbo supra dictum. ERN. Ad A. 2, 67.

Ii tantum conflictati sunt] In deteriorem partem simpliciter *conflictari* dicitur pro *affligari*, *vexari*, ut supra monuimus, A. 6, 48. Pro ii MS. Guelf. hi: ed. pr. (et c. Bud.) in. MS. Agr. *nonnunquam conflictati sunt*. Qui. ERN.

Ad serum usque diem] Ita Fl. Agr. (Bud.) Guelf. edd. omnes ante Lipsium: qui edidit *diei*, sive MSS. secutus, sive Taciti consuetudinem. Vetus statim Pichena restituit. ERN.

Hos modo, rursus illos] *Modo* abest a

MS. Flor. (nisi quod in margine alia manu additum est) et ed. pr. Sic supra c. 22. *his, rursus illis, exiabile*. Atque id, ut exquisitius et Tacito aptius, cum J. Gronovio secutus sum, et modo delevi. ERN. Abest etiam a Bud. et Reg. Lall. Sed Rhen. servat.

Abditos in tabernis] *Abditos* MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. idque bene restituit Lipsius. Ceteræ edd. inde a Beroaldina *additi*. Mox *expostulantes* iidem MSS. et edd. omnes ante Rhen. qui (e Bud.) edidit *postulantes*. Illud restituit Pichena, quod hoc sensu subinde occurrit, Ap. Cicer. Rosc. C. 17. opponuntur *expostulare* et *impetrare*. *Erui* est protrahi e latebris, in eoque proprie et exquisite dicitur, ut mox c. 85. Adde Cicer. ep. 5, 10. et Constitution. Adrian. ap. Reines. Inscr. p. 505, *Scrutari et protrahere abditos* noster dixit H. 4, 1. ERN.

Milite ad sanguinem et cædes obverso] MS. Agr. ed. pr. *ad cædes et sanguem*. Præterea ed. pr. *adverso*: male. *Obversus in aliquid*, pro *conversus*, pluribus locis dictum Livio 6, 7. 24. etc. ERN. Bud. vulg. tenet.

A. C. corporum: juxta scorta et scortis similes: quantum in lū-
 823. xurioso otio libidinum; quicquid in acerbissima captivitate
 A. C. scelera: prorsus ut eandem civitatem et furem crederes
 70. et lascivire. Confluxerant ante armati exercitus in urbem,
 bis L. Sulla, semel Cinna victoribus. nec tunc minus crudel-
 itatis: nunc inhumana securitas, et ne minimo quidem
 temporis voluptates intermissæ. velut festis diebus id quo-
 quæ gaudium accederet; exultabant, fruebantur; nulla par-
 84. tium cura, malis publicis læti. Plurimum molis in oppu-
 gnatione castrorum fuit, quæ acerrimis quisque, ut novissi-
 mam spem, retinebant. Eo intentius victores, præcepto
 veterum cohortium studio, cuncta validissimarum urbium
 excidiis reperia simul admovent, testudinem, tormenta, ag-
 geres, facesque: *quidquid tot præliis laboris ac periculi haui-
 sissent, opere illò consummari, clamitantes. Urbem Senatui
 ac Populo Rom. templa Diis reddita: proprium esse militis
 decus in castris. illam patriam, illos Penates. ni statim recipi-
 untur, noctem in armis agenda.* Contra Vitelliani, quamquam
 humerò fatoque dispares, inquietare victoriam, morari pacem,
 domos arasque cruore fœdare, suprema victis solatia ample-

[*Scortis stultis*] Itā scr. et edd. pr. Rhen. etc. Medii, Pateol. Beroald. Alc. *scortis miles*. Non male, nam quid *scortis similes*? int. adiacebant. ERN. Bud. clare *et scortis similes*. recte, intelliguntur pathici. Bip. legunt in *scortis*, quod mihi displicet.

[*Exultabant, nulla partium cura*] Vox interjecta in p̄scis libris, *exultabant*. *Fruebantur nulla p. c.* quam aut meo exemplo efficiendum est: aut flectendum scribendumque *furebant*. LIP̄. Hæc nota obmissa in ultimis edd. Lipsianæ recensionis, nescio quare: cum sententiam non mutavit Lipsius. Itaque nec in Gronovianis edd. compareret. Sūmsi e tertia a. 1585. Ceterum veterem lectionem mox restituit Pichenā, mutata tamen interpunctione. Sanè vox illa loco hoc nimis lenis est: quippe fruendi significatio jam est in verbis *ne minimo quidem temporis voluptates intermissæ*; ut magis Lipsianā correctio probanda videatur. Omitti malebat Acidalius; quod mihi quoque optimum videtur. Neque est prætermittendum, in ed. pr. esse *gaudium accederet*: in MS. Guelf. auleni sec. manum ex *accedere*, quod ante erat, fecisse *accidere*. Male utrumque. Ceterum interpunctionem mutavi hæcenus, ut verba, *tā quoque gaudium accederet, utip̄senti* facerem, ut placuit jam Acidaliō. Nam alias nil frigidius verbis

istis. ERN. Lipsii nota extat et in ed. 8. Aur. All. 16, 19. Parenthesin Ernestinam sustuli, quæ sensum turbat. Nec video, quid hic hæreant interpretes; planus mihi sensus videtur. Fruebantur eo gaudio, voluptatibus istis, quas festorum dietum suæ lætitiæ accederent. Bip. legunt *accedere*: et. Acid. deleri volebat *fruebantur*, et pro *accederet* legi suadebat *excederet*. Hillerus Racem. 11. 12. conjicit *fruebantur*; Thilletus *feriebantur*.

[*In oppugnatione castrorum*] Prætorianā intelligi, vix attinet monere. Mox pro *spem* exhibent *speciem* Guelf. a manu pr. sed correctum a in. s. edd. Put. Ber. Alc. male et solenni confusione. ERN. *Spem* restituit Rlien. e Bud.

[*Numero fatoque*] Ed. p̄. (et cod. Bud.) *factoque*: frequenti in libris antiquis confusione. ERN.

[*Arasque cruore fœdare*] Færnus corripbat *fœdatis* (vel *fædas*): Muretus *fædas*. Sed non credō, domos et aras cruore fœdas, esse sup̄remā victis solatia. Nam quod ap. Virgil. Æn. 2, 517. Hecuba aliaque mulieres *arum et Penates amplexæ* sedent, id faciunt, ut se religione adversus vim tueantur, non ut solatia novissima sint. Cruore fœdant domos arasque, invidiam facere victoribus, et incestare castra cupientes. *Suprema solatia* sunt res cuique carissimæ,

otabantur. Multi semianimes, super turre et propugnacula A. tr.
mœnium expiravere. Convulsis portis, reliquis globus 823.
obtulit se victoribus: et occidere omnes contrariis vul- A. C.
neribus, versi in hostem. ea cura etiam morientibus de- 70.
cori exitus fuit. Vitellius, capta urbe, per aversam pa- 85
latii partem, Aventinum, in domum uxoris, sellata de-
fertur: ut, si diem latebra vitavisset, Tarracina ad co-
hortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenii,
et quæ natura pavoris est, cum omnia metuenti præsen-
tia maxime displicerent, in palatium regreditur, vastum
desertumque: dilapsis etiam infimis servitorum, aut occur-
sum ejus declinantibus. Terret solitudo et tacentes loci:
teniat clausa: inhorrescit vacuis; fessusque misero errore,
et pudenda latebra semet occultans, ab Julio Placido, Tri-
buno cohortis, protrahitur. Vincetæ pone tergum manus:
laniata veste, fœdum spectaculum, ducebatur, multis incre-
pantibus, nullo inlacrimante. deformitas exitus misericor-
diam abstulerat. Obvius e Germanicis militibus Vitellium
infesto ictu, per iram, vel quo maturius ludibriis eximeret,

conjuges, liberi, quos, velut morituri, amplectuntur. Pro *amplectebantur* MS. Flor. *amplectebantur*, quod recepit J. Gron. Ovid. Trist. 1, 3, 67. *cum flect, amplectar*. Contra Liv. 40, 4. sic Theoxena moritura: *virum comitem mortis complexa*. ubi cod. Lond. sec. *amplexat*. Igitur ob unum librum nil matem. Eadem varietas 4, 11. Ed. pr. *contemplantur*. ERN. Bud. *completebantur*. Parum interest; repono tamen Flor. lectionem et cum Bip. non ad amplexus objugum et liberorum, sed ad ista vindictæ facitiora, *inquietare vict. morari pacem* etc. referendum arbitror *amplectebantur*. Atque hoc ipsum sic quoque Bahrdtio placuisse video.

Contrariis vulneribus, versi in hostem] Contraria vulnera proprie sunt, quæ mutua alias dicuntur. Liv. 2, 6. de Bruto et Tarquinio: *contrario ictu per parmuta uterque transfusus, duabus hærentes hastis, moribundis ex equis lapsi sunt*. Sed verba, *versi in hostem*, mihi de gloriæ suspecta sunt. Nam quid ex his intelligitur, quod non in verbis, contrariis vulneribus cadere, inest? aut in præcedentibus, *obtulit se victoribus*? ERN.

Per aversam palatii partem] Roman. *portam*, quod præfero: aut potius, utraque voce aperta, *per aversam palatii*. Sæpe ita noster loquitur. itemque Velleius 2, 63. *Antonius per aversa castrorum, prostrato vaillo, receptus est*. Lars. Defendit vulgatum Pichena c. 70. *ut per secretam ædium partem occulte abiret*, et Vossius

ad Vell. l. c. e Sallustio, qui in *additam partem ædium accessit* Catil. c. 20. etiam Gronovius pater ad Livium, si recte meminimus. Ed. pr. habet *portam*: quod æque ac *partem* probari posset, si pluribus libris firmaretur, nam *partem* subinde e *porta* fecere librarii. V. Drakenb. ad Liv. 4, 46. et e *parte* contra *portam*: ibid. ad 24, 47. Post MS. Bud. *Aventum*, quod male probat Vertranius. Intellige in: quæ solet in partibus urbium omitti. Sueton. Tib. 15. e *Carinis ac Pompeiana domo Esquilias transmigrauit*. V. J. F. Gron. ad Liv. 9, 28. Add. ibid. Drakenb. quem hic locus Taciti non effugit. Denique pro *ostendit* ed. pr. corrupte *ostendit*. ERN. Bud. *partem*. Cf. et H. 2, 51.

Terret solitudo et tacentes loci] Virgilius arcadam hunc nature nostre motum pariter effert Æn. 2, 755. *Horror ubique animos atque ipsa silentia terrent*. Lips.

Pudenda latebra] Suet. c. 18. *cellulam janitoris dicit, religato pro foribus cæce*. Dio 66, 20. *cellam canam vocat*.

Ludibris eximeret] MS. Guelf. *edd.* ante Rhen. *ludibrio*. Is de conjectura *ludibrio*, quod in MS. Bud. erat *ludibus*. Credo *ludibrio* esse et in Flor. quia nihil notatum diversi a vulgato reperi. Mox in Guelf. *incerto* a m. pt. omisso in. hinc man. sec. correxit *incertum*. ERN. Bud. in *incerto*.

A. U. an Tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem Tribuni am-
 823. putavit ac statim confossus est. Vitellium, infestis mucro-
 A. C. nibus coactum, modo erigere os et offerre contumeliis, nunc
 70. cadentes statuas suas, plerumque Rostra, aut Galbæ occisi
 locum contueri; postremo ad Gemonias, ubi corpus Flavii
 Sabini jacuerat, propulere. Vox una non degeneris animi
 excepta, cum Tribuno insultanti, *se tamen Imperatorem ejus*
fuisse, respondit. Ac deinde ingestis vulneribus concidit.
 Et vulgus eadem pravitare insectabatur interfectum, qua
 86. foverat viventem. Patria illi Luceria. septimum et quin-
 quagesimum ætatis annum explebat. Consulatum, Sacer-
 dotia, nomen locumque inter primores, nulla sua industria,
 sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei de-
 tulere, qui ipsum non noverant. Studia exercitus, raro cui-
 quam, bonis artibus quæsita, perinde adfuere, quam huic
 per ignaviam. Inerat tamen simplicitas ac liberalitas: quæ,
 ni adsit modus, in exitium vertuntur. Amicitias, dum ma-
 gnitudine munerum, non constantia morum, contineri putat,
 meruit magis, quam habuit. Reipublicæ haud dubie inter-

Rostra aut Galb. Aut MSS. Flor. Agr. Bud. edd. omnes ante Rhesanum. Is edidit et tacite, ac forte non data opera: quod omnes secuti ante Rycium. Mox *Una vox* Guelf. et edd. ante Rhen. ERN. Qui duce Bud. mutavit.

Pater illi L. Vitellius Sic edd. inde a Puteolano omnes, sequente nam. Consentit MS. Guelf. At non profecto de nihilo est, quod MSS. Flor. Bud. *Patrem illi Luceriam*: ed. pr. P. i. *Lucerium*: non sequente nam. Ex eo videtur effictum, quod alii libri habent, et vulgo editur. Rhenanus conjicit legendum *Pater illi L. Nuceria. vel Nuceria*. Nam hæc patria Vitelliorum. Gruterus: *Patria illi Nuceria*. E nam antem Picenna faciebat jam. Jac. Gron. nihil vidisse Rhenanum et Gruterum præfatus, per ambages nihil dicit, nisi Tacitum dicere voluisse, qualem pater Imp. Vitellii se in honoribus gesserit, idque ample eum hic et liquide facere. Quod refellere nihil attinet, adeo clare consuetudine Taciti, et verbis ipsis refellitur. Ego Gruterum verum vidisse puto. Nam natum est ex ultima præcedentis verbi syllaba. ERN. Bip. ingeniose magis quam vere: *Peracta ille luce jam septimum*. Propius vero Gruterus, cui adplaudit Lalleu. Codices laudati levi emendatione sinceram lectionem exhibent: *Patria illi Luceria*. Scilicet Suetonius c. 1. *tempore Sarmatici belli, præsidio in Apuliam misso, quosdam ex*

Vitellius subediisse Nuceriæ refert. ubi certe legendum *Luceriæ*; hanc enim Daunis Apuliæ adsignant Strabo 6. p. 284. et Plin. 3, 10 (16). contra *Nuceriæ* Campaniæ hic c. 5 (9). ille 5. p. 249. aliamque hic Umbriæ p. 227. Utramque bene distinguit etiam Livius 9, 2. et 41. Ceterum Dio 65, 22. quinquaginta quatuor annos vixisse Vitellium tradit.

Ei detulere] Bud. *eidem*. Sic Put. Alc. sed Rhen. ei.

Non constantia morum] Egregium dogma: etsi quis hæc notet? millena sunt. Sed in *constantia* aliquis hæreat; et an non melius, *convenientia*, aut tale? Res ita habet, consensum et similitudinem morum ac virtutum veram amicitiam parere: sed nec virtus sine *constantia* est: ergo nec mutemus. LIPS. Ceterum verissime Acidalius corrigit *contineri*. *Continere* esset conservare: at id requireret *instituit, tentat, non putat*. Cic. offic. 2, 24. *nulla res vehementius Remp. continet, quam fides*. pro Marcell. 9. *vita corpore et spiritu continetur*. *Constantia morum* est æquabilitas et consensus morum cum placabilitate, gravitate, ut philosophis constantia tribuitur, cum omnia placita consentiunt inter se. ERN. Bud. *continere*. sed rectius omnino *contineri*, quod et Bip. receper.

Reip. haud dub. int.] *Reip.* est in MSS. Flor. Vatic. Guelf. edd. pr. Put.

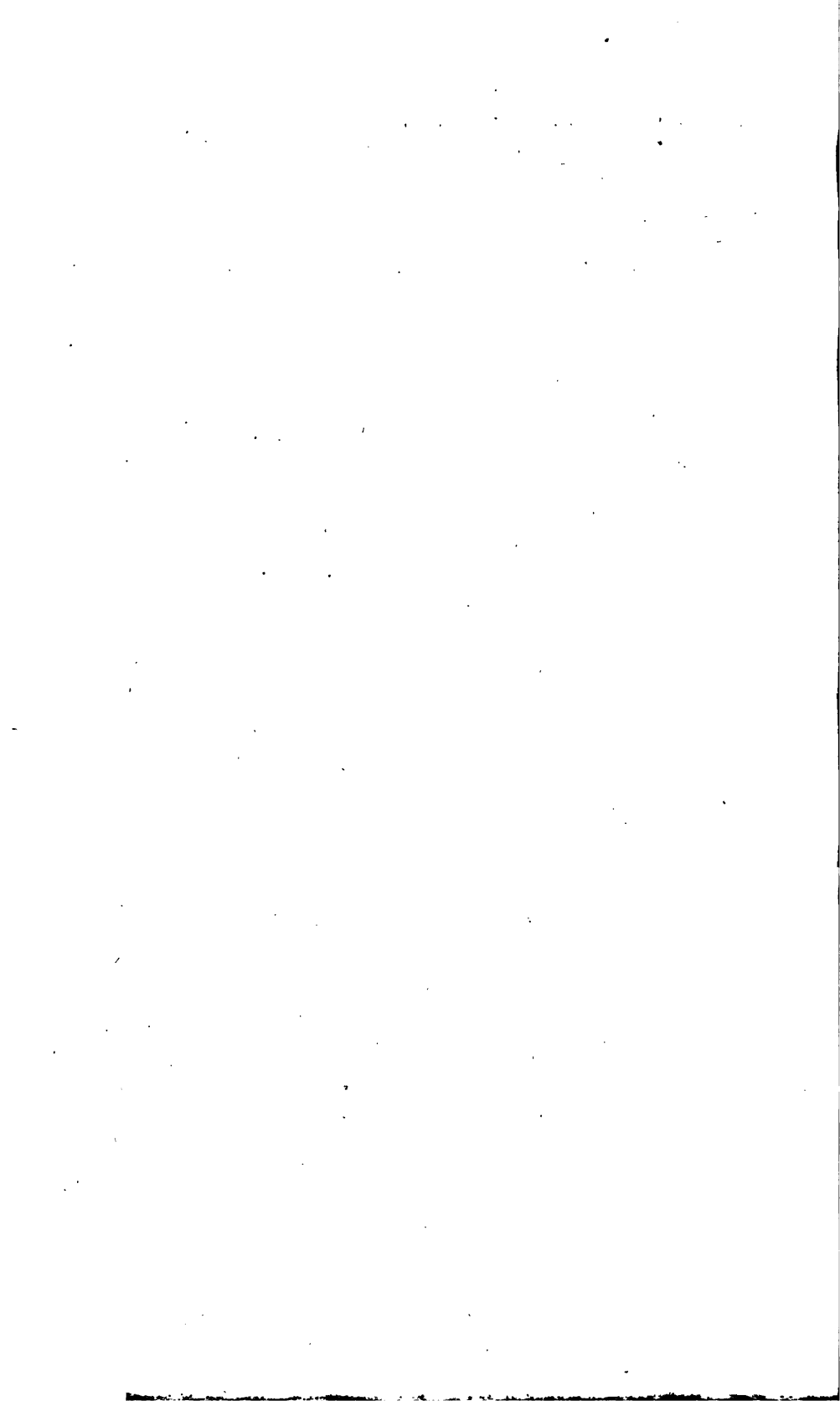
erat, Vitellium vinci: sed imputare perfidiam non possunt, A. U. qui Vitellium Vespasiano prodidere, cum a Galba descivis-^{823.} sent. Præcipiti in occasum die, ob pavorem Magistratum A. C.^{70.} Senatorumque, qui dilapsi ex urbe, aut per domos clientium semet occultabant, vocari Senatus non potuit. Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad Duces partium progressum et *Casarem* consalutatum, miles frequens, utque erat in armis, in paternos Penates deduxit.

ceterisque ante Rhen. Is delevit auctore
MS. Bud. restituit Lipsius. ERN.

Imputare perfidiam] Quasi Vespasiani
caussa fidem Vitellio fregissent. Non
inquam, possent adscribere hoc Vespasia-
no: et proprio verbo, *imputare*. neque
aliud ea vi reperies. LIPS. Ut ap.
Phædrum 1, 22. *Noli imputare vanum*

beneficium mihi.

Præcipiti in occasum die] E Vatic.
nam alii *præcipitanti*. LIPS. Nempe
Rhen. (e Bud.) cum sequacibus. *Præ-*
cipiti etiam MSS. Flor. Agr. (Reg. Lall.)
Guelf. edd. ante Rhen. nisi quod quidam
præcipite, ut ed. pr. ERN.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER QUARTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. Interfecto Vitellio, milites Flaviani in urbe sæviunt. 2. Domitianus, nomen sedemque Caesaris nactus, adulterius filium Principis agit. L. Vitellius interficitur. 3. Campania composita, Vespasiano Senatus Consulatum cum Tito filio, Præturam Domitiano et Consulare imperium, decernit. 4. Muciani, Antonii, ceterorum honores. Restituendi capitolii consilium. Libertati consulit Helvidius Priscus, cujus 5. vita et mores, 6—8. et cum Eprio Marcello acre iurgium de legatis ad Principem mittendis. 9. De impensis publicis dissensio. 10. Musonius Rufus in P. Celerem invehitur. 11. Mucianus, urbem ingressus, cuncta in se trahit, Calp. Galerianum cædi curat, Asiaticum libertum servili supplicio tollit.

12. Germanicæ cladis fama. Ejus belli causa in Batavis, 13. Duce Claudio Civile. 14—16. Is Batavos, Camminéfates, Frios, excitat, statim dolo, mox aperta vi, Romanos superat. 17. Victorie hujus fama matæ Germaniæ auxilia offerunt Civili, qui et Galliarum societatem adfecit. 18. Hordeonii Flacci segnitia. Ficti Romani in Vetera castra fugiunt. 19. Batavorum et Camminéfatum cohortes, jussu Vitellii in urbem pergentes, corruptæ, Civili junguntur, et 20. Bonnensi prælio Romanorum aciem perfringunt. 21. Civilis, consilii ambiguus, suos in verba Vespasiani adigit, hostilia velans; 22. 23. mox Vetera obsidet, frustra. 24. 25. Hordeonius Flaccus, seditione conflictatus, summam rerum Voculæ permittit. 26. 27. Huic additus Herennius Gallus, re male gesta, verberatur. Nova seditio. 28—30. Civilis, immensis auctibus ab universa Germania elatus, obsidium Veterum urget, Ubios vesat. Varia certamina.

31. Nunciato Cremonensi prælio, auxilia Gallorum a Vitellio desciunt. Suos quoque Hordeonius in Vespasiani verba adigit hæsitantes. 32. Ad Civilem missus Montanus, ut a bello abstinere jubeat, ab ipso tentatur. 33. 34. Cum Vocula configit Civilis vario eventu, non sine utriusque Ducis culpa. 35. Vocula male utitur victoria. Vetera obsidione liberat. 36. Civilis Geldubam capit. Romani milites Hordeonium necant. Vocula per tenebras evadit. 37. Mox a Civile superati Voculam denuo sequuntur, quocum obsidione Magontiacum liberant. Treveri, nunc fidi, mox rebelles.

38. Vespasianus cum Tito Consulatum init. Falsi pavores in urbe et a L. Pisone. 39. Domitianus Prætor. Vis penes Mucianum. Is Primi Antonii potentiam infringit. 40. Restituti Galbæ

honores. *Bareæ Sorani Manibus, P. Celere damnato, satisfactum.* 41. *Alii quoque delatores castigati.* 42. *In his Aquilium Regulum, a Messalla fratre defensum, Montanus percellit.* 43. 44. *Idem in Marcellum tentat Helvidius, intercedente Casare, abolendam priorum temporum memoriam, rato. Itaque in paucos modo sævitum.* 45. *Senenses ob pulsatum Senatorem puniti. Antonius Flamma lege repetundarum damnatus.* 46. *Militaris seditio a Muciano repressa.* 47. *Abrogati Consulatus, quos Vitellius dederat. Funus Censorium Flavio Sabino ductum.* 48—50. *L. Pisonis, Africæ Proconsulis, cædes. Servi ejus egregium mendacium. Censium Lepitanorumque discordiæ compositæ. Fusi Garamantes.* 51. *Parthorum auxilia non recipit Vespasianus.* 52. *Hunc iratum Domitiano Titus mitigat.* 53. *Cura restituendi capitolii in L. Vestinum conlata.*

54. *Audita mors Vitellii duplicaverat bellum per Gallias Germaniasque. Cum incendio capitolii finis Imperio adesse creditus.* 55—58. *Interfecto Hordeonio, conspirant cum Civile et Classico Julius Tutor et Julius Sabinus. nutant reliquæ Galliæ. Romanæ quoque legiones tentantur, frustra renitente Vocula, quo cæso, vinctisque Herennio et Numisio. Legatis, istas pro Imperio Galliarum sacramento adigit Civilis, Tutor Agrippinenses, Classicus obsessos ad Vetera.* 61. *Civilis, toti compos, crinem deposuit. Tum et major auctoritas Velede.* 62. *Captarum legionum mestum silensque agmen. Ala Picentina necem Voculæ vindicat.* 63—65. *Colonia Agrippinensis, Transrhenanæ gentibus invisa, in summum discrimen adducta, cum Civile societatem init, Velede Numen donis placat.* 66. *Civilis Betasios, Tungros, Nervios in fidem accipit.* 67. *Fusi Lingones a Sequanis; J. Sabinus victus latet.* 68. *Mucianus cum Domitiano ad bellum accingitur.* 69. *Remi Gallias in fide Romana conservant, exceptis Treveris atque Lingonibus.* 70. *Sed nec iis nec reliquis civitatibus, nec ipsis Ducibus satis consilii ac concordie.* Tutor ad Bingenium victus. 71. *Petilius Cerialis Magontiacum venit, spes Romanorum erigit, Valentinum Ducem magna strage adfectum capit.* 72. *Treveros intrat. Militibus, exitium urbis poscentibus, resistit. Victas legiones in castra recipit.* 73. 74. *Treveros et Lingonas officii admonet.* 75. *Civilis et Classicus ad Ceriale litteras mittunt, ad quas ille nihil.* 76. *Civilis cunctandum, Tutor et Classicus statim pugnandum, statuunt.* 77. 78. *Atrox prælium, quo Cerialis, initio victus, mox victor castra hostium excindit.* 79. *Agrippinenses a Germanis desciscunt.* 80. *Mucianus Vitellii filium interficit. Antonius Primus, ad Vespasianum profectus, non pro spe excipitur.* 81. *Multis miraculis cælestis in Vespasianum favor ostensus. Ipse oculorum tabe notum, alium manu ægrum, sanitati restituit.* 82. *Confirmatur omine in templo Serapidis, cujus origo Sinopensis, templum Alexandriæ magnificum, nomen.* 85. *Valentinus supplicio adfectus.* 86. *Domitianus, frustra tentato Ceriale, an sibi exercitum imperiumque traditurus foret, litterarum studium et amorem carminum simulat. Gesta hæc partim eodem anno, partim*

IMP. VESPASIANO ITERUM, TITO FIL. COSS.

INTERFECTO Vitellio, bellum magis desierat, quam pax A. U. 823.
 cœperat. Armati per urbem victores inplacabili odio vi- A. C. 70.
 ctos consecrabantur. plenæ cædibus viæ, cruenta fora tem-
 plaque, passim trucidatis, ut quemque fors obtulerat. Ac
 mox, augescente licentia, scrutari ac protrahere abditos: si
 quem procerum habitu et juventa conspexerant, obtruncare,
 nullo militum aut populi discrimine. Quæ sævitia, recen-
 tibus odiis, sanguine explebatur, dein verterat in avaritiam.
 nihil usquam secretum aut clausum sinebant, *Vitellianos oc-*
cultari, simulantes. Initium id perfringendarum domuum;
 vel, si resisteretur, caussa cædis, nec deerat egentissimus
 quisque ex plebe: et pessimi servitiorum prodere ultro ditēs
 dominos: alii ab amicis monstrabantur. Ubique lāmēta,
 conclamationes et forma captæ urbis: adeo ut Othoniani
 Vitellianique militis invidiosa antea petulantia desideraretur.
 Duces partium, accendendo civili bello acres, temperandæ
 victoriæ in pares. quippe in turbas et discordias pessimo
 cuique plurima vis: pax et quies bonis artibus indigent.
 Nomen sedemque Cæsaris Domitianus acceperat: nondum ²
 ad curas intentus, sed stupris et adulteriis filium Principis
 agebat. Præfectura Prætorii penes Arrium Varum: summa
 potentiæ in Primo Antonio. is pecuniam familiamque e
 Principis domo, quasi Cremonensem prædam, rapere: ce-
 teri modestia vel ignobilitate, ut in bello obscuri, ita præ-

Ut quemque fors obtulerat] Fors edi-
 dimus, ut supra 14, 5. Latinitate ju-
 bente et perpetua bonorum scriptorum
 consuetudine: et sic placebat magno
 Bentleio ad Horat. S. 1, 6, 54. *Vulg.*
sors. ERN. Sic et Bud. Ernestium se-
 quantur Brot. et Lall.

Procerum habitu et juventa] Duas
 notas Germanici militis habebant, pro-
 ceritatem corporis itemque juventam.
 Nam Germani plerumque proceri; et
 milites, a flore et robore ævi colligeban-
 tur. LIPS. (Sic c. 14, de Batavis: *et*
est plerisque procera pueritia.) Sed male
prospexerant edebatur ante vulgo: quod
 sane sic non dicitur: et MSS. Flor.
 Reg. (Bud.) Harl. Agr. Oxon. Guelf. ed.
 pr. consentiunt in *conspexerant*. Id
 itaque cum J. Gronovio edidi. ERN.

Nullo militum a populi discrimine] Cum
 milites tantum, Germani in primis,
 viderentur ac dicerentur peti, etiam
 alii togati et innoxii promiscue inter-
 fiebantur. ERN.

Verterat in avar.] Groslot. quid, si
 vertebat?

Fortuna captæ urbis] Non displicet
 Vertranii divinatio, *formā captæ urbis*.
 LIPS. Frustra repugnant Salinerius et

Gruterus, cuius rationem ne intelligo
 quidem. *Fortuna captæ urbis* ante de-
 clarata: sequebatur, ut luctus inde ortus
 describeretur, quæ est species et forma
 captæ urbis, non fortuna. Habuit Tacitus
 in animo locum Livii, velut 1, 29. *non*
fuit tumultus ille, nec pavor, qualis ca-
ptarum urbium esse solet. *Fortunam et*
formam in MSS. sæpe confundi, supra
 jam monuimus. Similiter A. 15, 63.
 confusa *formido et fortitudo*. ERN. Cf.
 H. 3, 28. 83. et Ann. 1, 41. Sic et
 Ovid. Trist. 1, 3, 26. *Hæc facies Trojæ,*
cum caperetur, erat.

Nomen sedemque Cæsaris etc.] Qui
 attente hæc leget, animadvertet, aliquid
 esse, quod offendant. Constaret oratio,
 si esset *agens*, pro *agebat*: aut *sed*,
 quod est *post intentus*, ante *nondum*.
 Sed libri scr. et edd. in vulgato consen-
 tiunt. Fortasse consulto a Tacito forma
 orationis mutata est. Cf. ad c. 4. ERN.
 Hoc Cæsaris nomine nullum imperium
 in Domitianum esse collatum, sed juris-
 dictionem tantum, ex c. seq. patet, ubi
Prætura illi et Cons. imperium decretum
narratur. Cf. Cuperi præf. ad Lact. de
 mort. persec. et epist. H. Norisii sub-
 juncta.

A. U. minorum expertes. Civitas pavida et servitio parata, ^{823.} *pari redeuntem Tarracina L. Vitellium cum cohortibus, extin-*
^{A. C.} *guisque reliqua belli, postulabat.* Præmissi Ariciam equites:
^{79.} agmen legionum intra Bovillas stetit. Nec cunctatus est Vitellius, seque et cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infelicia arma, haud minus ira, quam metu abiecit. Longus deditorum ordo, septus armatis, per urbem incessit. nemo supplici vultu, sed tristes et truces et adversum plausus ac lasciviam insultantis vulgi immobiles. paucos erumpere ausos, circumjecti pressere. ceteri in custodiam conditi. Nihil quisquam locutus indignum, et, quamquam inter adversa, salva virtutis fama. Dein L. Vitellius interficitur, par vitiiis fratris, in Principatu ejus vigilantior; nec perinde
 3 prosperis socius, quam adversis abstractus. Iisdem diebus Lucilius Bassus, cum expedito equite, ad componendam Campaniam mittitur: discordibus municipiorum animis, magis inter semet, quam contumacia adversus Principem. Viso milite quies: et minoribus coloniis impunitas. Capuæ legio tertia hiemandi causa locatur, et domus illustres adflictae; cum contra Tarracinenses nulla ope juvarentur. Tanto proclivius est injuriæ, quam beneficio, vicem exsolvare: quia gratia oneri, ultio in quæstu, habetur. Solatio fuit servus Verginii Capitonis, quem proditorem Tarracinensium diximus, patibulo adfixus, in iisdem annulis, quos acceptos a Vitellio gestabat. At Romæ Senatus cuncta Prin-

Servitio parata, occupari Rhen. (e Bud.) edidit occupare. Vetus restituit Lipsius. Sed interpunctio ab Rhenano inducta, recte habet. Superiores valde hic turbant. Mox MS. Agr. *postulabant.* ERN.

Ariciam equites Liber unus, *Arriani equites.* quid? an Arrii Vari turmas intellegit? Non opinor. et magis est, ut vera sit vulgata. Lira. Intelligi opinor ed. pr. in qua est *Artiani*, vitiose pro *Arriani*. Sequentia satis indicant, hic nomen loci requiri. ERN. Bud. vitiose *Ariciam*.

Circumjecti pressere Dictum esse pro oppressere, interfecere, supra A. 14, 5. monuimus, et sequentia facile arguunt. Itaque Faernus etiam corrigebat *oppressere*. Etiam ap. Cic. Verr. 4, 6. in libris confunduntur *oppressere* et *pressere*. Sed ibi *oppressere* verius est. Mox idem *par vitiiis fratri*, pro *fratris*, idque probabat Ursinus. ERN. Brot. mallet *oppressere et fratri*. Bud. *fratris*.

Adversis abstractus Adversa fratris fortuna et exitio et ipse adfectus, ad per-

niciemque vocatus est, ut Ann. 4, 13. ubi eadem loquendi forma. Faernus, non adsecutus, corrigebat in *gemonias tractus*, probante Ursino, et viro docto in marg. Gryph. ERN. Pro *in gemonias* legitur in ed. 8. Frf. 1607. et fol. Par. 1608. in *Germanias*, turpi vitio.

Acceptos a Vitellio Rhenanus (duce Bud.) delevit a. restituit Lipsius. ERN.

Senatus cuncta Principibus solita Putant intelligi SC. cujus fragmentum post alios ad h. l. edidit Ryckius: quod mihi non videtur. In eo SC. est lex et formula imperii ac potestatis, quam Imperatores habuere, quo de alio die actum. v. ad c. 6. hic intelliguntur honores, qui novis Principibus decerni soliti. Ii qui fuerint, docebit et sententiam nostram confirmabit locus similis de initiis Othonis H. 1, 47. *Accurrunt Patres: decernitur Othoni Tribunitia potestas, et nomen Augusti et omnes Principum honores.* Add. 2, 55. *Infra Illyrico*, quod edidit Rhen. (e Bud.) pro *Illyricos*, etiam MS. Guelph. ed. pr. ERN. Vide dicta ad c. 6.

cipibus solita Vespasiano decernit, lætus et spei certus. A. U. 823.
 quippe sumpta per Gallias Hispaniasque civilia arma, motis
 ad bellum Germanis, mox Illyrico, postquam Ægyptum, A. C. 70.
 Judæam Syriamque et omnis provincias exercitusque lustra-
 verant, velut expiato terrarum orbe, cepisse finem videban-
 tur. Addidere alacritatem Vespasiani litteræ, tamquam man-
 nente bello scriptæ. ea, prima specie, forma: ceterum ut
 Princeps loquebatur, civilia de se et Reipublicæ egregia.
 nec Senatus obsequium deerat. Ipsi *Consulatus cum Tito fi-
 lio, Prætura Domitiano et Consulare imperium* decernuntur.
 Miserat et Mucianus epistolas ad Senatum, quæ materiam 4
 sermonibus præbuere: *si privatus esset, cur publice loqueretur?*
potuisse eadem, paucos post dies, loco sententiæ dici. ipsa quo-
 que insectatio in Vitellium sera et sine libertate. Id vero

[Ea prima specie forma] sc. litterarum.
 hæc erat forma epistolæ primum et obli-
 ter legenti: sed, si accuratius considera-
 batur, reperiebatur loqui, ut jam con-
 fecto bello, et Principatum jam adeptus.
 Omnes libri in hac lectione consentiunt,
 præter MS. Agr. qui habet *formidatæ*:
 quod placet Ryckio, non mihi, qui sen-
 sum commodum huius lectionis nullum
 video. Quid enim formidabile in eo, si
 ita scribit, tanquam pondum finito bel-
 lo, nondum certo, uter victor: in quo
 non poterat non modeste scribere, nihil
 sibi arrogans. Ceterum, etsi non dicam
 cum Ryckio, in vulgata nullum sensum
 esse, quem satis ante declaratum puto:
 tamen eam non admodum elegantem
 credo, et verba illa supervacua; quæ, si
 abessent, nemo desideraret. Neque enim
 aliud his verbis inest, quam quod in an-
 tecedentibus est: *ut manente bello scri-
 ptæ.* Unde mihi suspicio nata est, ea
 verba esse a glossatore, qui præcedentiæ
 sic interpretatus sit: prima specie eam
 formam litterarum fuisse, tamquam ad-
 huc durare bellum craderet, re vera ut
 Principem, velut jam parto Principatu,
 scripserat. Tanto facilius recipi glossa
 poterat, quod cum ea melius coire se-
 quentia videbantur, quam cum *ut ma-
 nente bello scriptæ.* EAN.

[Civilia de se et Rep. egregia] Sic vet.
 edd. omnes et MS. Guelph. Sed Muretus
 emendabat, c. d. *de, de Rep. e.* quod
 placebat et Grotio, recepitque Piche-
 na, secutus postea editoribus omnibus.
 At J. Gronovius putat scripturam Flor.
 et R. P. legendam et *Reipublicæ*: quod
 non spernendum. EAN. Immo unice
 verum. Sic et Bud. et r. p. *egregia.*

VOL. II. P. I.

Recepere Brot. et Lall.

[Consulare imperium] Intellegit po-
 testatem Consularem, ut Suetonius loqui-
 tur Domit. c. 1. *Cæsar consulatus, ho-
 norem Præturæ urbanæ, cum potestate
 Consulari suscepit* etc. LIPS. Add. Græv.
 ad Sueton. l. c. Pagius ad a. C. 69. qui in-
 telligi putant potestatem Proconsularem,
 qua posset mitti in provincias quascun-
 que. Dio 54, 10. p. 527. non adversa-
 tur, sed tamen latius patuisse ostendit,
 dicens, imperii Cons. fuisse, ut posset
 quis semper et ubique duodecim lictori-
 bus uti, et semper sella curuli sedere
 inter Consules. EAN. Egregie hunc
 locum illustrat numus, in quo hinc IMP.
 CÆSAR. VESPASIANUS. AUG. caput lau-
 reatum; illinc T. CÆS. AUG. F. COS. D.
 CÆSAR. AUG. F. PR. Capita adversa Titi
 et Domitiani. De quo Eckhel Doctr. NN.
 vet. t. 6. p. 368.

[Cur publice loqueretur] Idem fere est,
 quod ap. Cic. Ep. 15, 1 et 9. et Livium
 1, 45. 5, 50. *publice scribere*: sed tamen
 aliquid amplius. Nam illud quoque, qui
 non Principes essent, fecere, de rebus a
 se gestis scribentes ad Senatum, a quo
 missi essent. Sed Mucianus, non ut
 Magistratus provinciales solebant, de
 rebus a se gestis scripserat, sed alia ad
 Remp. pertinentialiter complexus erat,
 quæ pro sententiâ coram dicere cuivis
 Senatori licebat, scribere ad Senatum,
 non nisi Principes solebant. EAN.

[Sera et sine libertate] Sera, quia jam
 afflictis aut nulli erant: non libera, quia
 sine periculo mortis vel invalidis insul-
 tabatur. LIPS. *Sine libertate* capio:
 sed ea insectatio jam non indicabat, li-
 berum esse Mucianum, h. e. audere, quæ

R

A. U. erga Rempublicam superbum, erga Principem contumeliosum, quod, in manu sua fuisse Imperium donatumque Vespasiano, jactabat. Ceterum invidia in occulto; adulatio in aperto erant. multo cum honore verborum Muciano triumphalia de bello civili data: sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur *Primo Antonio Consularia*, *Cornelio Fusco*, et *Arrio Varo*, *Prætoria insignia*. Mox Deos respexere. restitui placuit *capitolium*. eaque omnia Valerius Asiaticus, Consul designatus, censuit: ceteri vultu manuque: pauci, quibus conspicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compositis orationibus adsentiebantur. Ubi ad Helvidium Priscum, Prætorem designatum, ventum, prompsit

recta essent, quæque sentiret, etiam cum periculo dicere: cum jam nullum a Vitellio periculum esset. Ante Pichena bene edidit *Vitellium* e MS. Flor. cui consentit ed. pr. Ceteri libri, quos vidi ante Pich. *Vitellianos*. ERN. Sic et Bud.

De bello civili data] MS. Flor. *civillium*, ut et ed. pr. quod corruptum videtur Pichena. J. Gronovius putat corrigi posse *civium*. *Bellum civium* etiam c. 72. Tacito reddidimus. Sed mavult: *de bello civili non data*. quod nullo modo probari potest. Nam, sive capias, de bello civili non solita dari, quod ita est, eoque haud dubie respexit Tacitus: de erit verbum, ad quod referantur *triumphalia*. Sin sic, ut Gron. haud dubie voluit, data triumph. non de bello civili, sed de Sarmatis, structura verborum est durissima et a more Latinorum abhorrens. Sensus est: re vera de bello civili data sunt, sed sub prætextu belli Sarmatici feliciter gesti, ut sc. sine reprehensione darentur. ERN. J. Gron. conjectura nititur lectione cod. Flor. in quo est *civillium*.

In Sarmatas expeditio] Quæ fuerit, non dixit: neque debuit. nam apparet, exiguum aliquid fuisse. Atque hoc factum opinari licet ipso civili isto bello, cum Mucianus lento itinere in Thraciam et Mæsiam venit. LIPS. Per Sarmatas intelligi Dacos credo cum Colero, Gronovio, Ryckio, e 3, 46. Sarmatarum, Getarum, Dacorum nomina sæpissime confunduntur apud veteres, propter viciniam, *Fingebatur* intelligo prætendebatur, causâ tribuendorum triumphalium ferebatur. ERN. Jnnunguntur etiam Sarmatæ Dacique c. 54.

Mox Deos respexere] Sic MSS. Flor. Bud. Guelf. et sic primus edidit Rhena.

nus cum seqq. omnibus. At ed. prima ceteræque ante Rhen. MS. Agr. *respicere restituique*. ERN. De Puteol. ed. id non valet. Is dedit: *respexere. Restitui*.

Ceteri, vultu manuque] Ratio assentiendi in Senatu, voce aut signo. Signo dupliciter, pedibus aut manu. Pedum in dissectione usus. Manus etiam in sessione aut statione, cum ea exporrecta significarent talem sententiam se approbare. Vopiscus in Aurel. 20. *Deinde aliis manus porrigentibus, aliis pedibus in sententiam euntibus, plerisque verbo consentientibus conditum est SC.* Seneca ep. 8. *Non videor tibi plus prodere, quam si in Senatu candidato vocem et manum commodarem* ? Isidorus hanc notam ad exercitum quoque transfert 1, 25. *Mox est militaris, ut, quoties consentiat exercitus, quia voce non potest, manu promittat.* LIPS.

Prompsit sententiam, falsa] Aut mihi mens, aut huic loco aliquid desit. Quid enim hic, in quo Helvidius offenderit? Sed nec ista ipsa sententiola integra: scripseritque Tacitus, *ut honorificum in bonum Principem, ita adulationis expertem*. Certe membrum tale aliquod requiro. Rodolphus enim non explet, qui legit: *ut honorif. in bon. Principem, ita falsa aberant*. qui sententiam sequentem debilitat et enervat. LIPS. Lectionem MS. Agr. probant Grotius et Freinsh. in textum recepit Ryckius. Lipsii supplementum probari non potest: existeret enim *ταυτολογία*: quippe *falsa aberant*, nihil aliud est, quam expers adulationis erat sententia. Nam *falsa* sunt ficta, simulata, ut sæpe apud alios, quæ maxime sunt in adulatione, et de adulationibus dicantur, ut adulatores ipsi *falsi* appellantur A. 1, 7, 8, 9. etc. Add,

sententiam, ut honorificam in bonum Principem, ita falsa A. U. aberant, et studiis Senatus adtollebatur. Isque præcipuus ^{823.} illi dies, magnæ offensæ initium et magnæ gloriæ fuit. ^{70.} A. C. Res poscere videtur, quia iterum in mentionem incidimus ⁵ viri, sæpius memorandi, ut vitam studiaque ejus, et quali fortuna sit usus, paucis repetam. Helvidius Priscus, Tarracinæ municipio, Cluvio patre, qui ordinem primipili duxisset, ingenium inlustre altioribus studiis juvenis admodum dedit: non ut plerique, ut nomine magnifico segne otium

Cort. ad Sall. Cat. 10. Ego non dubitavi Ryckii exemplum sequi. Corruptelæ caussa, quod non putabant librarii, verba *falsa aberant*, coire posse cum *honorificam in bonum Principem*; quod et alibi turbas dedit. V. ad c. 8. Sed Tacitus et alibi hac forma utitur, ut adjectivum per talem periphrasin exprimat. Nec ignoro, ita ab optimis scriptoribus interdum post ut, sicut, omitti et intelligi. V. iatt. ad Liv. 34, 9. sed id in præsentī forma nimio plus durum foret. Nam in omnibus, quæ vidi, exemplis consequens simile est antecedenti, generis verborum. Itaque si, pro *falsa erant*, esset *adulationis expertem*, nihil addendum censerem. Adtollebatur MSS. Flor. Agr. ed. pr. quod recte recepit Pichena. Alii (in his Bud.) *atollebantur*. ERN. Loci nebulas dispulisse se credit Colerus legendo *honorificam, ut in b. Pr. transposita particula*. Bip. sic: (*falsa aberant*) *item st. S. att.* Equidem non video, qui *et item* *et* ut respondeat. In Ryckii lectione adquiesco.

Iterum] Cf. H. 2, 91.

Italia septima, Tarracina municipio] Locus nec bonus, nec firmus, de firmissimo viro. Nam libris, (etiam Bud.) abest vox *septima*: quam nos tamen inseruimus, sententiæ utcumque fulciendæ, admonitionibus Vertranii et Ferretti. Scimus enim, Italiam totam in XI. regiones divisam ab Augusto. itaque cum regionis hic mentio, *ἡλως*, aiunt, numerum ejus a Cornelio expressum. Sed jure ambigo. primum, quia non Tacito, non aliis historicis usurpatum, ut in oppidi mentione regionem Italiæ adjungant. Et, ut id in loco ignotiore fiat, quid opus in Tarracina, municipio tam vicino urbi, tam noto? Denique libri etiam in illo ipso verbo vacillant. Nam Vaticano est, *Tarentum municipio*: Farnes. *Tarentinæ*: prius editionibus, *Tarentino*. Mirum vero, si libri omnes in oppido toties jam ante sine errore ullo nominato, hic deum offendant. At pro, *regione Italia*,

subit opinari, *origine Italica*. Non exterum scilicet fuisse, ut tunc in Senatu plurimi, non solum multi. LIRS. Rationes Lipsii contra vulgatum bene habent. Nec spernam ejus correctionem, si corruptela loci nata est a vitiosa scriptura. Sed valde versor, ne quis in margine adscripserit regionem Italiæ, cujus esset Tarracinense municipium et quidem sic, ut Freinshemio placebat legendum esse, *regione I. Italia*: nam regioni primæ adscriptum omne Latium, in quo Tarracina: idque in textum migraverit, et quidem alieno loco. nam esse debebat post verba *Tarracina municipio*, e consuetudine aliorum scriptorum. Sed urbibus tam notis non solent tale quid addere historici elegantiores, nec aliud exemplum in Tacito reperi. Probat sententiæ nostram Broterius. Ceterum ed. pr. habet mox *Cluvio*. ERN. Jam Merceus sensit, glossema esse. Tollo cum Bip. Dein Bud. *Cluvio*.

Ingenium illustre] Cicero Cælium appellat adolescentem illustri ingenio, industria, gratia. Valerius M. 9, 12, 7. de C. Licinio Calvo: *illustri ingenii orator*. Noster A. 5, 8. *Pomponius multa morum elegantia et ingenio illustri*. Nihil aliud de hoc quam 6, 47. de Vibio Marso dicit: *illustri studiis erat*. *Illustre* igitur ingenium est eloquentiæ specimenibus celebratum. Lib. hoc 4, 42. *ignotum adhuc ingenium et nullis defensionibus expertum*. A. 16, 29. *neque famosi carminis, quia protulerit ingenium*. i. specimen doctrinæ atque eloquentiæ ediderit. Appuleius in Apolog. post med. de accusationibus nobilium reorum: *qui mos incipientibus adolescentulis ad illustrandum ingenii florem apud antiquos concessus*. Nimirum, postquam eloquentia doctæque dicendi ac scribendi arte inclaruisset, ad Philosophiam eum se vult contulisse. GRON.

Non ut plerique] Disce juvenus, et vide verum finem, quem sapientiæ studiis proponas. LIRS. Ceterum alterum

A. U. velaret, sed quo firmior adversus fortuita Rempublicam capesseret. doctores sapientiæ secutus est, qui sola bona, quæ
 823. A. C. honesta, mala tantum, quæ turpia: potentiam, nobilitatem,
 70. ceteraque extra animum, neque bonis, neque malis adnumerant. Quæstorius adhuc, a Pæto Thræsea gener delectus, e moribus soceri nihil æque ac libertatem hausit: civis, Senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemptor, recti pervicax, constans adversus metus. Erant, quibus adpetentior famæ videretur, quando etiam sapientibus cupido gloriæ novissima exiit. Ruina soceri in exilium pulsus, ut, Galbæ Principatu, rediit, Marcellum Eprium, delatorem Thræseæ, adcusare adgreditur. Ea ultio, incertum, major an justior, Senatum in studia diduxerat. Nam, si caderet Marcellus, agmen reorum sternebatur. Primo minax certamen, et egregiis utriusque orationibus testatum. Mox, dubia vo-

ut, quia non est in MSS. Flor. Agr. ed. pr. delevit Ryckius, addito: *et solet subintelligi*: quod utinam exemplis idoneis probasset. Sed falsum est, in tali structura omitti et intelligi posse, ut recte monuit J. Gronovius, qui hic aliquid vitij latere putat. Mox MS. Agr. *ceteraque, quæ extra animum*. EBN. Nec cod. Bud. alterum ut habet. Idem *doctores sapientum*.

Quæstorius adhuc] Quæstor autem fuit sub Nerone et Achaia administravit: quod scholiastes in Sat. 5, 36. Juvenalis prodidit. At Prætor demum sub Vespasiano, diserte ita scribente Suetonio cap. 15. Nominatur tamen Tacito A. 12, 49. *Helvidius Priscus legatus legionis*, a. u. 805. quem, ex more ejus ævi, Prætorium Legatum fuisse probabile est: quis ergo iste? non noster, quia tunc sub Claudio nec Quæstor. An pater ejus? non, quia Tacitus hic *Cluvium* illi patrem dat dumtaxat *Præmipilarem*. Suspicio avunculum fuisse, et ab eo in nomen et familiam adoptatum. Nam unde alloqui *Helvidius* et *Cluvio* patre? Notandum hoc sane est ad viri magni notitiam. Item illud, quod aliam etiam uxorem ante habuerit, et ex ea *Helvidium juniorem*, quem Domitianus interfecit: Plinio Ep. 3, 11. et Tacito Agr. 45. laudatum item, et patre dignum virum. Vide, quæ noto in fine Agricole. LIPS.

Gener delectus] Cf. A. 16, 28, 35.

Civis, Senator] Magnæ laudes; et quæ jure nos rapiant in admirationem viri. Cui Tacitum ipsum perfamiliarem fuisse, mihi liquet. Non minora de eo

elogia sparsim reperias in Diss. Epicteti apud Arrianum 1, 2, 4, 1. et Plinius etiam in Epistolis celebrat 7, 19, 9, 13. At tam illustre fidus (heu, quid speremus?) in tenebris pæne jacebat, absque una hac Taciti face. LIPS.

Quando etiam sapientibus] Verissime: nec mutandum. Omnes adfectus facilis a sapiente exiuntur, quam hæc cupido: et in magnis viris (Val. Flacc. 1, 76.) — *tu sola animum mentisque peruris Gloria*. Plato ad hanc mentem aptissime ap. Athen. 11. p. 250. *ἡ σοφία, ἡ φιλοσοφία, ἡ φιλοσοφία, ἡ φιλοσοφία*. Et noster in Agr. 9. *Fama, cui sæpe etiam boni indulgent*. LIPS. Cf. et Simplic. ad Epict. c. 48. ubi melius *φιλοσοφία*, loco *ἡ*.

In exilium pulsus] A. 16, 33. Mox Bud. *deduxerat*. male.

Quibus principatu rediit] Unde? Apollonia. Illic enim in exilio egit: quod nos docet scholiastes in Sat. Juvenalis 8, 36. *Helvidius Priscus, post damnationem soceri Pæti Thræseæ, interdicta sibi Italia, Apolloniam concessit*. LIPS.

Agmen reorum] Rei omnes litigatores dicti, adcusati et delatores. V. Cic. de Orat. 2, 79. Cf. Marc. Don. ad h. l. Taciti.

Et egregiis utriusque orationibus testatum] Nostri libri. Visum Rhenano (e Bud.) *certatum*. LIPS. Sane *testatum* vix convenit verbo *certamen*. Dictatur enim de rebus in animo latentibus, ut amore, odio, cum actionibus, verbis patefiant. Itaque *certatum* non displicet, quod inde a Rhen. usque ad Lipsium editum est. Muretus etiam malebat *utri-*

luntatē. Galbæ, multis Senatorum deprecantibus, omisit. A. C. 70.
 Priscus: variis, ut sunt hominum ingenia, sermonibus, mo-
 derationem laudantium, aut constantiam requirentium. A. C. 70.
 Ceterum, eo Senatus die, quo de Imperio Vespasiani cense-
 bant, placuerat mitti ad Principem legatos. Hinc inter
 Helvidium et Eprium acre jurgium. Priscus, *eligi nomina-
 tim a Magistratibus juratis*, Marcellus urnam postulabat:
 quæ Consulibus designati sententia fuerat. Sed Marcelli stu-
 dium proprius rabor excitabat, ne, aliis electis, posthabitus
 crederetur. Paullatimque per altercationem ad continuas
 et infestas orationes proveci sunt, quærente Helvidio,
*quid ita Marcellus judicium Magistratum pavesceret? esse
 illi pecuniam et eloquentiam, quis multos anteciret, ni memoria
 flagitiorum urgeretur. Sorte et urna mores non discerni: suf-
 fragia et existimationem Senatus reperta, ut in cujusque vitam
 famamque penetrarent. pertinere ad utilitatem Reipublicæ,
 pertinere ad Vespasiani honorem, occurrere illi, quos innocen-
 tissimos Senatus habeat, qui honestis sermonibus aures Impera-
 toris inbuant: Fuisse Vespasiano amicitiam cum Thræsa,
 Sorano, Sentio: quorum accusatores, etiamsi puniri non opor-*

que pro utriusque, probante Pichena. Utrumque rectum est. Mox *omittere verum*, supra jam illustravimus. EBN. Cod. Flor. et Agr. *utriusq. orat.* sic et edd. ante Rhen. qui e Bud. ordinem inver-
 terit.

Eo Senatus die, quo de Imperio Vespasiani censebantur. Hoc factum credo alio die et conventu Senatus, quam de quo supra dixit c. 3. Nullo modo intelligi potest, quomodo omnia, quæ supra commemorata sunt, et hanc concertationem Helvidii et Marcelli, idem dies capere potuerit. Ceteram his sermonem esse arbitror de SC. cujus fragmentum superest, quodque nos ad calcem voluminis exprimi curavimus, cum quibusdam animadversionibus. Legatos mitti placuit, qui SC. perferrent, ut alias quoque factum Republ. libera. EBN. Mihi, ut Dipontinis, secus videtur. Gesta unius diei hac usque precurrunt. Id narrationis series docet. Regiæ legis formula, casus fragmentum in Basilica Lateranensi servatur, prioribus jam Principibus concessa repetit. Parum ergo ea res temporis absumsit. Tum properati aliis quoque honores. Sententia Helvidii Prisci, ut inter Patres concertationi, sic narrandis vitæ ejus momentis, antem dedit Cornelio, quibus expositis rediit ad persequendam rem ipsam. Denique, si aliis die de lege Regiæ esset actum, clarius id indicaturum fuisse au-

ctorem puto.

Posthabitus] Bud. inepte *prehabitus*.

Per altercationem] Verbum proprium de disputationibus adversantium sibi Senatorum, de quo tiranes videant dicta in Clav. Cic. *Altercationibus* opponuntur *continuis orationes*. Et verbum *infestus* indicat, in altercationibus nihil inimici necessario inesse. EBN.

Urgeretur] Ita Flor. (Bud.) Guelf. edd. Puteol. et seqq. omnes. Lapsus tacite edidit *urgetur*, pro quo statim Pichena vetus restituit. Utrumque eodem redit. Mox ed. pr. *extimationem*. V. ad A. 15, 21. ubi quæ diximus, ex h. l. confirmantur. Nam et hic, quæ nunc *extimatio* est, mox *judicium* vocatur. Post in *cujusque* MS. Flor. ed. pr. Pich. sqq. Alii (et Bud.) *unius cujusque*. Porro Flor. *vita famamque*. Guelf. ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. *vitam famamque*. Put. Ber. Alb. *vitam, famam*. EBN.

Senecione] Male. fateri fuisse Herennium Senecionem insignem virum, sed quem Domitianus occidit, non Nero. Sequor igitur libros scriptos, qui hic, *Sentio*: etsi virum ignore. LRS. *Sentio* Flor. (Bud.) ed. pr. MS. Guelf. Agr. *Senecio*, e qua lectione natum videtur *Senecione*. Mox negatio *non*, quam se addidisse (e Bud.) ait Rhenanus ante oportuit, in ed. Alciati exciderat errore operarum. Nam in aliis ante eam

A. U. *teat, ostentari non debere: hoc Senatus iudicio velat admoneri*
 823. *Principem, quos probet, quos reformuet. nullum majus boni*
 A. C. *Imperii instrumentum, quam bonos amicos. Esse satis Mar-*
 70. *cello, quod Neronem in exitum tot innocentium inpulerit. Erue-*
 8. *retur praemii et impunitate; Vespasianum melioribus relin-*
queret. Marcellus, non suam sententiam impugnari, sed Con-
sulem designatum censuisse, dicebat, secundum vetera exempla,
quae sortem legationibus posuissent, ne ambitioni aut inimicitiae
locus foret. Nihil evenisse, cur antiquitus instituta exolesca-
rent: aut Principis honor in cuiusquam contumeliam verteret-
tur. sufficere omnes obsequio. id magis vitandum, ne pervicacia
quorundam irritaretur animus, novo Principatu suspensus, et
vultus quoque ac sermones omnium circumspectans. Se memi-
nisse temporum, quibus natus sit, quam civitatis formam patres
avique instituerint: ulteriora mirari, praesentia sequi: bonos
Imperatores voto expetere, qualescumque tolerare. Non magis
sua oratione Thraseum, quam iudicio Senatus, adfectum. Sa-
evitiam Neronis per huiusmodi imagines inlusisse. nec minus
sibi anxiam talem amicitiam, quam aliis. exilium. Denique
constantia, fortitudine, Catonibus et Brutis aequaretur Helvi-
dus: se unum esse ex illo Senatu, qui simul servierit. Sua-

edd. omnibus est. EBN. Brot. conjectat, leg. *Seneca*, ut superadditum in cod. Vatic 1958.

Quam bonos amicos. Esse satis Mar-
 cello] MSS. Flor. Guelf. Agr. edd. ante Rhen. *Quam bonos amicos esse. Satis Marcello* quam interpolationem recepit Ryckius. EBN. Item Brot. Lall. Contra nostram Rhen. e Bud. dedit. Recipere Bip.

Secundum vetera exempla] Hoc verum doctum valde anxium habuit: qui negabat de more eo se legisse. Ego ita accipio. non quasi semper legati forte olim missi, sed saepe. et in eam rem exempla haec reperio. Cicero ad Att. 1, 19. *Senatus decrevit, ut legati cum auctoritate mitterentur.* Addit post pauca: *Hoc non quoc praeferre, cum de Consularibus mea prima, vix exisset, una voce Senatus frequens retinendum me in urbe censuit.* E quibus, sortitionem illic fuisse, clare vides. Dio 59, 28. *Πρίντος ἐστὶν αὐτοῖς ἑλλοὺς κλήρω, καὶ τὸ Κλαύδιον αἰρετὸν, ἱερμψαν.* Plura exempla avide quaesivi: sed, ut verum fatear, elamavi Hylam. LIRS. Ceterum edd. pr. Beroald. Alc. addunt *sed.* Contra MS. Guelf. ed. Puteol. *sed vetera*: ut tamen in margine MS. sit alia manu *securandum.* *Sed* delevit Rhenanus (duce Bud.). Si *censuisse* abesset, probarem

lectionem MS. Guelf. Nunc alterum *sed* locum non habet. Ceterum oratio est, ut alibi, durior: quae molliretur, si *ca-* set: *sed Cons. designatum: cum censu-* *issos* etc. Verum non necessarium puto, aliquid mutari. EBN. Repetito *sed* subesse vim iudicabat Gruterus.

Id magis vitandum] *Vitandum* non erat in MS. Bud. Guelf. Sed in hoc est scriptum alia manu ad marginem. nec id verbum intelligi omissum potest. Verum excidit, ut alia in his aliisque Taciti MSS. Mox *quorundam* Flor. ed. pr. Rhen. (e Bud.) sqq. Reliqui edd. et Guelf. *cuiusquam*, quod e praecedentibus temere repetitum. Denique pro *se meminisse* Rhenanus (ex ingenio) malebat *meminisset.* EBN.

Per huiusmodi imagines illusioe] Bene ita libri. Hoc enim dicit Eprius: non se magis auctorem interficiendi claros viros Neroni fuisse, quam Senatum universum qui eos damnaverit. Sed Neronem videlicet hoc quasi velum praetendisse sceleribus, ut, quae sponte iussurus erat, ea per accusatores et Senatum exerceret. atque ita imagine quadam iustitiae hominibus vere illuderet. Vulgo est *illusioe.* LIRS. Nempe in edd. inde a Puteol. Nam in ed. pr. est *inlusisse*, ut in MSS. Flor. (Bud.) Guelf. EBN.

dare etiam Prisco, ne supra Principem scanderet: ne Vespasianum, senem triumphalem, juvenum liberorum patrem, prae-^{A. U. 823.}
ptis coherceret. Quomodo pessimis Imperatoribus sine fine do-^{A. C. 70.}
minationem, ita quamvis egregiis modum libertatis, placere.
 Hæc, magnis utrimque contentionibus jactata, diversis studiis accipiebantur. Vicit pars, quæ sortiri legatos malebat, etiam mediis Patrum adnitentibus, retinere morem. Et splendidissimus quisque eodem inclinabat, metu invidiæ, si ipsi eligerentur. Secutum aliud certamen. Prætores 9 ærarii (nam tum a Prætoribus tractabatur ærarium) *publicam paupertatem* questi, *modum impensis* postulaverant. Eam curam Consul designatus, ob magnitudinem oneris et remedii difficultatem, Principi reservabat. Helvidius, *arbitrio Senatus agendum*, censuit. Cum perrogarent sententias Consules, Vulcatius Tertullinus, Tribunus plebis, intercessit, *ne quid super tanta re, Principe absente, statueretur.* Censuerat Helvidius, *ut capitolium publice restitueretur, adjuvaret Vespasianus.* Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio, transmisit. Fuere qui et meminissent. Tum invectus est Musonius Rufus in *Publium* 10 *Celerem, a quo Baream Soranum falso testimonio circumventum*, arguebat. Ea cognitione renovari odia adcusationum videbantur. sed vilis et nocens reus protegi non poterat. Quippe Sorani sancta memoria: Celer professus sapientiam, dein testis in Baream, proditor corruptorque amici et

Senem triumphalem Vid. Suet. Vesp. 4. *Contentionibus jactata* Cod. Agr. *concertationibus jact.*

Prætores ærarii De his dictum ad A. 1, 75. Add. ad 13, 28. Sequentia suspecta esse possunt. Quorsum enim hoc additur? cum non additum sit A. 1, 75. cum res nota esset ex ipsius traditione 13, 28. quæ et ad Trajanum usque duravisset. Pro *impensis* MS. Guelf. vitiose *impensius*. ERN.

Perrogarent sententias Sic ed. pr. Rhen. (e Bud.) seqq. Ceteri edd. etiam MS. Guelf. *prorogarent*. male. Sueton. Aug. 85. *sententias de majore negotio, non more atque ordine, sed, prout libuisset, perrogabat.* ubi similiter variatur. Vid. ibi Oudend. ERN.

Fuere, qui et meminissent Qui et apud Vespasianum nempe deferrent. quare? quia hæc sententia dignitatem Principis minuebat, Senatus Populique augebat. a quo restitui capitolium, dumtaxat adjuvante Vespasiano, volebat. LIPS.

Protegi non poterat Cod. Agr. *eripi* n. p. De P. Egnatio Celere v. A. 16, 32.

Proditor corruptorque amicitia, cujus Non damno. revera enim philosophus magister amicitia, uti et aliarum virtutum est. Nec tamen vetus conjectura mea mihi eviluit, *corruptorque amici et cujus se magistrum ferebat.* Vix enim est, ut Tacitus omiserit, quod valde ad rem et ad culpam facit, fuisse hunc Celerem Bareæ præceptorem. Juvenalis docet 3, 116. *Stoicus occidit Baream, delator amicum Discipulumque senex.* Interpres Juvenalis hanc quoque rem affirmat, in versum 1, 33.—*magni delator amici. Alii dicunt, Philosophum Egnatium Celerem, Bareæ Sorani magistrum, qui ipsum apud Neronem detulit et damnavit: et ipse postea sub Vespasiano, hoc ipsum Musonio Rufo accusante, damnatus est.* LIPS. Recepit Lipsii correctionem Pichena, quem omnes deinceps secuti sunt. Ed. pr. *cujus se ingratum ferebat.* Ceterum etiam dure dicitur *corruptor amici*, et alio, quam Latinitas fert, sensu. Nam *corruptores* dicuntur, qui quocunque modo animum moresque aliorum depravant, ut male sentire et agere incipiant; quod

A. U. cujus se magistrum ferebat. Proximus dies causae defi-
 823. natur. Nec tam Musonius aut Publius, quam Priscus et
 A. C. Marcellus ceterique, motis ad ultionem animis, expecta-
 70. bantur. Tali rerum statu, cum discordia inter patres, ira
 11 apud victos, nulla in victoribus auctoritas, non leges, non
 Princeps in civitate essent, Mucianus, urbem ingressus,
 cuncta simul in se traxit. fracta Primi Antonii Varique
 Arrii potentia, male dissimulata in eos Muciani iracundia,
 quamvis vultu tegeretur. Sed civitas, rimandis offensis
 sagax, verterat se transtuleratque. Ille unus ambiri, coli.
 nec deerat ipse: stipatus armatis, domos hortosque permu-
 tans, adparatu, incesu, excubiis, vim Principis amplecti,
 nomen remittere. Plurimum terroris intulit caedes Cal-
 purnii Galeriani. Is fuit filius C. Pisonis, nihil ausus: sed
 nomen insigne, et decora ipsi juventa, rumore vulgi cele-
 brabantur: erantque in civitate adhuc turbida, et novis
 sermonibus laeta, qui Principatus inane et famam circum-
 darent. Jussu Muciani custodia militari cinctus, ne in ipsa
 urbe conspectior mors foret, ad quadragesimum ab urbe

ab h. l. alienissimum. Delator potius
 amici fuit Celer. Hoc sensit Heinsius
 unus, quem sciam; qui propterea legen-
 dum censebat *corruptor*. ep. ad Grav.
 t. 4. Coll. Burm. p. 162, idque probat
 Gravus ib. p. 170. Verbum *corripere*
 de accusatoribus frequens est hoc
 sensu. Sed *corruptor* nondum sic reperi.
 Verbum tamen ipsum usitatum fuit illa
 aetate, obvium aliquoties apud Senecam
 (de ira 2, 10. 3, 37.) est. Ean. Bud.
 pr. e. *amicitiae ejus se m. f.* Sic se de-
 disse notat Rhen. sed in textu est vul-
 gatum, quod et Brot. servat, *amicitiae*,
cujus. Contra Lall. et Bip. Lipsii le-
 ctionem recepere. Quin in voce *cor-*
ruptor verum viderit Heinsius, nullus
 dubito. Quum enim *corripere* nostro sit
adversare (v. index), quidni *corruptor*, *ad-*
versator? Itaque istam emendationem
 meam facio. In *corruptore* saltem sen-
 sus hic nullus. Si cui hoc minus adri-
 deat, servet, hortor, vulgatum. Ibi *cor-*
ruptor *amicitiae* erit ejus violator.

Motis ad ultionem animis] Corru-
 ptissimus antea locus, quem restituimus
 ab ingenio: cum libris (etiam Bud.) es-
 set, *motis adulationibus animis*: aut, ut
 Vatic. *motis adulationi*. Sententia est:
 Non tam minuti illi et plebei delato-
 res expectabantur, aut expetebantur,
 quam, erectis semel cupidine ulciscendi
 animis, illi Senatorii et illustres Priscus
 et Marcellus. Lips.

Inter patres] Ita Mercerus, et recte;

non *patres*. Senatum nempe intellegit
 discordem, ut ante ostendit. Lips. Re-
 cepit Pichena. Recte. Et clare *Patres*
 exhibet MS. Guelf. in quo alias loco non
 uno *patres* pro *patres* reperi: quippe
 saepe et facile haec verba confusa sunt.
 Mox idem liber cum MS. Flor. (et Bud.)
 habet *princeps*, ut inde edidit Pichena,
 pro vulg. *principes*. Ean.

Varique Arrii potentia] Ita MSS.
 Flor. Guelf. edd. Put. Ber. Alc. At MS.
 Bud. ed. pr. *Arrius*. In ed. Rhenani
 haud dubie casu excidit *Arrii*. nam ex-
 hibet tantum *Varique*: cum in lemmate
 notae, in qua tradit, MS. Bud. tantum
 habere *Arrius*, sit *Varique Arrii*. Forte
Vari deleri et tantum *Arrius* edi vo-
 luit, et opera aberrarunt. Et tamen id
 vitium operarum diligenter propagatum
 est, usque ad Pichenam. Ean. In Bud.
Varique deest.

Unus ambiri, coli] De hac flagranti
 ambitione Muciani locus incerti scripto-
 ris apud Suidam, in voce. *Ἀγχιαν*.
 ait: *Ὅτι Μουσωνίος ὁ Ρωμαῖος ἐπαύσατο*
ὅτι ἠπάσαντες διὰ τὸν πᾶντος ἄγχιαν, καὶ ἔχον-
τες, εἰ καὶ ἰσχυροὶ ἔχοντες ἰσχυροὺς ἀντι-
ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ μεγάλοι ἀγχιαν. Lips.
 Sunt verba Dionis, ut cognitum est, edi-
 tis Excerptis de vitiis et virtutibus a Vale-
 sio, ubi reperies p. 702. ut observavit
 Kusterus. Mox MS. Fl. Agr. ed. pr.
amplecti. Vid. ad 3, 64. Vulgo, *compl.*
 Ean. Sic et Bud.

Ad quadr. ab urbe lap.] Ibi villa

lapidem, via Appia, fuso per venas sanguine, exstinguitur. A. U. Julius Priscus, Prætoriarum, sub Vitellio, cohortium Præfectus, se ipse interfecit, pudorē magis, quam necessitate. A. C. 823. 70. Alphenus Varus ignaviae infamiaeque suae superfuit. Asiaticus enim (is libertus) malam potentiam servili supplicio expiavit.

Isdem diebus crebrescentem cladis Germanicæ famam, 12 nequaquam mæsta civitas excipiebat. *cursos exercitus, capti legionum hiberna, descivisse Gallias*, non ut mala loquebantur. Id bellum quibus caussis ortum, quanto externarum sociarumque gentium motu flagraverit, altius expediam. Batavi, donec trans Rhenum agebant, pars Cattorum: seditione domestica pulsī, extrema Gallicæ oræ, vacua cultoribus, simulque insulam, nunc Bataviam, occupavere,

erat et monumentum Calpurniorum ubi hodieque reperiuntur lapides, ad gentis ejus libertos spectantes, ut bene notat ex Corradini Latio vet. t. 2. p. 202. Brötterius.

[*Se ipse interfecit*] Ita e MSS. Flor. Oxon. bene editum a Ryckio. Idem fait in Guelf. a m. pr. correctum a sec. in spurum. Quo exemplo dicitur, alia loca, ubi hæc pronomina in eodem casu, extra oppositionem, occurrant, suspecta merito esse debere, ut infra c. 70. ERN. Bud. se ipsum.

[*Asiaticus enim libertus*] Ita edidi ex ed. princ. Ceteræ omnes, ut MS. Guelf. (Bud.) *Asiaticus (enim is libertus)* incepte, ut dudum judicavere viri docti. Enim et nam servant transitioni, centiesque sic occurrunt ap. Ciceronem et alios. MS. Agr. *etiam*: quod cum enim confundi constat. Si esset (*etenim is libertus*) ferri posset. Nam etenim in parenthesisibus usitatum. Liv. 3, 24. ut illi (*etenim extremum anni jam erat*) etc. et sic idem saepe. Sed malui lectionem veteris libri, quam conjecturam, sequi. Forte tamen *liberti* verbum est spurium et non a Tacito, sed e nota marginis, *is enim libertus*, in textum venit. ERN. Bozh. interpungi sic jubebat: *Asiaticus enim (is libertus) m. p.* Sed sic jam Puteol. et Ale. et Lipsius in primis editionibus, bono sensu. Recipere Bip. quos sequor, notantque *enim* pro *autem* positum, ut apud Cæs. B. G. 5, 7. et B. C. 2, 32. Adio Plauti Mostell. 5, 2, 12. Non enim *ibi*. Bröt. conjectabat *Asiaticus autem*.

[*Legionum hiberna*] Castra addunt Rhen. (e Bud.) et seqq. omnes usque ad Pichenum: male, et contra MSS. ERN.

[*Id bellum*] De quo Josephus *2. 2. 1.*

7, 4 (23). Mox Bud. *quantum*.

[*Donec trans Rhenum agebant*] *Batt* tum dicti, sive *Catti* promiscuo nomine, habitabant ad Adranam flumen, ubi hodieque nominis documentum in *Battenberg*, *Battenfeld*, *Battenhausen*. Vid. Altlingii Not. Bat. t. 1. p. 15. Cf. Poeta Saxo ad a. 778. in Leibnizii SS. RR. Brunsv. t. 1. p. 128. Tempus migrationis incertum. Dñu ante Caesaris ævum contigisse videtur; is enim, ubi de iis agit B. G. 4, 10. nil adspersit, unde ruperi adventus suspicio.

[*Insulam inter vada*] Valde turbant libri. Quidam *insulam vocatam sitam*: alii *insulam vacatiam*: Budensis *insulam Juvata sitam*. Et certe, inter vada; aut vadosa loca, proprie sita non est hæc nobilis insula. quippe inter Rhenum Mosamque, alta et profunda plane flumina. sed vadorum scilicet voce paullo laxius et latius Tacitus usus pro aquis. Quomodo Catullus pro mari 64, 6. *vada salsa cita decurrere puppi*: Virgilius, Ovidius, alique. Etsi revera vada et brevīa multa olim (ut opinor) in illis fluminibus: cum aggeres nondum et certa ripæ coercerent. ideoque late diffundebantur. An alicui placeat, *insulam Vahali assitam*? Lips: Vulgata lectio primum edita est a Puteolano, quam et clare exhibet MS. Guelf. ut non dubitandum sit, *et inter* esse e MSS. Ryckius id quomodo intelligat, apud ipsum vide. MS. Flor. *juvata sit an. ed. pr. vocata sit an.* In lectione Florentina quid lateat, se propediem daturum promisit J. Gronovius: nescio an, aut ubi, dederit. Celerus corrigebat, *insulam Batavam*, sive *Bataviam*, ut diserte vocant Dio 55, 24. p. 565. et Zosimus 3, 6. ERN. Altling. l. c. vulgatam expli-

A. U. quam mare Oceanus a fronte, Rhenus amnis tergum ac
 823. latera circumluit: nec opibus, societate validiorum, adtriti,
 A. C. viros tantum armaque Imperio ministrant. diu Germanicis
 70. bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, trans-
 missis illuc cohortibus, quas vetere instituto nobilissimi po-
 pularium regebant. Erat et domi delectus eques, præcipuo
 nandi studio, arma equosque retinens, integris turmis Rhe-
 13 num percurrere. Julius Paullus et Claudius Civilis, Regia

cat ex H. 5, 23. ubi *superfluo amnis palustrem humilemque insulam in faciem stagni opplesse* fertur, quod ante aggeres structos frequenter fieri debuit. Id potissimum de Canninesatam, Frisia-
 bonum Frisiorumque minorum regione valere Ryckius putat, quæ demum Wilhelmi R. R. tempore sit Oceani incertis exemta altioribus aggeribus. Ipse Ryckius Coleri conjecturam probat, sed malit *Bataviam*. Bipontini male negant, *non inter* ullum esse vestigium in codd. quippe quod in Guelf. extat, et ex notis litterarum exculpunt *Batavam a se dictam*. Mihi videtur legendum *nunc Bataviam*, et sic refingo. In codd. olim *nunc* ita pingebatur *ne*, unde intelligitur, qui ex *nunc bataviam* ortum *juvata sitam* et similia monstra, vel *inter vada sitam*. Heins. volebat in *Vahali sitam*, quod cod. Spina habebat *vata sitam*. Dotteville præfert Lipsii *Vahali assitam*, quia nomen *Batavia* videatur Tacito ignotum fuisse.

Mare Oceanum] Sic libri edd. omnes (et Bud.). At MS. Reg. et Harl. a m. *sec. Oceanus*, quod recepit Broterius. Eum imitatus sum. quia in neutra forma, aut adjective, nuspian occurrit. *Mare Oceanus* dicitur ut *Rhenus amnis*. ERN.

Societate validiorum attriti] Sententia est. quamquam Romanis socii et fœderati Batavi, quæ societas apud potentiores plerumque in servitutem transit, tamen non ita eis factum. libertatem tenere: nec tributa iis imposita, aut servitii aliæ notæ. Vaticanus liber, *societateve aliorum adstricti*. quod minus placet. LIPS. Sic etiam ed. pr. *Societateve* etiam MS. Agr. Deinde MS. Guelf. *attriti*, quæ scriptura et aliis in libris antiquis observata: de eaque jam ad Annales dictum. De re vid. infra c. 17. ERN. Vertranus volebat a *Romanis*. Reg. Lall. *nec opibus Romanis societateve validiorum adstricti*. Bud. vulg. *habet nec op. Rom. societate validiorum attriti*, in quo equidem cum Colero *non Romanis* insititum esse puto et ex-

pungo, sensum enim turbat. *Validiores* vel *valentiores* esse Romanos, res ipsa docet. Suffixum *ve* cum seq. *aliorum* ex voce *validiorum* est ortum. Bip. locum ita constituunt: *nec operibus Romanis societateve alienorum attriti*.

Aucta per Britanniam gloria] *Aucta*, quod se addidisse (e Bud.) ait Rhenanus, jam ed. pr. exhibet. Cetera non habent. Exciderat et in MS. Guelf. sed additum est in margine, alia, ut videtur, manu. Mox MSS. Flor. (Bud.) Guelf. *erant*: quod mihi tamen b. l. durum videtur: nec ausim textui inferre. Post MS. Reg. et ed. pr. *præcipuus n. et*. non recte. ars nandi laudatur, non gratia aut dignitas præcipua. Item durius est *percurrere*, pro quo MS. Reg. (Bud.) et ed. pr. *percurrere*. In illo int. *suetus, doctus*, ut vidit Broterius. ERN. Ita jam Pich. et Colerus. In Bud. bene *præcipuo*.

Arma equosque retinens] Rom. cod. *arma quoque retinens*. quod haut spreverim. uti non tam ipsi transtasse, quam equis transisse intellegantur. Certe ambiguum mihi, Batavorumne hæc ars et opera fuerit, ita ut ipsi, nantes, equos armaque tenerint: an potius equi ipsi docti sic et facti. E Tacito aut præcis scriptoribus litem hanc haud facile decidas. Noster in Agric. c. 18. viris ipsis tribuere iterum videtur: (de Batavis enim illa capio:) *lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, et patrius nandi usus, quo simul seque et arma et equos regunt, repente immisit*. Xiphilinus in Hadriano, ambigue 69, 9. *τὸ ἱσπικὸν τῶν καλουμένων βατάων μὲν τῶν ἑλλαν διεκῆσαν*. Hadrianus de Sorano Batavo: *Hadriano, potui qui, iudice, vasta profundum Equora Danubii cunctis transare sub armis*. LIPS. Bud. *arma quosque*.

Claudius Civilis] Hist. 1, 59. vocatur *Julius Civilis*, aliisque (Plut. *Epist.* p. 770. Frontin. *Strat.* 4, 3, 14.) Græcis et Latinis, ut monet Savilius, qui Paullum et Civilem fratres fuisse putat. Simile est, quod *Felix*, Procurator Ju-

stirpe, multo ceteros anteibant. Paullum Fonteiſus Capito, A. U. falso rebellionis crimine, interfecit. Injectæ Civili catenæ, 825. missusque ad Neronem et a Galba absolutus, sub Vitellio A. C. 70. rursus discrimen adiit, flagitante supplicium ejus exercitu. Inde causæ irarum, spesque ex malis nostris. Sed Civilis, ultra quam barbaris solitum, ingenio sollers, et *Sertorium se*, aut *Hannibalem* ferens, simili oris dehonestamento, ne ut hosti obviam iretur, si a Populo Romano palam desoivisset, Vespasiani amicitiam studiumque partium prætendit: missis sane ad eum Primi Antonii litteris, quibus, *avertere accita Vitellio auxilia et, tumultis Germanici specie, retentare legiones*, jubebatur. Eadem Hordeonius Flaccus præsens monuerat, inclinato in Vespasianum animo, et Reipublicæ cura; cui excidium adventabat, si redintegratum bellum et tot armatorum millia Italiam inrupissent. Igitur Civilis, 14 desciscendi certus, occultato interim altiore consilio, cetera ex eventu judicaturus, novare res hoc modo cœpit. Jussu Vitellii, Batavorum juvenus ad delectum vocabatur; quem, suapte natura gravem, onerabant ministri avaritia ac luxu, senes aut invalidos conquirendo, quos pretio dimitterent. rursus inpubes, sed forma conspicui (et est plerisque pro-cera pueritia) ad stuprum trahebantur. Hinc invidia: et compositæ seditionis auctores perpulere, ut delectum abnu-

dæ, modo *Antonius*, modo *Claudius* dicitur. Mox *adit* edidit Rhen. (e Bud.) Superiores dederant *adit*, ut est in MS. Guelf. Eadem varietas supra A. 15, 5. ERN. Mox Bud. illi loco *Civili*.

Simili oris dehonestamento] Cum item, ut Hannibal, altero oculo captus esset. Liv. 22, 2. ERN. Cf. et Plut. in Sertorio ab initio. et supra A. 2, 9.

Prætendit] Simulat, ad tegenda consilia utitur. Intelligendum: *consiliis*. Ea simulatio unde speciem acceperit, statim traditur. ERN.

Avvertere accita auxilia] MSS. Flor. Agr. (Bud.) et Guelf. (in quo tamen ultima litera a sec. m. addita) *avvertet*: quod est et in ed. pr. deficiente mox præpositione, quæ et a Flor. (et Bud.) abest. Utrumque repetere voluit Rhenanus, sed operæ non paruerunt, ne in secunda quidem edit. Unde altera lectio: *avvertere accita a Vit.* in omnibus sequentibus expressa: quam et veram puto: quia et mox *regitare*. Igitur non inspecto ipso textu Rhenani, sed a notula ejus tradit Ryckius, Rhenanum edidisse *avvertet accita Vitellio*. Ceterum præpositionem merito delevi. Illud autem bene Rhenanus, quod pro *redintegratum* edidit (e Bud.) *redintegratum*:

quod est etiam in MS. Guelf. ed. pr. ERN.

Dissidii certus] Libri veteres, *desciscendi certus*. Utrum mavis, rectius. Lips. *Desciscendi* etiam Flor. Agr. Guelf. edd. pr. Puteol. Ber. Alc. Atque spreverim lectionem MS. Budens. *dissidii*, unde, male, ut alibi, factus per operas *dissidii*, jam in prima Rhe. cum in notis diserte *dissidii* habeat. Illud (*desciscendi*) restituit Pichena. ERN. In notis ed. sec. male legitur *dissidii*.

Delectum suapte natura gravem] Quippe in longam et longinquam militiam. Velleius in laudibus Tibi. c. 130. *Quanta cum quiete hominum, rem perpetui præcipique timoris, supplementum, sine trepidatione, delectus providet?* Lips.

Invalidos conquirendo] MS. Guelf. *vitiose conquirendos*. Mox Flor. (Bud.) *pr. impubes*, non *impuberes*, quod bene, ut alibi, a Pichena restitutum: de eoque supra dictum. Post et *ex plerisque* itidem male MS. Agr. Guelf. sed a manu sec. ed. pr. ERN. Bud. et est. Heins. volebat *ut est pl.*

Compositi seditionis auctores] Verbum *compositi* semper suspectum habui, quod, in MSS. (est etiam in Bud.) et

A. U. erent. Civilis primores gentis et promptissimos vulgi, specie epularum, sacrum in nemus vocatos, ubi nocte ac lætitia incaluisse videt, a laude gloriaque gentis orsus, injurias et raptus et cetera servitii mala enumerat. Neque enim societatem, ut olim, sed tanquam mancipia haberi: quando Legatum, gravi quidem comitatu et superbo cum imperio, venire? tradidit se Prefectis Centurionibusque: quos ubi spoliis et sanguine expleverint, mutari, exquirique novos sinus et varia præduntia vocabula. Instare delectum, quo liberi a parentibus, fratres a fratribus, velut supremum dividantur. Nanquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in hibernis, quam prætam et senes. adcollerent tantum oculos et inania legionum nomina ne pavescerent. at sibi robur peditum equitumque: consanguineos

edd. esse videbam. quamquam enim defendi posse videtur loco Sallustii ap. Carisium, ubi laus etc. pretio compositi, i. e. parati, occurrunt, sicque interpretatur H. I. Gesnerus, tamen durissimum esse nemo neget. Neque vero auctores seditionis parantur, sed socii ab auctoribus. Sed suspicionem corruptelæ confirmavit ed. princ. quæ habet *composita seditionis auctores*; quod, ut verissimum, recipere non dubitari. Sic et in MS. Reg. reperit Broterius, idque et ipse (et Lall.) recepit. Sallust. Jug. 43. *sedes paratis compositisque*. ib. 111. *compositus dolus*. Liv. 4, 18. *composita gentilia*. *Composita seditio* est præparata clam et instructa. Alias non ignoro, *compositum seditionem* dici etiam, quæ facta sit, ut ap. Sueton. Cæs. 4. et alibi. Atque hæc forte causa corruptelæ, quod librarii eo sensu compositam seditionem dici non putabant: quod non mirandum, cum etiam Sigonio *componere consilium* ap. Livium l. c. dura phrasis visa sit. Mox *servitia mala*, quod se (e Bud.) correxisse Rheanus dicit *servitii mala*, erat vitium operarum in ed. Aldati. Nam superiores omnes *servitii*. Bæd.

Sacrum de nempe] Vide de Germ. 9. Utinam hoc fuerit, disquiri Atting. in Not. G. Inf. t. 1. p. 103.

Quando Legatum] Nota interrogandi hæc scriptura: atque interpreter: En, usque eo vires Romanis sumus, ut non Legati aut Praetores saltem nos diripiant: id est, hostiorum manibus peremptis: vel truncati aliquot minuti, Praefecti et Centuriones. Lurs. Si hæc interrogative capiatur, sensus e consuetudine loquendi erit: non venire legatum, sed Praefectos et Centuriones vel se ipsos mandare: quod est absurdum. Igi-

tar veterem revocari interpunctionem, quæ ante Lipsium fuit. Quando accipio dictum pro quippe, quod in oratione obliqua, ut quando, cum infinitivo dicitur. Ceterum non pro certo dicam, locum nihil corruptelæ habere. MS. quidem Agric. habet: quando Legatum venire parum: idque melius putabat Ryckius. In ed. pr. autem est quemdam, pro quondam. Etiam quidem friget. Bæd. Clarius omnino loci sensus admissio interrogationis signo, ut et Broterio visum et Bip. Nec enim continuo Legati in Batavis adfuisse putandum est. Quidem erit pro etiam. Mox Bud. *Centurionibus* sine copula.

Exquirique novos sinus] Sinus st. pecuniae, qui sint, dictum ad H. 2, 92. Ed. pr. *aequivique*. Bæd. Bene Bip. huc adferant locum Plinii 11, 24 (28). ubi sinus de aranei reticulis, quibus qui implicantur, exitum non habent prædæque sunt.

Attollerent tantum oculos etc.] Attollere oculos dicuntur, qui animum capiunt amoliendæ se servitutis, qui pati injurias amplius nolunt etc. Formula sumta e Livio 6, 16. etc. *Inania legionum nomina* vocat legiones infrequentes, invalidasque, quas nemo debeat timere: cum alias vel nomen legionum Rom. ut olim phalangis Maced. terrori esset. Bæd.

Esse sibi robur—Germanos] Esse abest a Flor. Agr. Bud. sed ejus loco in hoc et. ut ed. pr. Germanos a MSB. Bud. Guelf. in quo tamen in margine, ab eadem, ut videtur, manu additum est. Verba sequentia: *Gallias idem cupientes exciderunt* in ed. J. Fr. Gronov. In MS. Vatis. supra *Gallias* scriptum *Gallia*. Bæd. Teste Ryckio in Flor. 2. m. loco esse, quod deest, adposuit et. Bud. ha-

Germanos: Gallias idem cupientes: ne Romanis quidem ingratum id bellum, cuius ambiguum fortunam Vespasiano imputatur: victoria rationem non reddi. Magno cum adsensu auditus, barbaro ritu et patriis execrationibus universos adigit. Missi ad Canninefates, qui consilia sociarent. Ea gens partem insulæ colit, origine, lingua, virtute, par Batavis; numero superantur. Mox occultis nuntiis perlexit Britannica auxilia, Batavorum cohortes, missas in Germaniam, ut supra retulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Canninefatibus stolidæ audaciæ Briuno, claritate natalium insigni. pater ejus, multa hostilia ausus, Caianarum expeditionum ludibrium inpune spreverat. Igitur ipso rebellis familiæ nomine placuit, inpositusque scuto, more gentis, et

A. V.
823.
A. C.
70.
15

bat et. Agr. sic: *Sibi rober sine copula.* Male hæc narrant Bip. sed recte recipere ut. Sequor.

Ne Romanis quidem ingratum id bellum] Flavians et melioribus omnium Romanorum, quos erat credibile Vespasianum Vitellio prelaturos, et ideo hos, qui limitem obsidebant, tanquam portem Vitellianæ factionis impediri proprio negotio, ne creato et subornato ab eorum Imperatori, si necessum foret, auxilio venire possent, virosus haud invit. Sic et *imputaturos* profecto Batavos, non Vitellianorum Duces, ut putavit optimus Pichena. Gaon. Hæc sunt subobscura, nec, ut opinor, vera. Sensus est: Romanis gratum faciemus bello movendo, quia putabunt, id in Vespasiani gratiam motum esse. Itaque, si male successerit, culpam Vespasiani fore iudicio Rom. sibi nil metuendum. Mox *adigit barbaro r. et p. caec.* est imitatio formulae *adigere sacramento.* ERN.

Canninefates] Ursinus ex lapide cit. ad A. 4, 28. ubi vult scribi *Canninefates*, sed neque lapides neque libri in hac scriptura consentiunt. Antiqui nominis memoria videtur superesse in vico *Kensbourg.* Cf. Bocher. in Belg. Rom. p. 183. Plura Ryckius.

Missas in G.] Bret. forsan *remissas.*

Ut supra retulimus] Hist. 2, 69. Ceteram cohortes Batavorum sunt ipsa Britannica auxilia, quod diu in Britannia auxiliorum nomine militaverant. ERN.

Briuno] Vide notam mox sequentem. ERN.

Cui expeditionum ludibrium] Intellegi planum est puerilem illam expeditionem, quam describit Suet. in Caio 43. 24. ERN.

Nomine placuit] Sive etiam, *omine.*

At *Briunionem* ipsum *Drumonem* scribi, verius fortasse sit. Lips. Ed. pr. (et cod. Bud.) habet *homine.* Puteolanus edidit *omine*, quod omnes secuti sunt ante Lipsium, in cuius editione primum *nomine* reperi. Videtur sic habuisse exemplum, quod ille primum accommodavit novæ editioni. Id an habuerit hanc lectionem e MS. consulo positam, ignoro. Pichena, qui *nomine* dicit se præferre lectioni *omine*, non dicit, quid sit in MS. Flor. nec J. Gron. In eo tamen esse *nomine*, ut in Gualf. Reg. et aliis, videtur. *Omine* reperit Broterius in MS. Harl. Oxon. et alio, idque prætulit. Nunc vulgatum nec mihi displicet: videturque fortius *nomine*, si id est pro *causa*, non ut illud nomen illi familiæ usitatum, proprium ac perpetuum fuerit. MSS. Flor. Agr. *Briuno*: quibus consentiunt MS. Gualf. ed. pr. in quibus *Brino*; nisi quod hæc æmel *Drumo*, quod favet Lipsii conjectura. Nec aliud est *Brano* et *Brenno*, quod Puteol. Ber. Alc. habent. Rhenanus induxit e Bud. *Briuno*: ipse tamen magis inclinat in *Briuno*. Et tamen illud omnes secuti sunt, usque ad Ryckium, qui *Briuno* cum J. Gron. edidit. ERN. *Homine* est pro *omine*, ut medio ævo *hortus* pro *ortus*. Quæ mox de *omine* et *nomine* dicta sunt in edit. priore, turbata fuere; puto me verum sensum restituisse. Mox Rhen. duce Bud. substituit verbum *placuit*.

Inpositusque scuto, more gentis] Mos igitur ille ignotus Romanis, eo quidem ævo. Nam postea irrepit, sed non nisi cum Barbaris. Galli, Gothi, Franci hunc in cooptando Principe ritum habuerunt: et notavit atque exemplis firmavit P. Pithæus. Illum vide Subsecivor. 2, 6. Sed addo, etiam Græcis levatio-

A. U. sustinentium humeris vibratus, Dux deligitur. Statimque
 823. accitis Frisiis (transrhenana gens est) duarum cohortium
 A. C. hiberna, proxima occupatu, Oceano irrumpit. Nec prævi-
 70. derant impetum hostium milites: nec, si prævidissent, satis
 virium ad arcendum erat. Capta igitur et direpta castra.
 dein vagos, et pacis modo effusos, lixas negotiatoresque
 Romanos invadunt. Simul excidiis castellorum immine-
 bant: quæ a Præfectis cohortium incensa sunt, quia de-
 fendi nequibant. Signa vexillaque et quod militum in su-
 periore insulæ partem congregantur, Duce Aquillio, Pri-
 mipilari; nomen magis exercitus, quam robur. Quippe,
 viribus cohortium abductis, Vitellius, e proximis Nervio-
 rum Germanorumque pagis, segnem numerum armis one-
 raverat. Civilis, dolo grassandum ratus, incusavit ultro
 Præfectos, quod castella deberuissent. Se cum cohorte, cui
 præerat, Canninefatem tumultum compressurum: illi sua quis-
 que hiberna repeterent. Subesse fraudem consilio, et disper-
 sas cohortes facilius opprimi, nec Brinnonem Ducem ejus

nem hanc in scutum usurpatam, inter solennia Principatus. Zonaras de Hypatio 14, 6. qui seditiose contra Justinianum electus, καὶ τῷ ἑσπέρῳ αὐτῶν μετὰ τὸν θάνατον, ἀναγορεύουσι βασιλείαν. Nicephorus Gregoras 1, 2. de Theodoro Duce filio: Ἀναγορεύεται δ' ὕψιστος βασιλεὺς παρ' ἱκόντων τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων, καὶ ὁ δὲ ἑσπέρῳ, κατὰ τὸ ἐν τοῖς ἐκείνων ἱστορίαις ἴδω. Curopalates de officiis Aulae c. 17. Ὁ νῦν βασιλεὺς τῶν εὐνοειζῶν καὶ τῶν ἐκείνων, ἱσχυρίζεται ἡ δὲ φύσις. In Excerptis Georgii Pachymerii 2, 4. Imperatoris clypeo insidet is, qui Imperio destinatur. Adde Zosimum 3, 9. in electione Juliani. Lips.

Proximo occupato Oceano] Legam proxima occupatu, Oceano irrumpit. hac mente: ut Brinio duarum cohortium castra, quæ finitima Canninefatibus, per Oceanum irruerit. Et accedit, quod in Flor. est proxima occupata. Lips. Recepit Pichena. MSS. Agr. (Bud.) Guelf. proximo occupata Oceano. ed. pr. consentit cum Flor. Ceteræ usque ad Pich. proximo occupato Oceano. ERN. Acid. volebat qua proxima occupatu, et deinde accitis pro accitis. Dotteville e cod. suo dat uni hiberna proximo occupata Oceano.

Congregantur] Ed. pr. congregabantur, non male. ERN. In superiorem insule partem. Sic Rhen. e Bud. prius in superiore ins. parte.

Viribus cohortium abductis] Bona et fida lectio e libris. Frustra Rhen. e

Bud. admutilato codice turbat, miscet. Vitellius quidem non cohortes ipsas aut legiones omnes e Germania abduxit: sed illis, manentibus nomine et specie, valentissimum quemque militem subtraxit. id est, vires cohortium abduxit, ut hic ait. Lips. Nempe, quia in MS. abfuerat quippe viribus, Rhenanus correxit, robur, cohortibus abductis, Vitellius etc. Eadem verba absunt a MS. Guelf. qui insuper habet abductum, refertque ad numerum. Ed. pr. quibus viribus c. abductis. Puteol. quippe v. c. adductis cum seqq. usque ad Rhenan. quem ceteri deinde secuti sunt usque ad Lips. qui edidit, quod est in textu. Mox pro proximis ed. pr. primis, solenni confusione. ERN.

Tumultum compressurum] Sic bene e MS. Bud. edidit Rhen. sic ante ed. pr. sic MS. Reg. Ceteri ante Rhen. dedere oppress. quod est et in MS. Guelf. Paullo post MS. Reg. ed. pr. ducem esse belli, sed Civilem, eis patuit. In vulgata lectione ejus languet, in altera eis; quod si deleatur, ducem esse belli præstulerim. ERN. Bud. levi errore tumultum habet pro tumultum, sed bene compressurum.

Nec Brinnonem] MS. Agr. ed. pr. nec Br. esse Ducem belli, sed Civilem eis patuit. Mox indicis, quæ occultaverant, pro indicis conjurationis, quam etc. Vid. ad A. 1, 4. Deinde in MS. Guelf. verba propriis cunctis in margine sunt a manu sec. ERN. Bud. male ejus pro eis patuit.

belli, sed Civilem esse, patuit : erumpentibus paullatim in-
 diciis, quæ Germani, læta bello gens, non diu occultave-
 rant. Ubi insidiæ parum cessere, ad vim transgressus, Can-
 ninefates, Frisios, Batavos propriis cuneis compomit. direc-
 ta ex diverso acies, haud procul a flumine Rheno, et ob-
 versis in hostem navibus, quas, incensis castellis, illuc adpu-
 lerant. nec diu certato, Tungrorum cohors signa ad Civi-
 lem transtulit: percussique milites improvisa proditione a so-
 ciis hostibusque cædebantur. Eadem etiam navibus perfidia.
 Pars remigum e Batavis, tamquam inperitia, officia nautarum
 propugnatorumque inpediebant. mox contra tendere,
 et puppes hostili ripæ objicere. ad postremum gubernato-
 res Centurionesque, nisi eadem volentis, trucidant, donec
 universa quatuor et viginti navium classis transfugeret, aut
 caperetur. Clara ea victoria in præsens, in posterum usui: 17
 armaque et naves, quibus indigebant, adepti, magna per
 Germanias Galliasque fama, *libertatis auctores* celebrabantur.
 Germaniæ statim misere legatos, auxilia offerentes. Gal-
 liarum societatem Civilis arte donisque adfectabat, captos
 cohortium Præfectos suas in civitates remittendo: cohorti-
 bus, abire, an manere mallent, data potestate. manentibus
 honorata militia; digredientibus spolia Romanorum offere-
 bantur. Simul secretis sermonibus admonebat *malorum,*
quæ tot annis perpassi, miseram servitutem falso pacem voca-
rent. Batavos, quamquam tributorum expertes, arma contra
communes dominos cepisse. prima acie fustum victumque Roma-
num. quid? si Galliæ jugum exuant? quantum in Italia reli-
quum? provinciarum sanguine provincias vinci. ne Vindicis
aciem cogitarent. Batavo equite protritros Aduos Arvernus-
que. fuisse inter Verginii auxilium Belgas: vereque reputanti-
bus, Galliam suismet viribus concidisse. Nunc easdem omnium
partes, addito, si quid militaris disciplinæ in castris Romano-
rum vigerit. esse secum veteranas cohortes, quibus nuper
Othonis legiones procubuerint. Servirent Syria Asiaque et
suetus Regibus Oriens: multos adhuc in Gallia vivere, ante

Directa ex diverso acies] Sic libri omnes, nisi quod princ. (et Bud.) *detecta*, vitiose. At Pichena corrigebat *acie*, quia sequitur *obversis navibus*; quod placet. Mox pro *quas* ed. pr. (et Bud.) *quasi*. et sic volebat Rhen. sed operæ non paruere. Itaque illud in omnibus sqq. est, et simul *appulerat*, vitio operarum; quod tamen usque ad Lipsium servatum. Infra: *Centurionesque eadem* vol. in MS, Guelf. sunt in marg. a man. sec. Ern. Bud. *appulerant*. Dein *nisi eadem volentis*.

Vindicis] Hoc nomen deest in Bud.

spatio relicto.

Multos adhuc in Gallia] Cante vide legas. Si enim de prima servitute et stipendio, quod Cæsar imposuit, capis, capieris. quomodo enim vera hæc adsertio, cum ab eo tempore ad hunc diem, anni sint inter fere CXX? nec tam vitales, ut opinor, tunc nostri Galli. Sed ad Augustum ejusque ævum id referri verius erit: qui censum tributumque instituit, quod penderent Galli. idque in Consulatu suo septimo. Ad quam rationem nihil absurdi aut vani in hæc oratione Civilis. Lirs.

A. U. tributa genitas. Nuper certe, caso Quinctilio Vare, pulsam & 823. Germaniam servitutem. Nec Vitellium Principem, sed Cæsarem Augustum bello provocatum. Libertatem naturam, etiam A. C. mutis animalibus, datam. Virtutem proprium hominum bonum. Deos fortioribus adesse. Proinde adriperent vacui occupatos, integri fessos. dum alii Vespasianum, alii Vitellium, 70. 18 foveant, patere locum adversus utrumque. Sic in Gallias Germaniasque intentus, si destinata provenissent, validissimarum ditissimarumque nationum Regno imminerebat. At Flaccus Hordeonius primos Civiles conatus per dissimulationem aluit. Ubi expugnata castra, deletas cohortes, pulsum Batavorum insula Romanum nomen, trepidi nuntii adferebant, Mummium Luperum, Legatum, (is duarum legionum hibernis præerat) egredi adversus hostem jubet. Luperus legionarios e præsentibus, Ubios e proximis, Treverorum equites, haud longe agentes, raptim transmisit, addita Batavorum ala, quæ jam pridem corrupta, fidem simulabat, ut, proditis in ipsa acie Romanis, majore pretio fugeret. Civilis, captarum cohortium signis circumdatus, ut suo militi recens gloria ante oculos, et hostes memoria claudis terrerentur, matrem suam sororesque, simul omnium conjuges parvosque liberos, consistere a tergo jubet: hortamenta victoriæ, vel pulsus pudorem. Ut virorum cantu, feminarum ululatu, sonuit acies, nequaquam par a legionibus

Mutis animalibus] Acidalius conjicit *brutis*. Quasi non muta eadem, quæ bruta, et quidem elegantius. Vide ad Senecam ep. 90. Gron. Cicer. N. D. 2, 53. *An bestiarum? nihilo probabilius, Deos mutarum et nihil intelligentium æquæ tantum laborare*. Sc. *muta* non intelligendum, quæ quæ nihil edant, sed quæ loqui non possint. MS. tamen Gueif. *multis*, sed ita ut / supra adscriptum sit, itam ad. pr. Ea verba in MSS. confundi, quodum alii notant. EBN. Bud. *mutis*.

Hominis bonum] MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. *hominum*: quod cum J. Gronovio recepit. Nam et alia sunt in Tacito simpliciter designantia. V. Jac. Gron. ad H. 3, 11. EBN.

Arriperent vacui occupatos] Int. in utroque, *alii bellis*. *Arripere* autem pro vim inferre, bellum, eleganter. EBN.

Mummium Læp.] MS. Gueif. (Bud.) et alii *Munium*. Idem videtur dare voluisse Apianensis in ed. pr. ubi *Munius*. nam alijs locis est *Munius*, ut c. 22. ubi et Put. sic. (non Bud. qui ut) ceteræ edd. *Munius*. Verè et antiqua scriptura *Mummus*, quam et Ryckius ex-

pressit. Fuisse Legatum legionis, non Legatum simpliciter, patet e c. 22. EBN.

Fidem simulabat] Sic rescripsi necessario, propter rationem lingue Latine pro vulgato *simulat*, quod hic stare nullo modo potest. [Id ortum est e compendiarie scriptura, ut sæpe alibi in libris scriptis et editis. Res est ita evidens, ut omnes probaturos correctionem confidam. Paulo post pro *fugeret* MS. Bud. *suageretur*: male. EBN. Quid hoc monstri? Vulgatum ego ubivis deprehendo *simulabat*, non *simulat*. Vana ergo querela.

Ante oculos et hostes] Bip. ex ingenio *ante oculos esset, hostes*. Egregie, queritur, an verò? codices obstant; nec in vulg. dura ellipsis. Mox *hortam vict.* etc. cf. Germ. 7.

Nequaquam par] Quod valde Romani observabant, et velut omen habebant eventus. Appianus in Parthiis 27. *Crassus jussit eos clamorem tollere. in quo maxime militum maestitia deprehensa est, eilem et dissonum clamorem edentium. Contra, a Barbaris clarus et fortis est redditus. Lars*.

bus cohortibusque redditur clamor. Nudaverat sinistrum A. U. cornu Batavorum ala transfugiens, statimque in nos versa. ^{823.} sed legionarius miles, quamquam rebus trepidis, arma ordinesque retinebat. Ubiorum Treverorumque auxilia, fœda fuga dispersa, totis campis palantur. Illuc incubuere Germani. Et fuit interim effugium legionibus in castra, quibus *Veterum* nomen est. Præfectus alæ Batavorum, Claudius Labeo, oppidano certamine æmulus Civili, ne interfectus invidiam apud populares, vel, si retineretur, semina discordiæ præberet, in Frisios avehitur. Iisdem diebus, ¹⁹ Batavorum et Canninefatium cohortes, cum jussu Vitellii in urbem pergerent, missus a Civile nuntius adsequitur. Intumescere statim superbia ferociaque, et *pretium itineris, donativum, duplex stipendium, augeri equitum numerum*, promissa sane a Vitellio, postulabant, non, ut adsequerentur, sed causam seditioni. Et Flaccus, multa concedendo, nihil aliud effecerat, quam ut acrius exposcerent, quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco, inferiorem Germaniam petivere, ut Civili jungerentur. Hordeonius, adhibitis Tribunis Centurionibusque, consultavit, *num obsequium abnuentes vi coerceret*. Mox, insita ignavia et trepidis ministris, quos ambiguus auxiliorum animus et subito delectu suppletæ legiones augebant, statuit, continere intra castra militem. Dein pœnitentia, et arguentibus ipsis, qui suaserant, tamquam secuturus, scripsit Herennio Gallo, legionis primæ Legato, qui Bonnam obtinebat, ut *arceret transitu Batavos: se cum exercitu tergis eorum hæsurum*. Et opprimi poterant, si hinc Hordeonius, inde Gallus, motis utrinque copiis, medios clausissent. Flaccus omisit inceptum, aliisque litteris Gallum monuit, ne terreret abeuntes. Unde suspicio, sponte Legatorum excitari bellum: cunctaque,

Claudius Labeo] In MS. Guelf. est in marg. (in Bud. deest). mox habet *oppidanorum*. male. Deinde *esset invidia* MS. Agr. ed. pr. Ryckius conjiciebat *invidia esset*, non male. Mox *advehitur* ed. pr. ceteraque ante Rhen. V. ad A. 16, 2. ERN. Bud. *oppidano* i. e. ut inter cives ejusdem oppidi certamen fieri solet. Mox idem *invidia*, puto, lineola omissa. Dein *avehitur*.

Batavorum et Canninef. cohortes] Ego auxiliares scriptas ex istis populis puto. quod patet e c. 20. init. aliter sentit Schelius ad Hygin. p. 87. ERN.

Nihil aliud effecerat] Bud. *nihil effecerat*.

Qui Bonnam obtinebat] MS. Guelf. q. B. *partem obt.* et in marg. insuper additum *exercitus post obt.* Sed *partem*

est in litura. nempe est lectio ed. pr. *bonam obtinebat partem exercitus*. Mox *terreret* MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. pr. Put. Ber. Alc. idque restituit Pichena. Ceteræ inde a Rhen. *teneret*, quod melius videbatur Freinshemio. ERN. Bud. *qui bona obtinebat*. Dein *teneret* ap. Rhen. vitio operarum debetur; ipse enim nihil notat. Id perperam retentum a seq.

Cunctaque, quæ acc.] Hæc est scriptura MSS. Flor. Agr. Guelf. (in quo tamen *quæ* excidit) edd. ante Rhen. omnium, nisi quod in pr. *quæ* abest. Itaque merito restituit J. Gronovius pro vulgato *quin cuncta*, quod est e conjectura Rhenani, ducta e MS. Bud. in quo corrupte erat *qui cunctaque*. ERN. Put. Ber. Alc. sane istud *quin* non habent.

- A. U. quæ acciderant aut metuebantur, non inertia militis, neque
 823. hostium vi, sed fraude Ducum evenire. Batavi, cum ca-
 A. C. stris Bonnensibus propinquarent, præmisere, qui Herennio
 70. Gallo mandata cohortium exponeret: *nullum sibi bellum ad-
 20 versus Romanos, pro quibus totiens bellassent. Longa atque
 iurata militia fessis patriæ atque otii cupidinem esse. Si nemo
 obsisteret, innoxium iter fore; sin arma occurrant, ferro viam
 inventuros. Cunctantem Legatum milites perpulerant, for-
 tunam prælii experiretur. Tria millia legionariorum et tu-
 multuariæ Belgarum cohortes, simul paganorum lixarum-
 que ignava, sed procax ante periculum, manus, omnibus
 portis erumpunt, ut Batavos numero inparēs circumfundant.
 Illi, veteres militiæ, in cuneos congregantur, densi undique
 et frontem tergaque ac latus tuti. Sic tenuem aciem no-
 strorum perfringunt. Cedentibus Belgis, pellitur legio, et
 vallum portasque trepidi petebant. Ibi plurimum cladis.
 cumulatæ corporibus fossæ. nec cæde tantum et vulneribus,
 sed ruina et suis plerique telis interiere. Victores, colonia
 Agrippinensium vitata, nihil cetero in itinere hostile ausi,
 Bonnense prælium excusabant; tamquam petita pace,
 21 postquam negabatur, sibimetipsi consulissent. Civilis,
 adventu veteranarum cohortium, justi jam exercitus ductor,
 sed consilii ambiguus et vim Romanam reputans, cunctos,
 qui aderant, in verba Vespasiani adigit: mittitque legatos
 ad duas legiones, quæ, priore acie pulsæ, in Vetera castra
 concesserant, *ut idem sacramentum acciperent. Redditur re-
 sponsum, neque proditoris, neque hostium se consiliis uti. Esse
 sibi Vitellium Principem, pro quo fidem et arma usque ad su-
 premum spiritum retenturos. proinde perfuga Batavus arbi-**

Fraude Ducum evenire] Vocem sustu-
 li, *metuebantur*, auctore Vaticano, quæ
 perperam hic inserta, et de priore linea
 repetita. LIPS. Est vitium operarum,
 quod ex ed. Rhen. ad ceteras propagatum
 est. ERN. Immo hoc vitium est cod.
 Bud. in quo id verbum ita repetitur.
 Mox idem male *Bononiensibus*, sic et
 paullo post.

Mandata exponeret] MS. Flor. (Bud.)
 ed. pr. *exponeret*, quod probat J. Gron.
 Sic et MS. Reg. Ad rem nihil interest.
 Recepit tamen Broterius. ERN. Bene.

Lixarumque ignavia] Sic MSS. et edd.
 ante Rhen. qui (ex ingenio) correxit
ignava; recte: nec ullo modo *ignavia*
 ferri potest: ut mirum sit a Gronovio
 id esse repetitum. Mox *circumstant*
 male MS. Bud. quod tamen probat Rhen.
 syllaba excidit, ut alias. ERN. Varie hic
 peccat Bud. *manibus*, *rumpunt*, *pate-*

bant etc.

Illi veteres militiæ] Ipsa est Taciti
 phrasis, et egregia restitutio Florentino
 codici debetur, atque industriæ Pichenæ.
 LIPS. Sic et in cod. Vatic. ed. pr. Al-
 tera lectio *veteris militiæ memores* alii
 MS. et edd. inde a Puteol. usque ad
 Lipsii posteriores edd. quæ post Pichenæ
 ed. prodire. Post *in cuneis* male edd.
 Puteol. seqq. usque ad Pich. *In cuneis*
 verum est, quod habent Flor. Agr. ed.
 pr. ex qua male in nota Gruteri apud
 Gronovios laudatur *in cuneis*. ERN.
 Bud. *veteris militiæ inciviles congr.*
 unde Rhen. fingeat *vi habiles*. Vi-
 tium, quod in Gronovio notatur, ad
 eos ex ipsa editione Gruteri transit a.
 1607.

Perfuga Batavus etc.] Edd. Pat. Ber.
 Alc. *perfugus*. (Bud. bene *perfuga*).
 Videtur Puteol. in cod. *profuga* habuisse,

trum rerum Romanarum ne ageret, sed meritis sceleris pœnas A. U. expectaret. Quæ ubi relata Civili, incensus ira, universam ^{823.} Batavorum gentem in arma rapit. Junguntur Bructeri ^{A. C.} 70. Tencterique et excita nuntiis Germania ad prædam famamque. Adversus has belli concurrentis minas, Legati legionum, Mummius Lupercus et Numisius Rufus, vallum murosque firmabant. Subversa longæ pacis opera, haud procul castris, in modum municipii exstructa, ne hostibus usui forent. Sed parum provisum, ut copiæ in castra conveherentur: rapi permisere. Ita paucis diebus per licentiam absumpta sunt, quæ adversus necessitates in longum sufficissent. Civilis, medium agmen cum robore Batavorum obtinens, utramque Rhēni ripam, quo truculentior visu foret, Germanorum catervis complet, adsultante per campos equite. Simul naves in adversum amnem agebantur. Hinc

atque inde fecisse *perfugus*. nam illæ voces sæpe in MSS. permutantur a librariis, ignavis *perfugam* pro desertore dici. Vid. Drakenb. ad Liv. 22, 23. Post *arbitrium* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. Ceteræ omnes *arbitrum*. Illud præfert J. Gronovius. Recte. Vid. ad A. 13, 14. Ceterum utrumque Latine dicitur. Mox pro *quæ* male *quippe* ed. Beroald. Alc. Puto esse vitium operarum in ed. Ber. ERN. A. 13, 14. noster admisit *arbitrum*. Quidni et hic? Sic et Brot. Lall. Bip. Vide et dicta ad 15, 17, 16, 11.

Belli concurrentis] Non est *ingruenti* simpliciter, ut Ryckius interpretatur, sed undique ingruentis, propter concursum populorum ad Civilem. Sic *concursum occupationum* dixit Cicero epist. 7, 33. ERN. Recte Bip. monent adcurandi casu non gignendi accipiendum *concurrentis*, pro quo propterea usitatus ponunt *concurrentes*. Sufficit monuisse.

Numisius Rufus] *Μυμμιος Ῥυφενης* putat Savilius. nam solum Lupercum duarum legionum hibernis præfuisse c. 18. nec Numisium ad Vetera fuisse, sed ap. legionem XVI. cujus castra ad Novesium. Primum argumentum infirmum. Nam, etsi pares Legati Legionum, tamen ei potuit a Legato Hordeonio summa rei tradita esse, ut ei alter parere cogere, ut Voculæ c. 24. Dein c. 26. XIII. legio Novesii est, Legato Gallo: quamquam de legione ambigi potest. Vid. ibi not. ERN.

Longæ pacis opera] Id est procestria, et quæ edificari ante castra solent, usibus lixarum aut advenarum. Me vide

Milit. Dial. 5, 1. LIPS.

Sed parum provisum, ut] Itane in litteræ unius salebra viri docti hæserint? Napi, *ni*, antea legebatur, non, *ut*, velut nos emendavimus. Itaque consensu Vertranius et Rhenanus corrigunt, *sed parum provisum, ni copiæ*. et provismum interpretantur commeatum, annonam, (ut H. 2, 5.) Ludibria. Nostra sententia clara. Peccatum, inquit, in eo a Ducibus, quod, dum ædificia pro castris diruunt, commeatum aliaque tolerandæ obsidioni diripi permisere potius, quam ut in castra conveherent ad usum. LIPS. Ed. pr. (et cod. Bud.) *vi*. *Ni* tamen defendunt Salinerius et Ryckius et sic capiunt: sed parum consultum castris erat diruendis procestris, si non curaretur simul, ut inde copiæ in castra conveherentur, alendis per obsidionem militibus. Non male. Et sic MSS. plures, unde recepit Broterius. Mihi tamen *ut* rectius videtur sensu meo, propter formam orationis. nam *rapi permisere*. ERN.

Utramque Rhēni ripam] Vox *utramque* Budensi abest. Et vero, cur utramque ripam milite compleverit, cum hæc in altera gesta? Inducatur igitur id verbi, aut rescribatur, *utrimque*. Id enim veri speciem habet, supra infraque castra militem locatum. ad obsessorum terrorem. LIPS. Sed bene defenditur *utramque* a Pichena; idque habent libri præter Bud. omnes. Consulto utramque ripam implevit milite, ut abundare copiis videretur, et tanto plus adspectus terroris incuteret. ERN. Acid. volebat *utrimque*. Mox Bud. *visit*.

A. U. veteranarum cohortium signa, inde depromptæ silvis lucis-
 823. ve ferarum imagines, ut cuique genti inire prælium mos
 A. C. est, mixta belli civilis externique facie obstupescerant ob-
 70. sessos. et spem oppugnantium augebat amplitudo valli, quod,
 duabus legionibus situm, vix quinque millia armatorum
 tuebantur. Sed lixarum multitudo, turbata pace illuc congre-
 23 gata, et bello ministra aderat. Pars castrorum, in collem le-
 niter exsurgens; pars æquo adibatur. quippe, illis hibernis
 obsideri premique Germanias, Augustus crediderat: neque
 unquam id malorum, ut oppugnatum ultro legiones nostras
 venirent. Inde non loco, neque munimentis labor additus: vis
 et arma satis placebant. Batavi Transrhenanique, quo discre-
 ta virtus manifestius spectaretur, sibi quæque gens consi-
 stunt, eminus lacescentes. Post, ubi pleraque telorum turri-
 bus pinnisque mœnium inrita hærebant, et desuper saxis vul-

Silvis lucisque] Sic libri nostri, non
jugisque. Enimvero in sacris Germano-
 rum lucis ferina ista signa. Tacitus de
 moribus gentis 7. *Effigiesque et signa*
quædam detracta lucis in prælium fe-
runt. Lirs. Ed. pr. *lucisve*. Ceteræ
 usque ad Lips. *jugisque*, quod et
 Guelf. (et Bud.) habet. Broterius su-
 spectum habet *lucisque* l. c. ut e Mor.
 Germ. additum. Proprium in hac re
 est verbum *lucis*, ut ex illo loco et aliis
 patet: id adeo deleri non potest. Si
silvis quis deleri malit: frequens est
 verbo speciei addere genus, *lucis silvas*.
 ERN. Grut. præferebat *lucisve*. Pla-
 cet.

Iuxta belli civilis] Puto germanum
 esse. Romanus tamen codex itemque
 Flor. *mixta belli civilis*. non item male.
 Lirs. Rom. cod. est ed. pr. eam lectio-
 nem bene recepit Pichena. MS. Guelf.
 edd. Put. Ber. Alc. *iuxta*. Rhen. seqq.
iuxta: quod sane eundem sensum effi-
 ceret, si a libris scr. firmaretur. ERN.
 Est in Bud. et sic A. 1, 48. *innocentes*
ac noxios iuxta cadere. J. Fr. Gronovius
 Obs. 1, 17. hoc loco quoque legebat
iuxta reddebatur *is tons*. Utrum Ta-
 citi sit, non dixerim. Recentiores edito-
 res in *mixta* conspirant.

Quinque millia armatorum Rom.
 Verbum *Romanorum* agnoscunt omnes
 MSS. præter Budens. et edd. ante Rhe-
 nanum: a quo deletum restituit Piche-
 na. Recte *Romanorum* additum dicit
 Pichena, ut *armatos* a lixis et id genus
 hominibus distinguantur, quos ad belli
 ministeria adsumptos, mox dicit Tacitus.
 ERN. Quasi vero, si absit *Romanorum*,
 milites a lixis distingui nequeant. Ea

vox profecto abundat. Delevi. Prius pro
situm Rhen. volebat *tum*.

Leniter assurgens] MSS. Flor. Agr.
 (Bud.) ed. pr. *exsurgens*. Eodem verbo
 usus est H. 2, 14. Et hic potius alterum
 substitutum a librariis videtur, quod
 tritum est usu, quam *exsurgens* illi.
 ERN. Suus sit honor codicibus. Repono
exsurgens. Sic et Bip.

Neque unquam id malorum] *Credide-*
rat intell. timuerat: Numquam eo rem
 redituram putarat. Est durus loquendi
 modus; sed in quo libri omnes consenti-
 unt. ERN. Cur timuerat? Potius suo
 sensu, *crediderat*, sic coerceri Germa-
 nias, neque unquam id malorum *oritu-*
rum etc.

Non—labor additus] Formula Virgili-
 ana (G. 1, 150.) *mox et frumentis labor*
additus: sed alio sensu. h. l. est, nihil
 artis aut operæ adsumptum, ad locum
 munitiorem operibus reddendum, ut ma-
 jor in oppugnando labor esset. ERN.

Quo discreta virtus etc.] Simile quid
 3, 27.

Sibi quæque gens consistunt] Durius
 dictum pro *seorsim*, non permixti inter
 se. Rhenanus conjiciebat *sinul*: quæ
 verba et alibi confusa notarat. si quid
 mutandum, malim *soli*. sic infra c. 46.
separatim assistere. Mox pro *hærebant*
 MSS. Vatic. Agr. ed. pr. *pendebant*,
 quod magis placebat Grutero. ERN. *Sibi*
 Bip. reddunt *secum*. Livius dixisset *pro*
se quæque; ut 26, 36. Cf. Hiller. Ra-
 cem. 12. Mox Bud. *oppositis plerique*
scalis, ut Rhen. notat. In edd. Gronov.
 ea verba deesse dicuntur, perperam.
 Bud. *hærebant*. hujus glossa mihi videtur
 esse *pendebant*. Bip. hoc præferunt.

nerabantur, clamore atque inpetu invaserē vallum, adposi-
tis plerique scalis, alii per testudinem suorum. scandebant-
que jam quidam, cum, gladiis et armorum incussu præcipi-
tati, sudibus et pilis obruuntur, præferoces initio et rebus
secundis nimii. Sed tum prædæ cupidine adversa quoque
tulerabant. Machinas etiam, insolitum sibi, ausi. nec ulla
ipsis solertia: perfugæ captivique docebant struere materias
in modum pontis, mox subjectis rotis propellere: ut alii su-
perstantes, tamquam ex aggere, præliarentur; pars intus
occulti muros subruerent. Sed excussa balistis saxa stravere
informe opus: et crates vineasque parantibus adactæ tor-
mentis ardentes hastæ: utroque ipsi oppugnatores ignibus
petebantur; donec, desperata vi, verterent consilium ad
moras, haud ignari paucorum dierum inesse alimenta et
multum inbellis turbæ. Simul ex inopia proditio et fluxa
servitiorum fides ac fortuita belli sperabantur. Flaccus in-
terim, cognito castrorum obsidio, et missis per Gallias, qui
auxilia concirent, lectos e legionibus Dillio Voculæ, duode-
vicesimæ legionis Legato, tradit, ut quam maximis per ri-
pam itineribus celeraret. Ipse pavidus, invalidus corpore,
invisus militibus. neque enim ambigue fremebant, emissas
a Mugontiaci Batavorum cohortes, dissimulatos Civilis conatus,
adsciri in societatem Germanos. non Primi Antonii, neque
Muciani, ope Vespasianum magis adolevisse. aperta odia ar-

Per testudinem suorum] Explico in Poliorc. 1, 5. LIPS.

Scandebantque jam quidam] Hæc interpunctio est a Pichena, auctore Flor. nam ante conjungebantur hæc cum antecedentibus et punctum erat post vallum. Sed eadem interpunctio in ed. pr. Infra ed. pr. nec ullam sibi ipsis solertiam, et post ducebant. ERN. Bud. nec ulla ipsis solertia—docebant. Prius scandebant sine copula. Mox supstantes.

Struere materias] Sic edidit primus Rhen. (e Bud.) idemque est in Guelf. Ante erat machinas. Materias struebant in modum pontis, i. e. e trabibus conficiebant machinas altas, in quibus, ut pontibus, consisterent. ERN. Cf. Veget. 4, 17.

Sperabantur] Cod. Agr. spectabantur.

Lectos e legionibus] Præpositio addita a Pichena (suadente Mureto). Duodevicesimæ idem restituit, ut alibi. At duo et vices. edd. pr. Rhen. (e Bud.) sequ. usque ad Pich. et MSS. Flor. Reg. Oxon. unde restituit Broterius. Vid. ad H. 1, 55. ERN.

Ipse pavidus torpere] Quædam editiones, ipse navibus invalidus corpore.

Forte, ipse pavidus, invalidus: torpere. Duplex certe vitium et segnitās huic seni, corporis animique. LIPS. Lectio ipse navibus invalidus corpore est et in Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. nec in alia ed. reperi. Unde Pichena conjiciebat: ipse pavidus, invalidus corpore. Jac. Gronovius navibus suspicatur factum ex ignavus. Ceterum Pichena correctionem recepit. ERN. Bud. ipse navibus corpore invisus mil. quod ad vulg. propius accedit. Sed lectio Flor. a Pichena emendata mihi potior videtur, quam cum Brot. et Lall. recipio. Dotteville istam servat totidem verbis, navibus intelligit secutum Flaccum in Rheno, verum dura nimis hæc ellipsis. Mox Bud. Agr. premebant.

Adsciri in societatem] Adsciri MSS. Flor. et edd. ante Rhen. qui, nescio an e Bud. prætulit acciri (ita Bud. acciri). Vetus Pichena restituit. Idem verbum c. 80. de eo diximus ad Agric. 19. ERN.

Aperta odia, armaque] Sallustiana imitatio est in Or. 2. ad Cæs. Hostem adversum deprimere, homini strenuo haud difficile est: occulta pericula neque vitare, neque facere, bonis in promptu est. LIPS.

A. U. *maque palam depelli: fraudem et dolum obscura, eoque inevitabilis. Civilem stare contra, struere aciem: Hordeonium e cubiculo et lectulo jubere, quidquid hosti conducatur. Tot armatas fortissimorum virorum manus unius senis valetudine regi. Quin potius, intersecto traditore, fortunam virtutemque suam mulo omine exsolverent.* His inter se vocibus instinctos flammavere insuper adlatæ a Vespasiano litteræ, quas Flaccus, quia occultari nequibant, pro concione recitavit: vinctosque, 25 qui adtulerant, ad Vitellium misit. Sic mitigatis animis, Bonnam, hiberna primæ legionis, ventum. Infensior illic miles, culpam cladis in Hordeonium vertebat: *ejus jussu directam adversus Batavos aciem, tamquam a Magontiacio legiones sequerentur: ejusdem proditione casus, nullis supervenientibus auxiliis. Ignota hæc ceteris exercitibus, neque Imperatori suo nuntiari: cum adcurso tot provinciarum extinguere repens perfidia potuerit.* Hordeonius exemplaria omnium litterarum, quibus per Gallias Britanniamque et Hispanias auxilia orabat, exercitui recitavit; instituitque pessimum facinus, ut epistolæ Aquiliferis legionum traderentur; a quis ante militi, quam Ducibus, legebantur. Tum e seditiosis unum vinciri jubet, magis usurpandi juris, quam quia unius culpa foret. Motusque Bonna exercitus in coloniam

Intersecto traditore] Traditorem pro proditore non dixeret veteres. nec huc pertinent traditores Christiani, quos Ryckius adfert. N. Heinsius corrigit: *intersecto traditove*, nempe custodiæ, quæ ad Imperatorem adduceret. Alii malunt *proditore*, quod magis placet: nam illud durius, sive custodiæ intelligas, sive hostibus. Mox ei c. 25. *proditio* exprobratur. *Tradere et prodere* in libris permutari aliquot locis notavit ad Livium Drakenb. (V. saltem ad 3, 54.). Mox ed. pr. a malo omine. ERN. *Tradere* et noster et Livius eo sensu. Quidni et *traditor* noster dixerit? Nec obstat, quod aliis alia significatione accepta vox sit. Brot. et Lall. præferunt *traditove*.

Vocibus insistentes] Alii, *vocibus instinctos*. LIPS. Hoc verum, beneque receptum a Pichena, auctore Flor. Consentit MS. Reg. Agr. ed. pr. similiter Tacitus A. 2, 46. ERN. Et in Agr. 35. Bud. *vocis insistentes*.

Exemplaria o. l.] MSS. Flor. Bud. Guef. *exemplares*: edd. omnes *exemplaria*. ERN. *Exemplares*, Rhen. intelligit litteras. Sed adjectivum id primum occurrit apud Macrobi. qui in somn. Scip. 1, 8. habet *exemplares virtutes*.

Epistolæ Aquiliferis] Cur Aquiliferis? quia legendæ nimirum ad signa: id est, in principiis. Facit omnino ad hunc morem, quod Spartianus in Pescennio Nigro c. 4. refert ex epistola M. Antonini Imp. *Itaque misi litteras recitandas ad signa*. LIPS. Si Aquiliferi Centuriones primipilares, ut supra diximus placere Fabretto, alia caussa instituti erit. Nam per Centuriones talia vulgari solita. Mox Lipsius volebat legi *legantur*: sine necessitate. Verba posteriora dicuntur e persona Taciti. MS. Agr. *Duci*. ERN. Bud. *Ducibus*. Acid. *pessimum facinus* includit parenthesi cum exclamatione.

Magis usurpandi juris] Vaticanum jure sequor in elegantissimo genere dicendi. Nam vulgati scilicet, *caussa*, inculcaverant, sine caussa. Prisci autem hac brevitate sermonis usi sæpe. Sallustius Jug. 88. *Quæ postquam gloriosa modo neque belli patrandi cognovit*. Livius 27, 9. *Ea prodendi Imperii Romani, tradendæ Annibali victoriæ, esse*. Plantus Rud. 5, 3, 18. *Jusjurandum rei servandæ, non perdendæ, conditum est*. Ulpianus: *Siquis evitandi criminis id egit, ut Recip. caussa abesset*. Recte enim ita liber Flor. LIPS. Abest caussa etiam ab ed. pr. ERN. Item a Bud. et Reg. Lall.

Agrippinensem; affluentibus auxiliis Gallorum, qui primo A. U. rem Romanam enixe juvabant: mox, valescentibus Ger-^{823.}manis, pleræque civitates adversum nos armatæ spe liberta-^{A. C.}tis; et, si exuissent servitium, cupidine imperitandi. Glis-^{70.}cebat iracundia legionum, nec terrorem unius militis vin-
cula indiderant. quin idem ille arguebat ultro *conscientiam Ducis: tamquam nuntius inter Civilem Flaccumque falso crimi-
ne testis veri opprimeretur*. Conscondit tribunal Vocula mira constantia, prehensumque militem ac vociferantem *duci ad supplicium* jussit. Et, dum mali pavent, optimus quisque jussis parere. Exin consensu *Ducem Voculam* poscentibus, Flaccus summam rerum ei permisit. Sed discordes 26
animos multa efferabant: inopia stipendii frumentique; et simul delectum tributaque Galliæ adspernantes; Rhænus incognita illi cælo siccitate vix, navium patiens; arti commæatus: dispositæ per omnem ripam stationes, quæ Germanos vado arcerent: eademque de caussa minus frugum, et plures, qui consumerent. Apud inperitos prodigii loco accipiebatur ipsa aquarum penuria, tamquam nos amnes quoque et vetera Imperii munimenta desererent. quod in pace fors, seu natura, tunc *fatum et ira Dei*, vocabatur. Ingressis Novesium tertiadecima legio conjungitur. Additus Voculæ in partem curarum Herennius Gallus, Legatus: nec ausi ad hostem pergere, loco, cui Gelduba nomen est, castra fecere. Ibi struenda acie, muniendo vallandoque et ceteris belli meditamentis militem firmabant. Utque præda ad virtutem accenderetur, in proximos Gugernorum pagos, qui

Adversum nos armatæ] MSS. Fl. Bud. ed. pr. *arma*, quod recepit J. Gron. intelligique vult *sumere*, quod additur in MS. Agr. Sane *armis* sæpe *armati* substituti in libris scr. ut pluribus locis ad Livium docuit Drakenb. (ut ad 22, 37.). Sed mihi durior illa ellipsis videtur. Hæsit fortasse librarius in verbo, quod hic significat, arma cepere. Itaque non ausus sum imitari Gronovium. In ed. pr. excidit *nos*, ut in MS. Agr. Ern. Bip. legunt *armari*.

Incognita illi cælo] Illi abest a MSS. Bud. Guelf. Ern.

Tunc fatum] Simile huic 1, 86.

Tertiadecima legio] MS. Agr. ed. pr. XVI. Ceteræ edd. vulgatum habent. Ejusdem legionis iterum mentio infra c. 62. ibi quoque XVI. MS. Flor. sed MS. Agr. ed. pr. XIII. Ex quibus patet, ex priori loco petitum argumentum Pichonæ pro legione XIII. adversus Mercurum, corrigentem c. 62. XVI. nil valere. Illud efficacius, quod 3, 22. legio XVI. a Vitellio in Italiam abducta dici-

tur. Sed et aliæ ab eo abductæ tum, in hoc bello memorantur. Ern. Bud. hic et c. 62. XIII. Fuere autem duæ legiones hoc numero, altera, quæ Vespasiano accesserat H. 2, 86. altera, de qua h. l. in verba Vespasiani adigitur serius c. 62.

Loco Gelduba nomen est] Ed. pr. habet loco, cui G. n. e. quod cum Grutero verum puto. Scio, formulam illam usitatam Livio: sed, ubi ea occurrit, semper præcedit *ibi*, aut simile quid. idque ubi est, male pronomen inseritur, ut fit subinde in libris: quod hic secus est, ubi nil præcessit, ad quod verba loco G. n. e. referantur. Noster infra c. 84. loco, cui nomen Rhacotis. Ita omnes libri. Mox *incenderetur*. edd. Puteol. sqq. usque ad Pich. MS. Guelf. *incederetur* vitiose. Paullo post *Vocula* sine præpositione MSS. Flor. Bud. edd. pr. Rhen. Gryph. Ceteri libri addunt. MS. Agr. *Voculæ*. Ern. Bud. *accederetur*.

Gugernorum pagos] De scriptura nominis vid. ad 5, 16. Ern.

A. U. societatem Civilis acceperant, ductus a Vocula exercitus.
 823. Pars cum Herennio Gallo permansit. Forte navem, haud
 A. C. procul castris, frumento gravem, cum per vada hæsisset,
 70. Germani in suam ripam trahebant. Non tulit Gallus, mi-
 27 sitque subsidio cohortem. Auctus et Germanorum numerus,
 paullatimque adgregantibus se auxiliis, acie certatum. Ger-
 mani multa cum strage nostrorum navem abripiunt. Victi
 (quod tum in morem verterat) non suam ignaviam, sed per-
 fidiam Legati culpabant. Protractum e tentorio, scissa
 veste, verberato corpore, quo pretio, quibus consciis, prodidis-
 set exercitum, dicere jubent. Redit in Hordeonium invidia.
 Illum auctorem sceleris, hunc ministrum vocant; donec, ex-
 itium minitantibus exterritus, proditionem et ipse Hordeonio
 objecit: vinctusque, adventu demum Voculae exsolvitur.
 Is postera die auctores seditionis morte adfecit. Tanta illi
 exercitui diversitas inerat licentiæ patientiæque. Haud du-
 bie gregarius miles Vitellio fidus: splendidissimus quisque
 in Vespasianum proni. inde scelerum ac suppliciorum vices,
 et mixtus obsequio furor: ut contineri non possent, qui pu-
 28 niri poterant. At Civilem immensis auctibus universa Ger-
 mania extollebat, societate nobilissimis obsidum firmata.
 Ille, ut cuique proximum, vastari Ubios Treverosque, et aliam
 manum Mosam amnem transire, jubet ut Menapios et Morinos
 et extrema Galliarum quateret. Actæ utrobique prædæ; in-

Auctus et Germ. numerus] Edd. Pu-
 teol. Ber. Alc. est. male. item mox arri-
 pient, quod est etiam in ed. pr. Ceteræ
 inde a Rhen. (e Bud.) omnes abripiunt,
 consentiente Guelf. ERN. Bud. auctus
 et.

At Civilem immensum] Locum recte
 ita purgavimus, cum legeretur, *immensis*
auctibus, vulgo. In Covarr. erat *auctibus*.
 in Rodolphi codice *laudibus*. Quæ omnes
 externæ et additiæ voces, pro libito ex-
 plementum. At mihi Vaticanus ille bonus
 bene prævit, qui legat, *immensis universa*
Germ. Ex quo phrasim facile eliciui Ta-
 cito et Sallustio notam. Noster A. 3,
 30. *Opumque, quis domus illa immen-
 sum viguit, primus accumulator.* Sal-
 lustius 9. Hist. ap. Non. 1, 83. *Neque*
jam sustineri poterant, immensum aucto
mari et vento gliscente. Nec tamen ab-
 surde etiam scripseris, *immensum quan-*
tum. Nam Vaticano certe spatium ali-
 quod post eam vocem est, quasi altera
 defiat. Pichenæ quidem placere video,
 ex Flor. *immensis auctibus*: quod inter-
 pretatur, auctum valde viribus copiis-
 que, a Germanis. Ut quisque volet: at
 nimia pro re et vero illa locutio sit *im-*
mensis auctibus. Ubi hæc tam magna?

ne dicam, *immensa.* LIPS. Pichenæ
 correctionem omnes postea recepere.
 Recte. *Actibus* edd. omnes ante Lips.
Actus et auctus, ut ipsa verba *agere et*
augere, sæpe in libris confunduntur, v.
 Drakenb. ad Liv. 4, 2. 21, 61. Bene
 comparavit Acidalius Vell. 2, 40. *hujus*
virī fastigium tantis auctibus fortuna
extulit: ususque eo verbo aliquoties
 Livius, ut ll. cc. ERN. In verbis Lipsii
 in utraque editione Ernesti, immo et
 utraque Gronoviorum, ultima phrasī
 turpiter truncata hic a me est restituta.
 Bud. *immensis artibus*, vitiose. Faernus
 legebat *auctibus*.

Transire jubet] Faernus, Acidalius,
 Freinsh. corrigunt *transiri*, aut *et aliam*
manum. Excusari vulgatum utcumque
 potest, si intelligas *Duces populorum*.
 Mox *quateret* MRS. (Flor. Agr. Reg.
 Lall.) edd. vett. ante Rhen. nisi quod
 princ. vitiose *quareret*. refer. *ad manum*.
 Rhenanus correxīt (e Bud.) *quaterent*,
 quod omnes secuti sunt usque ad Rye-
 kium. ERN. Lego cum Freinsh. et
 Bip. *aliam manum*. Solet in MS. codd.
 lineola adcusativi index omitti. Ryckius
 subaudiebat *suos* et vulg. servat *alia*
manu.

festius in Ubiis, quod gens Germanicæ originis, ejurata patria, Romanorum nomen, *Agrippinenses*, vocarentur. Cæsæ cohortes eorum, in vico Marcoduro, incuriosius agentes, quia procul ripa aberant. Nec quievit Ubi, quominus prædas e Germania peterent: primo inpune, dein circumventi sunt; per omne id bellum meliore usi fide, quam fortuna. Contusis Ubiis, gravior et successu rerum ferocior Civilis, obsidium legionum urgebat: intentis custodiis, ne quis occultus nuntius venientis auxilii penetraret. Machinas molemque operum Batavis delegat: Transrhenanos, *prælium* poscentis, *ad scindendum vallum ire, detrusosque redintegrare certamen*, jubet; superante multitudine et facili damno. nec finem labori nox adtulit. Congestis circum lignis accensisque, simul epulantes, ut quisque vino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipsorum tela per tenebras vana: Romani conspicuam Barbarorum aciem, et, si quis audacia aut insignibus effulgens, ad ictum destinabant. Intellectum id Civili: et, *restituto igne, misceri cuncta tenebris et armis*, jubet. Tum vero strepitus dissoni, casus incerti, neque ferendi, neque declinandi providentia. Unde clamor acciderat, circumagere corpora, tendere arcus: nihil

Quos gens Germanicæ] E Budensi et Romano colligas, quod *gens Germanica* et statim, *vocarentur*. LIPS. Ita placebat et Rhenano aliisque: aliis aliter. Mox Lipsius aliique *Romano*: Gruterus per glossam additum *Romanorum nomen* (quod habent MSS. Flor. Bud. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr.) idque in textum venisse, dein mutatum esse in *R. nomine*, favente Ryckio. At J. Gronovius (it. Brot. Lall.) illud ipsum *Romanorum nomen* recepit, comparans illud: *nomen ego Ausonius*: quem nos, ob auctoritatem librorum, secuti sumus. Iidem libri *vocarentur*: ceteri inde a Puteol. usque ad Pichenam *vocarent*. EBN. Bud. *quos gens*. Bip. lectionem Gronovii et Ernesti servant, sed *Romanorum nomen* iis est *Rom. colonia*, quasi *familia vel clientela*, ut A. 8, 30. *in nomen adascere*.

In vico Marcoduro] Hodie Düren ad Ruram.

Nec finem labori nox attulit] Ed. Ven. *nec finem quidem labori*. Videtur iste codex significare: *Ne nox quidem finem labori attulit*. GRON. Similiter Oxon. Guelf. *ne finem quidem labori*. Ed. Venetæ i. e. Puteol. consentiunt Ber. Alc. Vulgatum est ab ed. pr. Rhen. idque verum, quod et MS. (Flor. Agr.) Reg. habet. Gronovianam tamen correctionem, si libri magis faverent, probarem. EBN. A *Nec caput incipere jubet Freinsh.*

Insignibus effulgens] MS. Agr. addit *armis*. *Insignia arma* non uno loco dixit Livius: sed et infra c. 46. *insignia et arma* distinguuntur. *Insignia* de toto ornatu militari capienda. H. 1, 38. *ut Prætorianus aut legionarius suis insignibus distingueretur*. Mox *miscere* J. Gronovius: quod et ipsum Latinum est, sed *misceri* melius, quod MSS. (etiam Bud.) et edd. veteres habent. EBN.

Tendere arcus] Mihi suspectum, et tibi, si attendes. Quorsum hic arcus? De Germanis sermo est, quibus haud crebra ea arma: sed nec ille sensus ad Taciti sensum. Mihi videbatur, *tendere armis*. Et ita solet. ubi periculum, eo armis tendimus. LIPS. Acidalius malebat *jactus*. *Arcus* certe verum esse vix potest. Nam intelligitur eo, quod respondet *et unde*. Sed *arcus* tendi vulgo dicitur simpliciter, non *aliquo*. Tela diriguntur in certum locum, non arcus, proprie. Itaque Lipsiana correctio valde arridet: nec sufficit pro vulgata lectione, demonstrasse, aliquem usum arcus etiam inter Germanos fuisse. Mox in ed. pr. excidit *virtus*. EBN. Bud. habet. De arcuum usu apud Batavos nullum dubium. *Tendere arcus*, propria et apta dictio. Lipsius *et arcus* prius substituere parabat *et arcus*, quod Colerus inpuerat, cui posteriores istius curæ nondum visse. Lall. probat *armis*, frustra. Recte

- A. U. prodesse virtus, fors cuncta turbare et ignavorum sæpe telis
 823. fortissimi cadere. Apud Germanos inconsulta ira: Roma-
 A. C. nus miles, periculorum gnarus, ferratas sudas, gravia saxa,
 70. non forte jaciebat. Ubi sonus molientium, aut adpositæ
 scalæ hostem in manus dederant, propellere umbone, pilo
 sequi: multos, in mœnia egressos, pugionibus fodere. Sic
 30 exhausta nocte, novam aciem dies aperuit. Eduxerant Ba-
 tavi turrim, duplici tabulato, quam, Prætoris portæ (is
 æquissimus locus) propinquantem, promoti contra validi
 asseres et incussæ trabes perfregere, multa superstantium
 perniciæ. Pugnatumque in perculosos subita et prospera
 eruptione. Simul a legionariis, peritia et arte præstantibus,
 plura struebantur. Præcipuum pavorem intulit suspensum
 et nutans machinamentum, quo repente demisso, præter
 suorum ora singuli pluresve hostium sublime rapti, verso
 pondere intra castra effundebantur. Civilis, omissa oppu-
 gnandi spe, rursus per otium adsidebat, nuntiis et promissis
 fidem legionum convellens.
- 31 Hæc in Germania ante Cremonense prælium gesta, cu-
 jus eventum litteræ Primi Antonii docuere, addito Cæcinæ
 edicto. Et Præfectus cohortis e victis, Alpinus Montanus,
 fortunam partium præsens fatebatur. Diversi hinc motus
 animorum. Auxilia e Gallia, quis nec amor, nec odium in
 partes, militia sine adfectu, hortantibus Præfectis, statim a
 Vitellio desciscunt: vetus miles cunctabatur. Sed adigente
 Hordeonio Flacco, instantibus Tribunis, dixit sacramentum,
 non vultu, neque animo, satis adfirmans: et, cum cetera ju-
 risjurandi verba conciperent, *Vespasiani* nomen hæsitantes,
 32 aut levi murmure et plerumque silentio, trans mittebant. Le-
 ctæ deinde pro concione epistolæ Antonii ad Civilem, sus-
 piciones militum inritavere, tamquam ad socium partium
 scriptæ, et de Germanico exercitu hostiliter. Mox adlatis

Ryckius non magis de Germanis hic, quam de Romanis, esse sermonem adnotat.

Periculorum gnarus] Edd. ante Rhen. omnes, MS. Guelf. (et Bud.) *ignarus*. ERN. Rhen. emendavit ex ingenio.

Pavorem intulit] Cod. Agr. et Reg. Lall. *terrorem*. Prius Bud. *ruptione*.

Verso pondere] Machina fuit similis Archimedæ ap. Liv. 24, 34. Sed est aliquid obscuritatis in *verso pondere*. Nam in sublime rapiebantur pondere tollentis, e quo manus ferrea pendeat, in solum depresso, ut naves apud Livium. Sed *rapti in altum* deinde dicantur in castra *effusi verso pondere*: sc. conversione quadam ponderis et tollentis ipsius, ut manus ferrea versus castra torqueretur,

et rapti supra castra penderent, atque ita in castra præcipientes darentur, vel machinæ totius, verso ejus cardine. ERN. Cf. Veget. 4, 21. et Festus.

Nuntiis et promissis] Copulam bene Rhen. inseruit e Bud.

Cæcinæ edicto] Is enim tum Consul. Videtur cohortatus esse edicto alias legiones, ut partes Flavianas amplecterentur. ERN.

Alpinus Montanus] Trevir, de quo 3, 35.

Hort. Præfectis] Bud. *Tribunis*.

Verba conciperent] Ita, ut præbantur verba, pronuntiarent. Verbum proprium in jurejurando. Unde *conceptis verbis jurare*. Eadem formula mox c. 41. ERN.

Geldubam in castra nuntiis, eadem dicta factaque: et mis-
sus cum mandatis Montanus ad Civilem, ut *absisteret bello: neve externa armis falsis velaret. Si Vespasianum juvare ad-*
gressus foret, satisfactum capitis. Ad ea Civilis primo callide:
post, ubi videt Montanum præferocem ingenio, paratumque
in res novas, orsus a questu periculisque, quæ per quinque
et viginti annos in castris Romanis exhausisset, *Egregium,*
inquit, *pretium laboris recepi, necem fratris et vincula mea et*
sævisimas hujus exercitus voces, quibus ad supplicium petitus,
jure gentium pœnas reposco. vos autem Treveri, ceteraque ser-
vientium animæ, quod præmium effusi totiens sanguinis exspe-
ctatis, nisi ingratam militiam, immortalia tributa, virgus, secu-
res et dominorum ingenia? En ego Præfectus unius cohortis et
Canninefates Batavique, exigua Galliarum portio, vana illa
castrorum spatia excidimus, vel septa ferro fumeque premimus.
denique ausos aut libertas sequetur, aut victi iidem erimus. Sic
accensum, sed *molliora referre* jussum, dimittit. Ille, ut in-
ritus legationis, rediit, cetera dissimulans, quæ mox eru-
pere. Civilis, parte copiarum retenta, veteranas cohortes, 33
et quod e Germanis maxime promptum, adversus Vocolam
exercitumque ejus mittit: Julio Maximo et Claudio Vi-
ctore, sororis suæ filio, Ducibus. Rapiunt in transitu hi-
berna alæ, Asciburgii sita: adeoque improvisi castra invola-
vere, ut non adloqui, non pandere aciem Vocula potuerit.
Id solum, ut in tumultu, monuit, *subsignano milite media fir-*

A. U.
823.
A. C.
70.

Neve externa armis falsis velaret] Clari-
us, *externa arma.* hoc sensu, ne Civi-
lis ultra tegetet perfidiam et rebellionem:
neu, quod revera externum bellum erat,
tegetet et velaret, quasi pro Vespasiano
sumtum et civile. Lips. Nulla est ne-
cessitas ita corrigendi. *Externæ* sunt
hostilia, hostilis animus, ut alibi. *Armis*
omnes scr. (Bud. etiam) et edd. ante Li-
psium. Itaque id post Ryck. et J. Gron.
restitui. Sensus est, ne specie belli pro
Vespasiano gerendi hostilem adversus
Romanos animum tegere conaretur. ERN.
Externæ noster non semel ita sumit.
Vid. H. 1, 79. 3, 5. et infra c. 72.

Pretium laboris cepi] Edd. Puteol.
Ber. Alc. *cepi* vitiose, pro *cepi*, quod ce-
tera edd. habent inde a Rhen. Sed MS.
Flor. (et Bud.) *recipi*, Agr. ed. pr. *recepti*:
quod verum esse locus Virgilii arguit,
quem haud dubie in animo habuit, *Æn.*
4, 98. *Egregiam vero laudem et spolia*
ampla refertis: ubi etiam sufficiebat *fer-*
tis. itaque recepi in textum. Infra cum
Ryckio edidi *præmium effusi* etc. pro *pre-*
tium, quod alibi defendi, quia illud MSS.
Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. habent, et ne
his eodem verbo utatur. Sic placebat

et J. Gron. ERN.

Vos autem Treveri] Bud. *Vosque*
Treveri.

Molliora referre] Sic MS. Flor. unde
recepit Pichena cum seqq. Consentit ed.
pr. At Puteol. Ber. dedere *molliora*,
quod eodem redit: nam sæpe talis scri-
ptura in vett. libris. Id mutatum est in
meliora in ed. Alc. forte ab operis, velut
vitiosum. nam alias pressæ Beroaldum
sequitur. Inde omnes *meliora*, quod ta-
men et MS. Reg. (et Agr.) habet. Illud
h. l. melius putavi. Vid. tamen ad 1,
69. ubi paullo aliter est. ERN. Bud.
quoque *molliora referre* licet syllabis male
distractis.

Sororis suæ filio] Romanus cod. et
Rodolphus *sororis suæ viro.* Lips. In
ed. Rom. quam Lipsius laudat, non est
viro, sed *sororis suæ victores*, vitiose re-
petito verbo, quod ante erat *Claudio vi-*
ctores pro *victore.* Mox quæ edd. ha-
beant *capunt* pro *rapiunt*, ut tradit
Gruterus, nescio. Mox omnes (et Bud.
cod.) *rapiunt.* V. ad 2, 17. ERN. Bud.
sor. sue filio. Mox *Asciburgium* hodie
Asburg.

Subsignano milite etc.] Subsignani

A. U. *mare. auxilia passim circumfusa sunt. Eques prorupit, ex-*
 823. *ceptusque compositis hostium ordinibus, terga in suos vertit.*
 A. C. *Cædes inde, non prælium. Et Nerviorum cohortes,*
 70. *metu seu perfidia, latera nostrorum nudavere. Sic ad legiones perventum: quæ, amissis signis, intra vallum sternebantur; cum repente novo auxilio fortuna pugnae mutatur. Vasconum lectæ a Galba cohortes ac tum accitæ, dum castris propinquant, audito præliantium clamore, intentos hostes a tergo invadunt, latioremq̃, quam pro numero, terrorem faciunt: aliis a Novesio, aliis a Magontiaci, universas copias advenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, et, dum alienis viribus confidunt, suas recepere. Fortissimus quisque e Batavis, quantum peditum erat, funduntur: eques evasit cum signis captivisque, quos prima acie conripuerant. Cæsorū eo die, in partibus nostris, major*
 34 *numerus et inbellior; e Germanis ipsa robora. Dux uterque, pari culpa meritis adversa, prosperis defuere. Nam Civilis, si majoribus copiis instruxisset aciem, circumiri a tam paucis cohortibus nequisset, castraque perrupta exci-*

militis et supra 1, 70. mentio a Tacito injecta. Is qui sit, parum inter eruditos convenit. Adhuc nihil melius vidi, quam quod Salmasio de Mil. R. c. 4. p. 40. et Schelio ad Hygin. p. 40. placet, *subsignanos* dici, qui sint sub signis, et armati sua signa, sive in acie, sive in agmine, sequantur. Nam *legiones* dicuntur *sub signis* esse Pollioni ap. Cic. ep. 10, 33. et *ducti*, ad Att. 16, 8. Itaque antesignani primi subsignanorum, postsignani postremi. Sed tamen adversatur locus Livii 8, 8. ubi dicit: *hoc XXX miquipulorum agmen antesignanos appellabant* (sic enim legendum, non *ante-pilanos*) *quia sub signis alii XV. ordines locabantur*: qui locus est huic nostro similis. Unde suspicor *subsignanum* militem h. l. esse subsidia, quibus acies firmatur, h. l. media, idque est verbum proprium de subsidia. Ceterum non negem, *subsignanos* etiam eo modo dici, quo Salmasius vult, sicut et formula, *sub signis esse*, duobus modis dicitur. Sed illud h. l. est aptius. Ceterum illud convenit ex h. l. intelligere, eo nomine solos legionarios intelligi. Distinguuntur enim clare ab auxiliis. Itaque dicuntur discessu Nerviorum (ea erant auxilia) Romanorum i. e. legionariorum latera nudata. sensus igitur loci hic: mediam aciem, in cuius robore et firmitate res maxime verteretur, firmarent milite, non quovis, sed legionario, cuius maxima vis: h. e. quam plurimum legionarii

militis ibi locarent. Ceterum *maenia* pro *media* habent MS. Agr. ed. pr. Male. Item uterque liber *latera nostra*. ERN. Bud. *media*. Dein *latera nostrorum*.

Terga in suos vertit] Non est argutandum in verbis cum Mureto, qui *in suos* deleri volebat, quod terga hostibus darentur, non in eos verterentur, qui fugapetuntur. Fugam direxere versus suos ERN.

Dum castris propinquant] Bud. *appropinquant*.

Intentos hostes] Intell. in milites, qui in castris. Liv. 2, 53. *pars Romanos toto impetu intentos in castra adoriuntur*: et sic alibi sæpe. Etiam sequens forma, *latiorem, quam pro numero, terrorem faciunt*, est e Livio. Mox *Romanis* aberat a MS. Bud. nec est in Flor. (nec Agr.) ed. pr. sed vix commode abfuerit. J. Gronovius hoc sentiens, interpunctionem mutandam putat sic: *aliis* (i. e. Romanis) *a Novesio, aliis a Mag. n. c. a. credentibus, is error addit animum*: quod probari non potest. In verbis *Is error* initium esse novæ sententiæ, facile sentiatquis. Scriptum fuit olim *is error Rom.* Itaque facile hoc excidere potuit. ERN. Mox cod. Agr. *suscepere*. Bud. priora sic: *clamore intento hostis* (adcusandi casu, puta) *a t. inv.*

Circumiri a tam paucis] MS. Reg. Agr. ed. pr. *circumveniri*. Eadem ed. *nequivisset et excidissent*, ut MS. R. Mox

disset. Vocula nec adventum hostium exploravit, eoque simul egressus victusque. dein victoriæ parum confusus, tritis frustra diebus, castra in hostem movit: quem si statim impellere, cursumque rerum sequi maturasset, solvere obsidium legionum eodem inpetu potuit. Tentaverat interim Civilis obsessorum animos, tamquam perditæ apud Romanos res, et suis victoria provenisset. Circumferebantur signa vexillaque: ostentati etiam captivi. ex quibus unus, egregium facinus ausus, clara voce patefecit, confossus illico a Germanis. unde major indicii fides. Simul vastatione incendiisque flagrantium villarum, venire victorem exercitum, intelligebatur. *In conspectu castrorum constitui signa, fossamque et vallum circumdari*, Vocula jubet: *depositis impedimentis sarcinisque, expediti certarent*. Hinc in Ducem clamor pugnam poscentium. et minari adsueverant. Ne tempore quidem ad ordinandam aciem capto, incompositi fessique prælium sumpsere. nam Civilis aderat, non minus vitiis hostium, quam virtute suorum, fretus. Varia apud Romanos fortuna, et seditiosissimus quisque ignavus. quidam, recentis victoriæ memores, retinere locum, ferire hostem, seque et proximos hortari: et, redintegrata acie, manus ad obsessos tendere, *ne tempori deessent*. Illi, cuncta e muris cernentes, omnibus portis prorumpunt. Ac forte Civilis lapsu equi prostratus, credita per utrumque exercitum fama, *vulneratum aut interfectum*, inmane quantum suis pavoris, et hostibus alacritatis, indidit. Sed Vocula, omissis fugientium tergis, vallum turresque castrorum augebat, tamquam rursus obsidium inmineret: corrupta totiens victoria, non falso suspectus bellum malle. Nihil æque exercitus nostros, quam egestas copiarum, fatigabat. Impedimenta legionum cum inbelli turba Novesium missa, ut inde, terrestri itinere, frumentum adveherent: nam flumine

A. U.
823.
A. C.
70.

Flor. Agr. ed. pr. *potuit*: idque recepit Ryckius. Pro *eodem* Rhen. (e Bud.) edidit eo, quod secuti sunt ceteri, usque ad Lips. ERN. Bud. *circui*—*nequivisset*—*excidisset*. Dein vox *potuit* vel *potuisset* deest in Bud. illud habet et cod. Reg. Lall. recepi cum Bip. Brot. Lall. Mox Bud. *promovisset*.

Confossus illic] Freinsh. corrigebat *illico*: non male: sed tamen sine necessitate. *Illic* est *à l'endroit*, ibi, in illo ipso loco: adeo ira incensi erant hostes, ut ne differre quidem cædem possent, et hoc ipso rem suspiciorem facerent. ERN. *Illico* omnino rectius. Sic et Bip. Vocabulum finale sequens a absorpsit.

Depositis impedimentis] *Ut depos.* habent edd. inde a Puteol. omnes. At ut

omittunt MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. itaque cum Jac. Gronovio delevi. Commode enim abesse potest. Mox vitio operarum in ed. Puteol. *asseverant*, quod inde in edd. Beroald. et Alc. fluxit. ERN. Correxit Rhen. e Bud.

Cuncta e muris cernentes] Hæc desunt in Bud.

Credita] Rhenanus (ex ingenio) *edita*. ego *dedita*, vel *didita*. Lips. *Credita* quoque bene habet, nec contra libros mutandum. Vid. Gron. Obs. 3, 10. p. 520. ERN.

Ut inde terrestri] Præcessit de *impedimentis legionum et inbelli turba*: an illi igitur frumenta adveherent, inter medios ita hostes? ridiculum. puto defectum aliquem esse, et asteriscum ante hæc

- A. U. 823. *hostes potiebantur. Primum agmen securum incessit, nondum satis firmo Civile. qui, ubi rursus missos Novesium frumentatores, datasque in præsidium cohortes, velut multa pace ingredi accepit,* rarum apud signa militem, arma in vehiculis, cunctos licentia vagos, compositus invadit: præmissis, qui pontes et viarum angusta insiderent. puguatum longo agmine et incerto Marte, donec prælium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus, ut fuerant, castris, quæ relictorum illic militum præsidio tenebantur. Non erat dubium, quantum in regressu discriminis adeundum foret, frumentatoribus onustis percussisque. Addit exercitui suo Vocula mille delectos e quinta et quintadecima legionibus, apud Vetera obsessis, indomitum militem et Ducibus infensum. Plures, quam jussum erat, profecti, palam in agmine fremebant, *non se ultra famem, insidias Legatorum, toleraturos.* At, qui remanserant, *desertos se, abducta parte legionum,* querebantur. Duplex hinc seditio; aliis revocantibus Voculam, 36 aliis redire in castra abnuentibus. Interim Civilis Vetera circumsevit. Vocula Geldubam atque inde Novesium concessit. Civilis capit Geldubam. Mox, haud procul Novesium, equestri prælio prospere certavit. Sed miles secundis adversisque perinde in exitium Ducum accendebatur. Et adventu quintanorum quintadecimanorumque auctæ legiones, *donativum* exposcunt, comperto, pecuniam a Vitellio missam. Nec diu cunctatus Hordeonius nomine Vespasiani dedit. Idque præcipuum fuit seditionis alimentum.

verba ponendum ut inde terrestri. Vide sequentia, agnosces. LIPS. *Impedimenta*, id est, currus et jumenta. *Imbelli turba*, laxis et calonibus, ut multæ manus citius expedirent negotium frumentandi. Sed qui medios inter hostes? Primum præsidio cohortium additarum, quod hic tacuit, mox nominaturus. Deinde minus in itinere timebant ob recentem victoriam. GRON. In *imbelli turba* sunt et milites minus strenui. Respice ad c. 38.

Qui reversus, missos] Magis placet quod e quibusdam libris eruas, *qui ubi rursus missos*. Sententiam certe aptius necit. LIPS. Sic et MSS. Flor. Agr. Guelf. nisi quod *urbis* pro *ubi* in margine, quæ scriptura et in ed. pr. Puteol. dedit *qui rursus missos*. cum seqq. (Sic et Bud.) *Reversus* nusquam in meis, nisi in ed. Lips. reperi, quod nescio unde ductum sit. Haud dubie e vitio operarum natum est, aut ex ed. ignobili. ERN.

Onustis pauculisque] Ed. Rom. *onustis percussisque*. LARS. Decepit Lipsium

quisquis ei dixit in illa ed. esse *percussis*: at est in MS. Agr. a quo non longe abit Flor. (Bud.) et ed. pr. in quibus *periculis*. Itaque bene *percussis* receptum a Ryckio et J. Gron. *Percussi* erant frumentatores e calamitate paullo ante accepta. MSS. Guelf. Oxon. *vehiculisque*. Edd. inde a Puteol. usque ad Ryck. *pauculisque*: quod pro correctione *periculis* habeo. ERN. *Percussus* nostro frequens. V. c. 17. et 30.

E quinta et quarta decima] Mercerus recte judicabat, scribendum *quintadecima*, et pluribus id demonstrat Freinsh. Nam c. 36. clare *quintadecimani*, consentientibus libris, et *quartadecima* legio tum in Britannia, H. 3, 23. ubi v. Lips. In MS. Agr. (et Reg. Lall.) et ed. pr. *quinta et decima*: quod recte Ryckius iudicat ei correctioni favere. nam nullam aliam ob causam excidit verbum, nisi quod librarius eandem vocem ritiose bis positam putaret. Itaque non dubitavit sic corrigere. ERN. Egrege Bud. *quinta et quintadecima*. Rhen. non adtendit.

Effusi in luxum et epulas, et nocturnos coetus, veterem in A. U. Hordeonium iram renovant. nec ullo Legatorum Tribu- 823.
 norumve obsistere auso, (quippe omnem pudorem nox A. C.
 ademerat) protractum e cubili interficiunt. Eadem in 70.
 Voculam parabantur, nisi servili habitu, per tenebras,
 ignoratus evasisset. Ubi, sedato inpetu, metus rediit:
 Centuriones cum epistolis ad civitates Galliarum misere,
 auxilia ac stipendia oraturos. Ipsi, ut est vulgus sine 37
 rectore præceps, pavidum, socors, adventante Civile, raptis
 temere armis ac statim omissis, in fugam vertuntur. Res
 adversæ discordiam peperere, iis, qui e superiore exercitu
 erant, caussam suam dissociantibus. Vitellii tamen imagi-
 nes, in castris et per proximas Belgarum civitates, reposi-
 tæ, cum jam Vitellius occidisset. Dein mutati in pœniten-
 tiam primani quartanique et duodevicesimani, Voculam se-
 quuntur: apud quem resumpto Vespasiani sacramento, ad
 liberandum Magontiæ obsidium ducebantur. Discesse-
 rant obsessores, mixtus ex Cattis, Usipiis, Mattiacis exerci-
 tus, satietate prædæ, nec incruenti. In via dispersos et ne-
 scios miles noster invaserat. Quin et loricam vallumque

Effusi in luxum—renovant] MS. Agr. ed. pr. *effusus in luxum—coetus miles—renovavit*. Sic et ceteræ ante Rhen. nisi quod *miles* omittunt. ERN. In cod. Agr. a 2. m. additum. Rhen. e Bud. verum dedit, quod hic legitur.

Auxilia ac stipendia] i. e. milites et pecuniam, sc. quæ in stipendiis militum consumeretur: Livius 2, 54. *induciæ in annos quadraginta petentibus datæ, frumento stipendioque imperato*. Mox *pavidum* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. Put. Ber. ceteræque usque ad Lips. qui edidit *pavidus*, quod et ed. pr. exhibet. Pichena *pavidum* restituit. Tacitus nec illud genus refugit, sed libri plures et potiores sequendi. ERN.

Vitellius occidisset] Ita MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Pich. sqq. At Rhen. e MS. Bud. (qui habet *occurreisset*) edidit *corruiisset*, quod servatum usque ad Pichenam. nec id minus bene dicitur. ERN.

Duodevicesimani] Vide dicta ad H. 1, 55. et 4, 24. Bud. hic duo et vic.

Ad liberandum Mag. obsidium] *Liberandum* pro solvendum, antiquius genus dicendi: cui simile Ciceronis de Off. 1, 10. *quæ promissa liberantur jure Prætorio*, etc. pro a quibus, a quorum servandorum necessitate liberantur homines jure Prætorio. alias usitatum *urbem obsidione liberare*. ERN.

Mixtus ex Cattis etc.] Primo MS. Bud. ed. pr. et, solenni errore. MS.

Agr. Caucis: ed. pr. *Cautis* (Bud. *Caitis*). Vulgatum verum vicinia populorum arguit. Deinde *societate prædæ*, pro *satietate prædæ*, MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. ut referatur non ad *discesserant*, sed ad *mixtus*. Societas prædæ sane barbaris ista caussa se jungendi et alibi traditur. Itaque blanditur ea lectio Ryckio; cui non vero simile videtur, in illa obsidione prædæ multum factum. Neque ipse adeo ab illa sententia abhorreo. sed tamen non ita firma ista, ut propterea aliquid mutare sustinnerim. Et alioqui *societas* passim in libris vitiose pro *satietas* datum est. V. v. c. ad Liv. 7, 40. ERN. Prius legebatur *Mixtus Cattis*. Præpositionem adjecit Rhen. e Bud. in quo et pro *ex*, quod et alibi in hoc codice occurrit. Sic c. 16. is habet *pars remigum et Batavis*.

Nec incruentati. Ita dispersos et ne- scios] Judicabam deesse quippiam. nunc restituere juvante Romano cod. posse videor, *nec incruenti. In via dispersos*. Lips. Nempè illa editio habet, ut Flor. (et Bud.) *nec incruentari via disp*. MS. Agr. *incruenti. Via*. ERN.

Vallumque per fines suos] Transrhænanos intelligendos ad utramque Logonæ ripam, veram Treverorum patriam, docet vir eximius Crollius, cui potissimum debentur Bipontinorum in Tacitum nostrum curæ.

A. U. per fines suos Treveri struxere, magnisque invicem cladi-
 823. bus cum Germanis certabant, donec egregia erga Populum
 A. C. Romanum merita mox rebelles foedarent.
 70. Interea Vespasianus iterum ac Titus Consulatum absen-
 824. tes inierunt; mæsta et multiplici metu suspensa civitate,
 A. C. quæ, super instantia mala, falsos pavores induerat: *desci-*
 71. *visse Africam. res novas moliente L. Pisone.* Is præerat
 38 provinciæ, nequaquam turbidus ingenio: sed, quia naves
 sævitia hiemis prohibebantur, vulgus, alimenta in dies mer-
 cari solitum, cui una ex Republica annonæ cura, clausum
 litus, retineri commeatus, dum timet, credebat; augmentibus
 famam Vitellianis, qui studium partium nondum posuerant;
 ne victoribus quidem ingrato rumore, quorum cupiditates,
 externis quoque bellis inexplēbiles, nulla umquam civilis vi-
 39 ctoria satiavit. Kal. Januariis in Senatu, quem Julius Fron-
 tinus, Prætor urbanus, vocaverat, Legatis exercitibusque
 ac Regibus, *laudes gratesque* decretæ: et Tertio Juliano
 Prætura, *tamquam transgredientem in partes Vespasiani legio-*
nem deseruisset, ablata, ut in Plotium Griphum transferretur.
 Hormo dignitas Equestris data. Et mox, ejurante
 Frontino, Cæsar Domitianus Præturam cepit. Ejus nomen
 epistolis edictisque præponebatur, vis penes Mu-
 cianum erat: nisi quod pleraque Domitianus, instiganti-
 bus amicis, aut propria libidine, audebat. Sed præci-
 pius Muciano metus e Primo Antonio Varoque Arrio:

Is præerat provinciæ] *Præerat* non est in Flor. Bud. ed. pr. frustra que tentat explicare Rhenanus ita: non turbidus provinciæ, natura ingenii sui. Immo excidit vox, ut aliæ alibi (et in Bud. non raro.). *Turbidus ingenio* usitata Tacito phrasid. Jac. Gronovius suspicatur fuisse *is proc.* vel *pro. provinciæ* i. e. *Proconsul*, atque hinc omissum verbum, non adsequente et vitiosum putante librario. Non credo. ERN.

Una ex Rep. annonæ cura] Nihil mutandum. Tale illud Juvenalis de populo Romano est 10, 80.—*duas tantum res anxius optat panem et circenses.* Nam *Pana* substituunt leguntque male. LIPS. Cui una exciderant e MS. Bud. iterum tendente defendere Rhenano. frustra. ERN.

Regibus] Sohemio, Antiocho, Agrippæ.

Tertio Juliano] *Tertio* MS. Guelf. edd. Rhen. sqq. ut infra c. 40. quamquam et ibi Ursinus e cod. vet. laudat *Tito*, et 2, 85. Sed MSS. Flor. Agr. edd. ante Rhen. *Tito*. Mox *tamquam* Flor. ed. pr. Pich. sqq. Ceteri scr. et edd.

quod. illud verum. Prætextui ficto aptius est. ERN. Bud. nec quod nec *tamquam* habet. male. Idem *Tito Juliano*. Sed Rhen. *Tertio*, idque ex ingenio, quia c. seq. etiam Bud. sic. In nota Ursini legitur *Tito* pro *Tito*, forsitan per vitium operarum.

Edictisque præponebatur] *Præferebatur* edd. Puteol. Ber. Alc. *Præponebatur* edd. Rhen. (e Bud.) sqq. usque ad J. F. Gronovium, qui tacite edidit *præponebatur*, quod servavit filius: idque verum est. Firmant, præter Latinitatem, MSS. Agr. Guelf. Ursin. ed. pr. Deinde *vis* primus edidit tacite Lipsius: cum MSS. et edd. vet. habeant *jus*. Sed illud res et Latinitas probat. supra 2, 39. *honor Imperii penes Titianum fratrem, vis ac potestas penes Proculum*: et centies *vis* et *jus* permutantur, ut jam alibi diximus. Denique *erat* MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. Pichena sqq. ERN. Delevit Rhen. quia in Bud. deest. In eodem *jus*, an *vis*, dubium.

Varoque Arrio] Bud. *varioque ario*. Emendavit Pich. e Flor.

quos recentes, clarosque rerum fama ac militum studiis, et-
iam populus fovebat, quia in neminem ultra aciem sævie-
rant. Et ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egre-
giis majoribus et fraterna imagine fulgentem, ad capessen-
dam Rempublicam hortatus: haud defutura consociorum
manu, ni Scribonianus abnuisset, ne paratis quidem con-
rumpi facilis, adeo metuens incerta. Igitur Mucianus, quia
propalam opprimi Antonius nequibat, multis in Senatu lau-
dibus cumulatam, secretis promissis onerat, *ceteriorem His-
paniam ostentans, discessu Cluvii Rufi vacuum*; simul ami-
cis ejus Tribunatus Præfecturasque largitur. Dein, post-
quam inanem animum spe et cupidine inpleverat, vires ab-
olet: dimissa in hiberna legione septima, cujus flagrantissi-
mus in Antonium amor. Et tertia legio, familiaris Arrio
Varo miles, in Syriam remissa. Pars exercitus in Germa-
nias ducebatur. Sic egesto, quidquid turbidum, redit urbi
sua forma legesque et munia Magistratuum. Quo die 40
Senatum ingressus est Domitianus, *de absentia patris fratris-
que ac juvenia sua* pauca et modica disseruit, decorus habi-
tu: et, ignotis adhuc moribus, crebra oris confusio pro mo-
destia accipiebatur. Referente Cæsare, *de restituendis Gal-
bæ honoribus*, censuit Curtius Montanus, *ut Pisonis quoque
memoria celebraretur*. Patres utrumque jussere: de Pisonē
inritum fuit. Tum sorte ducti, *per quos redderentur bello rap-
ta, quique æra legum, vetustate delapsa, noscerent figerentque,
et fastos, adulatione temporum fædutos, exonerarent, modumque
publicis impensis fuerent*. Redditur Tertio Juliano Prætura,
postquam cognitus est ad Vespasianum confugisse: Griphe
honor mansit. Repeti inde cognitionem inter Musonium
Rufum et P. Celerem placuit, damnatusque Publius et So-

[Antonius Scrib.] Fratrem L. Pisonis, quem Galba adoptaverat. ERN. Cf. 1, 15. 47. 48. Mox Bud. *patris*.

[Inanem animum etc.] i. e. inanis gloriæ et honorum cupiditate captum, adeoque facilem deceptum talibus promissis. Mox ed. pr. vitiose *adolet*. MS. Agr. *adimit*. ERN. Bud. *aboleat*.

[Redit urbi sua f.] Ed. pr. *redit sua forma legibus et muniis magistratuum*. Vulgatum melius est. Non forma legibus redit, sed vis. ERN. Mox Bud. *de essentia*.

[Et ignotis adhuc moribus] MS. Guelf. *ignotus*. et in ed. pr. punctum post *moribus*. Vulgatum verum est. ERN. Bud. habet.

[Tum sorte ducti etc.] Bud. *Tum rapta*, omissis intermediis. Et hanc lacunam tueri nititur Rhen.

[Quique æra legum etc.] MS. Guelf. *erant*: vitio, quod natum e scriptura *era*, ut est in ed. pr. Deinde edidi *dilapsa*, pro *delapsa*, quod nihili est, ex ed. pr. Adde ad Ann. 4, 43. ubi similiter Tacitum correximus. De re v. Sueton. Vesp. 8. ERN. Bud. male *erat*. Mox *delapsa*, bene. Nec huc facit locus Suetonii, in quo de conflagratis sermo, ut recte monent Bip.

[Et qui fastos] Sic vulg. Sed Flor. et Bud. id *qui non habent*. Delevit jam Pichena. Prius Huetius volebat *refigerentque*.

[Fastos adulatione corruptos] Adscriptis honoribus per adulationem, qui non contigerant hominibus: de quo et apud Ciceronem Liviumque reperiantur querelæ. ERN.

A. U. rani Manibus satisfactum. Insignis publica severitate
 824. dies, ne privatim quidem laude caruit. Justum indicium
 A. C. explesse Musonius videbatur: diversa fama Demetrio, Cy-
 71. nicam sectam professo; quod manifestum reum ambiciosius,
 quam honestius, defendisset. Ipsi Publio neque animus in
 periculis, neque oratio suppeditavit. Signo ultionis in ad-
 cusatores dato, petit a Cæsare Junius Mauricus, *ut commen-*
tariorum Principalium potestatem Senatui faceret, per quos
nosceret, quem quisque adcusandum poposcisset. Consulendum
 41 *tali super re Principem*, respondit. Senatus, inchoantibus
 primoribus, iusjurandum concepit, quo certatim omnes Ma-
 gistratus, ceteri ut sententiam rogabantur, *Deos testes* advoca-
 bant, *nihil ope sua factum, quo cujusquam salus læderetur,*
neque se præmium, aut honorem, ex calamitate civium cepisse:
 trepidis et verba iusjurandi per varias artes mutantibus,
 quis flagitii conscientia inerat. Probabant religionem Pa-

Justum judicium explesse] Sic edd. Enim vero non convenit hoc accusatori, sed iudicibus, qui justum judicium explesse dici possunt. Igitur correxi *iudicium*, quod est accusatoris ut A. 4, 31. ubi accusator *iudicio percussisse* aliquem dicitur. Sic *iusta iudicia*, quamquam alia in re, sunt H. 1, 2. Porro *iudicium* dicitur *labare*, A. 15, 55. etc. Sæpe in veteribus libris ex *iudicium* factum est *judicium*, præsertim in tali re. Mox *diversa fama* male abest ed. pr. ERN. Bud. *judicium*, et sic alii, ut puto, codices, nemo enim aliud indicat. Ernesti emendationem Bip. recepere tacite et Bahrdt expressit in versione. Reliqui vulg. servant. *Diversa fama* est in Bud.

Ipsi Publio neque animus] Vox neque addita, auctore Vatic. Lips. Firmant Flor. Guelf. qui tamen in margine habet, ed. pr. A MS. Bud. voces *ipsi Publio* neque aberant, ut mox dato. ERN.

Junius Mauricus] MSS. Flor. (Bud.) Guelf. *Muricus*. Agr. ed. pr. *Martius*. Vulgatum defendit Ryckius e Plin. ep. 4, 22. ubi idem nomen. Sed et ap. Plin. 1, 5. codd. fluctuant inter *Mauricus* et *Muricus*, item 3, 11. ad quæ loca v. Cortium: quem dissensus librorum in hoc Taciti loco latuit. Mox male *Princeps* edd. Puteol. Ber. Alc. Domitianus Princeps non erat. ERN. Conrexit e Bud. Rhenanus.

Inchoantibus primoribus] *Inchoare* dicitur exquisitius, ut passim apud Livium, pro *relationem facere*; quod hic per egressionem relationis factam. dicitur etiam apud eundem Livium *mentio-*

nem facere. Iterum noster clare sic infra c. 44. ERN.

Iusjurandum, quo certatim] Est iuramentum a toto Senatu editum, de calumnia quam nemini capitale intulissent. Sed hic non video, cur ita *certatim* Magistratus præstiterit. neque enim in honorem Principis, aut adulatio aliqua fuit, immo cunctanter potius hoc agendum. Sane ea vox suspecta est, et *seriatim*, aut tale quid malim: quia certum habeo, ordine quodam Magistratus omnes id præstitisse, et digniores primo. Lips. *Certatim* omnes libri habent, idque ponitur ad indicandam alacritatem et studium. sic *certamen* de studio, H. 1, 32. Mox in MS. Bud. erat *omnis inens* (vel *mens*, dubium enim) e quo Rhenanus faciebat *inens*. male. Nam nec Magistratus illius anni esse possunt, quia hæc non Kal. Jan. acta; nec designati in proximum annum, qui nondum creati. Si quid hic latet, quod a Tacito sit, puto esse *deinceps*, i. e. ex ordine dignitatis ac loci, quod bene convenit sequentibus: *ceteri, ut s. r. i. e. eo ordine, quo rogati essent.* ERN.

Probabant rel. Patres, perj. argu-
bant] Recte hoc sic capit Pichena: Patres hos, de quibus ultimo loco dixit, laudasse quidem hactenus, quod non jurassent eodem modo, quo ceteri, quamquam per ironiam; ceterum tamen perjuros esse, qui ne cetera quidem vere jurassent, et ea re conscientiam scelorum prodidisse. ERN. *Religio* hic scrupulum notat, ut apud Cic. Catil. 3, 6. *ut, quæ religio C. Mario cl. viro non fuerat...* ea nos religione... liberaremur. Bene

tres, perjurium arguebant. Eaque velut censura in Sariole-
 num Voculam et Nonium Actianum et Cestium Severum ^{A. U.}
 acerrime incubuit, crebris apud Neronem delationibus fa- ^{824.}
 mosos. Sarioleum et recens crimen urgebat, quod apud ^{A. C.}
 Vitellium molitus eadem foret. nec destitit Senatus manus ^{71.}
 intentare Voculæ, donec curia excederet. Ad Pactium
 Africanum transgressi, eum quoque proturbant: tamquam
 Neroni Scribonios fratres, concordia opibusque insignes, ad
 exitium monstravisset. Africanus neque fateri audebat, neque
 abnuere poterat: in Vibium Crispum, cujus interrogationi-
 bus fatigabatur, ultro conversus, miscendo quæ defendere
 nequibat, societate culpæ invidiam declinavit. Magnam eo ⁴²
 die pietatis eloquentiæque famam Vipstanus Messala ade-
 ptus est, nondum Senatoria ætate, ausus pro fratre, Aquilio
 Regulo, deprecari. Regulum subversa Crassorum et Or-
 phiti domus in summum odium extulerat. Sponte ex SC.

hoc expressit Dotteville in versione. Con-
 tra Bip. religionem intelligunt de verum
 jurantibus.

Sarioleum Voc.] Sannolenum MS.
Agr. ed. pr. quæ tamen mox Sarioleum
exhibet. Mox Guelf. ed. pr. Novium. edd.
Puteol. Ber. Alc. Nomium. ERN. Bud.
Sarioleum. Idem Nonium, unde Rhen.
restituit.

Scribonianos fratres] Junctim eos ite-
 rum nominat A. 13, 48. *Ad Scribonios*
fratres ea cura transfertur. Nec temere
 aut jungit, aut concordiam laudat. Au-
 di Xiphilinum, qui unus hæc illustrat,
 in Nerone 63, 17. 'Ἀδελφοί τι, inquit,
 καὶ ἡλικιωσάι τρέποντι τινὰ ὄντες, καὶ μηδὲν
 μηδιστοι εἶναι ἑλλήνων σφάζοντες, ἄλλ'
 ἀσπερ τῇ γίνῃ, οὕτω καὶ τῇ προεργίᾳ τῇ
 τι οὖσι, συμπεφύκεν. Addit deinde:
 cum utrique Germaniæ præfuissem, vo-
 catos a Nerone in Græciam, ibique inci-
 sis sponte venis periisse. Sed rectene
 Scribonianos hic legimus? non opinor.
 Taciti loco dicto Scribonios habes: et in
 Xiphilino Σκριβωνίων. Lips. Scribonios
 plane MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr.
 Itaque bene recepere Ryckius et J. Gro-
 nov. Mox quod Rhenanus corrigere se
 dicit *Vibium (Crispum)*, id et aliæ ante
 habent edd. nam in ed. Alc. (*Crispium*
 manifeste est vitium operarum. Ed. pr.
Jubium, inversa, ut sæpe, prima syllaba.
 ERN. Bud. male *urbium scripsum.* et
 paullo ante *perturbant.* Scribonios istos
Rufum et *Proculum* cognominatos fu-
 isse, docet Xiph. l. c.

Fatigabatur] Sola ed. pr. *fatigare-*
tur: quod non spernendum. Mox verba
miscendo, quæ defendere nequibat, sic ac-

cienda sunt: dum iis, quæ in Vibium
 Crispum conferebat, admiscet ea, quæ
 abnuere ipse ac defendere non poterat,
 eaque cum Vibio communicat, impuni-
 tatem obtinuit societate alterius. Sic
 Or. 5. *non patiar, Maternum societate*
plurium defendi. ERN.

Vipstanus Mess.] Sic cum Ryckio, ut
 alibi, edidimus MSS. et edd. inde a Pu-
 teol. usque ad Lips. *Vipstanus.* At ed.
 pr. (et cod. Bud.) *Viptanus.* Quibus
 lectionibus comparatis, prorsus confir-
 matur correctio Ryckiana, quam lapides
 veteres etiam desiderant. sed jam supra
 pluribus locis sic correctum est. Cete-
 ræ edd. *Vipsanios* inde a Lipsio. ERN.

Aquilio Regulo] Est omnino ille Re-
 gulus, Plinio in Epistolis 1, 5, 2, 20, 4; 2,
 6, 2. meritisimo flagellatus, et alibi bi-
 pedum nequissimus dictus. Observa ergo
 de Messala diversissimo fratre. Lips.
 Mox MS. Agr. ed. pr. *Orfita.* MS.
 Guelf. *Orfici.* ERN. Bud. *Orphici.*

Sponte ex SC.] Non de nihilo ambi-
 git Rhenanus. Si enim ex SC. subiit,
 quomodo sponte? Divinat *sponte ex se.*
 Hand inepte. Quid si, *sponte, nec SC.*
 Lips. *Ex se* plane MS. Agr. sed ea le-
 ctio *ταυτολογίαν* ineptam, meo sensu,
 habet. Lipsiana ratio melior, probata
 et Pichenæ: nec tamen mihi satisfacit.
 Gruterus insititum putat: quod non adeo
 displicet. Sed non ex eo natum hoc
ἑμβλημα putem cum Grutero, quod ali-
 quis *sponte* interpretatus erat in libro
 scripto *ex se.* Facilius *ex se* per
sponte glossator explicuerit, quam hoc
 per illud. sed potuit aliquis ad explican-
 dam *sponte* adscripsisse, non *ex SC.* et

A. U. 824. A. C. 71. adcusationem subisse juvenis admodum, nec depellendi periculi, sed in spem potentiss videbatur. Et Sulpicia Prætextata, Crassi uxor, quatuorque liberi, si cognosceret Senatus, ultores aderant. Igitur Messala non causam, neque reum tueri, sed periculis fratris semet opponens, flexerat quosdam. Occurrit truci oratione Curtius Montanus, eo usque progressus, ut, *post eadem Galba, datam interfectori Pisonis pecuniam a Regulo, adpetitumque morsu Pisonis caput, objectaret. Hoc certe, inquit, Nero non coegit, nec dignitatem, aut salutem, illa sævitia redemisti. Sane toleremus istorum defensiones, qui perdere alios, quam periclitari ipsi, maluerunt. Te securum reliquerat exsul pater, et divisa inter creditores bona, nondum honorum capax atas: nihil quod ex te concupisceret Nero, nihil quod timeret. libidine sanguinis et hiatus præmiorum ignotum adhuc ingenium, et nullis defensionibus expertum, eade nobili inhuisti. cum ex funere Republicæ raptis Consularibus spoliis, septuagies sestertio saginatus et sacerdotio*

hinc illud *ἡμέλεια* nasci. Sed hæc incerta sunt, sine libris. Vitiosum quidem esse vulgatum, de eo non ambigitur. Post subisse dedimus pro subisse e MSS. Harl. Oxon. ed. Puteol. ERM. Pich. conjicit sponte, nec *Senatu consulto*. Bip. legunt sponte antequam ex SC. ex similitudine vocum alteram omissam a librario rati. Addunt, sæpius datos a Senatu patronos se excusasse. Id et de adcusatoribus valet. Innuit ergo hic Tacitus, decretam sibi SC. adcusationem avidè adripuisse Regulum; quæ est interpretatio Huetii, vera, ut puto. Itaque verba ex SC. cancellis, quibus incluserat Ernesti, libero et sanum esse locum pronuntio cum Broterio.

Crassi uxor] Vox *uxor* abest. Rom. edit. Rectissime. Vix enim aliter prisci locuti aut scribere, quam Terentia Tullii, Livia Drusi, etc. cum intellegant uxorem. LIPS. MSS. quidam (in his Bud.) et ed. pr. *supplicia*, vitiose. At *uxor* et MS. Agr. abest. ERM. Bud. habet. Parum refert.

Curtius Montanus] Ejus mentio apud Juven. Sat. 4, 107.

Adpetitumque morsu] Copulam que addidit ex Flor. Pichena: quam habet et ed. pr. (non Bud.) Mox hæc certe e Flor. Agr. Ryckius. Consentit ed. pr. Ceteri libri omnes (etiam Bud.) hæc certe. ERM.

Aut salutem illa sævitia] Ex ducta scripturæ Vaticanæ repositum. Nam ibi, *nec dignitatem hausta bifem*. Vulgo, *nec dignitatem aut ista lucem*. LIPS. Vaticano consentit ed. pr. et MS. Quelf.

sed a man. sec. ERM. Bud. aut ista lucem, sed pro aut ista videtur adfuisse hausta.

Consularibus spoliis] Eo dictum, quia Consulatum acceperat, premium accusationis. Nam ita obtinebat, ut accusanti et damnant non pecuniæ solum merces esset, sed et honoris aut Magistratus, quem reus habuisset. Dio 46, 49. de accusatoribus percussorum Caesaris, pulchre, *Ἐξίμαρά τι γὰρ ἐστὶν τοῖς ἀλλοτρίοις, οὐδὲν τὸν ἐμὸν, ὃ τὸν ἀρχὸν τὸν λαόν, ὃ τὸν θεὸν ἔχον ἔν, ἡλπίσαντες*. Tacitus sæpe indicat et clare, initio libri 1. *Nec minus præmia delatorum inuisa, quam scelera. cum alii Sacerdotia et Consulatus, ut spolia, adepti, Erocurationes alii et interiorum potentiam, agerent, ferrent cuncta*. LIPS. Immo Consulatum nondum adeptus erat Regulus; quippe mox diserte *Quæstorius* vocatur. *Spolia Consularia* sunt præmia, quæ, everso per accusationem Consulari, acceperat. ERM.

Septuagies sestertio signatus] Volebam dignatus: ut in Virgilio 3, 475. *Conjugio Anchisa Veneris dignate superbo*. et ipso alibi Cicero. At nunc placet magis Faerni conjectura, *saginatus*. LIPS. Sic et Scaligero (Ursino, Pichena, aliis) placebat. Recepit Berneggerus. ac. (etiam Bud.) et edd. ante omnes *signatus*, nisi quod Lipsius in prioribus edd. et adhuc in tertia dignatus edidit, quod inde in Richena ed. fluxit. Postremis edd. Lipsius *signatus* reposuit. ERM. Rhen. conjiciebat *designatus*.

fulgens, innotios pueros, illustres senes, conspicuas feminas eadem ruina prosterneres: cum segnitiam Neronis incusares, quod per singulas domos seque et delatores fatigaret: posse universum Senatuum una voce subverti. Retinete, Patres conscripti, et reseruate hominem tam expediti consilii, ut omnis aetas instructa sit, et quomodo senes nostri Marcellum, Crispum, iuvenes Regulum, imitentur. Invenit etiam amulos infelix nequitia. quid si floreat vigeatque? Et quem adhuc Quæstorium offendere non aulemus, Prætorium et Consularem visuri sumus? An Neronem extremum dominorum putatis? Idem crediderant; qui Tiberio, qui Caio, superstites fuerunt: cum interim intestabilior et savior extortus est. Non timemus Vespasianum: ea Principis aetas, ea moderatio. Sed diutius durant exempla, quam mores. Etanguimus, Patres conscripti, nec jam ille Senatus sumus, qui, occiso Nerone, delatores et ministros more majorum puniendos flagitabat. Optimus est, post malum Principem, dies primus. Tanto cum adsensu Senatus auditus est Montanus, ut spem caperet Helvidius, posse etiam Marcellum prosterni. Igitur a laude Cluvii Rufi orsus, qui, perinde dives et eloquentia clarus, nulli umquam sub Nerone periculum facessisset, crimine simul exemploque Eprium urgebat: ardentibus Patrum animis. quod ubi sensit Marcellus, velut excedens curia: Imus, inquit, Prisce, et relinquimus tibi Senatum tuum: regna, presente Cæsare. Sequebatur Vibius Crispus: ambo infensi, vultu diverso: Marcellus minacibus oculis, Crispus renidens: donec ad cursu amicorum retraherentur. Cum glisceret certamen, hinc multi bonique, inde pauci et validi, pertinacibus odiis tenderent, consumptus per discordiam dies. Proximo Senatu, inchoante Cæsare, de abolendo dolore iraque, et priorum

Retinete P. C. et reseruate etc.] Imitatio bella Ciceronis Verr. 2, 81. ERN.

Consularem visuri sumus] Lipsius in margine avari. Vulgatum bene habet, et videre sic eleganter passim dicitur pro ferre, tolerare, perpeti. Mox ed. pr. exceptus est, pro extortus. ERN. Bud. extortus.

Exempla, quam mores] Inepta aut nihili sententia. Rodolphus, quam homines. Vis ad verum duci? lege, amores: tum alteram litteram divide, habes auctores: id est, rem et sententiam meram. O quam levia saepe turbant! LARS. Mihi, uti Ryckio, vulgatum sanum videtur. Malorum exemplorum vis, inquit, longius durat, quam virtus bonorum Principum. Mox MS. Agr. ed. pr. elanguimus. Vulgatum melius puto. ERN. Homines in cod. Agr. non est nisi a 2. m. prius videtur fuisse mo-

res. Bud. mores. et mox elanguimus.

Periculum facessisset] MS. Harl. Agr. ed. pr. fecisset, quam formam jam aliis locis apud nostrum vidimus. A. 1, 74. 18, 83. ERN. Bud. facessisset.

Marcellus] Hic homo eloquens magis, quam sapiens aut bonus, ea vi accusatores omnes repressit, aut rejecit; et simul Vespasianum mox suum fecit. Quod idem in Vibio Crispo. Auctor Dialogi de Causis corr. eloq. c. 5. super hac re: Quid aliud infestis patribus nuper Eprius Marcellus, quam eloquentiam suam opposuit? cum accinctus et minas disertam quidem, sed inexercitatem ejusmodi certaminum et rudem, Helvidii sapientiam elusit. Jam et de gratia apud Principem, ibidem de illis duobus c. 8. Multos jam annos, . . . ac donec libuit, principes fori, nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt feruntque cuncta. LARS.

A. U. *temporum necessitatibus*, censuit Mucianus prolece pro ad-
 824. satoribus: simul eos, qui cœptam, dein omissam, actionem
 A. C. repeterent, monuit sermone molli et tamquam rogaret. Pa-
 71. tres cœptatam libertatem, postquam obviam itum, omisere.
 Mucianus, ne sperni Senatus iudicium, et cunctis sub Ne-
 rone admissis data impunitas videretur, Octavium Sagittam
 et Antistium Sosianum, Senatorii ordinis, egressos exsilium,
 in easdem insulas redegit. Octavius Pontiam Postumiam,
 stupro cognitam et nuptias suas abnuentem, impotens amoris
 interfecerat; Sosianus pravitate morum multis exitiosus.
 Ambo gravi Senatus consulto damnati pulsque, quamvis
 concessio aliis reditu, in eadem pœna retenti sunt. Nec
 ideo lenita erga Mucianum invidia. Quippe Sosianus ac Sa-
 45 gitta viles, etiam si reverterentur: adcusatorum ingenia et
 opes et exercita malis artibus potentia timebantur. Re-
 conciliavit paullisper studia Patrum habita in Senatu co-
 gnitio secundum veterem morem. Manlius Patruitus, Se-
 nator, *pulsatum se in colonia Senensi cœtu multitudinis et jussu*

Cœptam libertatem] Prisci libri *cœptam*. ex quo velim *cœptam tantum*. Lips. *Cœptatam* MSS. Flor. (Bud.) Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. sqq. usque ad Rhenani secundam, in qua errore operarum *cœptam* editum, unde in Lipsianas venit et alias. Pichena vetus reddidit. Sed ed. pr. *cœptam voluntatem*. ERN. In nota Lipsii iterum grave mendum, utrique Gronovianæ et Ernestinæ editioni inherens, sustuli.

Octavium Sagittam] Adjiciunt *Sabinum* Flor. (Bud.) Guelf. Harl. Oxon. Agr. etc. ed. pr. Puteol. Ber. Alc. *Octavium Sabinum Sagittam*. Supra A. 13, 44. dicitur modo, *Octavium Sagitta*. Sed, in tanto librorum consensu, addendum putavi. ERN. Sed is consensus parum probat, cum constet, omnes ex uno Flor. fluxisse. Sic et Bip. Intrusum nomen ejecit et Lall.

Manlius Patricius] Vatic. et Rom. *Patruitus*. Fortasse *Patruinus*. quod nomen in Symmachi epistolis plus semel leges. Lips. *Patruitus* etiam Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. et simul *senator*. Illud Pichena, hoc J. Gron. recepit. Vulgo *senatorii ordinis*, quod e c. 44. natum videtur. Guelf. *ordinis senatorum*. Veteres libri scr. et edd. etiam *Malius* vel *Mallius*, usitata in vet. libris scriptura in hoc nomine. ERN. *Senator* vel *ordinis Senatorii* deest in Bud. Idem *Manlius*, bene

Pulsatum se in colonia] Grande priscis illis moribus crimen. nam nec convicio Senatorem aspergere licebat impune.

Arnobius l. 4. p. 150. *Magistratum in ordinem redigere, Senatorem aut convicio prosequi, suis esse decretis periculosissimum panis*. Salvianus l. 6. *Illustrem ac præpotentem virum nequaquam exhonorari a quoquam licet; et si quisquam exhonorerit, decretis legalibus reus constituitur, et injuriarum auctor jure damnatur*. Lips. Quid intersit inter *pulsare* et *verberare*, docet Ulpianus D. 47. t. 10. l. 5.

Colonia Senensi] *Seniensi* in Vatic. semper. Lips. Item Fl. Agr. Guelf. ubi *Senihensi*. Ed. pr. *Semensi*, vitiose sive pro *Senensi*, sive pro *Seniensi*: Ceteræ edd. omnes ante Lips. *Senensi*. ut MSS. quatuor ap. Broterium. A Senis (Etruriæ oppidum est) fieri *Senensis* et *Seniensis*, putat Ryckius. Atque etiam ipsam urbem *Seniam* dictam, voluit ex inser. antiqua docere J. Gronovius. quibus et adstipulator Cellarius in Geogr. ant. 2, 9. Mihi tatiùs visum est, cum Broterio sequi usitatam scripturam hujus nominis et MSS. qui eam retinent, quam qui ab ea abeunt: præsertim cum scirem, quam sæpe et varie nomina hominum et locorum in libris scriptis et edd. vitia sint; inprimis in libris Plinii majoris. ERN. Bud. hic *Seniensi*, mox *Semensium*. Equidem Broterio et Ernestio adstipulor. Ut enim a Verona non fit Veroniensis, sic nec a Sena *Seniensis*. Dictam autem *Senam* coloniam, etiam e Strabone patet, qui l. 5. p. 227. *Σάνα* adpellat. Male huc trahunt titulum a Gronovio citatum et a Fabretto p.

Magistratum, querebatur: nec finem injuriæ hic stetit: A. U. ^{824.}
placitum et lamenta et supremorum imaginem præsentī sibi cir-
cumdatur cum contumeliis et probris, quæ in Senatum universum A. C. ^{71.}
jacerentur. Vocati, qui arguebantur. Et, cognita causa,
 in convictos vindicatum. Additumque SC. quo Senensium
 plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius
 Flamma Cyrenensibus damnatur lege repetundarum, et ex-
 silio ob sævitiam. Inter quæ militaris seditio prope exar- 46
 sit. Prætorianam militiam repetebant a Vitellio dimissi,
 pro Vespasiano congregati: et inlectus in eandem spem, e
 legionibus miles promissa stipendia flagitabat: ne Vitellia-
 ni quidem sine multa cæde pelli poterant; sed immensa pe-
 cunia dicebatur, qua tanta vis hominum retinenda erat. In-
 gressus castra Mucianus, quo rectius stipendia singulorum

712. et Grutero p. 372, 7. productum. Is enim ad *Seniam* Dalmatiæ spectat, teste Apiano p. 367. qui primus dedit. Hanc *Seniam* non esse Taciti vel inde constat, quod Plinius 3, 21 (25). non coloniis eam adnumerat, quum contra istam Hetruriam ib. 5 (8). *coloniam* dicat *Senensem*.

Cognita causa] In Freinsh. ed. 2. *jussa male*, idque et in ed. J. Fr. Gron. sic servatum.

In convictos vindicatum] Imitari videtur Sallustium Cat. 9. et aliis locis. Sed tamen et Cicero hac forma usus est. ut Verr. 5, 50. ERN.

Cyrenensibus damnatur] Pro a *Cyren*. ut corrigi volebat vir doctus in marg. Gryph. *Damnare* quo sensu hic accipiendum, supra dictum A. 3, 36. Sed *Cyrenensibus* primus edidit Rhen. (ex ingenio) MSS. et edd. ante Rhen. *Cyrensisibus*, vel *Cirensibus*. In MS. Agr. supra scriptum *Cretensibus*. Nihil in silentio aliorum de hoc Flamma scriptorum, certi dici potest. ERN.

Prætorianam militiam] De hoc loco agit Perizon. de Prætor: diss. 2. p. 134. ERN.

Lectus in eandem spem] Sic libri: nisi quod ed. pr. *lectus eadem specie*, vitiose pro *spe*: quod eodem redit. Sed pro *lectus* Muretus malebat *erectus*: quod placebat etiam Ursino. *Erecti in spem* dicuntur, qui sua sponte spem concipiunt. At hic promissa stipendia flagitant; quod indicio est, iis spem Prætorianæ militiæ factam. Itaque malim *illectus* vel *allectus*, ab *allicere*. In spem allicere est usitata bonis scriptoribus phrasis. Fraudi fuere verba *legionibus*, quæ ad participium referebant librarii, sum ad miles referenda sint. Miles e

legionibus est legionarius, ut alibi. Facta erat legionariis spes Prætorianæ militiæ, ut eo firmiores essent et constantiores in partibus Flavianis. *Promissa stipendia* sunt stipendia Prætoriana, militia Prætoriana. ERN. Ursinus vulg. dicit esse *electus*, quod nusquam reperio. *Inlectus* cum Bip. recipio.

Pelli poterant] In MS. Flor. sequuntur verba *sed immensa pecunia feritem in Guelf.* in quo est *ferunt*, et ed. pr. in qua *fer*: quod idem est. In Agr. alia verba adduntur e c. 53. sed post hæc transpositio in tribus prioribus libris. Sequuntur enim e c. 52. *ne criminantium nunciis*, usque ad finem c. 53. *retinenda erat.* Puteolanus eo ordine, qui nunc est, edidit. ERN. Scilicet, ut post *pelli poterant* statim sequatur *Ingressus castra* etc. Ita plane habet Bud. cod. et Puteol. editio cum seqq. absque illa transpositione, quam e cod. Flor. notavit Pich. (de Guelf. et Agr. dubitare licet). Verba, quæ in cod. Agr. adduntur, sunt ista: *sed immensa pecunia tanta vis hominum retinenda erat.* Ex quibus collatis cum iis, quæ ex cod. Flor. et Guelf. referuntur, Bip. quos lubens sequor, acute non minus quam vere locum nostrum ita refigunt: *sed immensa pecunia dicebatur, qua tanta vis hominum retinenda erat, ubi dicebatur loco rō fer(ebatur)* Flor. pro *promittebatur*. ut apud Nonium 4, 122. Ceterum verba ista: *quo tanta vis hominum retinenda erat*, capiti 53. nullatenus convenire, sensit nemo interpretum. Sic Guérin non videre se ait, quid *altitudo templo adjecta ad tantam vim hominum retinendam* faciat. In Bud. rō *ingressus* 2. m. adjecit post hæc.

Stipendia spectaret] Usitatus dixisset

A. U. spectaret, suis cum insignibus armisque victores constituit,
 824. modicis inter se spatiis discretos. Tum Vitelliani, quos
 A. C. apud Bovillas in deditionem acceptos memoravimus, ceteri-
 71. que per urbem et urbi vicina conquisiti producuntur prope
 intecto corpore. *Eos Mucianus diduci, et Germanicum Bri-*
tannicumque militem, ac si qui aliorum exercituum, separatim
adsistere, jubet. Illos primus statim adspecus obstupescer-
 at: cum ex diverso velut aciem, telis et armis truncem,
 semet clausos nudosque et inlucie deformes, adspicerent.
 Ut vero huc illuc distrahi cœpere, metus per omnes et præ-
 cipua Germanici militis formido, tamquam ea separatione
 ad eadem destinarentur: prensare commanipularium pe-
 ctora, cervicibus innecti, suprema oscula petere, *ne desereren-*
tur soli, neu, in pari causa, disparem fortunam paterentur:
 modo Mucianum, modo absentem Principem, postremum
 cælum ac Deos obtestari: donec Mucianus, *cunctos ejusdem*
sacramenti, ejusdem Imperatoris milites adpellans, falso timori
 obviam iret. Namque et victor exercitus clamore lacrimas
 eorum juvabat. Isque finis illa die. Paucis post diebus,
 adloquentem Domitianum firmati jam exceperere. Spernunt
 oblatos agros: *militiam et stipendia* orant. Preces erant,
 sed quibus contradici non posset. igitur in Prætorium ac-
 cepti. Dein, quibus ætas et justa stipendia, dimissi cum ho-
 nore, alii ob culpam; sed carptim ac singuli: quo tutissimo
 47 remedio consensus multitudinis extenuatur. Ceterum ve-
 rane pauperie, an uti videretur, actum in Senatu, *ut sexcen-*
ties sesterium a privatis mutuum acciperetur. Præpositusque
 ei curæ Poppæus Silvanus. nec multo post necessitas abiit,

noscere: ut causas noscere dicant, et similia. Mox *cum insignibus suis* v. ad c. 29. Infra pro *separatim* MSS. Flor. Gneif. ed. pr. *separati*: omisa virgula supra litera ultima. nam vulgatum verum haud dubie. Sic supra 3, 59. *contempti* pro *contentim* vidimus in libris. Ern. Bud. *separatim*. Idem et Agr. *deduci*, male.

Ad eadem destinarentur] Sic edidit (e Bud.) Rhen. Ante editi omnes et Gneif. *destinarentur*. Ern.

Prensare commanipularium] Ita lego. non tamen male, *prensare commanipulares, pectori, cervicibus innecti*. LIPS. Consentit lectioni Lipsianæ Flor. item Gneif. in quo tamen *prensare* est in margine tantum. At Agr. ed. pr. *injecta*, ed. Puteol. Ber. Alc. Ald. *injecti*: quod placet Ryckio (et Grut.). Rhen. Gryph. *injecti*: et ante *cum manipularium*: Aldus *cum prehensare manip.* p. Pro *pectora* Acidalius malebat *dexteræ*, Ego vulgatum probō. *Prensare* dicitur pro

amplecti, ut *ambire pectora*, apud Lucanum 8, 67. Deinde *innecti cervicibus* eleganter, ut Ann. 12, 47. *implicare dextræ*. Ern. In Bud. *prensare* deest, quod more suo perperam tuetur Rhen. Tū *innecti* debetur Lipsio. Mox Agr. *postremo*.

Spernunt oblatos agros] Sibi addidit (e Bud.) Rhenanus: quod bene delevit Pichena. *Militiam* intellige inter Prætorianos, et *stipendia* Prætorianorum, qui mox *Prætorium* vocantur, ut recte explicat Perizon. l. c. Ern. Sibi abest a Flor. et aliis, nec Put. habet, nec Alc.

Sexcenties HS.] Faciunt 12,000,000 libr. Franc. Apud Suet. Vesp. 16. legitur perperam *quadringenties* (pro *quadragies*) *millies*, ut viri docti bene notarunt.

Poppæus S.] V. ad 2, 86. hic quoque eadem librorum varietas, *Curs* abest a MS. Agr. ed. pr. Ern. Bud. habet *curæ*. Idem Pompejus.

sive omissa simulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, Consulatus, quos Vitellius dederat. Funusque Censorium Flavio Sabino ductum: magna documenta instabilis Fortunæ, summaque et ima miscentis. Sub idem tempus L. Piso Proconsul interficitur. Ea de cæde quam verissime expediam, si pauca supra repetiero, ab initio caussisque tallium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliaque tutandis Imperii finibus, sub D. Augusto Tiberioque Principibus, Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar, turbidus animi, ac M. Silanum, obtinentem Africam, metuens, ablatam Proconsuli legionem, misso in eam rem Legato tradidit. æquatus inter duos beneficiorum numerus et, mixtis utrius-

Legem ferente] Ne tirones errent, relatio in Senatu facta intelligenda, ut alibi monitum. v. A. 11, 18. Vitiosæ Guelf. (Bud.) ed. pr. *abroganti*. ERN.

Summaque etiam miscentis] Rodolphus acuto *numanque et ima miscentis*. LIPS. Immo MS. Agr. Recepit Bernecerus. Mox pro Consule Flor. ed. J. Gronov. Sic fuit et in Guelf. sed litera ultima erasa est. ERN.

Si pauca supra petiero] Rhen. (ex ingenio) et Muretus emendant *repetiero*, quo verbo in hac phrasi alibi noster usus est. ERN. V. A. 16, 18. Omnino *repetiero* rectius. Acid. putat prius leg. brevissime vel quam potero verissime.

M. Silanum] Dio 59, 20. hæc in rebus Caii mire confundit ac miscet. Nec M. Silano Proconsule. evenisse divisionem hanc vult, sed ipso L. Pisone. Vide eum: et de hac ipsa cæde Plinium Ep. 3, 7. LIPS. Adde Wesselingium Obs. 1, 17. qui Dionem bene refellit. ERN. De Silano v. ad A. 13, 1.

Beneficiorum numerus] Proprie et ex ævi ejus usu accipe *beneficia*, promotiones ad altiores ordines sive gradus. Castrense in ea re verbum est, Livio sic usurpatum 9, 30. *Ut Tribuni militum a populo sanidani crearentur. quæ antea, perquam paucis suffragio populi relictis locis, Dictatorum et Consulum ferme fuerant beneficia*. Ciceroni etiam epistola ad Rufum Questorem 5, 20. *De Centurionibus tamen et Tribunorum militum contubernaliibus, res est in integro; genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat*. Nec Valerius alio sensu 4, 7, 5. scripsit. *Ad Equestrem ordinem et splendide militiæ stipendia P. Cælii beneficio pervenerat*. Item Suetonius Tib. 12. clare: *Penit in supplicationem, per quosdam beneficii sui Centuriones*. Noster adæque 1, 25. *Primores*

militum, per beneficia Nymphidii ut spectatos. Hi tales beneficiarii dicti. Cæsar B. C. 1, 75. *Petrinus cum Prætoria cohorte barbarisque equitibus paucis, beneficiariis suis*. Passim in lapidibus: BR. COS. et BR. PR. PR. id est, *Beneficiarius Consulis. Beneficiarius Prætoris. Beneficiarius Præfecti Prætorio, aut Proprætoris*. Vegetius restringere nomen videtur: et *beneficiarii*, inquit 2, 7. ab eo appellati, quod beneficio *Tribunorum promoverentur*. Et ad ejus mentem in lapidibus lego ista. In Piceno (ap. Grut. 551, 3.) BENEFICIARIUS. TRIBUNI. DEINDE. OPTIO. IN. CENTURIA. Romæ (ib. p. 538, 8.) CORNELIO. MARCIANO. MILITI. CHORT. XII. URB. BENE. TRIBUN. Abiisse in aliud officii nomen videtur, ex Tertulliano de Fuga c. 13. *In matricibus beneficiorum et curiosorum inter tabernarios et lanios et aleones et lenones Christiani quoque vectigales continentur*. LIPS. Et Pancirollus ad Notit. Dign. Occ. c. 9. volebat corrigi *beneficiorum*: male. Nam hoc posterioris ætatis verbum. Sed, ut hoc obiter addam, duo sunt ap. veteres beneficiorum genera, quæ subinde confunduntur a doctissimis, ut h. l. ab ipso Lipsio. Alia sunt *beneficia*, quæ ad ærarium deferuntur, ad quæ spectat locus ex ep. Cic. ad quæstorem suum: alia *beneficia* Imperatorum aut aliorum. In illis nihil est, nisi commendatio virtutis et rei bene gestæ, quæ deponitur apud ærarium, et venit in civium notitiam, unde aditus munitur ad honores majores: in his est gradus aut honoris collatio, ut Tribunatus, Præfecturæ, Centurionatus etc. verbo honoratoris et utilioris militiæ in quosunque genere: nam et Centurionum *beneficia* sunt. Neque verosolum de militia dicitur, sed et aliis: velut ap. Plin. ep. 10, 48. sunt *huleutæ*

- A. U. que mandatis, discordia quæsitæ, auctaque pravo certamine.
 824. Legatorum vis adolevit diuturnitate officii, vel quia mino-
 A. C. ribus major æmulandi cura; Proconsulum splendidissimus
 71. quisque securitati magis, quam potentie consulebant. Sed
 49 tum legionem in Africa regebat Valerius Festus, sumptuosæ
 adolescentiæ, neque modica cupiens, et adfinitate Vitellii
 anxius. Is crebris sermonibus tentaveritne Pisonem ad
 res novas, an tentanti restiterit, incertum; quoniam secreto
 eorum nemo adfuit, et, occiso Pisone, plerique ad gratiam
 interfectoris inclinavere. Nec ambigitur, provinciam et
 militem alienato erga Vespasianum animo fuisse: et qui-
 dam e Vitellianis, urbe profugi, ostentabant Pisoni *nutantes*
Gallias, paratam Germaniam, pericula ipsius et in pace su-
specta tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta, Præfe-
 ctus alæ Petrinæ, prospera navigatione prævenit Papirium,
 Centurionem, a Muciano missum, adseveravitque *mandata*
interficiendi Pisonis Centurioni data. Cecidisse Galerianum,
consobrinum ejus generumque. Unam in audacia spem salutis.
Sed duo itinera audendi; seu mallet statim arma, seu petita
navibus Gallia, Ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet.
 Nihil ad ea moto Pisone, Centurio a Muciano missus, ut

beneficio Cæsaris. nam ibi aut *additi be-*
neficio tuo cum Casaub. legendum, aut *qui*
sunt beneficio tuo. Ut ad Tacitum venia-
 mus, equatus beneficiorum numerus nihil
 est aliud, quam numerum locorum milita-
 rium, quæ adsignarentur arbitrio Procon-
 sulis, fuisse inter utrumque ita divisum,
 ut uterque totidem crearet. EBN.

Pravo certamine legatorum] Disting-
 uendum censeo: et *mistis utriusque*
mandatis discordia quæsitæ, auctaque
pravo certamine. Legatorum *jus* adole-
 vit diuturnitate officii. Hoc enim ait:
 dum imperant iisdem uterque suo jure
 sæpe contraria, discordia exorta est, et
 ea *pravo certamine*, dum neuter alteri
 concedere sustinet, aucta. Sed Legato-
 rum potestas prævaluit, quia complures
 per annos eam curam habebant, Procon-
 sules quotannis mutabantur, etc. GRON.
 Ea inter punctio est in MS. Agr. ed. pr.
 In Guelf. (et Bud.) omnia uno tenore
 sine interpunctione scripta. Recepit
 Ryckius, quem imitatus sum. Mox
 pro *jus*, Guelf. et alii ap. Broterium
vis, quod non temere spreverim. Sal-
 tem *jus* h. l. sic dicitur. EBN. Bud.
jus, non dubie, ut alibi. Bip. *recepere*
vis. Puto rectius.

Valerius Festus] Plinius Ep. 3, 7.
Nuper L. Piso, pater illius, qui a Vale-
rio Festo per summum facinus in Africa
occinus est. Lira.

Neque modica cupiens, sed affinitate
Vitellii anxius] Primum MSS. Bud.
 Guelf. *cupido.* Deinde Bud. *si*: Agr.
 ed. pr. et: ceteri scr. et edd. sed. Ry-
 ckius recepit *et.* Ambigo, utrum præfe-
 rendum putem. Nihil enim in con-
 textu reperio, unde ratio cum fiducia
 aliqua pronunciandi sumi possit. Itaque
 libros plures secutus sum. EBN. Bene
 Grnt. præfert *et*, quia etiam hoc inter
 causas, cur citius ad res novas transie-
 rit. Sic et Bip.

Alienato erga Vesp.] Ed. pr. *aliena-*
tam. Post in ante *pace* deletam vole-
 bant Faernus, Muretus, Grotius etc.
 quam omnes libri exhibent. EBN. Bip.
 delent; sed ferri potest, judice Acida-
 lio. Servant etiam Brot. Lall.

Præfectus alæ Petrinæ] In Notitia
 Imperii Sect. 63. *Præfectus alæ Petri-*
anæ legitur in Britannia, *per lineam*
valli. Ubi linea valli, non aliud est,
 quam tractus ille ad vallum a Severo
 aliique exstructum. LIRA. De *alæ Pe-*
trina v. Lips. ad A. 11, 4. EBN. Mox
 Bud. *omissum*, vitium e vicinia ortum.

Cecidisse Galerianum] Cod. Bud.
cesisse. Unde Rhenanus *cæcos esse Ga-*
ler. corripbat. At *cecidisse* iterum sic
 mox c. 61. EBN.

A Muciano missus] Præpositio deest
 in Bud. Mox Agr. *ostentaret.*

portum Carthaginiis adtigat, magna voce læta Pisoni ^{A. U. 824.} omnia, tamquam Principi, continuare; obvios et subitæ ^{A. C. 71.} rei miraculo adtonitos, ut eadem adstreperent, hortari. vulgus credulum, ruere in forum: *præsentiam Pisonis* exposcere. Gaudio clamoribusque cuncta miscebant, indiligentia veri et adulandi libidine. Piso, indicio Sagittæ, vel insita modestia, non in publicum egressus est, neque se studiis vulgi permisit. Centurionemque percunctatus, postquam, *quasitum sibi crimen cædemque*, comperit, *animadverti in eum* jussit, haud perinde spe vitæ, quam ira in percussorem, quod idem ex interfectorebus Clodii Macri, cruentas Legati sanguine manus ad cædem Proconsulis retulisset. Anxiò deinde edicto Carthaginiensibus increpitis, ne solita quidem munia usurpabat, clausus intra domum, ne qua motus novi caussa vel forte oriretur. Sed, ubi Festo con- ⁵⁰ sternatio vulgi, Centurionis supplicium, veraque et falsa, more famæ, in majus innotuere, equites in necem Pisonis mittit. Illi raptim vecti, obscuro adhuc cœptæ lucis, domum Proconsulis inrumpunt, dstrictis gladiis: et magna pars Pisonis ignari, quod Pœnos auxiliares Maurosque in eam cædem delegerat. haud procul cubiculo, obvium forte servum, *quisnum et ubi esset Piso?* interrogavere. Servus egregio mendacio, *se Pisonem esse*, respondit: ac statim obtruncatur. nec multo post Piso interficitur. Namque aderat, qui nosceret, Bebius Massa, e Procuratoribus

Læta Pisoni omnia—continuarè] Vere Acidalius correxit *omnia*. Idque adeo evidens e sequentibus, *ut eadem adstreperent*, ut recipere in textum non dubitarim: secutusque est nos Broterius (et Lall.). *Omina læta Pisoni ut Principi continuare* est, lætis ominibus eum omnibus locis, assidue, prosequi, usurpato Principis nomine et quicquid appellari Principes solent. Groslothus corripbat *conclamare*, non adsecutus verbum vulgatum. Læta omnia nunciare poterat homo, non clamore continuare. Mox *indiligentia veri* bene correctum a Rhen. Ed. pr. (et Bud.) *indiligentia viri*. Ceteræ ante Rhen. MS. Guelf. *indulgentia viri*. ERN.

Consternatio vulgi] h. e. concursus in forum ex instinctu et fraude Centurionis, clamore præsentiam Pisonis exscentium, ominibus lætis, ut Principem, prosequentium. Tironum caussa dictum. Paulo post ed. pr. *Pœnos auxiliaresque Mauros*. ERN. Cf. A. 1, 39.

E Procuratoribus Africæ] Ed. pr. *Procurator Af.* Si plures in Africa Procuratores Cæsaris, vulgatum præfe-

ram. Sed in Africa, Proconsulari provincia, plures fuisse, nondum reperi et vix credo. In Britannia quidem, provincia Cæsaris, unus tantum fuit, ut patet ex Agric. 15. Ann. 14, 39. Nisi forte illo tempore præter primarium Procuratorem alii minores extra ordinem missi fuere, qui certam aliquam partem rei fiscalis, sub primario Procuratore, curarent; quod interdum factum docet Bynkersh. Obs. 2, 21. extr. et variis legum, inscriptionum, locis patet. Id si non placet, et illis temporibus, præsertim in Proconsulari provincia unus tantum (nam loca, quæ afferuntur, non attingunt hanc ætatem) aut lectio ed. prim. præferetur, aut *Africæ* putabitur esse a mala manu. Nam potuit esse, *Bebius, e Procuratoribus*, pro *Procurator*, non addito provinciæ nomine: ut supra vidimus e *Tribunia*, pro, *Tribunus*; quod illi male ab imperitis librariis substitutum in libris vett. notavimus. item e *Prinipilaribus* pro *Prinipilaris* H. 3, 70. ERN. Lall. exponit: unus ex iis, qui Procuratores Africæ fuerant.

- A. V. Africæ, jam tunc optimo cuique exitiosus, et in caussas
 824. malorum, quæ mox tulimus, sæptus rediturus. Festus
 A. C. Adrumeto, ubi speculabundus substitit, ad legionem con-
 71. tendit, Præfectumque castrorum, Cetronium Pisanum, vin-
 ciri iussit, proprias ob similitates: sed *Pisonis satellitem*
 vocabat, militesque et Centuriones quosdam puniit, alios
 præmiis adfecit: neutrum ex merito, sed ut oppres-
 sisse bellum crederetur. Mox Oeensium, Leptitanorum-
 que discordias componit, quæ, raptu frugum et pecorum
 inter agrestes, modicis principiis, jam per arma atque
 acies exercebantur. Nam populus Oeensis, multitudine
 inferior, Garamantas exciverat, gentem indomitam et inter
 adcolas latrociniis fecundam. Unde arctæ Leptitanis res,
 lateque vastatis agris intra mœnia trepidabant: donec, in-
 teruentu cohortium alarumque, fusi Garamantes et recepta
 omnis præda, nisi quam vagi per inaccessa mapalium ulte-
 51 rioribus vendiderant. At Vespasiano, post Cremonensem
 pugnam et prosperos undique nuntios, *cecidisse Vitellium*,
 multi cujusque ordinis, pari audacia fortunaque hibernum

In caussas malorum—rediturus] i. e. qui postea sæpe in causis malorum no-
 strorum futurus erat, sæpe acturus, quem
 nos adligerent. EBN. Cf. Plin. Ep. 7,
 33.

Ad legionem tendit] Sequentia per-
 fectum desiderant. *Tendit* pro perfecto
 non accipiam, propter ea, quæ ad Ann.
 3, 24. dixi. Cogitavi olim, et hic le-
 gendum *tendit*. Sed in ed. pr. *conten-*
dit reperi, quod recipere non dubitavi.
 Sic et MS. Reg. Idem fecit Broterius.
 Eadem habet mox *puniit*, quod post
 edidit Rhenanus (e Bud.) cum sqq. om-
 nibus: idque est et in Flor. cum Puteol.
 Ber. Alc. edidissent *puniit*, quod est et in
 Guelf. EBN. Bud. *tendit*. Mox Bud.
causis obrepentes.

Mox Ophenisium] Rodolphus voluit
Aspensium: sed a conjectura. Ophen-
 isium quidem non alibi mentio in hoc
 tractu: et putamus rectissime emenda-
 tum iri, *Oeneisium*. statimque, *populus*
Oeneis. Rem tetigi. Te advoco, C.
 Muhl, in meam fidem et Taciti lucem:
 Scribis 3, 5. his ipsis verbis: *Ad Garaman-*
tas iter inexplicabile adhuc fuit.
Proximo bello, quod cum Oeneisibus Ro-
mani gesserat, initio Vespasiani Impera-
toris, compendium vix quatuor depre-
hensum est. Quod illud bellum sub in-
 itia Vespasiani, nisi istud? Itaque Pli-
 nio quoque prænotent clare hæc Corneli-
 ana. Tempus, *sitas*, nomen, omnia
 conveniunt: et est hoc illud ipsum cele-

bre opidum, unde Pudentilla Apuleii, ut
 ipse Apologia commemorat. Scripsit et
 Oratorem. *Pro statua sibi Oea locanda.*
 Lips. MS. Agr. *Aspensium* non *Rusp.*
 Ed. pr. (et Bud. cod.) *Offens.* Lipsii
 correctionem recepit Ryckius; de qua v.
 quos laudat J. Gron. qui vulgatum ser-
 vat: inprimisque Suritam ad Anton.
 Min. p. 62. ed. Wessel. ibique etiam
Wesselingiam: unde patet, sæpe istius
 urbis nomen corruptum in libris, et
 restitutum a doctis viris: Add. Oudend.
 ad Sueton. Aug. 4. extr. Sed in primis
 ex ed. pr. apparet, vere Suritam conje-
 ctio, de origine corruptela: nempe, ex
Oeensis primam factam *Ofenis*. Etiam
 tabula Penting. habet *Oea*. Pelerin Re-
 couil de méd. Suppl. 2. p. 48. 49. e
 numo antiquo in primis verum nomen
 defendit esse *Ocea*, inde *Oeensis*. In
 numo est *Col. Aug. Oce*. Ceteram Le-
 ptis intelligenda magna, in cujus vicinia
 Oea. EBN. Ptol. 4, 3. *Eña*. In numo
 Antonini Pil *Oea*.

Unde arctæ Leptitanis res] *Arctæ*
 MSS. Flor. (Bud.) Agr. Guelf. edd.
 ante Rhen. qui edidit *arctæ*. Vetas resti-
 tuit Ryckius: et hoc consuetudo Latine
 loquentium desiderat, ut vidit Frein-
 shem. Dubitat J. Fr. Gronovius ad Läv.
 10, 6. an recte *arctæ* res sollicitetur, lau-
 dans *durant rem* e Virgilio: non dubita-
 turus, si consensum vet. librorum cogita-
 tam habuisset. Mox MS. Agr. *vastis*.
 V. ad 2, 39. EBN. Bud. *vastis*.

mare adgressi, nuntiavere. Aderant legati Regia Vologesi, A. U. ^{824.}
quadraginta Parthorum equitum millia offerentes. Magnifi-
 cum lætumque, tantis sociorum auxiliis ambiri, neque indi-
 gere. Gratia Vologeso actæ, mandatumque, ^{A. C. 71.} *ut legatos ad*
Senatum mitteret et pacem esse sciret. Vespasianus, in Italiam
 resque urbis intentus, adversam de Domitiano famam acci-
 pit: *tamquam terminos atatis et concessa filio egrederetur.*
 Igitur validissimam exercitus partem Tito tradit, ad reli-
 qua Judaici belli perpetranda. Titum, antequam digre-⁵²
 deretur, multo apud patrem sermone orasse dicebatur, *ne*
criminantium nuntiis temere accenderetur: integrumque se ac
placabilem filio præstaret. Non legiones, non classes, perinde
firma imperii munimenta, quam numerum liberorum. Nam
amicos tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus,
inimici, transferri, desinere: suum cuique sanguinem indiscretum,
sed maxime Principibus: quorum prosperis et alii fruuntur,
adversa ad junctissimos pertineant. ne fratribus quidem
mansuram concordium, ni parens exemplum præbuisset. Vespasianus, haud æque Domitiano mitigatus, quam Titi pietate gaudens, bono esse animo jubet, belloque et armis Rempublicam ad tollere: sibi pacem domumque curæ fore. Tum celerissimas navium, frumento onustas, sævo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine urbs nutabat, ut decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit, cum a Vespasiano commeatus subvenire. Curam restituendi⁵³

Mare aggressi] Ferretus malebat *in-*
gressi, quod cuivis in mentem veniat.
 At vulgatum quoque rectum. ERN.

Quadraginta Parthorum] Nec nimis
 pro illo Rege et militia totius gentis
 equestri. Idem numerus in Suetonio
 c. 6. *Vologesum promississe XL. millia*
sagittariorum. Non pugnat. nempe
 equites illi sagittarii, ut solent, et hip-
 potoxotæ. Quidam tamen libri in Sue-
 tonio XV. M. nec audio. LIPS.

Suum cuique sanguinem indiscretum]
 H. e. liberos cujusque esse ei arctissimo
 vinculo conjunctos, ut omnia parenti
 liberisque communia sint. Mox parens
 pro pater edidi e Flor. Bad. Agr. ed. pr.
 Post attolleret MS. Guelf. edd. Put. Ber.
 Alc. male. ERN. Bad. attollere, sed
 male ibi deest jubet.

A Vesp. commeatus subvenire] Tum
 eusum fuisse a Corinthiis numum in
 honorem Domitiani, in ejus postica
 corona spica cum epigraphe PERM.
 IMP. GERM. tradit Vaillant in NN. Col.
 t. 1. p. 139. Verum Germanici titulus
 non ante a. u. 836. Domitiano est in-
 ditus, ut bene docet Eckhel in Doctr.

NN. vet. t. 6. p. 397.

Curam restituendi capitolii confert]
 Confert in illum jam dictum. Sed adfuit
 igitur Vespasianus, an abfuit? Adfuisse
 Suetonius fortiter dicit c. 8. *Ipsæ resti-*
tutionem capitolii aggressus, rudibus
purgandis manus admovit primus, ac suo
collo quædam extulit. Simile et in Dio-
 nis compendio legas 66, 10. At Taciti
 verba et narratio aliorum eunt, et
 omnia sunt, ut Vespasiano absente. Si
 præsens, cur in alium transfert? cur
 nec nominatur quidem? cur cetera
 omnia, quæ temporum serie narrantur,
 illo absente gesta? Ego nihil nisi pu-
 gniam manifestam hic video, et libens
 audiam (paci amicus sum) conciliantem.
 LIPS. Quæ vel pro Tacito, ut a Savilio
 ad h. l. vel contra eum ab aliis dicta
 sunt, aut quomodo conciliare cum Sue-
 tonio aliisque tentarint viri docti, veluti
 Ph. a Torre ap. Burm: ad Suet. T.
 Vesp. 8. non referam. In MS. Guelf.
 ante *curam rest.* C. est spatium vacuum
 duorum versiculorum, et par in fine loci
 hujus de capitolio. Porro, ut supra dixi-
 mus ad c. 46. in MSS. et ed. pr. sunt

- A. U. capitolii in L. Vestinum confert, Equestris ordinis virum,
 824. sed auctoritate famaue inter procures. Ab eo contracti
 A. C. Haruspices monuere, ut reliquia prioris delubri in paludes
 71. aveherentur: templum iisdem vestigiis sisteretur. nolle Deos,
 mutari veterem formam. Undecimo Kal. Julius, serena luce
 spatium omne, quod templo dicabatur, evinctum vittis coronisque. Ingressi milites, quis fausta nomina, felicibus ramis. dein virgines Vestales, cum pueris puellisque pa-

verba sed immensa pecunia ferunt, eaque paullo ante transpositionem, de qua ibi dictum: adde dicta ad extrema hujus capitis. Quæ mihi suspensionem movere, hoc caput aliunde, h. e. ex sequente libro huc translatum esse, aut saltem aliquid ante id omissum. Nam clarum satis est ex initio statim capitis, curam reficiendi capitolii Vespasiano fuisse mandatam. Id autem ubi dictum est? Res autem est tanta, ut a Tacito præteriri non potuerit. Nam quæ c. 9. extr. dicuntur, non sufficiunt. Neque facile credam, absente Vespasiano de ea re aliquid esse statutum. At hoc tempore nondum Romæ fuisse, sed circa finem ætatis demum, eo venisse, series tota rerum declarat. Vid. c. 81. Joseph. Bell. Jud. 7, 4. Pagius quidem non dubitat, advenisse Romam mense Septembri. Sed hæc de conjectura; quam incertam esse facile largiar. Et sunt alia de capitolio instaurato ambigua etiam in Josepho, de quibus jam dicere nil attinet. ERN. De restituendo capitolio jam anno superiori in Senatu actum. Cf. c. 4. et 9. Quam parum concordent scriptores in omni hoc restituti capitolii negotio narrando, docet etiam Reimaruss ad Dionem l. c.

L. Vestinum Equestris ordinis] Estne ille, de quo oratione pro Gallis Claudius Cæsar? Ex qua colonia (Viennensi) inter paucos Equestris ordinis ornamentum L. Vestinum familiarissime diligo. Ego puto. idque paullo certius, quam eundem Martiali intellegi 4, 78. Cum gravis extremas Vestinus duceret horas, Et jam per Stygias esset iturus aquas, Ultima volentes oravit pensa sorores, Ut traherent parva stamina pulla mora. . . Tum, largus partitus opes, a luce recessit: Sequæ mori post hoc credidit ille senem. Nam hic fuerit potius filius ejus: qui videtur e clausula juvenis obiisse. LIPS.

In paludes aveherentur] Ed. pr. adveherentur. male. Vid. ad 16, 2. ERN.

Ingressi milites] Acidalius hæc cum

antecedentibus conjungenda putabat, et sic in ed. pr. reperi. ERN.

Quibus fausta nomina] Non, omnia, ut vulgo. Vaticanus ita jubet et mos religionis prisce. quibus magnæ curæ, ut in his talibus initiis homines præsent bono nomine. id est: e quorum nominibus captari velut angurium aliquod posset prosperitatis et diuturnitatis. Talia sunt Salvius, Longinus, Statorius etc. Mala contra, e quibus triste aliquod, infirmum, breve, ut Curtius, Minucius, Furius, Hostilius. Cicero de divin. 1, 45. Cum Imperator exercitum, Censor populum, lustraret, bonis nominibus, qui hostias ducerent, eligebantur: quod idem in delectu Consules observant, ut primus niles fiat bono nomine. Plinius 28, 2 (5.) Publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus. Tale vaticinium lenonis illius Plautini, in Lucræ Persa 4, 4, 78. Nomen atque omen quantivis est pretii . . . Mihi quoque Lucridem confido fore te. Adi et Festum in Lacus Lucrinus. LIPS. Firmant MSS. Flor. Vat. Reg. ed. pr. sed insuper quis. ERN. Bud. quibus fausta nomina, ubi 2. m. vi nomina mutare parabat in omnia vel omnia. Bip. legunt qui per adpositionem pro quibus, et provocant ad verba cit. Plinii. Sed in his eo sensu dicendum fuisset ducentia, non ducentium. Sic et Cicero l. c. non dicit bona nomina, sed bonis nominibus. Falso Ryckium Flor. codici tribuere qui, testatur Jac. Gronov.

Felicibus ramis] Id est, e felici arbore (Dis grata, interpretatur Macrobius 2, 16.) decerptus. Ammianus in religione simili 29, 1. Lintæis quidam indumentis amictus, torulo capiti circumflecto, verbenas felicias arboris gestans. Huic usui maxime laurus. Livius 1, 40, 37. Omnes coronati et lauream in manu tenentes supplicaverunt. Suidas: Αλακας. ὁ ἀλάδης τῆς δάφνης, ὃν πατρίστους ὕμνον τοὺς Σιούς. LIPS. Locus a Lipsio productus non Suidæ est, sed Hesychi.

trimis matrimisque, aqua, vivis e fontibus amnibusque A. U. hausta, perluere. Tum Helvidius Priscus, Prætor, præ-^{824.} eunte Plautio Æliano, Pontifice, lustrata suovetaurili-^{A. C.} bus area et super cespitem redditis extis, Jovem, Juno-^{71.}

Aqua perluere] Solenni et usitata lustratione, publice privatimque recepta. Tertullianus de Bapt. c. 5. *Ceterum villas, domos, templa, totasque urbes aspergine circumlatæ aquæ expiant passim.* Huic rei et *περιεργασία* vasa in templis, aqua lustrali plena, qua Sacerdotes aut æditui intrantes aspergerent, aut etiam ipsi sese. Sozomenus 6, 6, *Θαλάσσιον σινος διαβόχου πατήρων ἱερῶν, ὅπου ἱλληνικῇ περιεργασίᾳ τοὺς εἰσερχομένους, Ovidius Fast. 4, 728. Udaque rorales laurea mistit aquas.* Insignem ad hanc ablutionem locum abluo, Asconii In Divinationem: *Alii delubra dicunt ea templa, in quibus sunt labra corporum abluendorum mortuorum, ut Dodonæi Jovis aut Apollinis Delphici, in quorum delubris lebetes tripodesque vivuntur.* Fallor, aut *ἐν mortuorum*, ab inepto glossographo est: nec aliunde delubra derivari vult, quam ab ista in templorum vasis aqua ad deluendum. Lips. Ceterum lectio hæc est e correctione Rhenani. Firmatur tamen initium aqua *rivis* MS. Guelf. Ceteri libri *trimis* vel *trinis*: quod repetitione fortuita natum e voce *matrimis*. Ryckius corrigit, e vicinis f. a. e Cic. N. D. 3, 20. Poterat addi Liv. 1, 45. extr. Ferri posse vulgatum videtur, ad periphrasim aquæ vivæ per *μυσιόμην*. Et videri possunt hæc sumta ex inscriptione aut SC. in quibus talia reperiri, satis constat. sed verissime emendavit J. Gronovius *vivis e fontibus a.* præsertim, cum *ἐν* e sit in iisdem libris antiquis. Idque recepimus. Voluit et ipse exprimi; sed operæ non paruerunt. Nihil tritius vivo flumine in sacris. Vid. Gron. ad h. l. In extremo omnes scr. et edd. ante Rhen. *pluere*, pro quo Ant. Augustinus malebat *perpluere*, quod magis placet quam *perluere*. Etenim adpersio illa fuit aræ lustrandæ causa, de quo *perpluere* dici potest, non *perluere*. EBN. Puteol. et Alc. *a quattrimis et font.* Bud. *aquarivis et font.* Unde Rhen. fingeat *aqua rivis et font.* Ant. Augustinus dabat *aqua e rivis et font.* Rhenanum secuti sunt editores, donec scitam Jac. Gronovii conjecturam reciperet Ernesti, quem imitati recentiores. Præpositio e loco *ἐν* debetur Flor. Habet et Reg. Lall. Augustini *perpluere* longius peti-

tum judicat Broterius. Bud. male *pluere*.

Plauto Æliano] Sic Vatic. Barbare vulgo *Eliatio*. Lips. Consentit ed. pr. etsi habet *Cliano*. Ryckius conjicit scribendum *Plautio Æliano*, ut intelligatur T. Plautius Silvanus Ælianus, clarus illis temporibus vir: de quo est nota inscriptio ap. Gruterum p. 453. etiam a Ryckio ad h. l. allata et accuratius e Piranesi Antichità Rom. tab. XI. a Broterio, qui et sic edidit, ut Alemannus. Idque et nos imitati sumus. In ea et Pontificatus tribuitur Plautio. EBN. Bud. *Plauto Eliatio*.

Lustrata bove taurisque] Vera dictio *suovetaurilibus*. Præit Vatic. in quo, *bovetaurilibus* et Covarruviz, qui *bovetauribus*. Scilicet prisci in lustrationibus aut piammentis hoc sacrificii genus adhibebant, solenni ritu. Livius 8, 10. *Telo potiri hostem fas non est: si potiat, Marti suovetaurilibus piaculum fieri.* Tacitus A. 5 (6, 37.) *Sacrificantibus, cum hic more Romano suovetaurilia daret, ille equum placando anni.* Cato RR. c. 141 (142). *Cum Divis volentibus, quodque bene eveniat, mando tibi Mani, uti illice suovetaurilia, fundum, agrum, terramque meam, quota ex parte circumferenda censeas, uti cures lustrare.* Quæ victimæ in hoc sacro, etsi vox indicat, clare etiam Varro RR. 2, 1. *Populus Romanus cum lustratur suovetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus.* Et Quintil. 1, 5, 67. *Nam suovetaurilia jam persuasum est esse ex sue, ove et tauro.* Soli taurilia hæc etiam dicta, docebet te Festus, nec abeunt a Græcorum veteri sacro, quod illi *τεταύριον* dicebant. de quo Eustathius p. 1676. ad Od. λ. 130. alii quoque. Lips. Flor. Agr. ed. pr. *bovetaurilibus*. EBN. Bud. *bove taurisque*.

Super cespitem redditis extis] Edd. Put. Ber. Alc. *secundum*. male, ut alibi quoque peccatum vidimus. *Reddere* proprium de extis verbum esse, etiam tirores scire arbitror. EBN. Rhen. e Bud. dedit *super*. Sic et Flor. et Agr.

Jovem, Jun. Min.] Egregie hæc illustrat numus Vespasiani, in cujus postica templum hexastylon, statuæ superne et utrinque exornatum, in cujus media signum Jovis sedentis, cui ad dextram adstat Pallas, ad lævam Juno. Exhibet

A. U. nem, *Minervam praesidesque Imperii Deos precatus, uti capta*
824. *prosperarent, sedesque suas, pietate hominum inchoatas, Divina*

A. C. *ope adtollerent; vittas, quis ligatus lapis, innexique funes*
71. *erant, contigit. Simul ceteri Magistratus et Sacerdotes et*

Senatus et Eques et magna pars populi, studio lætitiæque connixi, saxum ingens traxere. passimque injectæ fundamentis argenti aurique stipes et metallorum primitiæ, nullis fornacibus victæ, sed ut gignuntur. Prædixere Haruspices, ne temeraretur opus saxo aurove, in aliud destinato. Altitudo ædibus adjecta. Id solum religio adnuere. et prioris templi magnificentiæ defuisse creditum.

- 54 Audita interim per Gallias Germaniasque mors Vitellii duplicaverat bellum. Nam Civilis, omissa dissimulatione, in Populum Romanum ruere. Vitellianæ legiones vel externum servitium, quam Imperatorem Vespasianum, malle. Galli sustulerant animos, eandem ubique exercituum nostrorum fortunam rati: vulgato rumore, a *Sarmatis Dacisque Mætica ac Pannonica hiberna circumsideri.* paria de Britannia fingeantur. Sed nihil æque, quam incendium capitolii, ut finem Imperio adesse crederent, impulerat. *Captam olim a Gallis urbem: sed, integra Jovis sede, mansisse Imperium. Fatali nunc igne signum cælestis iræ datum, et possessionem rerum humanarum Transalpinis gentibus portendi,* superstitione vana Druidæ canebant. Incesseratque fama, primores Galliarum, ab Othone adversus Vitellium missos, antequam digrederentur, pepigisse, *ne deessent libertati, si Populum Romanum continua bellorum civilium series et interna*

eum Pedrusi ex museo Farnesio et eleganter delineatum Morellins. In numis Antonini Pii ista Numina eodem honoris discrimine sedentia, in aliis ejusdem pro Diis ipsis propriæ singulorum aves, itemque in Lucerna fictili apud Passerium t. 1. p. 29. tres cellæ templi capitolini, simili ordine locatæ comparent. Plura dabit ex Titi et Domitiani numis itemque ex collatis veterum locis Eckhel in Doctr. NN. vet. t. 6. p. 327.

Quis ligatus lapis] Sic Flor. Alii et Bud. *quibus.*

Nullis fornacibus victæ] *Fictæ* pro *coctæ.* nam ignis eleganter dicitur vincere, quæ duriora sunt et igni diu resistunt. Deinde *pæ ut gignuntur* MS. Flor. ed. pr. *ut signantur*, MS. Agr. *et signanter*, quod non displicet Ryckio, sed ut cum sequentibus conjungatur, sitque *diæta.* Vulgatum verum puto, etsi id redundat. Eam. Bip. præferunt *ut signantur*, scil. a natura et insignes sunt. Id eundem non capio. Vulgatum bene habet.

Defuisse creditum etc.] Non credo, hæc ad præcedentia referenda. nam illæ ad altitudinem operis spectant, hoc ad spatium et amplitudinem. Non satis spatiosum templum esse credebatur, in quod tanta sæpe hominum multitudo conflueret, ut eam capere non posset. Sed ita sententia non est absoluta, nec credibile, nil amplius de edificatione capitolii dictum, Unde confirmatur suspicio, ab initio indicata. Eam. Ernesti servavit hic verba: *quæ tanta vis hominum retinenda erat.* Sed rectius ad c. 46. referuntur; id respice. Paullo ante Bud. *primoris templi.* De magnificentiâ ejus fuse Brot. in-edit. majore.

Vel externum] *Nel* habent Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Puteol. Ber. Alo. Restituit Pichena. Paullo post cum Ryckio et J. Gronov. reospi *finem Imperio*, pro *Imperii*, quod et ed. pr. habet. Eam. Bud. *vel externum.* Istud vel in Lipsianis omissum. *Imperio* Flor. Agr. sed Bud. *Imperii.* Mox idem versus *Vitellium.* Dein Agr. *crepit.*

mala fregissent. Ante Flacci Hordeonii cædem, nihil pro-
rupit, quo conjuratio intelligeretur. Interfecto Hordeonio,
commeavere nuntii inter Civilem Classicumque, Præfectum
alæ Treverorum. Classicus nobilitate opibusque ante alios.
Regium illi genus et pace belloque clara origo. Ipse e ma-
joribus suis hostis Populi Romani quam socius, jactabat.
Miscuere sese Julius Tutor et Julius Sabinus: hic Trevir,
hic Lingon. Tutor ripæ Rheni a Vitellio præfectus: Sa-
binus, super insitam vanitatem, falsæ stirpis gloria incende-
batur: *provinciam suam D. Julio, per Gallias bellanti, cor-
pore atque adulterio placuisse.* Hi secretis sermonibus animos
ceterorum scrutari, ubi, quos idoneos rebantur, conscien-
tia obstrinxere, in colonia Agrippinensi in domum privatam
conveniunt. nam publice civitas talibus inceptis abhorrebat:
attamen interfuere quidam Ubiorum Tungrorumque. Sed
plurima vis penes Treveros ac Lingonas: nec tulere moras
consultandi. certatim proclamant: *furere discordiis Popu-
lum Romanum, cæsas legiones, vastatum Italiam, capri cum
maxime urbem, omnes exercitus suis quemque bellis detineri. si*

Anteibat alios] Brevius et verius Vaci. et Covarravie, *ante alios.* Sic H. 5, 12. *Templum in modum arcis, propriæ muri labore et opere. ante alios.* A. 1, 27. *Cn. Lentulus ante alios atate et gloria belli.* Lips. Consentit Flor. Agr. ed. pr. Itaque bens *ibat* a Pichena deletum. ERN. Bud. *ante alios.* sed 2. m. addidit *ibat* in margine.

Hostis Populi Romani, quam socius, jactabat] Sic restitui. Transmarinum et elegans dicendi genus est, *jactat esse socius:* quod plebs dixerit, jactat se socium esse. Homerus II. 13, 54. *Ἐνταῦθα δὲ δὴ σὺ γὰρ ἰπιδόριος γαῖας ἴβαν.* et crebro Græci: quos sæpe et vulgo imitati Latini, sed locis hodie fere corruptis. Plautus Asinaria 3, 3, 43. *Argentī viginti minæ me modo ad mortem appulerunt, Quas hodie adolescens Diabolus ipse daturus dixit.* Ita enim consensu manuscripti. sicut et illo Bacchidibus 1, 2, 47. *Eia, nunc esse ego opinor Hercules, tu autem Linus.* Apuleium eo exemplo scripisse censeam l. 7. *Summos illi promitterent honores haberi mihi.* nec mutem. Virgilius Æn. 2, 377. *—sensit mediū delapsus in hostes.* Lips. Consentit ed. pr. Guelf. et edd. ceteræ ante Lips. (et cod. Bud.) *is se.* E majoribus est, ad exemplum majorum suorum. Dicebat, majores suos hostes Pop. R. fuisse, eorumque exemplum se sequi. Nec absurdum, ut opinor, foret: *is e maj. s. hostis P. R. quam socius jacta-*

bat: magis laudabat et se imitari dicebat eos, qui hostes, quam qui socii Pop. Rom. fuissent. Certè in vulgata e majoribus suis, durius est. ERN. Conjectura ista Merceri est, Pichena probata. Huetius malebat a maj. suis. Bip. e maj. suis explicant natus hostis. In Bud. a l. m. erat ipse, unde 2. m. *Is se.*

Hic Trevir, hic Lingon] Alterum in ille mutari cupiunt Rhen. et Pich. quod non necessarium esse, hodie constat. V. Ryck. MS. autem Flor. habet *Lingonus*, Reg. Agr. ed. pr. *Lingontus*. Broterius suspicatur, Romanos dixisse *Lingonus* pro *Lingo* vel *Lingon*, ut habet Martialis 8, 75, 2. ERN. Bud. *Lingon*. Geminatum pronomen *hic* occurrit et ap. Virg. Ecl. 4, 56. Cic. ad Fam. 9, 16. immo supra A. 14, 8. Mox Bud. *incedebat.*

Animos c. scrutari] Pichena corrigebat *scrutati*, et cum sequentibus conjungebat: eleganter, sed sine libris et non necessario. mox ed. pr. *adstrinxere*, item *Tungrorum*, ut Rhenanus edidit. V. ad 2, 14. ERN. Bud. *scrutari*. quod servant Brot. Lall. Ast Bip. *scrutati*.

Omnes exerc.—bellis detineri] Sic edidi ex ed. pr. ex quo ab Puteol. factum *detineri*, pro quo Rhen. (e Bud.) dedit *distineri*, quod tamen est et in Guelf. *Detineri*, i. e. occupatos esse, verum est, ex iis, quæ supra ad A. 11, 12, diximus. Singula singuli exercitus bella habebant, non pluribus distinebantur, distrahe-

A. U. *Alpes praeidiis firmentur, coalita libertate, dispesturas Gallias,*
 824. *quem virium suarum terminum velint.* Haec dicta pariter pro-
 A. C. bataque. de reliquiis Vitelliani exercitus dubitavere. Pleri-
 71.
 56 *que interficiendos censebant, turbidos, infidos, sanguine Du-*
cum pollutos. Vicit ratio parcendi: ne, *sublata spe veniae,*
pertinacium accenderent. *Addiendos potius in societatem. Le-*
gatis tantum legionum interfectis, ceterum vulgus, conscientia
scelerum et spe impunitatis, facile accessurum. Ea primi con-
 sili formae. missique per Gallias concitatores belli. Simula-
 tum ipsis obsequium, quo incautiorem Voculam opprime-
 rent. Nec defuere, qui Voculae nuntiarent. Sed vires ad
 coercendum deerant, infrequentibus infidisque legionibus.
 Inter ambiguos milites et occultos hostes, optimum e praesentibus ratus, mutua dissimulatione et iisdem, quibus petebatur, artibus grassari; in coloniam Agrippinensem descendit. Illuc Claudius Labeo, quem, captum et extra conventum amandatum in Frisios, diximus, corruptis custodibus perfugit. pollicitusque, si praesidium daretur, iturum in Batavos et potiore civitatis partem ad societatem Romanam retracturum; accepta peditum equitumque modica manu, nihil apud Batavos ausus, quosdam Nerviorum Betasiorumque in

bantur. Ante bene Rhen. (e Bud.) cum maxime edidit pro tam vel tunc maxime, ut aliae habent. ed. pr. tamen max. EBN.

Dispesturas Gallias] MS. Agr. *altius deop.* ed. pr. *alias deop.* Vulgatum verum. (Bud. male *disceptas*). Mox MSS. Bud. Agr. *reliquis.* EBN.

Pertinacium accenderent] Hoc, ut mollius et Taciti stilo congruentius, recepi e MSS. Flor. Agr. ed. pr. Vulgo, *pertinacia accenderentur*: quod ferrem tamen, si caset *accenderetur*. Imitatus est Broterius. EBN. Bud. *pertinaciam attenderent*, vitiose.

Ea primi consilii forma] Sic edidi ex ed. pr. quod verum esse facile patet. Refertur enim ad rationem, quae vicit. Et ante consultationis facta mentio. Alibi quoque hoc Tacito restitimus. Vulgo *consilii*. Imitatus nos est Broterius, qui et in MS. Reg. reperit. EBN. Et Lall. In Bud. *consilii*.

Infidisque legionibus] Non erat in cod. Budensi, sicut nec ablativus *artibus*, paulo post. Abest et a Flor. ed. pr. omittique vult J. Gronovius, negans de tam subdolis fraudibus dici. Frustra. Est imitatio Liviani loci, jam ad Ann. prolati: Annibal sentiebat, se *vis artibus peti* a Fabio. Reperit et in aliis MSS. Broterius et recepit. Grassari item est verbum Sallustianum et Livianum in

tali re. Pro optimum MS. Agr. ed. pr. *opportunum.* EBN.

Extra conventum] Accipio, conventum sociale. ejectionem ab iis omnibus, qui arma in Romanos junxissent. Si tamen pura est lectio; nam libri quidam *commentum* habent, Flor. *comitum*. Nihil melius elicio. Lips. Recte se habet vulgata. Vide Observ. 3, 22. Gron. Non placet filio, quod ea vox non est in Flor. MSS. Guelf. Oxon. habent *extra continentem amnem*: quo firmatur Boxhornii conjectura *extra continentem amandatum*. Sed alias hoc dicitur tantum de iis, qui e continente in insulam maris amandantur. Ed. pr. seqq. (et c. Bud.) *commentum emendatum.* Conventum primus tacite edidit Rhenanus. EBN. Ryckius intelligit *conventum juridicum* i. e. civitatem Batavorum. Bip. conjiciunt *extra civitatem*, item *extra consilium*, quod in textum recipere. Quid, si *extra comitum*? hoc proximum libris foret. *Comitum* scilicet locus, in quo negotia publica tractantur, ut Romae olim, imo extra Romam. Nepos Ages. 4. *si prius in comitio esset Sparte.* Meliora exspecto.

Bethasiorumque] Sic Lips. edidit primus. Priores rectius sine A. MS. Agr. ed. pr. *Becar.* Guelf. Bert. EBN. Bud. *Bethasiorum*. Sed sine adspiratione apud Grut. p. 520, 9. Eorum meminit et

arma traxit. Et furtim magis, quam bello, Canninefates A. U. Marsacosque incursabat. Vocula Gallorum fraude inlectus, ^{824.} ad hostem contendit. Nec procul Veteribus aberat, cum ^{A. C. 71.} Classicus ac Tutor, per speciem explorandi prægressi, cum ⁵⁷ Ducibus Germanorum pacta firmavere. Tumque primum discreti a legionibus proprio vallo castra sua circumdant, obtestante Vocula, Non adeo turbatam civilibus armis rem Romanam, ut Treperis etiam Langonibusque despectui sit. Superesse fidas provincias, victores exercitus, fortunam Imperii, et ultores Deos. Sic olim Sacrovirum et Eduos, nuper Vindicem Galliasque, singulis præliis concidisse. Eadem rursus Numina, eadem fata, ruptores fœderum expectarent. Melius D. Julio Divoque Augusto notos eorum animos. Galbam, et

Plin. 4, 17 (31). Eosdem fuisse Betasos cum Aduaticis Cæsaris, et in Brabantia habuisse sedem, Cluverius tradit Germ. ant. 2, 21. In Not. Imp. memoratur sect. 52. cohors Vetasiarum. In Capit. Caroli Calvi, in divisione R. Lothar. a. 870 facta, occurrit *Velsatum*, in Ann. Bertin. *Ucosatum*, in NN. Carolingorum *Uviosatum*; id Valesio in Not. Gall. videtur esse *Weset* vel *Wiset* ad Mosam inter Leodium et Trajectum. Ibi quærendos *Betasios* Bipontini autumant. Valesius ipse in voce *Betarii* p. 77. in *Beda*, vico, quem itin. Antonini habet, se invenisse putat; is, hodie *Bidburg*, medio ævo sub nomine pagi *Bedensis* notus erat. Displicet hoc D'Anvillio in Not. de la Gaule p. 155. quia Treverorum pagus sic nimum fuisse restrictus. Potius cum P. Divæo de Antiq. Gall. Belg. suspicatur, in vico *Beets* inter Halen et Leewe ad lavam fl. Getæ in Brabantia superesse memoriam *Betasiorum*.

[*Marsacos*] Plin. 4, 15 (29). *Marsatios* s. *Marsacios*: ed. Parisiens. supra laudata *Marsacios*, vitio operarum, ut opinor. Dio quoque 60, 8. *Maqrarius* vocat. ERN. Non ita prorsus se res habet. Dio *Mavevrius* nominat, pro quibus Harduinus ad Plinii l. c. putat leg. *Maqracivus*, Leunclavius *Kavavus*, Reimarus *Magevus*. Nominis vestigia in *Marsadep* superesse, docet Alting. p. 93. Habitarunt scil. inter Rhenum et fossam Drusi, quæ nunc *Velavia*. Muretus in loco nostro legebat *Marsatiosque*. In *Marsacosque* conspirant libri.

[Cum Ducibus Germanorum] Faernus volebat *Treverorum*.

[Non adeo turbatam] Similem, et e Romano pectore vocem, emisit ille Stilico apud Claudianum De bello Getico 382.

Non ita Romanum Fati violentia nomen Obruit, ut vestros nequeat punitur tumultus. LIPS.

[*Eadem rursus Numina*] Sic edidit primus Rhen. (ex ingenio) idque ab omnibus servatum. MSS. Flor. Agr. ed. pr. *nomina* (Bud. nomine). At MS. Guelph. omnia. Edd. Puteol. Ber. omnia; ex quo in ed. Alciati lapsu operarum factum *omnin*. atque hinc lectionem hanc protulisse intelligendus est Rhen. cui frustra hic obloquitur Ryckius. *Omnia* mihi non adeo displicet: sed *Numina* præfero. *Eadem Numina*, i. e. æque irata, et perjurium ultura. Solennis Deorum mentio in terrendis fœdificis. Et pro *numina* scribi *nomina* solere, id quoque supra vidimus. ERN. Cf. Ann. 1, 73. De *Sacroviro* v. A. 3, 40. 46.

[*Galbam*] Ego potius artem oratoris esse censeo, quam *μνηστικὴν ἀνδραγαθία*, ut vult Savilius, ad invidiam faciendam defectoribus Gallici nominis, quod quædam civitates accepissent, quasi omnibus datum esset interpretantis, et quasi pro eo, quod nonnulli ejusdem gentis populi adepti forent, alii quoque gratiam deberent. Asconius in Divinat. *Siculis omnibus. Elatorie*; cum enim a duobus Quæstoribus Sicilia regi soleat, uno *Lilybatano*, altera *Syracusano*, ipse vero *Lilybatanus Quæstor* fuerit *Sex. Peducco Prætor*, omnibus tamen se placuisse dixit. GRON. Bip. ita locum explicant; Treviri et Lingones, a Galba perculsi et tributa aucta, 1, 53. mox ab eo ad Vitellium descivere, 1, 57. hinc inminuta tributa, molliusque servitium; unde hostiles spiritus induerint, 4, 55. Neque enim benevolentia contineri Treveros, ipse dicit Tutor, Trevir, infra c. 76.

A. U. *infracta tributa, hostiles spiritus induisse. Nunc hostes, quia*
 824. *molle servitium; cum spoliati erutique fuerint, amicos fore.*
 A. C. *Hæc ferociter locutus, postquam perstare in perfidia Classi-*
 71. *um Tutoremque videt, verso itinere, Novesium concedit.*
Galli duum millium spatio distantibus campis consedere.
Illuc commeantium Centurionum militumque emebantur
animi: ut (flagitium incognitum) Romanus exercitus in
externa verba jurarent, pignusque tanti steleris nece aut
vinculis Legatorum daretur. Vocula, quamquam plerique
 58 *hunc modum disseruit. Numquam apud vos verba feci, aut*
pro vobis sollicitior, aut pro me securior. Nam mihi exitium
parari, libens audio: mortemque in tot malis honestam, ut fi-
nem miseriarum, exspecto. Vestri me pudet miseretque, adver-
sus quos non prælum et acies parantur, id enim fas armorum
et jus hostium. bellum cum Populo Romano vestris se manibus
gesturum, Classicas sperat, Imperiumque et sacramentum Gal-
liarum ostentat. Adeo nos, si fortuna in præsens virtusque de-
seruit, etiam vetera exempla deficiunt: quotiens Romana legio-
nes perire præoptaverint, ne loco pellerentur. socii sæpe nostri,
excindi urbes suas, seque cum conjugibus ac liberis cremari, per-
tulerunt: neque aliud pretium exitus, quam fides famaue. To-

In tot malis hostium] Haud plane damno. Quid si tamen faciamus, *portum et finem?* Quid si *in tot malis honestam?* LIPS. Tentabam, *otium et finem miseriarum*, I OBSERV. 14. GRON. Melius hoc Lipsiano remedio, aut Pichenæ, qui *hodie* tentabat; quod sane frigide additum foret: sed tamen nec ipsum satis placet. Ingeniosus est, quod Trillero in mentem venit Obs. p. 423. *hostium et finem m.* ita, ut *hostium* sit *ostium*, scriptura in libris antiquis sæpe obvia, ductusque loquendi modus e Stoicorum schola, qui mortem januam, ostium, vocabant, ut locis Senecæ et Arriani ostenditur. Adde plura e Lipsii Manud. ad Philos. Stoic. 3, 23. Sed in istis locis aut mentio *carceris et custodiæ*, ut in loco Senecæ, aut aliud quid præcedit, ut in locis Arriani 1, 9. et 24. propter quod ostii vel januæ appellatio conveniat morti: velut, abeundum esse e vita, relinquendas misérias, etc. Simpliciter mortem appellari *ostium* aut *januam miseriarum*, nondum reperi, nec doceri posse credo. Immo ostium miseriarum per Latinitatem foret *aditus ad misérias*, ut *janua leti* apud Poetas et centum Via. Ego cum Acidalio delendum puto, ahuc male tractum esse e proximo, ubi

jus hostium. Ceterum est imitatio Salust. Cat. 51. *in luctu atque miseriis mortem ærumnarum requiem, non cruciatum, esse.* Broterius (ut Salinerius) vulgatum explicat mala ex hostibus. Sed mala Vocula non modo ab hostibus, etiam a suis, erant, ut tota narratio docet. ERN. Colerus dabat *in tot manibus hostium.* Bip. *extremum*, quod, quomodo a librariis potuerit verti in *hostium*, difficile dictu. Potius *honestam* scripserit Tacitus, ut A. 1, 70. *honestæ mortis usus.* Id ergo recepi Ann. quoque 15, 25. pro *inhonestæ* libri habent *in hoste, inhosta.*

Et jus hostium] Flor. Bud. Agr. addunt est.

Imper. et sacr. Galliæ. ostentat] i. e. jactat Gallorum sub ductu et auspiciis Romanos militaturos, sacramentoque Gallis dicturos. Mox *virtusque* aberat a MS. Bud. Ryckius autem e MS. Agr. edidit *adeo vos.* Sic et MS. Harl. videturque efficacius Broterio. ERN. In Bud. deest *virtus*, remanente *que*, quod negligentiam librarii prodit. Bud. *adeo nos.* Acidalius interrogatione hæc et mox sequentia inspiranda putabat. Sicque ad Pichenam usque editiones exhibent.

Tolerant cum maxime] MS. Guelf.

lerant cum maxime inopiam obsidumque apud Vetera legiones, A. U. nec terrore aut promissis demoveantur. Nobis, super arma et vi-
ros et egregia castrorum munimenta, frumentum et commeatus, 82A.
quamvis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donativo suffi-
cit: quod sive a Vespasiano, sive a Vitellio, datum interpre-
tari mavultis, ab Imperatore certe Romano accepistis. Tot bello-
rum victores, apud Geldubam, apud Vetera, fuso totiens hoste, si
pavetis aciem, indignum id quidem: sed est vallum murique et tra-
hendi artes, donec et proximis provinciis auxilia exercitusque con-
currant. Sane ego displiceam. sunt alii Legati, Tribuni, Centurio
denique, aut miles. Ne hoc prodigium toto terrarum orbe vul-
getur, vobis satellitibus, Civilem et Classicum Italiam invasuros.
An, si ad mœnia urbis Germani Gallicque duxerint, arma pa-
triae inferetis? Horret animus tanti flagitii imagine. Tutorin'
Trevero agentur excubiae? Signum belli Batavus dubit? Ger-
manorum catervas supplebitis? quis deinde sceleris exitus? cum
Romanae legiones contra direxerint: transfuga e transfugis, et
proditores e proditoribus, inter recens et vetus sacramentum in-
visi Deis errabitis? Te, Jupiter optime maxime, quem per octin-
gentos viginti annos, tot triumphis columus, te, Quirine, Ro-
mana parens urbis, precor venerorque, ut, si vobis non fuit cor-
di, me Duce hac castra inconrupta et intemerata servari, at
certe pollui fadarique a Tutore et Classico ne sinatis. Mi-

cum nunc maxime: quod factum e cum maxime, ut est in ed. pr. ediditque (e Bud.) Rhenanus. Cetera ante Rhen. nunc maxime, solenni in hac voce corruptione. V. ad c. 65. In ed. autem pr. est tulerant vitiose, et conjunctum cum antecedentibus. ERN. Mox Bud. male apud veteres legiones.

Donativo sufficit] Immo, sufficit. Nuper enim donativum acceperant. Supra. Lirs. Recepit recte Pichena. ERN. Bud. ufficit.

Sane ego displiceam] Hic et in sequentibus ante oculos habuit locum Livii in Or. P. Scipionis post seditionem exercitus in Hispania, 28, 27. Denique ego sim, cujus imperii tœdere exercitum etc. Precum formula deinde ex alio loco sumpta, ut Lipsius monuit. ERN.

Centurio denique aut miles] Centurioque aut m. MS. Guelf. edd. Rhen. (e Bud.) sqq. usque ad Lipsium. ERN. Qui lectionem veterem restituit, quam et Puteol. et Alc. habent.

Ne hoc prodigium toto terrarum orb. n.] Friget toto. Puto Tacitum dedisse tantum, non adverbialiter, ut Broterius putabat, sed ut ad prodigium referatur: quamquam totum hoc f. terrarum orb. friget, et glossam sapit. Inspice Li-

vium, L. c. ERN.

Tutori Trevero] MS. Flor. ed. pr. Tutorin: quod J. Gronov. vult esse Tutorin' vel Tutori ne. ERN. Bud. tutor in treviro, sejunctim. Sed vel sic conjecturam Gronovii firmat.

Per octingentos viginti annos] Vid. ad 1, 1. cujus loci lectio hoc ipso loco confirmatur. sed et hic Guelf. ducentos et XX. ERN. Longe alia ratio est hujus loci et istius ex H. 1, 1. Respice ibi notata.

Si vobis non fuit cordi] Imitatum clare e Livio 9, 8. Vos, Di immortales, precor, quæsoque, si vobis non fuit cordi Sp. Postumium cum Samnitibus bellum gerere. Tacitus infra 81. Id fortasse cordi Diis, et Divino ministerio Principem electum. Nec quidquam hic scrupuli aut nodi. Rhenanus tamen ait in Budensi, si cordi, non legi: ex quo ille juratus emendat, si vobis non fuit. id est, licuit, inquit, more Græco. Bene, Beate, Manibus tuis sit; nam perjuria hæc litteratorum, pariter ac amantium, ut spero, venti auferunt. Lirs. Perperam quoque Rhen. aliam omissionem Bud. codicis tuetur, habet enim servari, at Classico ne sinatis, sed patet, ab at ad et transsilisse librum.

A. U. *litibus Romanis aut innocentiam detis, aut maturum et sine*
 824. *noxa penitentiam.* Varie excepta oratio, inter spem me-
 A. C. tumque ac pudorem. Digressum Voculam, et de supremis
 71. agitantem, liberti servique prohibuere, foedissimam mortem
 59 sponte praevenire. Et Classicus, missq̃ Emilio Longino,
 desertore primæ legionis, cædem ejus maturavit. Heren-
 nium et Numisium, Legatos, vinciri satis visum. Dein,
 sumptis Romani Imperii insignibus, in castra venit. Nec
 illi, quamquam ad omne facinus durato, verba ultra suppe-
 ditavere, quam ut sacramentum recitaret. Juravere, qui
 aderant, *pro Imperio Galliarum.* Interfectorem Voculæ altis
 ordinibus, ceteros, ut quisque flagitium navaverat, præmiis
 adtolli. Divisæ inde inter Tutorem et Classicum curæ.
 Tutor valida manu circumdatos Agrippinenses, quantumque
 militum apud superiorem Rheni ripam, in eadem verba adi-
 git, occisis Magontiæ Tribunis, pulso castrorum Præfecto,
 qui detrectaverant. Classicus corruptissimum quemque e
 deditis *pergere ad obsessos* jubet, *veniam ostentantes, si præ-*
sentia sequerentur: aliter nihil spei. famem ferrumque et
extrema passuros. Adjecere, qui missi erant, exemplum
 60 suum. Obsessos hinc fides, inde egestas, inter decus
 ac flagitium distrahebant. Cunctantibus solita insolitaque
 alimenta deerant; absumptis jumentis equisque et ceteris
 animalibus, quæ profana foedaque in usum necessitas ver-
 tit. Virgulta postremo et stirpes et internatas saxis herbas
 vellentes, miseriarum patientiæque documentum fuere: do-
 nec egregiam laudem fine turpi macularent, missis ad Civi-
 lem legatis, *vitam* orantes. Neque ante preces admissæ,
 quam in verba Galliarum jurarent. Tum, pactus *prædam*
castrorum, dat custodes, qui pecuniam, calones, sarcinas re-
 tentarent, ac qui ipsos leves abeuntes prosequerentur. Ad

Sumptis Rom. Imp. insignibus] Pichena de aquilis, vexillis etc. capit. Non video tamen, quid impediat, quo minus et Classicus lictores cum fascibus habuerit. Mox *alti ordines* sunt, qui alias *primi* dicuntur. Primorum ordinum Centurionem fecit. Dein *flagitium navare* dixit, pro operam in flagitio perpetrando navare ut 5, 25. *bellum alicui navare.* Sive, flagitio perpetrando alicui prodere, operam navare, quæ constet flagitio. Nec Cicero hoc genus loquendi refugit. Nam ep. 9, 2. est *navare Rempublicam.* Quod ad H. 5, 25. Acidalius laudat e Cicerone (ep. 3, 10.) *navare benevolentiam*, id alienum est. nam ibi navare simpliciter est prestare, ut in *operam navare.* ERN.

In eadem verba adigit] Hic olim pun-

ctum vulgo. Ex admonitione Mercari Pichena sustulit, et post *detrectaverant* posuit. Ita et MS. Guelf. et edd. ante Rhén. omnes, præter primam. Male interpunctio in ed. Rhén. mutari cæpta. Ed. pr. (et cod. Bud.) *occisi tribuni*, vitiose. ERN.

Ac qui ipsos leves] Ita editum inde a Rhénano e MS. Bud. ut opinor. (Minime, sed ex ingenio, nam Bud. *atqui*.) Favent Flor. ed. pr. in quis *at qui*. MS. Guelf. edd. ceteræ ante Rhén. *aut qui*. Pichena edidit *atque ipsos*: male. nam copula quidem desideratur, sed etiam *qui*. Non enim custodes iidem prosequuti sunt abeuntes, sed alii, ut bene monuit Ryckius: qui e suo MS. edidit *et qui*. Ego vetas restitui. Forte fuit *atque qui*, quam formant Tacitus non refugit. Le-

quiatum fere lapidem coorti Germani incautum agmen ad-
grediantur. Pugnacissimus quisque in vestigio, multi pa-
lantes, occubere: ceteri retro in castra profugiunt; que-
rente sane Civile et inorepante Germanos, *tamquam fidem*
per scelus abrumperent. Simulata ea fuerint, an retinere
sævientes nequiverit, parum adfirmatur. Direptis castris,
faces injiciunt: cunctosque, qui proelio superfuerant, in-
cendium hausit. Civilis, barbaro voto, post coepta adver-
sus Romanos arma, propexum rutilatumque crinem, patra-
demum cæde legionum, deposuit. Et ferebatur, parvulo
filio quosdam captivorum, sagittis jaculisque puerilibus fi-
gendos, obtulisse. Ceterum neque se, neque quemquam
Bataurum, in verba Galliarum adegit: fisis Germanorum
opibus: et, si certandum adversus Gallos de possessione
rerum foret, inclitus fama et potior. Mummius Lupercus,
Legatus legionis, inter dona missus Veledæ. Ea virgo na-
tionis Bracteræ late imperitabat: vetere apud Germanos
more, quo plerasque feminarum fatidicas, et, augescente su-
perstitione, arbitrantur Deas. Tuncque Veledæ auctori-
tas adolevit. nam *prosperas Germanis res et excidium legionum*
prædixerat. Sed Lupercus in itinere interfectus. Pauci
Centurionum Tribunorumque, in Gallia geniti, reservantur,
pignus societatis. Cohortium, alarum, legionum hiberna

A. U.
824.
A. G.
71.

see Broterius intelligit de spoliatis, qui
eam ob causam leves essent, ut et alii
cepere; Ryckius levis armaturæ milites,
qui prosequerentur. De Romanis me-
lius foret *inermes* aut simile quid, quam
leves, quod nuspiam in tali contextu ad-
ditur, ad exprimendum periculum. Et
nescio, an verbum sit a glossa, præser-
tim cum durius concurrat cum *abcentes*:
nec, opinor, simile exemplum reperie-
tur.

Civilis, barbaro voto] Patrium et so-
lenne Germanis hoc votum. Tacitus de
moribus ejus gentis 31. *Allis Germa-
norum populus usurpatum, rara et pri-
vata casusque audientia, apud Cattos in
consensum vertit, crinem barbarumque sum-
mittere, nec nisi hoste cæso exuere votum
obligatumque virtuti oris habitum.*
Mansit inferiore ævo. Et lego apud
Diaconum de Gestis Longob. 3, 7. *Sex
millia Saxonum, qui bello superfuerant,
devoerunt se neque barbaram neque capil-
los raseuros, nisi se de Suevis hostibus ul-
ciscerentur.* Pulchre igitur et decore
Silius Sarmeni Gallo hoc affingit Punic.
4, 200. *Occumbit Sarmens, flavam qui
ponere victor Casatiem crinemque tibi,
Gradivæ, volebat.* Quin et Romani
usurparunt interdum, ut Julius Caesar.

de quo Suetonius 67. *Diligebat quoque
milites usque adeo, ut, audita clade Ti-
turiæ, barbam capillumque submisit,
nec ante dempetrit, quam vindicasset.*
Lips. MS. Agr. *perplexum*. Ed. pr. *per-
plexum*. vitiosæ utrumque. EBN. Bud.
propexum. *Rutilas comas* noster Ger-
manis tribuit et de Mor. c. 4. *Galliarum
inventum esse rutilandis capillis ex sebo
et cinere*, Plin. refert 28, 12 (61). Quin
et de Romanis matronis simile quid nar-
rat Val. Max. 2, 1; 5.

Mummius Lupercus] V. ad c. 18.
Mox *Veledæ* e MSS. Flor. (Bud.) Agr.
edidere Ryck. et J. Gronov. Sic et ed.
pr. sic Græci. V. Ryck. ad h. l. de ea no-
ster et in Germania, ubi v. Lips. ad c. 8.
EBN. Bud. *Munius*. Ante Ryckium le-
gebatur *Veledæ* dupplici elemento. Mox
Bud. *tunc* sine conjunctione. Apud Gal-
los Germanosque præcipuo cultu *Matres*
vel *Mutras* fuisse cultas, monumenta lo-
quantur. Cf. Spon. Misc. erud. Ant. 8,
77.

Arbitrantur Deas] Sic volebat corrigi
Muretus. recte. nec enim ulla ratio est,
quare conjunctivo usus sit. Atque ita
plane est in ed. pr. unde sic edidimus.
Ceteri edd. et scr. (etiam Bud.) *arbitran-
tur*. EBN.

A. U. subversa cremataque : his tantum relictis, quæ Magontiaci
 824. ac Vindonissæ sita sunt. Legio sextadecima cum auxiliis
 A. C. simul deditis a Novesio in coloniam Treverorum transgredi
 71. jubetur, præfinita die, intra quam castris excederet. Me-
 62. dium omne tempus per varias curas egere: ignavissimus
 quisque, cæsorum apud Vetera exemplo, paventes; melior
 pars rubore et infamia: *quale illud iter? quis dux viæ? et omnia*
in arbitrio eorum, quos vita necisque dominos fecissent. Alii,
 nulla dedecoris cura, pecuniam, aut carissima sibi metipsum
 circumdare. Quidam expedire arma, telisque tamquam in
 aciem accingi. Hæc meditantibus, advenit proficiscendi
 hora, expectatione tristior. Quippe intra vallum deformi-
 tas haud perinde notabilis: detexit ignominiam campus et
 dies. Revulsæ Imperatorum imagines, inhonora signa, ful-
 gentibus hinc inde Gallorum vexillis: silens agmen, et vel-
 ut longæ exsequiæ: dux Claudius Sanctus, effosso oculo:
 dirus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, postquam,
 desertis Bonnensibus castris, altera se legio miscuerat. Et,
 vulgata captarum legionum fama, cuncti, qui paullo ante
 Romanorum nomen horrebant, procurrentes ex agris te-
 ctisque et undique effusi insolito spectaculo nimium frue-
 bantur. Non tulit ala Picentina gaudium insultantis vul-
 gi: spretisque Sancti promissis aut minis, Magontiacum
 abeunt: ac forte obvio interfectore Voculæ, Longino, con-
 jectis in eum telis, initium exsolvendæ in posterum culpæ
 fecere. Legiones, nihil mutato itinere, ante mœnia Treve-
 63. rorum considunt. Civilis et Classicus, rebus secundis sub-

Vindonissæ sita] V. ad c. 70.

Legio XIII.] V. dicta ad c. 26.

Hæc meditantibus] Quis neget a Li-
 viano exemplari esse? qui in deditione
 illa turpi ad Furculas 9, 5. *Hæc fre-*
mentibus, inquit, *hora fatalis ignominia*
advenit, omnia tristiora experiundo factu-
ra. LIPS.

Innexa signa] Budensis codex *inhora*
signa. Rom. *in ora.* Divinabam olim,
inversa signa. quod ignominia fuit, et
 victos se fatentium. Spartianus in Se-
 vero 7. *In palatium eodem habitu per-*
rexit, praelatis signis quæ Prætorianis
ademerat, supinis, non erectis. Idem
 usurpatum in dolore. Tacitus A. 3, 2.
Præcedebant incompta signa, versi fas-
ces. Peto Albinovanus ad Liviam v.
 141. *Quos primum vidi fasces, in funere*
vidi; Sed vidi versos indiciumque mali.
 At nunc putem commodius legi *inhonora*
signa, id est, squallida, non uncta, non
 nitidata: quæ opponit *fulgentibus Gal-*
lorum vexillis: aut potius retineri illud

innexa, cum explicatione, *signa innexa,*
 id est, sine nexu et nuda fuisse. Nam
 solent imagines Principum, clypei, etiam
 coronæ et talia innecti. LIPS. *In hora*
etiam Flor. In ora Agr. Inhonora jam
 correxit Victorius, loco supra indicato ad
 15, 25. Lipsii correctionem recepit Pi-
 chena cum seqq. omnibus. J. Gronovius
 tamen e lectione Florentina potius extri-
 cabat *villiora.* ERN. Alias aliorum con-
 jecturas exhibet J. Gron. Exemplum
 rei habes A. 1, 24. ubi *legiones nullis*
insignibus fulgentes. Bud. *revolve.* Sic
 ubique *vulgus, volgatus* et similia.

Dux Claudius Sanctus] Ducem viæ
 deditis datum intelligi, jam a Pichena
 monitum. Is *dirus ore* dicitur, ob de-
 formatem ab effosso oculo. Atque hinc
 intelligi debet alterum *debilis ingenio.*
 Nam *debiles* dicuntur capti aliquo mem-
 bro. Itaque nil aliud est, quam si di-
 xisset, *foedus ore, ingenio foedior.* Ce-
 terum colon esse debet *post oculo,* ut ip-
 sâd. primis, non comma. ERN.

lati, an coloniam Agrippinensem diripiendam exercitibus suis permitterent, dubitavere. Sævitia ingenii et cupidine prædæ ad excidium civitatis trahebantur: obstat ratio belli, et novum Imperium inchoantibus utilis clementiæ fama. Civilem etiam beneficii memoria flexit, quod filium ejus, primo rerum motu, in colonia Agrippinensi deprehensum, honorate custodierant. Sed Transrhenanis gentibus invisa civitas, opulentia auctuque. Neque alium finem belli rebantur, quam si promiscua eā sedes omnibus Germanis foret, aut, disjecta, Ubios quoque dispersisset. Igitur Tene-
64
ceteri, Rheno discreta gens, missis legatis, mandata apud concilium Agrippinensium edi jubent: quæ ferocissimus e legatis in hunc modum protulit: *Redisse vos in corpus nonneraque Germaniæ, communibus Deis et præcipuo Deorum, Marti, grates agimus: vobisque gratulamur, quod tandem liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem flumina ac terras et cælum quodammodo ipsum clauserant Romani: ut conloquia congressusque nostros arcerent; vel, quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac prope nudi, sub custode et pretio coiremus. Sed, ut amicitia societasque nostra in æternum rata sit, postulamus a vobis, muros coloniæ, munimenta servitii, detrahatis. (etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obli-
viscuntur:) Romanos omnes in finibus vestris trucidetis; haud facile libertas et domini miscentur, bona interfectorum in medium cedant, ne quis oculere quidquam aut segregare causam suam possit. Luceat nobis vobisque utramque ripam colere, ut olim majoribus nostris, quomodo lucem diemque omnibus homi-*

[*Sævitia ingenti*] Sic editum a Pichena e lectione Flor. *ingenti*, quæ est et in Vatic. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. ceterisque ante Rhen. *Ingenito* primus tacite edidit Rhen. ERN.

[*Sed præcipuo Deorum*] MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. et *præcipuo*, unde cum Ryckio recepimus. *sed* ferri non potest, nisi intelligas, *sed præcipue præcipuo Deorum*. Verum etiam *et* hanc vim habere potest, e more Taciti; ut supra vidimus, pluribus locis. ERN.

[*Sub custode et pretio*] Hoc quo pertineat, patet e responsione Agrippinensium: *Vectigul et onera commerciorum resolvimus, sint transitus incustoditi*. ERN. Bud. male *inermes nec probe nudi*. Positi a C. Cæsare *custodis* simili sensu, quo hic, meminit Seneca de ira 2, 33.

[*In æternum rata sit*] Sic edidimus ex ed. pr. cui consentit MS. Agr. et Reg. Vulgo (et Bud.) *sint*. Si *rata* esset, nihil mutandum foret: nam ejus formæ exempla multa. Altera illa excusari

quidem potest Græcorum more, qui etiam post femininum unum, neutrum ponunt, intell. *χρημα*, sed non nisi in summo consensu omnium librorum. Mox eadem ed. *si clausa tenetis*: nec hoc male. Ceterum sententiæ, de animalibus feris et de libertate cum servitute non consistente, in parenthesi accipiendæ. Nam ista conjuncta sunt, *detrahatis—trucidetis, bona—cedant*: quod in vulgata interpunctione non satis perspicuum est. ERN. Bud. *teneas*.

[*Quomodo lucem noctemque*] Perspicue rectum, atque ita in Vatic. Vulgo, *lucem diemque*, quasi ea differant. Lips. Male Lipsius. Recte Pichena, qui veterem lectionem reposuit, quam tuentur MSS. Flor. (Bud.) Agr. edd. inde a Puteol. omnes. Vaticano consentit ed. pr. Latini verba nonnulla solent conjungere, quamvis idem fere significantia, etiam qui brevitatem adamarunt, ut multis exemplis e Sallustio et Tacito doceri potest. sic statim

A. U. nibus; ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Insti-
 824. tata cultumque patrium resumite, abruptis voluptatibus, quibus
 A. C. Romani plus adversus subjectos, quam armis, valent. sincerus
 71. et integer et servitutis oblitus populus, aut ex aequo agetis,
 65 aut alius imperitabit. Agrippinenses, sumpto consultandi
 spatio, quando neque subire conditiones metus futuri;
 neque palam adspernari conditio præsens, sinebat, in
 hunc modum respondent. *Qua prima libertatis facultas
 data est, avidius quam cautius, sumpsimus, ut vobis ceterisque
 Germanis, consanguineis nostris, jungeremur. Muros civitatis,
 congregantibus se cum maxime Romanorum exercitibus, augere
 nobis, quam diruere, tutius est. Si qui ex Italia, aut provin-
 ciis, alienigenæ in finibus nostris fuerant, eos bellum absum-
 psit, vel in suas quisque sedes refugere. Deductis olim et no-
 biscum per connubium sociatis, quique mox provenere, hæc pa-
 tria est. Nec vos adeo iniquos existimamus, ut interfici a nobis
 parentes, fratres, liberos nostros velitis. Vectigal et onera
 commerciorum resolvimus. Sint transitus incustoditi; sed
 diurni et inermes: donec nova et recentia jura in vetustatem
 consuetudine vertantur. Arbitrum habebimus Civilem et Ve-
 ledam, apud quos pacta sancientur. Sic lenitis Tencteris,
 legati ad Civilem et Veledam missi cum donis, cuncta ex
 voluntate Agrippinensium perpetrare. Sed coram adire*

*sincerus et integer, alibi instructus ar-
 matusque, quies et otium. Ex eo genere
 lus et dies. ERN. Sic et supra in lu-
 cem ac diem proferebant. et c. sq. 65.
 nova et recentia jura.*

Abruptis voluptatibus, quibus] Ambigua lectio. Quam posui, libri firmant, nec ratio impugnatur. Vere enim inter Romanas artes fuit, ad homines in imperio retinendos, mollire vires eorum et per delicias amœnasque voluptates frangere. Tacitus in Agricola 21. Sequens hiems saluberrimis consiliis abrupta, ut homines dispersi ac rudes, eoque bello faciles, quieti et otio per voluptates assuescerent. Et paullo post: Paullatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus et balnea et conviviorum elegantiam, idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset. At veteres tamen editiones, abruptis vectigalibus, quod stabiliri prorsus responso Ubiorum videtur, ad hanc orationis partem: Vectigal et onera commerciorum resolvimus. LIPS. Voluptatibus etiam MSS. Agr. (Bud.) Guelf. In ed. pr. (et cod. Reg. Lall.) vitiose voluntatibus. Ceteræ edd. ante Lipsium vectigalibus. ERN. Ista de vectigali et oneribus commerciorum non huc faciunt, sed ad supe-

riora, ut bene Ernesti monuit et Acidalius docet.

Metus futuri] Metu male MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. Post tum maxime libri iidem. Nam perpetua in hoc verbo est in libris vett. aberratio a librariis orta, qui illud cum maxime pro nunc, eo tempore non concoquebant, ERN. Bud. metus futuri. Idem cum maxime. Mox vero multis modis peccat. Habet cautum. assumit, societatis. nobiscum.

Eductis olim] Scribe deductis olim. colonos veteres intellegit. LIPS. Sic Flor. (Bud.) Agr. Guelf. ed. pr. omnes ante Lipsium quas vidi: ut nesciam, unde illud eductis sit. Ex quacumque ed. laudetur, est in ea vitium operarum, quod hanc notam, ut alias in hunc auctorem, peperit. Qui provenere, sunt nati e nobis. Verbum provenire usitatum de prole, ut proventus. ERN.

In vetustatem consuetudine] Aptius et concinnius visum, quam illud tritum, vetustatem et consuetudinem. Quod autem posui, in Farnesiano est. LIPS. Sic et Fl. Agr. Copula et ab ed. pr. abest. Sed tamen est consuetudinem. MS. (Bud. et) Guelf. in vetustate et consuetudine. ERN.

adloquique Veledam negatum. Arcebantur adspectu, quo A. U. venerationis plus inesset. Ipsa edita in turre: delectus.e ^{824.} propinquis consulta responsaque, ut internuntius Numinis, ^{A. C. 71.} portabat. Civilis, societate Agrippinensium auctus, proximam civitatem adfectare, aut adversantibus bellum inferre, statuit. Occupatisque Sunicis, et juventute eorum per cohortes composita, quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Betasiorum Tungrorumque et Nerviorum tumultuaria manu restitit: fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat. Pugnabaturque in angustiis ambigue, donec Germani transuantes terga Labeonis invasere. Simul Civilis, ausus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum, et clara voce: *non ideo, inquit, bellum sumpsimus, ut Batavi et Treveri gentibus imperent. Procul hac a nobis adrogantia. accipite societatem. transgredior ad vos, seu me Ducem, seu militem, movultis.* Movebatur vulgus, condebantque gladios; cum Campanus ac Juvenalis, ex primoribus Tungrorum, universam ei gentem dedidere. Labeo, antequam circumveniretur, profugit. Civilis Betasios quoque ac Nervios, in fidem acceptos, copiis suis adjunxit: ingens rerum, percussis civitatum animis, vel sponte inclinantibus. Interea 67 Julius Sabinus, projectis fœderis Romani monumentis,

Ipsa edita in turre] Romana edit. et Rodolphus: *ipsa adyta intrare, dilectus e prop.* Quam lectionem haud temere spernam. Ut de fatidico Numine quopiam loquitur: cui rei apta hæc adytorum vox. Vulgata nihilo secius valde probo. Lips. Editio Lipsio laudata habet *edita*, non *adyta*. ENN. Bud. *edita in turre*. Lectio altera *adyta intrare* non est ex ingenio Rodolphi, ut Bip. putant, sed in MS. ejus, teste Rychio. Reg. Lall. quoque habet *adyta intrare*, nec Lallemandi displicet, nec Rychio. Turris ista videtur ad Luppium fuisse sita. Cf. 5, 22.

Occupatis Sunicis] Hæc scriptura in Flor. testa J. Gron. Guelf. Harl. Oxon. etc. add. inde a Puteol. Nam ed. pr. valde perverse *sumas*. Habitasse inter Ubios et Tungros putantur. ENN. Bud. *Sunicis*, ut in omnibus MSS. apud Plin. 4, 17 (31). De situ v. Clav. Germ. ant. 2, 19. D'Anville not. de la Gaule p. 626. Nominis memoria in vico *Sunicich*, Com. Limpurg. V. Bucher. Belg. Rom. p. 178 et 184.

Tungrorum] Ita plane Bud. sed supra c. 55. *Tugtrorum*, deficiente scil. lineola super u. Contra 2, 14. habet *Turingorum*. Max Bud. *transantes*.

Seu me ducem] Insidiosa modestia dictum: ut a Sallustii Catilina 20. *Vol*

Imperatore, vel milite, me utimini. Lips.

Profugus] In avia Belgarum. c. 70. Esse paludes Flandrorum prope Brugas, coniecit Bucherius l. c.

Ingens rerum] MS. (Bud.) Agr. ed. pr. item MS. Guelf. sed a man. sec. in margine addunt *tumultus*: unde Heinsius ap. Rychium facit *cumulus* c. 2, 24. elegantissima correctione; de qua vix dubitem. Edd. Puteol. Ber. Alc. *ingens rerum*. Post ed. pr. corrupte *percussit civitates animis*, ut correxit man. sec. in MS. Guelf. cum ante fuisset id, quod editur. ENN. Sic A. 1, 69. *ingens animi femina*. Post Bud. *percussit civitatum animis*.

Julius Sabinus] Alius ab isto, qui Senecæ patri nominatur Controv. 27. s. 9, 4. in quo corrupte legas. *Et ab Julio et a Sabino*. Scio junctum fuisse ab *Julio Sabino*. qui Gallis præfuit sub Caio: paternæ hujus? Dionem vide 66, 3. Lips.

Projectis fœderis Romani] Aut nihil, aut nimis, in hoc loco video. Quale istud est, projicere monumenta fœderis? pingue et insulsum. Aliorum emendatione traxerim: *profectus Romani generis monumentis*. Sabinus, inquit, invitatus et inductus stirpis suæ origine, Cæsarem se appellat. Quid mirum? eoca

A. U. *Cæsarem se salutari jubet: magnamque et inconditam popularium turbam in Sequanos rapit, conterminam civitatem et nobis fidam. Nec Sequani detrectavere certamen. Fortuna melioribus adfuit. Fusi Lingones. Sabinus festinatum temere prœlium pari formidine deseruit. Utque famam exitii sui faceret, villam, in quam perfugerat, cremavit: illic voluntaria morte interiisse creditus. Sed, quibus artibus latebrisque vitam per novem annos traduxerit, simul amicorum ejus constantiam et insigne Epponinæ*

supra 55. scriptum: *Sabinus falsa stirpis gloria incendebatur. Proaviam suam D. Julio, per Gallias bellanti, corpore et adulterio placuisse. Possit eodem sensu: prolatis R. generis. Lirs. Atqui omnia plena moris, quem significat his verbis Tacitus. Dionysius Halic. 4, 26. de patris a Ser. Tullio cum Latinis: ἴσα δὲ μηδὲς χρεῖν ἀνδρὲς (τὸν νόμον) ἀφανίσῃ, στήλην κατασκευάσας χαλκῇν, ἵστασθαι ἐν ταύτῃ τὰ τε δίδχατα τοῖς εὐνδρείοις καὶ τὰς μετασκευάσας τῆς εὐνδῆς πόλιν. Eodem de fœdere, quod Gabinis dedit Superbus ib. 4, 58. Τύττω ἐστὶ τῶν ἀρκίων μνημῖον ἐν Ῥώμῃ κτίμενοι ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγγον καλῶσιν, ἀσπίς ἐϋλίνη, βύσση βοτρίε περίστονος, τὴ σφαγισθίντος ἐπὶ τοῦ ἀρκίου τότε βοδὴ, γεράματα ἀρχαίοις ἱππιγυγαμμῖν τὰς γνομένης αὐτοῖς ἡμολογίας. Cicero pro Balbo 23. Cum Latinis omnibus fœdus ictum Sp. Cassio Postumo Cominio coss. quis ignorat? quod quidem nuper in columna ænea minitissimus post Rostra incisum et proscriptum fuisse. De eodem Livius 2, 33. nisi fœdus cum Latinis columna ænea insculptum monumento esset. Apud Arrianum de exped. Alex. 2. p. 33. Pharnabazus cavet ab obsessis deditisque. Μυνηναῖους καθελὼν τὰς πρὸς Ἀλῆξανδρόν σφίσι γνομένης στήλας, ἐν μέρους δὲ ἵνας Δαρίου. Livius rursum 26, 24. Hæc convenerunt, conscriptaque biennio post Olympiæ ab Ætolis, in capitolio ab Romanis, ut testata sacratissimis monumentis essent, sunt posita. Fœdus Smyræorum et Magnæ in Marmoribus Arondelianis: Ἀναγραφάτωσαν δὲ καὶ τὴν ἡμολογίαν ἐν στήλαις ἱεράταις, τὰς δὲ ἀνακισθίσαντας, Σμυρναῖοι μὲν ἐν τῇ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Στρατονικίδος ἱερῇ, καὶ ἐν Μαγνησίᾳ τῇ πρὸς τῷ Μακένδρῳ ἐν τῇ τῆς Ἀρτίμιδος τῆς Διονυσίου ἱερῇ· οἱ δὲ ἐν Μαγνησίᾳ κἀποκαὶ ἐν τῇ τῇ ὁγορᾷ πρὸς τὸν βασιλῆα τῷ Διονύσιῳ καὶ τὰς τῶν βασιλέων εἰρήνας etc. Polybius in Excerpt. Vales. lib. 27. (ed. Schweigh. t. 4. p. 385.) Ὑπαρχόντος γὰρ αὐτοῖς ἐ μόνον φίλιας, ἀλλὰ συμπαλιχίας πρὸς Ἀπολλωνιάτας,*

καὶ καθελὼν κατοιπίας πάντων τῶν ἐν ἀνδράποισι νομιζομένων διαίων, καὶ πρὸς ταύτων κυρίως ἰσχύον συζήτης πρὸς τὸν Δία τὸν Ἰδαῖον. Memnon de Romanis et Heracleasibus ap. Phot. n. 224. c. 28. Καὶ χαλκῇ στήλῃσι δύο τῶν ἡμολογίας ἴσας καὶ ἰσότητας ἵστασθαι ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίοις ἐν τῇ κατὰ τὸ καπιτώλιον ἱερῇ τῷ Διὶ καθελῶσθαι, ὃ δὲ κατὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ αὐτοῖς ἐν τῇ τοῦ Διὸς ἱερῇ. Auctor 1. Maccab. 14. καὶ πατίγρυσθαι ἐν δίλτοις χαλκαῖς, καὶ ἵστασθαι ἐν στήλαις ἐν Ἡερὶ Σιών. Josephus contra Apionem 2, 4. ἀναγνῶντες τὴν στήλην, τὴν ἱστῶσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ τὰ δικαιώματα περιήρουν, ἃ Καῖσαρ ἐμίγας τοῖς Ἰουδαίοις ἵδων. Hujusmodi igitur, στήλαις, cippis, vel columnis, tabulisve aut ἱλάτοις, quibus fœdus, quod Romani Lingonibus dederant, incisum erat, publicæque propositum, eversis et contractis intellige. GRON.

[*Fusi Lingones*] Tangit hoc bellum, quod in Johanne Satisberienſe legitur 6, 7. *Auspiciis Imp. Cæsaris Domitiani Germanico bello, quod Julius Civilis in Gallia moverat, Lingonum opulentissima civitas, quæ ad Civilem deciderat, cum advenientem ab exercitu Cæsaris populationem timeret, quod præter opem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armatorum tradidit ei.* Quæ totidem verbis apud Frontinum Strat. 4, 3, 14. LIRS.

[*Insigne Epponinæ etc.*] Vere insigne et rarum, plenumque fidei in sexu infido. Non est in libris, qui exstant. Servavit enim Tacitus in ultimum Vespasiani annum, cum et Julius hic Sabinus (qui gloriabatur a Cæsare genus ducere) et ista ipsa Epponina interfecit. Tota historia, dignissima lectu, apud Plutarchum diffusæ est in Erotico extremo. Aliquid et Dionis compendium in Vespasiano 66, 3. LIRS.

[*Epponinæ*] At Plutarchus *Epponinæ* scribit, et id nomen Gallis Heroinam signare addit: ἢ δὲ γυναικα, inquit, πρὸς ἡγήτορι ἡγρίνῃ, ἢ καὶ μὲν Ἐρπονῇ ἱσα-

uxoris exemplum, suo loco reddemus. Sequanorum pro-A. U. spera acie belli inpetus stetit. Resipiscere paulatim civi-^{824.} tates, fasque et fœdera respicere, principibus Remis: qui^{A. C. 71.} per Gallias edixere, ut missis legatis in commune consultarent, libertas an pax placeret. At Romæ cuncta in deterius au-⁶⁸ dita Mucianum angebant, ne, quamquam egregii Duces (jam enim Gallum Aunium et Petilium Cerialem delegerat) summam belli parum tolerarent. Nec relinquenda urbs sine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timebantur: suspectis, uti diximus, Primo Antonio Varoque Arrio. Varus, Prætorianis præpositus, vim atque arma retinebat. Eum Mucianus pulsum loco, ne sine solatio ageret, annonæ præfecit. Utque Domitiani animum, Varo haud alienum, deliniret, Arretinum Clementem, domui Vespasiani per adfinitatem innexum et gratissimum Domitiano, Prætorianis præposuit, patrem ejus, sub Caio Casare, egregie functum ea cura, dictitans: lætum militibus idem nomen, atque ipsum, quamquam Senatorii ordinis, ad utraque munia sufficere. Adsumuntur e civitate clarissimus quisque; et alii per ambitionem. Simul Domitianus Mucianusque accingebantur, dis- pari animo: ille spe ac juvenia properus, hic moras ne-

λων, ἡλλογεῖται δὲ ἂν τις ἡρώϊα προσαγορεύουσιν. LIPS. Pro Ἐμπεριον leg. Σιμα-
νον, Salmasius autumat, quia Semo he-
roem denotat. Xiphil. l. c. c. 16. Pepo-
nilam vocat.

Nequaquam egregii] Mercero accedo: ne, quamquam egregii Duces (jam enim Gallum Aunium et Petilium Cerialem delegerat) summam belli parum tolerarent. LIPS. Recepit Merceri correctionem Pichena. (Probat et Acidalius). Ante erat in omnibus (etiam Bud.) Mucianum angebant. Nequaquam egregii Duces. Jam enim—tolerare. Nec in MSS. aliquid auxilii. Vir doctus in ed. Gryph. nec, quamquam—poterant, tolerare. ERN. Similis constructio verborum occurrit H. 2, 23.

Petilium Cerialem delegerat] Immo ex Josepho ἀλωε. 7, 4 (23). proprie non delegerat ipse, aut Vespasianus, sed casu et bona sorte Petilius Consul creatus a Vespasiano in Britanniam missus erat. Ille vero, audita hac rebellionē, opportune supervenit et hostes vicit. Notat et Dio 68, 3. LIPS. Hanc notam, a Gronovio omissam, ex edit. a. 1627. fol. Antw. supplere visum. Ceterum Dio Κερδίων vocat.

Arretinum Clementem] Sic vocant omnes scr. et edd. et h. l. et ap. Sueton. Domit. 11, recte. Frustra Ursinus in-

scriptionem opponit tot libris, in qua Arrecinus vocetur. Aut vitiosus est ille titulus ap. Grut. 4, 6. aut ad alium pertinet, ut visum Ryckio ad h. l. ERN. Bud. Arrecinum.

Quamquam Senatorii ordinis] Suetonium igitur culpæ quis purgat, scribentem Titum primum e Senatoriis Prætorio Præfectum? In Tito 6. Præfecturam quoque Prætorii suscepit: numquam ad id tempus nisi ab Equite Romano administratam. Occulte adsentitur Plinius Præf. operis: Dum illud patri pariter et Equestri ordini præstas, Præfectus Prætorio ejus. Tamen noster palam adfirmat, Clementem hunc Arretinum et Præfectum et Senatorem fuisse. Adde quæ notavi ad A. 4, 40. LIPS. Sed vide, quæ pro Suetonio ibi diximus. Ed. pr. pro quamquam habet tamquam: male: nec in eo quicquam pro Suetonio auxilii, ut Gruterus sperabat. ERN. Cf. omnino Oudend. ad Suet. l. c. et Guther. de Offic. dom. Aug. 2, 4.

Assumuntur e civitate clarissimus quisque] Post brevem quasi digressionem redit ad rem, de expeditione a Muciano suscepta, et commemorat, quos secum in Galliam abduxerit. Mox MS. Guelph. dispersi, at in marg. disparti. ERN.

A. U. ctens, quis flagrantem retineret, ne ferocia aetatis et pravis
 824. impulsoribus, si exercitum invasisset, paci belloque male
 A. C. consuleret. Legiones victrices, sexta et octava, Vitelliana-
 71. rum unaetvicesima, e recens conscriptis secunda, Penninis
 Cottianisque Alpibus, pars monte Graio, traducuntur :
 XIV legio e Britannia, sexta ac decima ex Hispania acci-
 tae. Igitur venientis exercitus fama, et suapte ingenio, ad
 mitiora inclinantes Galliarum civitates, in Remos conve-
 nere. Treverorum legatio illic opperiebatur, acerrimo insti-
 ctore belli Tullio Valentino. Is meditata oratione cuncta,
 magnis imperiis objectari solita, contumeliasque et invi-
 diam in Populum Romanum effudit: turbidus miscendis
 69 seditionibus, et plerisque gratus vecordi facundia. At Ju-
 lius Auspex, e primoribus Remorum, *vim Romanam pacis-*
que bona dissertans, et *sumi bellum etiam ab ignavis, strenuis-*
simi cujusque periculo geri, jamque super caput legiones, sapi-
 entissimum quemque reverentia fideque, juniores periculo
 ac metu, continuit. Et Valentini animum laudabant, con-
 silium Auspiciis sequebantur. Constat, obstitisse Treveris
 Lingonibusque apud Gallias, quod, Vindicis motu, cum
 Verginio steterant. Deterruit plerosque provinciarum æmu-
 latio: *quod bello caput? unde jus auspiciumque peteretur?*
quam, si cuncta provenissent, sedem Imperio legerent? Non-
 dum victoria, jam discordia erat: aliis fœdera, quibusdam
 opes viresque, aut vetustatem originis, per jurgia jactanti-

Si exerc. invasisset] i. e. Si exerci-
 tum regere et bellum gerere per festina-
 tionem cernisset. ERN.

Sexta et octava] MSS. Flor. XI. et
 VIII. Guelf. edd. Puteol. seqq. usque
 ad Pichenam VI. et XVIII. MS. Agr.
tertia decima octava. ed. pr. XXVIII.
 Bene Savilius correxit VI. et VIII. re-
 cepit Pichena. H. 2, 83. 85. ERN.
 Flor. *vix* XI. VIII. Bud. *via*, XI. VIII.
 Id autem signi in scriptis medii ævi de-
 notat *videlicet*. Fossan in Flor. similis
 nota. Bp. præferunt XI. et VIII. Sed
 in lapidibus diserta legio VI. *victris* ad-
 pollatur, et VIII. in numis Caransii in-
 victa. Cf. Brot. ad H. 2, 6. Pro XI.
 stat, quod 3, 50. *victricibus* se adjunxit.

Tertia ac prima] Savilius legit: *sexta*
ac decima. Nam supra (3, 44.) sic in
 Hispania collocavit. Tamen et Tertia
 ibi fuit, et disturna: nec aliam causam
 arbitror, cur Hispani hodieque legiones
 suas *Tertios* adpellent. Lrs. Recepit
 et hoc Pichena. MS. quidem Flor. VI.
ac prima. ERN. Bud. III. *ac prima*.
 De legionibus earumque statione v.
 Brot. l. c. Sexta ad Cerialē adventit 5,

13. Decima 5, 19. Prius libri *Cottia-*
nis. Nomen *Tertios* in Hispania inde a
 Phil. V. non amplius eo sensu usurpatur.

Constat obstitisse] *Obstitisse* MSS.
 Agr. (Bud.) Guelf. edd. ante Rhen.
 omnea. Rhenanus, non Pichena, ut pu-
 tat Ryckius, primus edidit *obstitisse*;
 quod omnes, quos vidi, secuti sunt præ-
 ter Lipsium et Ryckium. Aliis quidem
 locis editur *obstitit*, *obstitisse*. Itaque
 hæc scriptura et h. l. tenenda. Add. ad
 3, 31. ERN. Errori typographico vide-
 tur deberi Rhen. *obstitisse*.

Unde jus auspiciumque] *Jus* MSS.
 Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. Rhen.
 sqq. Ceteræ ante Rhen. *via*, solita con-
 fusione, de qua sæpe dictum. Ut in Im-
 peratore summo *ius a. potestas et auspici-*
cia et jus potestasque sine auspiciis esse
potuit sub Cæsariibus, sic h. l. apte hæc
 duo conjunguntur: Quem illum fore
 Gallorum, qui potestatem belli gerendi
 daret, penes quem essent auspicia:
 verbo, quem Imperatorem in Gallia fore.
 Sic ap. Liv. 22, 1. junguntur *justum*
imperium et auspicium. ERN.

Per jurgia jactantibus] Sumpsit le-

bus. Tædio futurorum præsentia placuere. Scribuntur ad A. U. Treveros epistolæ, nomine Galliarum, *ut abstinerent armis*, 824. *inpetrabili venia et paratis deprecatoribus, si pœniteret.* A. C. 71: Re-stituit idem Valentinus, obstruxitque civitatis suæ aures, haud perinde instruendo bello intentus, quam frequens con-cionibus. Igitur non Treveri, neque Lingones ceteræve re-70 bellium civitates, pro magnitudine suscepti discriminis agere. Ne Duces quidem in unum consulere. Sed Civilis avia Belgarum circumibat: dum Claudium Labeonem ca-pere aut exturbare nititur. Classicus, segne plerumque otium trahens, velut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturavit superiorem Germaniæ ripam et ardua Alpium præsidii claudere. Atque interim unaetvicesima legio Vindonissa, Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiam intrupere. Accessit ala Singularium, excita olim a Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa. Præerat Julius Briganticus, sorore Civilis genitus, ut ferme

ctionem a P. Manutio: qui amice mihi in pomeridiano sermone contulit. Nam vulgo est, *perjuriaque jactantibus*. in MSS. *perjuria jactantibus*. quod Manutianam conjecturam firmat. Romano tamen libro est, *pro jure jactantibus*. quod rejicere, injuriam sane sit. Lips. Si Romanus liber est ed. pr. a Spirensi edita, ut alibi in notis Lipsii et Gruteri, falsus est Lipsius. Nam habet *perjuria sine copula*. (Sic et Bud.) At MS. Agr. *pro jure*, quocum in hoc libro quarto valde alias consentit hæc editio. Idque ille nixus consensu ed. Rom. recepit. Quod non imiter. Nam *pro jure* jam intelligitur in verbo *jactantibus*. Ista enim jactabantur, ut sibi maxime impe-rium et sedem Imperii debere appareret. Lazarus Saperantius et Salinerius non adeo absurde defendebant vulgatum *per-juriaque*, et interpretabantur de crebra defectione a Rom. et rebellionem, velut ea re meritos se dixerint Principatum. Vix tamen credo *perjuria* simpliciter in tali contextu, ubi non sermo de foderibus etc. dici de defectione et rebellionem. Rebellionis *perjuria* exprobari sæpe, scio. *Per jurgia* autem aptissimum huic loco, propter antecedentia illa, *jam discordia erat*. ERN. Utrum verum, dubius hæreo. Ryckium sequuntur Bi-pontini leguntque *pro jure*. Recentiores alii *per jurgia* servant. Quod at-unt, hoc jam intelligi ex *discordia*, valet etiam de *jure*, quod itidem in *jactanti-bus* latet.

Præsidii claudere] Rom. *Præsidii*

capere. quod recipio. Lips. Immo *clau-dere*, ut Quelf. (Bud.) et edd. ante Li-psium, quas habui, omnes. ERN.

Unaetvicesima legio Vindonissa] i. e. ab statione sua, quæ Vindonissæ erat, Helvetiorum oppido: hodie vulgo *Winda-sch*, ap. monasterium Kungsfelden, ubi sepultura Comitum Habsburgicorum. Nam ibi legio XXI. stabat. Unde in-scriptiones in istis regionibus repertæ, in quibus *Leg. XXI.* occurrit: quas vide in Bretingeri Comm. in antiqua me-num. Tigur. §. 18. ap. Schelhorn. in Amoenit. Literar. t. 7. p. 49. ERN. Et Loys de Bochat Mém. de la Suisse t. 1. p. 890.

Ala Singularium] *Singulares equites* qui sint, nondum satis convenit. Mihi placet, esse gradum honoratoris militiæ equestris, qualis fuit etiam Prætorianorum; etsi in honoratioribus illis. Olim jam, libera Rep. tales gradus: unde equites extraordinarii, selecti, etc. Hæc genera ab Augusto instituta, nova genera honorum ubivis quærente, ut hoc plures beneficii sui facere ac sibi obstrin-gere posset. Sic post *singulares* dicti, clerici, non modo *possessores*, quamquam hi quoque, sed etiam ceteri, quod ii per-fectionem Christianam appetere. V. Glossar. Nomic. Cod. Theodos. ERN. Ex Hygini Gromatico p. 4. docet Fabretti Inscr. c. 6. p. 354. fuisse gradum militiæ Prætorianæ proximum, tum munere custodiæ, tum prætentariæ vicinia. Di-cuntur et *equites Singulares Augg.* apud Grut. p. 1022, 2.

A. U. 824. acerrima proximorum odia sunt, invisus avunculo infensus-
 A. C. 71. que. Tutor Treverorum copias, recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum delectu auctas, veterano pèdite atque equite firmavit, corruptis spe, aut metu subactis legionariis: qui primo cohortem, præmissam a Sextilio Felice, interficiunt; mox ubi Duces exercitusque Romanus propinquabant, honesto transfugio rediere: secutis Tribocis Vangionibusque et Caracatibus. Tutor, Treveris comitantibus, vitato Magontiaco, Bingium concessit, fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat, sed incursu cohortium, quas Sextilius ducebat, et reperto vado, proditus fususque. Ea clade percussis Treveri, et plebes, omissis armis, per agros palatur. quidam Principum, ut primi posuisse bellum viderentur, in civitates, quæ societatem Romanam non exuerant, perfugerunt. Legiones a Novesio Bonnaque in Treveros, ut supra memoravimus, traductæ, se ipsæ in verba Vespasiani adigunt. Hæc Valentino absente gesta: qui ubi adventabat furens, cunctaque rursus in turbas et exitium conversurus, legiones in Mediomatricos, sociam civi-

Acerrima proximorum odia] Exsequitur Aristoteles Politic. 7, 7. et causam donat: vide. Sed breviter, pro nostra re: proverbio jactatum ait, *Καλὸν φίλους ἀδικεῖν καὶ, ὄλρι φίλον ἐρίσθαι, εἰ δὲ καὶ φίλον μῦθον*. LIPS.

Caracatium] Cluverius *Nemetum* et mox *Nemetibus*. Sed hæc nimis abeunt a veterum et vulgatorum vestigiis. Suspicebam *Vangionum*, *Tabernatium*, *Tribocorum*. deinde, *Tribocis Vangionibusque et Tabernatibus*. Ipsum Cluverium vide Germ. Ant. 2, 12. Gron. Non mitior hæc correctio, quam Cluveriana. MS. Flor. *Ceracatium*. Bud. *Ceracat*. Agr. ed. pr. *Ceracatium*. Lectionem Florentinam probat Ryckius, intelligitque *Ceracos* Cæsaris B. G. 2, 4. quod situi populi istius non convenire, bene docet Cellarius Geogr. Ant. t. 1. p. 245. nihil ipse definiens, quod optimum factu puto. Rhenanus Rer. Germ. 3. p. 326. suspicatur fuisse in eo loco, ubi arx *Drakenfels* fuerit. Eam sic fortasse dictam a loco, quasi *Racatium* h. e. *Caracatium*. Mox lectu MS. (Bud.) Guelf. edd. Puteol. seqq. omnes ante Pichenam. At infra, ubi similis varietas c. 77. nihil a Pichena mutatum. ERN. Brot. et Lall. recipere *Caracates*. Vales. Not. Gall. p. 42. *Caracates* male in sede Tribocorum locat, iisque Argenteratum assignat, quod nullo modo admittendum Schœpflinus nostras docet Alsat. ill. t. 1. p. 62. Neque audiendus Laguille in Notice de l'anc. Gaule p. 9. qui *Sara-*

cates effagit, *Saræ* fluminis adcolas. Placet hoc Bipontinis, qui potius *Saracates* a *Saravo* dictos autumant. D'Anvillius in Not. de la Gaule p. 198. nomen vulgatum servat, *Caracatesque* Vangionibus ad latus ponit, urbemque iis Magontiacum tribuit. Hoc et in tabula Gallie antiquæ ita expressit.

Exercitusque Romanus] MS. Flor. *Roman*; quod Ryckius explicat *Romanus*: quippe ista syllaba subinde in libris scr. et edd. pr. hac figura exprimitur. Consentiant Guelf. (Bud.) Agr. ed. pr. Ceteræ ante Rhen. per compendium *Ro.* exprimunt. Primus Rhenanus edidit *Romani* tacite, nec scio, an e libro (Immo ex ingenio). Igitur tutius putavi scripturam librorum MSS. et edd. vett. sequi. ERN.

Quia pontem Navæ fl. abruperat] MS. Flor. (Bud.) ed. Put. Ber. Alc. *Navas*. item MS. Guelf. a m. pr. at m. s. fecit *naves*, ut est in ed. pr. MS. Agr. *Vis fluminis*. Rhenanus edidit *Navæ*. ERN. Ex ingenio. Surita ad Anton. Itin. p. 258. ex MS. cœnobii Carthus. Aulæ Dei quoque profert *vis fluminis*. Navæ cladisque Romanæ meminit Ausonius in Mosella.

Supra memoravimus] Cap. 62.

Se ipsas] Omnes libri, quos scio vidi-que, habent *se ipsas*, pro quo haud dubie rescribendum *seipsas*. V. ad c. 11. ERN. Bud. *se ipsa*.

In Mediom. sociam civitatem] Auctores docti novi operis Diplomatici t. 3. p.

tatem, abscessere. Valentinus ac Tutor in arma Treveros A. U. retrahuat: occisis Herennio ac Numisio, Legatis, quo mi- 824.
nore spe veniæ cresceret vinculum sceleris. Hic belli sta- A. C.
tus erat, cum Petilius Cerialis Magontiacum venit. ejus ad- 71.
ventu erectæ spes. Ipse pugnae avidus et contemnendis, 7 f
quam cavendis, hostibus melior, ferocia verborum militem
incendebat: ubi primum congredi licuisset, nullam proelio
moram facturum delectus. per Galliam habitos in civitates
remittit, ac nuntiare jubet, *sufficere Imperio legiones. socii ad
munia pacis redirent, securi, velut confecto bello, quod Roma-
nae manus exceperant*. Auxit ea res Gallorum obsequium.
nam, recepta juventute, facilius tributa toleravere, pronio-
res ad officia, quod spernebantur. At Civilis et Classicus,
ubi *pulsus Tutorem, casus Treveros, cuncta hostibus prospera*
acceperunt, trepidi ac properantes, dum dispersas suorum eo-
pias conducuat, crebris interim nuntiis Valentinum moni-
ere, *ne summæ rei periculum faceret*. Eo rapidius Cerialis,
missis in Mediomatricos, qui breviori itinere legiones in
hostem verterent, contracto, quod erat militum Magontiaci,
quantumque secum transvexerat, tertiis castris Rigodulum
venit; quem locum magna Treverorum manu Valentinus
insederat, montibus aut Mosella amne septum. et addiderat
fossas obicesque saxorum. Nec deterruere ea munimenta
Romanum Ducem, quo minus peditem perrumpere juberet,
equitum aciem in collem erigeret, spreto hoste; quem, te-
mere conlectum, haud ita loco juvari, ut non plus suis in
virtute foret. Paullum moræ in adscensu, dum missilia
hostium prævehuntur: ut ventum in manus, deturbati rui-
næ modo præcipitantur. Et pars equitum, æquioribus ju-
gis circumvecta, nobilissimos Belgaram, in quis Ducem

172. not. 1. non improbabile esse dicunt,
quod Hadr. Valesius Notit. Gall. p. 828.
h. l. civitatem Mediom. non de urbe, sed
de populo capiendam judicet, propter
notitias veteres Gall. ap. Bouquetum.
Immo res et Latinitas docent ita esse,
sed antiqua et vera. ERN.

Erectæ spes] Bud. male *erupte*. Sic
mox loci pro socii.

Rigodulum venit] Vatic. *Ridogulum*.
Hodie dimidiatum nomen tenet, aliquot
milliaribus supra Confluentes, pagus *Ri-
gol* dictus. Lars. MS. Agr. ed. pr.
Rigodolum. mox aut *Mosella* MS. Flor.
(Bud.) edd. Rhen. sqq. ante Pichenam,
et J. Gron. i. e. alio loco montibus, alio
amne. Ceteræ edd. et M. & MS. Guelf.
as. Illud melius. Reliquis loca arte septa,
ut patet e sequentibus. ERN. In Di-
plomate Dagoberti ap. Zyllesium in
Def. Abb. S. Maximini occurrit *Regio-*

dola vallis: hodie vicus superest nomine
Reol. V. D'Anville Not. de la Gaule p.
654.

Ut non plus suis in v. f.] Grosiotius
leg. *suadebat ut non plus vis in v. f.* Vix
credo, sic Latine dici.

In ascensu] Ed. pr. Rhen. (e Bud.)
sqq. omnes. Ceteræ ante Rhen. *assensu*,
quod etiam est in MS. Guelf. Quæ
scriptura nata est a pronunciatione mol-
liori literæ tertiæ; cujus generis, multa
in libris medio ævo scriptis, ut *asciscere*
pro *deciscere*, et alia. ERN.

Ut ventum in manus] Sic Flor. (Bud.)
Agr. ed. pr. Recte. Sic Ann. 2, 80. *ut
venere in manus*. cf. c. 76. et sic alii
quoque. Liv. 2, 46. ubi v. Gronov.
quem jam laudavit Ryckius, qui et sic
edidit cum J. Gronovio. Ceteri ad. Post
deturbati intell. *hostes*. Pro *molle* MS.
Agr. *more*. ERN. Bud. *modo*.

A. U. Valentinum, cepit. Cerialis postero die coloniam Treverorum ingressus est, avido milite eruendæ civitatis: hanc esse Classici, hanc Tutoris, patriam: horum scelere clausas cassasque legiones. Quid tantum Crenonomam meruisse; quam e gremio Italiae raptam, quia unius noctis moram victoribus attulerit? Stare in confinio Germania integræ sedem, spoliis exercituum et Ducum cadibus ovantem. Redigeretur præda in fascum: ipsis sufficere ignes et rebellis colonia ruinas, quibus tot castrorum excidia pensarentur. Cerialis, a metu infamiae, si licentia sævitiaeque inbuere militem crederetur, pressit iras. et parvare, posito civium bello, ad externa modestiores. Convertit inde animos accitarum e Mediomatricis legionum miserabilis adspectus. Stabant conscientia flagitii mæstæ, fixis in terram oculis. Nulla inter coeuntes exercitus consalutatio. neque solantibus hortantibusve responsa dabant, abdit per tentoria et lucem ipsam vitantes. nec perinde periculum aut metus, quam pudor ac dedecus, obstupescerat: adtonitis etiam victoribus, qui vocem precesque adhibere non ausi, lacrimis ac silentio veniam poscebant: donec Cerialis mulceret animos, fato acta dictitans, quæ militum Ducumque discordia, vel fraude hostium, evenissent. Primum illum stipendiorum et sacramenti diem haberent: priorum faci-

Eruendæ civitatis] i. e. delendæ funditus. Sumtum e Virgilio. Rn. 2, 611. 612. totamque ab ædibus urbem eruit. ERN.

Hanc esse] Bud. *Ac esse*.

Redigeretur præda in fascum] Sic Flor. Bud. Agr. ed. pr. nisi quod Flor. *redigetur*. Edd. Puteol. et ceteræ ante Pichenam *redigeret prædam in f.* ut et Guelf. ERN. Bud. vitiose *redigeretur prædam*.

Cerialis metu infamiae] Vulgati (et Bud.) *Cerialis a metu*. Mihi vox aliqua excidisse videtur, et alternasse causas, ut solet, Tacitus: *Cerialis emptus an metu infamia*. sive, *Cerialis clementia, an metu*. Lips. Præpositio est in Flor. (Bud.) Guelf. ed. pr. seqq. ante Lipsium omnibus. Exempla, quibus eam defendit Salinerius, sunt aliena. Sed sunt permulta apud Livium idonea. Vid. viros doctos ad 24, 30. 26, 1. et qui ad locum posteriorem a Drakenb. laudantur. In illo loco defendit bene Lipsius adversus eos libros, qui ei præpositioni ob substituerunt, cum a pro propter non concoquerent. Itaque hic quoque restitui. ERN. Bip. legunt *Cerialis autem m. inf.*

Posito civium bello] *Civium* MSS. Flor. Bud. Agr. ed. pr. quod exprimen-

dum curavi: quod imitatus est Broterius (et Lall.). Etiam aliis locis substantivo pro adjectivo uti Tacitum, ut *Campus Martis*, vidimus, et librariorum adjectivum substituisse. ERN. Vulgo *civili*.

Consalutatio] Bud. male *consultatio*. Mox *proinde*, ut sæpe alias. Prius cod. Agr. *mæsti*, bene, ut mox *abdit*.

Qui vocem precesque] Muretus deletum it qui: Acidalius corrigit quia. Ryckius occurrit sic, ut interpunctionem mutet: *obstupescerat, attonitis etiam victoribus: qui v. p. referatque rō qui ad exercitum vel milites*. Sed sic quoque durissima structura. Ego Muretum sequor. Qui temere et alienis locis intrusum non uno loco vidimus. ERN. Brot. Lall. Dotteville, vulgatum servant, victores ipsos veniam pro istis petiisse, rati. Bip. probabili conjectura legunt *quis pro quibus*, scil. victoribus. Sequor. Bud. *qui*.

Fato acta dictitans] Vereor, ne Tacitus dederit *fato facta*: idque est perpetuum in ea sententia verbum. Cic. Phil. 2, 1. *quoniam fato meo fieri dicam etc.* Post *ducumque* bene edidit Pichen. pro *ducumve*. Sic et (Bud. et) ed. pr. Item mox vitiose edd. ante Rhen. *illorum* præter princ. quæ habet *illum*, ut et Guelf. ERN. Et Bud.

norum neque Imperatorem neque se meminisse. Tunc recepti A. U. in eadem castra et edictum per manipulos, ne quis in cer- 824. tamine jurgiove seditionem aut cladem commilitoni obje- A. C. ctaret. Mox Treveros ac Lingones, ad concionem vocatos, 71. ita adloquitur. *Neque ego unquam facundiam exercui; et Populi Romani virtutem armis adfirmavi. Sed, quia apud vos verba plurimum valent, bonaque ac mala non sua natura, sed vocibus seditiosorum, aestimantur; statui pauca disserere, quæ, profligato bello, utilius sit vobis audisse, quam nobis dixisse. Terram vestram, ceterorumque Gallorum, ingressi sunt Duces Imperatoresque Romani, nulla cupidine, sed majoribus vestris invocantibus, quos discordiæ usque ad exitum fatigabant. et acciti auxilio Germani socii pariter atque hostibus servitutem inposuerant. Quot præliis adversus Cimbros Teutonosque, quantis exercituum nostrorum laboribus, quoque eventu Germanica bella tractaverimus, satis clarum. Nec ideo Rhenum insedimus, ut Italiam tueremur; sed nequis alius Ariovistus Regno Galliarum potiretur. An vos cariores Civili Batavisque et Transrhenanis gentibus creditis, quam majoribus eorum patres avique vestri fuerunt? Eadem semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido atque avaritia et mutandæ sedis amor, ut, relictis paludibus et solitudinibus suis, fecundissimum hoc solum vosque ipsos possiderent. Ceterum libertas et speciosa nomina prætexuntur: nec quisquam alienum servitium et dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usurparet. Regna bellaque per Gallias semper fuere, donec in no- 74 strum jus concederetis. Nos, quamquam totiens lacessiti, jure victoriæ id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt. Cetera in communi sita sunt. Ipsi plerumque legionibus nostris præsidetis: ipsi has aliasque provincias regitis. Nihil separatim clausumve. Et laudatorum Principum usus ex æquo, quamvis procul agen-*

Neque ego unquam etc.] Est imitatio Orationis Livianæ 28, 27. ERN.

Aestimantur] Bud. *extimantur*. Cf. notata ad A. 18, 17. 15, 21. H. 1, 14.

Satis clarum] MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *satis claret*: verbo poetico, quod Tacitus non refugerit. nec displicet Rycio. Et sic correxerat quoque manus docta in ed. Gryph. ERN. Bud. *clarum*.

Rhenum insedimus] Int. coloniis, classibus. ERN.

Ceterum libertas] Bud. *ceterorum*.

Nec quisquam] Vitium operarum, in ed. Alciati *ne quisquam* pro *nec quisq.* experimentum, peperit notam Rhenano. ERN.

Id solum vobis addidimus] Suavius hoc *addidimus*, quam bonus Fulvius putavit (qui *ademinus* malebat.) Significat enim interdum, quæ Menander vocat *ἰσθῆρα* *ἡνῆκα*, ut sit, oneris imposuimus, durius in vos statuimus. ut Maroni 6, 90. *Teucriis addita Juno*. Vide ad Senecam Herculem Furentem 1237. GRON.

Laudatorum Principum] Acuta gnome: quam non abest, quin callide abductam Sallustio credam, in oratione Sullæ ad Bocchum Jug. 102. *Tibi vero nulla amicitia opportunior nostra: primum quod procul absimus, in quo offensæ minimum, gratia par, ac si prope adessemus*. LIPS.

A. U. 824. A. C. 71. *tibus: sævi proximis ingruunt. quomodo sterilitatem, aut nimios imbres et cetera naturæ mala, ita luxum vel avaritiam dominantium tolerate. Vitia erunt, donec homines: sed neque hæc continua, et meliorum intercentu pensantur. nisi forte, Tutore et Classico regnantibus, moderatius imperium speratio: aut minoribus, quam nunc, tributis parabantur exercitus, quibus Germani Britannique arceantur. Nam pulsus (quod Dii prohibeant) Romanis, quid aliud, quam bella omnium inter se gentium existent? Octingentorum annorum fortuna disciplinaque compages hæc coaluit, quæ convelli, sine exitio convellentium, non potest. Sed vobis maximum discrimen, penes quos aurum et opes, præcipue bellorum causa. Proinde pacem et urbem, quam victi victoresque eodem jure obtinemus, amate, colite. Moneant vos utriusque fortunæ documenta, ne contumaciam cum perniciæ, quam obsequium cum securitate, malitis. Tali oratione 75 graviora metuentes composuit erexitque. Tenebantur victore exercitu Treveri, cum Civilis et Classicus misere epistolas ad Cerialem, quarum hæc sententia fuit. Vespasianum, quamquam nuntios occultarent, excessisse vita. Urbem atque Italiam interno bello consumptam. Muciani ac Domitiani vana et sine viribus nomina. Si Cerialis imperium Galliarum velit, ipsos finibus civitatum suarum contentos; si prælium malit, ne id quidem abnuere. Ad ea Cerialis Civili ea*

[*Quomodo sterilitatem*] Pulchrum documentum in mala publica et ad ea fortiter sustinenda. Seneca præverat, De Const. sapientis 9. *Omnia itaque sic patitur, ut hiemis rigorem, et intemperantiam cæli, ut fervores morbosque et cetera forte accidentia.* At Dio Cicero nem ita loqui facit, ubi amnestiam suadet, post eadem Cæsaris 44, 82. *Ὁρῶν τὰ μὲν γιγνόμενα τὰυτὰ χαλᾶς ἐν τοῖς καὶ κατακλινομένοις τρέπον ἐμψιχναῖν νομίσαντες, λήθῃ παρόντων.* Plane gemina sunt, et aut ad inventionem; aut imitatione. Lips. Infra vitiose edd. Puteol. Beroald. Alc. *parabantur.* ERN. Emendavit Rhen. e Bud.

[*Quid aliud quam bella*] Oraculum, cujus fidem proavi viderunt: et nos videmus, videbimusque, quamdiu, secta in tot dominos, Europa non audiet unius aurigæ habenas. Plutarchus igitur vere de Fort. Rom. p. 316. *Imperium Romanum velut anchoram esse, scripsit, fluctuanti mundo.* Et nomen a Crispo suo hoc effatum sumpsit noster? sumpsit. Ille sic ad Cæsarem in fine: *Quippe si morbo jam aut fato huic Imperio secus accidat, cui dubium est, quin per orbem terrarum vastitas, bella, caedes oriantur?* Lips.

[*Quamquam nuntios occultarent*] MSS. Farnes. Agr. (et Reg. Lall.) *nuntii.* Idem voluit dare Spirensis, qui edidit *nuntii.* Placebatque Lipsio et Ryckio. Vulgatum verum puto. Vult, duces occultare domi suæ nuntios, ne colloqui cum militibus et patefacere mortem Vespasiani possent. Sic ille *ἀποκρύπτει* ap. Theophr. in Char. c. 9. *λίγυ, ὡς καὶ παρακίνοι παρὰ τοῖς ἐν τοῖς πύργοις, κρυπτόμενός ἐστι ἐν οἰκίᾳ ἢ ἐν πύργῳ ἡμῶν ἢ ἄλλῳ ἐν Μανδύκῃ, ὅτε πάντα τὰυτὰ ἴδῃ.* Si nuntii probetur, legendum simul *occultarentur.* Nam cum Cerialis epistolas occultaret, ut e sequentibus patet, profecto idem in tabellariis fecit. ERN. Bud. vulgatum habet. Brot. *nuntii occultant.* In loco exponendo Pichenam sequitur Ernesti, contra Solinerius nuntios accipiebat. pro re. *nuntiatæ,* et verbum *occultarent* referrebat ad Domitianum et Mucianum.

[*Si—velit—si prælium malit*] *Adversum* est vitiosum, et aut *vellet*, legendum, aut *malit.* Posterius Latinis est; itaque sic correxi. ERN. Recopere emendationem Bip. sed Brot. et Lall. vulgatum servant, *mallet.* Sic et Bud. Idem prius Muciani ac, ut Flor. vulgo et

Classico nihil: eum, qui adtulerat ipsas epistolas, ad Do- A. U.
 mitianum misit. Hostes, divisis copiis, advenere undique. ^{824.}
 Plerique culpabant Cerialem, passum jungi, quos discretos ^{A. C.}
 intercipere licuisset. Romanus exercitus castra fossa val- ^{71.}
 loque circumdedit, quis temere antea intutis consederat.
 Apud Germanos diversis sententiis certabatur. Civilis, op- 76
 perendas Transrhenanorum gentes, quarum terrore fractæ Po-
 puli Romani vires obtererentur. Gallos quid aliud, quam præ-
 dam victoribus? et tamen, quod roboris sit, Belgas, secum pa-
 lam aut voto stare. Tutor, cunctatione crescere rem Roma-
 nam, adfirmabat, coeuntibus undique exercitibus. Transve-
 ctam e Britannia legionem: accitas ex Hispania: adventare
 ex Italia: nec subitum militem, sed veterem expertumque belli.
 Nam Germanos, qui ab ipsis sperentur, non juberi, non regi,
 sed cunctu ex libidine agere: pecuniamque ac dona, quis solis
 corrumpantur, majora apud Romanos, et neminem adeo in arma
 pronum, ut non idem pretium quietis, quam periculi, malit. quod
 si statim congregiantur, nullas esse Ceriali, nisi ex reliquiis
 Germanici exercitus, legiones, faderibus Galliarum obstrictas.
 Idque ipsum, quod inconditam nuper Valentini manum contra
 spem suam fuderint, alimentum illis Ducique temeritatis. Au-
 suros rursus venturosque in manus, non imperiti adolescentuli,

[Qui attulerat ipsas epistolas] Quivis attentus lector hæreat necesse est in ipsis, quod hic certe frigit. Itaque aut delendum est, aut, quod melius est, cum Acidalio scribendum ipsoque epistolas. EBN. Proter quoque Lall. Recepit Dotteville.

[Qui temere antea intutis consederat] Valde variant libri in voce intutis. MS. Guelf. in tutius. Ed. pr. intutus. ed. Puteol. in tutis. Ceteræ inde a Beroaldina intutis. (Sic et Bud.) Etsi parum ferre arbitror, utrum in tutis, an intutis legas, quippe illud significare potest causam, quare castra non munierit, quia in tutis locis se consediisse putarat: nam et Livio dicantur castra in tuto collocari, et legiones in tutum duci: tamen, quia intuta est usitatum castrorum ap. Livium epitheton, atque ea scriptura in plerisque libris est, intutis prætuli. Ne intutus quidem absurdum. Mox MS. (Bud.) Guelf. ed. J. F. Gron. vitiose obtererentur: item ed. pr. obterentur. EBN.

[Aut voto stare] MS. Bud. Guelf. v. stare. Hic tamen alteram lectionem in margine habet. Mox a Brit. edd. Puteol. sqq. ante Pich. item MS. (Bud.) Guelf. EBN. Correxerit Pich. e Flor. Prius Rhen. conjectabat aut clam stare.

[Qui ab ipsis sperentur, non juberi] MS. Guelf. vitiose seperentur. ed. Ber.

spernentur, vitio operarum, quod servatum in ed. Alc. notulam Rhenani peperit (qui sperentur e Bud.). Non juberi est, non pati posse imperia, non aduetos imperiis accipiendis. EBN.

[In arma pronum] Sic MSS. Flor. (Bud. Reg. Lall.) Agr. ed. pr. idque cum Ryckio et J. Grön. recepi, cum etiam alibi in Tacito promptus, quod ceteros scr. et edd. obtinet, illi verbo substitutum viderimus: etsi ceterum etiam promptus in arma bene dici puto, de eo, qui facile impelli ad arma capiendâ potest, sed ita, ut animum ferocem indicet: quod hic non est. H. 2, 33. Otho pronus ad decertandum, non promptus: h. e. melius putans decerni prælio. Mox Germanici ab Rhenano est (ex Bud.) scr. et edd. ante Rhen. omnes Germani. EBN. Bene c. seq. promptus inter tela, in re præsentis scil.

[Non imperiti adolescentuli] Sic primus edidit (ex ingenio) Rhenanus, cum ante esset inde a Puteol. editum non imperitia militum, sed adoles. testatus in nota, se edere imperitia adol. sed opera in nota videntur aberrasse. id tamen in ed. sec. et ab omnibus servatum est, qui notas Rhenani recoxere. Ed. pr. (et cod. Bud.) imperitia adolesc. Ultima litera nata est e prima sequentis verbi, ut alibi. at Guelf. ut ed. Puteol. EBN.

- A. U. *verba et conciones, quam ferrum et arma, meditantis, sed Civi-*
 824. *lis et Classici: quos ubi adspexerint, rediturum in animos for-*
 A. C. *midinem, jugam famemque ac totiens captis precariam vitam.*
 71. *neque Treveros aut Lingonas benevolentia contineri: resum-*
pturos arma, ubi metus abscesserit. Diremit consiliorum
 diversitatem, adprobata Tutoris sententia, Classicus: sta-
 77 *timque exsequuntur.* Media acies Ubiis Lingonibusque
 data: dextro cornu cohortes Batavorum: sinistro Bru-
 cteri Tencterique. pars montibus, alii, viam inter Mosel-
 lamque flumen, tam improvisi adsilvere, ut in cubiculo
 ac lectulo Cerialis (neque enim noctem in castris egerat)
 pugnari simul vincique suos audierit, increpans pavorem
 nuntiantium, donec universa clades in oculis fuit. Perrupta
 legionum castra, fusi equites: medius Mosellæ pons, qui
 ulteriora coloniæ adnectit, ab hostibus inessus. Cerialis,
 turbidis rebus intrepidus et fugientes manu retrahens, inte-
 cto corpore promptus inter tela, felici temeritate et fortissi-
 mi cujusque adkursu, reciperat pontem electa manu fir-
 mavit. Mox in castra reversus, palantes captarum apud
 Novesium Bonnamque legionum manipulos et rarum apud
 signa militem ac prope circumventas aquilas videt. Incen-
 sus ira, non *Flaccum*, inquit, non *Voculam deseritis*. *Nulla*
hic prodito: neque aliud excusandum habeo, quam quod vos,
Gallici fœderis oblitos, redisse in memoriam Romani sacra-
menti, temere credidi. *Adnumerabor Numisiis et Herenniis:*

Imperitum adolescentulum intelligit *Tul-*
lium Valentinum, de quo c. 68. sq.
 Mox Bud. *famamque*.

Viam inter Mosellamque flumen] Sa-
 villum, qui reprehendit Tacitum, velut
 non bene descriperit locum pugnae, re-
 fellit Ryckius. Mox *improvisa* MS. (Flor.
 Bud.) Guelf. ed. pr. ceteræque ante
 Rhen. qui tacite *improvisi* (ex ingenio)
 edidit. Forte fuit *alia*. Sed Tacito so-
 lenne, post *pars* dicere *alii*: idque om-
 nes libri habent; et quidem Flor. (Bud.)
 ed. pr. bis deinceps. Jac. Gronovius pro
 neutro habet. ERN.

Mosellæ pons] Meminit ejus, suo
 tempore constructi, Strabo 4. p. 193.

Lecta manu] MS Flor. (Bud.) Agr.
 Guelf. edd. ante Lipsium omnes *electa*.
 idque restitui. V. ad c. 70. ERN. Ryo-
 kius in Flor. *esse refert delecta*, quod re-
 cepere Bip. Sed J. Gron. *electa* ibi legi
 testatur.

Oblitos prædixerim] Vocem *prædixe-*
rim corruptam, aut superfluum, vides
 Rodolphus pro ea legisse videtur *oblitos*,
proximam memoriam. In Flor. est, *te-*
mere pro *tenere*. Quo leni ductu hæc
 concinno: *oblitos, redisse in memoriam*

R. s. temere credidi. Et collineavi atque
 attigi. LIRS. Veniebat sub acumen sti-
 li: quod vos, *Gallici fœderis oblitos, re-*
petsisse memoriam Romani sacramenti
temere credidi. Justinus 35, 2. *prio-*
ris sacramenti religionem novi Regis
superbia præferentes. Suetonius Clau-
 dio 13. *legionibus, quæ sacramentum*
mutaverant, in penitentiam religio-
ne conversis. Cum *memoriam* dicit, in-
 telligit reverentiam. GRON. MS. Bud.
prædixi, quod melius respondet, verbo
credidi. Sed verbum ipsum suspectum
 est Pichena et retinere m. R. alii aliter.
Tenere credidi MSS. Agr. Guelf. etc. edd.
 ante Pichenam omnes, a quo recepta ho-
 die lectio est. In ed. pr. neque *temere*
 est, neque *tenere*. Sensus loci non est
 obscurus: at lectio certa non est. ERN.
 Rhen. hic criticos in errorem induxit.
 Bud. enim clare habet *prædixerim*. Lipsii
 emendationem probat Brot. recipere
 Bip jure meritoque. Gruterus dabat
produxisse. J. Gron. *præfiscini*. Dein
 Bud. *temere didi*. ubi *temere*, egregie,
 sed cauda hujus vocis caput sequentis
 abstulit. Prius *excusandum*, Ferretus,
 alias *uccusandum*,

ut omnes *Legati vestri, aut militum manibus, aut hostium, ce-* A. U.
ciderint. Ite, nuntiate Vespasiano, vel, quod propius est, Ci- 824.
vili et Classico, relictum a vobis in acie Ducem. venient legio- A. C.
nes, quæ neque me inultum, neque vos inpunitos, patiantur. 71.
 Vera erant et a Tribunis Præfectisque eadem ingereban- 78
 tur. Consistunt per cohortes et manipulos: neque enim
 poterat patescere acies, effuso hoste, et impredientibus ten-
 toriis sarcinisque, cum intra vallum pugnaretur. Tutor et
 Classicus et Civilis, suis quisque locis, pugnam ciebant;
 Gallos *pro libertate*, Batavos *pro gloria*, Germanos *ad præ-*
dam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant. donec le-
 gio unaevicesima, patientiore, quam ceteræ, spatio conglo-
 bata, sustinuit ruentes; mox inpulit. Nec sine ope Divina,
 mutatis repente animis, terga victores vertere. Ipsi, terri-
 tos se cohortium adspectu, ferebant, quæ primo impetu dis-
 sectæ, summis rursus jugis congregabantur, ac speciem no-
 vi auxilii fecerant. Sed obstitit vincentibus pravum inter
 ipsos certamen, hoste omisso, spolia consecrandi. Cerialis,
 ut incuria prope rem adflixit, ita constantia restituit:
 secutusque fortunam, castra hostium eodem die capit ex-
 scinditque. Nec in longum quies militi data. Orabant 79
 auxilium Agrippinenses; offerebantque uxorem ac soro-
 rem Civilis et filiam Classici, relicta sibi pignora societa-
 tis. Atque interim dispersos in domibus Germanos truci-
 daverant. Unde metus et justæ preces invocantium, ante-
 quam hostes, reparatis viribus, ad spem vel ad ultionem ac-
 cingerentur. Namque et Civilis illuc intenderat, non inva-
 lidus, flagrantissima cohortium suarum integra: quæ ex
 Chaucis Frisiisque composita, Tolbiaci, in finibus Agrippi-
 nensium, agebat. Sed tristis nuntius avertit, *deletam cohortem*

Ite, nuntiate Vespasiano] Similis invi-
 diæ metum suis militibus jam fugientibus
 Sulla injicit: *Siquis vos, milites, rogave-
 rit, ubi Sullam Imperatorem vestrum re-
 liqueritis, respondete, apud Orchomenum
 pugnantes.* Atque ille hac increpatione
 rem labentem sustinuit. Plutarchus Sul-
 la 21. p. 75. et Appianus Mithr. c. 49.
 Lips. Mox Bud. nobis, nos.

Classicus et Civilis] Supplevit Rhen.
 conjunctionem e Bud.

Legio unaevicesima] Sic Latinitas
 jubet legi. Male in ed. Alciati, quod
 ante erat XXI. expressere operæ *viciesi-
 ma prima*; idque propagatum ad omnes
 ante Pichenam. *Unaevic.* MS. Agr.
 Ed. pr. hic valde corrupte *legio ex prima
 potentiore* etc. Add. ad 1, 61. ERN.
 Bud. XXI. *potentiore.*

Nec sine ope Divina] Facessant ergo,
 qui impietatis notam nostro inurere su-

stinent. Cf. et c. 81.

Rem affixit] Ita MS. (Bud.) Reg.
 edd. pr. Rhen. sqq. at mediæ, item MS.
 Guelf. res. EBN.

Integra et e Chaucis] Rom. cod. et edi-
 tiones aliæ (ante Rhen.) *integra manu,*
et e Chaucis. Legam, *integra manente,*
e Chaucis. Flor. porro, *integraque ex*:
 si plene, facias cum Pichena, *integra,*
quæ. Lips. Vox manu abest a MS.
 Guelf. ERN. Et Bud. in quo *integra et
 e cauchis.* Rhen. subaudit *existente in-*
tegra.

Tolbiaci] Farnes. *Colbiaci.* in Itin.
 Antonini *Tolbiaci.* Lips. MSS. Fl. Agr.
 ed. pr. *Tolbiaci.* at MS. (Bud.) Guelf.
 ed. Puteol. *Calbiaci.* Ber. Alc. *Galbiaci,*
 quod est vitium operarum. *Tolbiaci* re-
 stituit Rhen. Hodie dicitur *Zullich,*
 ERN. Item *Zulpich.*

A. U. *dolo Agrippinensium*: qui largis epulis vinoque sopitos Ger-
 824. manos, clausis foribus, igne injecto, cremavere. Simul Ceria-
 A. C. lis proprio agmine subvenit. Circumsteterat Civilem et
 71. alius metus, ne quartadecima legio, adjuncta Britannica
 classe, affligeret Batavos, qua Oceano ambiuntur. Sed
 legionem terrestri itinere Fabius Priscus, Legatus, in Ner-
 vios Tungrosque duxit. eæque civitates in deditionem ac-
 ceptæ. classem ultro Caninefates adgressi sunt: majorque
 pars navium depressa aut capta. Et Nerviorum multitudi-
 nem, sponte commotam, ut pro Romanis bellum capesseret,
 iidem Caninefates fudere. Classicus quoque adversus equi-
 tes, Novejum a Ceriale præmissos, secundum prælium fe-
 cit. quæ modica, sed crebra, damna famam victoriæ, nuper
 80 partæ, lacerabant. Iisdem diebus Mucianus Vitellii filium
 interfici jubet: mansuram discordiam obtendens, ni semina
 belli restinxisset. Neque Antonium Primum adsiri inter
 comites a Domitiano passus est: favore militum anxius, et
 superbia viri, æqualium quoque, adeo superiorum, intole-
 rantis. Profectus ad Vespasianum Antonius, ut non pro
 spe sua excipitur, ita neque averso Imperatoris animo. Tra-
 hebatur in diversa: hinc meritis Antonii, cujus ductu con-
 fectum haud dubie bellum erat, inde Muciani epistolis: si-
 mul ceteri, ut *infestum tumidumque* insectabantur, adjunctis
 prioris vitæ criminibus. neque ipse deerat, adrogantia vo-
 care offensas, nimius commemorandis, quæ mervisset. *Alios,*
ut inballes, Cæcinam, ut captivum ac dediticium, increpat.
 Unde paullatim levior viliorque haberi, manente tamen in
 81 speciem amicitia. Per eos menses, quibus Vespasianus
 Alexandriæ statos æstivis flatibus dies, et certa maris oppe-
 riebat, multa miracula evenere, quis cœli favor et quæ-

Classem ultro] MS. Agr. vero: quod placet Ryckio. EAN. Bud. *ultro*. Prius *terrestri itinere*, et, ut videtur, militari via, quæ adhuc satis integra. Cf. Broterius.

Favore militum anxius] In ed. Alciati errore operarum temere repetitur est post *anxius*, quod notulæ materiam præbuit Rhenano. EAN.

Pro spe sua excipitur] Sic Rhen. e Bud. prius erat *accipitur*.

Neque averso Imp. animo] Ed. pr. (et cod. Bud.) *adverso*. Mox pro *vocare* MS. Agr. *provocare*. Vulgatum (quod in Bud.) exquisitius. Virg. G. 4, 76. *magnisque vocant clamoribus hostem*: ubi Servius interpretatur *provocant*. Sic etiam cape G. 1, 888. *tum cornix plena pluviam vocat improba voce*. et noster ipse *hostem vocare* dixit in Germ. c. 14. Ed. pr. *notare*: quæ et in aliis libris

confusio observata est. V. Drakenb. ad Liv. 7, 2. et quos ibi laudat. EAN.

Prioris vitæ crim.] Cf. A. 14, 40. H. 2, 86.

Statos æstivis flatibus dies] Lipsius in marg. conjicit *etesiarum flatibus*. Acidalius *etesiiis flatibus*. Frustra, ut patet e sequentibus; quibus declaratur, nihil aliud expectatum, nisi tempus æstivum, quo tuta navigatio, nec facile tempestas ingruit. Josephus *finem hiemis vocat*. Et etesiarum flatibus adversi navigantibus Alexandria, auctore Cæsare Bell. Civ. 3, 107. ut bene notat Savilius. EAN. Cf. Veget. 5, 9. (4, 89.)

Quis celestis favor] *Celestis* e conjectura Rhenani editur in omnibus inde a Rhen. Edd. Pat. Ber. Alc. e *cœlis*. At MS. Guelf. ed. pr. *quis cœli favor*: quod recipere non dubitari: certe vulgato præferendum, ut mære conjectura. MS.

dam in Vespasianum inclinatio Numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam, oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, *remedium cæcitat* expositens gemitu; monitu Serapidis Dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit: precabaturque Principem, ut *genas et oculorum orbes dignaretur respergere oris excremento*. Alius manum æger, eodem Deo auctore, ut *pede ac vestigio Caesaris calcaretur*, orabat. Vespasianus primo inridere, adspernari: atque, illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum et vocibus adulantium in spem induci. postremo existimari a medicis jubet, an talis cæcitas ac debilitas ope humana superabiles forent. Medici varie disse-
rere: *Huic non exeam vim luminis et redituram, si pellerentur obstantia: illi elapsos in prævum artus, si salubris vis adhibeatur,*

Bud. celis est. Agr. cælitum: quod probari non potest, quia mox Numinum sequitur, quod ab illo nil differt. Mox e plebe MS. (Bud.) Agr. ed. pr. EBN. Bip. præferunt quis e celis.

Oculorum tabe notus] Si est ea, quæ Græcis *ἔστιν*, dicitur, ut placet viro docto apud Ryckium (nec causam dissentiendi video) intelligitur cæcitas e nimia pupillæ contractione, cui contrarium est alterum genus e nimia dilatatione, sine vi contrahendi se, de ea phthisi extat erudita disputatio Maucharti Medici Tubingensis, quem tamen hic locus Taciti fugit. EBN. In definitionibus, quæ tribuntur Galeno, *tabes s. phthisis* est *pupillæ innisistio cum obsecratione*.

Remedium expositens gemitu: monitu S.] Vix credam, Taciti aures tulisse gemitu: monitu. meas quidem offendit. Gemitu aut spurium (sufficit enim *expositens*, ut *orantes* ap. Suetonium c. 7.) aut corruptum puto. Ceterum in libris nihil auxilii, nisi quod in Guelf. est *in gemitu*: unde non absurde corrigas, *in gemitum*. Orat remedium cæcitat sibi ab illo adhiberi, quod ei insitum Divinitus esset. Sic Plutarchus in Pyrrh. c. 3. tradit, Pyrrhum lienesos curasse dextro pede pressos, existimatumque, in majore ejus pedis ungue esse *ἔστιν ὀνύχῳ*, unde illum, cremato reliquo corpore, illæsum ab igni machiasse. Mox Serapidis, quod edidit pro Serapidis e Flor. Pichena, est in (Bud. et) omnibus edd. inde a Puteol. Solus Lipsius edidit Serapis, nescio unde. MS. Agr. ed. pr. Serapis, et sic correxerat vir doctus in margine Gryphii. Mox ed. pr. dicta gens superstitionibus, item paullo post: *respergere oris excremento*. EBN. De Vespasiani miraculis egit Brot. in ed. maj. t. 3. p.

529. Similium ab Antonino Imp. patratorem mentio fit in tabella marmorea, quæ olim stetisse putatur in templo Æsculapii insulæ Tiberinæ, quam exhibet Grut. p. 71. Premiscue olim Serapis et Serapis dictus. V. ib. p. 22.

Manu æger] MS. Flor. *manum*: quod recepit J. Gronovius. Consentit Guelf. Nec indignum Tacito, Græcismi amatore: unde Gronovium imitati sumus. Ceterum dissenus Suetonii jam aliis notatus, de crure eadem tradentis. EBN. Bud. corrupte *magnum*. Græcismi exempla v. A. 15, 64. H. 1, 42. Contra Suetonium cum nostro facit Dio 68, 5.

Existimari a medicis jubet] Sic accipienda et legenda vetus MSS. (in his Bud.) et ed. pr. scriptura *existimari*, quam Puteolanus primus convertit in *estimari*: unde vulgatos omnes hic *astinari* obtinet: male, ex iis, quæ ad Ann. 13, 17. de hoc verbo diximus. Etenim *judicium* medicorum requirit, an eæ res fieri possint: quæ est *existimatio*, non *estimatio*. EBN.

Huic non exeam vim etc.] Aut excidit *videri* ante *vim*, aut tamen intelligendum, ut *ratus* et similia apud nostrum non uno loco. Ed. pr. *excessam*, et sic correctum in MS. Guelf. a man. sec. Mox idem MS. *parvum* a m. pr. sed *prævum* a sec. *Integrare* ed. pr. et sic laudat Rhenanus in nota ad b. l. intelligique vult vim salubrem. Denique *patrati*, quod idem Rhen. placebat, e vestigiis MS. Bud. in quo *parati*, jam reperi in ed. pr. et sic edidit Lipsius et seqq. omnes. Ceteri *peracti*. EBN. Nihil hic excidit. Quæ referuntur, pendent a verbo *disserere*. Bud. *exeam. prævum. integrare*.

Elapsos in prævum artus] Ita Rhen.

- A. U. *posse integrari. Id fortasse cordi Deis, et Divino ministerio Principem electum. denique patrati remedii gloriam penes Cæsarem,*
 824.
 A. C. *inriti ludibrium penes miseros, fore.* Igitur Vespasianus, cuncta
 71. fortunæ suæ patere ratus, nec quidquam ultra incredibile, læto ipse vultu, erecta, quæ adstabat, multitudine, jussa exsequitur. Statim conversa ad usum manus, ac cæco re-
 luxit dies. Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memo-
 82 rant, postquam nullum mendacio pretium. Altior inde Vespasiano cupido adeundi sacram sedem, ut super rebus Imperii consuleret. *Arceri templo cunctos* jubet. atque ingressus intentusque Numini, respexit pone tergum e primoribus Ægyptiorum nomine *Basiliden*; quem procul Alexandria plurium dierum itinere et ægro corpore detineri haud ignorabat. Percunctatur Sacerdotes, *num illo*

e Bud. bene. Ap. Put. est *elapso*—*artus*. Ap. Alc. *elapso*—*artu*. Prius Bip. *sed redituram*. Verum eodem sensu quoque et frequens ponitur.

Cuncta fortunæ suæ patere] In hoc quoque loco mihi accidit, ut, cum primum legerem, vitium operarum putarem, pro *parere*. Post et in aliis libris *patere* vidi, et nunc in omnibus esse cognovi. Tamen *parere* esse a Tacito non dubito. Atque ego non ignoro, etiam *patere* dici pro *esse in potestate* alterius, eique subinde male substitui *parere*, ut bene docet Cortius ad Sallust. Cat. 10. Sed in istis locis semper aditus quidam ad aliquam rem intelligi potest, ut in maria, fines, rem familiarem alterius, oppida etc. quod hic non est. Sed ut *Fortuna rerum domina* dicitur, *omni in re dominari*, sic *omnia Fortuna parere*. Ceterum illa verba confundi centies in libris scr. sæpe a viris doctis notatum est. In ed. pr. est: *cuncta fortunæ primæ ratus*. ERN. Bud. *patere*.

Erecta q. ad. multitudine] Bud. male *erepta*. Pricæus ad Apul. Met. 2. p. 125. suadet leg. *adrecta*, præclare, si libri adsentirent. Interim Cic. quoque *erectum* pro *adrecto* dicit. Vide in Bruto c. 54. *erectos intuentes iudices*.

Nullum mendacio pretium] Quis autem gratuito mendax sit?—*cum sint præmia falsi* Nulla, *ratum debet testis habere fidem*, ait Ovidius Tr. 3, 10, 35. LIRS. Ceterum super hac re quæ disputentur, non vacat commemorare, nec ratio notarum desiderat. Tacitus non videtur alienus fuisse ab ea parte, ut fidem facti agnosceret. Nam et *notum tabe oculorum* hominem illum vocat, ut nulla simulatio coecitatis locum habuisse in-

nuat, et actam rem præsentem magna hominum multitudine, in loco publico, et memoratam suis quoque temporibus a testibus oculatis, sublata Flaviorum gente, ubi nulla adulandi aut mentiendi causa. Quæ contra hæc miracula disputantur a quodam Jac. Serces in libro de miraculis, quo a *Dæmonibus* miracula patrari negat, p. 276. non admodum probabilia puto, et concionatorie magis, quam subtiliter et dialectice disputata; veroque, ut Divinis miraculis valde consulant, qui in tam diligenter narratis rebus nihil nisi fraudes humanas agnoscant. ERN. Rectiora dabit Brot. ad h. l. Mirum certe Ernesti iudicium videri debet. Similes Principum fraudes, vel eis saltem tributas, collegit Lupanus ad h. l.

Resperit pone tergum] Nempe, cum se precibus factis repente convertisset, ominis captandi causa. Vid. quæ dixi ad Sueton. Vesp. c. 7. ERN.

E primoribus Ægyptiorum Basiliden] Firmat hoc valde viri eximii conjecturam Lævini Torrentii, in Suet. Vesp. *Basilides libertus obtulisse ei visus est*. Quomodo libertus, si Sacerdos? si, quod hic dicitur, *e primoribus Ægyptiorum*? Bene igitur ille magnus amicus noster *Basilides obtulisse*, deleta voce *libertus*, perperam infarcta. LIRS. V. quæ ad Suetonium diximus pro vulgata Suetonii, quorum noudum pœnitet. Post pro *equitibus* MS. Agr. ed. pr. *militibus*. ERN. Bud. *equitibus*. In loco Suetonii Ernesti intelligit *libertum* Vespasiani. Contra Cannegieter de mut. Rom. sub Princ. ratione p. 70. Deorum quoque fuisse servos et libertos docet, qui Deos suos Dominos salutare sint soliti.

die Basilides templum inisset? percunctatur obvios, num in A. U. 824.
urbe visus sit? denique, missis equitibus, explorat, illo tem-
 poris momento octoginta millibus passuum abfuisse. Tunc A. C. 71.
 Divinam speciem et vim responsi ex nomine *Basilidis* in-
 terpretatus est. Origo Dei nondum nostris auctoribus 83
 celebrata; Ægyptiorum antistites sic memorant: *Ptolemæo*
Regi, qui Mucedonum primus Ægypti opes firmavit, cum
Alexandria recens condita mania templaque et religiones ad-
deret, oblatum, per quietem, decore eximio et majore quam hu-
mana specie juvenem, qui moneret, ut, fidissimis amicorum in
Pontum missis, effigiem suam acciret: lætum id Regno,
magnamque et inclitam sedem fore, quæ excepisset.
simul visum eundem juvenem in calum igne plurimo adtolli.
 Ptolemæus, omine et miraculo excitus, Sacerdotibus Ægy-
 ptiorum, quibus mos talia intelligere, nocturnos visus ape-
 rit. Atque illis, Ponti et externorum parum guaris, Timo-
 theum, Atheniensem, e gente Eumolpidarum, quem, ut
 antistitem cærimoniarum, Eleusine exciverat, *quænam illa*
superstitio, quod Numen? interrogat. Timotheus, quæsitus,
 qui in Pontum meassent, cognoscit, urbem illic Sinopen,
 nec procul templum, vetere inter adcolas fama, Jovis Ditis.
 Namque et muliebrem effigiem adsistere, quam plerique
 Proserpinam vocent. Sed Ptolemæus, ut sunt ingenia Re-
 gum, pronus ad formidinem, ubi securitas rediit, volupta-
 tum quam religionum adpetens, negligere paulatim alias-
 que ad curas animum vertere: donec eadem species, terri-
 bilior jam et instantior, *exitium ipsi Regnoque* denuntiaret,
ni jussa patrarentur. Tum legatos et dona Scydrothemidi,

Ex nomine Basil.] Exempla ominis
 ex re obvia accepti corrasit Lupanus.

Origo Dei etc.] Totum hunc locum
 si per partes illustrare libuisset, compa-
 randis aliorum scriptorum locis, larga
 fuisset materies. Sed hoc nec institut-
 um nostrum fert, nec valde utile puta-
 mus. Videant, qui volent, Plutarchum
 de Iside et Osiride, Gyraldum in Hist.
 Deor. Synt. 6. Voss. de Idol. 1, 29. etc.
 ERN.

Quibus mos est] Heinsius malebat
 dos. Sic Phædrus in prol. *Duplex li-*
belli dos est, ubi vid. P. Axenius. Cf. et
 Juretus ad Symm. ep. 1, 88. Prius Bud.
homine pro omine, solemniori more medii
 ævi, ut *hortus pro ortus.*

Antistitem cærimoniarum Eleusi exci-
verat] Tacitum scripsisse puto Eleu-
 sine. Vide quæ ad Senecas p. 843.
 GRON. Adjuvant MS. Flor. ed. pr. in
 quis *Eleusim.* ERN. Bud. quoque *E-*
leusim, quod conjecturam Gron. fir-

mat. Sic et Reg. Lall. qui bene rece-
 pit.

Quæsitus quis] Ed. Alciat. *quæsitus,*
 errore operarum. Edd. Puteol. Ber.
 Alc. *Synopen,* male. Prima et reliquæ
Sinopen. Eadem mox corrupte *veteres*
inter a. f. J. ditissimum. ERN. Bud.
Synopen. Commodè apud Vaillant NN.
 Col. t. 2. p. 42. numus Caracallæ Sino-
 pensis Jovem Ditem exhibet in lectister-
 nio cubantem, capite calathò ornato, d.
 aquilam, s. hastam. Mox Bud. *vetere*
i. a. f. J. ditiss.

Scydrothemidi] MS. Agr. *Ciarote-*
midi. ed. pr. *ciarotemadi* semper, MS.
 Guelf. Mox MSS. Flor. Guelf. Agr.
 edd. ante Rhen. *præcepitque,* quod rece-
 pit J. Gronovius. Sed *præcipit* verum,
 quia sequitur *adeant.* et sæpe sic turba-
 tum in temporibus bis vidimus. Post
Pythicum MSS. Flor. (Bud.) Agr. at
 ed. pr. *Phiticum.* ERN. Bud. *Scydro-*
themidi. Idem *præcipitque,* quod recte

A. U. Regi, (is tunc Sinopensibus imperitabat) expediri jubet:
 824. præcipitque navigaturis, ut *Pythium Apollinem adeant*. Illis
 A. C. mare secundum: sors oraculi haud ambigua: *irent, simula-*
 71. *rumque patris sui reveherent, sororis relinquerent*. Ut Sinopen
 84. venire, munera, preces, mandata Regis sui Scydrothemidi
 adlegant. Qui versus animi, modo Numen pavescere,
 modo minis adversantis populi terreri: sæpe donis promissis
 que legatorum flectebatur. Atque interim triennio exacto,
 Ptolemæus non studium, non preces, omittere. Dignitatem
 legatorum, numerum navium, auri pondus augebat. Tum
 minax facies Scydrothemidi offertur, *ne destinata Deo ultra moraretur*. Cunctantem varia perniciis morbi
 que et manifesta cælestium ira graviorque in dies fatigabat.
 Advocata concione, *jussa Numinis, suos Ptolemæique visus, ingruentia mala* exponit. Vulgus adversari Regem, invidere
 Ægypto, sibi metuere templumque circumsidere. Major hinc
 fama tradidit, *Deum ipsum adpulsas litori navis sponte conscendisse*.
 Mirum inde dictu, tertio die, tantum maris emensi, Alexandriam
 adpelluntur. Templum pro magnitudine urbis exstructum loco,
 cui nomen Rhacotis. fuerat illic sacellum, Serapidi atque Isidi
 antiquitus sacratum. Hæc de origine et advectu Dei celeberrima. Nec sum

Rhen. recepit. In aliis verbis Bud. peccat, habet *verteret, paterentur*.

Qui diversus animi] MSS. Fl. (Bud.) Agr. *versus*. male. In utramque partem animo distrahebatur, modo volens accipere conditiones, modo nolens. Infra MS. Agr. ed. pr. a Deo. Sed præpositio orta est ex ultima præcedentis verbi. In ed. pr. *moraretur* excidit. ERN. Bud. Deo. Bip. restituere *versus*. sequor. est autem mutatus s. mutabilis.

Adversari Regem] Recte Muretus *aversari* corrigit: nam renitendi atque obstanti significatio locum hic non habet, ut visum Pichene. Valgus audire Regis dicta nolebat, quod est *aversari*. V. ad H. 1, 1. Ed. pr. et MS. Agr. *reges*, quod placet Ryckio, ut ad Scydrothemidem et Ptolemæum pertineat. Male: ut e dictis patet. Invidabant porro Ægypto possessionem illius Dei sui, gloriamque ex Deo ad se translato; denique metuebant, ne sibi perniciosum foret, si Deum suum a se abduci sinerent. ERN. Bud. *Regem*. In voce *adversari* iterum ab Ernestio discedo. Probatæ Latinitatis verbum esse ex Plauto patet, qui paregmeno usus in Merc. 2, 3, 43. sic: *nolo adversari tuam adversus sententiam*.

• Major hinc fama tr.] MS. Guelf. na-

jorum. Major fama est mirabilior, ob rei miraculum majus fide. Mox ed. pr. *totum maris*. ERN. Bud. *major ... tantum*.

Rhacotis] Olim vicus, postea pars Alexandriæ, navalibus imminens. Strabo 17. p. 792. Serapeum Alexandrinum describit Amm. Marcell. 22, 16. Ejus meminit et Dionys. v. 255. *Ἰσὶς Σερᾶπιος τοῦ μεγάλου πύλου*.

Serapidi atque Isidi sacrum] Savilius tentat *Osiridi*: quia, tum demum advectus, Deus non ante sacellum habere potuerit. Atque etiam Bochartus Hieroz. 1, 3, 34. erroris arguit Tacitum, quem putat natum e male intellecto scriptore Græco, unde hæc hausta; verbo *εὐρίμαχος* (quo et Clemens Alex. Protept. p. 31. utitur hanc rem narrans) accepto, *cultus est*, cum sit *colitur*. Sed Serapidis cultus jam ante apud Ægyptios: nunc Serapis Sinopensis ejusque simulacrum inde advectum coli cæpit: ut diserte tradit Plutarch. de Isid. et Osirid. p. 362. *οἱς Ἀλεξάνδρειαν κομίζεις τὸ κατ' Αἰγυπτίους ἔργον τοῦ Πλάτωνος ἱερότερον τὸν Σαράπιν*. ERN.

Et advectu Dei] MS. Guelf. edd. ante Rhen. omnes *adventus*. An e MS. Bud. illa lectio sit, nescio. (Omnino sic est.) Alioqui verba hæc *venio et venio*,

ignarus, esse quosdam, qui *Seleucia, urbe Syria, accitum, re-*
gnante Ptolemao, quem tertia aetas tulit: alii auctorem eun-
dem Ptolemaum, sedem, ex qua transierit, Memphim perhi-
bent, inclytam olim et veteris Aegypti columnen. Deum
ipsum multi Aesculapium, quod medeatur agris corporibus;
quidam Osirin, antiquissimum illis gentibus Numen: plerique
Jovem, ut rerum omnium potentem; plurimi Ditem patrem,
insignibus, quae in ipso manifesta, aut per ambages conje-
ctant. At Domitianus Mucianusque, antequam Alpibus
 85
 propinquarent, prosperos rerum in Treveris gestarum nuntios accepere. Praecipua victoriae fides, Dux hostium Valentinus, nequaquam abjecto animo, quos spiritus gessisset, vultu ferebat. Auditus ideo tantum, ut nosceretur ingenium ejus, damnatusque, inter ipsum supplicium, exprobranti cuidam patriam ejus captam, accipere se solatum mortis, respondit. Sed Mucianus, quod diu occultaverat, ut recens exprompsit: quoniam benignitate Deum fractae vires hostium forent, parum decore Domitianum, confecto prope bello, alienae gloriae interventurum. Si status Imperii aut salus Galliarum in discrimine verteretur, debuisse Caesarem in acie stare: Caninefates Batarosque minoribus Ducibus delegandos. Ipse Lugduri vim fortunamque Principatus e proximo ostentaret, nec parvis periculis immixtus, et maioribus non defuturus. Intelligebantur artes: sed pars obsequii in eo, ne deprehenderentur. ita Lugdunum ventum. Unde creditur Domitianus occultis ad Cerialem nuntiis fidem ejus tentavisse, an praesenti sibi exercitum Imperiumque traditurus foret. qua cogi-

et ducta hinc, passim in scriptis libris confunduntur. Sed tamen et *adventus* soleane verbum in hac re. Cic. Nat. D. 3, 23. *Apollo tertius Jove tertio natus, quem ex Hyperboreis Delphos ferunt advenisse.* Ovid. Fast. 4, 247. de Rhea: unde petita venerit. ibid. 1, 239. at bona posteritas puppin servavit in aere, hospitibus adventum testificata Dei. Unde et tales Dii advena dicuntur. Noster in Germ. c. 2. Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus et hospitibus mixtos. Sed tamen idem c. 9. advectam religionem dixit. Quare si notatum reperissem, adventum esse in Florent. id restituissem: nunc suspicor advectum ibi esse. Itaque servavi. ERN. Brot. et Bip. iterum dedere advenru.

[*Ptolemao*] Est is, qui Evergeta cognomine dicitur. Mox copula et vet. e Flor. a Pichena addita, est etiam in Guelf. (et Bud.) edd. vet. Excidit temere in ed. Rhen. secunda, unde et a

Lipsio neglecta. ERN.

[*Osirin, antiquiss.*] Male in Ern. 2da legitur aut antiquiss.]

[*Valentinus, nequaquam*] Bip. *Valentinus. Is nequaquam.*

[*In discrimine verteretur*] In discrimine MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Agr. edd. pr. Rhen., seqq. ante Pichenam: unde restitui. Puta dictum pro in discrimine verteretur: non sic legendum, ut Broterius accepit. Jac. tamen Gronovius accipit, ut 2, 28. Sin victoriae sanitas etc. in Italia verteretur. Edd. Puteol. Ber. Alc. Pich. seqq. in discrimen. ERN.

[*Qua cogitatione bellum*] Sperrimus ut spurcum, cogitare cogitatione. Rom. cod. qua contagione. ex quo vere emendo, contatione. Contari, velut conto explorare: et proprie noster hic usus. Lips. Contagione cogitaverit etiam MS. Agr. (et Reg. Ball.) quod preferendum putat vulgata e Flor. lectione Ryckius. Utinam dixisset, quis ille melior sensus

- A. U. tatione bellum adversus patrem agitaverit, an opes viresque
 824. adversus fratrem, in incerto fuit. nam Cerialis salubri tem-
 A. C. peramento elusit, ut vana pueriliter cupientem. Domitia-
 71. nus, sperni a senioribus juventam suam cernens, modica
 quoque et usurpata antea munia Imperii omittebat: simp-
 licitatis ac modestiæ imagine, in altitudinem conditus,
 studiumque litterarum et amorem carminum simulans, quò
 velaret animum et fratris emulationi subduceretur, cujus
 disparē mitioremque naturam contra interpretabatur.

foret, qui ex hac lectione existeret. *Agitaverit*, quod e Flor. recepit Pichena, probò, idque verbum et alibi Tacitus in tali re usurpat. Sed tamen adhuc in *cogitatione* hæreo: nec *cunctatione*, aut Gruteri *rogitatione* satisfacit. Forte scripsit Tacitus: quæ *solicitatione*. Nam *solicitari* dicuntur, quorum fides tentatur. ERN. Bud. *cogitatione—cogitaverit*. Rectius *agitaverit*. Sed *cogitatione* probum, ut A. 15, 54. Velleius 1, 10. ubi Lipsius quoque malebat *contatione*. Gruterus in nostro loco volebat *rogitatione*. Mox Bud. *virosque*.

Simplicitatis ac modestiæ] MS. Guelf. edd. Puteol. ceteræque ante Rhen. addunt *simul*. ERN. Illud *simul* nec est in Flor. nec in Bud. Servavit tamen Rhen. Paulo ante pro *senioribus* Barthius conjectat *sanioribus*, frustra. Dein Bud. ante ea. Sic et Agr.

In altitudine] *In altitudine* MS. Agr. ed. pr. *In altitudinem conditus* interpretantur abdens et occultans cupiditates suas. *Altitudinem* sic dici docuimus ad A. 3, 44. sed *in altitudinem se condere* aliquid duri habet. Mihi Tacitus scripsisse videtur *in solitudinem conditus*, quod et lenius et contextui aptius est: præsertim cum faveat mirifice locus Quintiliani Inst. Or. 10, 1, 91. qui mox a Lipsio profertur, (secundum Lipsii correctionem, quæ probatur et Schellio ad Dial. de Or. c. 9. et recepta est a Gesnero) ubi *secessisse* dicitur juvenis Domitianus et in isto secessu carmina scripsisse. *secedere* planissime est *in solitudinem condi*. nam, qui secedunt, *abditæ agris, domo* etc. sæpe dicuntur a Suetonio et aliis. Atque hoc ipsum est modestiæ, e stilo Taciti, abstinere se a publicis negotiis et, remotum a celebritate, vacare studiis litterarum, aut alii rei, quæ nihil conjuncti habeat cum Republica. ERN. Bip. Lipsio tribuunt lectionem *in solitudinem*, quæ debetur

Ernestio. Recte vero propugnant *altitudinem* eo sensu, quo supra A. 3, 44. *Solitudo* huc non facit, quoniam, qui ab Imperii curis secedit, ea propter non in solitudinem abit.

Amorem carminum simulans] *Simulans* tantum? ita. Suetonius 2. *simulavit* (Domitianus hic iste) *mire modestiam, in primisque poetica studium, tam inusitatum antea sibi, quam postea spreum et abjectum*. At scriptores ejus ævi campum hunc adulatorum egregie exercent, et vatem faciunt supra vates. Omitto poetas (more mentiri aliquid et extollere iis fas) ecce nostrum senem Fabium l. c. *Hos nominavimus, quia Germanicum Augustum* (cave alium ab isto intellegas) *ab institutis studiis deflexit cura terrarum; parumque Diis visum est, esse cum maximum poetarum. Quid tamen iispiis operibus ejus, in quæ donatus Imperio juvenis successerat* (scribo, *secesserat*) *sublimius, doctius, omnibus denique numeris præstantius?* Ite, Homere et Virgili, crepta vobis a Paride hoc palma. Plinius etiam Præfatione ad Titum: *Quantus in poetica es? o magna fecunditas animi? quemadmodum fratrem quoque imitaberis, excogitanti*. Hæc turpia, atque utinam tamen timeam, nequis hodie apud Principes sic peccet? Lips. Poetarum Sillii, Val. Flacci, Martialis loca indicat Dodwell. Annal. Vellei. §. 14. Mox MS. (Bud.) Guelf. *subduceret*. ERN.

Contra interpretabatur] Scripti libri subtexunt, *neque vos impunitos patiantur*. Perperam, quia verba sunt ex oratione Cerialis supra repetita. Farnesianus adscribit *Deest hic aliquantulum*, cui fidem habeo. Lips. Verba *neque vos i. p.* sunt etiam in ed. pr. MS. Agr. *interpretabantur*. ERN. Bud. *interpretabatur*, subjunctis istis spuris, quæ non sunt in Flor. hic ita: *Cornelius Taciti liber XX explicit. Incipit XXI*.

C. CORNELII TACITI HISTORIARUM

LIBER QUINTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Cap. 1. Interim Titus cum valido exercitu prope Hierosolyma castra facit. 2—5. Judaicæ gentis primordia, sacra, instituta, deque iis maligna profanorum iudicia. 6. 7. Descriptio terræ finiumque, balsami, Libani, Jordanis, lacus bitumen egerentis, camporum torridorum, fructuum in cinerem vanescentium, Beli amnis, cujus arenæ vitro inservientes. 8. Hierosolyma genti caput. Immensæ opulentiae templum. Judæorum sub aliis gentibus et suis Regibus fata; 9. varia sors sub Romanis. 10—12. Bellum sub Gessio Floro Procuratore ortum. Titus Judæos, in urbem compulsos, obsidet. Hierosolymorum munitiones, copiae, Duces. 13. Prodigia ante obsidium.

14. Interea Civilis, reparato per Germaniam exercitu, bellum renovat. 15. Manum conserit cum Ceriali, satis prospere. Uterque, ad maturandum summæ rei discrimen erectus, 16. 17. aciem instruit, suos adloquitur. 18. Fit atrox pugna, qua, proditione cujusdam Batavi, Germani vincuntur. 19. 20. Civilis, in Batavorum insulam transgressus, præsidia Romanorum invadit, Verace, Classico, Tutore suffultus. 21. Ambiguum prælium. Subvenit Cerialis fortunamque vertit; 22. at parum providus ferme opprimitur. 23. Civilis navalem aciem ostentat, sed a Ceriali trans Rhenum pellitur. Hic, insulam Batavorum populatus, superfuso amne, novum discrimen adit. 24. 25. Tum hostium animos occultis nuntiis labefactat. 26. Civilis, petito colloquio, ad deditiōnem se pronum proficitur.

EJUSDEM anni principio Cæsar Titus, perdomandæ Judææ delectus a patre, et prælatis utriusque rebus militia cla-

Perdom. Judæa delectus] Ed. pr. *delegatus*. Immo ei potius Judæa perdomanda delegata; qua phrasi sæpe Suetonius utitur. Ceterum sæpe tentatus sum corrigere *relictus*. Nam profecto verbum *delectus* non satis dignum Imperatoris filio aut aptum videtur. Consentit Sueton. Tit. 5. qui eum ad perdomandam Judæam relictum dicit: quod e nostro sumtum videtur. Et Tacitus c. 10. simul manere apud exercitus Titum,—utilius videbatur. ERN.

Privatis utriusque] Probam lectionem censeam et. sententiam, absque libris sit: qui consensu omnes, *prelatis utriusque*. aut, *prelatis*. Ego, quamquam intentus, nihil elicio. LIPS. *Prælati* Flor. Agr. ed. pr. *Preliatis* Bud. *Præliantis* Guelf. ed. Put. Ber. Alc. *Privatis* est e correctione Rhenani, sumta ex H. 8, 65. *F4. Sabinus*—privatis utriusque rebus auctoritate pecuniaque Vespasianum anteibat. ERN. Lectionem codicum vindicant Bip. leguntque *prælati*.

A. U. rus, majore tum vi famaue agebat, certantibus provinciarum
 824. et exercituum studiis. Atque ipse, ut super fortunam credere-
 A. C. tur, decorum se promptumque in armis ostendebat, comitate
 71. et adloquiis officia provocans: ac plerumque in opere, in
 agmine, gregario militi mixtus, inconrupto Ducis honore.
 Tres eum in Judæa legiones, quinta et decima et quintadeci-
 ma, vetus Vespasiani miles, excepere. Addidit e Syria duode-
 cimam et adductos Alexandria duoetvicesimanos tertianos-
 que. Comitabantur viginti sociæ cohortes, octo equitum
 alæ: simul Agrippa Sohemusque, Reges, et auxilia Regis
 Antiochi, validaque et, solito inter adcolas odio, infensa Ju-
 dæis Arabum manus: multi, quos urbe atque Italia sua
 quemque spes acciverat occupandi Principem adhuc vacuum.
 His cum copiis fines hostium ingressus, composito agmine,
 cuncta explorans, paratusque decernere, haud procul Hie-
 2 rosolymis castra facit. Sed, quia famosæ urbis supremum

cui simile c. 6. *præposuere*. Sæntque
prælata utriusque res honores utriusque
 delati, ut ap. Virgil. *Æn.* 6, 541. *Nec*
bonus Eurytion prælato invidit honori.
 quem v. 534. dixerat *exsortem* i. e.
 extra ordinem delatum. Ut codicibus
 quoque sit prælatus honos, recipio emen-
 dationem, etai non negem, conjecturam
 Rhenani multum mihi blandiri. Quod
 autem ante *clarus* inserendam particu-
 lam jam judicant Bip. mihi non necessa-
 rium videtur; intelligitur quippe ex
 nexu, et præcedenti voci subiecta auri-
 bus ingrata fuerit.

Ut superior sui jam] Hic quoque me
 locus diu torsit, per singulos apices et
 ductus scriptura veteris euntem. Sed
 exclamare tandem cum Philosopho pos-
 sum *cūgnus*. Budensis habuit *superior*
unam crederetur. Vatic. *superiori unam*.
 Ex quo, vix duabus litteris leviter mu-
 tantibus, facio: *ipse ut super fortunam*,
 eleganti sententia. Titus, inquit, jam
 tum privatus clarus bello: nunc multo
 promptior, ut parem vel superiorem se
 potius fortuna hac Imperatoria ostende-
 ret. Rhenanus divinabat: *ut superiori*
vis ingrederetur. *Farman*. autem cod. et
 Rom. abeunt ab hoc scripto longius, *ut*
superior omnibus crederetur. LIPS. Lipsii
 correctionem recepit Pichena, serva-
 rantque sequentes edd. Vaticano MS.
 consentit Flor. Farresiano MS. Agric.
 (et Reg. Lat.) omnes lectionem præ-
 fers Ryckius, quæ mihi nimis languida
 videtur. MSS. Guelf. Oxon. *ut imperio*
dignus jam crederetur. Mihi et hoc et
 alterum, Ryckio probatum, sonatus con-
 rigentium consurgant locum videtur,

sed hoc tamen Ryckiano melius. Lipsii
 correctio an vera sit, non pro certo di-
 cam, præsertim cum a multis impugnari
 videam: dignam quidem Tacito esse
 credo. Nec spernam Trilleri conjectu-
 ram Obs. p. 312. e vestigiis cod. Bud.
legentis superior animæ. Licet etiam
 nobis conjectare? Forte fuit, *ut sua per*
fortune cr. quæ certe sententia huius
 loco est aptissima. EAM. Vulgata le-
 ctio jure suo non displicet Pichena, Sa-
 lernio, Acidasio, Grutero; sed emendatio
 Lipsii optimis codicibus magis convenit,
 nec patet, unde vulgata sit ducta.

Tres eum] *Eum* MS. Guelf. et inde a
 Rhen. omnes edd. At MS. Bud. cum:
 edd. Put. Ber. Alc. tum: ed. pr. *tres in*
Jud. EAM. Rhen. emendavit ex in-
 genio.

Addidit e Syria etc.] Sic edidi ex ed.
 pr. quæ est vera lectio. Sic est et in MS.
 Reg. Præpositio *e* est in edd. omnibus
 ante Rhen. Ea in MS. Guelf. mutata
 est in *et*, ut a Rhen. in *et*, ut sensus con-
 staret. Sed *tradidit* vitiosum esse patet
 ex eo, quod id verbum plane alienum
 est a sequentibus *adductos Alexandria*
d. t. cum hac contra aptissima sint ver-
 bo *addidit*. EAM. Bud. ut vulg. *tradi-
 dit e Syria*.

Principem adhuc vacuum] Forma di-
 cendi a provinciis ducta est, quæ vacuæ
 dicuntur, cum non habent rectorem.
 Ita *Princeps vacuum* est, cujus animus
 nondum inclinat in aliquem, cui in pri-
 mis credat se, quem in primis audiatur
 etc. a quo genere Principes plerumque
 reguntur. Est ergo bellissime expressa
 sententia. EAM.

diem tradituri sumus, congruens videtur, primordia ejus A. U. aperire. *Judæos, Creta insula profugos, novissima Libyæ insedis-* ^{824.}
se, memorant, qua tempestate Saturnus, vi Jovis pulsus, ^{A. C.}
cesserit regnis: (argumentum e nomine petitur: *inclytum in* ^{71.}
Creta Idam montem, adcolas Idæos; aucto in barbarum co-
gnomento, Judæos vocitari:) quidam, regnante Iside, *exundan-*
tem per Ægyptum multitudinem, ducibus Hierosolymo ac Juda,
proximas in terras exoneratam: plerique, *Æthiopum prolem,*
quos Rege Cepheo metus atque odium mutare sedes perpulerit.
Sunt, qui tradant, Assyrios convenas, indigum agrorum popu-
lum, parte Ægypti potitos, mox proprias urbes Hebræasque
terras et propiora Syriæ coluisse rura. Alii, Judæorum initia,
Solymos, carminibus Homeri celebratam gentem, conditam ur-

Primordia ejus aperire] Si, quæ de rebus Judaicis tradit Tacitus, omnia excutere diligentius vellemus, plurima dicenda forent. Sed istas disputationes non capiunt notæ, in quibus maxime spectatur, ut emendata verba sint, et intelligatur sensus eorum. Adspargemus tamen subinde aliquid, ubi opus videbitur. Illud ab initio mirari libet, qui commiserit Tacitus, ut Josephi libros non consuleret, qui illis temporibus non obscuri erant Romæ, et e scriptoribus externis potius hauserit, quam auctore Judaico. Verum hoc quoque pro Tacito dicam, non omnia cum pro certis tradere, sed quæ vulgo traderentur, in compendium congesta lectoribus proponere voluisse. Late totum hunc locum exsecutus est Christ. Wormius, in *Corruptis Antiquitatum Ebr. apud Tacitum et Martial. vestigiis*. Hafniæ 1693. ERN. Egregie etiam ista illustravit Broterius.

Adcolas Idæos—Judæos vocitari] Unde hæc traditio de Creta, Judæorum patria, docet Huet. Dem. Evang. Prop. 4, 9. p. 194. putatque, exoticis scriptores *Idæos Cretenses* cum *Judæis* confudisse. Negat hoc Fr. Ad. Lampe de cymb. vet. 2, 9 et 12. At ipse tamen firmat, dum Tacitum, similitudine nominis deceptum, *Judæos ex Creta provec-* ^{tos}
as affirmare, tradit, quum Idæos de- ^{beret.}

Aucto in barbarum cognomento] Morem addunt MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. male. *Barbarorum* est in MS. Agr. ed. pr. Vulgatum tuentur MSS. Flor. Bud. unde edidit Rhenarus, et Tacitus ipse A. 6, 42. *neque in barbarum corrupta*. Additur quasi *Idæos* in MS. Guelf. edd. Pat. Ber. ceterisque ante Pich. (Bud. quasi *Ydæos*) post *vocitari* male. Ceterum magis de Græca quam Latina

pronunciatione intelligenda sunt Taciti verba. Nam in Græca e trisyllabo fit quadrisyllabum: augeri autem verba dicuntur ab accessione novarum syllabarum. quamquam et accessio literæ intelligi potest. ERN. Pichena delevit, quia non in Flor.

Sunt, qui tradant] Tradant MS. Guelf. edd. Puteol. Ber. Alc. tradant verum est. (Dedit Rhen. e Bud.) semper Tacitus conjunctivo in hac forma utitur. Sed sæpe sic peccarunt librarii, ut non uno loco ad Livium notavit Drakenb. Nec mirum: cum etiam hodie vulgo hanc elegantiam ignorent, fagiantque in scribendo. Post ed. pr. *indignum* (Bud. *indigum*.) Deinde ac ante *mas* delevi, cum Ryckio et J. Gron. quod addiderat de conjectura Rhen. quia in Bud. erat *ac mas*. Abest ac a MSS. Flor. Guelf. Oxon. Agr. edd. ante Rhen. Ceterum hic in bonum auctorem incidit Tacitus, et hæc verissima traditio. Nam e Mesopotamia gentis origo, quæ est veteris regni Assyriaci pars. ERN. Bud. *partem Ægypti potitos*.

Coluisse. Clara] Verum hic, puto, vidisse Bip. qui *et clara* substituunt *rura* et eo, quo expressi, modo distinguunt. Bud. male *propiora*.

Carminibus Homeri] Locus Homeri notus (ex Il. ζ. 184. 204. Od. i. 283.) sententia tantum valde ambigua inter natantes scholiastas. Sunt, qui designari Lycios aut finitimos quosdam velint: quo Strabo 14. p. 687. et Eustathius ad Il. ζ. 184. et Pindari interpretæ ad Ol. 13, 129. inclinant. sunt qui Pisidas: quo Plinius, 5, 27 (24). et Stephanus. sunt, qui Judæos: quod noster hic suggerit, et Tzetzes Chil. 7, 149. Eusebius etiam Pr. Ev. 9. p. 243. Charili Poeta testimonio, Hebræos So-

A. V. *ben Hierosolyma nomine suo fecisse. Plurimi auctores con-*
 824. *sentiant, orta per Egyptum tabe, quæ corpora fœdaret, Regem*
 A. C. *Bocchorim, adito Hammonis oraculo, remedium petentem, pur-*
 71. *gare Regnum et id genus hominum, ut invisum Deis, alias*
in terras avehere jussum. Sic conquistum conlectumque vul-
gus, postquam vastis locis relictum sit, ceteris per lacrimas tor-
pentibus, Mozen, unum exsulum, monuisse, ne quam Deorum
hominumve opem exspectarent, utrinque deserti, sed sibi,

lymos olim dictos censet evinci. Nec Q. Calaber sane aliter apud Homerum accepit ideoque 2, 120. — *Σολύμων ἰσθὸν σερραῖς*, dixit: sacri epitheto sacram indicans gentem. LRS.

Condita urbi Hierosolymam nomen e suo fecisse] Sic edidit Rhen. c. vestigiis MS. Bud. in quo *condita urbi ierosolimam nomine suo fecisse*, ut in Guelf. Ceteri MSS. et edd. ante Rhen. *conditam urbem*. Rhenani correctionem adjuvat species imitationis Virgilianæ G. 1, 137. *stellis numeros et nomina fecit*: quamquam et Livius aliique hac forma utuntur: cum contra vix doceri possit, *urbem facere* bene dici. Ceterum omnes libri consentiunt in *Hierosolymam*, pro quo facile concedo Oudendorpio legendum *Hierosolyma*, quo genere et alibi noster utitur. (Cf. 2, 4, 5, 1, 9. 10. 11.). Vid. ipsum ad Sueton. Aug. 93. et quæ nos diximus ad Anna. 6, 33. de *Artaxatis*. Rursus tamen *Hierosolymam* in quibusdam libris infra c. 10. ERN.

Orta per Æg. tabe] *Ustiliginem*, appellat Justinus 86, 2. uti optime restituit optimus et doctissimus Bongarsius. LRS. Hæc nota ab Ernestio erat prætermissa.

Regem Occhorim] Ita libri vet., quos sum secutus, non *Bocchorim*. etsi vulgata huic scripturæ adsertor Justinus venit *Δόρυς παρακρινισ* c. 9. Nam ait: *Τίτατος δὲ πασινομαδίην γιγνῆσθαι Βόνχορον τὸν βασιλέα, ἐσθὲν τὴν καὶ παρακρινισ διαφύοντα*. Etiam Orosius 1, 10. qui, locum hunc totum transcribens, *Bocchorim* tamen appellat. Sed et Plutarchus ita nominat, libello *κατὰ δυνάμεις* p. 529. Itaque jure vacillo. Nam Clemens Strom. 1. p. 320. nimis diversus a nobis abit, qui Omosim hunc vel Amasim appellat. At quod ad rem ipsam, falsa est, et refellunt libri sacri. Tamen misit hæc a Lysimacho, uti videre potes apud Josephum contra Apionem 1, 34. ubi item scriptum *Bocchoris*. LRS. *Occhorim* MS. Agr. ed. pr. ut *Bocchoris* Flor. Guelf. edd. Puteol. ceteraque ante Lapeium, qui *Occhorim* recepit: *Boccho-*

rim restituit Pichena. Ceterum hic Rex omnium consensu diu post bellum Trojanum demum imperavit. V. Perizon. Orig. Egypt. c. 19, p. m. 333. ERN. Bud. *Bocchorum*.

Avehere jussum] MS. Guelf. a m. pr. sic habuit, sed correctum est in *abire*. ed. pr. *abjicere*. Ante edd. Put. Ber. Ale. et *invisum*; male. ERN. Rhen. ut e Bud.

Postquam vastis locis] Mirum, non addere eum, quibus in locis. At sane ex Tertulliano legendum videatur, *vastis Arabia locis*. Is enim Apolog. c. 16. narrat Tacitum scripsisse H. 5. *Judeos Egypto expeditos sive extorres in vastis Arabia locis aquarum egenos*, etc. Orosio tamen l. c. non aliter lectum, quam nostri libri præferunt. LRS. Memoriter protulit locum Tertullianus et addidit Arabie nomen de suo. Mox *exullem* ed. pr. *movisse* pro *monuisse* Orosii ed. Venet. 1500. in eademque mox *Deorum templorumque hominumve*, ut in Paris. 1510. ERN. In Colon. 1526. non est *templorumque*. Eadem habet *monuisse*. Sic et heic Bud. et *exulum*. Idem *Moysem*.

Ceteris per lacrimas torp.] Non placet satis, *per lacr. torpere*, non solent homines, cum stupent, flere: immo stupore excusso, cum ad se rediere, solent lacrimare. Sed mollius explicari potest: *Per lacrimas est inter lacrimas, et torpere*, nullum consilium vincendi mali reperire, quomodo non uno loco dictum reperimus. ERN.

Utrinq. deserti] Sic MSS. Flor. Agr. (Reg. Lall.) ed. pr. quod bene recepera Ryckius et J. Gron. Ceteri *ab utrinque*, quæ est glossa *ἑὸν utrinque*, quod de personis exquisitius dicitur. Ceterum hæc verba in MSS. omnibus Orosii ab. Havercampo inspectis abfuerunt, ut et edd. pr. August. Paris. in cujus notitia monitum: in nostris vetustis verba *ab utrinque deserti* non leguntur. ERN. Bud. *utrinque* sine præpoe. quæ et in Flor. deest.

Sed sibi met etc.] Tentabam: *se sibi met, et, ut Duci celesti, crederent primo,*

ut Duci caelesti, crederent, primo cujus auxilio praesentes A. 8.
 miserias populissent. Adsensere atque omnium ignari for- 824.
 tuitum iter incipiant. Sed nihil aequae, quam inopia aquae A. C.
 fatigabat. Jamque laud procul exitio, totis campis procu- 7E
 buerant: cum grex asinorum agrestium, e pastu in rupem,
 nemore opacam, concessit. Secutus Moses, conjectura
 herbidis soli, largas aquarum venas aperit. Id levamen: et

cujus auxilio praesentes. Ante omnia, inquit, sibi met ipsi quisque Hebraeorum; deinde fortuna, sive primo cuique obvio, per quem utcumque juvarentur, non secus ac misso de caelo Duci, jesse crederent ac permitterent. GAON. Usque Gronovius vidit, ut ex ejus correctione patet, *sibi met* non ad Mosen, sed ad Judaeos referri debere. Si ad Mosen pertinere pronomen, deberet esse *sibi*. Nam *sibi met* est *sibi ipse*, in sing. *sibi ipsi* in plurali, cujus rei inscitia et alibi turbas dedit et tenebras obfudit. Ceterum correctio viri excellentis propter inusitatum loquendi modum *se sibi credere* non magis satisfaciit, quam Schellii, qui ad Hygin. p. 137. corrigit *adessent sibi met*: ut *duci caelesti crederent, primo etc.* Nam durum est *o sed facere adessent, et sibi met* ita ad Mosen refertur, quod Latinitas non patitur. In hoc tamen verum vidit Gronovius, quod induci Mosen suadentem judicat, ut primum a semet ipsi auxilium peterent ac sperarent, et a fortuna sua, h. e. ut post explicat, fortuitum iter ingrederentur pergerentque, qua impetus, quo pedes ferrent, etei omnia rerum locorumque ignari: deinde, si cujus praesens auxilium cognovissent, ei se crederent: cui respondent ea, quae mox de aqua inventa traduntur. Sed ad hanc sententiam quomodo accommodanda sint verba, difficile est dicere. An partem Gronovianae correctionis probabimus: *sed sibi met; et ut duci caelesti crederent, primo c.* ansio faciemus: *sed sibi met, ut d. c. crederent, et primo cujus a.* sive, ut Groslotio placebat, *cujus primo aux.* Nihil enim impedit, quo minus jubeat populum se suamque fortunam pro caelesti Duce habere, qui nihil opis caelestis expectandum dixerat; humanam opem autem ab eo, qui eos primus ab hac difficultate liberasset, primum opem tulisset. Forte etiam verba *ut duci caelesti* sunt a glossa, male representis *sibi met* ad Mosen: nam, his subtilis, eo interposito *et*, no, quo dixi, loco, omnia bene procedunt. De reliqua parte loci v. not. seq. Ceterum MS. Flor. habet *et sibi met ducem caelesti cr.* ut *et qd.*

pr. (ut Orosii ed. August.) quae interrup-
 puerunt post *primo*. Agr. *ut sibi met*
duci caelesti cr. sed m. sec. superscripsit
et. Ceteri libri mei vulgatum habent.
 Orosii edd. pr. Venet. Paris. *sed sibi met*
duci caelesti cr. Havercampus putat, *cre-*
derent in Tacito delendum (quod nec in

Orosio edidit) et porro pro *prima sibi met*
 (Mosi) *credere* porro, *cujus aux.* *re-*
centes m. p. ii c. *Aegyptiacas*. Sed *sibi met*,
 ut dixi, ad Mosen referri non potest.
 Eas. Quae hic de Havercampo intue-
 tur, non ita se habent. Is *et credentes*
 non delevit, sed falsa positum ex dupli-
 ci scriptura *et sibi praesentes* ortum adserit.
 In Bud. *et duci erasis* superscriptum.
Cujus auxilio credentes etc.] Citat
 etiam ita Orosius. ambigo tamen et con-
 tor, an non vox, *credentes*, ejicienda sit.
 Et jam video abesse in Othenis Fris. 1,
 18. ubi haec citat. Lips. Ab ipso Orosii
 loco abfuisse reperio in MS. ap. Reg.
 Danielelem. Nec est in aliis Orosii MSS.
 edd. pr. Venet. Paris. August. recteque
 omisum ab Havercampo. Eas. De
 Havercampo vide mox monita. Multi-
 plex medicina aegroti adhibita. Frelesbi
 volebat *cujus consilio*. Is. Pontanus le-
 git *privo cujus auxilio*, et *credentes* expun-
 git. Salmerius *populissent* futuri signi-
 ficatione accipit, ut ap. Virg. *Aen.* 2, 188.
 Lampugnani in cod. suo *peritissimos* se
 reperisse fingit, vidente Lipsio. Bipan-
 tini locum ita coninnant: *sed sibi met*
querentes, ut Duci caelesti, crederent
primo, cujus auxilio praesentes mis. ptyb
 Putant quippe, istud *querentes*, a libra-
 rio omisum, alieno de loco introitum
 in *credentes* esse mutatum. Mihi tur-
 bas dedisse enclitica pronomina *sibi* vi-
 detur, qua resecta: expulsoque *syntis*
credentes omnia plana, sana. *Sibi* pro-
 pecto non nisi ad Mosen referri potest.
Praesentes miseriae intelligi, quibus
 mox fuerant pressi.

Grex asinorum agrestium] Ed. pa
 corrupte: *asinorum agrestium* et *mos*
comendit, Eas.

Id levamen] MS. Guelf. *idem levamen*
 mala. Ceterum post haec verba: inter-
 pectio major esse debet, ab in. edd. But.

- A. U. continuum sex dierum iter emensi, septimo, pulsus cultori-
 824. bus, obtinuerunt terras, in quibus urbs et templum dicata.
 A. C. Moses, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus
 71. contrariosque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia,
 4. quæ apud nos sacra: rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta. Effigiem animalis, quo monstrante errorem sitimque depulerant, penetrati sacravere: cæso ariete, velut in contumeliam Hammonis. Bos quoque inmolatur, quem Ægyptii Apin colunt. Sue abstinere, memoria cladis, quæ ipsos scabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium. Longam olim famem crebris adhuc jejuniis fatentur: et raptarum frugum argumentum panis Judaicus, nullo fermento, retinet. *Septimo die otium placuisse, ferunt: quia is finem laborum tulerit: dein, blandiente inertia, septimum quoque annum ignavia datum.* Alii, honorem eum Saturno haberi: seu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulsos et conditores gentis accepimus, seu quod e septem

Ber. aliisque vett. non comma, ut in recentioribus, intelligendumque fuit, quod alibi in hac forma narrandi addit. Incipit enim deinde nova sententia. Mox in quibus MS. Flor. ed. pr. Eadem post dicata sunt. Sed sunt abest a MSS. Flor. et Agr. quod elegantius est. Itaque delēvi. ERN. Bud. in quibus—dicata sunt. Prius male, continere.

Ritus—indidit] Imposuit, prescripsit. Sic et alibi de legibus loquitur. Mox frustra Acidalius pro illic volebat illis. Nam illic pro apud illos dixit variandæ orationis causa. Sic paulo ante utrinque pro ab utrinque, et infra c. 6. illuc pro ad illos. ERN.

Effigiem animalis] Hoc de capite asini magno consensu omnes veteres tradiderunt: ne tantopere noster culpetur, tamquam mendaciorum plenissimus scriptor. Et sane Strabo, Plutarchus, Democritus apud Suidam multo maiora deliria delirarunt contra gentem et libros sacros. Lips. Quid locum fabulæ dederit, quæsiere Steph. Morinus peculiari disputatione (in ejus Diss. octo 8. Gen. 1688. p. 157.). Bochartus Hierozoic. 1, 2, 18. T. Faber Epp. 1, 6. et alii. In nonnullis edd. recentioribus, ut Gronoviorum, irrisit effigies. ERN.

Errorum sitimque] Errorum suspectum est viris doctis, Acidalio et aliis, quia asinis indicibus sitim depulere, non errorem. Trillerum verbum id tentantem refellit Eisner. Sched. Crit. p. 80. Nempe, inventa in desertis locis aqua, cum, paucis diebus post domini terræ cultæ facti sint, nihil impedit, quo mi-

nus ducibus asinis et ab errore et ab siti liberati dicantur. ERN. Est, qui ægrorem velit, teste Acidalio.

Cæso ariete etc.] De his commentitiis rituum causis disputavere Bochartus opere laudato 1, 2, 50. et alii. Illud universe monendum videtur, hoc exemplo patere, quas ineptias proferant, qui rituum aliarumque talium rerum, arbitrio sive Divino sive humano sancitarum, causas ingenio reperire conantur potius, quam e monumentis genuinis et idoneis eruere. Ea ubi desunt, nihil tentandum, si delirare nolis. Atque id Tacitus ipse videtur intellexisse, cum addat: *hi ritus quoquo modo iuncti*, et tantum partes egisse narrantis, quid scriptores tradiderint vulgo. ERN. Illud de ariete spectat ad id, quod frequens pro peccatis populi immolatus.

Qua ipsos scabies] Qua MS. Flor. (Bud.) edd. veteres, præter primam, omnes ante Lipsium, quas vidi. MS. Guelf. a pr. manu habuit quam, unde sec. fecit quod, ut est in ed. pr. Causa est in verbis *memoria cladis*: ea clades qualis fuerit, deinde explicatur, quod desiderat qua. Itaque restitimus. Clades autem non intelligenda de expulsionem ex Ægypto, sed de morbo. ERN. Bip. malunt quia.

Tradentibus Idæis] MS. Guelf. (Bud.) edd. omnes ante Lipsium. *Judeis*: male. mox MS. Guelf. edd. ante Rhen. de septem sid. ERN. Rhen. e ex ingenio, nam Bud. de. Ceterum cognito nunc aucto Planetarum numero somnia multa, istis fulta, evanescere.

sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe et præcipua A. U.
 potentia, stella Saturni feratur: ac pleraque caelestium vim 824.
 suam et cursum septimos per numeros conficiant. Hi ritus, A. C.
 quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur. cetera insti- 71.
 5 tuta sinistra fœda pravitate valuerunt. Nam pessimus quis-
 que, spretis religionibus patriis, tributa et stipes illuc gere-
 bant: unde auctæ Judæorum res. Et, quia apud ipsos
 fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus omnes
 alios hostile odium, separati epulis, discreti cubilibus, pro-
 jectissima ad libidinem gens, alienarum concubitu absti-
 nent; inter se nihil illicitum; circumcidere genitalia insti-
 tuere, ut diversitate noscantur. Transgressi in morem
 eorum idem usurpant. nec quidquam prius inbuuntur,
 quam contemnere Deos, exuere patriam, parentes, liberos,
 fratres, vilia habere. Augendæ tamen multitudini consuli-
 tur. Nam et necare quemquam ex agnatis, nefas: ani-

Per numeros conficiant] Vera lectio, quam e Vaticano promisi referente: *per numeros conficiant*. ex quo ego *conficiant*. Aliter vulgati. De re autem ipsa Dionem vide 37, 16. et in primis Alex. Clementem Strom. 6, 16. p. 290. Lips. *Conficiant* etiam ed. pr. MS. Agr. *conficiant*. At MS. Flor. (et Bud.) *commearant* MS. Guelf. edd. ceteræ ante Rhen. *ac plerisque caelestium vim suam et cursum—commearare*. Rhenanus ceterique ante Lipsium dedere: *ac pleraque c. vi sua et cursum commearare*. Mox MS. Guelf. *his quoquo m. ERN. Bud. pleraque*. Bip. conjecit locum ita effingendum: *ac plerisque cel. vim suam recursum septimos per numeros commearare*.

Stipes illuc congregabant] Cicero pro Flacco 28. *Cum aurum, Judæorum nominis, quotannis ex Italia et ex omnibus provinciis Hierosolymam exportari soleat, Flaccus senatus edicto, ne ex Asia exportari liceret*. Philo de Legatione ad Caium p. 1023. Καὶ Ἰσραὴν ἰναυρὸν ἱερουργαὶ ἐπὶ τὰς χερσὶν καὶ ἄγγυον πλείονα ἀναχέοντες εἰς τὸ ἱερὸν, τὸν ἄστυ ἀστυαῖα ἐν τῷ ἀναχέον. Et p. 1014. Ἡ ἱερουργία (Τέλειος) καὶ χερματὰ συναγίνονται ἐν τῷ ἀναχέον ἱερῷ, καὶ ἀστυαῖα εἰς τὸ ἱερὸν ἀστυαῖα δὲ τὸν τὰς θύρας ἀναχέον. Sed et Josephus notat, immensam vim auri congestam in templum ab omni Asia et Europa: Antiq. 14, 12 (7). Nos plura in Magnitudine Hebræa. Lips. Copiosius hæc tractantem v. Gothofr. ad cod. Theod. l. 14. de Jud. et Zornium de Patr. Jud. auro Cor. Ceteram pessimus quisque intelligendi de proselytis. Pro congregabant, MS. Guelf.

congregabant. MSS. Flor. (Bud.) Agr. ed. pr. *gerebant*. Forte fuit *ferabant*. ERN.

Et, quia apud ipsos etc.] Non satis apte coherere orationem in promptu est. Quosdam e suis libris habere ait Acidalius atque ut—sic adversus etc. Sed, qui sint isti libri, scire pervelim. Mei omnes vulgatum habent. Videtur autem nunc sententia hæc cum anteecedente conjungenda, ut altera causa potentia: quod adversus suos populares quidem (i. e. apud suos) fidem constantissime servant, et misericordes sunt etc. ERN. Recte, puto, priscam Puteolani interpunctionem restituere Bip. etiamsi novam esse arbitrentur. Ego quoque reddidi. Sic et Dotteville.

Alienarum concubitu] i. e. alienigenarum, quod frustra reponere tentabat N. Heinsius, cum hodie lexica doceant, alienos dici etiam externos, peregrinos, ut alieni mores, alienus orbis etc. ERN. Bud. *alienarum cubitu*.

Exuere patriam] Rom. cod. *exire*. Lips. *Exuere* verum est, diciturque pro contemnere, negligere, more Græco. ERN.

Necare quemquam ex agnatis] Qui otiose legerit, nihil offendet: fortasse is, qui intente. Si enim de eade capis tantum, quid in eo novi? Sane et Romanis et barbaris plerisque necare consanguineos nefas. Sed alium ego hic sensum odor et scribo: *necare quemquam ex agnatis*. Scimus Græcis Latinisque in promiscuo usu fuisse abjectiones infantum et expositiones, immo neces. Id aliter in Judæorum moribus, et gentem in primis subdoli studuisse, adeo ut aul-

A. U. masque proelio aut suppliciis peremptorum æternas putant.
 234. Hinc generandi amor et moriendi contemptus. Corpora
 A. C. condere, quam cremare, e more Ægyptio: eademque cura,
 71. et de infernis persuasio. cœlestium contra. Ægyptii ple-
 raque animalia effigiesque compositas venerantur; Judæi
 mente sola unumque Numen intelligunt. Profanos, qui
Deum imagines mortalibus materiis in species hominum effin-
gant: summum illud et æternum, neque mutabile, neque interi-
turum. Igitur nulla simulacra urbibus suis, nedum templis,
 sinunt. Non Regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor.
 Sed, quia Sacerdotes eorum tibia tympanisque concinebant,

Huiusmodi partum necare fas; notat ut
 novum noster. Itaque, quia de liberis,
 jure addit hinc generandi amor: quo-
 niam matres scilicet certæ, prolem tol-
 lendam. Simile prorsus, quod de Ger-
 manis De moribus 19. numerum libero-
 rum finire aut quemquam ex agnatis ne-
 care, nefas habetur. Nam et ibi scribo,
 gnatis. Lips. Defendunt vulgatum Sa-
 linerius et Acidalius, sed ita ut adgna-
 tos pro natas dictos contendat. Immo
 adgnati sunt gentis sue homines, quos
 omnes pro fratribus habebant et pro
 suis. Ex hinc securitas et cupido gene-
 rantium, quod sciebant, sacrosanctam
 esse vitam in populo suo: et, si tamea
 vi aliqua perirent, aliam vitam restare.
 Mox animos æternos MS. Agr. ed. pr.
 quod non spernendum puto. EBN. Ni-
 mium argute Petitus Obs. 2, 4. ex a. d.
 natis, i. e. ex ante diem natis.

Corpora condere] Trillerus emendat
 condire. frustra, ut docet Elænerus in
 Schediasm. Crit. p. 81. Mos condiendi
 latet in verbis eademque cura. Et, cum
 de moribus sepeliendi sermo est, crema-
 tionem opponitur mos condendi, non condi-
 endi. EBN.

Eademque cura etc.] Varie hic locus
 legitur in libris. MS. Agr. eademque cura
 de infernis, et persuasio cœlestium con-
 tra: quod minor placuisse Ryckio. MS.
 Guelf. eademque c. et d. i. et p. cœle-
 stium. Contra eto. atque sic edd. Put.
 Her. Ale. Sed ed. pr. habet vulgatum,
 pisi quod male interpungit post cœlesti-
 um: atque sic edidit (duce Bud.) Rhen.
 correctæ insuper interpunctione. Flor.
 videtur vulgatam habere, quod nihil va-
 rietatis notatum est neque a Pich. neque
 a J. Gron. Eadem cura intelligenda de
 ratione condiendi, similiter Ourlius cu-
 pax de pollicetura dixit 10, 10. de
 Alexandri mortui cadavere: Ægyptii
 pro corpore suo more curant. Persuasio

Ægyptiorum de infernis qualis fuerit,
 docet Diodorus Sic. 2, 93. p. 58. Per
 cœlestia intelligit Deos: quos diversos
 Ægyptii habebant, neque ita, ut Judæi,
 de Numine Divino sentiebant. EBN.
 Eadem cura; cum grano salis accipe.
 Condebant Ægyptii cadavera intrinse-
 cus; extrinsecus Judæi. Cf. Casaub. ad
 Lact. 7, 12. Huetius quoque malebat
 condire, improbante Broterio. Bud.
 amore Ægyptio.

Judæi mente sola, unumque Numen
intelligunt] Bene et vere hæc Tacitus.
 Ideoque nec statuas Judæis, et ipsum
 templum sub dio et apertam. Dico, ma-
 jus illud et exterius templum: nam in-
 terius clausum, ut mox dicit. Dio 87,
 17. Οὐδ' ἄγαλμα οὐδὲν ἐν τοῖς ἱερουπό-
 λεις ἵσχυον ἔφησαν διὰ καὶ αὐτῶν θείων ἡ-
 μιόνους ἵνα, περιεσφραγισμένα ἀνδράσιν ἀν-
 σιναίοντι. καὶ αὐτῶν πᾶσι οἱ μύηται καὶ
 περιεκαλλίστηται, πλὴν καὶ δὲν ἀγῶνις τε
 καὶ ἀνδροφῆς ἐν ἱερουπόλει. Sunt hæc
 verissima, pro Judæorum sano sensu.
 sed quem illi depravarunt, et, quia sub
 coelo et in illud adspicientes precabantur,
 rati sunt, coelum ipsum ab iis adorari.
 Juvenalis 14, 97. Nil præter rubes &
 cœli lumen adorant. Alius Satyricus
 (Petron. in fragm. p. 683.) Et cœli
 summæ advocat auricular. quasi puta-
 rent, coelum aures habere, idque invoca-
 rent. Lips. Eadem de Germanis tradit
 in Germ. c. 9. EBN.

Nulla simulacra urbibus suis] Ego
 quoque, ut Acidalius, relinquo suis. sed
 ut commodè accipere possim, scribo:
Igitur nulla simulacra urbibus suis, ne-
dum templis sinunt. Nam quicquid con-
 gerant huiusmodi, vulgata σιμυλάκια.
 Gron. EBN. Recepere Brot. Lall. Bip.
 Dottev. Ceterum nulla simulacra, scil.
 Numinis; nam et præced. effigiem cuius
 penetrati sacramenta retulit. Cf. c. 9. ubi
 os de Regibus.

hiedera vinciebantur, vitisque aurea templo reperia, *Liberium* A. U. *Patrem coli, domitorem Orientis*, quidam arbitrati sunt, nequa- 824. quam congruentibus institutis. quippe Liber festos lætosque A. C. ritus posuit; Judæorum mos absurdus sordidusque. Terra 71. 6 finesque, qua ad Orientem vergunt, Arabia terminantur; a meridie Ægyptus objacet; ab occasu Phœnices et mare; septentrionem a latere Syriæ longe prospectant. Corpora hominum salubria et ferentia laborum. rari imbres, ubèr solum. fruges nostrum ad morem: præterque eas balsamum et palmæ. Palmetis proceritas et decor. Balsamum modica arbor: ut quisque ramus intumuit, si vim ferri adhibeas, pavent venæ; fragmine lapidis aut testa aperiantur: humor in usu medentium est. Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumque nivibus. Idem amnem Jordanem alit funditque. Nec Jordanes pelago accipitur: sed unum atque alterum lacum integer perfluit, tertio retinetur. Lacus inmenso

Vitisque aurea] Jos. B. Jud. 5, 5. *vites aureas* in templo fuisse refert, unde botri statura humana, *βίρεως ἀνδρῶν* *αὐτῶν*, dependenter. Et Ant. 15, 11. narrat, in fronte supra fores templi expansam fuisse *vitem auream* cum racemis, ex illa sublimè dependentibus, qui magnitudine et arte stuporem incuterent adspicientibus. Cf. Duker ad Flor. 3, 50. De Baccchi cultu Hebræis recepto v. Plut. Sympos. 4. p. 671.

A latere Syriæ] MS. Guelf. edd. ante Rhen. e lat. S. ERN. Rhen. e Bud. emendavit. Sic et Flor.

Exuberant fruges] Mihi vero vox ea ipsa exuberare videtur. legamque, *uber solum*: fruges nostrum ad morem. LIPS. ERN. Bud. *exuperant*. Sed a Flor. et Agr. abest id verbum. Rejiciendum etiam Brot. autumnat. Deleo cum Bip.

Balsamum] Propriam eam arborem Judææ esse, plerique tradiderunt, nec alibi gigni. Justinus 36, 8. *Opes genti ex rectigilibus opobalsami crevere, quod in his tantum regionibus gignitur*. Atque ita sâne tunc fuerit. Postea, non dubium, stirpem eam in Ægyptum transisse, atque illic crevisse. Claudianus in Epithal. Palladii 121. *Gemmatis alii per totum Balsama tecum Effudere cadis, duro quæ sancius ungue Nilivæ pingui desudat vulnere cortex*. Perseverare etiam illic nostro ævo, qui peregrinati sunt, affirmant. LIPS.

Adhibeas, pavent venæ] Sic interpungenda ita: et in pavendâ verbo, elegans metaphora. Plinius de eadem arbore 12, 25 (54). *Inciditur vitro, lapide, ossedive*

cultellis: ferro lædi vitalia odit. Josephus, qui indigena, *ἔν τῳ αὐτῷ* aut *ἐν τῳ αὐτῷ* incidi, adserit Ant. 14, 4. Falsus ergo cum Theophrasto 9, 6. Dioscorides, qui ferreis unguibus secari arborem credidit 1, 18. falsus compiler Isidorus, qui 17, 8. *percutsum ferreis unguibus corticem*. Pausanias 9, 28. nescio quid de balsamo Arabiæ nugatur et circa eum viperis. LIPS. Ed. pr. *intumuit*. MS. Bud. non habebat si. ERN.

Libanum erigit] Int. e superioribus terra: quod non videns Vertranus, locum temere tentavit. Montes eleganter *attolli, erigi*, dicuntur. Omnino magna est venustas in descriptionibus locorum et rerum naturalium, deligere verba ab animalibus ducta, qualia hic plura posuit Tacitus. Quod deinde e Libano nasci Jordanem dicit, proprie ille quidem ex Antilibano oritur, sed et hic a scriptoribus subinde Libanus dicitur. In sacris quidem libris uterque mons *Libanus* vocatur. ERN.

Unum atque alterum lacum] Ita et Egesippus 3, 26. *Duos lacus victor egressus, tertio retinetur*. At Pausanias repugnat clare, et quidem oculatus, ut ait, testis 5, 7. *Ἐν δὲ τῇ γῇ ποταμὸς τῆς Ἑβραίων καὶ αὐτῶν οὐδὲ ἱερὸν λίμνην, τὴν ἰσχυρὰν ὀνομαζομένην, διδόνοντα, ἡ δὲ τῇ λίμνῃ ἰσχυρὰ, καλοῦσιν αὐτὴν ὀνομαζομένην, ἡ δὲ τῇ λίμνῃ ἰσχυρὰ, καὶ ἀπὸ τῆς λίμνης αὐτῆς ἀναλόμενον*. Sed Tacito nos jure fidem habemus, qui in Trachonitide lacum minorem esse scimus, quem primo Jordanis ingreditur, cui Samochonitis nomen. LIPS.

- A. U. ambitu, specie maris, sapore corruptior, gravitate odoris
 824. adcolis pestifer, neque vento inpellitur, neque pisces aut
 A. C. suetas aquis volucres patitur. Incertæ undæ superjacta, ut
 71. solido, ferunt: periti inperitique nandi perinde adtolluntur.
 Certo anni bitumen egerit: cujus legendi usum, ut ceteras
 artes, experientia docuit. Ater suapte natura liquor, et
 sparso aceto concretus, innatat. hunc manu captum, qui-
 bus ea cura, in summa navis trahunt. Inde, nullo juvante,
 influit, oneratque, donec abscindas: nec abscindere ære fer-
 rove possis: fugit cruorem vestemque infectam sanguine,
 quo feminæ per menses exsolvuntur. sic veteres auctores.
 Sed gnari locorum tradunt, undantes bitumine moles pelli,
 manumque trahi ad litus: mox, ubi vapore terræ, vi solis,
 inaruerint, securibus cuneisque, ut trabes aut saxa, discindi.
 7 Haud procul inde campi, quos ferunt olim uberes, magnis-
 que urbibus habitatos, fulminum jactu arsisse; et ma-

Incertæ undæ superjacta] Emendatio e libris. Vulgo est: *incertum undæ*. quod sententiam etiam aptam recipere potest. Vide de tota re Egesippum 4, 18. Lirs. *Incertum undæ: superjacta* Gnelf. edd. inde a Puteol. omnes ante Lips. item ed. Berneco. Nec id absurdum, modo scribatur *undæ*. nam id idem est, quod *incerta undæ* vel *incertæ undæ*, intelligendumque est. At Agr. (Bud.) *incertæ undæ*, quod est *incertæ undæ*: sed tamen super ultima primæ vocis syllaba adscriptum est *undæ*. ed. pr. *incertæ undæ*. Atque hinc et MS. Vat. est lectio a Lipsio inducta, cui et Flor. (et Bud.) consensit; unde et ipse servavi. *Incertæ undæ* sunt, quæ eam speciem naturamque habent, ut dubium videri possit, aqua sit an solum, solida loca: ut recte explicat J. F. Gron. ad Senec. Cons. ad Marciam c. 10. Sic *ambigua natura, ambiguus vultus*, et alia sæpe apud poetas. Sed ambiguum esse potest, utrum post *undæ* interpungendum sit, nec ne. Nam utrumvis facias, commodus sensus et idem. Sed mihi magis placet interpungi. Ita in sequentibus est explicatio verborum, *incertæ undæ*, quæ in nominativo accipiendæ. Atque veteres libri omnes, etiam ed. pr. sic interpungunt; qui non sine gravi causa sunt deserendi, præsertim cum et totius orationis structura hanc interpunctionem desideret. Series enim hæc est: Incertæ lacus undæ sunt. Nam primum injecta natant omnia: deinde periti natandi et imperiti eodem modo feruntur, nihil submergitur. Vincula orationis omisit Tacitus. Denique e MSS. Flor. Vatic.

ed. pr. edidit *ferunt*, ut volebat etiam J. Gronovius (sic et Bud. et Reg. Lall.). Ita variatur constructio et oratio fit Taciti consuetudini. et elegantiam aptior. *Attolli de natantibus* et c. 14. Vulgo: *feruntur*. ERN/ Lectio vulg. inde a Pat. omnino bonum sensum offert, eamque restituere Bip. Ast a Flor. et conspirantibus codicibus recedere mihi religio est. Neque negari puto, qui *incertam undam* eo, quo Gronovius, modo exponunt, quod et Pichena sic visum. Hein-sius e MS. Spinæ, quod, quale sit, non indicat, proferit *inerti undæ*. Id ipsum Grotio et Freinshemio placuerat. Hein-sius malebat *inertes undæ—ferunt*. Mox Bud. *attollunt*.

Periti inap. etc.] Id Vespasianum esse expertum, docet Jos. B. Jud. 4, 5 (8).

Certo anni] Ita libri: et phrasia nota et Tacito frequens. vulgati vocem addunt, *certo anni tempore*. Lirs. *Tempore* abest ab ed. pr. ERN. Sed Pat. Alc. Rhen. item cod. Bud. habent.

Urbibus habitatos] MS. Orosii Periz. edd. Venet. August. *habitos*. ERN. Pat. Alc. Rhen. *habitos*. Sic et c. Bud.

Fulminum jactu] Ex Orosio 1, 5. qui hæc expresso etiam Corneli nomine transcripsit, legas *fulminum ictu*. Lirs. At MSS. optimi et veteres edd. Orosii habent *jactu*: quod et edidit Havercampus. Et *fulminum jactus* Cicero non uno loco dixit, ut docet ad h. l. Pichena. (Cf. Catil. 3, 8. Divin. 2, 18.) Ceterum *fulminum* edidit primus (e Bud.) Rhen. et sic MS. Gnelf. Ceteri ante Rhen. *fulminis*. *Fulminum* etiam Orosius. ERN.

nere vestigia, terramque ipsam, specie torridam, vim fru-⁸²⁴-A. U.
giferam perdidisse. Num cuncta sponte edita, aut manu
sata, sive herbæ tenues aut flores, ut solitam in speciem^{A. C.}
adolevere, atra et inania velut in cinerem vanescunt. 71.
Ego sicut inclitas quondam urbes igne cœlesti flagrasse,
concesserim, ita halitu lacus infici terram, conrumpi super-
fusum spiritum, eoque fœtus segetum et autumnî putre-
scere reor, solo cœloque juxta gravi. Et Belus amnis Ju-
daico mari inlabitur: circa cujus os conlectæ arenæ, ad-

Flor. et Bud. *jactu*. Sic et edd. vet. Heinsius volebat *tactu*, ut A. 13, 24.

Terramque specie torridam] In eodem Orosio *terramque ipsam, specie solida*. Lips. *Ipsam* etiam Flor. unde edidit Pichena, Guelf. (Bud.) Agr. ed. pr. et Orosius. *Solidam* Orosii plerique MSS. edd. vet. Sed tamen quidam scr. et edd. etiam *solida*. i. e. integra, ut visu sterilitatem non deprehendas. Certe verbum, quod *et specie* addatur, aliquid boni indicare debet: quamquam *specie* bona est, tamen *vin* frugiferam non habet. Sed tale non est *torridam*. Itaque hoc verbum sanum judicare non possum. Adde notam proxime seq. Ern. Bip. ex cit. Orosii loco exsculpunt *specie solita*. Id mihi non adridet. Non credibile est, Tacitum iisdem verbis tam prope iterum fuisse usurum. Porro autem Strabo 16. p. 764. eam terram *vispam* eodem sensu dicit. *Specie* minus recte capit Ern. Notat hic visu, qui primus ejus significatus et nativus. Firmat narrationem Taciti etiam cit. a Brot. Hasselquist in Voy. dans le Levant t. 2. p. 86.

Sive herba tenuis aut flore] Sic edidit Rhenanus, cum ante legeretur edd. pr. Ber. Alc. *herbas tenues aut flores*, quod in MS. Bud. erat *tenuis*. Id sane et a pr. manu habuit Guelf. habet et Puteol. quod non est temere. Itaque Rhenanum bene correxiase puto, nec imiter Ryckium, qui e MS. Agr. edidit: *sive herba tenuis, aut flores, ut solitam in speciem adolevere*, consentiente tamen ed. pr. nisi quod *herbas* præfert. Nam, quorsum addiderit Tacitus herbas tenues aut flores, quæ sane suæ in rebus sponte natis, aut manu satis. Immo vult dicere, nihil ibi in usum hominum nasci: ne ea quidem, in quibus herba et folia tantum spectantur, aut flores, habere suam utilemque naturam, medium frugifera: hoc est, cum, pro sua quodque natura, vel herba tenuis, vel flore, vel in solitam speciem adolevere etc. Ceterum Salmasius

(ad Solin. p. 430.) corripbat in *solidam speciem*, capiebatque de fructibus: quod ego non adeo spernam: aptum enim contrariis, *inania velut in cinerem vanescunt*. Sed tamen et *solitam* commodum sensum facit. Ac suspicari licet, *solidam* pro *torridam* ap. Orosium hinc natum. Ern. Bene hoc de Orosio monet Ern. Locus Taciti dubius. Pro lectione inde a Rhenano recepta facit, quod et in Flor. legitur *flore*. nec me movet, quod Bip. de particula *tenuis* adferunt. Verum idem Flor. habet *herbas tenues*, teste Ryckio, ut Ber. et Alc. Rem conficit, meo arbitratu, testimoniam aliorum, cum lectione Agr. concordans. Sane Jos. B. Jud. 4, 27. itidem refert: *fructum plantarum, quum edulibus sit similis, in fumum vanescere*. Eodem respicit vox *inania* apud nostrum. Itaque cum Bip. Ryckianam lectionem reducere non dubitavi.

Judaicas quondam urbes] Libri aliquot *inclitas urbes*. nec aliter Orosius. Lips. Sic disertè ed. pr. MS. Agr. Favet et Flor. (et Bud.) habens *indicas*: quo motus Pichena recepit. *Inditus* et *inclitus* confundi supra (ad H. 3, 44.) vidimus; quod non longe ab hac lectione differt. Ern.

Infici terram] MS. Guelf. *interfici*: in margine autem *infici*, man. sec. *Interficere messes* ap. Virgilium G. 4, 230. et similia non ignoro, unde hæc scriptura defendi possit: sed vulgatum h. l. melius puto. Infici terram velut veneno aliquo. Per *superfusum spiritum*, intell. erem. Ern. Bud. *infici*.

Belus amnis] MS. Guelf. edd. ante Rhen. *Belus*. Ern.

Conlectæ arenæ, admixto nitro] Non, *conjectæ*. Farnesianus etiam recte, *lectæ arenæ*. Plinium adi 36, 26 (66). Strabonem 16. p. 758. Lips. *Lectæ* etiam Flor. Agr. ed. pr. Ceteræ edd. ante Lips. omnes *conjectæ*. Item omnes ante Rhen. *nitro*, quod ille correxit e Plin. l. e. Ern. Bud. vitiose *sectæ-nitro*.

A. U. mixto nitro, in vitrum excoquantur, modicum id litus et
 824 egerentibus inexhaustum. Magna pars Judææ vicis disper-
 A. C. gitur. habent et oppida. Hierosolyina genti caput. Illic
 71. inmensæ opulentiae templum, et primis munimentis urbs,
 8 dein Regia. templum intimis clausum. ad forēs tantum Ju-
 dæo aditus: limine, præter Sacerdotes, arcebantur. Dum

Modicum id litus etc.] Plin. l. c. auctore quingentorum passuum spatium: Josepho B. J. 2, 9 (10). centum cubitorum: unde Bochartus Hieroz. 2, 5, 9. in Plinio bene corrigit quinquaginta, ut jam movit Ryckius. nam quinquaginta passus centum cubitos efficiunt. Isidorus 16, 16. quinquaginta millium, manifeste confusa totius fluminis mensura ap. Plin. l. c. cum mensura litoris arenosi. Sed de conjectura indoxit Rhenanus. MSS. (etiam Bud.) et edd. vett. et, quod centies pro sed apud nostrum occurrit, et frustra passim tentatur, ut saepe monuimus. Itaque vetus restituimus. V. ad A. 5, 3. EBN.

Genti caput] Edd. ante Rhen. MS. Guelf. et alii gentis. Nil interest. EBN. Bud. genti.

Primis munimentis urbs] Ex Josepho et Zonara legam et trinis munimentis. Nam triplici muro circumdatam eam fuisse, uterque is scriptor te docebit. Josephus Haloseos 6, 1. Zonaras 6, 19. Lrs. Munimentis MSS. (etiam Bud.) edd. pr. Put. At ed. Ber. vitiose munimentis dedit, quod fideliter expressit ed. Basil. Alciati. *Primis mun. urbs* est, urbs et ejus munimenta primum aduenti occurrunt: intra urbem est Regia, et omnium munitissimum templum. Sed vide notam seq. EBN. *Trinis* volebat et Heinsius.

Urbs de jugis] Jure nato, et mecum libri. Farnes. (Flor. Reg. Lall.) *urbs distinguat templum clausum*. Vatican. *urbs ob demgit*. At Jos. Mercerus legit: *primis munimentis urbs, dein regia*. Feliciter. Tacitus ipse jurat, infra c. 11. *Alla intus intus Regia circumjecta*. Lrs. Recepit Pichena cum seqq. præter Ryckium. MS. Guelf. ed. pr. ceteraque ante Rhen. *dein jugis*. In ed. Rhen. est *de jugis* divisim, nescio unde, et quo consilio, tacite editum; ut vitium operarum videatur. Et ea lectio tamen constanter ab omnibus servata. Unde apparet, frustra laborare, qui (ut Marc. Donatus) reverentia antiquæ lectionis coherantur explicare, quomodo Hierosolyina *urbs de jugis* vocentur. EBN. Bud. et pr. m. *urbs de vigis* (s. de jugis). Wp.

totum locum ita refingunt: *ex pr. m. urbi, dein vigiliis, ad postremum feminis clausum*. In alia abt Heinsius. Equidem ingenue fateor, mihi non liquere. A Mercero receptam lectionem ita commode reddit Dotteville interpres.

Templum intimis] Quomodo, *intimis*? Abtgo eam vocem cum nonnullis libris et lego: *trinis munimentis* * *urbs, ob de jugis*. *Templum clausum, ad forēs tantum Judæo aditus*. Aut, si veteri placet, scribam appositè, *templum intumum*, sive magis *intumum*. Duplex enim templum, exterius et interius, ut Zonaras 6, 23. et Josephus Ant. 6, 9 (4). et 15, 14 (11), et B. Jud. 5, 3. describunt appellanteque: et exterius patet, solâ interior domus clausa. Rodolphus hæc omnia concinnat (sed ab ingenio, opinor,) et *primis munimentis urbis. alienigenis templum interius clausum*. Lrs. Id tamen recepit Ryckius. *Ex pr. m. urbis* probari possit. Nam profecto templum præcipuum urbis munimentum. V. c. 12. Ita sensus sit: templum illud est primum urbis propugnaculum: proximum est Regia. *Urbis* vestigia in ed. pr. in qua est *urbs*, quod ex *urbs* factum videtur. Deinde punctum esse debet post *regia*. At *alienigenis* insititum manifeste. Nam templum interius non externis magis, quam Judæis non sacerdotibus, clausum. *Templum*, hoc loco non ita latè sumitur, ut vulgo, sed de interiori adè, *urbs*, si *clausum* ad homines referas et adentiam facultatem aduendi. Ita omnibus clausum fuit, ut legere possis, *cunctis, aduentibus*, aut simile quid. Sed refertur *clausum* ad munimenta, ut *intimis* moveri non debeat. EBN.

Ad forēs tantum Judæo aditus] MS. Guelf. non malè, opinor, tamen: præsertim, si *intimis* ad eam rationem, quam dixi, corrigatur. Ceterum illustrat hic locus Lucæ 1, 10. ubi, dum Sacerdos intus sacris operatur, populus præcat *illis*, foris, ad forēs. Transire limen nefas omnibus, præter Sacerdotes. Ed. pr. vitiose *Judææ et intimæ*. Mox pro *arcebantur* legendum *arcentur*, totus contextus clamat. EBN.

Assyrios penes Medosque et Persas Oriens fuit, despectis-^{A. 6.}
sima pars servientium: postquam Macedones præpotuere,^{634.}
Rex Antiochus, demere superstitionem et mores Græco-^{A. C.}
rum dare adfixus, quo minus teterrimam gentem in me-^{71.}
lius mutaret, Parthorum bello prohibitus est. nam ea tem-
pestate Arsaces desciverat. Tum Judæi, Macedonibus in-
validis, Parthis nondum adultis (et Romani procul erant)
sibi ipsi Reges inposuere: qui mobilitate vulgi expulsi,
resumpta per arma dominatione, fugas civium, urbium
eversiones, fratrum, conjugum, parentum neces aliaque so-
lita Regibus ausi, superstitionem fovebant: quia honor Sa-
cerdotii, firmitas potentiae, adsumebatur. Romano-⁹
rum primus Cn. Pompeius Judæos domuit: templumque
jure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum, *nulla intus*
Deum effigie vacuum sedem et inania arca. Muri Hieroso-
lymorum diruti, delubrum mansit. Mox, civili inter nos

[*Desp. p. servientium postquam* etc.]
Hæc distinctio est a Rhenano, quoad
comma hodie est ante *Rex*, cum olim
punctum esset: qua ante *postquam* in-
terpungitur, jam est in MSS. ed. pr. EBN.
Bud. mox adinus.

[*Nam ea tempestate*] Errare hic Tacitum,
convenit: confuso Antiocho Epi-
phanæ cum Antiocho, cognomine *Θιῦ*.
Nam sub hoc Arsaces defecit. In quo
valde diligentiam tanti scriptoris deside-
ras. Nam satis magnum est intervallum
inter utrumque, cum Theus sit tertius,
Epiphanes octavus Syriæ Rex, et pueri
in elementis discant, sub quo Parthi de-
fecerint, a quo Antiocho maxime Judæi
vexati. Accedit, quod epochæ Arsaci-
darum initium ita clarum et nobile sit,
ut nullo modo vel mediocri scriptor in
hoc potuerit errare. Itaque credo, ver-
ba hæc: *nam ea tempestate Arsaces de-*
sciverat, esse additamentum imperiti ho-
minis, quod e margine in textum vene-
rit, ut alia, de quibus aliis locis vidimus.
Parthorum bello sane prohibitus Antio-
chus Epiphanes dici potest, quo minus
Judæos opprimeret. nam, cum maxime
premeret Judæos, in Parthos belligera-
tum abiit, ibique mortuus est. Id non
intelligens homo imperitus, credensque,
bellum Parthorum esse, quod a Parthis
illatum sit, hanc stultam et imperitam
notulam adiecit, que ne in puero quidem
ferenda. Nec conveniunt sequentia.
Nam, si Tacitus ista dedisset, putasset-
que de Antiocho *Θιῦ* esse accipiendam,
que de vexatis Judæis traderentur, an
dixisset, ab eo tempore Macedonas in-
validos fuisse: cum post fuerit Antio-

chus M. At post Epiphanem sane inva-
lidi Syri fuere. Itaque verba ista uncis
inclusi. Quæ si quis Tacito adserat, fer-
ram: ab Tacito quidam nihil gratiæ fer-
rat. EBN. Bip. utcumque vulgatum
tuentur, quod Antiochus Epiphanes et-
iam adversus Parthos bellum infelicitet
gesserit, v. Maccab. 2, 9. quodque Arsa-
cidæ inde ex primo *Arsacis* nomen con-
tinuarint. Brot. legi jubet *Armenorum*
bello et Arturians desciverat, de quo Ap-
pian. in Syr. p. 117. et 181. Sed et huic
et illis obstat, quod, ea etate, dici non
possit, *Parthos nondum fuisse adultos*,
quod utique etati Antiochi Dei convenit.
Sic ab errore Tacitus immnis prestari
non poterit, nec quidquam juvat, ista de
defectione Arsacis verba uncis inclusisse,
quos proinde sustuli.

[*Romani procul erant*] Sic MSS. Flor.
(Bud.) Agr. ed. pr. quod recepi. Reli-
qui libri aberant. EBN.

[*Sibi ipsi Reges imponere*] Eo Brot.
refert nummos Simeonis inscriptos A. 1.
ET 4. REDEMPTIONIS ISRAEL vel ZION,
de quibus omnium instar Eckhel Doctr.
NN. vet. t. 3. p. 468. Sed Regium no-
men hic non stricte capiendum.

[*Judæos domuit*] Judæos omnes scr.
(etiam Flor. et Bud.) et edd. veteres,
quos insperit. Lipsius tacite omisit. Un-
de Fichena, pro more suo, a vulgatis ab-
esse dicit, restituitque. Sanè melius
abesset. Sed supra jam monui, nimis
multis locis ita poni nomina, ut salvè
sensu possent abesse. Mox nullus *effi-*
gies MS. Guelf. edd. Pat. Ber. Ale. EBN.
Emendavit Rhen. e Bud.

[*Non bello civili interno*] Cui hæc

- A. U. bello, postquam in ditionem M. Antonii provinciae cesserant, Rex Parthorum Pacorus Judæa potitus, interfectusque a P. Ventidio, et Parthi trans Euphraten redacti: Judæos C. Sosius subegit. Regnum, ab Antonio Herodi datum, victor Augustus auxit. Post mortem Herodis, nihil exspectato Cæsare, Simo quidam Regium nomen invaserat. Is a Quinctilio Varo, obtinente Syriam, punitus: et gentem coercitam liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tiberio quies. dein jussi a C. Cæsare, *effigiem ejus in templo locare*, arma potius sumere: quem motum Cæsaris mors diremit. Claudius, defunctis Regibus, aut ad modicum redactis, Judæam provinciam Equitibus Romanis aut libertis permisit. e quibus Antonius Felix, per omnem sævitiam ac libidinem, jus Regium servili ingenio exercuit, Drusilla, Cleopatæ et Antonii nepte, in matrimonium accepta: ut ejusdem Antonii Felix progener, Claudius nepos esset.
- 10 Duravit tamen patientia Judæis usque ad Gessium Florum, Procuratorem. Sub eo bellum ortum. et comprimere cœptantem Cestium Gallum, Syriæ Legatum, varia prœlia ac

geminat civile et internum? placet immo Romana scriptio, *bello civili inter nos*. Lips. MS. Agr. *civili inter nos bello*: concinnius. Per scriptiorem Rom. Lipsius aut non intelligit editionem Rom. i. e. Spirensis, aut falso laudat. Nam in meo exemplo est *civili interno bello*, ut in Flor. Et tamen Rom. scripturæ nomine alibi hanc ed. laudat. Etiam alibi falso laudari hunc librum vidimus a Lipsio. Ceterum *inter nos* quidem tolerabilis est quam *interno*, sed tamen et ipsum supervacuum et correctoris manum redolens. Mihi alterutrum *civili* vel *interno* spurium videtur. EBN. Bud. male *civili interno*, omisso *bello*. Prius idem *dirupti*.

Provinciae cesserant] Utrum provincia cesserat, an Oriens cesserat. GRON. Provincia veram. int. Orientis, ut Ryckius jubet. EBN. Bud. provincia.

Rex Pacorus] Proprie Regis filius, scil. Orodis. Sed sic solent, ut supra 2, 25. *Rex Epiphanes*. Nec necesse, quod conjiciebat Brot. *F. Reg. Parth. Pacorus*.

C. Sosius] Sive *Sosius*. Male quidam libri, *Sentius*. Lips. *Sosius* MS. Guelf. ed. pr. ceteraque. EBN. De *Sosio* v. Jos. Ant. 14, 16 (28). et Dio 49, 22. ad a. 718. Dio *Sosium* vocat. Ap. Murat. Inscr. t. 1. p. 295. item in numis memoratur *C. Sosius*. Bud. *G. Sosius*.

Victor Augustus auxit] Prius aliquot libri, *ausit*. Lips. Idque verum.

Sansit est ab Rhenani ingenio. (Bud. *ausit*.) *Ausit* restituit Pichena. De scriptura *Simo* ad e. 12. de ipso, Herodis servo, Jos. A. 17, 11 (10). EBN. Idem quoque B. Jud. 1, 15 (20). auctum ab Augusto Regnum Herodi narrat.

Tripartito rexere] Archelaus Judæam, Herodes Antipas Galilæam, Philippus (Herodes) Trachonitidem, ut tetrarchæ.

Dein jussi etc.] De quo legenda Philonis Legatio ad Caium, et noster 12, 54. EBN.

Arma potius sumere] Contra Jos. Ant. 18, 10 (8). et B. Jud. 2, 9 (10). docet, rem intercessione Petronii esse compositam et mox Claudium vita functum.

Ad modicum redactis] Unus tum Herodes, Agrippæ M. frater, regnum Chalcidis occupabat.

Antonius Felix] *Antonianum* potius dicendum disputat Canneg. de mut. sub Imp. nom. rat. p. 54. Is autem nepos fuit Claudii, qui ex Druso Germ. et Antonia min. Antonii filia natus erat.

Comprimere cœptantem] Sic bene editum a Rhenano. MS. Bud. ed. pr. *comprimere receptantem*: temere repetita ultima prioris verbi syllaba, unde factum reos in aliis MSS. et edd. ceteris ante Rhen. EBN.

Cestium Gallum] Idem Suetonio narratur Vespas. 4. *Judæi rebellant, cæsoque Præposito, Legatum inasper Syriæ*

sæpius adversa exceperere. Qui ubi fato, aut tædio occidit, A. U. missu Neronis Vespasianus fortuna famaque et egregiis ministris, intra duas æstates, cuncta camporum omnesque, 824. præter Hierosolyma, urbes, victore exercitu tenebat. A. C. Proximus annus civili bellō intentus, quantum ad Judæos, per 71. otium transiit. Pace per Italiam parta, et externæ curæ rediere. Angebat iras, quod soli Judæi non cessissent. Simul manere apud exercitus Titum, ad omnes Principatus novi eyentus casusve utilius videbatur. Igitur castris, uti diximus, ante mœnia Hierosolymorum positis, instructas legiones ostentavit. Judæi sub ipsos muros struxere aciem, 11 rebus secundis longius ausuri, et, si pellerentur, parato perfugio. Missus in eos eques cum expeditis cohortibus ambigue certavit. Mox cessere hostes, et sequentibus diebus crebra pro portis prælia serebant: donec adsiduis damnis intra mœnia pellerentur. Romani ad oppugnandum versi, neque enim dignum videbatur, famem hostium opperiri. poscebantque pericula, pars virtute, multi ferocia et cupidine præmiorum. Ipsi Tito Roma et opes voluptatesque ante oculos: ac, ni statim Hierosolyma conciderent, morari videbantur. Sed urbem, arduam situ, opera molesque firmaverant, quis vel plana satis munirentur. Nam duos, colles, immensum editos, claudabant muri, per artem obliqui, aut introrsus sinuati: ut latera oppugnantium ad ictus patescerent. Extrema rupis abrupta: et tur-

Consularem, suppetias ferentem, raptam aquila fugarunt. In Josepho hæc ipsa, et plane omnia vide A. 20, 9 (11). B. Jud. 2, 23 (18). Sed quis tamen *Præpositus* ille *cæsus*? ita enim Suetonius, nec rem tam notabilem vel Josephus, vel Tacitus, dixere. Immo ille plane contra: Florum, qui tunc præpositus, evasisse et bellum iis fecisse. An *cæsoque præcidio*? ita enim Butropius, qui sua solet ex Tranquillo describere: *Exstinctis Romanis præidiis, legatum quoque Syria suppetias ferentem, raptam aquila fugarunt.* Sunt ipsa, ut vides, Tranquilli. An verius, *Gessiumque Præpositum*? ut hoc dicat, *Gessium Florum* (id ei nomen) fugatum, ac tum etiam Cestium Gallum? interpretes nihil hic pro re dicunt. tu serie historiarum, lector, arbitrare. LIPS. Vide dicta a me ad locum Suetonii, item quæ Dukerus et Oudendorpius. ERN. Lipsii notam, in Gron. editionibus versus finem truncatam, integritati suæ restituit.

Adversa exceperere] Cod. Bud. *adversa excipere*. Ed. pr. *accipere*. ERN. Rhen. correxit ingenio.

Intra duas æstates] *Intra* edidit (ex ingenio) Rhenanus. Superiores edd. MS. Guelf. *inter*. Mox MSS. Bud. Guelf. (Reg. Lall.) ed. pr. *Hierosolymam*. Vid. supra ad c. 2. ERN. Bud. *duas æstates* sine præpos. In notis Rhen. eam quoque submovendam docet, sed in textu ponit *infra*.

Pace domi parta etc.] MS. Guelf. (Bud.) edd. ante Rhen. *parata*, male. V. ad A. 16, 2. Ex ingenio bene correxit Rhenanus. Mox et aut tolli et ad sequentia rejici vult Freinshemius, aut mutari in *ut*. Illud melius, sed tamen non necessarium. Liv. 2, 52. *urbi cum pace etiam laxior annona rediit*. Abesse et hic posset *etiam*: sed propterea non vitiosum est. *Infra* edd. ante Pich. MSS. Agr. Guelf. *utile*. Flor. (Bud.) *utilis*. ERN.

Ut diximus] Cap. 1.

Ambigue certavit] Secus Jos. qui B. Jud. 5, 2. ferme oppressum Titum et legionem decimam castris pulsam memorat.

Per artem obliqui] Rationem dat Veget. 4, 2.

A. U. res, ubi mons juvisset, in sexaginta pedes, inter devena, in
 824. centenos vicenosque attollebantur: mira specie, ac procul
 A. C. intuentibus pares. Alia iatus mœnia, Regiæ circumjecta.

71.

conspicuoque fastigio turris *Antonia*, in honorem M. Anto-
 12 nii ab Herode adpellata. Templum in modum arcis pro-
 priique muri, labore et opere ante alios. ipsæ porticus, quis
 templum ambiebatur, egregium propugnaculum. Fons per-
 ennīs aquæ, cavati sub terra montes: et piscinæ cisternæ-
 que servandis imbris. præviderant conditores, ex diver-
 sitate morum, crebra bella. inde cuncta quamvis adversus
 longum obsidium: et a Pompeio expugnatis metus atque
 usus pleraque monstrare. Atque, per avaritiam Claudia-
 norum temporum empto jure muniendi, struxere muros
 in pace, tanquam ad bellum: magna conluvie et ceterarum
 urbium clade aucti. nam pervicacissimus quisque illuc per-
 fugerat, eoque seditiosius agebant. Tres Duces, totidem
 exercitus. Extrema et latissima mœnium Simo, quem et
 Bargiorum vocabant, mediam urbem Joannes, templum
 Eleazarum, firmaverat. Multitudine et armis Joannes ac
 Simo, Eleazarus loco, pollebat. Sed prælia, dolus, incen-
 dia inter ipsos, et magna vis frumenti ambusta. Mox Joan-
 nes, missis per speciem sacrificandi, qui Eleazarum manum-
 que ejus obruncarent, templo potitur. ita in duas factio-
 nes civitas discessit, donec propinquantibus Romanis, bel-
 13 lum externum concordiam pareret. Evenerant prodigia, quæ
 neque hostiis, neque votis piare fas habet gens superstitioni
 obnoxia, religionibus adversa. Visæ per cœlum concurrere
 acies, rutilantia arma et subito nubium igne conlucere tem-
 plum. Expassæ repente delubri fores et audita major hu-

In centenos vicenosque attollebantur] MS. Bud. in centenosque. Guelf. Oxon. in centenos quoque. Mox ed. pr. circum-
 vecta. et MS. Oxon. honore M. Antonii: quæ phrasis Tacito et alibi usurpata. EBN. Bud. circumjecta. dein in honore. prius in immensum.

Labore et opere] MSS. Flor. Agr. Guelf. edd. ante Rhen. omnes opera. quod videtur natum ex initiali sequentis verbi. Nam opus proprium in hac re verbum. Mox Flor. ambibatur. EBN. Bud. opere ambiebatur.

Præviderant conditores] MS. Agric. (Bud.) ed. pr. Rhen. providerant: quod: servatum usque ad Lips. qui votus ta-
 cite restituit: quod h. l. melius. EBN.

Ceterarum urbium clade] Alii cetera-
 rum. Lips. Velut ed. pr. MS. Agr. male. nam intelliguntur urbes Judai-
 ca. Add. ad G. 2. EBN. Bud. cetera-
 rum.

Simo] Ita MSS. Flor. (Bud.) Guelf. Oxon. ed. pr. sed hæc tamen ut Flor. semel tantum. alii MSS. Simon. EBN.

*Joannes, quem et Bargiorum voca-
 bant]* Josepho B. Jud. 2, 23 (19). 4, 7 (9). Simo Giora filius vocatur: unde cum Ryckio probò Salinerii conjectu-
 ram, qui transpositum hoc incipsum pu-
 tabat, et post Simo ponendum. Dein MS. (etiam Bud.) et edd. ante Lips. omnes *Barbagiorum*. Pro *Eleazarus* ed. pr. et *Lasarus*, item *Lasarus*, *Alasaru-
 rus*, ut MS. Fl. (Bud.) EBN. Ex suffra-
 gio Brot. et Lall. quoque reposui suo lo-
 co. verba ista, forsitan a glossatore adjecta. Idem facere Bip. et uncinis includere. Colerus putabat, *Bar Jonam* dicendum.

Evenerant prodigia] Plura enarrat Jos. B. Jud. 6, 12, (5.)

Expassæ repente delubri fores] MS. Flor. *experte*. (Bud. ex parte). Agr. ed. pr. *aperta*: quod ppo. glossa habet

mana vox, *Excedere Deas*: simul ingens motus, exceden-
 tium. Quae pauci in metum trahebant: pluribus persuasio-
 inerat, antiquis Sacerdotum litteris contineri, eo ipso tem-
 pore fore, ut valesceret Oriens profectique Judaea rerum
 potirentur. quae ambages Vespasianum ac Titum praedixe-
 rant. Sed vulgus, more humanae cupidinis, sibi tantam fa-
 torum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad
 vera mutabantur. Multitudinem obsessorum, omnis aetatis,
 virile ac muliebre secus, sexcenta millia fuisse accepimus.
 Arma cunctis, qui ferre possent: et plures, quam pro nu-
 mero, audebant. Obstinatio viris feminisque par: ac, si
 transferre sedes cogerentur, major vitae metus, quam mortis.
 Hanc adversus urbem, gentemque Caesar Titus, quando
 impetus et subita belli locus abnueret, aggeribus vineisque
 certare statuit. Dividuntur legionibus munia, et quies
 praeliorum fuit: donec cuncta expugnandis urbibus reperta
 apud veteres, aut novis ingeniis, struerentur.

At Civilis, post malam in Treveris pugnam, reparato per 14
 Germaniam exercitu, apud Vetera castra consedit: tutus
 loco, et ut memoria prosperarum illic rerum augescerent

Ryckius. Nec audet J. Gronovius ali-
 quid contra vulgatum. e. Flor. moliri.
 ERN.

[*Profectique Judaea rerum potirentur*]
 V. dicta ad Sueton. Vesp. c. 4. sed etiam
 quae innuit Ovidendorpius. Mox praedi-
 xerat MS. Flor. (Bud.) ed. pr. quod
 querit J. Gronov. cur mutatum sit.
 Nam profecto et ambages in singulari
 de vaticiniis dicitur. ERN. De re ipsa
 pluribus Brot. in ed. majore. Cf. et
 Jos. B. Jud. 6, 12 (5). *Ambages* ambigua
 sunt oracula.

[*Virile ac muliebre secus*] Sic MS.
 Flor. a. m. pr. quod recte receptum a J.
 Gron. Add. ad A. 4, 62. Ceteri libri
 (in his Bud.) *virilis ac muliebris sexus*:
 inde a Pichena *virile ac muliebre sexus*.
 In ed. pr. *sexus*, excidit, ob initium se-
 quentis verbi. ERN. De voce *secus* v.
 et Charisius ap. Putsch. p. 61.

[*Sexcenta millia fuisse accepimus*]
 Numerus mihi non certus, et quem (a
 Rhen.) ex Budensi cod. et Orosio sub-
 stitutum video parum caute. Nam ille
 scribit, *sexcenta millia Judaeorum inter-*
fecta Cornelius et Suetonius referunt.
 Sed interfecta ait: cum noster hic uni-
 verse, de obsessis, qui certe paullo plu-
 res. Libri etiam instabiles et quidam
 (ut Put. Alc.) *ducenta millia*. Fortasse,
dena aut undena millia, quod paullo
 propius ad Josephum 6, 17 (9). et Zo-
 naram 6, 26. et Jornandem accedat, qui

omnes *undecies centena millia* periisse
 obsidione illa clare tradunt. periisse, in-
 quam, fame, morbo, ferro. Nam Sulpi-
 cio Severo fidem vix habeo, qui l. 2. *nu-*
merum peremptarum ad undecies centena
millia profert, *capta vero centum millia*
ac venundata. Sed peremptos fortasse
 largius accepit, et nostro illo sensu.
 LIPS. *Sexcenta millia* clare praeter
 Bud. etiam Flor. Agr. ed. pr. Reliquae
 ante Rhen. *ducenta*: quod quomodo na-
 tum, patet e MS. Guelf. in quo *dota*.
 Ceterum in numero casorum discrepare
 auctores, frequentissimum est in omni
 historia. ERN.

[*Plures, quam pro numero*] Id valet,
 fuisse obsessi *sexcenta millia*; credas
 quartam aut circiter partem (pro com-
 muni ratiocinatione) arma tulisse: at
 hic aliter fuit, et plures impetu atque
 ardore ceperunt. Qui? infra aut supra
 legitimam aetatem, pueri senesque.
 LIPS. Paulo post *impetus*, quod e Flor.
 inductum a Pichena, etiam est in Guelf.
 (et Bud.) Ceteri *impetum*. ERN.

[*Major vitae metus q. m.*] Cf. Dio
 66, 6.

[*Post malam in Tr. pugnam*] V.
 4, 77.

[*Apud vetera castra consedit*] *Castra*,
 adest ab edd. Lipsii. in antiquioribus
 meis omnibus reperi: ne quis erret,
 credens Pichena ab editis abesse.
 ERN.

- A. U. barbarorum animi. Secutus est eodem Cerialis, duplicatis copiis, adventu secundæ et VI. et XIV. legionum. Cohortesque et alæ, jam pridem accitæ, post victoriam properaverant. Neuter Ducum cunctator. Sed arcebat latitudo camporum, suoapte ingenio humentium. Addiderat Civilis obliquam in Rhenum molem, cujus objectu revolutus amnis adjacentibus superfunderetur. Ea loci forma, incertis vadis subdola et nobis adversa. quippe miles Romanus armis gravis et nandi pavidus; Germanos, fluminibus suetos, levitas armorum et proceritas corporum adtollit. Igitur, 15 lacescentibus Batavis, ferocissimo cuique nostrorum cœptum certamen. deinde orta trepidatio, cum præaltis paludibus armæ, equi, haurirentur. Germani notis vadis persultabant, ommissa plerumque fronte, latera ac terga circumvenientes. neque, ut in pedestri acie, cominus certabatur; sed, tamquam navali pugna, vagi inter undas, aut, si quid stabile occurrebat, totis illic corporibus nitentes, vulnerati cum integris, periti nandi cum ignaris in mutuum perniciem implicabantur. minor tamen, quam pro tumultu, cædes: quia, non ausi egredi paludem Germani, in castra rediere. Ejus prælii eventus utrumque Ducem, diversis animi motibus, ad maturandum summæ rei discrimen erexit. Civilis instare fortunæ; Cerialis abolere ignominiam. Germani prosperis feroces; Romanos pudor excitaverat. nox apud barbaros cantu aut clamore, nostris per iram et minas, acta. 16 Postera luce, Cerialis equite et auxiliariis cohortibus frontem explet: in secunda acie legiones locatæ: Dux sibi delectos retinuerat ad improvisa. Civilis haud porrecto agmine, sed cuneis, adstitit. Batavi Gugernique in dextro:

Adventu secundæ et XVI.] Mercerus acute corrigit et *sexta*: quia XVI. dudum cum Ceriali fuerat, et sexta ex Hispania demum accesserat. Et sic recensentur infra c. 16. *quartadecimani, sexta legio, secundani*. Add. H. 4, 68. Adjuvat forte et ordo numerorum. XIVtam opinor XVIIæ præposuisset: quod visum et J. Gronovio. ERN. Cf. mox c. 16. ubi istæ tres legiones sic junctæ.

Arma, equi] Ita J. Gron. e Flor. edidit. Consentiant MS. Bud. ed. pr. in quis *arme qui*. *Aurirentur*, quod e Flor. notat J. Gron. sine adspiratione, etiam Guelf. qui frequenter hoc verbum et alia sic exhibet: in quo supra tamen subinde adscripta nota adspirationis. ERN. In Bud. adspiratio non deficit. Qui *arma* petuerint hauriri, se non videre, profitentur Bip. forsân abjecta ab equitibus,

ut sese facilius expedirent in paludibus.

Omissa pl. fronte] Bud. *diversa pl. fr.* Rben. conjicit *dimissa*.

Nec u. i. p. a. cominus certabatur] MS. Flor. (Reg. Lall.) ed. pr. ut Reg. *cominus minus*: unde J. Gron. faciebat *cominus eminus*: quod recepit Brotierius. Ego non imiter. *Pedestris* acies h. l. opponitur *navali*; estque adeo terrestria, in qua non modo cominus, sed et eminus pugnatur. ERN. Bud. *cominus cert*.

Rom. pudor excitaverat] Bud. *exercitaverat*. Prius idem *redire*.

Batavi Gugernique] Ita edidi, ne Tacitus in ejusdem populi nomine sibi non constaret. Nam supra 4, 26. *Gugerni* editum, ut apud alios vocantur. Vulgo (et in Bud.) h. l. est *Gugerni*. ed. pr. *Eugenii*. infra c. 18. Guelf. *Gugerni*.

laeva ac propiora fluminis Transrhenani tenere. Exhorta-^{A: U.}
tio Ducum, non more concionis apud universos, sed ut ^{824.}
quosque suorum advehebantur. Cerialis veterem Romanum ^{A. C.}
nominis gloriam, antiquas recentesque victorias: ut perfidum, ^{71.}
ignavum, victum hostem, in aeternum exciderent. ultione magis,
quam praelio, opus esse. Pauciores nuper cum pluribus certasse:
attamen fusos Germanos, quod roboris fuerit. Superesse, qui
fugam animis, qui vulnera tergo, ferant. Proprios inde sti-
mulos legionibus admovebat, domitores Britanniae quartade-
cimanos adpellans: Principem Galbam sextae legionis auctori-
tate factum: illa primum acie secundanis nova signa
novamque aquilam dicaturos. Hinc, praevectus ad Germanicum
exercitum, manus tendebat, ut suam ripam, sua castra, san-
guine hostium reciperarent. Alacrior omnium clamor, quis
vel e longa pace praelii cupido, vel fessis bello pacis amor,
praemiaque et quies in posterum sperabantur. Nec Civilis 17
si lentem struxit aciem, locum pugnae testem virtutis ciens:
stare Germanos Batavosque super vestigia gloria, cineres ostē-
dere legionum calcantes. quocunque oculos Romanus intē-
deret, captivitatem, clademque et dira omnia observari. Ne ter-
rerentur vario Treverici praelii eventu. suam illic victoriam

-ed. pr. *ecugerni*. Mox eorum pro suo-
rum edd. vett. inde a Puteol. usque ad
Pich. suorum MSS. Flor. (Bud.) Agr.
Guelf. ed. pr. Post dedi *exciderent* pro
exciderent, e MSS. Flor. (Bud.) Agr.
ed. pr. idque voluit edere J. Gronovius,
sed operæ non paruerunt. MS. Guelf.
edd. vett. *exciderent*. Add. ad Agric.
19. ERN.

Attamen fusos Germanos] Melius
Flor. ac tamen, ut voluit Muretus. ed.
pr. male *Romanos*. ERN. *Ac tamen*
recepere Bip. Bud. at tamen. Sensus
idem. Bud. *Germanos*.

Sexta legionis auctoritate] i. e. initio
a sexta legione facto Cæsarem appel-
landi, quod exemplum ceteras secutas.
Mox *novam aquilam* et *nova signa* tri-
buit secundanis, quod vetera signa in
bello civili amiserant. Mox *pervectus*
MS. Agr. ERN. Bud. male *prævectos*.
Dein *recuperarent. praeliaque. spera-*
batur.

Alacrior] Cod. Agr. *alacer*.

Silentem struxit aciem] h. e. quæ
non silentio exciperet hortantis voces,
sed clamore probaret. Sed, quoniam id
post iterum dicitur: *ubi sono armorum*
etc. approbata sunt dicta: credo legen-
dum esse *silens* vel *silentio* (vel *silenter*)
ut viri docti voluerunt: sed posterius ma-
lim. Mox *omnia* MS. Guelf. edd. Bero-
aldi seqq. ante Pichenam, qui *omina* edi-

dit e scriptura Flor. *ōia*, quæ est et in
ed. Put. *Omina* plane MS. Agr. ed. pr.
Scriptura Florentina sane et *omnia* si-
gnificare potest, estque ejus verbi usita-
tum compendium: nec id adeo absur-
dum puto. *Dira* per se possunt in-
fausta omina significare. Deinde ed. pr.
observari. Denique eadem et MS. Agr.
Treveriani. Guelf. *Treviri*. ERN. Bud.
silentem, bene, ut Flor. et Agr. Mox ex-
plicatur locus, ubi *sono armorum* etc.
Nil ergo mutandum. Dein Bud. *ōia*.
Parum, credo, refert, *omina*, an *omnia*,
legas. Bud. *observari*. *Treverici*. Prius
pro *ciens* habet *sciens*.

Suam illic victoriam] Vatic. *suam*
illic materiam. quæ lectio involvit aliud
verbi, quod nondum educo. certe de
avaritia aut cupidine, id dici verius,
quam de victoria. Neque enim ea, sed,
quod ea per securitatem et insolentiam
abusi, cladem dedit. Lips. *Materiam*
etiam ed. pr. Acidalius corrigit *avariti-*
am, quod et in promptu Lipsio fuisset,
si non nimis a vulgata differret. Idem
dicere voluisse videtur, quod 4, 78. *ob-*
stitit vincentibus prævum inter ipsos cer-
tamen, hoste omissio, spolia consecrandi.
Videtur ergo requiri, quod respondeat
prævo spoliandi certamini. Tale quid
si quis repererit, non admodum discre-
pens a lectione librorum, audiam. Nunc
liceat credere, Tacitum captasse acumen,

- A. U. *Germanis obtitisse, dum, omissis telis, praeda manus impediunt. 894. sed cuncta mox prospera et hosti contraria evenisse. Quae pro-*
 A. C. *videri autu Ducis oportuerit, provisa: campos madentes et ipsis*
 71. *guaros; paludes hostibus noxias. Rhenum et Germania Deos*
in aspectu: quorum numine capesserent pugnam, conjugum,
parentum, patriae memores. illum diem aut gloriosissimum in-
ter majores, aut ignominiosum apud posteros, fore. Ubi sono
armorum tripudiisque (ita illis mos) adprobata sunt dicta,
saxis glandibusque et ceteris missilibus proelium incipitur:
 18 *elicent, lacessentibus. Absumptis, quae jaciuntur, et ar-*
descante pugna, procursum ab hoste infestius. immensis
corporibus et praelongis hastis fluitantem labantemque mi-
litem eminus fodiebant: simul e mole, quam eductam in
Rhenum retulimus, Bructerorum cuneus tranatavit. turbata

et alie sententia uti voluisse, quae non sit nimis ad vivum rescanda, quales plures in Tacito. Victoria est abusus victoris, nimia fiducia e victoria, verbo, vitia victorum. EBN. Flor. et Bud. *victoriam.*

Praeda manus impediunt] Hoc sine dubio vitiosum. Saltem *impediunt* esse debebat, sed vera lectio est *impediunt*, e necessaria et perpetua ratione Latinitatis. *Ne terrecentur—obtitisse—dum impediunt.* EBN.

Quae providi etc.] Sententia nostro aliusque in tali oratione trita. Libri fluctuant inter *providisse*, ut est in vulgatis, inde a Rhenano, (idemque habet MS. Guelf.) et *praevidisse*, quod est in edd. Pat. Ber. Alc. et *praevisse*, ut habet Flor. (et Reg. Lat.) ed. pr. denique *praevisse* in MS. Bud. et *provvisa* in MS. Agr. Ed. video viros doctos inclinare in *provvisa*, ut Rhen. Pichenam: quod est utique optimum, et sic aliis saepe locis reperi. *Prævisse* autem esse e compendio scribendi pro *praevidisse*: nisi fuit potius *provvisa esse*: in quo genere quam saepe in libris peccatum, ad alium locum notavimus. EBN. Rhen. petteram e Bud. profert *praevisse*; habet is clare *praevisse*. Contra Flor. teste Pichena, *praevisse*. In nota Ern. male hac releta; sed culpa, quoad Bud. Rhenani est, apud quem forsitan error typographi. Bene recentiores receperunt *provvisa*, ut codicibus saepe honos foret.

Paludes hostibus noxias] MS. Agr. *medias*; quod verum videtur Ryckio. Consentit ed. pr. et fuere paludes inter utramque aciem. Sed cur *hostibus medias* vocet, quae inter utramque aciem? EBN.

Rhenum et Germ. Deos] Huc facere putat Tollius ad Ausonii Mosellam p. 421. numum Neronis Drusi, in quo Numen Rhenum, additque, se vidisse Coloniam signum Rheni senem cum litteris DIUS RHENUS.

Quorum numine] i. e. auspiciis, favore, auxilio sublevati ac freti: ut saepe, apud poetas in primis. Mox verba *inter majores*, si ad vivum rescemus, perinepta sint. nam dies praecens quomodo gloriosus esse inter majores, celebrari, laudari a majoribus potest? Sed acumen quasi-vit Tacitus in antithetis *gloriosiss. inter majores et ignominios. apud posteros*. Sensus est: illo die aut plus gloriae consecuturos, quam majores ipsorum antea consecuti sint, aut tantum ignominia, ut etiam posteri male de ipsis existimaturi sint. MS. Guelf. habet tantum *gloriosum*. EBN.

Ut elicent, lacessentibus] *Elicent* bene Rhen. e Bud. sic et Flor. Agr. Guelf. ed. pr. Primus Puteol. edidit *eluderent*. quod Ber. Alc. secuti. EBN. Probabat hoc Muretus. Acidalius nil mutat. Mox Bud. *assumptis*.

Fluitantem labantemque] Interpuxi et voce addita explevi locum, fide Vatican. Lirs. Nempe *labantem*, quod et in marg. Guelf. et ed. pr. reperi. Mox cum J. Gron. edidit *tranatavit* e MSS. Flor. Agr. eodemque redit, quod corrupte in ed. pr. *renatavit*. sic et alibi apud nostrum exhibetur. Post MSS. Flor. Bud. Agr. Guelf. ed. pr. *equatur*. quod recepi pro vulgato *exequatur*: idque legitimum in hac re verbum. EBN. Bud. *fluitantemque*, quo patet, vocem omissam. Idem *tranatavit*. *equatur*.

Retulimus] C. 14.

ibi res. et pellebatur sociarum cohortium acies, cum legio-^{824.} A. U.
nes pugnam excipiunt, suppressaque hostium ferocia, præ-^{A. C.}
lium æquatur. Inter quæ perfuga Batavus adiit Cerialem,^{71.}
terga hostium promittens, si extremo paludis eques mitteretur:
solidum illa, et Gugernos, quibus custodia obvenisset, parum in-
tentos. Duæ alæ, cum perfuga missæ, incauto hosti cir-
cumfunduntur. quod ubi clamore cognitum, legiones a
fronte incubuere, pulsique Germani Rhenum fuga pete-
bant. Debellatum eo die foret, si Romana classis sequi ma-
turasset. Ne eques quidem institit, repente fusis imbris
et propinqua nocte. Postera die, quartadecima legio in 19
superiorem provinciam Gallo Anno missa: Cerialis exer-
citus decima ex Hispania legio supplevit. Civili Chauco-
rum auxilia venere. Non tamen ausus oppida Batavorum
armis tueri, raptis, quæ ferri poterant, ceteris injecto igni,
in insulam concessit: gnarus, deesse naves efficiendo ponti,
neque exercitum Romanum aliter transmissurum, quin et
diruit molem, a Druso Germanico factam, Rhenumque,
prono alveo in Galliam ruentem, disiectis, quæ moraban-
tur, effudit. Sic velut abacto amne, tenuis alveus, insulam
inter Germanosque, continentium terrarum speciem fece-
rat. Transiere Rhenum Tutor quoque et Classicus et cen-
tum tredecim Treverorum Senatores: in quibus fuit Alpinus
Montanus, quem a Primo Antonio missum in Gallias supe-

Solidum illa] MS. Oxon. *solidam*
illam sc. paludum partem. Vulgatum
melius et verum est. MS. Agr. *solida*
illa. ERN. Bud. *solidum illa*.

Debellatum eo die foret] Cf. c. 21.

Ex Hispania] Bud. *Spagna*. ubi 2.
m. præposuit *Is*. Ab Italo homine scrip-
tum codicem dixeris. *Spaniam* olim et
Latinis dictam, ostendi ad Vibium seq.
p. 398.

Oppidum Batavorum] Quod oppi-
dum? nominare enim certe debuit. An
Batavodurum scribendum? an cum
Rom. codice legimus, *oppida Batavo-*
rum? Et intellegam tunc ea oppida,
quæ extra insulam. Nam Batavorum
veterum sedes non dubie supra et extra
etiam insulam, in ora Gallica. Tacitus
clare, supra 4, 12. *Extrema Gallicæ*
oræ vacua cultoribus, simulque insulam
inter vada sitam occupare. LIPS.
Sententias Cluverii, qui *Bateburgum*
intelligebat, et Pontani, qui *Noviomag-*
um, examinat Ryckius ad h. l. Quia
oppida est in MS. Reg. ed. pr. recepi,
ut Alem. et Brot. (et Bip.) fecere. ERN.
Bud. vulgatum habet, *oppidum*. Agr.
et Reg. Lall. *oppida*.

Molem a Druso Germanico factam]
Fuit agger, Rheno, in ripa Gallica, hu-
miliori, et in quam Rhenus magno im-
petu rueret, oppositus, ut coerceret flu-
men; et quidem ea in parte Insulæ Ba-
tavorum, qua proxime intratur venienti-
bus a Batavorum oppido. Ejus aggeris
auctor Drusus, qui opus instituit anno
vitæ ultimo h. e. U. C. 745. Id opus con-
tinuavit Paullinus, auctore Tacito A.
13, 53. Adde Altingium in Notit. Bat.
et Fris. Ant. t. 1. p. 54. ERN. Ipse
quoque olim hac de re egi in Jungend.
mar. fluv. que omnis ævi moliminibus,
Arg. 1773 sq. Bud. male diluit.

Sic velut abacto amne] *Abacto* MS.
Guelf. (Bud.) edd. inde a Rhen. omnes.
MS. Agr. *amoto*. ed. pr. *ab amoto*. edd.
Putcol. Ber. Alc. *ablato*. ERN.

Et centum tredecim Tr. Senatores]
Vox *senatores* aberat a MS. Bud. nec est
in Guelf. Mox in quibus Flor. ed. pr.
Ceteri libri ante Pich. (Bud. quoque)
quibus. ERN.

Quem a primo Antonio—memoravi-
mus] Hæc verba absunt a MS. Oxon.
Cum 3, 35. 4, 31. in Germaniam missus
dicatur, non in Gallias: J. Gronovius

A. U. rius memoravimus. Comitabatur eum frater D. Alpinus. Si-
 824. mul ceteri miseratione ac donis auxilia concibant, inter gentes
 A. C. periculis avidas. Tantumque belli superfuit, ut praesidia
 71. cohortium, alarum, legionum, uno die Civilis quadripartito
 20 invaserit: decimam legionem Arenaci, secundam Batavoduri,
 et Grinnes Vadamque, cohortium alarumque castra; ita divi-
 sis copiis, ut ipse et Verax, sorore ejus genitus, Classicusque
 ac Tutor suam quisque manam traherent: nec omnia pa-
 trandi fiducia; sed multa ausis aliqua in parte fortunam ad-
 fore. Simul Cerialem neque satis cautum, et pluribus junctis
 huc illuc cursantem, posse medio intercipi. Quibus obvenerant
 castra decumanorum, oppugnationem legionis arduam rati,
 egressum militem, et caedendis materiis operatum, turbave-
 re, occiso Praefecto castrorum et quinque primoribus Cen-
 turionum paucisque militibus. Ceteri se munimentis de-
 fendere. Et interim Germanorum manus Batavoduri rum-
 21 pere inchoatum pontem nitebantur. Ambiguum proelium

spuria haec verba judicabat. Qui hoc
 noleat, legendum putabunt Germaniam.
 Mox D. Alpinus (Alpinus Flor. et Bud.)
 omnes libri, praeter Agr. in quo Dr. i. e.
 Druas. Ern.

Una de Civilis quadripartita invase-
 rit] Sic scribendum e MS. Agr. putavit
 Ryckius. Quia consentit ed. pr. et Civi-
 lis post quadrip. etiam a Guelf. abest:
 denique in eodem codice et edd. ceteris
 ante Rhen. modicis vicis: id recepi.
 MSS. Flor. Bud. edd. Rhen. sqq. omnes
 modicis vicis: quod contra Ryckium de-
 fendit quidem J. Gronovius, sed nullo
 alio argumento, quam antiquitate MS.
 Flor. cum multis aliis locis ejus lectioni-
 bus alias praetulerit. Vellem docuisset,
 quid esset praesidia modicis vicis quadri-
 partita et quae forma loquendi. non ur-
 gebo id, quod Ryckius, oppida fuisse,
 non modicos vicos: quorsum et quo con-
 silio additum putabimus modicis vicis?
 Fateor, una die potuisse intelligi, si
 abesset; sed id tamen valet ad clarius
 perspicendum magnitudinem reliquia-
 rum Germanicarum, et aliis quoque locis
 brevis temporis eodem consilio additur,
 nempe rei augendae causa. Ceterum ne
 sic quidem locum persanatum puto.
 Corrigendum insuper quadripartito in-
 vaserit: qui modus loquendi frequens
 Livio. v. c. 21, 7, urbem tripartito ad-
 greditur. Cæs. B. G. 1, 25. signa bipar-
 tito intulerunt: ubi vid. Oudend. Obser-
 vandum autem, librariorum in hoc et simili-
 bus verbis valde proelives fuisse ad ter-
 minationem mutandam, ut proximo sub-
 stantivo congrueret. Sic ap. eundem

Liv. 4, 59. cum esset, tripartito ad de-
 vastandos fines discessere, librariorum Vos-
 siani pr. fecit tripartitos, referens ad
 fines. In loco ante laudato alius addidit
 loco. Ap. Cæsarem l. c. in variantibus e
 pluribus codd. notatum in margine ha-
 beo bipartita, quod debetur librario ge-
 nus ad signa accommodanti. Et sic
 saepe turbatum. Quo minus dubitavi
 hanc correctionem in textum recipere.
 Ceterum in MS. Guelf. est legionem
 m. v. quadripartitam invaserunt. Ern.
 Hic iterum lectio Bud. male refertur.
 In eo legitur modis civilis, ubi dubio
 procul modis ortum ex uno die, tum
 Civilis egregie, ut in Agr. Rhenanus
 nil hic notavit, sed ex ingenio dedit
 modicis vicis. Porro Bud. quadripar-
 tita. Cum Ern. faciunt Brot. Lall.
 Bip. Mox in Bud. Arenaque, omissis
 intermediis. Addo, in Bud. vocem Civi-
 lis post quadripartita non legi.

Verax, s. e. genitus] In Beroaldi ed.
 est vera: haud dubie operarum vitio,
 quod, ut alia conservavit ed. Basil. Al-
 ciati. Verax Rhen. restituit. Ern. E
 Bud.

P. m. Ceteri se munimentis def.] MS.
 Bud. mil. eminentis def. Ed. pr. ceteris
 imminetibus defendere. Ern.

Irrumpere incho. pontem nitebantur] Ir-
 rumpere pontem nihili esse, quavis anim-
 advertat. Itaque tentabam abrumper;
 quod in ed. pr. aliisque libris antiquis
 passim reperi arrumpere pro abrumper,
 ut assumere pro absumere et similia: sed
 cum e MS. Oxon. rumpere notatum a
 J. Gron. reperissem, id probavi, secu-

nox diremit. Plus discriminis apud Grinnes Vadamque. A. U. Vadam Civilis, Grinnes Classicus, oppugnabant. nec sisti ^{824.} poterant, interfecto fortissimo quoque: in quis Briganticus, ^{A. C. 71.} Præfectus alæ, ceciderat; quem fidum Romanis et Civili, avunculo, infensum diximus. Sed, ubi Cerialis cum delecta equitum manu subvenit, versa fortuna, præcæpites Germani in amnem aguntur. Civilis, dum fugientes retentat, agnitus petitusque telis, relicto equo, tranatavit. idem Veracis effugium. Tutorem Classicumque adpulsa lintres vexere. Ne tum quidem Romana classis pugnae adfuit, ut jussum erat. sed obstitit formido. et remiges per alia militiæ munia dispersi. Sane Cerialis parum temporis ad exsequenda imperia dabat: subitus consiliis, sed eventu clarus. Aderat fortuna, etiam ubi artes defuissent. hinc ipsi exercituique minor cura disciplinæ. Et paucos post dies, quamquam periculum captivitatis evasisset, infamiam non vitavit. Profectus Novesium Bonnamque ad visenda castra, ²² quæ hiematuris legionibus erigebantur, navibus remeabat: disiecto agmine, incuriosis vigiliis. Animadversum id Germanis: et insidias composuere. electa nox atra nubibus, et prono amne rapti, nullo prohibente, vallum ineunt. Prima cædes astu adjuta. incisis tabernaculorum funibus, suismet

tusque exemplum est Alemannus. Sed Broter. notat in MSS. Oxon. esse *irrumperere*. Sed tamen *rumpere* servavi, quia *irrumperere* p. non dicitur, et sine dubio vitium ortum est e finali in verbo præcedente. ERN. Bud. *irrumperere*.

Nec sisti poterant] Sic omnes libri, quos vidi. (item Bud.) Suspensus sum olim, legendum esse *nec sisti poterat* sc. res, malum: actum erat de castris et obsessis: sed nunc credo, vulgatum verum esse, et defendi posse ex H. 3, 71. ubi eadem forma. ibi refertur ad *scandentes*, hic ad Civilem et Classicum, qui oppugnabant. Mox *ceciderat* est in omnibus libris; sed rem e consuetudine Taciti æstimanti videtur hoc verbum esse a mala manu. Etiam supra c. 19. *in quis fuit*, languet *ri fuit*; sed est tamen tolerabilius, quam h. l. *ceciderat*, nec illius generis exempla desunt. Nam præcedit verbum diversæ significationis: hic autem synonymum, H. 3, 77. *Sex Liburnicæ in primo tumultu evasere; in quis præfectus classis Apollinarius*. Agric. 37. *nostrorum trecenti quadraginta cecidere: in quis Atticus, Præfectus cohortis*. et sic sæpe alibi. ERN.

Dirinus] Supra 4, 70. Cf. 2, 22.

Tranatavit] V. ad c. 18. Ed. pr. *transnavit*. ERN. Bud. *tranatavit*.

Idem Germanis effugium] De mili-

tum fato jam dixit. sequebatur, ut de Ducum casibus diceret. Tres comparent, quartus, Verax, abest. Unde prona conjectura legendum esse *Verax*; quod jam in mentem venit J. Gronovio. In ed. pr. est *idem germani transfugium*. Si Verax eadem matre potius, quam e sorore Civilis natus fuisset, *germani* teneremus. *Transfugium* sic dici, ut in scriptura illa, nondum reperi. ERN. Bud. *Germani*. Recte Gronovianam conjecturam probant et Bip. unice vera est et recipienda. Germani milites modo in amnem acti dicuntur.

Infamiam non vitavit] Bud. *mutavit*.

Disiecto agmine] Cum alio loco classis, alio castra militum terrestri itinere, Cerialem prosequerentur. ERN.

Prono amne rapti] Difficultatem movet Pichena ex eo, quod, quemadmodum Cerialis adverso amne Bonnam profectus est, sic Germani quoque ita occurrere regredienti debuerint. Quasi fugati eodem loco manserint, ac non per ambages in loca superiora venire potuerint, ut eam persequi defluentem amne possent. Per vallum deinde intelligenda castra nocturna prope flumen, ubi classis stabat. ERN.

Suismet cortis] *Tentorii* MSS. Vatic. Agr. (et Reg. Lall.) Gueif. ed. pr. Et-

A. U. tentoriis coopertos trucidabant. Aliud agmen turbare classem: injicere vincla: trahere puppes. Utque ad fallendum silentio, ita, coepta caede, quo plus terroris adderent, cuncta clamoribus miscebant. Romani, vulneribus exciti, quærunt arma, ruunt per vias, pauci ornatu militari, plerique circum brachia tota veste et strictis mucronibus. Dux semisomnus ac prope intectus errore hostium servatur. Namque Prætoriam navem vexillo insignem, illic Ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi noctem egerat, ut plerique credidere, ob stuprum Claudiæ Sacratæ, mulieris Ubiæ. vigiles flagitium suum Ducis dedecore excusabant, tamquam *jussi silere, ne quietem ejus turbarent. ita, intermisso signo et vocibus, se quoque in somnum lapsos*. Multa luce revecti hostes, captivis navibus, Prætoriam triremem flumine Luppia donum 23 Veledæ traxere. Civilem cupido incessit navalem aciem ostentandi. Complet, quod biremium, quæque simplici ordine agebantur. Adjecta ingens lintrium vis, tricenos

iam Flor. non longe abludit, in quo *torris*. Itaque, cum nuppiam coris pro tentoriis dicantur, ne pelles quidem, nisi in una illa formula *sub pellibus, tentoriis* edicti pro vulgato *corris*. ERN. Bud. *corris*.

Quo plus terroris] Copula et, quam auctore MS. Flor. sustulit ante quo Pichena, etiam ab ed. pr. abest. Mox *ornatu militari* ex eodem Flor. dedit Pichena pro *ornati militariter*. In Flor. est *ornati militari*: in ed. pr. plane *ornatu militari*. Sed nec alteram lectionem spernam, cum etiam H. 2, 80, sit *loqui militariter*. ERN. Bud. male et ut *quo plus*. Dein *ornati militariter*.

Dux semisomnus] Ita cum J. Gron. edidi e Flor. Agr. Guelf. ed. pr. (sic et Bud.). Ceteræ *semisomnis*, quod sæpe illi a librariis substituitur. Paulo post pro *Ubiæ. vigiles* MS. Guelf. edd. omnes ante Rhen. ubi et *vigiles*. ERN. Sic et Bud. Rhenanus scite et tacite *Ubiæ* dedit.

Signo et vocibus] Heins. volebat vicibus scil. vigiliarum, ut 2, 29.

Prætoriam triremem] MS. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. *biremem*. (Bud. *triremem*.) Post Rhenanus *flumine Luppia* se restituisse ait e lectione MS. Bud. *flumine impia*, quod et in Guelf. ed. Put. unde factum in ed. Ber. *impio*. Sed ante jam ed. pr. plane *Luppia*. Pro *domum* porro ed. Puteol. Ber. (Alc.) *domum*. (Correxit Rhen. e Bud.) In ed. pr. nihil est nisi *flumine Luppia detraxit*. ERN.

Civilem cupido incessit] Flor. C. c. *invasi incessi*. Unde Pichena corrigi-

C. c. *inanis incessit*: frustra. *Invasi* fuit glossa *non incessit*: eaque antiquitus in textum venit: aut, cum fluctuarent libri inter utrumque verbum, librarius utrumque posuit, ut et alibi factum in Tacito. V. ad H. 2, 1. 3, 13. et centies in aliis. V. Drakenb. ad Liv. 3, 44. et quos ibi laudat. Etiam ed. pr. *cupido invasit, cessit*. In seqq. *biremium, quæque* etc. est clarum testimonium, biremes, triremes etc. ordinibus remigum censi. ERN. Veram Flor. lectionem e Pichena initio notæ restitui. Bud. habet *invasi incessit*. Heins. e MS. Spinæ dat *invasit*.

Complet quod bir.] Bud. et *quod bir.* quod se receperis ait Rhen. sed in textu non legitur.

Quæque simpl. ord. ageb.] Græce *moneres*. Liv. 38, 38.

Adjecta ingens lintrium vis] Locum vitiatum et mutilum correxi et auxi e Vatic. qui sic: *Armamenta liburnicis solite et simul capte lintres sagulis versicoloribus haut indecore pro telis juvantur*. Hegesippi verba commodè adtexam et corrigam 2, 9. de Rheno: *Itaque jam non copis Germanorum repletur, sed Romanorum Liburnis*. Vetus lectio, *copulis Germanorum*, quæ recta est, sive *caupulis*: et cape exiguas illas lintres. Quam vocem Agellio 10, 25. etiam restitimus in Electis 1, 7. At hic insignis locus tunc me fugit. Lips. Locus hic in omnibus libris mire corruptus, ut frustra ejus correctio tentari videatur. MS. Flor. *tricenos quadragenosque se et armamenta Liburnicis solita*. Omninoque in accusa-

quadragenosque ferentium: armamenta Liburnicis solita: A. U. et simul aptus lintres sagulis versicoloribus haud indecore 824.
pro velis iuvabantur. Spatium velut aquoris electum, quo A. C. 71.
Mosae fluminis os amnem Rhenum Oceano adfudit.
Causa instruendae classis, super insitam genti vanitatem, ut eo terrore commeatus Gallia adventantes interciperent.
Cerialis miraculo magis, quam metu, direxit classem, numero inparem, usu remigum, gubernatorum arte, navium magnitudine potiore. His flumen secundum; illi vento agebantur. Sic praevecti, tentato levium telorum jactu, dirimuntur. Civilis, nihil ultra ausus, trans Rhenum concessit. Cerialis, insulam Batavorum hostiliter populatus, agros villasque Civilis intactos, nota arte Ducum, sinebat:

tivis numerorum consentiunt Reg. (Bud.) Guelf. Agr. ed. pr. omnesque ante Lipsium, qui *tricenis quadragenisque* induxit, utrum e Vat. an e superiore aliqua mihi non visa editione, nescio. sed hoc videtur. Itaque accusativi haud dubie tenendi. Post fere s. ferre MSS. Reg. Agr. ed. pr. ita tamen, ut in isto *armamenta*: in illo *armatos*, in hac *arma* sequatur. *Liburnica* solus cod. Agr. at *solita* praeter ipsum iidem libri. Edd. ceterae ante Rhen. MS. Guelf. *Liburnicas solita*, at Rhen. *liburnicas olim*. Unde sane probabilis sit lectio MS. Agr. quam Ryckius in textum recepit: *tricenos quadragenosque ferre armatos Liburnica solita*. Reliqua scriptura cod. Vaticani et *stetit* etc. itidem est in ed. pr. *pro velis* etiam MSS. Reg. Agr. at ceterae edd. et scriptum *haud indecore pro velis iuvabant*, omissis praecedentibus in hodie vulgato sex vocibus. Sed nihil attinet laborare in loco, sine melioribus libris insanabili. ERN. Bud. *tricenos quadragenosque seu armante taliburnicis solita* haud etc. in quo nil boni, nisi quod accusativos habeat ab initio. In seq. lineam totam omissam, clare patet. Particula *seu* in Flor. exprimitur per *set*, in aliis per *fere* vel *ferre*. Hinc Bip. effingunt *ferentium* et locum ita concinnant, ut ego posui. Recepi autem ideo, quod proxime ad Flor. accedit, etsi non negem, Ryckianam lectionem e cod. Agr. commodum sensum dare, eamque admisit Lall. Contra Brot. vulgatum servat: *tricenis quadragenisque armamenta Liburnicis solita*; intelligit quippe cum Huetio, XXX vel XL. ex illis lintribus armatas fuisse in modum Liburnicarum. Ita locum quoque Galliae reddidit Dotteville. Porro pro *captae lintres* Bip. reponunt *aptae*, quod et mihi videtur aptius, ut A. 2, 6. Deum Bud. *pro velis iuvabantur*.

Spatium velut aquoris electum] *Electum* MS. Guelf. ed. pr. ceterae ante Rhen. quo alludit etiam Flor. lectio *ejectum*: idque restituit Pich. cum a Rheno inde fuisset *captum* e MS. Bud. in quo *ceptum*. ERN.

Quo Mosae fluminis amnem Rhenum O. a.] Probe, nec improbe in libris quibusdam, *Mosae fluminis os amnem Rhenum*. Res quidem ipsa eadem, aliter elata. Lips. *Quo Mos. MSS.* et edd. ante Rhen. qui dedit *ubi* e Bud. in quo ut erat. Illud restituit Pichena. Lectio a Lipsio laudata est in Flor. Reg. Agr. (et Reg. Lall.) ed. pr. et congruit cum alio loco Taciti de Rheni cursu, Ann. 2, 6. unde hanc potius secutus sum, ut etiam J. Gron. fecit. Praeterea ed. pr. (item e Bud. et Reg. Lall.) *effundit*. ERN. Bud. male, ut *mos est fluminis amnem* etc. non, ut Rhen. refert, ut *Mosae*. Quod ad *os fluminis*, cf. c. 7. et Liv. 22, 18.

Miraculo magis, quam metu] Magis, quia mirabatur, Civilem hoc audere, quam quod timeret. Nam revera Romanis hic peritissimis nihil periculi: et nondum Batavi in mari aut aqua, quales nunc miramur. Lips. Bip. exponunt sic: magis ut mirabile fecisse videretur hostibus, quam eos metuens, conjectantque leg. *metui*.

Magnitudine potiore] Hic desinit textus hujus libri in ed. pr. ERN.

His flumen secundum] Edd. ante Pich. *is flumine secundo*. Mox *provecti* edd. ante Rhen. *Prævecti* est praeterrecti, ut alibi. ERN. Pich. emendavit e Flor. Sed sic et Bud. *Is* (pro *is*) *flumen secundum*, quod Rhen. se profitetur recepisse, sed in textu vulg. habet. Dein Bud. *prævecti*, inde Rhen.

Tentato levium t. j.] *Levium* Flor. addit teste Ryckio. Recepere et Bip.

- A. U. cum interim, flexu autumnii et crebris per hiemem imbris-
 824. bus, superfluis amnis palustrem humilemque insulam in
 A. C. faciem stagni opplevit. nec classis aut commeatus aderant:
 71.
 24 castraque in plano sita, vi fluminis differebantur. Potuisse
 tunc opprimi legiones, et voluisse Germanos, sed dolo a se flexos,
 inputavit Civilis. Neque abhorret vero, quando paucis
 post diebus deditio insecuta est. Nam Cerialis per occultos
 nuntios Batavis pacem, Civili veniam, ostentans, Veledam,
 propinquosque monebat, fortunam belli, tot cladibus adver-
 sam, opportuno erga Populum Romanum merito mutare. Casos
 Treveros, receptos Ubios, ereptam Batavis patriam: neque aliud
 Civilis amicitia paratum, quam vulnera, fugas, luctus. exulem
 eum et extorrem recipientibus oneri: et satis peccavisse, quod
 totiens Rhenum transscenderint. si quid ultra moliantur, inde
 25 injuriam et culpam, hinc ultionem et Deos fore. Miscebantur
 minis promissa. Et, concussa Transrhenanorum fide, inter
 Batavos quoque sermones orti: non prorogandam ultra rui-
 nam: nec posse ab una natione totius orbis servitium depelli.
 quid perfectum cæde et incendiis legionum, nisi ut plures validi-
 oresque accirentur? Si Vespasiano bellum navaverint, Vespasianum rerum potiri; sin Populum Romanum armis provo-
 cent, quotam partem generis humani Batavos esse? respicerent
 Rhatos Noricosque et ceterorum onera sociorum: sibi non tri-
 buta, sed virtutem et viros indici. proximum id libertati: et, si
 dominorum electio sit, honestius Principes Romanorum, quam
 Germanorum feminas tolerari. hæc vulgus. Proceres: atro-
 ciores Civilis rabie semet in arma trusus: illum domesticis malis
 excidium gentis opposuisse. tunc infensos Batavis Deos, cum
 obsiderentur legiones, interficerentur Legati, bellum uni neces-
 sarium, ferale ipsis sumeretur. Ventum ad extrema, ni resipi-
 scere incipiant, et noxii capitis pœna pœnitentiam fateantur.
 26 Non fefellit Civilem ea inclinatio, et prævenire statuit:

Flexu autumnii] Edd. ante Rhen. vi-
 tiöse *fluxu*. Flexus autumnii eleganter
 posterior ejus pars, vergens in hiemem.
 Unde ducta loquendi forma, docui in
 Clave Cicer. Mox Flor. et crebris per
 hiemem imbris. ERN. Flexu Rhen. e
 Bud. Sic A. 1, 16. flexo in vespertinam
 die. Cic. pro Cælio 31. In hoc flexu
 quasi ætatis. Mox et Reg. Lall. per hi-
 emem, quod rectius. Recipere et Bip.
 Cf. et A. 4, 25.

Nec classis aderat] Nempe dimissa,
 cum plana Batavorum loca populandi
 caussa peteret. Mox deferabantur MS.
 Guelf. edd. ante Rhen. male. ERN. Is
 e Bud. conrexit.

Neque aliud—paratum] Hic paratum
 edidi e Guelf. pro vulg. peractum, quod

hic alienum. Sæpe illa verba confusa
 scimus. Imitatus est Brot. ERN. Et
 Lall. item Bip. Paratum habet etiam
 Bud. quod miror a Rhen. neglectum.
 In aliis contra Bud. hic peccat, sic in
 seq. profectum pro perfectum. fures pro
 plures. vocent pro provocent.

Et ceterorum. o. s.] Copulam, ab Alci-
 ato omissam, e Bud. restituit Rhen.

Virtutes et viros] Rhenanum audie-
 bam corrigentem, juventutem et viros:
 id est bellicum ab iis robur exigi, non
 pecuniam aut opes. LIPS. Bud. virtu-
 tes. Muretus et Acid. ejiciendas puta-
 bant duas voces virtutem et. Mox Germ.
 feminas. intellige Velledam similesque.
 Cf. 4, 61.

super tædium malorum, etiam spe vitæ, quæ plerumque A. U. magnos animos infringit. Petito conloquio, scinditur Na- 824.
balisæ fluminis pons. in cuius abrupta progressi Duces: et A. C. 71.
Civilis ita cœpit: si apud Vitellii Legatum defenderer; neque
facto meo venia, neque dictis fides, debebatur. Cuncta inter nos
inimica, hostilia, ab illo cæpta, a me aucta erant. Erga Ve-
spasianum vetus mihi observantia: et, cum privatus esset, amici
vocabamur. Hoc Primo Antonio notum, cuius epistolis ad
bellum accitus sum, ne Germanicæ legiones, et Gallica juventus
Alpes transscenderet. Quæ Antonius epistolis, Hordeonius Flac-
cus præsens monebat, arma in Germaniâ movi, quæ Mucianus
in Syria, Aponius in Mæsia, Flavianus in Pannonia.

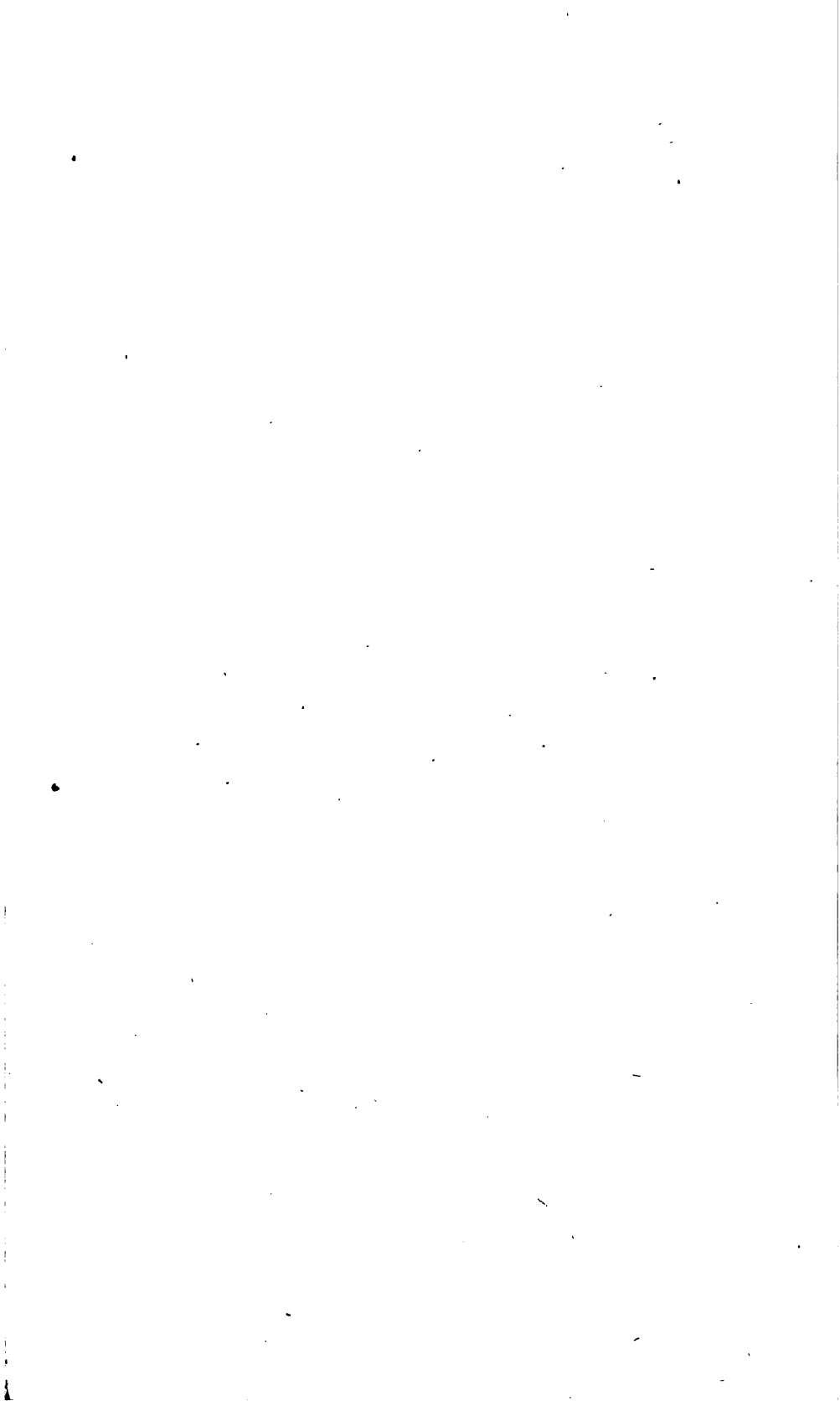
Nabalis fluminis] Nusquam id flumi-
nis in hoc tractu. An oppidum eo no-
mine? Quod Junio Hadriano videtur,
legitque *Navalis*. et urbem Campos ita
indigitat, ad sinum hodie australem, Pto-
lemæo parum firmiter innixus. Ego am-
bigō, ne *Vahalis* corrigendum sit. Pon-
tem quidem aliquem cœptum a Romanis
paullo supra legas, sed Batavoduri: de
quo hæc non vane intellegas, nisi quod
Batavodurum ad Rhenum fuisse volunt,
quos arguat hic locus. LIPS. Idem vi-
sum ante Rhenano (quia in Bud. *fla-
daliæ*). Aliis aliter: quæ commemorare,
cum incerta sint omnia, nihil refert.
ERN. *Vahalis* hic locum habere nequit.
Civilis in Transrhenanam concesserat;
Cerialis agebat in Batavis. Cluverius G.
A. 3, 17. et Altling. t. 1. p. 67. intelli-
gunt alveum Rheni, qui vulgo fossa
Drusi, qua Isala Rheno committitur.
Pontanus *Navam* volebat, sed ea nimis
a castris Romanis remota. Cellarius nil
definit 2, 3, 19.

Et civilis ita cæpit] Conjunctionem
e Flor. præfixit Pich. Bud. non habet.

Et cum privatus esset] De hoc loco
sensit Sidonius in Epistolis 4, 14. *Caius
Tacitus e majoribus unus tuis, sub verbis
cujusdam Germanici Ducis in historia
sua retulit: Cum Vespasiano mihi vetus
amicitia, et, dum privatus esset, amici
vocabamur.* LIPS.

Quæ Antonius epistolis] Epistolis e
Flor. edidit Pichena. Ante edd. omnes
absens. Mox in ed. Rhen. vitio operarum
factum movebat: id fideliter ab omnibus
conservatum usque ad Pichenam, qui a
Flor. admonitus, correxit. ERN. *Absens*
glossæ debetur. Bud. ita: *Quæ Anto-
nius præsens monebat*, omissis interme-
diis. Cum hoc loco conferri meretur 4,
13.

Fabianus] Lego *Flavianus*. LIPS.
Consentit Florent. (et Bud.) unde edidit
Pichena. ERN. Bud. in fine male in
Parma.

C. CORN. TACITUS

DE

SITU, MORIBUS ET POPULIS GERMANIÆ.

BREVIARIUM LIBELLI.

Cap. 1. *Germaniæ situs, 2. incolæ indigenæ. auctores gentis. nominis origo. Hercules. 3. barritus. ara Ulixis. 4. Germani, gens sincera. habitus corporum. 5. Terræ natura. non aurum, non argentum, nec æstimatum. 6. Germanorum arma, equitatus, peditatus, ordo militiæ: 7. Reges, Duces, Sacerdotes: 8. feminarum virtus et veneratio. Veleda. Aurinia. 9. Dii, sacra, simulacra nulla. 10. Auspicia, sortes, ex equis, e captivo præsagia. 11. Consultationes publicæ et conventus. 12. Adcusationes, pœnæ, jus redditum. 13. Scuto frameaque ornati juvenes, Principum comites. eorum virtus et fama. 14. Gentis bellica studia. 15. In pace, venatio, otium. Collata Principibus munera. Urbes nullæ. vici, dõmus, specus suffugium hiemi et receptaculum frugibus. 17. Vestitus hominum, feminarum. 18. Matrimonia severa. Dos a marito oblata. 19. Pudicitia. Adulterii pœna. Monogamia. Liberos numerus non finitus. 20. Liberos educatio. Successionis leges. 21. Patris, propinqui, amicitia, inimicitiaque susceptæ. homicidii pretium. Hospitalitas. 22. Lotio, victus, ebriorum rixæ. consultatio in conviviis. 23. Potus, cibus. 24. Spectacula. aleæ furor. 25. Servi, libertini. 26. Fenus ignotum. Agricultura. Anni tempora. 27. Funera, sepulcra, luctus.*

28. *Singularum gentium instituta. Galli, olim valida gens, in Germaniam transgressi, Helvetii, Boii. Aravisci, Osi, incertum genus. Germanicæ originis populi Treveri, Nervii, Vangiones, Triboci, Nemetes, Ubii. 29. Batavi, Cattorum proles. Mattiaci. Decumates agri. 30. 31. Cattorum regio, habitus, disciplina militaris; vota, virtutis incentiva. 32. Usipii, Tencteri, equitatu præstantes. 33. Bructerorum sedes, a Chamavis et Angrivariis occupatæ. 34. Dulgibini. Chasvari. Frisii. 35. Chauçi, pacis studio, justitia et virtute nobiles. 36. Cherusci et Fosi, a Cattis victi. 37. Cimbrorum parva civitas, gloria ingens. Romanorum clades. Germani triumphati magis quam victi. 38. Suevorum numerus, mores. 39. Semnonum religio, victimæ humanæ. 40. Longobardi. Reudigni. Aviones. Angli. Varini. Eudoses. Suardones. Nuithones. Herthæ cultus communis. 41. Hermunduri. 42. Nariçi. Marcomanni. Quadi. 43. Marsigni. Gothini. Osi. Burii. Lygiorum civitates, Arii, Helvecones, Manimi, Elysii, Naharvali; horum numen Alciæ. Gothones. Rugii. Lemovii. 44. Suiones,*

classibus valentes. 45. Mare pigrum. Æsty, Matris Deum cultores, succinum legunt. Sitonibus femina imperat. 46. Peucini, Venedi, Fenni, Germani an Sarmatæ? Eorum feritas, paupertas. Hominum monstra, Hellusii, Oxiones.

¹ **GERMANIA** omnis a Gallis Rhætisque et Pannoniis Rheno et Danubio fluminibus, a Sarmatis Dacisque mutuo metu aut montibus, separatur. Cetera Oceanus ambit, latos sinus et insularum immensa spatia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus ac Regibus, quos bellum aperuit. Rhenus, Rhæticarum Alpium inaccessio ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in Occidentem versus, septentrionali Oceano miscetur. Danubius, molli et clementer edito montis Abnobæ jugo effusus, plures populos adit,

Ordinem scriptionis si sequimur, ante Historias et Annales sibi locum vindicet hic libellus. Scriptus enim est Trajano secundum Consule, id est Nerva adhuc vivo. Ipse ostendit c. 37. *Cæcilio Metello ac Papirio Carbone* coss. *Ex quo si ad alterum Trajani Consulatum computemus, ducenti fere et decem anni colliguntur.* Ad Historias coeptæ Nerva jam mortuo et inter Divos, ut docui. Lips.

A Gallis Rhætisque MSS. et edd. vet. (etiam Romana Joh. Gensbergii et Norimbergensis Frid. Creussneri) *a Gallis Rhætisque*. Lipsius editione sexta dedit *a Gallis*, unde in ceteras fluxit. Restituimus veterem lectionem, itemque cum Broterio Rhætis, quia et in altero membro non regionum, sed populorum, nomina. Decepti editores, ut videtur, nomen *Pannoniis* itemque recentior adpellatio Rhætiarum. Sed Rhætiae et Pannoniae sunt inferiores Taciti ætate, ut monuit dudum Cellarius. ERN. Editiones a morte Lipsii cum ejus notis curatae fol. Paris. 1608. et Antw. 1627. habent *a Gallis Rhætisque*.

Mutuo metu aut montibus] Vitiat acutam sententiam Bambergense exemplar, *mutuo victu*. Immo vero *metu*: qui inter æque potentes pro termino et repagulo. Thucydides 3, 11. bene et apposite: *Τὸ δὲ ἀντίπαλον δῖος, πόσος αὖτις ἐξυμμάζων*. Lips.

Nuper cognitis] Domitiani imperio, opinor, cui bella cum Cattis, Suevis, Sarmatis, et ea occasione illustratae magis vicinae gentes. Lips. Colerus potius de Drusi Germ. bellis accipit, testibus Strabone l. 7. p. 291. Plinio 2, 67. Suetonio Claud. 1. Egrege rem illustrat monumentum Plautii Silvani Eliani apud Grut. p. 468.

In Occidentem versus] Pleonasmus

elegans, Ciceroni aliisque usurpatus. V. Clav. Cic. in *versus*. Adde Manut. ad Cic. Ep. 8, 15. Cautio est, ne eum iis locis queramus, ubi *versus* participium est, ut bene monet Dukerus, exquisitæ vir doctrinæ, ad Liv. 38, 51. Hoc loco participium agnoscere non licet. Nam copula deberet esse post ortus, sic: *et modico flexu etc. Modico fl. i. O. v. est*: ubi modice versus Occidentem se flexit. Mox *molli et clementer edito jugo* synonymice: ne Tacitum, brevitas auctoritatis, talia refugere patet, ubi exquisita verba in promptu sunt. ERN.

Montis Abnobæ] Plinius nominat 4, 12. (24.) sed ibi quoque infida scriptura. Alii enim libri, *Arnobæ*. Bambergensis hic: *Anribe*. Roman. *Arbonæ*. Ptolemæo sunt *Αἰνολαί* montes. Lips. *Arnobæ* cod. Kapp. *Arnobæ*. Pogg. Rhag. Puteol. ceteri ante Rhen. Ast MS. Arundel. *Anribe*, ut Bamb. nam in eo sic, non *Anribe* credo fuisse. Rhenanus ex ed. ab Artolpho, medico, secum communicata prodidit *Abnobæ* et quidem in ed. 1533. nam in ed. 1519. hujus libelli adhuc est *Arbonæ*. Ex quibus patet, lectionem *Abnobæ* h. l. niti sola illa editione veteri, quam Artolphi librum vocat Rhenanus. Si cod. Artolphi est idem, quem nos Kapp. vocamus, ut mihi visum est propter summum consensum in ceteris lectionibus inde prolatis, aliud hic egit Rhenanus. In Plinio 4, 12 (24.) lectionem *Abnoba* non certam esse, Lipsius monuit. Ego *Arnoba* reperi in edd. primis omnibus, quas habeo e sec. XV. In ed. a. 1497. in margine primum *Abnoba*, sc. e conjectura Hermolai Barb. e cujus castigatione est illa ed. In textu primum reperi in edd. Benedict. ut 1507. sed post eam etiam in Germanicis et Paris. 1526. in textu *Arnoba*, inter-

donec in Ponticum mare sex meatibus erumpit. septimum enim os paludibus hauritur. Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus et hospitibus mixtos; quia nec terra olim, sed classibus, advehebantur, qui mutare sedes quærebant: et immensus ultra, utque sic dixerim, adversus Oceanus raris ab orbe nostro navibus aditur. Quis porro, præter periculum horridi et ignoti maris, Asia aut Africa aut Italia relicta, Germaniam peteret? informem terris, asperam cælo, tristem cultu adspectuque, nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoria et annalium genus

dum in margine *Abnoba* est. Ill. tamen Rezzonico in MS. reperit *Abnova*, ejusdemque lectionis vestigia in alio, quam lectionem veram putat. Sed nil interest inter *Abnobam* et *Abnovam*; sicut Ptolemæus habet *Abnœ*, cujus etiam testimonium firmat lectionem *Abnoba* apud Plinium et nostrum. ERN. Apud Ptol. 2, 11. dicuntur *Αβνοβαία ἴση*, item *Αβνοβα* vel *Αβνοβα*. Ed. Rom. habet *Arnobe*, Norimb. editio, qua dicitur codex Kappii item Artolphi, *Arnobæ*. Rhenanus hic in limine statim humani quid passus, qui e sic dicto codice isto Artolphi profert *Abnoba*. Eum quippe a. 1533. nota fugientibus litteris margini exemplaris adlita decepit, ut monui in præfatione. Ceterum *Abnoba* nomen verum esse, monumenta haud ita pridem reperta abunde confirmant. Scilicet in ipsa Nigra silva sive monte Abnoba reperta est a. 1778 ara, inscripta hoc titulo: IN H. D. D. DEANAE ABNOBÆ CASSIANVS CASSATIVS L L M ET ATIANVS FRATER FALCONE ET CLARO COSS. quæ proinde A. U. C. 946. A. C. 193. posita fuerat. Sistit eam decus, dum viveret, eximium S. Blasianum, Abbas Gerbertus in Hist. silvæ nigrae t. 1. p. 7. Tum vero a. 1784. Badavillæ in jugo ejus montis sitæ e ruderibus thermarum Romanarum extracta est ara vel basis columnæ sive statuæ inscripta DIANÆ ABNOB. de qua vid. laudatus Gerbertus t. 2. p. 243. et Aug. Gottl. Preuschen in Denkm. von alt. phys. u. polit. Revolutionem in Deutschland, bes. in den Rheingegenden. 8. Ffr. 1787.

Erumpit] Cod. Kapp. (s. ed. Norib. item Rom.) *erumpat*, itemque edd. Rhen. seqq. ante Pichenam, qui ex ed. Pat. edidit *erumpit*, quod et ceteri mei veteres habent. Ceterum utrumque rectum. ERN.

Utque sic diserim, adversus] Haud satis capio. An *adversum* dicit opposi-

tum et contrarium? An *adversus* verius sit legi, idque ex situ ipso? An vox aliqua durior aut remotior fuit, præsertim quam præfatione ea leniit? Tamen haud male *adversum* ceperis, quasi mari Italico et Tyrrheno oppositum: eodemque sensu etiam, *diversus*: Sic in Agricola scripsit c. 23. *Glota et Bodotria diversi maris æstu in immensum reuerti, angusto terrarum spatio dirimuntur*. LIPS. Quomodo *adversus Oceanus*? numquid aliter quam *secundum et adversum mare*, 2, 93. *Mare quoque Etesiarum flatu in orientem navigantibus secundum, inde adversum, erat*. Sumtum inde, quod *secundo flumine, amni secundo*, et vicissim *adverso flumine* vel *fluvio, adversa aqua per flumen* dixere. Sic etiam, qui ex Italia Oceanum, per Germaniam proprie dictam, ingreditur, *adversa aqua* videtur vehi, sive æstu contrario: precipue versus septentriones: ibi enim *consurgere mundum*, qui in austros Libyæ *premeretur*; ibi *erectum boream*, ex opposito *notum jacentem* credebant. Plinius 2, 70. *Navigantium hac maxime cursus deprehendunt, in alia adverso, in alia prono mari, subitoque conspicuis, atque ut e freto emergentibus, quæ in amfractu pila latuere, sideribus*. GRON. Nil opus Acidalii *aversus*. Improbabile prorsus Crusii *abstrusus* in Prob. crit. p. 33.

Nisi si patria sit] MS. Turic. *nisi sibi p. s.* ERN. *Nisi si* ed. Rom. et Nor. Sic et alibi. V. Dukerus ad Flor. 4, 7, 15. In depingenda imagine terræ consentit Seneca de Provid. c. 4.

Quod unum apud illos] Uti apud barbaros fere omnes et rudes litterarum. Nec Hispani aliter comperere apud novos Indos. Eginhartus in Vita Caroli Magni c. 29. *Barbara et antiquissima carmina, quibus veterum Regum actus et bella canebantur, scripsit, memorieque mandavit*. Jornandes de Gothis c. 5.

est) *Tuisconem Deum, terra editum, et filium Mannum, originem gentis conditoresque. Manno tris filios adsignant, e quorum nominibus proximi Oceano Ingævones, medii Hermiones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem, licentia vetustatis, plures Deo ortos pluresque gentis adpellationes, Marsos, Gambriovios, Suecos, Vandalios adfirmant: eaque vera et antiqua nomina. Ceterum Germaniæ vocabulum recens et nuper additum; quoniam, qui primi Rhenum transgressi Gullos expulerint, ac, nunc Tungri, tunc Germani vocati sint. ita natio-*

In praeis eorum carminibus poëne historico ritu recollitur, etc. At proprie de Germanis, noster A. 2, 88. de Arminio: Censiturque adhuc barbaras apud gentes. Julianus egregie in Antiochico ab initio, qui hæc, ἄγρια μᾶλα vocat, παραπλήσια τοῖς πλαγίαις τὸν στρατὸν βιώντων ἐπιδίδω: agrestia carmina, similia clangoribus avium asperere clannentium. LIPS. In hoc loco alii legunt τοῖς κρημαῖς.

Tuisconem] Ita edidi e MS. Turic. cod. Kapp. ed. Rhag. ut dudum voluere viri docti (in his Conring.). Ceteræ edd. mæe inde a pr. Spirensis *Tuisconem*. In vett. edd. autem sæpe observavi et esse pro sc. Sic mox c. 3. in edd. Spir. et Pogg. *statim pro acutis*. In MS. Turic. ante abest etiam *est*. bene, ut opinor. In ed. Rhag. *sit* reperi. Post liber Artolph. *ei filium*: MS. Arand. *ejus f. M. o. g. conditorumque*: quod favet conjecturæ Rhenanis: *Ei f. M. o. g. conditorumque*: *Manno tres filios adsignant*. Ed. Pogg. *conditorumque*, item Spirens. EAN. Ed. Rom. et Nor. *Tuisconem—ei filium—conditorumque*. Wachterus volebat *Tutisconem*; Cluverius *Tuitonem*, quod et placebat Perizonio. Scheidius in præf. ad Eocardum de orig. Germ. p. 23. suadet legendum *Thiudans* datque et terra editum. Ceterum hic non queritur, quod nomen hominis verum fuerit, sed quale a Tacito scriptum, quod dubium esse nemo non sentit. Gebaverum si audias in Vestig. juris Germ. antiq. p. 926. Tacitus scripserit *Tutiscotem Deum, terra editum ei* (vel et) *filium Mannum*. Derivat scil. vocem a *thiud*, gens, et *cott* sive *Gott* Deus, ut sit gentis Deum.

Hermionones] Cod. Vat. Kapp. edd. Puteol. Rhag. *Hermiones*, ut fere in libris Plinii scribuntur. Mox ed. Alc. vitiose *Deos*. EAN. Ed. Rom. et Nor. *Hermiones*. Recipere et Bipontini, qui pro *Deo ortos* mallent de eo (Manno) *ortos*.

Licentia vetustatis] Cod. Kapp. ut in

licentia vet. plane ut e cod. Art. laudat Rhenanus, et est in duobus Vatic. ap. Broterium. EAN. Sic et ed. Nor. qui est iste cod. Kappi et Artolphi, sed omisso autem. Sic porro et ed. Rom. Eam lectionem probat Zinzerling in Crit. juv. prom. c. 51.

Vandalios] Cod. Kapp. (s. Norimb. ed.) *Vandilios*. (Sic et ed. Rom.) MS. Arund. edd. Rhag. Ber. *Vandales*. Ergo vulg. non ita firmum, ut Harduinus visum ad Plin. 4, 14 (28). EAN.

Recens et nuper additum] Nos auditum malimus legi (ut c. 41.) quam additum. Quod ait, *nuper*, non Hercules ita nuper: quippe cum ab ævo Julii Cæsaris, quo constat Germanos Galliam irrupisse. LIPS. Multo magis additum demulcet quam auditum. Intellige, datam, inditam, impositam. Virgilius 1, 267. *Puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo Additur*. Seneca Herc. Fur. 1237. *Quis nomen unquam scelus errori addidit?* ut ex Flor. restituimus. Claudianus Cons. Olybrii et Probinii v. 9. *nam sæpe sales ductoribus illis Instaurare vias et cursibus addere nomen Graon*. *Nuper* de satis longo tempore uno alterove etiam sæculo dici, hodie satis constat inter Latine doctos. V. dicta in Clave Cicer. in h. v. *Auditum* placebat etiam Pighio in Hercule Prod. p. m. 9. EAN. Germanorum nomen in Fastis Capitolinis jam occurrit ad a. u. 531. Eos scite æri incisus dedit Piranesius.

Nunc Tungri, nunc Germani] Valde amplector Hambergensem scripturam, quam et Pichena reperit in veteri editione Bononiensi: *ac nunc Tungri, tunc Germani*. atque ita evolam me ex obscura origine nominis, quod hodieque hæret in pace et bello optima gente. Sententiam enim hanc reor (quidquid dissertam aliis) eos qui transgressi primitus Rhenum sint, esse eum ipsum populum, qui nunc Tungri appellantur, at tunc Germani. quod tamen unus nationis peculiare nomen, paulatim

nis nomen in nomen gentis evahisse paulatim, ut omnes, primum a victore ob metum, mox a seipsis invento nomine, Germani vocarentur. Fuisse apud eos et Herculem memorant, primum-3 que omnium virorum fortium ituri in proelia canunt.

transusum ad omnes. Lips. Tunc MS. Turie. edd. Bonon. 1472. ap. Pichenam, Spirensis, Pogg. Ceteri edd. mei ante Pich. bis *nunc*. Cod. Kapp. (s. ed. Norrib.) inverse ac *tunc Tungri, nunc G.* ut Acidalius placebat. Sunt edd. Rhag. Rhen. 1519. Post pro *non gentis* Acidalius malebat in *nomen gentis evahisse*: quod non displicet. Est enim hæc legitima verbi *evahescere* constructio, ut H. 1, 80. et alibi. Ern. Recipio cum Bip. Ex hoc loco patet, editionem veterem, qua usus J. E. Kappius, non esse Romanam; hæc enim habet ac *nunc Tungri tunc Germani*. Joh. Kappius in editione sua Germaniæ a. 1768. secutus alteram editionem istam reposuit ac *tunc Tungri, nunc G.* Ita quoque visum fuerat Acidalius. Longolius *et ac* recidendum putabat. Ceterum Bononiensis editio a. 1472. est eadem, quæ Poggii, quod et alibi monitum. In sequentibus Wachterus in alia omnia abijt. Servat vulgatum *non gentis* et nomen nationis intelligit *Germanorum*; gentis, *Theotiscorum*; istud, non hoc, prævaluisse paulatim censet.

A victore ob metum] Vox Germani eadem Bamberg. recte abest. Ista ipsa enim noviter interpretari posse videor, et præter mentem omnium, etsi non præter veram. Censeo eum hoc dicere. Factum, ut omnes, qui Rhenum accolerent, nomen ab ista victrice natione invenirent, ob metum scilicet recentem Gallorum: qui, quoties de transgressu vel adventu Transrhenanæ nationis audirent, aiebant trepidi adventare Germanos. at isti proprie Germani, novum nomen invenirent a se ipsis, discriminandi nimirum causâ, et dicerent se Tungros. Possim vulgatam tueri et explicare. sed cur niger? hæc mera veritas. Lips. Vir doctus (de la Bletterie) apud Brotierum corrigat *ad metum*, quod est facilius, sed *ob m.* idem significare posset. Ern.

Mox a se ipsis] *Mox* pro postea est et apud Flor. 3, 10, 8. ubi vid. Duker.

A seipsis invento nomine Germani] Si mordicus hanc retines, legam; *a se ipsa invento*. Germani enim etyme prisco bellaces viri sunt. Gerra, bellum.

invenere ergo id nomen, ab ipsa re, quia tales. Vulgatam quomodo expedit? aut qui a seipsis nomen hoc invenerunt, quod antea in Tungris? Sane interpretes hic fluctuant, et fluctuabunt æternum. Lips. Locus ex illis, in quibus majore cum fiducia destruas aliena, quam moliaris et struas tua. Utrumque autem defendi possit a victore, malim tamen a victrice, ut referatur ad nationem. Deinde utrobique admitto scripturam Bambergensem. Sensus: ut transrhenanæ gentes, inter Gallos, et ab his ad Romanos Græcosque potissimum per Massilienses propagata communi appellatione, a victrice natione, metu dictante, omnes Germani (quod primis experimentis virtutis appellabantur, qui postea Tungri dici maluerunt) mox, postquam non metus, sed ratio, valuit, et interius eæ Transrhenanæ gentes sunt cognite, proprio et a seipsis invento nomine, velut Suevi, Catti, Sicambri, Cherusci, Uispetes etc. vocarentur. Gron. MS. Arund. *mox et a se i. i.* Ern. Quaritur hic: quis victor sit intelligendus? Tungros vulgo putant, quorum pristinum nomen ob metum aliis quoque sit datum, ut Germani dicerentur. Longolius, quem cum Kappio Bipontini sequuntur, secus videtur. His victor est Populus Romanus, qui, etsi non domitos a se Germanos, victos tamen, crepabant, ut Florus habet 4, 12. Metuisse vero, satis constat. Alii, Muretus, Cluverius, Harlaeus, et nuper Lalleu. conjiciebant legendum a victis, quod bonum sensum fundit; verum, refragantibus codicibus, haud admittendum.

Virorum fortium. Ituri] Recte distincti. Non enim ea mens, quod Herculem canant; sed quod alacres et cum cantu incipiant pugnas. Tacitus H. 2, 22. *Temere subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci et more patrio nudis corporibus*. Lib. 4, 18. *Ut virorum cantu, faminarum ululatu sonuit acies*. Notum autem, etiam Hispanos præliis præcinnisse, ex Silio 10, 230.—*ritu jam morio Iberi Carmina pulsata fundentem barbara cetra*. Diodorus Siculus, de Lusitanis 5, 34. *Ἐν τοῖς ἀλλήλοις πρὸς ἑαυτοὺς ἰπλάτουν, καὶ σπῆμας φέρον, ὅταν ἵκναι τοῖς ἀντιπαραπληνῶν*. Similia in

Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu, quem *barritum* vocant, accendunt animos, futuræque pugnae fortunam ipso cantu augurantur. terrent enim trepidantive, prout sonuit acies. Nec tam vocis ille, quam virtutis, concentus videntur. Affectatur præcipue asperitas soni et fractum murmur, objectis ad os scutis, quo plenior et gravior vox percussu intumescat. Ceterum et *Ulixem*, quidam opinantur, longo illo et fabuloso errore in hunc *Oceanum delatum*, adisse Germaniæ terras, *Asciburgiumque*, quod in ripa *Rheni* situm hodieque incolitur, ab illo constitutum no-

Thracibus aliisque barbaris fuisse, notari ad A. 4, 47. LIPS. Antiquam distinctionem revocavit Pichena. ERN.

Barritum vocant] Ita Farnes. et scio, Bardos Gallos dictos cantores sive poetas. Placet tamen nunc magis *barritum*: quæ mera vox nostras, quibus *beren* aut *bæren*, clamare, vocem tollere. Errabit enim, qui ab elephantis barritu deducet, Germanis tunc ignoti. Althamerus *blarritum* vellet, Germanico item verbo. Quidquid de nomine sit, Ammianus hunc describit 16, 12 (30). *clamorem fuisse maximum, qui ipso fervore certaminum exorients identidem, paulatimque adolescens, ritu extollitur fluctuum cantibus illisorum.* LIPS. *Barritum* etiam MS. Arund. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Ceteri libri mei omnes *barritum*. *Relatum* vocat ipsum cantum, ut poetæ *referre* de quocumque genere orationis dicunt. ERN. *Barritum* et liber Artolphi s. ed. Nor. item ed. Rom. Ammianus *barritum* 26, 7. et 31, 7. et Veget. 3, 18. habent. Verosimilius etiam apud Tacitum sic fuisse scriptum. Etymon incertum. Car. Gottl. Anton notis ad vers. Germ. Taciti libelli ducat ex *Wär-lied*, quod belli cantum significat. Perizonius legit *barritum*, quasi, a *bær*, *baar*, ursorum murmur.

Nec tam voces illæ] Sic MS. Tur. et cod. Kapp. edd. Spirensis, Pogg. Rhag. Put. Bouon. Ber. Rhen. 1519. at post edidit: *nec tam vocis ille*: quod omnes ante Pichenam edd. servant: idque præferrem, si a libris firmaretur. ERN. Ed. Rom. et Nor. *vores ille*. Verum mire blanditur lectio ista Rhenani *vocis ille*, quæ et Heinso placuit, qui tamen perperam ad vetustiores editiones provocat, et recepta est a Bip. quos sequor.

Quam virtutis concentus videtur] Bamberg. *quam mentis concentus*. quod haud præferam vulgatæ. LIPS. *Mentis* etiam MS. Arund. quæ vox sane bonum sensum facit. sed et *virtutis concentus* bene habet. Etiam Cicero *virtutum concen-*

tum dixit, sed alio sensu, ut *concentum doctrinæ, naturæ* etc. ERN. *Mentis* probat Colerus.

Ulixem quidam] Interque eos Strabo, magni et directi iudicii scriptor, lib. 3. p. 149. qui adfirmate tradit, Ulysseam Lusitaniæ (Ulyssiponem aliter dicimus) Homerici Ulyssis monumentum esse. Sed et in Britanniam eum venisse, ex ara Græcis litteris inscripta collegit Solinus c. 25. itemque Mela. Cui miræ et blandiendi opinioni si indulgemus, quidni Ulyssinga nostra in Zelandia, ab eodem sit? quidni Circæa a Circe? Sed rari et lascivi, vereor, lusui isti ingeniorum sunt: quibus tamen hodie nonnemo se ostentat et superbit. Jo. Brodæus hæc de Ulyssis errore in Miscellaneis 3, 4. scite coarguit: Brodæus, vir, sive adolescens potius, acris ingenii, probi iudicii, lectionis diffusæ, quem non magis in ore famæ esse miror, immo indignor. LIPS. Mox *adiasse* rett. edd. non *adiasse*. ERN. Mela male hic citatur.

Hodieque incolitur] MS. Turic. edd. Spir. Puteol. Rhag. *hodie*. ERN. Ed. Rom. et Nor. item Rhen. *hodieque*. Meminit *Asciburgii* Marcianus Heracleota, item Ptolemæus, licet loco alieno. Contra in Tabula Theod. occurrit ad Rhenum inter Novesium et Vetera, eique respondet hodie vicus *Asburg*. Sic Cellarius, D'Anville, alii. Contra J. H. M. Ernesti in hodierno *Essenberg* prope Mors rectius queri autumat.

Nominatumque ἀνωρύγιον] Vel, ut Rhenanus, ἀνωρύγιον. etsi abesse vox ea potest, incolumi sensu. Præcessit enim. At libri quidam magis hic diversi, qui ἀνωρύγιον referunt. ex quo placet quibusdam ἀνωρύγιον, a Nerito, ut volunt, Ithacæ monte. locus quidem hic ipse, quem indicari putamus, clivus est, haud procul Veteribus vicus, *Aschelburg* nunc dictus. LIPS. MS. Arund. ἀνωρύγιον. Cod. Artolphi, Kapp. (s. ed. Nor.) ed. Rhen. 1519.

minatumque. Aram quin etiam Ulixi consecratam, adjecto Laerta patris nomine, eodem loco olim repertam, monumentaque et tumulos quosdam, Græcis litteris inscriptos, in confinio Germaniæ Rhatiæque adhuc exstare. quæ neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est: ex ingenio suo quisque demat, vel addat fidem. Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos nullis aliis aliarum nationum connubiis infectos, propriam et sinceram et tantum sui similem gentem exstitisse, arbitrantur. unde habitus quoque corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces et cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora et

Acriniprion. A ceteris meis ante Rhen. abest: sed in quibusdam, velut Spir. Put. Ber. ut lacuna sit, signum vocis Græcæ, quam exprimere typis non possent. Rhenani lectio servata est in omnibus ante Lipsium, qui recte delevit. scripserat aliquis Græce nomen in margine: inde corrupte in textum venit. Restituit in textum *Ἀκρινίπριον* Broterius: quod forma orationis non sinit imitari. Si pro *Asciburgium* esset *oppidum*, locum haberet nomen Græcum. ERN. Expungunt iteratum nomen Pichena, Colerus, alii. Contra, servandum altero loco et Græce scribendum *Ἀκρινίπριον*, Altmannus iudicat. Hagenbuchius inde exculpit *Ἀκρινίπριον*, quasi Ascanii arcem, in quo sibi mære placet. Biontini spatium vacuum reliquere. Ceterum hoc loco Rhenanus in notis abusu vocum turbat lectorem. In exemplari, quocum a. 1519. contulerat codicem suum, adserit scriptum fuisse *acriniprion*. ubi per exemplar intelligit codicem, quem vocare solet, Artolphi sive editionem Noribergensem; contra *codex* hic ei est editio Beroaldina, in qua, ut in editione Romana, lacuna est relicta.

Ulixi consecratam] Intelligo, ab Ulixæ, ut ap. Sueton. Aug. 1. *ara Octavio consecrata*, accipiunt quidam viri docti. Tacit. A. 15, 41. *ædes Statoris Jovis vota Romulo*. ERN.

Græcis litteris] Litteris fortasse, vix credo lingua. Quid autem mirum de illis, cum etiam Helvetii et Galli litteratura Græca usi sint, Romanis characteribus iuxta cum imperio ignotis? Lips. Græcarum litterarum usum etiam Gallis tribuit Cæsar B. G. 6, 14. ubi v. Davies et Oudend. lectionem vulgatam recte defendentes. ERN.

Neque confirmare argumentis] Scripsit olim Bil. Pircheimeri *adfirmare*, ut monuimus ad Liv. 22, 13. GRON. Libri

mei omnes vulgatum habent. Sed non modo *adfirmare* probo, verum et *argumentis* suspectum habeo. quorsum addat scriptor brevitatis amans, cum non addat copiosus ille Livius, a quo etiam totum hoc sumtum est, e præf. *ea nec adfirmare, nec refellere in animo est*. Etiam sequentia e Livio sumta. ERN.

Ipse e. o. accedo] Livium si sequi voluisset, dixisset *accedam*. ERN.

Aliis] Redundat. Lips. Recte. Pichena conjicit *nullis alienigenarum*. ERN.

Propriam et sinceram] Bamberg. *perpetuam et sinceram*. Lips. Tⁱ *perpetuam* huic rei accommodatum non videtur. Tria enim, quæ ponit hic Tacitus, nihil aliud sunt, quam idem alio modo, majoris affirmationis et *ἐκείνους χάριν*. Ita et *proprius* suus, *sincius*, cum pluribus non communis, eoque impermixtus, *singulus et tantum sui similis*. GRON. MS. Arund. *propterea*, male. Sed mihi *tantum* suspectum est: neque enim intelligi potest *tantum sui similem esse*. quis sic dixit unquam? scripserim *totam*. Error forte natus est e mox sequentibus, et *tantum ad impetum valida*. ERN. *Perpetuam* placebat Conringio et Colero; *propterea* Bipontinis.

Rutilæ comæ] Sive flavæ et colore auri. Ideo auricomî Batavi Silio 8, 608. *At puer auricomus jam formidatæ Batavo*. Wandali *χρυσόκρινος* Procopio dicti. Rufum Seneca dixit 3, 26. De Ira: *Non est Æthiopsis inter suos insignitus color, nec rufus crinis et coactus in nodum apud Germanos*. Et Martialis Rufum ea mente Batavum Epigr. 176. *Sum figulus, ruffi persona Batavi*. Græci plerumque *ξανθοί* verterunt: etsi Galenus Commentario ad Polybum De victu c. 6. velit, Germanos magis proprie *κρόκων* dici, quam *ξανθοί*. Calpurnius Flaccus Declamat. 2. de hoc Germanorum conna-

A a

tantum ad inpetum valida. laboris atque operum non eadem patientia: minimeque sitim æstumque tolerare, frigora atque inedia cœlo solove adsueverunt. Terra, etsi aliquanto specie differt, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda: humidior, qua Gallias; ventosior, qua Noricum ac Pannoniam adspicit: satis ferax: frugiferarum arborum inpatiens: pecorum fœcunda, sed plerumque in-

to habitu: *Miramur hanc legem esse naturæ, ut in subolem transeant formæ, quas quasi descriptas species custodiunt? Sua cuique genti etiam facies manet. Rutili sicut Germaniæ vultus, et flava proceritas Hispaniæ. non eodem omnes colore tinguntur. . . . Diversa sunt mortalium genera, nemo tamen est suo generi dissimilis. Quem obiter emendo: et flava proceritas.* (apage enim hoc de Hispaniis.) *Hispani an non eodem omnes colore tinguntur? Nec a natura solum rutilis hic crinis, etiam ab arte. Lavabant enim crebro et medicamento rutilabant. Ammianus: Videbat (Germanos) lavantes alios, quosdam comas rutilantes ex more. Medicamentum, sapo. Martialis 14, 26. Causitica Theutonicos accendit spuma capillos. Plinius 28, 12 (51). Prodest et sapo. Galliarum hoc inventum rutilandis capillis, ex sevo et cinere. Ita Caligula procerissimum quemque e Gallis ad Germanicum triumphum legit: coegitque rutilare et submittere comam; ut Germani scilicet germani viderentur. Suet. narrat cap. 47. Herodianus item de Antonino Germanos æmulante 4, 12. Κόμας τε τῇ κεφαλῇ ἰσχυρῶς ξανθὰς, καὶ εἰς κορυφὴν Γερμανῶν ἠσκημένας. Caussam huic coloris studio adsignat Clemens Pæd. 3, 8. p. 98. terrorem. Τῶν Ἰσθῶν, inquit, οἱ Κιλιταὶ καὶ οἱ Ἐκδοαὶ κομῶσιν, ἀλλ' οὐ κοσμοῦνται. Ἰχτιεὶ δὲ φοβεροὶ, τὸ εὐτρεχεῖν τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν ἀνθρώπου πόλεμον ἔπειλαι, συγγινῆς τι χροῖμα τῷ αἵματι. (Cf. porro Diod. Sic. 6, 28.) Romanæ etiam matronæ veteres amavere hunc colorem, et summa diligentia capillos cingere rutilabant, ait Valerius 2, 1, 5. Posteriores magis avidæ, quæ capillicium ipsum emebant a Germanis, et pro comis suis supponebant. Ovidius ad puellam Am. 1, 14, 45. Jam tibi captivos mittet Germania crines, culta triumphatæ munere gentis eris. Quamquam Servium notare video in 4. Virgilii 698. matronis nigram comam, meretricibus flavam probatam fuisse. Quo videatur Satyricus respexisse de Messallina matronam sedulo dissimulante (Juren. 6, 120). Et nigrum flava*

crinem abscondente galero. De hac ipsa re doctissimus Tertullianus de Cultu 2, 6. *Video quasdam et capillum croco vertere. pudet eas etiam nationis suæ, quod non Germanæ aut Gallie procreate sint: ita patriam capillo transferunt. Male ac pessime sibi auspicantur flammæ capite. Nam quod mali auspicii ait flammæ caput: intellegit omen ad flammæ æternas. Lirs.*

Magna corpora et tantum Mutilus, me iudice, Bambergensis, qui spreto priori voce scribit: *corpora tantum inpetu valida.* Nam proceritas etiam inter Germanorum proprias notas. Lirs. *Et accipe dictum pro sed, ut sæpe: ne tentes cum Acidalio corrigere sed.* Bambergensi consentit MS. Arund. Res ipsa multis Taciti, Livii, Cæsaris aliorumque testimoniis nota. ERN. Adde supra A. 2, 14. et Plut. in Mario c. 14. p. 411.

Cœlo solove Perizon. mallet *soloque.* *Et si aliquanto specie differt* Nescio, quid idem liber sibi velit, *etsi aliquando specie aret.* An, variet? Lirs. *Aliquanto, i. e. non parum.* V. ad Sueton. Cæs. 86. etsi debebat esse *aliquantum.* ERN. Bip. τὸ aret explicant per arefit calore solis superficies soli.

Ventosior, qua Noricum Vix fides. Loca certe, quæ humida et ad mare, magis obnoxia ventis, quam sicca et mediterranea, quod utique verissimum experimur in omni Germaniæ isto tractu, qui ad septemtrionem. Sed nec ventorum proprie hic res est: de humore agitur, aut siccitate. Anne *verticosior*, ausim legere? id est magis alta et montana? Mela quidem ita disparat, in hac ipsa terra describenda 3, 3. *Terra multis impedita fluminibus, multis montibus aspera et magna ex parte silvis aut lapidibus invia.* An frustra angimur? et ventosam accipi, pro sicca atque aerea, simplicius et verius sit? Lirs. Celerus non male defendit vulgatum, *ventosum*, pro silvestri, pro montano, dictum dicens. ERN. Scil. Alpibus connexum.

Satis ferax Sive segetibus. Cluver. et Conring. mallent sati.

Plerumque improcera Malo, plera-

procera. ne armentis quidem suus honor, aut gloria frontis. numero gaudent. æque solæ et gratissimæ opes sunt. Argentum et aurum propitii an irati Dii negaverint, dubito. Nec tamen affirmaverim, nullam Germaniæ venam argentum aurumve gignere. quis enim scrutatus est? possessione et usu haud perinde adficiuntur. Est videre apud illos argentea vasa, legatis et Principibus eorum muneri data, non in alia vilitate, quam quæ humo finguntur: quamquam proximi, ob usum commerciorum, aurum et argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt atque eligunt: interiores simplicius et antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem et diu notam, serratos, bigatosque. Argentum quoque magis quam aurum sequuntur, nulla adfectione

que. De re ipsa autem, ita hodie contra est, ut armenta nostra Bataviæ aut Frisiæ palmam poscere audeant contra omnia Europæ. Lips. Sed ad armenta non videtur pertinere, quæ satis clare excipit Tacitus: *ne armentis quidem*: in quibus solum nitorem et cornuum magnitudinem desiderat. ERN.

Suus honor aut gloria frontis] *Honor* est pulchritudo et pinguedine et nitore. *Gloriam frontis* poetice cornua vocavit. ERN.

Nullam Germ. venam] Respice tamen A. 11, 20.

Possessione et usu haud perinde adficiuntur] Subaudienda particula, quasi esset: *sed possessione haud perinde*, puta, ac nos Romani, et omnes fere aliæ nationes. Gron. Ceterum veteres quidam libri ut MS. Tur. cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) etc. *proinde*: cuius confusionis jam supra exempla vidimus. ERN. Edit. Rom. *perinde*. Rhen. *perinde* e Beroaldina. Sed Put. *proinde*.

Non in alia vilitate] i. e. pari, non minori. Rhen. 1519. edidit *utilitate*, sed post *vililate*. *Utilitate* tamen et Lipsius edidit. Si *utilitas* pro usu diceretur, et libri faverent, præferrem: apud nos in alio usu vasa argentea, h. e. diebus festis, in epulia utimur, non vulgo: at illi non ita. ERN. Perizon. particulam *quam* expungendam putabat. In ed. Rom. corruptus est locus. Ed. Nor. *vililate*. Sic et Beroaldi.

Serratos, bigatosque] Diu hos *serratos* numos quæro, homo alias non appetens valde numum. Nam vulgo leviter defunguntur. Et *serrati*, inquit, numi, quibus serræ forma impressa sive incusa, ut bigati, quibus bigarum. et de his quidem clarum est, oculi me docent cot-

tidie. at de serratis, quis obsecro, in tanta ista copia numerorum veterum, unum aliquem protulit, aut proferet cum serræ? Non vidi, non legi. Fulvius sane Ursinus, in gente Manlia numum representat, cujus in postica parte caput urbis, et inscriptum ROMA. SER. quod ipse interpretatur *serratum*. sed quo argumento? Mille numi cum illo capite, in quibus nihil tale. et potius id referendum ad Serrani cognomen, quod ex alia gente hæere huic potuit per adptionem. An lectio sollicitanda in Tacito? an *erptos*, aut *ratitos*, aut *Servianos* legendum? De prioribus quid fuerint, clarum: Servianos autem interpreter veteres Regios, quos in pretio fuisse, notat Suetonius Augusto 75. Servius certe primus Regum æs signavit. Adde, quod in codice Bambergensi *servatos*. An servamus lectionem, et capimus serratos eos, quorum ambitus dentatus atque asper sit in modum serræ? quæ proba nota, et nihil periisse longo usu aut resectione. Numos ego quosdam argenteos ita formatos usurpasse his oculis, sum certus. Spectasse autem id eos in numis vulgo, ratio et Tertullianus de Pœnit. 6. addocent: *Qui venditant, prius numum, quo pasciscantur, examinant, ne scalptus, neve rarus, ne adulter sit*. Sed tu, erudite lector, cogita. nam de me Tullianum illud habe, *Cedo, eja numum tollo*. Lips. *Serratos* numos esse denarios, quorum exterior ora in serræ modum est incisæ, docet clare Eckhel in D. NN. vet. in prolegom. ad NN, fam. §. 16.

Nulla affectione] Cod. Kapp. (s. ed. Norib.) edd. Rhen. aq. ante Lips. *affectione*. ERN. Sic et ed. Rom.

animi, sed quia numerus argenteorum facilius parvi est pro-
 6 miscua ac vilia mercantibus. Ne ferrum quidem superest,
 sicut ex genere telorum conligitur. Rari gladiis, aut majo-
 ribus lanceis utuntur. hastas, vel ipsorum vocabulo *fra-*
meas, gerunt, angusto et brevi ferro, sed ita acri, et ad usum
 habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel
 eminus pugnent. et eques quidem scuto frameaque conten-
 tus est: pedites et missilia spargunt, plura singuli, atque in
 inmensum vibrant, nudi aut sagulo leves. nulla cultus ja-
 ctatio: scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt: pau-
 cis loricae: vix uni alterive cassis, aut galea. Equi non for-
 ma, non velocitate conspicui. sed nec variare gyros, in mo-
 rem nostrum, docentur. In rectum, aut uno flexu dex-
 tros agunt, ita conjuncto orbe, ut nemo posterior sit. In

Numerus arg. facilius usui est Faci-
 ligi omnes libri mei præter ed. Lips. in
 qua est *faciliori*, nescio unde. Illud verum
 est. Argentei nam opportuniore
 sunt ad usum eorum hominum, qui res
 viles mercantur, quia varia genera, varii
 pretii etiam perparvi pumps argenteos
 habemus, quod secus est in aereis.
 ERN.

Rari gladiis utuntur Iisque grandibus
 et oblongis. Plutarchus de Cimbris
 in Mario c. 41. p. 420. *Μισθάναι ἰχθυόων
 καὶ βαρύναι μάχαιρας*. Cæsar item,
 Livius, et Historici passim. Illud di-
 gnū nota e Widichindo Annal. 1. ab
 initio. *Erat illis diebus Saxonibus lon-*
gorum cultellorum usus, quibus usque
hodie Angli utuntur morem gentis anti-
quæ sectantes. . . . *Cultelli autem postea*
lingua sâhs dicuntur: ideoque aiunt qui-
dā Saxones nuncupatos. De veritate
 etymi nescio: illud scio, falces oblongas
 et grandes frumentarias eo nomine et-
 iam hodie nobis dici. Lips. De armis
 Germanorum veterum fuse egit G.
 Achedwall 4. Gött. 1755. Inserta est
 diss. Notitia Hermundurorum. 8. No-
 yimb. 1793.

Majoribus lanceis Mirum, quod hic
 rarum id telum facit: at in Annalibus
 Vulgat. Ut 1, 64. de Cheruscis: *Hastæ*
ingentes, ad vulnera quamvis procul fa-
ciendâ. Et 2, 14. universæ de Germanis:
Immensâ barbarorum scutis, enormes
hastas. Iterumque c. 21. *Artis locis*
prælongas hastas non protrudere, non
colligere. Nusquam de istis brevibus,
 quas frameas vocat. Lips.

Ipsorum vocabulo frameas Quod ge-
 nus teli fuerit, quero. Isidorus vult
 gladium fuisse. Framea, inquit, gla-
 dius ex utraque parte acutus, quam vul-

go spatham vocant. Ipsa est et romphæa.
 Valde a Tacito abit, qui clare appellat
 hastam: et addit, eodem telo cominus
 eminusque pugnasse. Non ergo gladius.
 Numquid romphæa? nam et hoc addidit.
 pariterque Glossæ veteres, *Framea, rom-*
phæa. Ambigo, nec facile inducor cre-
 dere, si Valerii quidem descriptio hæc
 proba: Argonaut. 6, 98. *Æquaque, nec*
ferro brevior, nec romphæa ligno. (Burm.
rumpia.) Facit enim genus teli, in quo
 hastile et mucro pari fuerint longitudi-
 nis modo. Tacitus autem aliud fuisse
 in sua framea docet, quam statuit *brevi*
et angusto ferro. Itaque magis est, ut
 ad exemplum hastæ sive *Spiesse* postea
 fuerit, breviorque tamen ligno. Lips.
 Reperta est *framea* in thesauro sepul-
 crali Merovingico prope Virodanum a.
 1740. et in Museo Schœppiniano apud
 nos servatur. Exhibui totam supellecti-
 lem et, quid *framea* differat ab *hastâ*,
 ostendi in Laudati Musei descriptione p.
 146. Planè eandem formam habet cum
 instrumento, quod hodieque *Spriem* di-
 citur.

Plura singuli Sic MS. Turic. edd.
 Spir. Pogg. Ber. Puteol. Bbag. idque
 melius, quam aliorum *pluræque*, ut qui-
 vis facile sentiet. ERN. *Plura* habet
 ed. Roni. *Pluræque* Norimb. Fry vi-
 brant Heinsius malebat *librant*.

(Agis qui galea) Cod. Kapp. (a. ed.
 Norib.) edd. (Rom.) Spir. *et* *et* *et*
 ante Rhen. ed. 1533. *galeæ*. Rhenanus
 correxit *galeæ* ex ingenio, *galeæ* e ad-
 hæsisse e verbo sequente. MS. Turic.
galea. Max idem liber *variagat*, ut edd.
 Spir. Pogg. Eam. Item ed. Rom. No-
 rimb. Contra Ber. Put. Bben. *pari-*
are.

Ita conjuncto orbe, ut nemo posterior

universum æstimanti, plus penes peditum roboris: eoque mixti præliantur, apta et congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni juventute delectos, ante aciem locanti. Definitur et numerus. *centeni* ex singulis pagis sunt: idque ipsum inter suos vocantur: et quod primo numerus fuit, jam nomen et honor est. Acies per cuneos componitur. Cedere loco, dummodo rursus intes, consilii quam formidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam in dubiis præliis referunt. Scutum reliquisse, præcipuum flagitium. nec aut sacris adesse, aut concilium inire, ignominioso fas. multique superstites bellorum infamiam laqueo finierunt. Reges ex nobilitate; Duces ex virtute sumunt. 7 Nec Regibus infinita aut libera potestas: et Duces exemplo potius, quam imperio: si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præsumunt. Ceterum, neque animadvertere, neque vincere, ne verberare quidem, nisi Sacerdotibus permissum: non quasi in poenam, nec Ducis jussu, sed, velut Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt: effigiesque et signa quædam, detracta lucis, in prælium ferunt. Quodque præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familiæ et propinquitates, et in proximo pignora, unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium. hi, cuique sanctissimi testes, hi, maximi laudatores. Ad matres, ad conjuges vulnera ferunt: nec illas numerare, aut

sic] Primum eleganter, pro in orbem, ut orbis fas. Formula Plinio majori usurpata. Sed hic simpliciter orbem conjungere dicit: alterum per se intelligitur. Nam in orbe nihil prius aut posterius esse, quis nescit? Ean.

Centeni ex singulis pagis] Cod. Artolph. Kapp. *centum*. Ac nescio, an sunt melius abesset. Ean. Bd. Norimb. *centim*. Rom. *centum*. Pat. Rhen. *centeni*.

Concilium inire ignominioso fas] Cod. Kapp. (ed. Nor.) *Consilium*. Vulgatum verum. Ignominiosus est, ob flagitium bello commissum infamis. Ean. Rom. *consilium*.

Aut libera] Eddi. Spiz. seqq. ac, neque ad ed. Rhen. Insequentibus interpolationem correxi et colon feci post imperio. Duces exemplo potius se Duces præstant, quam imperio. Si præ ceteris fortes se probant, cum admiratione Ducatum obtinent. Ante eorum erat post conspicui. Ean. Bd. Rom. Norimb. Rhen. 1588. 1544. aut. Pat. Rhen. 2519. ac.

Neque animadvertere] Repugnare Cassi videtur 6, 22. Cum bellum civitas

aut illatum defendit aut insert, magistratus, qui ei bello præsint, et vite necisque habeant potestatem, deliguntur. Sed Cæsar de belli tempore tantum: noster in pace intellexit; Lrs. Sed sequentia obstant apud nostrum, ut recte monuit Acidalius. Est vero major in his Taciti, quam Cæsaris, auctoritas. Ceterum vide, quid ad hæc moneant Fr. W. Pestel in Adjectis ad Notit. Hermundar. t. 1, p. 37: et Gebaver in Vestig. juris Germ. ant. p. 607.

Neque verberare quidem] Scribe, ne verberare quidem. GRON. Ego sic recipi, ut alibi. Et sic habet MS. Arund. Idem liber mox Deo inspirante. Ean. Editi omnes neque. Id Gebaverus p. 608. putabat restituendum, quia a leviori ad gravius ascendat oratio. Mihi socus videtur. Gravius erat vinciri, levius verbera pati.

Effigiesque et signa quædam] Int. ferarum. Vid. H. 4, 22. Detracta lucis, indicat, ea signa, ubi pax esset, in locis servata. Ean.

Pignora] Vid. Quintil. 6, 1, 24.

Nec illas numerare, aut conjuges pla-

exigere plagas, pavent. cibosque et hortamina pugnantibus gestant. Memoriae proditur, quasdam acies, inclinatam jam et labantes, a feminis restitutas, constantia precum et objectu pectorum, et monstrata cominus captivitate, quam longe impatientius feminarum suarum nomine timent: adeo, ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obsides puellae quoque nobiles imperantur. Inesse quin etiam sanctum aliquid et providum putant: nec aut consilia earum adspernantur, aut responsa negli-

gas, pavent] Ita Rhenanus: spectatque suctus ille ad medicinam, Homero etiam non ignotam: qui de Machaone Iliad. 2. vers. 218.

Διπ' ἱαμυχέρας, ἰσ' ἀρ' ἦσαν φάρμακα σίδος

Πάροι.

Farnes. tamen codex et Rom. (it. ed. Rom. et Norib.) *exigere*. quod robur fœmineum magis exprimere videtur, tamquam illæ non numeraverint solum plagas, sed exegerint; expostularintque cum suis, si illæ redissent, tamquam ignavi et vitæ suæ parci. LIPS. Placet *exigere*, sed ut *sarta testa exigere*, ad summam veritatem *jus exigere*. Quasi taxare ac plus aut minus in illis virtutis agnoscere. Vide Observ. 1, 8. GRON. Idque nos restituiamus, repertum in omnibus præter MS. Arundel. libris ante Rhenanum, qui ex ingenio *exsugere* scripsit et contra libros. Verbum *pavent* non convenit *exsugere*: in quo misericordia potius est, quam fortitudo. MS. Turic. insuper *nec exig.* ut et in ed. Spir. Pogg. Rhag. Put. Ber. Sed MS. Arundel. etiam ante *mirari*. ERN. Mire hic dissentiant critici et interpretes. Mihi verbum *pavent* utrique *exigere* et *exsugere* convenire videtur. Istud erit examinare sollicitè, comparare, quod est itidem fortis animi. Itaque nihil muto. Alterum recepere Bip. Probabant et Colerus et Conringius.

Cibosque et hortamina] Nugatur strenue Colerus (qui de potu vini loco accipit *hortamina*) non videns Tacitum ludere in verbo *gestare*, quod aliter accipitur quum refertur ad *cibos*, aliter cum ad *hortamina*. Hæc enim sic *gestantur*, ut *fertur salus*, ut *portatur avis*. Plautus Poen. 3, 3, 7. *Salutamus te, Lyce, quanquam hanc salutem ferimus invisi tibi*. Martialis 1, 56. *Et matutinum portat ineptus avis*. Et *cibos* eis ministrant, inquit, et verbis stimulos ad virtutem addunt. GRON. Et tamen nuper aliquis adeo corrigere tentavit *hordei vina*, male acceptus ab

Elanero in Spec. Crit. p. 80. ERN. Is aliquis Trillerus est in Obs. crit. p. 196.

Quam longe impatientius] Ab his verbis usque ad c. 16. verba: *solent et subterraneos specus aperire*, est lacuna in MS. Turic. ERN. Hanc notam integritati restitui, in nupera editione turpiter truncatam.

Inter obsides puella quoque] Igitur ad Germanos referam, quod generatim a Suetonio scriptum, in Augusto cap. 21. *A quibusdam novum genus obsidum feminas exigere tentavit, quod negligere marium pignora sciebat*. Etsi cur id Tranquillo novum? Romani ipsi virgines obsides Persenæ olim dederunt, interque eas Cleliam. Athenæus id primum inventum Cleonymo Spartano vult, parum vere, 13, 28. *Ἐμοὶ γὰρ*, inquit, *κατὰ φύσιν δοκί πεισισθῆναι Κλειόνυμος ὁ Σπαρτιάτης, πρὸς αὐτὸν ἀνδρωσας αἰς ἡμεῖς λαβὼν παρὰ Μεταποντινῶν γυναῖκας παραδίνομαι τὰς ἰδομένης καὶ καλλίνας διακοσίας*. Ubi discis, Metapontinos, immo credo ceteros Italie populos, habuisse antiquitus hunc morem. LIPS.

Puella quoque nobiles] Heins. conjicit *nobiles*.

Sanctum aliquid et providum] i. e. Divinum et futura presentiens. Sanctitatem pro Divinitate, maiestate, dici, ad Suetonium dictum, Cæs. c. 6. ERN.

Nec consilia earum] Hocne supererat? heu ipsos parum firma mente, qui eam quæsiwere apud amentem sexum! Et tamen adeo vera Taciti adfirmatio, ut Plutarchus narret, consultationibus omnibus apud Celtas (ita Germanos Græci vocant) de pace deque bello, fœminas adhiberi, et lites cum fœderatis aut sociis populis exortas earum interventu decidi. Verba ipsa in re parum credibili dabo. In libello De Virtutibus mulierum p. 246. *Ἐκ τῶτα διαίλων*, inquit, *πρὸς τὴν πόλιν καὶ ἐξῆς βουλευόμεναι μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς*

gunt. Vidimus, sub divo Vespasiano, Veledam, diu apud plerosque Numinis loco habitam. Sed et olim Auriniam et complurjs alias venerati sunt, non adulatione, nec tamquam facerent Deas. Deorum maxime Mercurium colunt, cuius certis diebus humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placant: pars Suevorum et Isidi sacrificat. Unde caussa et origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum, in modum liburnæ figuratum, docet, advectam religionem.

συμμάχους ἀμφόβολα δι' ἐκείνων βραβεύοντες. LIPS.

Veledam] De qua multa noster H. 4, 61. 65. quam captivam et in triumpho postea ductam colligas ex Statio Silv. 1, 4, 89. *Non vacat Arctos acies Rhenumque rebellem Captivæque preces Veledæ*. qui nomen tamen id corripit: cujus germanam scripturam fuisse censeo *Weldam*. Huic successit in dignatione et divinatione *Gauna*, sub Domitiano celebris. Dio in Fragm. XLIX. (87, 5.) Καὶ Γαῖνα παρθένος μισθὸν τῆς Βιλλωνίας ἐν τῇ Κιλικίᾳ θυάζουσα. Addit: ad Domitianum venisse, et premiis ab eo affectam. Quæ ipsa ex Dione Suidas (tacito nomine, ut solet) in voce *Θυάζουσα*. LIPS. Egregie de Veleda egit Gebaverus l. c. p. 399. Quæ hic *Gauna* vocatur, rectius *Ganna* dicitur, ut et Suidas habet. De mulieribus fatidicis veterum cf. Keyser in Antiq. Sept. p. 456. In Plutarchi Mario mulier est Syra, *Martha*, quam is circumducebat c. 17, p. 508. Sic et Vitellius *Cattæ* vaticinanti velut oraculo acquiescebat, teste Suet. c. 14.

Auriniam] Farnes. liber *Fluriniam*. Putem fuisse, *Aluriniam*. Quod Jornandes mihi auctor in rebus Gothicis c. 24. non proprium nomen, sed commune omnium sagarum fuisse. *Repperit*, inquit, *in populo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Alurinas ipse cognominat*. De fatidicis autem fœminis Germanorum, præter Cæsarem B. G. 1, 50. Plutarchum in Mario et Cæsare c. 19, p. 121. Strabonem l. 7, p. 294. Vide etiam Clementem Stromate 1, p. 181. LIPS. Notæ sunt *Alrunæ* Septentrionalium, de quibus vid. Schilterus in Glossario, item Sam. Schmid in peculiari Diss. 8. Halæ 1739. et G. Chr. Roth 8. Helmst. 1787.

Mercurium colunt] Plura igitur ac certiora de religione Germanorum Tacito nota, quam Cæsari, qui contra scribit 6, 2. *Deorum numero eos solos ducunt quos*

vident, Solem, Vulcanum et Lunam; reliquos ne fama quidem acceperunt. Falso. Nam noster etiam A. 13, 57. scriptum reliquit: *ab Hermunduris diversam aciem Marti ac Mercurio sacram*. Paulus Diaconus 1, 9. notat, Longobardis (ii autem Germani) *Wodam* Mercurium appellari, ego legerim *Wondam*. vel *Wondam*: a lucro scilicet, cui præest. Majoribus quidem nostris ita dictum, *clapit* vel ex Mercurii die, qui veteri et gentili appellatione nobis *Wondsdach*. LIPS. Nempe, quicquid noster de Diis in Germania cultis dicit, intelligendum, ut infra ait, interpretatione Romana. Appellat Deos Germanorum nominibus Romanis, similitudine eorum, quæ de Diis tradebantur, ductus. Id semel monuisse sat erit, idque et ad ceteros Deos, Herculem, Martem, Isidem pertinet. ERN. Ad h. l. de hoc cultu Deorum videri meretur Gebaverus in Vestig. juris Germ. vet. p. 338.

Humanis quoque hostiis] Quod Gallis Germanisque commune: et priscis testatum crebro. Illud noto, mansisse eam diritatem etiam inferiori ævo. Procopius 2, 25. De Bello Goth. ait, Francos, etsi Christum jam colerent, humanis tamen ad suum ævum hostiis usos. Ditmarus lib. 1. Nortmanos et Danos quottannis mense Januario Diis suis immolasse XCIX. homines, totidem equos cum canibus et gallis: ab eaque barbarie Henricum Aucupem primum eos abduxisse. LIPS.

Martem concessis animalibus] Non certe Gothi: de quibus Jornandes c. 5. *Martem semper asperissima placavere cultura: nam victimæ ejus mortes fuisse captorum*. LIPS. Concessa animalia vocat, quibus aliæ humaniores gentes sacrificant, humanis victimis Itera nefas putantes, ut est. ERN.

In modum liburnæ figuratum] Qui aliquid sui moris reperire volunt, aut causas rerum incognitarum indagant et nomina, sæpe plus vident, quam alii, aut

- Ceterum, nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem adsimulare, ex magnitudine caelestium arbitrantur. lucos ac nemora consecrant, Deorumque nominibus adpellant secretum illud, quod sola reverentia vident.
- 10 Auspicia, sortesque, ut qui maxime, observant. Sortium consuetudo simplex. virgam, frugiferam arbori decisam, in aurculos amputant, eosque, notis quibusdam discretos, asper candidam vestem temere ac fortuito spargunt. mox, si pu-

quam in re est. In numis subinde vidi, antiquarios videre, quæ mei aliorumque oculi non viderent: et physici per microscopia sæpe cernunt, quæ nemo alius. Tale quid Tacito, sive aliis, ista indagentibus accidere potuit. Ego lignum informe fuisse crediderim, temere in eam figuram factum, in qua Romani liburnæ aliquam similitudinem agnoscerent; e qua nihil aliud colligere liceat, nisi antiquitatem signi, et ruditatem illorum temporum. V. dicta ad 2, 3. Quis unquam legit, originem religionis novæ figuræ statuæ esse expressam et significatam? Nam signum est nihil, nisi statuæ Deæ, quam Romani Isidem interpretabantur. Multæ navibus advectæ, religiones apud Græcos et Romanos: nunquam tamen propterea ejus Dei vel Deæ signum in navigii figuram factum. Aliud easet, si Deæ signum liburnæ impositum fuisset, aut liburnam in humero gestasset. Ceterum, ut e sequentibus patet, super ruditate signorum suorum etiam sententias loquebantur. Mox edd. Spir. Pogg. Puteol. Ber. Rhag. adjectam. Ceteri libri mei advectam. Ern. Sic et Rom. Norib. Rhen. In monumentis Romanis Isidi, navigationis, inventrici et præsidii, navigium, vela, gubernaculum tribui, satis notum. Quid sibi hoc loco commentum Taciti velit, non æque patet. De conjecturis eruditum v. Gebayerus l. c. p. 859. et Borchk. in prolepsione ad Programmata Duisburgi emissum a. 1790.

Assimulare] Omnes libri habent *assimulare*. Ego *assimulare* rescripsi: cum hodie certum sit, *assimulare* esse verbum nihili, quod incitum librariorum imperitorum debeat. Et illa vera scriptura jam est in vulgatis A. 15, 39. 16, 17. et ex h. l. quoque proditur in Indice Bern. Adde dicta ad Agric. 10. Ern. Index Bernegg. habet *assimulare*.

Lucos ac nemora consecrant] Fatuam religionem, quam Claudianus item iis approbat de laudib. Stil. 1, 228. *Ut præsul Hercyniæ per vasta silentia silvas Veneri tuæ ligat, læpæque vetusta. Rol-*

ligione truces, et robora Numinis instar Barbarici, nostra feriant impune secures. Sed et Lucanus apposite, in obsidione Massiliæ 3, 399. *Lucus erat, longo nunquam violatus ab ævo.*—*hic barbaria ritu Sacra Deum, structæ diris altaribus aræ, Omnisque humana lustrata cruoribus arbor.* Bene ergo et merito religione truces eos fecit Claudianus: quoniam victimæ, imo et homines, ad arbores has (e Lucano hauries) immolatæ. Ait etiam, *robora Numinis instar.* Illustrabit Tyrius Maximus Diss. 38. qui *Celtas esculeam quercum coluisse* ait, et *Jovis nomine sollemniter appellasse.* Atque adeo posteriori etiam ævo mansit hic cultus. Luitprandi Regis Longobardorum lex est tit. 38. de arboribus. *Qui ad arborem, quam rustici Sanctivum vocant atque ad fantasma adoraverit, aut sacrilegium vel incontinentiam fecerit, componat medietatem pretii sui in sacro palatio.* Tacitus hunc ipsum ritum saltem indicatum H. 4, 14. voluit, cum scripsit, *Civilem Batavos specie popularum sacrum in nempe vocasse:* nec putaverim sane sacri vocem illic peculiare aut proprium silvæ nomen. Hæc in Germanis merito nos ridemus. sed cur Romani? illi in eadem navi, Plinius de arboribus 12, 1 (2). *Hæc fuere numina templæ, priscoque ritu etiam nuna simplicia rura Deo præcellentem arborem dicunt.* Seneca epistola 41. *Si tibi occurrit vastæ arboribus et solitam altitudinem egressis frequens lucus . . illa proceritas silvæ et secretum loci et admiratio umbra, fidem Numinis facit.* Lips.

Temere ac fortuito] Cod. Kapp. *fortuito*, quod non spernam: cum ei centies *fortuito* substitutum, hodie constet. V. Oudend. ad Sueton. Tib. 39. In prima in conjunctione cum alia ejusdem sensus voce reperitur. Cic. Off. 1, 29. *temere ac fortuito.* Ern. In cod. MS. Taciti, quem describit Hummel, legitur *vestem tenent*: *Fortuito* habent ed. Rom. et Norimb. *fortuito* Puteol. Rhen.

Si publice consulatur] Cod. K. (s. ed. Norimb.) edd. omnes ante Rhen. 1532.

blisce consulatur, Sacerdos civitatis, sive privatim, ipse paterfamilias, precatus Deos, cœlumque suspiciens, ter singulos tollit, sublatis, secundum impressam ante notam, interpretatur. Si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem consultatio; si permissum, auspiciorum adhuc fides exigitur. Et illud quidem etiam hic notum, avium voces velatusque interrogare: proprium gentis, equorum quoque præsignis ac monitus experiri. publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis candidi, et nullo mortali opere contacti: quos pressos sacro curru Sacerdos, ac Rex, vel Princeps civitatis, comitantur, hinnitusque ac fremitus observant. Nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem, sed apud proceres, apud Sacerdotes. Se enim ministros Deorum, illos consocios putant. Est et alia observatio auspiciorum, qua gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis, cum qua bellum est, captivum, quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patriis quemque armis, committunt. victoria hujus vel illius pro præjudicio accipitur. De minoribus rebus Principes consulunt; de majoribus omnes: ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes pertractentur. Coeunt, nisi quid fortuitum et subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoetur luna, aut impletur. nam agendis rebus hoc auspica-

consulatur: quod nescio, quare mutatum sit, cum hoc tempus sit in ista structura usitatissimum. *Ante forem, si frigus erit; ei incassum, in umbra.* Itaque restitui. Ceterum et *consulatur* et *consultatur* rectum foret. Ern. Bd. Rom. *consolatur*. Rhem. 1519. *consultatur*. Muretus, probante Broterio, conjiciebat *consultatur*.

Equorum quoque præsignis] Diemar. l. 6. Laizicis (qui veterem superstitionem adhuc retinebant) hoc idem præsignum equinum adtribuit: sed diversa paullum forma: *Equum*, inquit, qui maximus inter alios habetur, et ut sacer ab his veneratur, super fixas in terram duorum cuspidis hastilium inter se transmissorum, supplici obsequio ducunt: et præmissis sortibus, quibus id explorare prius, per hunc quasi Divinum denuo augurantur. Laps. *Monitus* vocat ipsa præsignia. Id verbum de omni genere significandæ voluntatis Divinus dici, hodie satis notum est. Ern.

Pressos sacro curru] J. Fr. Gronovius corrigebat *pressos*, ut aliis locis in hac forma, Diatr. in Stat. c. 9. explicans *junctos*. Sed eam rationem late et bene refellit Marklandus ad Statium p. 18, 19, 20. exemplis Markl. adde Ovid. Met. 1, 124. *pressique jugo genuere juveni*:

ubi omnes libri *pressi*, nec verbum *genuere* aliter patitur. Ern.

Illos consocios putant] Sc. Deorum. Similiter locutus est Tibull. l. 1. 9, 3. *consocio fido Deorum*. Ern.

Apud Principes pertractentur] Muretus, Grotius, Acidalius, Boxhornius corrigunt magna cum veri specie *pertractantur* e Græco verbo *περσικαλίσαν*. Suetonius dixit *ante tractare*. Aug. 35. *instituit sibi consilia sortiri sempertra*, cum quibus de negotiis ad Senatum referendis ante tractaret. Sed tamen id verbum alibi in scriptore Romano non reperitur. Ern. Tē *pertractentur* arrisit quoque Conringio, Bletorio, Lallemandio, aliis. Contra vulgatam tuetur Gebauerus l. c. p. 165. estque illi *pertractare* idem ac diligenter rem tractare, a populo firmandam. Sic et Bip. Kappius etiam pro vulgato stat, sed *pertractare* minus recte reddit ad finem tractare, decidere.

Hoc auspiciatissimum initium] Cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) edd. Spir. Pogg. Pnt. Rheg. *auspiciatissimum*. Primus *auspiciatissimum* dedit Beroaldus, dubium an e libro: recte tamen. Nec enim quicquam illa forma usus est: quæ alia analogie non repugnat, cum

tissimum initium credunt. Nec dierum numerum, ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt, sic condicunt. nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quod non simul, nec ut jussi conveniunt, sed et alter et tertius dies cunctatione coeuntium absimitur. Ut turbæ placuit, considunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum et coercendi jus est, imperatur. Mox Rex, vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis, quam jubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu adspernantur; sin placuit, frameas concutiunt. Hono-
12ratissimum adsensus genus est, armis laudare. Licet apud

et *perspicax* habeamus. Sed usus audiendus. ERN. Ed. Rom. *auspicatissimum*.

[*Sed noctium*] De hoc ritu v. plura in Scherzii Gloss. Germanico mediæ ævi. v. *Nacht*.

[*Sic constituunt, sic condicunt*] Sunt verba forensia, quæ illustrantur a Gronovio Obs. 1, 1. Vult dicere in rebus forensibus, cum tempus certum constituendum est, ut in vadimoniis et similibus, noctes finiunt, non dies: neque diei apud illos, sed noctis dictio. Add. Cæsar B. G. 6, 18. Mox *nox diem ducere videtur*, est nox prior die, dies sequi noctem, ut Cæsar ait. ERN.

[*Non simul, nec jussi*] Bambergensia, jussu. Rhenanus in veteri codice (ed. Norimb.) legi ait, *nec injussi*. ex quo bene etiam scripseris, *nec ut jussi*. LIPS. MS. quondam Pirckheimeri, dein Comitibus Arondellii *nec ut jussu conveniunt*. Et sic legendum, aut, quemadmodum Lipsius, *ut jussi*. Hoc est, non tanquam ex lege et imperio, ut ad diem edictum religiosa observatione occurrant; non quasi parentes imperio indicentis vel indicentium, sed velut commode et arbitrio suo. Ut illi advocati Plautini Pæn. 3, 1, 19. qui *liberos homines per urbem mōdico, magis par esse, gradu ire, censebant*. GRON. Nihil aliud fuit in libro, unde cod. K. editus est, qui habet *injussi*. Ego *ut jussi* edere non dubitavi, quod et Burmannus probabat. Habuisse videtur in animo locum Virgil. *Æn.* 3, 236. *haud secus ac jussi faciunt*. Paulo post cod. Kapp. pro *coeuntium* habet *cæcium*. ERN. MS. Longolii *nec injussi*. Sic et ed. Rom. Gebaverus l. c. p. 30. perinde putat, sive legas *nec jussi*, sive *nec ut jussi*. Sensum esse: *etiam si jussi fuerint*, extra ordinem scilicet et ad repentina comitia vocati. Dein MS. Lon-

golii *cæcium* plane ut cod. Kappii s. ed. Norimb. ad quod Longolius: "quid si pro *cæcium*?" Ed. Rom. habet *cæcium*. Put. *coeuntium*.

[*Ut turbæ placuit, considunt armati*] Scripsit omnino Tacitus: *Ut turbæ placuit*. sua ipsis scilicet. Postquam satis frequentes convenisse sibi visi sunt. Et habet *et placuit* suam Venerem. Sic Livius 38, 31. *Antiochum transgressurum in Europam quum primum ei res sue placuissent, non dubitabant*. Liv. 39, 30. *Ubi satis placuere vires, et jam milites quoque ad delendam priorem ignominiam hostem poscebat*. Velleius 2, 112. *Ita placebat barbaris numerus suus, ita fiducia virum, ut ubicunque Cæsar esset, nihil in se reponerent*. Seneca epist. 42. *non minus ausura, cum illi vires sue placuerint*. Statius 2, 326. Thebaid. de tauro: *Quum profugo placuere tori, cervisque recepto Sanguine magna redit*. GRON. Recepit turbæ Alemannus. Nec dubito melius esse vulgato. ERN. Lallein. non recepit, probavit tamen, sicut et Brot. Bleterius, alii. Bipontinis vulgatam placet.

[*Quibus tum et coercendi jus*] Ex Artolphi codice: *quibus tamen coercendi*, Rhenanus notat. In cod. Kapp. quem a cod. Artolphi non diversum puto, est *tū*. quod Rhenanus legit *tamen*. Mihi videtur esse operarum vitium pro *tū*. ERN. Ed. Norimb. *tū et*. Ed. Rom. et MS. Longolii *tamen et*. Hoc recepit Longol. Puteol. *tum*.

[*Prout ætas cuique*] Claudianus hoc etiam in Getico consensu notat de bello Getico 479.—*primosque suorum (consultare jubet, bellis amicisque verendos. Crinigeri sedere patres*. LIPS.

[*Sin placuit, frameas concutiunt*] Add. H. 5, 17. ERN.

concilium adcusare quoque et discrimen capitis intendere. Distinctio pœnarum ex delicto. proditores et transfugas arboribus suspendunt: ignavos et inbelles et corpore infames cœno ac palude, injecta insuper crate, mergunt. Diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat, dum puniuntur, flagitia abscondi. Sed et levioribus delictis, pro modo, pœna. equorum pecorumque numero convicti multantur. pars multæ Regi, vel civitati, pars ipsi, qui vindicatur, vel propinquis ejus exsolvitur. Eliguntur in iisdem conciliis et Principes, qui jura per pagos vicosque reddant. Centeni singulis ex plebe comi-

[*Imbelles et corpore infames*] Hoc lego de Germanis? feri illi et horridi, fœmineo morbo et mollitie corporis infames? Numquam credam, et Quintilianus certe eos purgat in Declam. 3, 16. pro Milite, cujus pudicitia tentata a Tribuno: *Nihil tale novere Germani, et sanctius apud Oceanum vivitur*. Scribamus igitur (gratiam mihi age magna patria) et *torpore infames*. Non enim alia mens hic Taciti, quam quod ignavos, torpentes, bello inutiles, crate imposita merserint. Idem in eodem verbo vitium apud Agellium 19, 12. in extremo: *Omnibus vehementioribus (vehementioris) animi officiis amputatis, in corpore ignava et quasi enervata vitæ consensescunt. scribe, torpore*. Hoc mihi certum. quatitamen nonnihil Athenæus 13, 8. qui fœdum illud vitium, remotum a me, rursum imponit Germanis. *Κέλαι δὲ τὸν βαρβάρων*, inquit, *καὶ τοὶ καλλίστας ἔχοντες γυναικας, παιδικαῖς μᾶλλον χαίρουσιν, ὥς πολλὰντις ἰνὺς ἐπὶ ταῖς δομαῖς μετὰ δύο ἰερμίναν ἀναπαύονται*. Quem falli tamen scio: nec urtica illa umquam tetigit majores nostros. Austri et Orientis ista infamia, sit: quæ nunc quidem Septemtriones habitat, aut frigidum castumque hunc orbem. Hæc labefacere conati alii, sed firmavimus in excursu A. Lips. *Corpore infames* haud dubie, non vitiis omnibus commaculati, (ut placet Pichenæ) sed detestabilis patientiæ. *Nescimus ista*, Deo gratias, et *sanctius vivitur ad Oceanum*. non, quod nunquam contigerint, contingant, sed quod raro, raroque sint impunita. Sic Ælianus 2. var. 81. disputat, *ὅτι μάλιστα τὸν βαρβάρων ἄνθρωπος*. Hoc satis ad Fabium eam Tacito in concordiam redigendum. Nam illa Salinerii nimis addictos et gentes eo nomine infames cum flagitioso contendi, vana sunt et intolerabilia, denique Germaniam ignorantis. Nec vero militem stupraverat Tribunus,

sed in conatu stuprandi a milite occisus erat. GRON. Montesquieu Espr. d. loix 30, 19. intelligit eos, qui corpore se truncassent, ut bello forent inhabiles. Antonius in vers. Germ. *enervatos* reddit. Bahrdt, in fuga tergo saucios. Verum vidit Gronovius, cui adstipulatur Broterius, Gebaverus l. c. p. 714. *corpore informes* legendum ratus est, quem refutat Longolius in Auctario dias. de Hermund. p. 98.

[*Sed et levioribus delictis, pro modo, pœna*] Sic scribendum esse res ipsa docet, et vidit Acidalius. Syllaba ultima in vulgato *pœnarum* adhæsit e sequentibus verbis, ut alias in Tacito factum aliquoties notavimus. Forte tamen fuit *pœnæ*, quod eodem reddit. ERN. *Pœnarum* ed. veteres item MS. Longolii. Hic ipse id probat. Sic et Gebaverus l. c. p. 732.

[*Qui jura per pagos vicosque reddunt*] In alia verba et sententiam it Bambergensis liber, *qui vita per pagos vicosque excellunt*. Sed non avellor a vulgata. Lips. Sic et MS. Arundel. Elegantius deinde foret *reddant*: et sic Tasitum dedisse puto. Eliguntur enim, ut reddant, non ii, qui reddunt: illud est, *qui reddant*. Et sæpissime in talibus peccavere librarii inscitia Latini sermonis, qua etiam vulgo hodie sic peccant. ERN. Colerus legendum præcipit: *qui vita excellent, qui jura per p. v. q. reddunt*. Biontini bene recepere *reddant*. sequor.

[*Centeni singulis*] Hoc est, quod in lege Alamannorum prisca lego t. 86. *Conventus autem, secundum consuetudinem antiquam, fiat in omni Centena, coram Comite, aut suo Misso, et coram Centenario ipsum placitum fiat*. Lips. Legem Alan. huc non pertinere, bene monet Gebaverus l. c. p. 594. Censet autem, vocem *centeni* esse glossema, quod mihi satis sit verisimile. Minus probandum, quod forsitan *duodeni* substi-

13 tes, consilium simul et auctoritas, adsunt. Nihil autem neque publice neque private rei, nisi armati agant. Sed arma sumere non ante eniquam moris, quam civitas sufferetur probaverit. Tum in ipso concilio, vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus, scuto frameaque juvenem ornant. hæc apud illos toga, hic prius juvenis honestas: ante hoc domus pass videntur, non Reipublicæ. insignis nobilitas; aut magna patrum merita, Principis dignationem etiam adolescentulis adsignant: ceteris robustioribus

tuendum capioit, quod duodecimviralia iudicia sint antiquissima. Brummerus cum aliis legi jubebat *certi*; Ditmarus *septem*. De quibus vid. Gebaverus l. c. *Glossa* forsitan e cap. 6. male hic adplicato orta. Longolium si audias, Tacitus aliquid de iudiciis Germanorum; adpel-latis *Zent*, *Zentgerichte*, comperit; quod Berneggero jam viderat in mentem. Consentiant et Bip.

Nisi armati agunt] Quem eundem morem Graecis praevis fuisse, eosque solitos *εὐθεσφορίαν*, Thucydidea notavit 1, 6. Idemque de Gallis Livius 21, 20. *In his nova terribiliusque species visa est, quod armati (ita non gentis) in convivium venerant.* Quin convivia etiam Germani adhibent in armis. Tacitus hos ipso libro c. 22. *Tum ad negotia, nec minus sæpe ad convivia, procedunt armati.* Athenæus 4, 13. famulus adstitione vel adadthase contrivantibus iis vult, cum scuto, lancea et iustis armis. *Ἰσὶ μὲν αἱτ, τοὺς Στυγίους ἐκλιφομένους ἐν τῷ ἑαυτοῦ πασιοναίῳ, οἱ δὲ δεξιόχειρες, κατὰ τὸν ἀντικεῖν καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ πύλας, καθάπερ οἱ Ἰωνάρας ἐκκινουμένοι.* Denique templa ipsa aditus armati. Panegyristes: *Ne majores vestri templa ingrediebantur, nisi armati.* Lips.

Quam civitas suff. probaverit] Int. quam civitas cum probaverit, ut sufferetur armis gerendis ac tuendis. Sed mihi locus vix sanus videtur. Conjeci: *quam civitati se naturam probaverit.* Etenim. Nisi mutandum? Subaudi armis gerendis suffaturum. Sic et Longolius.

In ipso concilio] Sic editi, Latinitate jubente, et addicente eod. Kapp. (s. ed. Nor. it. ed. Rom. et) vult omnibus recentiores quendam male *concilio*. Sed MS. Ar. et edit. ante Rhem. addunt *cum post tam*; quod sequens deinde *juvenem* non patitur, nisi hoc delectas. Cod. K. (s. ed. Nor. it. ed. Rom.) habet: *cum in ipso c. pro tam*: quæ verba sæpe confusa, atque hinc cum notum videtur. Deinde pro *vel pater* eod. Artolph.

(Kapp.) *vel ipsi.* Eas. Ed. 1519 ex Beroaldo habet *Tum cum*. Et in sequ. editione Rhenanus notat: "exemplar illud (i. e. ed. Norimb.) habebat *tum in ipso*." Credo, fugientes litteras in margine suggestisse Rhenano id *ita*. male quoque Ernesti tribuit eum codici Artolphi, quod factum ex confusione *exemplaris et codicis* apud Rhem. Deinde ed. Rom. et Norimb. vel *ipsi*. Puteol. *vel pater*, sic et Beroaldus.

Scuto frameaque] Originem moris vides avis nostris ad insaniam amati. Equites creandi. Fallory aut tangit campse Diaconus in Longobardis 1, 15 (28). *Scitis, non esse apud nos consuetudinem, ut Regis filius cum patre prandeat, nisi prius a Rege gentis ceteris arma susceperit* Adde, si lubet, caput sequens. Lips.

Hæc apud illos toga] MS. Longol. *Nec*.

Ceteris robustioribus] Rege, ceteri. statim liber vetus. aggregant. non aggregantur. quod Taciti et veterum phrasium olet. Lips. Frustra Lipsio obloquantur in ceteri Fichens, Salincrus, et alii. Nam, si de eadem hac intelligenda forent, sensusque: et hos, quamquam Principibus dignitate pares, tamen aliorum comites fieri: deberet esse *ceterum*, non *ceteris*. Tuas res non patitur. Si Principum loco sunt et habentur; quomodo aliorum comites fiant. Immo ipsi comitatum habent; unde apparet, eos Principum numero haberi, nec ex alia alia re. Et clarum est, discrimina Equitum tradi. Alii ipsi Principes, alii Principum comites. In hac evidentia ceteri rescribere non dubitari: probavitque illi Gebaverus in Diatri. de Comitatu Principum Germ. 1754. et imitatus me est Broterius. obfuit sequens dativus, ut supra c. 12. genitivus, precedenti verbo. *Aggregantur omnes mei.* Eas. Liv. 2, 16. *Appens, inter Patres lectus, haud ita multo post in Principum dignationem pervenit.* In loco hoc Taciti melius cum Bip. restitu-

ribus ac jam pridem probatis aggregantur. nec rubor, inter comites adspici. Gradus quin etiam et ipse comitatus habet, iudicio ejus, quem sectantur: magnæque et comitum æmulatio, quibus primus apud Principem suum locus: et Principum, cui plurimi et æcerriimi comites. Hæc dignitas, hæc vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello præsidium. Nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat. expetuntur enim legationibus et muneriis orantur et ipsa plerumque fama bella profligant. Cum ventum in aciem, turpe Principi, virtute vinci, turpe comitatui, virtutem Principis non adæquare. Jam vero infame in omnem vitam ac probrosum, superstitem Principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriæ ejus adsignare, præcipuum sacramentum est. Principes pro victoria pugnant; comites pro Principe. Si civitas, in qua orti sunt, longa pace et otio torpeat; plerique nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt; quia et ingrata genti quies, et faci-

ere ceteris, quod et codices et editiones veteres omnes exhibent. Dignatio Principis non ipsos statim adolescentulos faciebat Principes, sed Principes pridem probatos sequebantur ad munia bellica.

Nec rubor, inter comites adspici] Licet suspicari, Tacitum dedisse rubori, et ultimam literam a sequente absorptam. Nam hæc est forma legitima, et Tacitus alibi sic locutus est. A. 11, 17. *nec patrem illi rubori*. 14, 55. unde etiam rubori mihi est. Vulgata defendi potest ex eo, quod etiam pudor est dicitur ap. Ovidium pluribus locis. Igitur sipe libris nil mutem. ERN.

Quibus primus apud Pr. locus] Acidalius malebat cui: quod præferrem et ipse, si libri addicerent. In primo comitum gradu plures possunt intelligi. Similiter Tiberius tres classes comitum suorum faciebat, auctore Sueton. c. 46. nec propterea in primo gradu unus tantum. ERN.

Electorum juvenum] MS. Art. cod. Kapp. (s. ed. Norimb. it. Rom.) et electorum. Videtur fuisse et lectorum: quamquam et alterum probum. nec copulam hic spernam. Nam et mox distinguit utrumque, si numero ac virtute comitatus emineat. Infra bella profligant. V. ad H. 2, 4. ERN.

Non adæquare] Edd. Spirens. Put. Pogg. Rhag. Ber. æquare. ERN. Ed.

Rom. et Norimb. item MS. Hummelii et Longolii adæquare.

Ex acie recessisse] Exemplum dat Ammianus Marc. 16, 12.

Præcipuum sacramentum] Liber scriptus, principum sacramentum. Lires. Hoc ita observant, ut religiosius non posset, si primum ac præcipuum caput sacramenti, quo rogati sunt, quoque se Principibus devovere vitam fuisset. Male liber ille, qui Principum. id enim foret, quo Principes quasi a populo rogati essent, non a Principibus clientes. GRAY. Principum etiam ed. Spirensis et post ceteras ante Rhen. Sed cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) præcipuum. Ea verba et alibi permutata vidi in Taciti libris, aliisque. etiam princeps, et præceps permutari solent. Præcipuum sacramentum verum puto. Neque tamen verum, quod Gronovius ait, principum sacramentum esse, quo ipsi a populo rogati essent, quod populo præstitissent. Vir summus non meminerat tum, apud Livium occurrere sacramentum Consulio h. e. quo milites Consuli obstringuntur s. quo Consul milites sibi obstringit. Atque etiam apud Tacitum hæc forma non uno loco. ut H. 1, 76. sacramentum Othonis. 2, 55. sacramentum Vitellii. ERN. Præcipuum habent et ed. Rom. et MS. Long. et Hump.

Et facilius i. a. clarescunt] Sic cod. Kapp. (s. ed. Nor.) quam scripturam

lius inter ancipitia clarescant, magnumque comitatum non nisi vi belloque tueantur. exigunt enim Principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam. Nam epulæ, et, quamquam incompti, largi tamen adparatus pro stipendio cedunt. materia munificentiae per bella et raptus. Nec arare terram, aut exspectare annum, tam facile persuaseris, quam vocare hostes et vulnera mereri. pigrum quinimmo et iners videtur, sudore adqui-
 15 rere, quod possis sanguine parare. Quotiens bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium transigunt, dediti somno ciboque. Fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus et Penatium et agrorum cura fe-

rursus induxit Rhenanus. *et ut clarescant* Puteol. Rhag. Ber. (ed. 1519.) At Spirensis, Pogg. *et facilius—clarescant*: quod non spernam, quia etiam sequitur *tueare*, quod idem est ac *tueantur*. Hinc etiam apparet, unde ut natum sit. Non intelligebant, unde conjunctivus penderet. ERN. Bip. bene Spirenses sequuntur. sequor et ipse. Ed. Rom. habet *clarescunt*.

Tueantur] Scriptus, *tueare*. LIPS. Hand dubie tueare elegantius: et sic etiam habetur in Arondeliano. Ipse Tacitus 6, 8. *Abditos Principis sensus exquirere illicitum, anceps: nec ideo adsequare*. Hoc opusculo c. 36. *Inter impotentes et validos falso quiescas*. GRON. *Tueare* etiam (MS. Humm.) edd. Spir. Pogg. Puteol. Beroaldi. Grosloatio placebat *tutantur*. ERN. *Tueantur* ed. Norib. quod recte restituere Bip. Nec enim res ad universos pertinet. Ed. Rom. *tueare*. Rhen. 1519. *tueare*. in seq. *tueantur*.

Bellatorem equum] Genus loquendi illustrat Broukhuis. ad Tibull. p. 202. ERN.

Nam epulæ et q.] Ita edidit Rhen. a. 1533. ita et cod. Kapp. Sed ed. Spir. sequentes et convictus. ERN. Sic Puteol. Rhen. 1519. Contra in MS. Humm. et Long. item in ed. Rom. et Norib. ea desunt. Recepere iterum Bip. Pichenæ iudicium secuti, qui tum *largi adparatus* genitivo casu positum putat.

Exspectare annum] i. e. dum maturæ sint fruges, quas severis, ut inde habeas victum. *Vocare hostes*, et *vulnera mereri*, sunt phrases Virgilianæ. Illam ad H. 4, 80. illustravimus. hæc est: fortiter pugnare, ubi acerrima pugna est, unde sine vulnere vix discedas. Similiter Silius 4, 141. *petere vulnus et invenire*. ERN.

Non multum venatibus] Pugnam cum Cæsare hic video, imo cum usu et ratione. Cæsar ait B. G. 6, 21. *Vita Germanorum omnis in venationibus atque in studiis rei militaris consumitur*. Iterum de Sueris 4, 1. *multum sunt in venationibus*. Usus etiam et ratio suadent gentes acres, feras, ubi silvarum copia, venatui addictas. Nec aliter in hac ipsa gente hodie. Pacem vera emendatio faciet: *quoties bella non ineunt, multum venatibus*. negatione ejecta, quæ haud dubie male geminata et petita e prioribus verbis. LIPS. Recte. Nugantur Salinerius et Colerus, qui Lipsio obloquuntur. ERN. Negatio omnino tollenda. Sic Cluv. Conring. Periz. Bip.

Per otium transigunt] Benignior hujus otii apud Ælianum est interpretatio 10. Var. 14. *Συκράτης ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἀργία ἀδελφὴ τῆς λησιουργίας ἐστίν, καὶ μακρὸν ὅτιον ἔστιν ἀνδριότητος καὶ λησιουργίας τῶν ἰσθμίων καὶ Πίστεας. ἀμφοτέρους δὲ πρὸς σχηματισμὸν ἀργιότητος εἶναι*. Φρύγας δὲ καὶ Λαδοὺς ἐργαστικωτέρους, δουλεύειν δὲ. Plutarchus Lycurgo c. 24. p. 117. καὶ γὰρ ἡ τι τοῦτο τῶν καλῶν ἦν καὶ μακρῶν ἢ σαρκευκῶς τοῖς ἰουνοῦ πολιταῖς ὁ Λύσανργος, ἀφ' ὧν ἐργαστικῶς quibus interdixerat artibus sordidis, et pecuniæ querendæ nulla erat cura, et agrum colebant Ilotes. Itaque Laco quidam Athenis *τιθόμενός τινα δίκην ἀργίας ὀφλύνεσθαι*, rogat proximos *δῖξαι αὐτῶν, τίς ἐστίν ὁ ἐν λησιουργίᾳ ἰαλκῶς δίκην*. Cicero de Orat. 2, 2. *Mihi liber non videtur, qui non aliquando nihil agit: in qua permanceo sententia, meque, cum huc veni, hoc ipsum nihil agere et plane cessare delectat*. GRON. *Transigere* absolute dici, intellecto substantivo, quod negabat Colerus, ipse Tacitus doceat, qui modo *transigere bella* dixit, modo *transigere* eodem sensu, intell. bella. ERN.

minis senibusque et infirmissimo cuique ex familia: ipsi habent: mira diversitate naturæ, cum iidem homines sic ament inertiam et oderint quietem. Mos est civitatibus, ultro ac viritim conferre Principibus, vel armentorum, vel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subvenit. Gaudent præcipue finitimarum gentium donis, quæ non modo a singulis, sed publice mittuntur: electi equi, magna arma, phaleræ, torquesque. Jam et pecuniam accipere docuimus. Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est: ne pati quidem inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant, non in nostrum morem, connexis et cohærentibus ædificiis: suam quisque domum spatium circumdat, sive adversus casus ignis remedium, sive in-

Ipsi habent: mira] Expressi Farnes. scripturam, nec, quin ea germana sit, dubitaveris. Vulgati, *ipsi habent miram diversitatem*. LIPS. Eadem scriptura cod. Kapp. (s. ed. Norib.) jam prodita a Rhenano, qui tamen non induxit in textum. Ed. Spir. *ipsi habent mira div.* unde Puteol. fecit *habent miram diversitatem*. Ita unus error peperit alterum. *Diversitas naturæ*. est quasi repugnancia: nam *diversa* ap. Tacitum sæpe contraria. ERN. Ed. Rom. quoque *ipsi habent mira d. n.*

Ultrō ac viritim conferre] Imminutum locum esse, res et sermo ipse clamant. Rhenanus ex vestigiis, ut ait, libri, *ultrō equitium conferre*. Et scio vocem equitii probam, Jurisconsultis usurpatam: et morem ipsum in Armeniis etiam obtinuisse, qui equos Regi alebant in tributum. Xenophon id me docuit 4, 5. De expeditione Cyri. At ne sic quidem pendientia verba firmaveris, quæ sequuntur. An equitium armentorum dices? an frugum? ridiculum. mihi nota excidisse videbatur X. quæ decimam significat, vel decimas: sicut eadem geminata XX. vigesimam, in lapidibus sæpe. scribesque meo sensu: *ultrō ac viritim X. conferre*. Quin mos quidem ille etiam hodie obtineat apud plerosque, de conferendis decimis in nobilitatis usum, negari non potest. Vel explere etiam passis: *vel frugum, quod pro*. LIPS. Brevitas Taciti haudquam sollicitanda. Talia sunt Varronis RR. 3, 16. *Si ex alvo minus frequenter evadunt ac subsidit aliqua pars, suffumigandum et prope apponendum bene olentium herbarum, maxime apiastrum et thymum*. Et Horatii Serm. 2, 6, 88. *neque illi Saporis ciceris, nec longæ invi-*

dit avenæ. Ælianus 11. *πανιλ. 5. Τούτοις ἐπιβουλόμεντοις Διελφοὶ εἰς τὰ παντὶ, ἴσθαι ἢ αὐτοῖς ὅτι λίκαιοντες καὶ τὰ σέπανα, ἐνέβαλον τὸν ἱερὸν χερνύματον λάδρα*. Idem de animal. 5, 13. *εἰ δὲ αὐτῇ παραδῶξαν γίνοντο τὰ τοῦ πνύματος, ἐνυφίονσαν λίθους ἐκβάλλοντες αὐτοῖς τοῖς ποσίν*. Apuleius lib. 5. met. *Sic ille novæ murtæ precibus veniam tribuit, et insuper quibuscumque vellet eas auri vel monilium donare concessit*. Ipse Tacitus A. 15, 53. *Tribuni et Centuriones et cæterorum ut quisque audientia habuisset, accurrerent trucidarentque*. GRON. Liber ille Rhenani, quem Artolphi cod. vocat, est is, quem ego Kapp. vocavi. In hoc autem exemplo, mundo illo et bene conservato, non est ac *virium* sed ac *jurium*: quod est sine dubio natum e *viritim*. Locum corruptelæ fecit inversio primæ syllabæ, qua nil frequentius est in edd. priscis, ut sæpe ex ed. Taciti prima indicavi. ERN. Ed. Rom. Put. Rhen. ac *viritim*. Ed. Norimb. ac *jurium*. Notarat sibi hoc Rhen. in margine libri sui, verum ita supine, ut, quum ad curandum Tacitum rursus accederet ex litteris evanescentibus exculperet ac *virium* vel *ecuirium*, unde somniavit *equitium*. Servavit tamen in textu ac *viritim*. Bip. inde fecera *auctarium*. Mihi Lipsius verum vidisse videtur, quod et Groslotius placuit et Rhen. expressit, pendere genitivos a pronomine *quod*, unde tollendum distinctionis majoris signum.

A singulis] Perizonius præpositionem a deletam volebat, ut dativum habeas.

Sed publice] MS. Art. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) sed et. ERN. Sic ed. Rom.

Non in n. morum] MS. Arund. nostra more. ERN.

scitia edificandi. Ne commentorum quidem apud illos aut tegularum usus: materia ad omnia utantur informi et citra speciem aut delectationem. Quaedam loca diligentius inlinunt terra, ita pura ac splendente, ut picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent, et subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffragium hiemi et receptaculum frugibus: quia rigorem frigorem ejusmodi locis molliunt: et, si quando hostis advenit, aperta populatur, abdita autem et defossa aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, quod quaerenda sunt. Tegumen omnibus sagum, fibula, aut, si desit, spina consertum: cetera intecti totos dies juxta focum atque ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatae ac Parthi, sed

Imitetur] Ed. Seb. Gryph. *imitet*: vitio operarum, ut opinor. Tam vet. edd. fere *linimenta*. Ern. Sed ed. Rom. et Norimb. *linamenta*.

Subterraneos specus aperire] Idem Pomp. Mela de Sarmatis 2, 1. *Atque ob arva hiemis addidit, demersis in humum cadibus, specus aut suffossa habitant.* Xenophon de frigida Armeniorum regione, *Expedit*. Cyri 4, 6. *Al δ σίαινα δεινὰ κρυφαῖα, ἐν μὲν σίαινα δεινὰ κρυφαῖα, καὶ τὰ ἐν σίαινα. αὐτὰ δὲ ἐν σίαινα τοῖς μὲν βορραιοῦσι ἐκκεῖται, αὐτὰ δὲ ἀνδραγαθὰ κατὰ κλίματας κρυφαῖα.* In δ τοῖς σίαινα δεινὰ κρυφαῖα, βίαι, βίαι, ἐκκεῖται καὶ τὰ ἑσπερία σίαινα. Frustra autem originem stubarum (ita Ditmarus et illa estas appellant) petant isthuc, quid enim simile? Quae tamen antiquae: et, nisi fallor, Juliano intellectae in Antiochico post init. ubi de Latetis urbe: *Ἐξάλλεται δὲ τὸ θαυμάσιον οὐρανὸς, οὐρανὸς ἐκκεῖται. ἵνα σίαινα τὸ πρὸς τοῖς κρυφαῖα τὰ πολλὰ τὴν ἀνταρcticὴν ἀνταρcticὴν.* Quamquam et Romanos, aeo Seneca, nescio quid tale commentos reperio; effusa quidem parca stubis, non prorsus forma. Seneca de Providentia cap. 4. *Quem speculario temporis a statu vindicarent... ejus canationes seditius et parietibus circumfusis calor temperavit.* Quod fieri solitum per aubientes quosdam tubos. Idem epistola 91 (90). *Quaedam nostra demum prodigia memoria octimus, ut specularium unum... ut impensuras balnearum et impressos parietibus tubos, per quos circumfunduntur calor, qui ima simul et summa foret aequaliter.* Quos tubos vidisse et notasse me in ruinis balnearum Romae, probe memini. Ceterum quod hic legitur, *fimo onerant*: in Bambergensi est, *fimo operiunt*. Lips. Sic et MS. Arundel. Vix credam, Tacitum

eodem versiculo scripsisse *aperire et operiunt*. Sed illud huic inducendo locum fecisse videtur. Ern. Ed. Rom. et Norimb. *onerant*.

Aperta populatur] Cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) *aperta populatio*. Ern. Sic et ed. Rom. et MS. Long.

Spina consertum] Cur spina proprie et quaesita? an non aptius *pima*? Sive e pisce, sive e ligno, aut alia materie fuit. Certe hodieque ita a tenuibus aut sordidus facitatur. Lips. Immo spina rudibus hominibus erat in locis incultis pro fibula. Sic Achamenidi ap. Virg. *Aen.* 3, 594. *Consertum tegmen spinis* tribuitur. Ern.

Ceterum intecti] Cf. Gebaver de nuditate corporum Germanis temere adfecta. in *Vestigiiis* p. 364.

Non fluitante] Proprium et elegans verbum de vestitu laxo, sinuosoque. V. Gronov. *Observ.* 2, 7. Ern.

Sed stricta et singulos artus exprimente] Exprimit vero egregie vestitum hunc nostrum, qui a nobilitate Germanica diffusos non dubie per Europam. Describit et Sidonius eleganter, in *Paneg. Majoriani* v. 243. *Strictius assuetæ vestes, procera coercent Membra virum: patet his arcuato (al. allato) tegmine poples.* Pars tamen etiam quædam Germaniae olim in laxis vestibus, Sarmatico rita, sive bracciis. Lucanus Batavis et Vangionibus hoc tribuit 1, 430. *Et, qui se laxis imitantur, Sarmata, bracciis, Vangiones, Batavique truces.* Quamquam de plebe id tantum ceperim. Ceterum ad adstrictas, et Sidonii verbo asstas, Germanorum vestes, facit Dionis locus 49, 86. me quidem interprete: ubi Pannonios dictos affirmat, *οὗτοι τὸς χειρὶν ἐξ ἱματίου εὐνὸς ἰσάντες ἐν χειρὶν αὐτῶν καὶ κατακρίνουν*

stricta et singulos artus exprimente. Gerunt et ferarum pelles, proximi ripæ negligenter, ultiores exquisitius, ut quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras et detracta velamina spargunt maculis pellibusque belluarum, quas exterior Oceanus atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis quam viris habitus, nisi quod feminæ sæpius lineis amictibus velantur, eosque purpura variant, partemque vestitus superioris in manicas non extendunt, nudæ brachia ac lacertos. sed et proxima pars pectoris patet:

καὶ ποικυλοῖεν τὴν ὑπάρχουσαν: quod tunicas maculat ex centonibus quibusdam et pannis (ita appellant) patrio more conscindunt et coaptant. Certum mihi est describi nostram tunicam, quam etiam nunc ab istis pannis *Pantrock* vocamus, veterum Germanorum et Pannonum ipsam vestem. Ea sane, quod Dio ait, e variis panniculis, præter Romanum et Græcum morem, ad singula membra aptata. LIPS. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *arctus*. et sic semper. ERN. Sic et ed. Rom.

Proximi ripæ negligenter, ultiores exquisitius] Sij vera lectio hæc, quam certe libri omnes exhibent, sensus est: Proximi ripæ Rheni utuntur illi quidem pellibus ad vestitum, sed nullo delectu, nullo ornatu; quia commercia habent cum provinciis Rom. eoque utantur vestibus melioribus ad modum provincialium. At remotiores a Rheno, quia aliis vestibus carent, quas e commerciis cum nostris provinciis habeant, in pelliceo vestitu artem et cultum adhibent. Sic explicat Berneggerus. At Muretus, Carrio Antiq. Lect. 3, 2. aliique adverbia transponunt sic: *proximi ripæ exquisitius, ultiores negligenter*. Mihi vulgatum placet. Nam sequentia hand dubie pertinent ad exquisitiorem e pellibus cultum, et ad posteriori loco positos, h. e. ultiores. Quod intellexit Claverius, qui tota membrapermutabat, *ultiores negligenter, quibus proximi* — *ripæ exquisitius eligunt feras*: quod est vim facere. Et quam frigidum foret *exquisitius eligere*. Illud *exquisitius* explicatur sequentibus. Adde dicta nota prox. ERN. Berneggeri explicationem jam occuparat Lipsius in Disputat. not. cod. Mirand.

Spargunt maculis pellibusque] Suspectus mihi locus. nec sat scio, quomodo detractas feris pelles, sparserint maculis, et pellibus aliis piscium. An Tacitus ipse hæc parum intellexit? an *maculæ* vox non sine macula? Ego de mastrucis aliquid libens supposuissem, si velificata mihi libri alicujus aura. Isidorus

19, 23. *Mastruca, vestis Germanica ex pelliculis ferarum*. Prudentius in Symm. 2, 698. — *Mastrucis proceres vestire togatos*. Cicero fragm. pro Scauro: Sardis etiam tribuit: *Sardorum mastruca tentavit*. Ceterum non dubium, quin duplici ornata eos usos Tacitus velit, sive e feris, sive e piscibus. Justinus 2, 2. clarius paullo idem tradidit de Scythiis: *Lanae iis usus ac vestium ignotus . . . pellibus tantum ferinis aut marinis vestiuntur*. LIPS. In verbis *spargunt maculis* non hæream. Ars est pelles v. c. albas, nigris maculis variegare; quod hodie quoque fieri apud nos vidi. Istis rudibus temporibus forte factum adautis alius coloris segmentis. *Mastruca* sordidior est, quam ut ei exquisiti vestitus nomen conveniat. Pelles porro belluarum, quas exterior Oceanus gignit, atque ignotum mare, non intelligam de piscibus. Pelles quis tribuit piscibus: et duræ piscium membranæ quomodo vestibus aptæ? Locus Justinus et vitioso libro sumtas est. Boni libri habent *murinis*, quod verum est. Immo intelligendæ pelles transmarinarum ferarum, quales hodie zibellinæ. Tales pelles a Suionibus potuerunt accipere, qui Oceanum accolebant, et per quos etiam Romani postea eas pelles acceperunt. V. Voss. ad Catull. p. 190. ubi de zibellinis digna lecta. ERN.

Femina sæpius lineis] Plinius 19, 1. *Jam quidem et Transrhenani hostes vela e lino texunt, nec pulchriorem aliam vestem eorum feminae noverunt*. Linigeræ igitur feminae, nec tamen solæ. Bene ait, *sæpius*. Diaconus in viris agnoscit, 4, 7 (23). *Vestimenta cis* (de priscis Longobardis ait, indubie Germanis) *erant laxa et maxime lineæ, qualia Angli-Saxones habere solent, ornata institis latioribus, vario colore contextis*. Sed profecto quæ hic de variegatis latisque institis dicit, nos qui vidimus, scimus etiam nunc proprium amictum esse Germanicarum mulierum. LIPS.

18 quamquam severa illic matrimonia : nec ullam morum partem magis laudaveris. nam prope soli barbarorum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem, plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito, sed uxori maritus, offert. Inter-sunt parentes et propinqui, ac munera probant. munera non ad delicias muliebres quæsitæ, nec quibus nova nupta comatur; sed boves et frenaturæ equum et scutum cum framea gladioque. In hæc munera uxor accipitur. atque invicem ipsa armorum aliquid viro adfert. hoc maximum vinculum, hæc arcana sacra, hōs conjugales Deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculorumque sociam, idem in pace, idem in prælio passuram ausuramque. hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum : accipere se, quæ liberis invio-

Uxor marito] Illud, *marito*, abest Bambergensi, et sine fraude. LRS. Item ab Arundel. Sed Venus sententiæ perierit, si tollas, et si salva sententia restet. ERN. Dubium a Salmasio de modo usur. s. 4. p. 195. motum ad hæc nostri verba, de dote uxori a marito oblata, solvit Geibaverus J. c. p. 252. In ed. Rom. deest *uxor*.

Delicias muliebres] Intell. monilia, armillas et similia ornamenta exquisiti-ora : et mox *comatur* accipe pro ornetur, ne de hasta calibari cum Colero cogites. Terentius Heaut. 2, 11. *dum moluntur, dum comuntur, annus est*. Hinc *incomiti* pro horridis, non ornatis et supra, *incomiti apparatus*, c. 14. ERN.

Sed boves et frenaturæ equum] Pichena suspicatur excidisse vocem, *sed binos boves*. nam infra, ubi hæc dona recenset, ait, *hoc juncti boves, hoc paratus equus*. ERN.

In hæc munera accipitur] E Græco sumta loquendi forma, *ἡ ἑστὶν δόσις*. his modis datis, sub conditione veluti talium munerum, talis dotis. ERN.

Hæc data arma denuntiant] Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.). *renunciant*, ut jam notavit Rhen. qui non improbat. Frustra. *Denuntiant* refertur ad ea, quæ ante dixerat de societate laborum et periculorum; in qua re proprium verbum est *denunciare*, (non *renunciare*.) quod inde accepit etiam vim minandi. Permutata autem et alibi hæc verba in libris vet. ERN.

Sic vivendum sic pereundum] Pendet ab *denuntiant*. Sic est, eadem lege atque

conditione, qua maritos. Vivendum laboriose, moriendum fortiter. Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) *sic viventes, sic parientes*, quod accipit Rhen. Vulgatum verum. ERN. Colerus conjicit, *si vivendum, si pereundum* i. e. sive viv. sive per. sit. Rhenanus, si leg. *viventes, parientes*, tum quoque emendandum tradit, *reddant*. Bipontinis videtur leg. *patientes*, nisi oratio a singulari *mulier* flecteret ad pluralem. Verum recte vulgatum probant. Phrasis *inviolata ac digna reddat* occurrit et apud Liv. 26, 50. Bipontini verba hæc inv. *ac digna* pro nominativis accipiunt et ad *mulierem* referunt, non ad *munera*. Mihi secus videtur, ac nodus in scirpo quæri.

Quæ lib.—ac digna reddat] Vox, *digna*, non sincera videtur. Sed et paullo ante Rhenanus *sic viventes sic parientes*, alibi legisse ait. LRS. Nisi tamen non mendum hic, sed specimen brevitatis Taciti, qua fit, ut vox *liberis*, cum bis posita intelligi debeat; et quidem relata ad *reddat* dandi, ad *reddat* auferendi casu. Sensus enim, quæ salva et honesta liberis atque iisdem digna (generosæ scilicet matris dignum magna indole ac spe filiorum donum) olim restituat, quæque ab his aliquando sponsis ac speratis suis rursus dotis vicem ferant nurus et huius filiis, illius nepotibus, pari cura sarta tecta præstant perhibeantque. GRON. Cod. K. ed. Spir. ceteræque ante Rhen. 1583. *rursus quæ*. ERN. Ed. Rom. *quæ*. Norimb. *quæ*. hæc enim diphthongis utitur.

lata ac digna reddat, quæ nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant. Ergo septæ pudicitia agunt, nullis spectaculorum inlecebris, nullis convivorum iritationibus corruptæ. Litterarum secreta viri pariter ac feminæ ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria; quorum pœna præsens, et maritis permissa. Accisis crinibus, nudatam, coram propinquis, expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. publicatæ enim pudicitiae nulla venia, non forma, non sætate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec, conrumpere et conrumpi, sæculum vocatur: Melius quidem

Septa pudicitia agunt] Livium imitatur 3, 44. *postquam omnia pudore septa animadvertent.* Est autem *septa pudicitia* tuta et inexpugnabilis, sive custodiis, sive moribus gentis, sive ingeniis ipsarum. GRON. MS. Arund. *septæ pudicitia*. Turic. *separata*. ERN. Bip. *recipere septæ*. Recte, sequor. Ed. Rom. et Norimb. *septæ*. Acid. *certa* conjicit, incassum.

Litterarum secreta] Quare hoc matrimonii aut pudicitiae interserit? mireris. Nimirum, quia et litteris occulte missis conrumpi foeminae solent, sicut de ludis et conviviis prævit. At eæ non aunt. LIPS. Hoc vult Tacitus: Scribere ac per epistolas suspecta secreta fovere atque exercere nesciunt. Suetonius de Nicia (III. Gram. c. 14.) *quum codicillos Memmii ad Pompeii uxorem de stupro pertulisset.* Notum (ex Plut. in Cat. min. c. 24. p. 238. *διελάθειν μυστὸν ἔκ τῆς συζυγίας*) altercant cum Catone Cæsari, quod ille cum poposcisset, quærens inde adversario invidiam, *Σεκουλίαν τῆς ἀδελφῆς πατρὸς ἀπέλατον, πρὸς τὸν Καίσαρα γινώσκουσιν, ἰσχυρῶς καὶ διαφθαμίνῃ ὅτ' αὐτῷ, agnovit.* Martialis 14, 6. *Tunc triplices nostros non vilia dona putabis, Cum se venturam scribet amica tibi.* Centum alii. GRON. Mirandum est, potuisse viris doctis in mentem venire de scriptura universa. Quis ista secreta unquam appellavit. *Secreta litterarum* per Latinitatem nil aliud esse possunt, quam *litteræ secretæ*: hæc, nisi forte ubi de Ægyptiorum arcana scriptura sermo sit, nil nisi epistolæ furtivæ, quarum passim in rebus amatoriiis, ut apud Ovid. in Arte Am. mentio. ERN. Planissima videtur esse hæc verborum interpretatio; non video profecto, quomodo ad spectacula et convivia referri queant, quod Longolio venit in mentem. Saut, qui de secretis Magiæ exponant, de quibus vid. Dithmarus ad h. l.

Quorum pœna præsens] Ad jus et Romanos mores propius in Bambergensi scriptum, *quorum pœna parentibus et maritis.* Nam maritos solos hic esse arbitros, satis crudum. Tamen e Tacito non aliter apparet. LIPS. Consentit Arundel. ERN. Prætolere Bip. *parentibus.* Sed librorum consensus est in *præsens*, et noster eo verbo uti amat. Vid. index.

Accisis crinibus] Pœna duplex. Crines accisi, et fustigatio. Quam reperio etiam alias usurpatam Germanis in hoc sexu. In Legibus Luitprandi Regis Longobardorum, hæc est in foeminas violentas et quæ seviunt auct feriunt, 1, 17, 5. *Publicus, in quo loco factum fuerit, comprehendat ipsas mulieres, et faciat eas decalvare et fustare* (ita lego: vulgo, *frustrare*) *per vicos vicinantes ipsius loci.* Paulo aliam et magis sævam adulterij pœnam tribuit priscis Saxonibus Bonifacius Archiep. Epistola 19. ad Ethelbaldum Anglorum Regem: *In antiqua, inquit, Saxoniam, ubi nulla Christi cognitio, si virgo in materna domo, vel maritata sub conjuge sit adulterata: manu propria strangulatam cremant.* (et addit, quod huc magis facit) *aut cingulo tenus vestibus absicis flagellant eam castæ matrone, et de villa in villam missæ occurrunt novæ flagellantes, et cultellis pungunt, donec interimant.* LIPS. Mox MS. Arund. *verberans agit.* Male. ERN.

Publicatæ enim] Scribam, *publicatæ etiam.* Non enim hoc ad adulteras refero: sed ad eas, quæ adhuc injuges, vulgo tamen se vulgabant. LIPS. *Enim* accipio pro particula transeundi. Nam, quod ad pudicitiam publicatam attinet, omnino nulla venia est. Sed præferrem etiam, si libri addicerent. ERN.

Invenerit] Sic ed. Rom. et Norimb. Sed Put. *inventit.*

Sæculum vocatur] Gravis et acuta sententia. Seneca similiter. *Desinit esse*

adhuc eæ civitates, in quibus tantum virgines nubunt, et cum spe votoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus unamque vitam, ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium, ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis necare, flagitium habetur. plasque ibi boni mores valent, quam alibi bonæ
20 leges. In omni domo nudi ac sordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ miramur, excrescunt. Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegatur. Domini ac servum nullis educationis deliciis dignoscas. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt : donec ætas separet

remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, mores sunt. LIPS. Cod. Kapp. (s. ed. Norimb.) *vocantur* : quod jam notavit Rhen. ERN. Sed ed. Rom. *vocatur*.

Melius eæ civitates] Inter quas civitates fuisse Erulos reperio : apud quos adeo secundo matrimonio non locus, uti uxor marito mortuo laqueo sese statim juxta sepulchrum indueret : nisi invisa vivere mallet et infamia. Procopius tradit 2, 14. De bello Gothorum. LIPS.

Ne ulla cogitatio] Groslothus ter volebat nec, e vet. cod. Primo loco facile probem, non reliquis : nisi etiam corrigas *amant* : quod probarem, si libri faverent. ERN. Ed. Rom. et Norib. et Put. *ne, ne, ne*.

Tantum maritum] In Lips. tertia est *meritum*, quod, ut in aliis forte, est vitium operarum. In ultima est *maritum* : quod in omnibus meis ante Lips. est. ERN.

Numerum liberorum finire] V. Lipsium ep. 85. Cent. 1. ad Helgas.. ERN.

Ex agnatis necare] Agnatos hic accipies non ἀγγειῖς, aut συγγειῖς, sed liberos, qui adnascuntur. etsi mallem omnino scribi, *gnatis*. Illud autem mirum, Tacitum omittere insignitum illum ritum et peculiarem Germanis, de exploratione liberorum. Prolem enim natam ad Rhenum ferebant, clypeoque imponebant. si undis abriperetur, notham censebant ; si innataret, vere suam. Claudianus in Rufinum 2, 112. *Et quos nascentes explorat gurgite Rhenus*. Julianus in epistola 16. ad Maximum : Πάντως οὐκ ἔστιν ἀδικίη τὰς Κελτῶν, δὲ τὰ μὲν ὅσα τῶν βασιῶν ὑποβούχια ταῖς δίκαις πέμπει, καθάπερ ἀκολάστου λίχνος τιμωρὸς ποίσειν. Ὅσα δ' ἀνίστην καθαρῶς ἐπὶ ἐμαστος, ὑπεράνω τοῦ ὕδατος αἰσρεῖ, καὶ ἐν μνηρὶ τοιμύσῃ πάλιν ἰς χεῖρας δίδωσιν, ὥστε ἀδικαστὶν τινα μαρτυρίαν αὐτῇ καθάρων καὶ ἀμύπτων γάρμιν τῇ τοῦ παι-

δὲς σωτηρίας ἀντιδρασκεῖσθαι. Meminit et Galenus De sanitate tuenda 1, 10. et Nazianzenus carm. 49. ad Nicob. v. 142. Nonnus in Dionysiis 46, 55. ab hac causâ Rhenum ἀγγειῶν agnominat, velut judicem vindicemque conjugii : et vidi, qui Rheni etymon hinc petendum adseveraret, quasi purgatoris. Purus quidem sermone nostro *reyn* dicitur. Sed addo, Valerium Flaccum 6, 336. ad Scythas et ad Phasim hunc ritum (nescio an ex vero) transferre. Ita enim ibi quispiam : — *subitam sævi duravimus ante Progeniem, natoque rudes* ? LIPS. *Agnati*, supra numerum nati, *ἐγγεῖν*. Sic et Perizon. ad Melam 1, 8. in Misc. Obs. crit. t. 8. p. 118. Juliani loco cit. adde ejus Orat. 2. de laud. Constantii in med. Quæ de exploratione ista liberorum traduntur, fabulosa esse, jure a Tacito prætermissa, putat Amelang in opusculo subjuncto versioni Germ. Taciti de M. G. editæ ab J. H. M. Ernesti ; fabulam autem inde ortam, quod infantes flumini immergere sint soliti Germani ad duranda eorum corpora.

Nec ancillis et nutricibus delegantur] Insignem elegantiam observent tirones in verbo *delegantur*. Sumta metaphora ab iis, qui creditoribus, omninoque quibus debent, non ipsi solvunt ex arca, sed ad alios amandant, a quibus, suo nomine, pecuniam accipiunt, quod dicitur etiam *solvere per delegationem*. Omnino Cicero et elegantissimus quisque tropico hujus verbi usu delectatur. Vid. v. c. Clav. Cic. in h. v. et Gron. Obs. 1, 20. ERN.

Dignoscas] Antiquissimi libri *dinoscas*. cod. Kapp. ed. Spir. ERN. Ed. Norimb. omnino *dinoscas*. contra ed. Rom. *noscas*. Put. *dignoscas*.

Donec ætas separet ingenuos, virtus agnoscat] Vide, si libet, observ. nostras

ingenuos, virtus agnoscat. Sera juvenum Venus; eoque inexhausta pubertas. nec virgines festinantur; eadem juvenuta, similis proceritas. pares validæque miscentur. ac robora parentum liberi referunt. Sororum filii idem apud avunculum, qui apud patrem honor. Quidam sanctiorem arctioremque hunc nexum sanguinis arbitrantur, et in accipiendis obsidibus magis exigunt; tamquam ii et animum firmitus, et domum latius, teneant. Heredes tamen successoresque sui cuique liberi: et nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione fratres, patrui, avunculi. Quanto plus propinquorum, quo major adfinium numerus, tanto gratiosior senectus, nec ulla orbitatis pretia. Suscipere tam inimicitias, seu patris, seu propinqui, quam 21 amicitias, necesse est. nec implacabiles durant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus: utiliter in publicum; quia periculosiores sunt inimicitiae juxta libertatem. Convictibus et hospitibus non alia gens effusius indulget. Quemcumque mortalium arcere tecto, nefas habetur: pro fortuna quisque adparatis epulis excipit. Cum defecere, qui modo hospes fuerat, monstrator hospitii et comes, proximam domum non invitati adeunt. nec interest: pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad jus hospitii, nemo discernit. Abeunti, si quid poposcerit, concedere

1, 4. *Separet est, faciat, ut separentur: agnoscat, faciat, ut agnoscantur.* GRON. *Agnoscere* eo sensu apud Sen. ep. 120. et Plin. ep. 5, 17.

Inexhausta pubertas] In Vossius ad Melam 3. explicat *ἀναφύλαξιν*, quæ ibi *pueritia*. Pueritiam recte accipit; sed pubertas aliud est: nempe, vis juvenilis generandi. quæ sero consumitur. ERN.

Pares validæque] Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) edd. Bonon. Spirens. omnesque ceteri mei ante Lips. magno consensu *validæque*: quod restitui. In Lipsianam, ut alia quædam, venit ex obscura editione. Intellige, pares maritis ætate aliisque rebus ducuntur, in primisque validæ. Paulo post pro *magis* MS. Arund. *maxime*. ERN. Pichenæ placebat *validique*: sed recte cum Ernestio faciunt Lall. Brot. Bip.

Apud patrem] Cod. Kappii (quem Job. Kappius hic iterum male MS. vocat) sive ed. Norimb. item Rom. et ed. Rhagii *ad patrem*. Sic Cic. ad Att. 2, 16. et 10, 16. *ad me* pro *apud me*. Mox MS. Long. *obsidibus*. Dein pro *ii* male legitur *is* in ed. Nor. Rom. Rhag. et in MS. Long. et Humm.

Nec ulla orbitatis pretia] Non sunt, qui senes orbos captent, ut apud Romanos. Respice A. 15, 19. Cf. Ammian. Marc. 14. 6. Sen. Cons. ad Marc. c. 19. Paullo ante Put. *tanto gratior*. sed Rom. et Norib. ed. *gratiosior*.

Utiliter in publicum] Solus cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *utilitate*. Mox *juxta libertatem* est inter liberos homines, in civitate libera. ERN. Ed. Rom. et Put. *utiliter*.

Cum defecere] Sc. epulæ: cum epulas amplius præbere hosti non possunt. Infra c. 24. *cum omnia defecerunt*, sc. quæ ludendo perdere possint. Edd. vett. mem. ante Lips. omnes *defecere*. quod restituit Pichenæ. *Defecerit* est in ed. Lips. quod eodem modo intelligere licet. Sed illud verum puto. Vid. tamen ad c. 24. ERN. Bip. præferunt *defecerit* scil. hospes.

Si quid poposcerit] Sic MS. Arund. edd. ante Rhen. 1532. omnes. Is invexit, sive potius error operarum, *poposceris*, quod miror tamdiu toleratum, cum illud Latinitas desideret. ERN. Ed. Norib. *poposcerit*. In Rom. ea vox deest.

- moris : et poscendi invicem eadem facilitas. Gaudent muneribus : sed nec data inputant, nec acceptis obligantur.
- 22 Victus inter hospites comis. Statim e somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur, sæpius calida, ut apud quos plurimum hiems occupat. Lauti cibum capiunt : separatæ singulis sedes et sua cuique mensa. tum ad negotia, nec minus sæpe ad convivia, procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum. Crebræ, ut inter vinolentos, rixæ, raro conviciis, sæpius cæde et vulneribus transiguntur. Sed et de reconciliandis invicem inimicis et jungendis adfinitatibus et adsciscendis Principibus, de pace denique ac bello, plerumque in conviviis consultant : tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes patet animus, aut ad magnas incalcescat. Gens non astuta, nec callida, aperit adhuc secreta pectoris licentia joci. Ergo

[Victus inter hosp. comis] Hæc pro spuris omisit in versione Francica de la Bletterie. Et sunt sane suspecta saltem de loco. ERN. Omnino glossema redolent.

[Separatæ singulis sedes] Quæ sedes e gramine aut frondibus, et proprie thori. Strabo suggerit, qui de Gallis p. 197. καθέξιστον διακρίσιν ἐπέδει. Posidonius apud Athenæum 4, 13. fœnum sibi substraxisse scribit, ab eadem mente: καὶ οὐτὸς τὰς χεὶρας ἀποκρίσας, χέρον ἐπὶ ἀλλοτρίῳ, καὶ ἐπὶ τραπέζῃ ἐκλινών, μὴ ἐπὶ αὐτῇ γῆς ὑποκείμενῳ, etc. Plura de ratione Germanici victus ibi vide. LIRA.

[Sua cuique mensa] Herelius über einige Stellen im Tacitus. 4. Erf. 1796. conjicit sua sæpius cuique mensa. quo trahi possit, quod c. 19. refertur, nec ul-
tis conviviorum invitationibus corruptas esse mulieres. Contra Antonius h. l. de femina plane non esse sermonem observat, suamque singulis viris sedem sive mensam, scamnum scil. fuisse putat. Quicquid sit, ingeniosa saltem est Herelii conjectura.

[Diem noctemque] Uti et de Persis Xenophon scribit in Pædia 8, 8. extremo. qm mirum (studiose enim notavi et comparavi) quam in pleraque omni ratione vitæ, immo et lingua, consentiant cum Germanis. LIRA.

[Ut inter vinolentos] Frustra Rhenanus tentat violentos, quod filteriores Germani vino caruerint. Intelligendum vinum hordeaceum, καὶ δυνος ἀνῆς, non ἀραιῶν. Vett. edd. vinolentos. Mox bene Rhenanus edidit sed et de reconciliandis. Sic MSS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) At MSS. Arund. edd. ante

Rhen. sed de reconciliatis. male. ERN. Ed. Rom. reconciliandis. Sic et MS. Humm. et Long. sed Put. reconciliatis. Prius Colerus malebat transigunt ex formula juris Romani.

[Simplices cogitationes] i. e. faciles; lenes, refer ad ea, quæ dixerat de inimicitias ponendis, amicitias adfinitatibusque jungendis, item de pace. Magna pertinent ad bellum. ERN. Simplices, nudas, non fucatas, forsân et minoris momenti.

[Nec callida] Vet. cod. apud Groslo-
tium aut callida.

[Aperit adhuc secreta pectoris licentia joci] MS. Arundel. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ad hoc; vetus ed. ap. Jac. Gron. ad hæc: quorum alterutrum reponendum videbatur Groslo-
tius, illud Colero. Adhuc verum puto, quod et MS. Turic. habet. Id dupliciter licet interpretari: vel insuper, etiam, vel nunc quoque, nondum edocta artes dissimulandi et fingendi alia, quam sentiat. Deinde cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) ed. Spir. omnesque mei libri ante Lips. ed. licentia joci, quod merito restitui. In Lipsianam loci venit aut operarum vitio, aut potius ex alia ignobili ed. in qua ipsa vitium operarum fuit. Non enim tacitus veterem lectionem mutasset. Et id tamen temere ab omnibus servatum est. Jocum lätius accipe, dictum, qua opponitur rebus seriis, deque carminibus, conviviis similibusque dicitur, ut sæpe apud poetas in primis. Pro joci centies librarii et operæ dederunt lotus. V. Burm. ad Sueton. Calig. 9. ERN. Ed. Rom. ad hæc. MS. Long. ad hoc. MS. Humm. adhuc. Dein MS. Long. etiam

detecta et nuda omnium mens postera die retractatur, et salva utriusque temporis ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt. Potui hu-23 mor ex hordeo aut frumento, in quandam similitudinem

feci. Rhenanus in ed. prima consulto et ex ingenio dedit *loci*, quia in conviviis sermonis libertas sit. Restituerunt hoc Bip. Ad rem, perinde est, sed codicum et editionum veterum rationem habendam puto.

Et salva utriusque temporis ratio est] Ego scribo, et *sua utriusque temporis.* Interpretor: Germani in conviviis et computationibus deliberant quidem agitantque res graves: sed easdem sobrii recoquunt et retractant. utrique rei sua quedam ratio est. Rationem autem addit, *deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt.* Ex quo discimus, Germanos in conviviis illa licentia proposuisse quidem seria: sed eadem conclusisse et finisse, non nisi matutinos et serios. Persarum similis mos, qui, ut Strabo ait 15. p. 734. *iv αὐτῷ τῇ μὲν ἡμέρᾳ βασιλεύοντες, καὶ τὰ ἄλλα βασιλεύοντες τῇ δὲ ἑξῆς τῇ δὲ τριττῇ.* idemque de iis Ammianus 18, 5: Sed et Cretensium ex Athenæo 4, 10. Græcorum omnium veterum ex Homero II. 9, 225 sq. et Plutarcho diffuse Symposiacorum lib. 7. Q. 9. Propius ad Tacitum Herodotus 1, 133. *Quæ Persæ in conviviis deliberaverint, postredie proponi sobriis: et si tunc placuerint, rata esse.* LIPS. *Ratio nem constare et rationem salvam esse,* sensu eodem dicuntur: et proprie in pecuniæ rationibus domicilium habent. *Constat enim et salva est ratio,* quæ non conturbata et implicita, sed explicata vel expedita, est; ubi accepta et expensa quadrantur, ubi paria fiunt aut fieri possunt, ubi nulla reliqua, nec plus erogati est, quam accepti. Sic *constare ac saluum esse* dicitur, quicquid utiliter expensum vel impensum est, ut ejus nomine actio vel crimen non detur, neque oriatur dolor, aut poenitentia; cujus nihil male collocatum vel insumptum. Ita Plinius in Paneg. cap. 92. *salva diligentia tue ratione*, id est, ut tibi ratio diligentia tue constet, ut nihil tibi videaris contra consuetam diligentiam tuam fecisse. Defendimus adversus optimum Buchnerum eidem Plinio epist. 2, 17. *salvo et composito die*, ad Senecam de ira 3, 36. Ergo et apud Tacitum, *Et salva utriusque temporis ratio est*, accipiendum, ut sit: et utrumque tempus non omnino otiose atque inutiliter, et

sic, ut nullam ejus operam edant, agunt: et utrumque tempus non male collocant aut sibi collocare videntur. Quum Romani et Græci convivantes *si adper rā σπουδαία* proferant, et sic eis alterius temporis ratio non constet, nec salva sit, quippe quod et per merum lusum et lasciviam trahatur; boni Germani temperant, inquit, quas ferias utili negotio deliberandi, atque adeo non tantummodo, cum retractant consulta sobrii, sed etiam, dum consultant uvidi ac saucii, temporis salvam rationem habent. Alusit ad dictum Catonis, quod Justinus in præfatione ac pro Plancio 27. refert Cicero, *clarorum virorum atque magnorum non minus otii quam negotii rationem constare oportere.* GRON. Mibi, qui et ipse *salva* probo, simplicius videtur, sic accipere: quæ in conviviis dicta, non pro ratis statim habentur: neque enim seria proprie conveniunt temporibus convivandi. Ita salva est ratio illius temporis; quam perturbes, si, quæ inter vina dicta sunt, pro certis et firmis habeas, et quæ revocare non liceat. Iterum ergo in deliberationem a sobriis vacantur, et, ut tum constitutum est, ita ratum habetur. merito. nam sobrii in potestate mentem et libertatem habent. Ita et huic temporis sua salva est ratio, nec quod ei convenit, alteri tribuitur. Atque hanc interpretationem sequentia videntur confirmare. Salvam temporum rationem relinquit, qui ea non perturbat, nihil alieno tempore agit. ERN. *Ratio salva* est integra. Nemini fraudi est, in convivio hoc velle, idem postera die nolle. sic Longolius.

In qu. sim. vini corruptus] *Corruptus* hactenus dici potest ille humor, qua omnia naturalia per artem in suavius, ad sensum hominum, mutata, dicuntur corrumpi: ut ap. Virgil. G. 2, 466. *corrumpitur usus olivi*, unguentis sc. adfusus. Sic quæ Callim. H. in Lav. Pall. 16. *ἡλαια μὲν δὲ* dicit, opponitque *λινθίς*, ea dicuntur a Græcis *φθίσις* *φθίσις*, de quo v. Kuster. ad Aristoph. Plut. 530. et Hemsterhusium *τὸν ῥῆνον* ad Lucian. Prometh. p. 31. et quos ibi laudat. Sed potest etiam respexisse eo, quod Romanis, vino vero et aquæ aduetis, vinum illud fœdam putredinem olere videbatur, ut patet e

24 vini corruptus. Proximi ripæ et vinum mercantur. Cibi simplices: agrestia poma, recens fera, aut lac concretum. Sine adparatu, sine blandimentis, expellunt famem. Adversus sitim non eadem temperantia. Si indulseris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitiis, quam armis, vincentur. Genus spectaculorum unum atque in omni cœtu idem. Nudi juvenes, quibus id ludicrum est, inter gladios et atque infestas frameas saltu jaciunt. Exercitatio artem paravit, ars decorem. non in quæstum tamen, aut mercedem. quamvis audacis lasciviæ pretium est, voluptas spectantium. Aleam (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, ut, cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de libertate et de corpore contendant. Victus voluntariam servitutem adit. quamvis juvenior, quamvis robustior, adligari se ac

noto Juliani Cæs. epigrammate in cerevisiam. Verum illud melius: MS. *Arundel. corrupti.* ERN. *Corrupti* hic potius nativo suo et proprio sensu sumi Longolius autumat. Epigramma Juliani videsis in Brunkii Anal. vet. poet. t. 2. p. 403.

Vitiis, quam] Bambergensis, *vino quam armis.* LIPS. Vix est, ut *et vino* non sit a mala scholiastæ manu. Nam *vitiis* prorsus est nimio vino, et hoc amplius *et* *disphorias* consequentibus malis. Justinus de Philippo et Alexandro 9, 8. *Vini nimis plerque avidus, sed ebrietatis diversa vitia.* Quorum et Horatius quedam decantat Ep. 1, 5, 16. *Quid non ebrietas etc.* *Vinci* autem suis eos *vitiis* dicit, ut apud eundem Justinum 1, 8. *Scythæ prius ebrietate, quam bello vincuntur.* Et Antiochus Floro 2, 8. *Rex jam luxuria sua debellatus.* Neque enim invictos et vino et armis significari puto, (nam si vino invicti, cur crebræ inter violentos rixæ? cur cædes? vino utique sunt hæc succumbentium, *ἡττῶν* non *ἡγεμονῶν*) neque tamen etiam facile armis vinci Germanos; sed, si quis ea irretire possit eos illecebra, juxta facile victum iri hoc genere vitiorum quam inexistimabili vi armorum, quam *armis*, id est, ea mole armorum, quibus vinci possunt. GRON. *Vino* convenientius videbatur Conringio. *Vitiis* MS. Long. Humm. et editiones veteres.

Inter gladios se] Similem ludum describit Sidon. Apoll. carm. 5. v. 246. *εὐπεισὸςque rotare ludus et intortas præcedere saltibus hastas.*

Artem paravit] Edd. Spirens. seqq.

ante Rhen. *parat.* At cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *paratit*, unde Rhen. dedit. ERN. Ed. Rom. etiam *paravit.* Pat. *parat.* hoc placet Bipontinis. Parum interest.

Cum omnia defecerunt] Bene vulgata habet. Adde supra c. 21. sed tamen magis placet lectio MS. Turic. *defecerint*, in hoc contextu. ERN.

De libertate et de corpore] Hoc aleæ studium pertinax Hunnis adtribuit D. Ambrosius, de Tobia cap. 11. *Ferunt Hunnos, cum sine legibus vivant, aleæ solius legibus obedire, in procinctu ludere, tesseras simul et arma portare, et plures suis, quam hostilibus ictibus, interire. in victoria sua captivos fieri et spolia suorum perpeti, quæ pati ab hoste nequiverint.* Et statim: *frequenter autem tanto ardore rapi, ut, cum ea quæ sola magna æstimant, arma victus tradiderit, ad unum aleæ jactum vitam suam potestati vel victoris, vel feneratoris, addicat.* Denique constat, quod quidam et Imperatori Romano cognitus, in fide pretium servitutis, quod sibi tali forte superatus intulerat, supplicii impetratæ mortis exsolverit. O foeda, o barbaræ. et scio apud quosdam Septemtrionalium hodie hanc insaniam pro parte vigere. LIPS. Heumannus, diss. peculiari hunc Taciti locum emendare conatus, expungi jubet *extremo ac*, tanquam superfluous, et *tradunt* mutat in *reddunt*, ne Tacitus Germanos calumniasse videretur. Respondit viro docto et dubia solvit Gebaverus in Vestig. p. 437.

Quamvis junior] Cod. Kapp. (s. ed. Nor. item Rom.) *juvenior.* Mox *alligari*,

venire patitur. ea est in re prava pervicacia: ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriæ exsolvant. Ceteris servis, non 25 in nostrum morem, descriptis per familiam ministeriis, utuntur. Suam quisque sedem, suos Penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono, injungit: et servus hactenus parat. Cetera domus officia uxor ac liberi exsequuntur. Verberare servum ac vinculis et opere coercere, rarum. Occidere solent, non disciplina et severitate, sed impetu et ira, ut inimicum, nisi quod impune. Libertini non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate; exceptis dumtaxat iis gentibus, quæ regnantur. Ibi enim et super ingenuos et super nobiles ascendunt: apud ceteros in pares liberti libertatis argumentum sunt. Fenus agitare et in usuras extendere, 26 ignotum: ideoque magis servatur, quam si vetitum esset. Agri, pro numero cultorum, ab universis in vices occupan-

pro vinciri, sic fere Cic. Tusc. 2, 17. *vultus alligari*. V. plura in Clav. Cic. et, quem ibi laudavi, Gronovius ad Liv. 7, 24. ERN. *Juvenior* habent et MS. Long. et Hamm. Restituo cum Bip. et Longolio. Sic et Plin. Ep. 4, 8.

Verberare servum] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) sic: *verberant servum, ac vinculis et opere coercere, rarum occidere solent*. ERN.

Impetu et ira] Hoc ita in Septemtrionis tractu, ut Holsatia atque alibi, etiam hodie Germani; et per mores licet. LIPS. MS. Turic. mox *impune est*. ERN. Receperunt Bip.

Liberti] Sic vulgati omnes. At nos castigavimus *libertini*. Ultima syllaba absorpta est a sequente verbo. Nam de ordine hominum loquitur, qui est libertinorum, non libertorum. Cicer. Verr. 1, 47. deinde mox diserte *libertini* in omnibus libris: denique non ad singulas domos, sed ad civitates referuntur. Similiter infra c. 44. in simili argumento, *libertinus*, non *libertus*. Similis est etiam locus Livii 4, 8. et proinde hoc valet —*tamquam servum aut libertinum aliquis Consullem fore dicat*. Nam quod in Agric. c. 19. Agricola dicitur *nil per libertos servosque publicæ rei egisse*; sermo est de libertis et servis Agricolæ, non de ordine hominum in genere. ERN.

Raro aliquod momentum i. d.] MS. Arund. *aliquid momenti*. Vulgatum melius. Supra in Hist. 1, 59. habuimus *grande momentum*, de homine. ERN.

Impares libertini libertatis argumen-

tum sunt] i. e. ex hoc ipso apparet libertas populi, quod libertini inferiores sunt ingenuis et nobilibus. ERN.

Fenus agitare] Hæc de fenore spuria videntur nonnullis, in his Antonio in notis ad versionem suam Germanicam.

In usuras extendere] *Fenus* de pecunia dici, quæ sub usuris collocatur, facile cuivis patet, monuitque Salmas. de Usur. p. 24. et sic alibi centies. *In usuras extendere* intelligo dictum, pro *per usuras extendere*, ut apud Virgil. 10, 468. *fiamamque extendere factis*. Forte etiam fuit et *usuris vel per usuras extendere*, ut mox confunduntur in vices et per vices. Nam profecto fenus non augetur in usuras, sed usuris fenus. ERN.

Ideoque magis servatur] Quid servatur? immo non servatur fenus, nec est ejus usus. Aliquid in hac scriptura vitii: an *spernitur*, vel *spernatur*? ac tale sententia petit. Aut pro sensu capiendum, quasi de interdicto prævisset. LIPS. Salmasius l. c. corrigat *aversantur*. Quomodo aversari possunt, quod ignorant? non magis, quam appetere. Recte Heraldus in Salmasii Observ. ad jus Att. et Rom. p. 583. monuit, ex antecedentibus esse *ἀντὶ τοῦ νόμου* intelligendum aliquid, ad quod *servatur* referatur, nempe ut abstinere a fenore exercendo, abstinencia ab fenore agitando. ERN.

Agri ab universis] Bambergensis, ab *universis vicis occupantur*. longe alia, nec deteriore sententia. LIPS. Satis placeat *per vices*. Cæsar B. Gall. 6, 22. *Agricoltura non student*... neque quisquam agri modum certum ac fines pro-

tur, quos mox inter se, secundum dignationem, partiuntur. facilitatem partiendi camporum spatia praestant. Arva per annos mutant: et superest ager. nec enim cum ubertate et amplitudine soli labore contendunt, ut pomaria conserant et prata separent et hortos rigent. sola terrae seges imperatur. Unde annum quoque ipsum non in totidem digerunt species: hiema et ver et aestas intellectum ac vocabula habent: autumnus perinde nomen ac bona ignorantur. Funerum nulla ambitio. id solum observatur, ut corpora clarorum virorum certis lignis crementur. Struem rogi nec vestibis, nec odoribus, cumulant. sua cuique arma, quorundam igni et equus adjicitur. Sepulcrum cespes erigit. Monumentorum arduum et operosum honorem, ut gravem defunctus, adspersantur. Lamenta ac lacrimas cito, dolorem et tristitiam tarde, ponunt. Feminis lugere honestum est; viris meminisse. Haec in commune de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. nunc singularum

prios habet: sed magistratus in annos singulos gentibus nationibusque hominum, qui una coterant, quantum eis et quo loco visum est, attribuant agri, atque anno post alio transire cogunt. Ergo, quia nulla perpetua possessio, et quotannis alius tribus patriae familiae in alterius arationem successio, vices. Sic vices excipere, succedere, Phaedro 2, 8. Idem de veteribus Aegyptiis Herodotus 2, 166. Ταῦτα μὲν (τὰ ἱερὰ γὰρ, ἀποκαί) διὰ τοῦ χρόνου, δι' ἡκατοετηρίαν: τὰ δὲ ἀγρονομικὰ ἀναγομένη, καὶ εὐνομία αὐτοῖς. Scilicet in ἀναγομένη per vices est, in εὐνομία. Simile quid de Dalmatis Strabo, etsi vices istae octo annorum essent libro 7. p. 315. Ἰδιοὶ δὲ τῶν Δαλματῶν, τὸ διὰ τῆς ἐκαστοῦ εὐνομίας χρόνος ἀναγομῆς πεντεταῖος. Gronov. Recte Gronovius vulgatum defendit. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) in vices. In ed. Spir. vices sine praepositione. Frustrat tentant per vicos. Per vices primum reperi in ed. Puteol. ERN. In vices etiam ed. Rom. Recipio cum Bip. MS. Humm. vice, quod praefert Longolius. Alii, Lall. Brot. Ern. in ed. 1. dederant per vices.

Amplitudine soli labore contendunt] Columella RR. 1, 3. Acutissimam gentem Pannos dixisse convenit, imbecilliorum agrum, quam agricolam, esse debere: quoniam, cum sit collectandum cum eo, si fundus praevaleat, allidi dominum. Gronov. Edd. Bona. Spirens. Put. Rhag. Beroald. Pat. Rhen. 1519. laborare: sed post labore edidit. ERN. Sic et ed. Norib. et Rom. it. MS.

Humm. et Long.

Prata separent] Sic vet. edd. Rhenanus a. 1533. edidit sepiant, e libro nescio quo. Illud restituit Pichena. Si libri plures saverent, sepiant non spernerem. Virgil. G. 1, 379. segeti praetendere sepes, inter labores rusticos ponit et rigandi curae jungit. ERN. Sepiant Cluverio et aliis placuit. Ortum vero est ex negligentia Rhenani, qui in margine libri sui ex ed. Norib. notarat seperant, sed litteras non amplius satis dignoscere postmodum potuit. Patet hoc ex nota: "Nisi fallant annotatiunculae quondam excerptae, legitur illic et prata sepiant." Vitiosum illud seperant habet et ed. Rom. item MS. Long. et Humm. In huius etiam margine librarius addidit secent.

Intellectum habent] Tres partes tantum ab iis intelliguntur, tres tantum sciunt. ERN.

Operosum honorem] Peroperosum edd. Spir. Put. Ber. Operosum e cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edidit Rhenanus, ut mox, ut gravem defunctis, pro et gr. quod in Beroaldi ed. vitio operarum irreperat. nam priores omnes ut gr. item MS. Turic. Mox deponunt MS. Arund. quod e repetitione praecedentis syllabae ortum. ERN. Ed. Rom. etiam operosum.

Viris meminisse] Acute. Seneca communiter ita praecipit, epistola 100 (99). Vir prudens meminisse percreveret, lugere desinat. LIPS.

gentium instituta ritusque, quatenus differant, quæ nationes et Germania in Gallias commigraverint, expediam.

Validiores olim Gallorum res fuisse, summus auctorum 28 D. Julius tradit: eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. Quantulum enim amnis obstabat, quo minus, ut quæque gens evaluerat, occuparet permutaretque sedes, promiscuas adhuc et nulla regnorum potentia divisas? Igitur inter Hercyniam silvam Rhenumque et Mœnum amnes Helvetii, ulteriora Boii, Gallica utraque gens, tenuere. Manet adhuc *Boiheimi* nomen, significatque loci veterem memoriam, quamvis mutatis coloribus. Sed utrum Aravisci in Pannoniam ab Osis, Germanorum natione, an Osi ab Araviscis in Germaniam, commigraverint, cum eodem adhuc sermone, institutis, moribus utantur, incertum est: quia, pari olim inopia ac libertate, eadem utriusque ripæ bona malaque erant. Treveri et Nervii circa

Divus Julius tradit] Bell. Gall. 6, 24. ERN.

Potentia divisas] Codex ille ipse, diversas. quod probum scio. LIPS. Sic et ed. Spirens. ceteraque ante Rhen. Is primum a. 1519. pro varia lectione in margine, deinde a. 1533. in textu edidit *divisas* e cod. Artolphi, quem nos Kapp. vocamus. ERN. Est editio Norib. quacum consentit et Romana. Contringius planius putat *divisas*. Sic et Lall. Brot. Longol. Contra Bip. placet *diversas* i. e. disjunctas.

Mœnumque] MS. Arund. *Mœnim*; quam terminationem a Mela 3, 3. firmari notat J. Gronovius. Et sic edidit Rhen. a. 1533. cum sequentibus. At Spir. Put. Ber. (et Rhen. 1519.) *Mani*. Primus Lipsius e meis edidit *Mœnum*, nescio an casu: quod tamen est in cod. Kapp. Itaque servavi *Mœnum*, etsi magis inclino h. l. in *Mœnim*. Certe hoc loco pro altera terminatione non licebit uti cum Cellario in Geogr. Antiqua. ERN. Lipsius *Mœnum* hausit e Farnesio, quod ipse indicat in notis ad ed. 1. Ita et ed. Rom. habet et Nör. Scrupulum jure heic movent Schwarzzius et Longolius, unquamne ad Mœnum usque habitaverint Helvetii? Itaque ille in designatione veteris Helvetiæ finium longius protrahendorum legi jubet *Enum*; hic in Diss. 42. de Hermunduris et in Collect. Diss. p. 363. substituit *Lemanum*, conjectura eo magis probabili, quod et Cæsar, quem ipse Tacitus laudat, *Lemanum* nominat B. G. 1, 2.

Manet adhuc Boiemi nomen] Latere aliud videtur in scriptura Bambergensi,

manet adhuc Boiis e munere nomen. Scribo, manet adhuc Boiismi e re nomen, vel Bogismum e re. Apte ad hæc vestigia, et rem ipsam. Strabo quidem 7. p. 290. clare Boiis regiam Maroboduui nominat: quam dictam a Boiis vult nunc noster. Possis et Bogismum scribere, verius propiusque ad etymon, quasi Boiorum domum. LIPS. Omnes edd. Boiemi. solus cod. Kapp. (s. ed. Nör.) Boiemi. ERN. Ed. Rom. Bohemi. Recte Bip. recipere Boiemi. Vell. Pat. 2, 109. habet Boiohemum.

Loci veterem memoriam] Voculam inserit Bambergens. *veterem viæ memoriam*: qua quid faciam, sum incertus. LIPS. Colerus inde facit: *et veterem viciniae memoriam*. ERN.

Aravisci .. ab Osis] *Arabiscos* in Pannonia inf. locat Ptolem. 2, 16. *Osis* heic noster Germanorum nationem dicit, infra c. 43. negat. Longolius in Humm. MS. reperit *abois*, in suo *abois*, mox etiam Humm. MS. habebat in margine *boi*, secunda manu oblitteratum. Non dubitavit proinde Longolius in textum recipere a *Boiis* et deinceps an *Boii*. Verum sic secum pugnaret ipso hoc capite Tacitus, quum minimo intervallo Boios Gallicam Germanicamque nationem diceret. Quin locus egrotet, vix mihi dubium; medicina Longolii ad sanandum non sufficit.

Treveri et Nervii etc.] Edd. ante Rhen. 1533. omnes *Neruli*. Mox ed. Kapp. (s. ed. Nör.) *affectionem*: quo verbo noster etiam supra usus est. Item edd. ante Rhen. *Germaniæ*. ERN. Ed. Norib. *Neruli*. Sic et ed. Rom. unde

adterit. exempti oneribus et conlationibus, et tantum in usum procliorum sepositi, velut tela atque arma, bellis reservantur. Est in eodem obsequio et Mattiacorum gens. Protulit enim magnitudo Populi Romani ultra Rhenum, ultraque veteres terminos, Imperii reverentiam. Ita sede finibusque in sua ripa, mente animoque nobiscum, agunt, cetera similes Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ suæ solo et cælo acrius animantur. Non numeraverim inter Germaniæ populos, quamquam trans Rhenum Danubiumque consederint, eos, qui Decumates agros exercent. Levissimus

tinentur. In promptu erat, *conteruntur.* sed parum elegans, cum idem verbi statim sequatur, *nec publicanus atterit.* Ferri et vulgata potest. Nam, quibus tributa imponuntur, hoc ipso, ut victi, pro contentis habentur et despretis. Steph. Pighius in Hercule Prodicio (p. m. 12.) mallet, *contenuantur.* Lips. Post omnes τὸ ἰσὶ φανῆ μῦθος Lud. Aurelius, *conternantur.* Recte Colerus, (qui vulgatum eleganter dictum putat) et διούρειον φερειδὶς Lipsii. Placuit antiquis verba λέγειν τὸν τι συγκρίμωτος καὶ ἴδων ἰσχυροτέρους καὶ τοὺς περὶ τὸν ποταμὸν καὶ ἀπομένους, oris puta vocem aut animi sensum significantia ita transferre interdum, ut facta demonstrent. Ut *objurgare ferula, colapho, flagris, laudare armis* supra hoc libro, *increpare saltu* apud Florum 1, 1. *petasusque jubente modo superior* (ubi male conjiciunt *juvante*) apud Petronium (Fragm. p. 674. ed. Burm.) *jussu æs spirare caminis* Statio et similia. *Laudare armis* est in honorem alicujus collisis armis sonitum edere, quod valet atque est pro laude. *Increpare saltu*, transsilire, quod signum est argumentis atque improbantis et opus et vetitum. *Objurgare flagro*, severe atque aspere accipere verbere, ut verbis et vultu fit in jurgio. Sic *tributis contemnere* est tributa imponere, quod est insultantium victis et pro vilibus, ignavis, obnoxiiis eos tractantium et contemnendum. Velleius 2, 89. de Galliis: *quippe ejus ductu auspicioque infractæ pæne idem, quod totus terrarum orbis, ignavum conferunt stipendium.* quod etiam frustra tentatur. *Ignavum stipendium*, quod argumentum est in bello segnes minusque fortes constantesque fuisse atque esse, quod non facerent, si viri essent. Ipsum verbum etiam sic Cicero 4. ad Attic. 16. *In monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, ut forum lazaremus et usque ad atrium Libertatis explicaremus, contempnimus sexcen-*

ties sestertium. id est, vile habuimus, et libenter erogavimus, impendimus, unde apparet, tantum pecuniæ præ istius monumenti adjectione ad aream fori Cæsariani vile nobis et contemptum fuisse. Simillimum Claudian. de bello Get. 178. *facili contemptum Strymona saltu.* Gron. Alterum, *nec publicanus atterit*, pertinet ad vectigalia, quæ publicanis locantur: Sensus ergo est, a tributis et vectigalibus liberi sunt. MS. tamen Turic. *conteruntur.* ERN. Lips. in marg. ed. quintæ habet *contunduntur.* Crusius volebat *consumuntur*, Rhen. *condemnantur.* *Conteruntur* placebat Ursino.

Mattiacorum] Leibnitio videbatur legendum *Marsaciorum* vel *Marsacorum*, de quibus supra H. 4, 58.

Ultra Rhenum] Ergo non sunt *Mattiaci* (ut doctis viris visum) qui nunc Zelandi appellantur: etsi *Mattiorum* vox, familiari appellatione, inter eos duret. Taciti hæc lustra: abnuet, atque ultra Rhenum propinqui Batavis, an ubi pars *Northollandiæ* nunc est et vicini sinus? Lips. Cf. Cluver. Germ. vet. 3, 7.

Acrius animantur] Quia mari et frigori propiores. Neque opinor equidem vel ex hoc Taciti loco, Zelandos esse, sed *ultra Rhenum*, Septemtrionem versus populos: qui nunc in Frisliis, aut *Northollandis* censentur. At mare multa abrasit. Lips. *Acrius anim.* i. e. animosiores ferociioresque sunt. ERN.

Non numeraverim] Edd. Spir. et seqq. ante Rhen. *numeramus.* Is *numeraverim* e cod. Kapp. edidit. ERN. Sive ed. Nor. Sic et ed. Rom. et MS. Long. Rhenanus in marg. ed. 1519. "alias *connumeraverim.*" vitio typographi, puto, ni fugientes litteræ in margine deceiverint istum.

Qui Decumates agros] Errare censeo, qui proprium hic gentis aut loci nomen quaerunt. Quomodo vero iidem populi sive agri, trans Rhenum et Danubium simul sint? quod tamen ponit noster.

quisque Gallorum, et inopia audax, dubiæ possessionis solum occupavere. Mox limite acto, promotisque præsidiiis, sinus Imperii et pars provinciæ habentur. Ultra hos Catti initium sedis ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusis ac palustribus locis ut ceteræ civitates, in quas Germania patescit. durant siquidem colles, paullatimque rarescunt: et Cattos suos saltus Hercynius prosequitur simul

Ego communiter Decumates agros interpretor, qui decumas solvant. Cicero Decumanos dixit Verr. 3, 6. *Omnis, inquit, ager Siciliæ decumanus est.* Nam hi agri non alii sunt, quam trans limitem capti ab hoste, et militibus dati, si qui ex iis fructus. Qui haud multi aut uberes, quoniam hostibus expositi, et, ut ipse ait, dubiæ possessionis id solum. Tacitum de his ipsis loqui ego sentio A. 13, 54. *Frisii imbellem ætatem admove re ripa, agroque vacuos et militum usui inpositos incedere.* Hos ipsos agros non fructu tantum, sed mancipio militum esse jussit Imp. Alexander. de quo Lampridius c. 58. *Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis Ducibus et militibus donavit, ita ut hereditum essent, si heredes militarent; nec unquam ad privatos pertinerent.* Addidit sane his animalia et servos, ut possent colere quod acceperant. Videntur autem id securitatis causa fecisse Romani, et ne hostes aut suspecti prope colerent. Itaque vacua loca, ad multa milliaria, sæpe relinquebant. In Fragm. Dionis LXXIV. (72, 3.) Commodus Imp. Buris populis Germaniæ ea lege, inter alias, pacem dat: *Ὅτις μὴ ἰσχυρίσῃ περὶ μὴ εἰσὶν ἰσχυροὶ ἐσθλὰ τῆς χώρας ἐφ' ᾧ, τῆς περὶ τῆς Δακίης οὖσης.* De Germanis præcisæ Cæsar simile 6, 23. LIPS.

Mox limite acto promotisque præsidiiis] Certe promotis præsidiiis dixit Tacitus, et tamen limite acto. non aucto. Proprium enim id verbum, et non potest sine culpa mutari. Agrimensores pag. 3. *Sabinorum ager, qui dicitur Quæstorius, cum limitibus actis diviserunt.* Pag. 19. *Itaque limitibus actis cum centuriæ eximerentur.* Pag. 162. habes limites actuarios et lineares. Et, hi qui sunt per viam publicam militarem acti. Pag. 187. *Multi perpetuos limites egerunt.* Et sequenti: *plurimum enim agentibus præstat acti limitis perpetua rectura.* Pag. 263. *quem actis limitibus quibusque laticulis quinquagena jugera incoluerunt.* Frontinus 1. Strateg. 3, 10. *limitibus per 120000. passuum actis.* et cap. 5, 10. *ab altera limitem agere*

capit, tanquam per eum erupturus. Sic utrobique recte P. Scriverius. Alludunt Virgilius 10, 513. *latumque per agmen Ardens limitem agit ferro.* Ovidius de arte 3, 558. *idem. limites agendus erit.* Et imitati Silius 9, 379. ac Statius. Quid autem hic proprie sit Tacito *limites*, cognoscas ex dictis ad A. 1, 50. Hoc ergo significat, extra præsidia Romana, quippe trans Rhenum Danubiumque, jacuisse spatium campi diu incultum, dum et Romani omittunt, neque barbari, quippe nimis vicinum castellis et præsidiiis ripensibus, vindicare audent: donec ab hominibus quibusdam temerariis et inopia audacibus occuparetur concessu quodam et conniventia hinc Romanorum, inde Germanorum: tandem transgressos utrumque amnem Romanos, nec contentos naturalibus terminis vindicasse alteram ripam, et, quatenus ipsis visum fuit, limitem egisse manu, qui barbaricum a Romano discerneret, ac promovisse præsidia; quem intra limitem quæque intra præsidia recepti decumates isti agri cultoresque pars provinciæ Germaniæ Romanis et sinus Imperii, hoc est, extremum et quasi reconditum aliquod habeantur. GRON. De sinu add. Obs. 1, 4. Aucto Lipsius tantum pro conjectura in margine posuit: male recepit Pichepa. Ne Latine quidem dici puto *limitem augere*, sed *proferre, promovere.* ERN.

[Durant siquidem etc.] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. ceteraque ante Rhen. ed. 1593. interpungunt post *durant*, idque ad præcedentia referunt: quomodo et Alb. Kranzium (in præf. ad Saxon.) laudasse hunc locum movet Colerus; et deinde exhibent *paullatim sine que.* Rhenanum sic ex ingenio edidisse patet. Ceterum, etsi illa quoque vetus interpunctio et lectio bonum sensum facit; tamen ei recentiorum præfero, quod in illa deberet esse copula ante non. ERN. Ed. Rom. quoque post *durant* punctum majus locat. *Paullatim* sine que. Rhenanus ex Beroaldina ed. dedit. sic et Put. item ed. Rom. et Norib.

atque deponit. Duriora genti corpora, stricti artus, minax vultus et major animi vigor. Multum (ut inter Germanos) rationis ac solertiæ: præponere electos, audire præpositos, nosse ordines, intelligere occasiones, differre inpetus, disponere diem, vallare noctem, fortunam inter dubia, virtutem inter certa numerare: quodque rarissimum, nec nisi ratione disciplinæ concessum, plus reponere in Duce, quam in exercitu. Omne robur in pedite, quem, super arma, feramentis quoque et copiis onerant. Alios ad proelium ire videas, Catos ad bellum. rari excursus et fortuita pugna. Equestrium sane virium id proprium, cito parare victoriam, cito cedere. Velocitas juxta formidinem, cunctatio

Disponere diem] Persius Sat. 5, 43. *Una opus et requiem pariter disponimus ambo.* Plinius ep. 9, 36. *Quaritur, quomodo modum in Thuscis diem æstate disponam.* Idem *ordinare diem* Senecæ ep. 12. GRON.

Nec nisi ratione disciplinæ] Bambergensis, *nec nisi Romanæ disciplinæ.* Et neutram sane lectionem jure spernas. LIPS. Teneo mordicus, ut olim, Bambergensium. *Concessum* est a fati datum. Ut 18, 46. *ibi concessam dictans nobilitatem, pulchritudinem, vota omnium et gaudia felicitum.* Silius 1, 13. *propinquæ fuisse periculum, Quis superare datum.* Nec mirum, Romanos scriptores fatorum erga se indulgentiam prædicare. Livius in persona Asdrubalis 30, 42. *Raro simul hominibus bonam fortunam bonamque mentem dari. Populum Romanum invictum esse, quod in secundis rebus sapere ac consulere didicisset.* Tacitus A. 13, 56. *Id Diis, quos implorarent, placitum, ut arbitrium penes Romanos maneret.* Ita ergo, ait, etiam Romanæ disciplinæ a fati maximum telum ad res gerendas datum, ut scirent plus referre qui regerent, quam quot regerentur. Livius 2, 39. *ut facile appareret Ducibus validiorem quam exercitu rem Romanam esse.* Eodem pertinet Severi dictum in Britannia ap. Spart. 18. *Tandem sentitis caput imperare, non pedes.* Imitatur autem et Livii 24, 37. *vir acer et qui plus in eo, ne posset decipi, quam in fide sociorum, reponeret.* GRON. *Romanæ* etiam MS. Arundel. idque et ipse verum puto. Vulgati sensus est: nec cuiquam nisi per disciplinam contingit: quod quorsum additur, cum per se intelligatur? Schelius emendabat *ratione ac disciplina*: eodem sensu: ad Hygin. p. 110. Infra c. 32. *disciplinæ ars.* ERN. *Ratione* ed. Rom. Norimb. Put. quod Longolius verum ar-

bitratur. Bipontini ambigunt. *Romanæ* habet quoque MS. Humm. *Dux acer* est ap. Liv. 2, 42.

Copis coonerant] Certe per *copias* intelligit et cibaria et quæ salubris in castris cura corporis desiderat, et, si necesse sit, vallum. Id onus barbaræ nationes detrectabant. Cur enim potissimum Virgilius G. 3, 347. *Non secus ac patriis acer Romanus in armis Injusto sub fasce viam dum carpit.* Cur potissimum acer Romanus sub injusto fasce, si nihil hoc apud quasvis gentes novi? Eundem in Romano milite imputat declamator apud Fabium 3, 18. *Nemo nostrum recusat itinerum laborem, nec injustum super arma fuscem.* ut ibi legendum docebamus. Jam *copidis* (ut corrigit Barthius Adv. 23, 16.) quasi a *copida*, quæ *novis* est, quale? *copides* vocem veteris linguae Gallorum esse? atque hoc tradere Plutarchum, apud quem hoc tantum est: *τοῦ μὲν ἱππάρχου ἀντιπάλου καὶ τοῦ τῶν ἱππῶν τὴν διέξιν ἀποκρίψας.* GRON. *Coonerant* edd. Spirens. et seqq. omnes ante Lipsium, qui tacite edidit *onerant*: cui vetus statim substituit Pichena, a quo ad sequentes propagatum est. Quia cod. Kapp. (s. ed. Nor.) habet *onerant*: deinde *coonerare* nullo exemplo dicitur; denique frigidus pleonasmus esset, cum jam quoque abnudet (non tamen contra morem Taciti elegantiorumque *onerant* restitui, ut supra H. 1, 5. *adspernantes*, pro *coadspernari*, ad quod frustra Pichena provocat. Sylaba *co* nata est a voce præcedente. ERN. In simplici *onerant* consentiunt MS. Long. et Humm. item ed. Rom. Barthii *copidis* nihili est.

Cito cedere] Intell. *victoriam*, non hosti: ne tirones errent. mox *velocitas juxta formidinem*, est, similis formidini; ut alibi *juxta libertatem* esse dixit imperiam Romanum. ERN.

propior constantiæ est. Et aliis Germanorum populis usurpatum rara et privata cujusque audentia, apud Catos in consensum vertit, ut primum adoleverint; crinem barbamque submittere, nec, nisi hoste cæso, exuere votivum obligatumque virtuti oris habitum. Super sanguinem et spolia revelant frontem, seque tum demum *pretia nascendi retulisse, dignosque patria ac parentibus* ferunt. Ignavis et inbellibus manet squalor. Fortissimus quisque ferreum insuper annulum (ignominiosum id genti) velut vinculum gestat, donec se cæde hostis absolvat. Plurimis Cattorum hic placet habitus. Jamque canent insignes, et hostibus simul suisque monstrati. omnium penes hos initia pugarum. hæc prima semper acies, visu torva. Nam ne in pace quidem vultu mi-

Rara est privata aud.] MS. Turic. ERN. Sic et ed. Rom. Contra ed. Nor. Put. Rhen. *rara*.

In consensum vertit] Groslotius e veteri cod. laudat *conventum*. ERN. Ed. Rom. Norib. Put. *consensum*.

Nec nisi hoste cæso] Hoc teneo, præ eo quod scriptis, *nec non hoste*. At de more ipso, supra dixi. LIPS. Ad H. 4, 61. ubi exemplum Cl. Civilis.

Frontem] Sic ed. Rom. et Nor. Contra Put. Rhen. 1519. *frontes*, sed in marg. al. *frontem*.

Ignominiosum] Sit ominosum mallet Herelius. Placeret id Antonio in notis ad vers. Germ. si, quæ sequuntur de servato habitu, etiam ad ferreum annulum pertinerent. Verum hæc oris habitum modo respiciunt, ut et Ernestio visum. Contra Bip. *insignes* maxime annulo isto votivo fuisse putant. Sic jam Dithmarus senserat.

Plurimis hic placet habitus] i. e. conservant hunc habitum oris atque squalorem, velut perpetuo voto obligati et in omnem vitam, non in unam pugnam. Vid. not. seq. ERN.

Jamque canent insignes] Conjiciebam: *Jamque canent insignibus his hostibus simul suisque monstrati*. Et sunt, inquit, jam cruda senectute quidam canescentes, *his insignibus*, nempe squalore crinium et annulo ferreo ex voto tali sumptis, conspecti ac notabiles tam suis quam hostibus. Non enim tantum eam adolescentium disciplinam esse significat, sed et provectoris ætatis, quoties scilicet hostis exoriri visus, et bellum expectatur? aut etiam quoties libuit sumere superbiam meritis quæsitam aut fiduciam ostentare. GRON. Sensus commodum Gronoviana emen-

datio facit, sed auribus meis durum est *insignibus his hostibus*. Vide an mollius sit: *Itaque canent insignes et host.* i. e. et ita, hoc squalore, hoc oris habitu, insignes ad canitem manent, etiam canentes videre licet. Sequentia explicant *et insignes*. Possis etiam insuper conjicere *manent*: quod tamen necessarium non puto. *Itaque et jamque* confundi in libris docet Drakenb. ad Livium 7, 40. Heinsius ep. ad Grav. t. 4. p. 164. Coll. Borm. *Jamque cani* (i. e. canuntur) *ut insignes, et—monstrari*: quod probat Grævius p. 170. non ego. ERN. Bip. conjiciunt *jamque canent—monstrari*. i. e. vehementer optant. ut ap. Stat. Theb. 4, 261. *tubas audire calens*. Ed. Rhag. habet *cavent*... *monstrari*. Medicinam loco depravatam jam Lipsius optabat in notis ad ed. 1.

Visu nova] Ratio adjecta videtur poscere, *visu non nova*. Quare? quia eodem cultu habitumque, barbis puta ac crinibus submissis annulisque ferreis, virtutem promittentes et ante bellum visi sunt, neque alio vitæ genere, quam armis tractandis, se mitiores mansuetioresque præstiterunt. GRON. Eadem mens Freinshemii, qui corrigit *nota*. ERN. Hiller. Racem. 4. *sava* volebat; Bernegg. *torva*. hoc recepere Bip. bene, sequor. Sic Curt. 3, 2. *Macedonum acies torva*. Conringio *nova* erat *mira*. Sed *torvo* melius respondet *vultus mitior*.

Vultu mitiore mansuescunt] MS. Arund. *cultu*, ut placebat Pichenæ. Quia tamen sermo de habitu oris, quod efferebatur submittebatur barba, et *mitior* aptius verbum vultui, quam cultui, vulgatum servandum puto, cui et alibi *cultum* in libris substitui vidimus. Illud forte probabilius conjicias: *in vultum*

tiore mansuescunt. Nulli domos, aut ager, aut aliqua cura: prout ad quemque venire, aluntur: prodigi alieni, contemptores sui: donec exsanguis senectus tam duræ virtuti impares faciat. Proximi Cattis certum jam alveo Rhenum, qui- 32 que terminus esse sufficiat, Usipii ac Tenoteri, colunt. Tenacteri, super solitum bellorum decus, equestris disciplinae arte præcellunt. Nec major apud Cattos peditum laus, quam Tenacteris equitum. Sic inpittores majores, posterè imitantur. Hi Jusus infantium, hæc juvenum æmulatio, perseverant senes. inter familiam et Penates et jura successionum equi traduntur: excipit filius, non, ut cetera, maximus nato, sed prout ferox bello et melior. Juxta 33 Tenacteros Bructeri olim occurrebant: nunc Chamavos et Angrivarios immigrasse narrator, pulsus Bructeris ac penitus excois; vicinarum consensu nationum: seu superbiæ odio, seu prædæ dulcedine, seu favore quodam erga nos Deorum: nam ne spectaculo quidem proelii invidere. super LX. millia, non armis telisque Romanis, sed, quod magnificentius est, oblectationi oculisque ceciderunt. Maneat, quæso, duretque gentibus, si non amor nostri, ut certe odium sui: quando, urgentibus Imperii fatiis, nihil jam præstare fortuna majus potest, quam hostium discordiam, Angrivarios 34

maiores mansuescunt: saltem Pacto non indignum sit. Ceterum et vulgatum ferri potest. Ean.

Ayt. aliqua cura] Heins. volebat aut aliq. Herelius aut thalanti. Eos quippe annuligerulos calibes fuisse verosimile putat.

Alveo] H. malebat aluvi.

Non ut cetera] MS. Turic. non ut extat, quod vulgato præfero. et sæpe observari in verbis ab istis syllabis incipientibus confusionem in libris antiquis: ut in ceteri, exteri. Ed. Spir. quoque hic habet extera. Ean. Ed. Rhag. extra. Sed. ed. Rom. et Norib. Item MS. Long. et Humm. cetera.

Ferox bello et melior] Acidalius bene, ferox et bello melior. Ean. Emendatione non opus. bello ad utrumque pertinet ferox et melior. Sic recte Longol. Cf. et Cort. ad Sall. Jug. 18.

Penitus excois] Hoc falsum. Occurrunt Bructeri sequentibus sæculis, ut apud Claudianum de IV. Cons. Honorii v. 452. Cf. Cluver. G. Ant. 3. 18.

Nam ne spectaculo quidem proelii invidere] Int. Dii. Sensus est: Dii non modo hoc nobis dedere, ut Germanos vinceremus ipsi, sed etiam hoc nobis voluptatis concessere, ut spectatores otiosi esse poterimus proelii, in quo

LX. amplius millia hostium suis armis occidere, ut ex spectaculo possemus oculos pascere, sicut, cum gladiatorum pugna in amphitheatro delectationis causa videmus, de forma loquendi invidere spectaculo ad Annales dictum. Ean.

Urgentibus Imperii fatiis] Scriptus liber non male, *urgentibus*. Lips. MS. Arund. quando in *urgentibus*: MS. Turic. ed. Spir. cum segg. ante Rhenum quando in *urgentibus*. J. Gronovius et vet. ed. citat quando iam *urgentibus*: putatque legendum, qu. iam *urgentibus*, ut A. 12, 44. *urgentibus* jam annis. Vulgatum est a Rheno qui e veteri ed. (nos vocamus cod. Kapp.) duxit. Nec, quid in eo displiceat, video. V. ad A. 5, 3. ubi similiter Lipsius *urgens* præfert rō *urgens*. Sed tamen *urgens* solum etiam Livius dixit 5, 36. iam *urgentibus* Rom. urbem sat. V. Duker, ad 22, 43. et similiter gentes alii. Ratione nihil mutandum puto. Ean. *Urgentibus* ed. Rom. et Nor. item MS. Long. et Humm. Huertius conjiciebat *urgentibus*, quod expressit in versione Gallica Bisterius, quia, cum ea scriberet Tacitus, vigebat Imperium Romanum. Sed votum ipsum auctoris sollicitudinem prodit, ex urgentium Imperii factorum contemplatione prognatum.

et Chamavos a tergo Dulgibini et Chasuari eludunt aliæque gentes, haud perinde memoratæ. A fronte Frisii excipiunt. *Majoribus minoribusque Frisiis* vocabulum est ex modo virium. utræque nationes usque ad Oceanum Rheno prætexuntur, ambiuntque inmensos insuper lacus et Romanis classibus navigatos. Ipsum quin etiam Oceanum illa tentavimus. et superesse adhuc Herculis columnas fama vulgavit: sive adiit Hercules, seu, quidquid ubique magnificum est, in claritatem ejus referre consensimus. Nec deficit audentia Druso Germanico: sed obstitit Oceanus in se simul atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentavit: sanctiusque ac reverentius visum, de actis Deorum credere, quam scire.

35 Hactenus in Occidentem Germaniam novimus. In Septentrionem ingenti flexu redit. Ac primo statim Chaucorum gens, quamquam incipiat a Frisiis, ac partem litoris occupet, omnium, quas exposui, gentium lateribus obtenditur, donec in Catos usque sinuetur. Tam inmensum terrarum spatium non tenent tantum Chauci, sed et implent: populus inter Germanos nobilissimus, quique magnitudinem suam malit. justitia tueri. sine cupiditate, sine inpotentia, quieti secretique, nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrociniiis populantur. Idque præcipuum virtutis ac virium argumentum est, quod, ut superiores agant, non per injurias adsequuntur. Prompta tamen omnibus arma, ac, si res poscat, exercitus; plurimum virorum equorumque:

[*Dulgibini et Chasuari*] Istos Ptol. 2, 11. *Dulgimnios* vocat; hos *Casuarios*, Strabo l. 7. p. 291. *Chattuarios*, Vell. 2, 105. *Attuarios*. Ammian. Marc. 20, 10. *Attuarios Francos*.

[*Utræque nationes*] MS. Turic. *Juræque nationis*. ERN.

[*Rom. classibus* etc.] Respicit ad expeditionem Germanici, de qua A. 9. initio tradidit, et Drasi patris. Mox MS. Turic. *illac*. ERN. Ed. Nor. et Rom. et Put. *illa*.

[*Herculis columnas*] Ad instar earum, quas ad fretum Gaditanum fixæ veteres, in Septentrione etiam quærebant. Eo referunt quidam montem *Sevo* Norvagiæ, memoratum Plinio H. N. 4, 13. (27.) cui respondeat alius in Cimbria.

[*Referre consensimus*] Scriptus liber, *referre consuevimus*. Lips. Recepit Pichena. At ceteri libri vett. mei omnes *consensimus*: quos non deseram: cum etiam *consensimus* commode dicatur, faciliusque librarius e *consensimus* fecerit *consuevimus*, quam ex hoc illud. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ante etiam habet *magnum*, non *magnificum*. ERN. *Consensimus* ed. Rom. et Nor. item MS.

Long. Contra MS. Humm. et ed. vetus apud Groslot. *consuevimus*, quod receperè Bip. cum Berneggero. *Magnum* habet et ed. Rom. et alia vetus ap. Groslot. item MS. Longolii. Idque forsitan verius.

[*Druso Germanico*] Freinshemius conjicit *Druso et Germanico*. At Germanicus Oceanum tantum tentavit, ut per eum ingrederetur hostium fines, non ut inquireret de famæ veritate. *Obstitit inquiri* fortasse defendi aliquo alterius scriptoris loco poterit, dicique potest eadem analogia, qua *impediit inquiri*, pro, *quo minus inqu.* Sed tamen valde pronus sum in hanc partem, ut Tacitum dedisse putem *inquirenti*, et illud e compendiiq. scribendi natum esse. ERN.

[*Ac primo*] MS. Long. *A prima*. quod Long. probat. De *Chaucis* s. *Caucis* ex professo egit Joh. Schild. 8. Auricæ 1742.

[*Exercitus: plurimum vir.*] MS. Turic. *exercitus plurimus vir.* e. Oratio sane durior est, et abruptior, etsi ea non est insolens Tacito. An *plurimum factum* est e *plurius*: *exercitus plurimum virorum equ.* ERN.

et quiescentibus eadem fama. In latere Chaucorum Cat-36
torumque Cherusci nimiam ac marcentem diu pacem inla-
cessiti nutrierunt. idque jucundius, quam tutius, fuit: quia
inter inpotentes et validos falso quiescas; ubi manu agitur,
modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita, qui olim
boni æquique Cherusci, nunc *inertes ac stulti* vocantur: Cat-
tis victoribus fortuna in sapientiam cessit. Tracti ruina
Cheruscorum et Fosi, contermina gens, adversarum rerum

Inter inpotentes] i. e. vicinos cum ha-
beas, qui propter indomitam imperandi
cupiditatem non vident, quid æquum ju-
stumque sit, neque dubitant, minus va-
lidum pro injuriis opprimere. Sic supra
de Cattis: *sine cupiditate, sine inpoten-
tia*. MS. Turic. habet *impetentes*: quod
fortasse nonnullis placeat. Sed inferioris
ætatis verbum hoc puto. Laudari qui-
dem etiamnum video in lexicis auctores
ejus verbi Varr. R. R. 3, 16. sed ibi
recte editur hodie *insectantes*: et Senec.
Hippol. 265. ubi verum est *impotens*,
quod, a Gronovio editum, ego quoque in
Juntina aliusque vet. edd. reperi. Librar-
ii mediæ ævi, quo in usu erat *impetere*
(v. Cangii Gloss. Lat. med. in *impechiare*)
libenter hoc verbum, ut alia sibi trita,
auctoribus priscis obtrudere. ERN. Ed.
Rom. et Nor. *inter inpotentia*.

*Modestia et probitas nomina superioris
sunt*] J. Fr. Gronovius in nota proxima
hæc verba sic *νακαφεύου*: cum res vi
agitur, non ii modesti et probi censen-
tur, qui nihil agunt, sed qui sibi tempe-
rant tum, cum plus valent et superiores
sunt. Quæ sententia est commoda et
contextui apta: sed ea desiderat, ut
verba ubi *m. agitur*, ad antecedentia re-
ferantur, et post ea interpungatur. Alii
ad sequentia referunt, et sic fere acci-
piant: tum, cum vi opus est (ut adver-
sus hostem, in bello) stultum est, nihil
agere, sub specie modestiæ et probitatis,
quæ ab illo tempore est aliena. Sed ei
sententiæ sane non convenit *superioris*.
Unde Tan. Faber P. 1. ep. 22. p. 74.
ingeniose *sequioris*, si modo id verbum
ita diceretur. Heinsius ad Vellei. 2, 80.
4. corrigat *nomina superiori sunt*, i. e.
a potentiore ut inania nomina spernun-
tur. Adde ep. ad Græv. T. 4. Coll.
Burm. p. 589. Ceterum cod. Kapp. ed.
Spir. *nomine sup.* MS. Turic. *nomine su-
periores sunt*: si corrigas *nomine*, sensus
commodus exoritur. ERN. Ed. Rom. et
Nor. *nomine superioris*. Crenius Anim-
adv. P. IX. p. 230. inprobat expositionem
Fabri, et locum ita explicat: ubi vi
agitur, quiescentes a superioribus mode-

stos vocari ac probos; sed a fine suo
potitis inertes et stultos. Mihi videtur
sensus hic esse: victoribus laus modestiæ,
et probitatis tribuitur; victis contraria
vitia imputantur.

Inertes ac stulti] Cheruscos ait pace
longa et a nemine turbata in torporem
segnitiamque solutos, armorum curam
intermisisse, imprudenter et majore
cum sua voluptate ad tempus, quam in
perpetuum securitate. Nam, qui cir-
cumdatus hominibus ad injuriam promp-
tis et robustis marcet, nec se parat ad-
versus ea, quæ nec opinanti possunt in-
gruere, non tam quietus est quam ob-
noxius. Igitur in his quoque tum boni-
tas videbatur et modestia, contentos
suis et nemini graves esse. Et man-
sisset illis ea existimatio, si post diutur-
num illud otium tandem lacessiti forti-
ter restitissent, et statum tenuissent.
Postquam vero succubuerunt, ne prius
quidem bene considerata ratione ac
tranquillitate insita, sed pravitate con-
siliij et tædio belli laborum quiesce fe-
runtur. Etenim, ubi majorem partem
res vi tractantur (ut inter bellicosos
Germaniæ populos) non qui sedent, in-
certo possintne an nequeant *μῆνα* *καὶ*
λεωκίνας *αὐθιόδαι* patrare, probi
et modesti censentur, sed qui, cum plus
valeant et superiores sint, sibi tempe-
rant. Ita factum, ut qui olim *boni*
æquique Cherusci (dum rebus secundis
in alta pace fruuntur et ferociam dedi-
scunt) vocabantur, nunc (postquam pro-
speris corrupti et emolliti atque ad vim
sustinendam imparati Cattis cesserunt),
inertes ac stulti vocentur. GRON.

Tacti ruina] Sic in omnibus libris
reperi: nisi quod MS. Turic. habet
Chatti. At mihi nullum dubium est, le-
gendum *tracti*, ut placuit etiam Bur-
manno ad Lucan. 7, 655. Nam legitima
formula est *tracti ruina*; ut etiam ex h.
l. video laudari in Ind. Bernæ. Noster H.
3, 29. *ruina trasit pinnas*. ERN. *Trac-
ti* voluit et Pichena et recepere Lall.
Bzot. Bip. Cf. quoque A. 6, 26. H. 3, 29.

Fosi] Leibnitius ad Fusam amnem
c c 2

37 ex æquib' socii, cum in secundis minores fuisset. Eundem Germaniæ situm proximi Oceano Cimbri teneant, parva nunc civitas, sed gloria ingens. veterisque famæ lata vestigia manent, utraque ripa castra ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, et tam magni exitus fidem. Sexcentisimum et quadragesimum annum urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone cons. Ex quo si ad alterum Imperatoris Trajani Consulatum computemus, ducenti ferme et decem anni conliguntur. Tandem Germania vincitur. Medio tam longi ævi spatio, multa invicem damna. non Samnis, non Pœni, non Hispaniæ Galliæve, ne Parthi quidem sæpius admonuere. quippe Regno Arsacis acrior est Germanorum libertas. Quid

locatos putat. Cluverius 3, 21 credit, Saxones intelligendos, quos hoc Florentinus habet 2, 11. quum Fost-nis quam præterea comparant. Kirchmæyerus librarium mendo irrepsisse indicat Fost pro Satio. Cf. Cellar. G. A. 2, 5, §. 69.

Eundem Germaniæ situm] Vellem, quorum in manu MSS. librorum copia, attentiores hic fuissent. Nam, quin eundem Germaniæ situm bene dicitur, nemo ambigit: sed, si oculam exarati et quædā digni codices eundem Germaniæ situm habere, male omnino mutatum est, nec translaticia propinationis sermo est. Vide quæ notavimus ad Plinii hist. nat. 21, 13. Gron. Situm habent MS. Vat. Arundel. et codex ap. Rhen. h. e. Kapp. noster (s. ed. Nor.) alia vetus ed. ap. J. Gronov. Nullus sinus arte facta intentio: nec ille sinus Germaniæ, quem descripsit. Eundem situm dicit habere, h. e. versus septentrionem. Itaque sic rescripti. Mox lata vestigia MS. Vat. et edd. vet. quod præfert Broterius. ERM. Situm quoque ed. Rom. et MS. Long. Sinum Puteol. et sequentes. Hoc præferunt, præter Lall. Brot. et Ern. fere omnes inde a Rhenano, quia et verbum ei est aptius, et situm Germaniæ dicere noster commodè potest Germaniæ in Septentrionem ingenti flexu redeuntem, ut habet c. 35. His motus sinum reposui. Dein et lata vestigia ob consensum MS. Vatic. Long. Flamm. et ed. Nor. Rom. Pat. etsi non inficere, mihi late elegantius multo videri.

Tam magni exercitus fidem] A conjectura reposui: cum in libris sit, magni exitus. Lips. Exitus constanter

MS. et ed. vet. Restituo cum Longo et Bip. Sed cave, intelligas casum, quæ tandem habere Cimbri. Exitus est emigratio, quæ magna, prodigiis, fuit. Sic apud Cic. parad. 4. exitus calamitatus opponitur redditui glorioso. Sic et exitum sibi prætere Oros. B. C. 3, 69. Bene Anton. in vers. Germ. reddidit grosse Wandlung.

Non Samnis] MS. Turic. Samnites. ERN.

Sæpius admonere] Bæta, imo et sapiens scriptura est. Admonemur in felicitate sortis humanæ per adversa: hoc, inquit, Parthi nobis fecere, ne victos nos putaremus; neque tamen sæpius, quam Germani. Lips. MS. Turic. admonere; placet ut Rhenanus conjiciebat, intellecto exercitum. Certe in valuto interpretando est aliquid contorti et nimis acuti. ERN. Admonere ed. Rom. Notm. Pat. etc. intellige, cladibus, ut alias verberibus flagro.

Regno Arsacis acrior est G. I.] i. e. Germani multo acrior pugnant, quia pro libertate sua pugnant, cujus aduersum sunt stimuli, quam Parthi, qui pro regno Arsacidarum arma gerant. Mox cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Bip. Put. Ber. amisso et ipso et ipse. Prius et ipso deleuit Rhenanus. Apparet diffiplem lectionem in libris fuisse, quæ a librariis conjuncta est: cuius generis fere aliquot exempla vidimus. MS. Turic. quidem habet amisso et ipso Patro: quod conjectura Rhenani pretuli: non quod ipse me offenderet, quod elegantius puto; sed quod et in illa lectione nimis friget, non in nostra. ERN. Cum ed. Nor. conspirat et ed. Rom. Lall. et Brot. ut Gron. amisso et ipso Patro. Bip.

enim aliud nobis, quam eadem Crassi, amisso et ipso Pacoro, infra Ventidiam dejectus Oriens objecerit? At Germani Carbone et Cassio et Scauro, Aurelio et Servilio Cypione, Cn. quoque Manlio fusis, vel captis, quinque simul Consulares exercitus Populo Romano, Varum, tresque cum eo legiones, etiam Cæsari abstulerunt. nec iapone C. Marius in Italia, D. Julius in Gallia, Drusus ac Nero et Germanicus in suis sedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæsaris minæ in ludibrium versæ. Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ et civilium armorum, expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias adfectavere: ac rursus pulsati inde, proximis temporibus triumphati magis quam victi sunt. Nunc de Suevis dicendum est, quorum non una, 38 ut Cattorum Tencterorumve, gens: majorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque disoreti, quamquam in commune Suevi vocentur. Insigne gentis obliquare crinem nodoque substringere. Sic

antiquo ipso Pacoro et ipse i. V. d. O. obi. De Ventidio vide Gell. 15, 4.

Casio et Scauro Aurelio etc.] Duplex difficultas ex h. l. necitur. Prima (quam movet Freinsb. ad Flor. 3, 9.) e dissensu Cæsaris B. G. 1, 7, 12. qui Cassium ab Helvetiis, nominatim Tigurinis, pulsum et sub jugum missum tradit. Ei occurrit Pighius in Annal. ad a. V. 646. Add. Oudendorp. ad Cas. 1, 12. qui bene docet, Gallos sub Germanorum nomine contineri. Altera est e temporis ratione. Nam, cum Scaurus ante Cassium Consul fuerit, e Fastis Cassiodori, Scauri clades Cassiana prior videtur Sigonio in Fastis. Contra quem disputat diligenter Cellarius in Diss. de Cimbris et Teut. §. 17. sqq. qui eadem Aurelii Scauri acceptam putat, Scauro legato, non Consule, adstipulante Epit. Liv. 67. et post Cassii Consulatum. Ean.

M. Manlio] Freinshemius corrigebat C. e Liv. epit. 67. Male. Verum prænomen est Cn. quod ei tribuitur ap. Ciceronem, consentientibus bonis libris, (loca vid. in Clave Cicer.) inscr. antiqu. ap. Grat. p. 207. In epitome Liviana libri modo M. modo C. habent, quidam tamen Cn. idque recte ibi restituit Drakenb. qui bene monet, huic prænomini sæpe M. et C. substitui. Consentiant alii viri docti, ut Cort. ad Sall. Jug. 114. qui tamen M. servavit; non bene, cum etiam cod. scr. haberet, in quo Cn. esset. Ego verum et minime dubium prænomen, quod Tacitus ignorare nullo modo potuit, (ut nec illud ignoravit,

Manlios prænominē M. plane abstulisse) reponere non dubitavi. Secutus exemplum nostrum est Broterius. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Mallio*: quod sæpe est in libris scr. et edd. pro *Manlio*. Idem mox *populi Romani*, male. ERN. Forte tamen nihil mutandum monet Conring. quod talia *quædamque prænomina* etiam optimis auctoribus interdum obrepant. MS. Long. expressis litteris *Marco Manlio*. Ed. Rom. *Marco Mallio*, forma Græca, dein et *populi Romani*. Ceterum de prænominē isto v. Cic. Phil. 1, 13. Cf. et interpr. ad Vell. 2, 12. de nomine ipso.

Proximis temporibus] Referendum ad Domitiani tempora, qui de *Cattis* triumphum duxit: sed vanum et irritum. Suetonius c. 6. et noster Tacitus in Agricola 89. *Inerat conscientia, derisus nuper fuisse falsum e Germania triumphum.* LIPS.

Obliquare crinem] Obliquare crinem, quin significare possit, crispare, non dubito. Sed id non est h. l. ut sequentia verba indicant, quibus hæc explicantur. Obliquantur crines, cum ex ipsis fit nodus, ut bene Salmasius ad Solin. p. 585. ERN. MS. Humm. *obligare*.

Nodoque substringere] Quod, Sævis proprie tribuit noster, alii Germanis vulgo. Seneca de Ira 3, 26. *Non est Æthiops insignitus inter suos color, nec crinis rufus et in nodum coactus apud Germanos virum dedecet.* Idem ep. 124. *Quid capillum ingenti diligentia comis? cum illum vel effuderis more Parthorum, vel nodo Germanorum vinceris, vel, ut*

Suevi a ceteris Germanis, sic Suevorum ingenui a servis, separantur. In aliis gentibus, seu cognatione aliqua Suevorum, seu (quod sæpe accidit) imitatione, rarum, et intra juventæ spatium; apud Suevos, usque ad capitiem, horrentem capillum retro sequuntur, ac sæpe in solo vertice religant. Principes et ornatiorem habent. ea cura formæ, sed innoxia. Neque enim ut ament amenturve; in altitudinem

Scythæ solent, sparseris. Martialis etiam Sigambri de Spectac. 3. *Crinibus in nodum tortis venere Sigambri.* Idem universe alibi 5, 38. *Rhenique nodos.* Tertullianus cirros in Germanis agnoscit, fortasse ab hac crinium obliquatione et flexu. De virginibus velandis c. 10. *Debeant et ipsi aliqua insignia sibi defendere, dunt pennas Germanorum, aut crocylas barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum.* ideo quia, ut hic scriptum, crinem obliquabant. Juvenalis 13, 164. *Cæcula quis stupuit Germani lumina, flavam Casarum et madido torquentem cornua cirro?* Taciti tamen locum hunc de obliquando crine, fateor, ita etiam capi posse, ut crinem non in rectum passi sint descendere, sed reducerint in posteriorem verticem et obliquarint. LIRS. Mox male et per vitium operarum sic repetitur post *separantur* in edd. Rhen. 1519. seqq. omnibus ante Pichenam: unde nota nata Acidalio. Nam ab antiquioribus et MS. Turic. abest. ERN. Abest et ab ed. Rom. Nor. Punt. Acidalium legendam putabat si in aliis g.

Quod accidit MS. Arund. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. ceteraque veteres (etiam Rom.) addunt *sæpe*: quod casu omissum restitui. ERN.

Retro sequuntur Si quid video, distamen non est in numero nodorum, (ut placet Conringio) sed in loco, ubi firmantur nodi. nempe aliis *retrosecus*, sive circa occiput, aliis in vertice ipso. Et in vertice autem et retrosecus collecti et renodati vel religati capilli, cirri; non posterius tantum modo genus. *Cornua* autem nihil aliud sunt, quam *nodi* capillorum et implicationes. Vide Salmasium ad Solinum pag. 762. (535.) GRON. Nempe idem Conringius putabat, plures nodos capillorum esse *cirros* et *cornua* Germanorum priscis scriptoribus memoratos. *Retrosecus* est ex emendatione Jos. Scaligeri (ad Martial.), quæ et Freinshemio et Conringio placebat. Sed libri veteres in b. l. non consentiunt. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) interpungit post *sequuntur*, et mox habet: *ac sæpe in solo*

vertice religatur. (Sic et ed. Rom.) Unde confirmatur suspicio, alterum e verbis ipso solo esse spurium. Et apparet, ipso nasci potuisse facile inter *in* et *solo*. Forte etiam variarunt codd. inter has duas voces, et dein utraque in textu est conjuncta: quod jam aliquoties accidisse in Tacito vidimus. Sed utrumque verbum jam reperitur in ed. Spir. sed eadem cum edd. Pat. Ber. (Rbag.) habet *ligant*. Primus Rhenanus edidit tacite *religant* a. 1533. cum a. 1519. *ligant* edidisset, et in margine pro var. lect. notasset *religant*, nescio unde sumtam. Jam locus varie tentatus est. Scaligeri emendationem vidimus. Marcellius sic corripiebat; *retrosum, ac sæpe in solo vertice ligant*. ERN. Ipso deest in ed. Rom. Nor. et MS. Long. Omnino tollendum videtur. Heinsius expungebat *solo*. Groslotius volebat *summo*. Cum Marcellio facit Colerus. Bip. malent *retrosum comantur*. Rhenanus ex ed. Nor. in margine libri sui notarat *religatur*, hinc sumsit animum *religant*. Ritus ipsius documenta extant in capitibus æneis antiquis apud Smetium in Antiquit. Neomag. ad p. 70.

Religant. Principes] Colerus ornatum Principum de cirris explicat, eoque refert verba Juven. 13, 164. modo citata. Ante *Principes* interpungunt editiones veteres. Freinshemius punctum tollit, legitque *religant Principes et ornatiorem habent*. Id cum prisca simplicitate non convenire judicat Conringius. Ast *ornatores* et *ornatrices* ipsis Romanis fuisse in usu, monumenta antiqua loquuntur. Cf. Bianccini Camera ed inscrip. sepulcr. de' liberti, servi ed ufficiali della casa di Augusto. fol. in Roma 1727. n. 60. Persarum aliorumque barbarorum Reges cincinnatos numi et alia monumenta sistunt; iis ergo ornatibus fuit opus. De Germanis idem sequentia apud nostrum suadent.

Sed innoxia] Muretus et Acidalius corrigunt *innoxia*; recte, ut facile patet e sequentibus: idque et probasse J. Fr. Gronovium, ejus paraphrasis nota proxima docet. Cura noxia esse, malo

quandam et terrorem, adituri bella, compiti, ut hostium oculis, ornantur. *Vetustissimos se nobilissimosque Suevorum* 39 Semnones memorant. Fides antiquitatis religione firmatur. Stato tempore in silvam, auguriis patrum et prisca formidine sacram, omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt, cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est et alia luco reverentia. Ne-

consilio suscepta esse potest; formæ illud attributum non convenit: sæpeque apud poetas querelæ de mala formæ cura. Sæpe jam vidimus, librariorum terminationes adjectivorum temere conformasse substantivo proximo. EAN. Responsi cum Bip. *innovia*.

Comiti, ut hostium oculis, ornantur] Placet Bambergensis *armentur*. LIPS. Possis suspicari *comati*: sed hæc sententia est: hoc unum formæ adhibent lenocinium, sed innocens. handquaquam enim, ut vel suam eo pudicitiam prostuant, vel alienæ insidias struant: sed ut statura: aliquid adjiciant et terrorem sui augeant, hostiumque oculis formidabiliores occurrant, tum maxime comuntur et ornantur, quum in aciem ituri sunt. *Ut hostium oculis ornantur*, id est tanquam hostibus approbaturi terrificam speciem. GRON. *Armantur* etiam cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Ceteri libri mei omnes *ornantur*; quod verum puto. Mihi autem *comiti* pro spurio suspectum est. redundat enim. et si illam redundantiam concoquamus maxime: nimis tamen diuturnam orationem facit: quæ molliissima fiet, si legas: *in alt. q. et terrorem, adituri bella, veluti hostium oculis, ornantur*. Probat Broterius. EAN. Ed. Rom. etiam *armanantur*. Bip. ita locum refingunt: *ea cura formæ (sed innovia. neque enim, ut ament amenturve, sed adituri bella) in alt. q. et t. comiti, ut hostium oculis ornantur*. Colerus quoque *adituri bella* eo loco locabat.

Semnones] Recte, etsi in Velleio 2, 106. *Senones* scriptam legas, qui eos cum Hermundaris conjungit. In Dionis Fragmentis Electo LXXI. (71, 20.) probissime scriptum erat: *Πεῖς Σίμωνες τερχυνέται*: de Antonini bello in Quados et Marcomannos. Item Electo XLIX. (87, 5.) *Μάρκος ὁ Σίμωνος βασιλεύς*. Late errat vir doctus (Ursinus) qui utrobique Nasamones substituit et edidit, Africa nimirum gentem. At isti Semnones ad Albim sunt: et manifesto illa Dionis spectant ad Germanica bella. LIPS. Hodie et ap. Velleium *Semnones* eduntur. An etiam Floro 4, 12, 4. hæc

scriptura debeat, ut placeat viris doctis, dubium est. V. Duker. ad illum locum. Ptolemæus 2, 11. vocat *σίμωνες*. EAN.

Fides antiqu. rel. firmatur] i. e. ut credamus gentem antiquam esse, etiam religionis ratio suadet. *Stato* cod. Kapp. (s. ed. Nor.) Rhen. sqq. *Mediæ, statuto*. EAN. Ed. Rom. *stato*.

Auguriis patrum et prisca formidine sacram] Legitimus versus longus est (monuit me G. Falckenburgius) sponte effusus, an a veteri Poeta? LIPS. Fortuitus videtur Colero. Et sunt sane et alii tales hexametri in libris Taciti, ut notavimus ad A. 1, 1. sed hunc credo esse e poeta, adscriptumque in margine in textum venisse, ut supra verba Lucetii et versus e Senecæ Octavia. Scriptores prosaici neque *auguria* pro consecratione dicunt, ut h. l. dicuntur, neque *patres* de majoribus, nec denique *formidine*, præsertim absolute, pro religione. Ceterum versus poetæ cujuscunque ductus est e Virgillii locis. *Æn.* 7, 172. 608. Locum autem interpolationi dedit forte imperitis libraribus, quod existimabant, *silvam* aliquo epitheto egere, nescii id verbum et similia, *lucum, nemus*, simpliciter sæpe dici: sanctitatem e ceteris, quæ tradantur, intelligi. Ap. Virgil. *Æn.* 8, 104. *solennem res Arcas honorem Amphitryoniadæ magno Divisque ferebat ante urbem in luco*. Sic noster *silvas* et *lucos* simpliciter dixit supra c. 7. 10. Hist. 4, 22. Sed forte illa tantum verba insititia religione *patrum et prisca formidine*. Ceterum cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *patrium*, et deinde *sacrum*. Post MS. Arund. *nomini ejusdemque s.* Copula etiam est in cod. Kapp. Edd. Spir. sqq. *omnis ejusdem s. p. l. coherent*. Rhenanus 1588. edidit *coeunt* e cod. Kapp. (s. ed. Nor.) EAN. Ed. Rom. ubi cum Norib. conspirat. Lucanus 3, 11. egregie: *Arboribus suis horripitæst*. Cf. et supra c. 9.

Horrenda primordia] *Primordia* dixit, ut *initia, mœnia*. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *horrentia*. Mox post *prælapsus* in MS. Turic. non reperitur est: infra idem habet *adducit* pro *adjicit*. EAN. C C 4

mo nisi vincolo ligatus ingreditur, ut minor, et potestatem Numinis prae se ferens. si forte prolapsus est, adolli et insurgere haud licitum. per humum evolvuntur: eoque omnis superstitio respicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium Deus, cetera subjecta atque parentia. Adjicit auctoritatem fortuna Semmonum, centum pagis habitantium: magnoque corpore efficitur, ut se Suevorum caput 40 credant. Contra Langobardos paucitas nobilitat. plurimis ac valentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed praeliis et periclitando tuti sunt. Reudigni deinde et Aviones et Angli et Varini et Eudoses et Suardones et Nuthones fluminibus aut silvis muniuntur. nec quidquam notabile in singulis, nisi quod in commune Hertham, id est,

MS. Long. *horrentia*. Ed. Rom. vitiose *brofentia*. Eadem *adiciit*. Nor. *adicit*.

Centum pagis habitantur] *Habitantur* veteres ante Rhenum, qui ex ingenio *habitatur* dedit. Vetus restituit Pichena. Aut *habitatur* verum est, aut *habitant* potius. Nam *habitantur* nominativum loci desiderat. Livius 2, 62. *viciis frequenter habitabatur*: 9, 28. *frequenter ibi habitabatur*. ubi v. Drakenb. Broterius conjicit *pagi iis habitantur*: quod est durius. malim c. *pagi habitantur*. si tamen *habitantur* servandum sit. ERN. Bip. ingeniose et vere, puto, *habitantium*, sequor. Sic c. 46. *viventibus*. Immo sic Agr. 11.

Magnoque corpore efficitur] Mihi hoc durius et nequaquam Tacito dignum videtur, qui dixisset potius *tantoque*, vel *et magnitudine corporis*. Sed, quo modo corrigendum sit, nondum reperire potui. MSS. duo Vatic. habent *tempore*. ERN. Ed. Rom. et Nor. *corpore*. MS. Humm. numero, glossema.

Paucitas nobilitat quod] Ita Farnesianus. Vulgo erat, *paucitas nobilitasque*. Lps. MS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Rhen. 1519. *paucitas nobilitas plurimis* etc. Post Puteol. Ber. edidere p. *nobilitasque plurimis* etc. Rheanus deinde edidit *paucitas nobilitasque, quod pl. ex ingenio. Nobilitas verum* Quod ob consensum librorum veti. delevismus: et haud dubie elegantius abest. ERN. Ed. Rom. et Nor. *Langobardos paucitas nobilitas*. Put. *Langobardos paucitas nobilitasque*, id posse admitti iudicat Longolius. Sic et ed. Rhag. Quod a Rhen. intrusam servat Lall. cum Lipsio, qui bene dedit *nobilitat*. Habet tamen quod et Farnes.

Reudigni etc.] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Pendigni* — Anglii, — Suardones.

Anglii etiam Spir. Put. Ber. Pro *Nuthones* Anchersen in Origg. Danic. p. 152. corrigit *Thithones*, quos Teutones accipit: quem bene refellit Elmslerus in Comment. Acad. Berolin. a. 1748. p. 459. Ipse non magis certa conjectura *Guthones*, qui et Githones, Jutones. ERN. Male Rhen. lectionem ed. Nor. s. oed. Artolphi in exemplari suo notarat, fugientibus scil. litteris. Putet ex ejus his verbis: "Pro *Reudigni* videbatur esse *Pendigni*." Verum ista editio, ut MS. Long. clare habet *Pendigni*. Contra Rom. *Reudigni*. Chuvet. *Deuringos* s. *Thuringos* intelligebat, ut pro *Avionibus* malebat *Caviones*. V. Germ. Ant. Utinamque probat Lacarrius. Porro ed. Rom. et Nor. et ed. vet. Graelotii *Anglii* item *Suardones*. Dein *Varinos* Procop. B. Goth. 3, 35. 4, 20. *Varos*, Ptolem. 2, 11. *Virmos*, Lex vetus ap. Lindenbrog. *Varinos* dicit. Pro *Nuthones* MS. Humm. habet *Vuthones*.

Nec quidquam etc.] De situ horum septem populorum federatorum v. Speneri not. G. A. 5, 4.

In commune Hertham] Libri alii *Nerthum*, aut *Vertum*. ego veram vocem censeo, *Erthum*. Ita enim nostratam eam vocem efferimus scribimusque. Cum adspiratione, focum nobis signat, non terram. Martiani Capelli an hoc adpexerit, dum Heroes ab Hera derivat, id est terra, nescio. Verba ejus libro 2. *A medicatis arvis usque in montium terraeque confinia Herminii Heroesque versantur, qui ex eo, quod Hermin Terram veteres dixerunt, Heroes nuncupati*. Nam alias certe a crasso errore eum non excusari. Lps. *Nerthum* cod. Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Put. Ber. *Herthum* Rhen. a. 1519: in margine pro conjectura, mox in textu edidit. Alii

Tertiam matrem, colunt, eamque intervenire rebus hominum, iuvelli populis, arbitrantur. Est in insula Oceani castum nemus, dicatumque in eo vehiculum, veste contextum, adtingere uai Sacerdoti concessum. Is adesse penetrali Deam intelligit, vectamque bubus feminis multa cum veneratione prosequitur. Læti tunc dies, festa loca, quæcunque adventu hospitioque dignatur. Non bella ineunt, non arma sumunt; clausum omne ferrum: pax et quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem Sacerdos satiatam conversatione mortalium Deam templo reddat. mox vehiculum et vestes, et, si credere velis, Numen ipsum se-

volunt *Hertam* vel *Hertham*, feminino genere, quo post de hoc Numine loquitur Tacitus, Deam ekare faciens: quod verum puto. Elserus autem in Comment. cit. a. 1747. probans hanc formam, negat pro terminatione accusativi habendam ultimam syllabam, sed esse verbum Germanicam indeclinabile *Erdanum* i. e. *Erdanens*, ex *Erd*, terra, et *Anne* mater, nutritrix (Hesych. *ἄρμα, μήνη, νηπις*, ubi v. Iutt. et in *ἄρμα*), quæ Tacitus interpretatur *terra mater*. Mirum est, viro elegantis doctrinæ hoc inventum adeo placuisse. Nam primo, Tacitus semper verbis barbaris Latinam formam induit, ut omnes scriptores elegantes fecere: deinde *Erdanum* ex analogia linguæ Germ. non esset *terra mater*, sed *terra mater*: denique Tacitus *terram matrem* interpretatur, more liquens Romani, non subtilitate grammaticæ usus et etymologiam secutus. Ern. *Northum* habent et pod. MS. Humm. et ed. Rom. Tacitum scripsisse *Hertham* vel *Ærtham*, admodum est verisimile. Terram matrem certe feminis generis admittere terminatio congrua. Nec dubito si reponere, consentiant Bletorius, Lacarrius, alii. Gebauerus l. c. p. 899. probat Coleri conjecturam, qui ad primam linguæ Teutonice terminationem scribendum putat *Ertika*. Bip. conjiciunt *Ærthcunne* a *cunne*, mater s. genitrix.

In insula Oceani] Kraus in Orig. Mansfeld. selectis capit. p. 16. vel dolendam vocem *Oceani*. præcipit, vel legendum *de silva Bæcan*. Hujus silvæ meminit Cæsar bk. G. 6, 10. crediturque pars fuisse Hestynica. Alii insulam Ruginam hic intelligunt.

Castum nemus] Tentant viri docti. *scærum* vel *castum*. Senserunt scil. *castum* non satis commodum epitheton esse.

Nam *castus* dicitur illud quidem doctitate, sed non ea, quæ est a consecratione alique, sed quæ ab abstinere et vita hominis venit: unde *casti* opprobriantur sceleratis, culpa aliqua sua; aliorum, ve pollutis, qui et incesti dicuntur, et *casta* sunt pura, nulla re polluta aut corrupta. Igitur, ut silva, non consecrata Diis, non statim incesta, sic: nec ea, quæ consecrata sit, propterea *casta* dicitur: et *agua* *casta* non est sacra, sed pura, quæ sacris adhiberi possit, ut *mensa* contra, quæ non possit, impura. Potuit tamen fieri, ut, quia sacra debent caste coli, *casta* servari, id verbum etiam cum altero illo permutaretur. Si quid tamen tentandum, pronior sim ad credendum, hanc quoque vocem e margine in textum venisse, nam profecto commodè abfuerit. Quid occasionem interpolationi dare potuerit, dictum ad c. 39. Ran. Ed. Rom. habet *castum* sine *nemus*. Not. *castum nemus*, *nemus*. Clav. vult *sacrum*. Freinsh. et Conr. *vastum*. Albinus in Meissen. Land-Chronick *varietas*, unde *forst*, satis inepte. Copulam in *dicatumque*, omissam a Lipsio, restituit Pichena. Habent eam ed. Rom. Nor. Put.

Adesse penetrali] Per penetrale ipsum vehiculum veste contextum intelligi, facile liquet attendenti. Mox MS. Tur. *multa veneratione*. Ern.

Quæcunque adventu etc.] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *quemcumque*: quod non spernam. Pro *adventu* Rhemus conjiciebat *adfectu*. male. V. ad H. 4, 84. De *indivisiq* Deu b. l. sermo, qui est *adventus*. Ern. *Quemcumque* MS. Long. et ed. Rom.

Templa reddat] i. e. sacre memori. Latinis *templum* omnis locus sacer. V. dicta in Clav. Cicer. in h. v. Sic et *Græcis* *ἱερόν*. Aliud *edev*, *valis*. Ran.

Numen ipsam] Frustra Elserus de

- creto lacu abluitur. Servi ministrant; quos statim idem lacus haurit. Arcanus hinc terror sanctaque ignorantia,
- 41 quid sit illud, quod tantum perituri vident. Et hæc quidem pars Suevorum in secretiora Germaniæ porrigitur. Propior (ut, quo modo paullo ante Rhenum, sic nunc Danubium sequar) Hermundurorum civitas, fida Romanis, eo-que solis Germanorum non in ripa commercium, sed penitus, atque in splendidissima Rhætiæ provinciæ colonia. passim et sine custode transeunt: et, cum ceteris gentibus arma modo castraque nostra ostendamus, his domos villas-que patefecimus, non concupiscentibus. In Hermunduris
- 42 auditur. Juxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomanni et Quadi agunt. Præcipua Marcomannorum gloria viresque, atque ipsa etiam sedes, pulsas olim Boiis, virtute parta. Nec Narisci Quadive degenerant. Eaque Germaniæ velut frons est, quatenus Danubio protegitur. Mar-

simulacro Deæ hic cogitare nos jubet, idque credere lapidem nigrum, quale signum Deæ Pessinuntis fuit. Quorsum Tacitus addidisset, si credere velis? nam signa Deorum abluui, notissimum. Putabant Germani ipsam Deam, quæ accessisset mortales, velut sordibus inde susceptis, purgari. Infra pro quid sit illud MS. Turic. quid sit id. Placet Brotario, qui et in textum recepit. (Sic et Bip.) Sed auribus meis durius est quid sit id, quod, malim illud deleri. Et aliis quoque veterum scriptorum locis reperi pronomina hæc inculcata esse. ERN.

Servi ministrant] Ed. Nor. male Suci.

Hermundurorum civitas] Fuse de his in Notitia Hermundurorum 8. Norimb. 1793.

Eoque solis Germ.] MS. Turic. eaque sola G. ERN.

Colonia passim sine custode] Distingue, colonia. passim sine custode transeunt. Quod ait, sine custode: morem ingerit rarum et notabilem. Romani enim in limite Imperii hoc servabant, ut externum neminem admitterent acciperent, nisi custode dato et arbitrio actionum. Discis ex hoc loco, et H. 4, 64. ubi acris querela de hac re Germanorum, ad Ubios: Nam ad hunc diem flumina ac terras et quodammodo caelum ipsum clausuerant Romani, ut colloquia congressusque nostros arcerent: vel, quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac prope nudi sub custode et pretio coiremus. Et in respon-

so Agrippinensium 66. Sint transitus incustoditi, sed diurni et inermes. fuit alioqui et alia Romanorum cautio in hac re, ne conventus haberent suspecti populi, nisi certo loco et numero: idque coram aliquo Romano. Fragmentum Dionis LXXIII. (72, 2.) Commodus pacem Marcomannis et Quadis dedit, sed cum lege, Ne sæpe aut pluribus locis conventus haberent: 'ΑΑΑ' ἄραξ ἰν ἰαδέρῳ πᾶσι, καὶ ἰς τόρους ἰνα, ἰακωρράχου τῆς 'Ρωμαίου ἀγίρως: Sed semel in mense dumtaxat et in uno certo loco, idque Centurione aliquo Romano presente. Lips. Copula et, a Pichena e vet. libris addita, est et in Turic. MS. Mox idem liber c. nostra commendamus his etc. Colonia Rhætiæ prov. putatur esse Augusta, quam vulgo Vindelicorum appellant. ERN. Copula et deest in ed. Rom. Norib. Rhen.

Non concupiscentibus] Refer ad id, quod dixerat, fidos Romanis esse Hermunduros. Scimus eos, etiamsi viderint nostra, tamen fideles mansuros, nec ea, quæ viderint, cupituros. ERN.

Notum olim] Quod Romani ipsi vidissent, cognovissent, cum expeditiones in eas regiones susceptæ essent sub Druso et aliis. MS. Turic. novum. ERN.

Narisci] Ita in Capitolini M. Antonino c. 22. dicuntur: Ptolemæo 2, 11. Οἰακέραι. Lips. In cod. Augustano Capitolini Varista dicuntur. Apud Dionem in excerptis (71, 21.) Ναρσῶναι.

Danubio præteritur] Scriptus liber, peragitur. Male. Quidam, pergitur:

comannis Quadisque usque ad nostram memoriam Reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui et Tudri genus: jam et externos patiuntur. Sed vis et potentia Regibus ex auctoritate Romana. raro armis nostris, sæpius pecunia, juvantur. Nec minus valent retro Marsigni, Gothini, Osi, Burii. terga Marcomannorum Quadorumque claudunt. e quibus Marsigni, et Burii sermone cultuque Suevos referunt. Gothinos Gallica, Osos Pannonica lingua, coarguit, non esse Germanos, et quod tributa patiuntur. partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi, ut alienigenis, inponunt. Gothini, quo magis pudeat, et ferrum effodiunt. omnesque hi populi pauca campestrum, ceterum saltus et vertex montium jugumque, insederunt. Dirimit enim scinditque Sueviam continuum montium jugum, ultra quod plurimæ gentes agunt. ex quibus latissime patet Lygiorum nomen in plures civitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet, Arios, Helveconas, Manimos, Elysios, Naharvalos. Apud Naharvalos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsidet Sacerdos muliebri ornatu: sed Deos, interpretatione Romana, Castorem Pollucemque memorant.

nec id tam probe. LIRS. *Peragitur* etiam MSS. Bamberg. Turic. cod. Kapp. ed. Spir. Ast *pergitur* Puteol. seqq. ante Lipsium: qui unde hanserit *præteritur*, nescio. *Pergitur* restituit Pichena. Quid! si *pergitur* est natum e *porgitur*, quod per compendium poeticum erat pro *porrigitur*. Id magis convenit lectioni veteri *peragitur*. Mox *Quadisque* cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ut correxit Pichena: ceteri *Quadique*. EAN. *Præteritur* recepit et Cluver. *Peragitur* ed. Rom. et Nor. Bip. verosimili conjectura *protegitur*, ut A. 15, 43. *porticibus, quæ frontem insularum protegerent*. Ed. Rom. *Quadisque*.

Tudri] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Trudi*: quod non displicebat Rhenano. EAN. Ed. Rom. quoque *Trudi*. Sic et MS. Long. Hoc rectius esse videtur. Saltem *trut* Germanicum nomen, fidum signans. De eo genere altum ubivis silentium. De Maroboduo A. 2, 44. sq. 62. sq. Vell. 2, 108. De Vannio Quadorum Rege A. 2, 63. 12, 29.

Nec minus] *Nec* delendum putabat Lalleu. et in vers. Gall. omisit Bleterius.

Gothini] *Gothuni* semper Claudiano. LIRS. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Gotini*. Mox Grosliotius corrigiit, *Buri*: *ut terga M. Q. c.* quod non probo, quia mox sequitur: *e quibus*. Sed *Buri* tamen bis

cod. K. (s. ed. Nor.) Ex quo punctum post *Burii* feci: ut est etiam in edd. Spir. Pateol. EAN. Ed. Rom. *Gotini*. *Buri*. De *Ois* c. 28. *Buriorum* nomen plurimis Baviaræ ac Sueviæ locis hodieque adhæret.

Quo magis pudeat] Sc. tributa pati, nec armis se in libertatem vindicare. EAN.

Vertices montium jugumque] MS. Arund. *jugaque*. Acidalius *jugumque* insititium putat, male huc relatum e sequentibus. Sed tamen et in Agric. c. 10. *juga et montes* junguntur. An fuit *jugorumque*? A MS. Turic. abest *montium*. EAN.

Lygiorum nomen] Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *Legiorum*: sed mox *Lygios* habet. Eadem varietas in ed. Spir. EAN. Ed. Rom. *legiorum*.

Arios etc.] Cod. K. (s. ed. Nor.) *Harrios*, *Helvetonas*, *Mannos*, *Helisios*, *Nahanarvalos*. Post tamen *Nahanarvalos*. In ultimo similiter variant ed. Spir. Puteol. At MS. Turic. constanter *Nahanarvalos* vocat. EAN. Ed. Rom. *Harrios*. *Manimos*. MS. Humm. *Harrios*. *Lanimos*.

Interpretatione Romana] Ita MS. Turic. cod. K. (s. ed. Nor.) edd. Spir. Bonon. Puteol. Beroald. *Romani* primum editum a Rhen. 1519. quod ab omnibus ante Pichenam servatum. EAN. Ed. Rom. *Romana*.

Ex vis numini: nomen *Aleis* nulla simulacra, nullum peregrinum asperationis vestigium, ut fratres, tamen, ut juvenes, venerantur. Ceterum Axi super vires, quibus enumeratos paullo ante populos antecedunt, truces, insite, feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tincta corpora, atra ad proelia noctes legunt: ipsaeque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum adspectum, nam primi in omnibus proeliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gotoes regnantur, paullo jam adductius, quam ceterae Germanorum gentes, nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii, et Lemovii: omniumque harum gentium insigne, rotunda scuta, breves gladii, et erga Reges obsequium. Suionum hinc civitates, ipso in Oceano, praeter viros armaque classibus valent. forma navium eo differt, quod utrumque prora paratam semper adpulsui frontem agit. nec velis ministrant, nec remos in ordinem lateri-

Ejus Numinis nomen A.] Cod. K. (s. ed. Nor.) sic habet: *ex vis numini. nomen Aleis*. Quod nescio cur spretum Rhenano, qui illo libro usus est. Reddit rationem, quare Castorem et Pollucem interpretetur, quia ea vis illius Numinis apud Naharvalos, quae Castorum apud Romanos: sed aliud apud illos nomen. Corruptele locum fecit, quod scriptum fuit *ex vis n. inversis literis in vis*, ut saepe. Inde factum *ejus*. Non dubitavi ita in textu corrigere. Usitatissimum est apud Latinos, *vis* et *nomen* conjungi. Glosolotius verba, *ejus n. n. Aleis* poni volebat, post *ornatus*. Ea res ipsi non venisset in mentem, si priscam illam lectionem cognitam habuisset. Ceterum *Aleis* est dativus numeri pluralis. Ern. Ed. Rom. *ex vis numini*. Sic et MS. Humm. Nomen *Aleis* e Slavonica lingua exponit Anton. ubi *holcz*, puer. *holcz*, pueri.

Tincta corpora] Post *corpora* praeterea feci, ut est in edd. vet. Ern.

Regnant, paullo jam adductius] Bambergens. et Rom. *adductius*. etiam recte. et dixi de eo verbo supra ad H. 3, 7. Lips. Male Colerus interpretatur, quasi esset *adductius regnant*, quod aliqua ex parte subierint jugum Rom. nam *regnantur* (inquit, non *regnant*) *adductius*, i. e. adductionibus habentis, minori specie libertatis, et majore solutioreque potestate Regia. Gron. *Adductius* cod. etiam Kapp. (s. ed. Nor.) edd. Bonon. Puteol. Berold. Rhen. 1519. *Adductius* primum reperi in ed. Rhen. 1533, in quam vitio operarum irrepsisse puto.

Vetus restituit Pichena. Ego vero etiam restitui *regnant*, quod in eadem libris omnibus et MS. Arund. duobusque Vatic. reperitur. Primus Rhenanus eodem libro tacite edidit *regnantur* ex H. 1, 16. ut opinor, ubi est *gentes regnantur*. *Regnare* etiam populi dicuntur. ni fallor, apud quos Regium imperium est. Mox MS. Turic. *exterior*. V. ad c. 5. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *protenus*. Ern. Ed. Rom. *regnant* .. *adductius*. sed mox *protinus*. Rhen. 1519. *regnant*. 1533. *regnantur*, quod rectius. restitui cum Bip. qui et *Gotoes* maluit sine aspiratione, ut A. 2, 62. et Plin. 4, 14. (26.) *Guttones*. Ptol. 3, 5. 1590.

Ipsa in Oceano] Ita primus tacite et ex ingenio edidit Rhenanus a. 1533: ante omnes et MS. Arund. *ipsae*. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) etiam in *Oceanum*. Ern. Ed. Rom. Nor. Put. Rhen. 1519. *ipse, ipsae*. In ed. Rhen. 1533. *ipso* forsitan per vitium typographi inrepsit. Rhen. coniciebat *sita* in *Oceano*. Ed. Rom. in *Oceanum*.

Utrunque prora] Hujus generis navium A. 2, 6. H. 3, 47. jam facta mentio. Hyginus fab. 168. *biprora* vocat: de quibus alibi dictum a nobis. Schefferus et Munkerus ad Hyginum negabant, se earum navium rationem intelligere. Ern.

Nec velis ministrant] Melius ministrant. Virgilianum est ex Aen. 6, 302. — *velisque ministrant*. Lips. Add. Broukhua. ad Propert. 3, 14. 15. ubi hunc Taciti locum non praeterit. Mox

bars adiungunt. Solutum, et in quibusdam fluminibus, et mutabile, ut ut res poscit, hinc vel illinc remigium. Est apud illos et opibus honos: eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure paradi. nec arma, ut apud ceteros Germanos, in promiscuo, sed clausa sub custode et quidem servo: quia subito hostium incursus prohibet Oceanus, otiosae porro armorum manus facile lasci-viunt. enimvero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem, armis praeponere Regia utilitas est. Tractat 45
Sionas aliud mare, pigrum ac prope innotum, quo cingi Audique terrarum orbem hinc fides; quod extremus cadentis, jam solis fulgor in ortus edurat adeo clarus, ut sidera trebetet; sonum insuper audiri, formasque Deorum et ra-

cod. Hap. (s. ad. Nor.) hinc vel sine. Ed. Rom. Rat. Rhem. hinc vel illinc. Bip. recedere ministerium, ut et ap. Lucan. 3, 491. Ed. veteres ministeratur. Alterum rectius.

Est apud illos et op. h. Metieris mavult. Est et apud illos op. h.

In promiscuo. MS. Turic. neque promiscuo. Ed. Sic et ed. Rhem. gii.

Oceanus. Sic Bip. non male; quia sequitur altera ratio, cur clausa arma.

Extremus cadentis jam solis fulgor] Sic omnes edd. prae-ter cod. K. (s. ad. Nor.) in quo corrupte extrinsecus cationis. Is. Vossius ad Melam 3, 8. p. m. 554. e vetere libro (non nominat) praefert: extrinsecus cadentis jam solis fulgor: id quod probat: quod in istis regionibus apud innotat, ut in aphasa recta, aut non tammodum obliqua, sed tantum circensit horizontem et lambit. Id est verum, ad subtilitatem mathematicam. Nec ignoravit Tacitus, ut patet ex Agric. c. 13. Sed vulgarem consuetudinem loquendi secutus est, neglecta subtili Astronomiae ratione, ut solent scriptores populares. Ac mirum, quam cadens sol offenderit, temp non offenderit: ortum solis. Nam, ad veteram rationem, sol ibi non magis oritur, quam occidit. Nec eadem, Tertium loqui de populo ab ipso coeli axe: cum illa loca non habitantur: sed de propinquis, in quibus sane solis aspectus adestur oculis, nec ad horum tempus, et residua multa luce. V. Agricol. l. c. Ed. Rom. resistent.

In ortu edunt] Finem, quem accipitur Kirchmaier, malebat ortum. Sed intelligendi sunt ortus diurni siderum finis.

Ut sidera hebetet] Id non mirum, jam-ahoe Kirchner ubi, jam vix infra hori-

sonem mersa vel est, jam mox adfutura iterum, relictis, quos sidera stringit, radiis, salignem facile omnem arcet. In-gatque.

Sonus insuper emergentis] Malim. re emergentis. Nam haec persuasio radiis et casae: plaris fuit, solum, dum in Oceano cadit, at sidem odore non aliter, quam si ignitum ferram condatur in equam. Posidonius apud Strabonem lib. 8. p. 138. Αἴγαν, παρὶ Περικλῆους, τὸν καλλεῖν, μὴ δὲν εἶναι τὸν ἄλυσιν ἐν ἀγ-ανιστῶν, πῶς ἴδον ἀγανιστῶν, ἀγαν εἰς τὸν τοῦ καλλεῖν, κατὰ οὐρανὸν ἀγαν, δὲν τὸ ἀγανιστῶν εἰς τὸν καλλεῖν. Flo-ams de Decimo Bruto in Hispaniis bel-lante 2, 17. Non prius signa convertit, quam cadentem in maria solem, abun-temque aquis ignem, non sine quodam contritigii metu et horrare, deprehendit. Juvenalis ab illo temp 14, 280. Audiet Hieraulco stridentem gurgite solem. Quid D. Hieronymus, nanne in eodem serrese, aut sermone? In Eccles. c. 1. Sol ipse, postquam ardentem ratum Oce-ano tinerit, per incognitas nobis vias, ad locum unde exierat regressitur. Lxx. Emergentis abest. ab. MS. Turic. edd. Bonon. Spir. Futeol. Beroald. (Rhag.) Sed Rhenanus jam a. 1519. edidit e cad. quem nos Kapp. ille Artolphi vocat (s. ed. Nor.). Atque, secundum illam opi-nionem, staeptus solis non minus emer-gentis, quam occidentis, intelligi potest. Si de occidente tantum loquitur, in-telligi cadens sol ex antecedentibus pot-est. Itaque tanto facilius credo spu-riam vocem esse. Ed. Gruterus etiam vocem rhano delet, inapte a scindo quodam intrusam. Ipse quoque delco-am Bip. et aptius ante sonum inter-pango. Sonus is refertur ad solem ca-dentem, qui praecedat. Colerus aplobat

dios capitis adspici, persuasio adjicit. Illuc usque (et fama vera) tantum natura. Ergo jam dextro Suevici maris litore Æstiorum gentes adluuntur: quibus ritus habitusque Suevorum; lingua Britannicæ propior. Matrem Deum venerantur. insigne superstitionis, forinas aprorum gestant. Id pro armis omnique tutela: securum Deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens fustium usus. Frumenta ceterosque fructus patientius, quam pro solita Germanorum inertia, laborant. Sed et mare scrutantur, ac soli omnium succinum, quod ipsi *Glesum* vocant, inter vada

immergentis; plures se mergentis. Broterius redundare vocem sentiebat. In ed. Rom. comparat *emergentis*.

Formasque Deorum] Colerus, *formasque equorum*: T. Faber, *formas equorum*: quod melius. Etiam MS. Turicens. *formas* sine copula. At Heinsius ad Vellei. 1, 17. init. *formasque decorum* s. *decorum*: ubi et Lipsii correctionem *se mergentis* probat. Vulgatum quidem vitiosum est. Ern. Heinzii conjectura stare nequit, quia nil ibi superstitioni foret. Eandem tamen profert et Schefferus in Misc. Obs. t. 8. p. 292. ubi vitiose legitur *formasque Deorum* pro *decorum*, ut ex toto nexu patet. Broterius probat *formasque equorum*, ni forte *formas Deorum* accipias de Neptuno aliisque Diis marinis solem excipientibus. Bipontini tuentur vulgatum, quod et veteres editiones habent, existimantque, effigies animalium impressos soli, unde deciduis seminibus præcipue in mari monstrificæ gignantur effigies, ut est apud Plin. H. N. 2. 3. credidiase et illas gentes. Forsan et ad auroram borealem hæc referenda putant, cuius miri lusus et luminis vibrationes et apud alios barbaros et apud ipsos Græcos Deorum formas radiantemque Superiorum cœtum representare sint visæ. Conjecturam hanc egregio loco, ex De Pauw Rech. sur les Américains t. 1. sect. 2. repetito, firman. Kirchmaierius intelligebat spectra et Dæmonum adparationes tributas credulitati plebeis. Cf. A. 2, 24. Longolius referebat ad astra, duce Ovidio Met. 1, 73.

Illuc usque (et fama vera) tantum natura] Aiunt corruptum locum, si quem alium in his libris. At ego silentio transieram, ut purum et liquentem. Et sane est. Loquitur ut Physicus, sed illius ævi: qui censebant, Oceanum finem rerum, neque ultra Naturam (hanc inferam) esse. Avitus declamator (apud Senecam Suas. 1.) *Ita est re-*

rum Natura. post omnia Oceanus, post Oceanum nihil. Albutius Alexandrum Magnum compellans: *Eundem fortuna victoria tue, quem Natura, finem facit*: de hoc ipso Oceano. Fabianus ad eundem, dissuadens tentare Oceanum: *Sine potius rerum Naturam, quam Fortunam tuam deficere.* Peto Albinovanus carmine, quo Germanicum revocat ab Oceano v. 20. *Dii revocant, rerumque vetant cognoscere finem.* Crassuli fuerant, nec orbem hunc vere orbem esse satis sciverunt. Facit, quod jam nunc de sole in Oceanum lapsus dixit. Lips. Varie locum tentant. Vossius e libro veteri, l. c. profert probatque: *illuc usque, ut fama, non tamen natura*: quod esse dicit: ibi terminari famam, non rerum naturam. Sensus bonus, sed non ex verbis istis. Grotius: *i. u. si fama vera, i. n.* Sed vix attinet ceteras conjecturas referre. Ern. Lipsii interpretationem sequuntur vernaculi interpretes. Heinsius dabat: *Illuc usque it fama vera tantum naturæ.* Bipontini paullo aliter: *Illuc usque it fama: vera tantum natura.* i. e. vera sunt, quæ de cadentis et orientis solis confini fulgore dicta, et naturæ sive rei ipsi conveniunt: longe alia, quæ fama addidit credentium. Ego hæsito.

Æstiorum] Sic bene Rheu. ex ed. Nor. Sic et ed. Rom. Prius erat apud Put. *Æstiorum.* Apud Eginhardum c. 12. dicuntur *Aisti*.

Matrem Deum] Sic bene ed. Rom. et Nor. Contra Put. et Rhag. m. *Deam.*

Omniumque tutela] Fortasse melius, *omnique tutela.* Lips. Sed major interpunctio esse debet post *tutela*, sic: *id pro armis omnique tutela: securum Deæ c. etc.* Et, quia MS. Turic. plane exhibet *omnique tutela*, ita rescripsi. Secuti sunt Allemannus et Broterius. Ern.

Succinum legunt] Hic locus est, quem

atque in ipso litore legunt. Nec, quæ natura, quæve ratio gignat, ut barbaris, quæsitum compertumve. Diu quin etiam inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. ipsis in nullo usu: rude legitur, informæ perferitur, pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas, quia terrena quædam atque etiam volucris animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox, durescente materia, cluduntur. Fecundiora igitur nemora lucosque, sicut Orientis secretis, ubi thura balsamaque sudantur, ita Occidentis insulis terrisque inesse, crediderim; quæ vicini solis radiis expressa atque liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempestatum in adversa litora exundant. Si naturam succini admoto igne tentes, in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem et olentem: mox ut in picem resinamve lentescit. Suionibus Sitionum gentes continuantur. Cetera similes, uno differunt, quod femina dominatur: in tantum non modo a libertate, sed etiam a servitute degenerant. Hic Sueviæ finis. Peu-46 cinorum Venedorumque et Fennorum nationes Germanis

Cassiodorus indicatum voluit 5, epist. 2. Hoc succinum, quodam Cornelio scribente, legitur in interioribus insulis Oceani, ex arboris succo defluens, unde et succinum dicitur, paulatim solis ardore coalescens. Sed itane contemptim ille de nostro, quodam Cornelio? non scripsit, sed quondam. Quod autem inscriptione ejus epistolæ est, Hæstis Theodericus rex: e Tacito esset, Estyis, qui appellat Estyiorum gentes, succinum hoc legentes. LIPS.

Quod ipsi Glesum vocant] Salmasius ad Solin. p. 165. scribendum putat glesum, atque etiam Glesarias insulas, quas inde dictas Plinius 4, 16. (30.) arguit, et sic scriptas in libris Solini se reperisse testatur: ducto nomine a Germanico Glas, vitro, quia pellucet succinum illud. ERN.

In nullo usu: rude etc.] Sic interpunximus e cod. Kapp. (s. ed. Nor.) aliisque vet. edd. recentiores cum sequentibus jungunt, sicut ed. Spirens. Mox frustra Grosolotius (e vet. cod.) profertur. Immo intellige, Romam, s. ad nos. ERN. Profertur etiam ed. Rom. et Norib.

Succum tamen arborum] Hæc vulgaris opinio in dubium adducitur a Wiggando in vera succini historia, et aliis, qui de succino scripsere. Succinorum, quibus insecta atque animalia interlucent, dives thesaurus ostenditur Dresdæ inter ceteras naturæ, congestas in Re-

giæ porticus, opes. Eorum exquisitor pars edita est Lipsiæ 1742: quæ utinam elegantiorum et disertiorum interpretem nacta fuisset. ERN. Cf. Plin. 37, 3 (11). et inter recentiores Schloæzer in Nord. Gesch.

Crediderim, quæ—labuntur,—exundant] Hæc non credo bene Latina esse et Tacito digna. Ratio Latinitatis postulat certe labuntur, et exundant. ERN.

Non modo a libertate, sed etiam a servitute degenerant] Degenerant a libertate, quia ceteri Germani fere omnes liberi, hi servi. Degenerant a servitute, quia servientes populi, Regibus, ideoque hominibus, servire solent, hi feminis. Sic Pichena. Fortasse recte. Ego tamen ambigebam mecum, an non scripsisset Tacitus: non modo a libertate, sed etiam in servitute degenerant. GRON. Sufficit Pichenæ expositio. Ita et apud Vell. 2, 88. infra servos ceteris. Quæ hic narrantur de Sitionibus, rectius omnino ad finem capitis præcedentis referenda videntur, ut bene Bip. monent.

Hic Sueviæ finis] MS. Turic. cod. Kapp. (s. ed. Nor.) ed. Spirens. fines: quod ipsum quoque ferri posset: sed illud usitatius ac melius. Gryph. vitæ operarum hinc. ERN. Ed. Rom. quoque fines.

Et Fennorum nationes] Sic e cod. Artolph. (s. ed. Nor.) edidit Rhenanus:

an Sarmatis adscribam, dubito: quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, sede ac domiciliis, ut Germani agunt, sordes omnium ac torpor procerum: connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum sedantur. Venedi multum ex moribus traxerunt. Nam quicquid inter Peucinos Fennosque silvarum ac montium erigitur, latrocinii pererrant. hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia et domos fingunt et scuta gestant et pedum usu ac pernicitate gaudent; quæ omnia diversa Sarmatis sunt, in plaustro equoque viventibus. Fennis mixta feritas, fœda paupertas; non arma, non equi, non Penate; victui herba, vestitui pelles, cubile humus, sola in sagittis spes, quas, inopia ferri, ossibus asperant. Idemque renatus viros pariter ac feminas alit. Passim enim committenter, partemque prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum imbrumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur. huc redeunt iuvenes, hoc senum receptaculum. Sed beatus arbitrantur, quam ingemere agris, inlaborare domibus, suas alienasque fortunas spe metuque ver-

sic constanter MS. Turic. Ed. Spir. *Femiorum*, ceteraque ante Rhen. Ille tamen vox *Fennosque*, et *Fennis*, ut ed. Eutopl. *Fennis* etiam Heraldi. At Rhag. constanter *Fennos* habet. EBN. Ed. Rom. etiam *Fennorum*.

Procerum connubiis mixtis] Rhenanus conjicit sic fuisse scriptum, *Geterum connubiis mixtis etc.* consentientibus Althamer, Mureto. Quod et mihi placet. Quare enim inter proceres tantam connubia flagamus. *Connubia mixta* forent promiscua. Sed quis ita locutus est? legendum potius *mixti*, ut Colerus voluit. Cod. Kapp. (s. ed. Nor.) *mixtos*, et apte *omniuinque*. EBN. *Mixtos* etiam ed. Rom. sed *omniuin* absque copula. *Procerum* tuerentur Pichena et Conring. sed male sejungunt a præcedentibus. restituo locum fere ut Bip. *torpor procerum* opponitur *sordibus omniuin*. Ita jam Acidalius. Ut legas *mixti cum Colero*, et aliis, non opus; sensus idem. Crasius in Prob. crit. personam *fuderantur*.

Domos fingunt] Sic ex meis libris, prima Lipsii edd. Sed id est vitium operarum, quod fuit in editione ignobili, cuius exemplum Lipsius accommodavit quædam typographorum. et tamen id ab omnibus segg. editoribus Taciti servatum est: Colerus etiam explicavit. Edd. veteres (in his Rom. et Nor.) et bene ante lignum omnes, quibus nunc

sum, habent *flagunt*: quod restitui. *Fingunt ades* hi populi, e luto scilicet, ut rustici nostri; cum Sarmatae in plaustis figant vehantque, a quibus illos populos hoc nomine discrete distinguit. Sic ap. Ovid. *Past. 1, 158.* *hirundo sub trabe celsa luteum fingit opus*, omninoque aves *figere nidos* apud Ciceronem dicuntur de Or. 2, 6. EBN. *Fingunt* recepere Lall. Brot. Bip.

Peditum usu etc.] *Peditum* omnes edd. vet. *Peditum* in Lipsianis primum reperi: quod, e correctione nescio casus natum alibi, in has venit. Nec dubito, veram esse correctionem: sed, quia tamen et altera utique ferri et explicari potest, cam potius exhibendam, alteram recentiorum, et e Lipsianis ad omnes recentiores propagatam pro conjectura, sed bona et vera, apponendam censui. EBN. *Peditum* omnino rectius. Restituo cum Lall. Brot. Bip.

Quæ omnia, diversa Sarmatis] Vide H. 1, 29.

Huc redeunt] Cod. K. (s. ed. Nor.) *Nunc*, ut supra. *Nerthum* pro *Hexthum*. Post sed vet. edd. Rhenanus a. 1533. ex ingenio correxit *id*: hec fortasse: sed illud quoque bonum, nec de conjectura tollendum. Forte fuit a Tacito *sed id*. Sed *id* commodè intelligi potest. EBN. Ed. Rom. Auc. Eadem cum Nor. Sed.

sare. Securi adversus homines, securi adversus Deos, rem difficillimam adsecuti sunt, ut illis ne voto quidem opus esset. Cetera jam fabulosa: *Hellusios et Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ferarum, gerere*. quod ego, ut incompetum, in medium relinquam.

Securi adversus Deos] Non quo nullo credant, sed quod nihil habentibus adimere Dii nihil possunt. Sed est vel sic parum decora majestati Deorum sententia. ERN.

Ut illis n. v. q. opus esset] Sic omnes edd. ante Rhenanum, qui, iudicium suum secutus, edidit *opus sit*; quasi non et illud rectum esset. Si potuit dicere *adsecuti sunt* pro *assequuntur*, cur non et *opus esset*? Atque, secundum *explicum* grammaticam, perfectum excipere debet imperfectum, non præsens. Et sunt multa talia apud veteres, in qui-

bus, si rem vernaculo nostro loquendi modo, aut hodierna Latine scribentium consuetudine iudices, præsens imperfecto substituendum sit. Itaque vetus jure restituimus. ERN. Rhen. conjicit: *ut illis ne voto quidem opus. Sed...*

Hellusios et Oxionas] Turnebus Adv. 6, 19. conjicit *Panotios* vel *Hollotios et Oobios*. Schlözer in Ann. zu Schöninga alt. Nord. Gesch. p. 127. intelligi putat *Oæonas, Hippopodas, Panotos*. Provercant ad Melam 3, 6. Plin. H. N. 4, 13 (27). Isidor. Etym. 11, 3.

251049

Tacitus

